ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

لە 1951/1/1 تا 2000/12/31

عەلی کەندی

بەرگی سێیەم - چاپی دووەم

بژارکراو و پتر کراو

باشووری کوردستان - هەولێر

2709 - 2009

گەنجینەیەکی پڕ لە مێژووی ڕووداوی کۆمەڵگاکانی جیهان لەهەموو بوارەکان لەماوەی بیست سەدەدا

ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

لە ١٩٥١/١/١ تـــا ٢٠٠٠/١٢/٣١

عـــەلی کـــەندی

بەرگی سێیەم – چاپی دووەم
بـــــژارکـــراو و پتـــــرکـــراو
باشـــووری کوردســـــتان – هەولێر
٢٠٠٩ - ٢٧٠٩

وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ڕۆژنامەنووسی و چاپ و بڵاوکردنەوە

ناوی کتێب: ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

نووسینی: عەلی کەندی

دیزاینی بەرگ: دانەری مێژوونامەکە – عەلی کەندی

کۆمپیوتەر: نووسینگەی هیوا بۆ کۆمپیوتەر

بەرگ: بەرگی سێیەم ٢٠٠٩

چاپ: چاپی دووەم ٢٠٠٩

چاپخانە: چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان - هەولێر

تیراژ: ١٥٠٠ دانە

نرخ: بۆ هەرچوار بەرگ (٢٠٠٠٠) دینارە

لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ ژمارەی سپاردنی(٢٢٥٥) ساڵی (٢٠٠٩)ی پێدراوە.

بۆ هەر ڕەخنەیەك یان پێشنیارێك یان هەر زانیارییەك لە هەڵەو بەسەرچوون ئاگادارمان بکەنەوە بە ژمارەی مۆبایـــل/ ٤٥٤٨٠٩٨ ، یـــان ژمـــارەی ئاریـــافۆنی / ٠٦٦٢٥٣٣٥٢٢- یـــان ئیمێلی:Alikendi@yahoo.com

دەسپێك بۆ چا پی دووەم

لە گەڵ پەرەسەندن وپێشکەووتن و گەشەکردن و بووژانەوەی بەردەوام بە پێی تێپەر بوونی قۆناخـە یـەك لـە دوای یەکـەکانی مرۆڤایـەتی لـە هـەموو بوارەکـانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاینی و جووگرافی و زمان و مێژوو وکـەلتوورو داب و نەریت و شووێنەوارو شارستانیەت ، و بازرگانی و پیشەسازی وکشتووکاڵ و.... هی دیکە .

ئەمـەش پێداویـستی ژیـان بـە زانیاری تـەواو لـەم بوارانـەدا هەیە ، لـە پێنـاو هەڵسەنگاندن و شێکردنەوەی رووداو بەسەرهاتەکان لـە هـەموو بوارە جیاجیاکـان و گوونجاندنی لەگـەڵ ئێستا دا ، ئـەویش لـە پێنـاو هێنانـە کایـەوەی بارێکی لـە بارەو گوونجاوتر بۆ خزمەتکردنی مرۆڤایەتی .

بە دابین کردن و سـەقامگیرکردن و مسۆگـەر کردنی داد پـەروەری کۆمەلایـەتی و دانان بە مافی مرۆڤ و چارەسەر کردنی کێشە تەشـەنە دارەکـانی لـەو بوارانـەی کە لە سەرەوە باسمان کردن ، بە تایبەتی لە بوارەکانی نەتەوەیی ونیـشتمانی و زمـان و مێژوو و مێـژووی جـووگرافی و کـەلتوور داب ونـەریت و شـووێنەوارو شارسـتانیەت وئـاین وچارەســەر کردنــی لــە رێگــەی دەســت لــەناو دەســتدا و رازی بــوون بــە بەرامبەرەکە ، کە سەرچاوەی چارەسـەری هـەموو کێشەکانە ، بە دوورکەوتنەوە لە هەرەشە لێك کردن و پەلاماردانی یەکتری و بە پێچەوانەشەوە لـە رێگـەی گفتووگـۆو دایلۆگ ودانی مافە زەوت کراوەکان لەلایەن دەسەلاتداران .

جا من نامـەوێ بە درێـژی بچمە نـاو باسـەکەم ، بـەلکوو پێـشەکیەکەی چاپی یەکـەم وبـەرگی یەکـەمی مێژوونامەکـە ، ئامـاژەم بـە هـەموو لایەنـەکان کـردووە بـە شێووەیەکی لە بار لە بوارەکـانی پەرەسـەندن و پێشکەووتن ، بە پێی تێپـەربوونی قۆناخەکان .

وادیـارە مێژوونامەکـە جێگـای خـۆی کردۆتـەوە لـە دەرونـی خووێنـدەواران وسەرکەوتنی بە پلەی ٨٥ ٪ ی بە دەست هێناوە ، لـە سەر باری کوردو کوردستان لەو هەموو بوارانەدا . بەڵگەش بۆ ئەمە بەرگی یەکەمی مێژوونامەکە بە تیراژی ٤٥٠٠ دانـەی لەلایـەن وەزارەتـی پـەروەردەی حکوومـەتی هـەرێم لـە باشـووری کوردستان کڕاوەتەوە و بۆتـە سەرچاوەیەکی سوود لێوەرگرتن وەك سەرچاوەیەك .

کە بووە هۆی ئەوەی کە داواکاری زۆری لە سەر بێت .

جا منیش بەو پەری دڵخۆشیەوە مێژوونامەکەم ، لە چوار بەرگدا دەخەمە بەردەستتان بە شێوەیەکی تێرو تەسەل لە هەموو بوارەجیاجیاکان . بە ناوێکی دیکە کە – ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە – یە ئەمەش لە سەر داوای مامۆستایانی شارەزا بە هۆی لە خۆگرتنی هەموو بوارێك بەتایبەتی لە سەر کوردو خاکی کوردستان ، وەك بوارەکانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاین و جووگرافی و زمان و کەلتوورو مێژوو شوویێنەوارو ئابووری و بازرگانی وکۆمەلایەتی و رۆشەنبیری و زانست و ئەدەب و گەردوون و یاساو شەڕو ئاشتی و بە بەڵگە نامەکان . ئافرەت و رووداوەکانی تیرۆرستەکان و فرۆکەو پزیشك و .

ئەوەی بتەوێ لە بەر دەستت دایە لە ناوەرۆکی مێژوونامەکەدا .

کە بەرگی یەکەم لە ١/١/ ٠٠٠١ دەست پێدەکات تا ٣١ / ١٢/ ١٩٠٠ ، هەروا بەرگی دووەم لە ١٩٠١/١/١ دەست پێدەکات تا ١٩٥٠/١٢/٣١ ، بەرگی سێیەم لە ١٩٥١/١/١ دەست پێدەکات تا ٢٠٠٠/١٢/٣١ ، هەروا بەرگی چوارەم لە ٢٠٠١/١/١ دەست پێدەکات تا ٢٠٠٧/١٠/٣١ . لە هەمان کات بە پێی پێویست وێنەکانیشی لەگەڵ دانراوە لەگەڵ نەخشە جیاجیاکان بە پێی رووداوو بەسەرهات و ئەنجام دانی بەرۆژو مانگ و ساڵ .

بەلام بۆ ئەوەی وێنەو نەخشەکان دووبارە نەبنەوە دەتوانرێت لە جێگەی دیکە سەیری بکەیت لە ناوە رۆکی ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەکەدا . لە بەر ئەوەی دانەنراوە ، یا وێنەکە دەست نەکەوتووە یا وێنەکە زۆر کۆن بووە ، لە هەمان کات نەم ویستووە وێنەکان دووبارە ببنەوە .

وەك بەڵگەیەکی راست و دروست و رێك و پێك . لە هەمان کات داوای لێبووردن لە خوێنەرانی هەڵگری ئەم کتێبە دەکەم لە هەر کەموو کوریەك ، لە بەر ئەوەی مرۆڤ گەر هەڵە نەکات پێش ناکەویت .

لە کۆتایی هیوادارم خزمەتێکی بچووکی کتێبخانەی کوردی و خووێنەری کوردم کردبێت لە کوردستان و وولاتانی دراوسێی کوردستان و هەرێم و ناوچەو جیهان .

عـــەلی کـــەندی

نووسەری ئینسکلۆپیدای مێژوونامە

٣١ / ١ / ٢٠٠٩

بەرەو چەندین ئینسکلۆپیدیا کە هەموو لایەنەکانی ژیان بگرێتەوە

پارێزەر/ تارق جامباز

ئەم خەمخۆریە تاقە کەسییە کە لایەن مامۆستا عەلی کەندی ئەنجامدراوە شایانی سوپاس و پێزانینە ، چونکە پشوویەکی فراوان و ماوەیەکی زۆرو ئارامیەکی ئەیووبیانەی گەرەکە ، لە بەر ئەوەی ئەم ئینسکلۆپیدیایە چەندین ئینسکلۆپیدیا لە خۆدەگریٚ .

لە وولاتاندا بۆ هەر بوارێك لەم بوارانەدا دەزگایەك بە کۆمەڵێ پسپۆرو شارەزاو لێزان بەماوەیەکی دیاریکراو بەمەرجێ هەموو کاتێکیان بۆ جۆرێك لەجۆرەکانی ئینسکلۆپیدیا تەرخان دەکەن وەك (ئینسکلۆپیدیای زمان ، فۆلکلۆر ، سیاسەتمەداران ، شاعیران ، رۆژنامەنووسان ، ...هتد) .

ئەم ئینسکلۆپیدیانە لە کتێبخانەکانە و لەسەر تۆری ماڵپەرەکان هەن و هەروەختیٚ یەکێك ویستی لە چ بوارێك پێویستی پێی هەبێ ئەوا بە ئاسانی دەتوانیٚ سوودی لیٚ وەربگریٚ ، بەڵام بەداخەوە لایەنی پەیوەندار لە کوردستان چ حکوومەت و دەزگاکانی تایبەتمەند نەمزانیووە پلانێکیان بۆ ئەم بوارانە هەبێ کە بەشێوەیەکی بابەتی و زانستی زانیارییەکان لەلایەن خەمخۆرانەوە بەووردی و قووڵی بنووسرێنەوەو پێداچوونەوەیان بۆ بکریٚ ، ئینجا چاپ و بڵاوبکرێنەوەو جاریٚ خەرمان بەرەکەتی زمانی کوردی بەهەموو شێووە زارەکانی کۆنەکراونەتەوەو تاکو لەبەردەست دابیٚ ، ئەوجا دەزانین چ زمانێکی زەنگین و رەنگینمان هەیە .

له بەر ئەوەی زمان ناسنامەو گیانی نەتەوەیە هەر نەتەوەیەك بێ ، بۆیە هەرچەندی بایەخ و گرنگی و بەها بەزمانی کوردی و زمانی نەتەوەکانی دیکە کە لە کوردستان دەژین بدرێ هێشتا کەمە ، چونکە هێندەی تر هزرو رۆناکبیری و ووشیاری نەتەوایەتی پێگەیشتن و پێشکەوتنی بەخۆیەوە دەبینێ و گەر خاك نیشتمان و وولات بێ ، ئەوا زمان گیانەکەیەتی و هەڵگری ناسنامەی تایبەمەندیەتی لەنێوو زمانانی جیهاندا هەیە .

ئەندامی پەرلەمانی کوردســـــتان
باشـــــــووری کوردستان – هەولێر
٢٠٠٩/٨/١٠

کارێــــکی کەلتـــووری مـــەزن

٠٠٠ ئەم کارەی پیشەسازییەی ووشە :

((ئینسکلۆپیدیایە – مێژوونامە))

قەلایەکی کلتووری مێژووی مەزنە

، وەکو قەلاکەی شاری مێژوو –

هەولێر – ، هەردەم زیندووە .

بەلێ ، کارگە ووشە سازیەکەی

مامۆستا عەلی کەندی ، مەزنترین

سەرمایەی کوردو کوردستان و

مرۆڤایەتیە . لە لایەنی دارشتن و

زمانەوانییەوە ، خۆزگە باشتر بوایە

.

مومتاز حەیدەری

باشووری کوردستان – هەولێر

٢٠٠٩/٧/٧

پـــــــێشەکی

لە یەکێك لە ژمارەکانی گۆڤاری مێرگ چەند تێبینیەکم لە سەر چاپی یەکەمی کتێبی – مێژوونامە – ی نووسەر – عەلی کەندی – نووسیبوو ، دیارە ئەمەش لە بایەخی بەرهەمەکەی کەم ناکاتەوە ، چونکە ئەگەر بزانم کتێبێك لاوازە و کەم بایەخە کاتی خۆم و خوێنەرانی پێ ناکوژم و هەر لە سەری نانووسم ، بەڵام دیارە کتێبەکەی نووسەر عەلی کەندی لەم جۆرە نییە ، پاش ماوەیەك عەلی کەندی بە تەلەفۆن پەیوەندی پێوە کردم و باسی لەوە کرد کە مێژوونامەکەی کردووە بە چوار بەرگ و دەیەوێت بۆی بەسەردا بچمەوە و پێشەکی بۆ بنووسم .

منیش خۆشحاڵی خۆم پێشانداو کاتێکمان بۆ یەکتر بینین دانا ، ئەوە بوو ئێوارەیەك سەردانی بارەگای کۆمەڵەی رۆشنبیری مێژوویی کوردستانی کردو دڵخۆش بووم بەوەی کە هاورێیەکی نوێم بۆ پەیدابوو ، بەڵام بینیم کە چوار بەرگەکە زۆر گەورەن و ژمارەی لاپەرەکانی زۆرە ، بۆیە داوای کاتێکی باشم کرد بۆ ئەوەی بتوانم پێداچوونەوەی بۆ بکەم ، بەڵام دیارە ئەویش بە پەلە بوو بۆیە بریارمدا لە کاتێکی کەمتردا ئەرکەکەم ئەنجام بدەم ، بەڵام بە هۆی سەرقاڵیم و کەمی کات و گەورەیی بابەتەکە لە چوار بەرگدا نەمتوانی بە تەواوی بەسەر بابەتەکەدا بچمەوە ، بۆیە لەوانەیە ئەم بەرهەمە وەکو بەرهەمێکی تر لە هەڵەی چاپ و هەندێ جاریش هەڵەی زانیاریش بەدەرنەبێت ، بەڵام لە هەمان کات کارێکی مەزنە بە ماندووبوونێکی زۆر ئەنجام دراوە .

نووسەرێکی دڵسۆزی وەك عەلی کەندی پێی هەڵساوە ، کە پێویستە هان بدرێت و پشتگیری لێ بکرێ تاکو بەرهەمی زیاتر پێشکەشی کتێبخانەی کوردی بکات ، بە تایبەتی

کە هێشتا کتێبخانەی کوردی لە زۆر بواردا هەژارەو، ئێستاش نەوەی نوێ لە کوردستانی ئێراقدا پتر هەر زمانی کوردی دەزانن ، بۆیە چاپکردنی کتێبی کوردیش لە هەموو بوارەکاندا بەشداریکردنە لە بەرەو پێشبردنی رەوتی رۆشنبیری

کوردی ، بۆیە داوا لە خوێنەران و رەخنەگرانی کورد دەکەم کە بە بایەخەوە سەیری ئەم بەرهەمە بکەن و بیخوێننەوە و لە سەری بنووسن و لایەنە چاك و خراپەکانی بە دیار بخەن ، تاوەکو گەر هەر کەم و کوریەکیشی هەبێت لە چاپەکانی تردا راست بکرێتەوە .

نووسەر کارێکی زۆر باشیش دەکات کە نووسینی خۆی پێش چاپ کردن بە خەڵکانی تر پیشان دەدات ، چونکە مرۆڤ ناتوانێت هەموو هەڵەکانی خۆی ببینێ ، لە کۆتایشدا هیوادارم کە عەلی کەندی ئەم توانا باشەی هەیەتی لە بواری کۆکردنەوەو ساغ کردنەوەی بەڵگەنامەی تایبەت بە مێژووی کورد و لێکۆڵینەوەی مێژوویدا بەکاربهێنێت . بەمەش بابەتەکانی نووسینی لە باشەوە بەرەو باشتر دەچێت و هەر نووسەرێکیش لە پرۆسەی نووسیندا بریتیە لە چەند قۆناخێك .

د . محەمەد عەبدوڵلا کاکە سوور

جێگری سەرۆکی کۆمەڵەی رۆشنبیری مێژووی کوردستان و

سەرنووسەری گۆڤاری مێژوو و

سەرۆکی بەشی مێژوویی ئێواران / کۆلێجی ئاداب لە زانکۆی سەلاحەدین

٢٠٠٩/٧/ ٢٥

پێشــەکی

دوکتۆر مارف خەزنەدار

فەرهــەنگی زمــان و ئــەدەب و زانــستی و هونــەر بەهــەموو بابەتەکانیــەوە، هــەروەها ئەنسیکلۆپیدیاو ڕێبەری هەموو شتێك و بیبلیۆگرافیای تایبەتی و گشتی لەگەڵ گۆڕان و پێشکەوتنی کۆمەڵ نرخیان گرانترو پێویستیان زیاتر دەبێ. ئەگەر لەڕۆژگاری ئەمڕۆی تەکنۆلۆجیاو ئەنتەرنێت و مۆبایل بیری کەسانێك بۆ ئەوە بچێ سەرچاوەکانی فەرهەنگی زمانو ئەنسیکلۆپیدیاو بیبلیۆگرافیا ئەو نرخەیان نامێنێ، یا کەس پێویستی پێ یان نابێ بەهەڵە چووە، چونکە هێشتا ئەم ئامارە تازە داهاتوانە بەسەرهاتو کردەوەو پاشماوەی مەدەنیەتی چەندان هەزار ساڵەی ژیانی ئادەمزادیان تۆمار نەکردووە لەمرۆڤی نیاندرتالەوە تا ئادەمزادی سەردەم.

ئەمە ماوەیێکی زۆری دەوێ، جگە لەوەی ئەم ئامارانەش لەبەردەستی هەموو کەسێك نین، تەنیا خوێندەوار کەڵکیان لێ وەردەگرێ. ئەدی نەخوێندەوار لەسەر ڕووی زەوی ژمارەیان چەندە! نەك تەنیا ئەمە، بەڵکو بەتایبەتی لەهەموو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستو کوردستان ژمارەی نەخوێندەوار چەندە!

لەبەر ئەوەی ئەو سەرچاوانەی باسم لێوەکردن لەناو کۆمەڵی ئێمەی کوردەواری بایەخیان پێ نەدراوە، لەم لایەنەوە نامەخانەی کوردی هەژارە، لێرەدا پێویستە ئەوەمان لەیاد نەچێتەوە یەکێ لە مەرجە هەرە گرنگەکان ئەگەر کۆمەڵە خەڵکێك خۆیان بە نەتەوە (الأمة Nation) بزانن پێویستە تۆماری زمانو ئەدەبو مێژوو و جوگرافیاو کولتووری نەتەوەیی یان هەبێ، ئەوەی ئەم هەموو مەرجە کولتووریانە دەپارێزێ و ڕێکی دەخا ئەو کارەیە کە بەشێکە کەوتۆتە ئەستۆی عەلی کەندی.

تاقیکردنەوە لەناو کوردەواری ئێمەدا لەم بابەتەوە کەمە، ئەوەی کراوە لەو پلەیەدا نییە باوەڕی تەواوی پێ بکرێ، چونکە دوو هۆی سەرەکی دوژمنی ئەم جۆرە کارە زانستییانەن، یەکەمیان ئیدۆلۆجییەتو دووەمیان سۆزی نەتەوەیی (قەومی)، ئەم دیاردانە هەوێنی کاری داهێنانی ئەدەبی و هونەرین، بەڵام پێویستە زۆر دووربن لە کاری لێکۆڵینەوەی زانستی، بەتایبەتی فەرهەنگو ئەنسیکلۆپیدیا. لەناو میللەتانی کەم

پێشکەوتوودا شوێنەواری ئەم دوو ڕەوشتە سایکۆلۆجی و کۆمەڵایەتیە تا پلەیێك دەمێنێ.

عەلی کەندی خۆی لەم کارە قورس و پڕ هەوەس و بە کەڵکە داوە، بۆ ئەوەی ئەم لایەنەی نامەخانەی کوردی هەندێ دەوڵەمەند بکا. بەناوی ڕێز لێنانەوە پێی خۆش بوو دوو قسەی بۆ بکەم، منیش بەناوی ڕێز لێنانەوە پێویستە داواکاریەکەی بهێنمە دی.

ئەم کارەی دانەر بەبێ سەرچاوە نەگەیشتۆتە ئەنجام. ئەم سەرچاوانەش دەکرێن بە دوو بەشەوە، سەرچاوەی ڕۆژئاوایی و ڕۆژهەڵاتی. ئەوانەی ڕۆژئاوا مەرجی ڕاستی و بابەتیان تێدا هەیە، بەڵام سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان، بەتایبەتی کوردییەکان هەندێ جار جێی متمانە نین، چونکە ئیدیۆلۆجییەت و سۆزی نەتەوەیی تیایاندا کاری خۆیان کردووە، لەو کاتەی ئەو جۆرە فیکرو سۆزە پێویستە لەکاری لەم بابەتەوە دوور بکەونەوە، هەر چۆنێ بێ ئەگەر شێوازی ئیدیۆلۆجی و عاتیفی لەهەندێ جێگە لەم کارە گرنگەدا بەرچاو بکەوێ دەگەڕێتەوە بۆ سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان بەتایبەتی کوردییەکان .

هەروەها ئەم دیاردەیە هەندێ جار لەسەرچاوە ئەوروپاییەکانیش دەکەونەبەرچاو، بەوەی ئەو کتێبانەی لەزمانانی ئەوروپاییەوە وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی کوردی لەهەندێ شوێن ئەمانەتی زانستیان تێدا وون بووە یا بەشێوەیێك دەسکاری کراون.

هەر چۆنێ بێ ڕۆشنبیری کورد عەلی کەندی کارێکی گەورەی کردووە، ئەمە تەنیا لە کتێبی "مێژوونامە"دا ناکەوێتە ڕوو، بەڵکو لەپێش ئەوە هەندێ کاری دیکەی لەم بابەتەوە بەرهەمی ئەو کۆششە بووەو بڵاوکراوەتەوە. هەروەها لەکارەکەی دا بەردەوامە بۆ بەرهەمهێنانی فەرهەنگ و ئەنسیکلۆپیدیای بەکەڵکی دیکە.

لەم مەیدانە گرنگەی کولتووری هەموو نەتەوەیێك عەلی کەندیش دەبێتە سەربازی نەناسراوی ئەو جۆرە کارە زانستیانە. ئەمانە نەك تەنیا لای ئێمە، بەڵکو لەهەموو گێتی دا سوود بەخوێندەوارو ڕۆشنبیران دەگەیەنن، کەچی نووسینەکانیان دەبن بەسەرچاوەی بنچینەیی بۆ هەموو جۆرە بەرهەمێك، بەڵام ناویان ناچێتە ناو بیبلیۆگرافیای ئەو کتێبانەی خاوەنیان سوود لەکارە فەرهەنگیەکانیان وەردەگرن.

دەسخۆشی لەبەڕێز عەلی کەندی دەکەم ، هیوام وایە لەسەر کارەکەی بەردەوام بێ، هەمیشە ئەوەی کردوویەتی بەکەمی بزانێ بۆ ئەوەی زیادی بکا.

هەولێر : مەڵبەندی ڕووناکی

٤ ی مایسی ٢٠٠٧

دەســپێك بۆ چاپی یەكەم

خووێنەری بەڕێز :- ئەوەی دەیخەمە بەر دەستتان كارێكی مێژوویی گرنگە لە مێژووی ڕووداوەكانی كوردو كوردستان و وڵاتانی جیهان لە ۱/۱/۲۰۰۱ زاینی تاكوو ۱/٦/۲۰۰٦ بەپێی قۆناخە تێپەڕ بووەكانی پەرەسەندن و پێشكەووتن و گەشەكردن لە هەموو بوارە جیاجیاكانی نەتەوەیی و نیشتمانی و رامیاری و ئابووری و سەربازی و زمان و مێژوو كەلتوورو داب و نەریت و شووێنەوارو شارستانیەت.لەسەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤ و مرۆڤایەتی بەرەو دامەزراندنی كەسایەتی تاك و خێزان و بنەماڵەو كۆمەڵگاو نیشتمان و نەتەووەو زمان و مێژوو و داب و نەریت و كەلتوورو شووێنەوارو بەرەو شارستانیەت، بەپێی قۆناخە یەك لە دوای یەكەكان .

كە هەر هەمووی لە ئەنجامی كێشەو ململانێی بەردەوام بووە چ لە ململانێی مرۆڤ لەگەڵ سروشت و سەلماندنی بوونی خۆیی و چ لە ململانێی ناو خوودی مرۆڤایەتی . لەپێناو پێك هێنانی یەكەم:- نیشتمان و، دووەم :- نەتەووەو دووایی بە چەسپاندنی سنوورو دەسەڵات و دەووڵەت و بەرەو دام و دەزگاكان .

كوردیش نەتەوەیەك بووە لەپێشەوەی بەر لە نەتەوەكانی دیكەی سەر زەوی لەناو ئەو كێشەوململانێیەدا خوولایتەوە ، كورد بەر لە ۲۸٤٥ ساڵ خاوەنی ۲۷ وویلایەتی خۆیی بووەو ۲۷ سەرۆك و شانشین دەسەڵاتداریەتی نیشتمان و گەلەكەیان كردووەو بەردەوام بوونە لە پاراستنی دەسەڵاتەكەیان ، كە پایتەختەكەیان هەمەدانی رۆژهەڵاتی كورستان بووە، خاكی كوردستان و گەلەكەی سەرچاووەی یەكەمی بە دەست هێنانی باری پیشەسازی و كشتووكاڵ و بناسازی و بازرگانی بوونەو سەرچاووەی پەرەسەندن و پێشكەووتن و

گەشەکردنی گەلانی دیکە بوونە . بە تایبەتی سۆمەری و بابلی و هەروا،...
هەتا لە بوواری نووسین بەهەموو بووارەکانی کە بەر لەو مێژووەی سەرەوە لەسەر
خاکی کوردستان گەلەکەی نووسین و خوێندنی بەدەست هێناوە . لە بەرئەوەی
مێژوو و جووگرافیا جەستەیەکی زیندووی هاوبەشن لە دوو ڕێگای هاوسەنگ بە
سەلماندنی بوونی یەکیان بۆ ئەویدیکە بە پێچەوانەش ڕاستە.

جا هەر کارێکی سەربازی یاخوود نەتەوەیی . یاخوود جووگرافی و ئابووری
، کە ڕۆڵی بنەڕەتی خۆی هەبووەو هەیە لە کاردانەوەی لەسەر لایەنەکەی دیکە بە
هۆی دابەش بوونی کۆمەلگای مرۆڤایەتی بەدوو بەشی دژ بەیەکتر لەسەرەتای
سەرهەڵدانی مرۆڤ و کۆتایی نایەت تا کووتایی مرۆڤ ئەویش بە نەمانی ژیان
لەسەر زەویدا . زانستەکانی مێژوو سرووشت و کۆمەڵایەتی ئەوەیان سەلماندووە
کە مێژوو گەنجینەیەکە و باش و خراپ دەچێتە ناو لاپەرەکانی... مێژووی
پەرەسەندنی قۆناخە یەك لە دووای یەکەکانی مرۆڤایەتی لە کردارە نالەبارو
لەبارەکان ... لە نێووان چەووسانەووەو چەووسێنەرەوە ... لە داگیرکردن و لە
رزگار کردن... لە سەرکەووتن و لە ژێرکەووتن و بەزاندن... لەئاوەدان کردنەووەو
لە وێرانکردن ... لە دەووڵەمەند بوون و لە بەهەژار کردن... لە بوون و لە
مردن... لە سەرهەڵدان و لە تووانەوە ... لە قەدەخەکردن و لە ماوەدان ... لە
دادپەرووەری و لە ستەمدیدەیی ... لەدزین و تالانکردن و لە یارمەتیدان و پێدان و
دابین کردن... لە ڕاست گۆیی و لە ناراستی و فرت و فێل ... لەخۆشی و لە
کارەسات ... لەداگیرکردن و لە ئازادکردندا.

ئەمانە هەرهەمووی بەکاری مێژوویی دەچێتە ژوورەکانی تۆمارکردن هەر
یەکەو لە لاپەرەکانی خۆی بەجیاو ، هەر یەکێش لەووانە بەیەکەوە
بەستراووەنەتەووەو هێزیش نیە بتووانێ یەك دێر لە دێرە تۆمارکراوەکانی

مێـژووی تۆمـار کـراو بـشێوێنێ، چـونکه بـه ملیۆنـهها لاپـهڕه خـۆی تۆمـار کردووەو بێ ئەوەی کرداری کارەکه هەستی پێ بکات له بەرامبەریدا.

بـەڵام لـه دوای خۆتۆمـار کردنـەکانی ورده ورده خـۆی دەردەخـات و راسـت و چـەووتەکان و بـاش و خراپـەکان بـه رووی کـرداری کارەکـه دا دەداتـەوه بـەپێی قۆناخه یەك لەدوای یەکەکاندا .

خووێنـەری بـەڕێز :- چ سرووشـت و چ مـرۆڤ ، دوو جەمـسەری بەیەکـەوه بەسـتراون لەخـەبات و هاوبەشـی بەیەکـەوه ژیـان و یـەکیان بـەبێ ئەویدیکـەیان بەمردوو دەمێنێتەوه ، لەهەمان کات دژ بە یـەکترن لـەپێناو خزمـەتکردنی یـەکتری لـه نـاو هـەر یـەکیان ، بـه مانایـەکی دیکـه، کۆمـەڵگای مرۆڤایـەتی خـۆی لـه خۆیـدا کێـشەو ملمـلانێیـه لـه دوو جەمـسەردا ، هـەروا لـەناو سرووشتیـشدا... بـەپێی یاسـاکانی کۆمـەڵ و سرووشـت وەك یاسـاکانی (وحـدة وصـراع الاضـداد- نفـي نفي- كمية و نوعية- الشكل والمحتوى- الصدفة والضرورة).

جا له بەرئەوه بەپێی پەرەسەندنی تەمەن ، پـەیتا پـەیتا سـاتەکان و کاتـەکان و رۆژەکـان و چـاخەکان ، سـەرکردەکان دێـن و دەڕۆن و رادەبـوورن... چـونکه هـەر کارێك گەر سەرەتای هـەبێت کۆتـایی هەیـەو بەپێچەوانەش زۆر راسـته ... لەبەر بـوونی کێـشەو ملمـلانـێ و تـەنگ و چەلەمەی نێـووان ئـایین و زانـست لەناوچـەو هـەرێم و جیهـان ، لـه پێنـاو سـەرکەووتنی یـەکیان بەرامبـەر ئەوویدیکـەیان و لەناووبردنی یەکیان بەرامبەر ئەوویدیکەیان بەردەوامه .

ئـەوەی مـن بـیری لێدەکەمـەووەو کردوومەتـەوه . هـیچ شـتێك کۆتـایی نیـەو مالانهایەیـەو هـەردەم لـه گۆڕیندایه بۆ گـۆڕانێکی دیکـه ، گـەر وونـیش بێـت لـه قۆنـاخێـك بـۆ قۆنـاخێکی دیکـه... واتـه مێـژوو خـوول دەخوواتـەووەو ژیـانیش بەردەوامـەو بـەردەوام دەبـێ ، گـەر قـەدەری لێـك ترازانـی گـۆی زەوی لەگـەڵ کۆمەڵەی رۆژەکانی دیکەو به بوونی بەزریانێکی خۆلاوی و بەرەو ئەستێرەیەکی دیکەی بەهێزتر، ئەوکات ژیان لـه سـەر ئـەو زەویـه کۆتـایی دێـت لـه سـەر ئـەم هەسارەیەدا .

دڵنیاشم لەوەی کە ژیان لە سەر ئەستێرەی دیکە لە گەردوون دا هەیە وەك ئێستای ئێمەو هەمان باروو دۆخ دەگرێتە خۆ، بەڵام لە شێووەو شێووازێکی دیکە ، بە هەمان یاساکانی کە لە سەرەوە باسم کردووە . کە ئەو پێنج یاسایە بەندە بە پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی و سرووشت... سەرجەم رۆژەکانی هەفتەو مانگ و ساڵ پڕن لە رووداو کارەساتی پڕ لە خۆشی و ناخۆشی و فرمێسك رشتن و پێکەنین لە هەموو بووارو لایەنە جۆراو جۆرەکانی ژیان چ بە نەخشێنراو چ بەخۆڕسکیەوە.

خووێنەری بەڕێز:- بەر پابوونی رووداوەکان چ ناخۆش و جەرگبڕبن یاخوود رووداوی مووژدەبەخش و دلخۆشکەر بن ... لاپەرەکانی مێژوو بەدەست پاکی و بەئەمانەتەوە لە لاپەرەکانی رۆژنامەی ژیانی خۆی تۆماریان دەکات ، گەر تۆو هەر کەسێکی دیکەو لایەنێك و هێزێك و بنەماڵەیەك بەرگری لە خۆی بکات... چونکە مێژوو لە گەڵ پەرەسەندنی ژیان بەردەووامە، مرۆڤ مێژوو دورست دەکات بەپێچەوانەش راسترە ، بێ ئەوەی هەستی پێ بکات و مردنی بۆ نیە ، تەنیا مرۆڤ و ئاژەڵ و گیان لەبەروو داروودرەخت و شاخ و داخ نەبێت . کە بوون و مردنی تیا بەردەوامە هەر یەکەو بەپێی بارودۆخی تەمەن . کارووانی پەرەسەندن و پێشکەووتنی مرۆڤایەتی لە قۆناخە جیاجیاکاندا ، کە نەتەوە سەرهەڵدەدەن و دەتووێنەوە ، چیاو شاخ و دۆڵ تەخت دەبن و چیاو دۆڵ و شاخی دیکە سەرهەڵدەدەن ، دەریا لەجێگەی خۆی وون دەبێ و لەجێگەی دیکە سەر هەڵدەدەن . هەروا بەرامبەر بە سرووشت و گەردوون و مرۆڤ و کەش و هەواو ئەستێرەکان ، کە هەر هەمووی بە یاساکانی سەرەوە بەستراوەتەوە ،. لەهەمان کات مێژووش لەناو ئەو یاسایانە لەکارەکانی خۆی بەردەوام دەبێ ، لە بە ئەنجام گەیاندنی کاری فەرمانبەریەتی خۆی لەکات وساتەکان و کاری ئەمرۆی ناخاتە رۆژی دوواتر لەهەموو بووارە جیاجیاکاندا.

جا بە هەر حاڵ ئەمڕۆ بەچاوی خۆمان دەبینین ، کەبارودۆخی ناوچەو هەرێمە جیاجیاکان و وولاتانی جیهان بەقۆناخێکدا تێپەدەڕێت کە لەژێر دەستی

سەرەك كۆمارو شانشینو ئەمیرو سەرەك پارتو گرووپو ڕێكخراوی نەتەوەییو نیــشتمانیو ئیــسلامیو كۆمەلایــەتیو ئــابووریو بنەماڵــە بــەبوونی داد پەروەریو نەبوونی دەكەوونە بەر دەستی سزای گەل بەپێی تۆماركراوەكانی مێژوو بۆ دادگایكردنیان لەدزینی سامانە هەمەجۆرەكانی گەل ونیشتمان .

هــەروا لــە هــەموو بــوواره جیاجیاكــانو هــەنگاوونان بــەرەو چەســپاندنی دادپــەروەری بەرێنماییــەكانی مێــژوو، بــەراماڵینی بــیروو بۆچــوونی چــەوتی خۆپەرســـتیو خۆویـــستیو فەســـادو دزی وگەنـــدەڵی، بەهێنانەكایـــەوەی دادپەروەری لەكارو ژیانو لەئەركو مافدا...!!

بۆ مێژوو دەڵێم تورکو فارسو عەرەب ، لە هەمووكاتو ساتێكدا دووژمنی یەكتر بوونە بەپێی ڕووداوەكانی مێژوو . لە هەموو بووارەجیاجیاكان.. تەنیا لەسەر چاسەرەنەكردنو پێشێل كردنی مافی كورد ، هاووخەباتو هاووبەشو هاووخــەمی یــەكتر بوونــە ، . بەتایبــەتی لــە دوای دروســت كردنــی ســنووری جووگرافی وولاتەكانیان لەسەر خاكی گەلانی هەرێمەكە بەتایبەتی لە سەرخاكی كوردستان...!. سەركردایەتی كوردیش بگرە لە سەرەتای بوونی دەسەلاتیان لەســەر تــیرەو هــۆزو ئیمــارتو بنەماڵــەو پــارتو ڕێكخــراو لــە هــەموو بــوواره جیاجیاكان دژی یەكتر بوونەو مێژوو بوونی گەلو نیشتمانیان پڕكردۆتەوە لە شەڕی خۆكووژیو كێشەو ململانێ ، لە ئاسانكاری كردن بۆ دووژمنانی گەلو نیشتمان، تەنیا لە سەر دەسەلاتو سامان كۆك بوونە .

كــە ئەمــەش دوو هۆكــاری ســەرەكی بنــەڕەتی بوونــە لــە نەگەیــشتنی كــورد بــە وولاتێكــی ســنووورداری قــەوواره ســەربەخۆ . وەك وولاتــانی دیكــەی جیهــان، كــە كــورد لەكیــشووەری ئاســیا لەنەتــەوە یەكەمــەكانی ئــەو كیــشووەره بوونــەو دوا نەتەوەش بوونە لە بەدەستهێنانی وولاتێكی سەربەخۆدا..!!..!!..

جا هیــووادارم لــەناوەرۆكی پێــشەكیەكەم گەیــشتبن ، كــە ئــەوەی لەتووانامــدا هــەبووەو دەســتم كــەوتووه لــە مێــژووی ڕووداوەكــانی كــوردو كوردســتانو داگیركــەرانی كوردســتانو نــاووخۆی كوردســتان و گــەلانی جیهــانم كۆكردۆتــەوە

بەرۆژو مانگ‌و ساڵ لەو کتێبە تۆمارم کردووە بەدڵنیاییەوە .

دڵنیاشم لەوەی کە مێژووەکان لە ٩٩٪ راستن بەپێی مێژووی سەرچاوە کوردیەکان‌و عەرەبیەکان‌وبە تایبەتی بیانیەکان ، وەك لە کۆتایی کتێبەکە سەرچاوەکان هەمووی تۆمار کراوە ... لە هەمان کات بەشێوەیەکی رێك‌و دورست لە زجیرەیەکی یەك لە دووای یەك‌و ساڵ بەساڵ بەپێی دەست کەووتن‌و برووا پی بوون تۆمارکراون..

خووێنەری بەڕێز:- لە کۆتاییدا هیووادارم خزمەتێکی بچووکی مێژووی گەل‌و نیشتمانەکەم‌و سەرجەم مێژووی گەلانی دیکەی جیهان‌و مرۆڤایەتیم کردبێ ، بە دەووڵەمەند کردنی کتێبخانەی کوردی ، هیووادارم کە ئەم کتێبە ببێتە هۆکارێکی زیاتر دەووڵەمەند کردن‌و پەرەپێدان بە پەرتووکخانەی کوردی‌و بیانی لە هرێم و ناوچەکەدا . بەتایبەتی وولاتانی دراووسێیی داگیرکەری کوردو خاکی کوردستان ، بە تێگەیشتنیان لە راستیەکان و هەڵەی رابردوویان‌و گەرانەوە بە گرتنەبەری بنەماکانی ژیانی بەیەکەوەی سەردەمیانە لە هەموو بوارە جیاجیاکانی خۆیی‌و بوونی دراووسێیەتی برایانە .

هیوادارم کە یارمەتی دەرم بن لە هەر رەخنەیەك یاخوود کەمووکووریەك کە لەناوەرۆکی کتێبەکەم بەدی دەکرێ.. تا بە هاووکاری‌و یارمەتی ئێووەی بەڕێز راستبکرێتەوە ، بۆ زیاتر پووختکردنی ، کە مایەی خۆشحاڵی‌و دەستخۆشییە...

ئەویش بە پەیووەندی کردن بەژمارە مۆبایلی ٤٥٤٨٠٩٨ یاخوود ئاریافۆنی ژمارە / ٠٦٦٠٢٥٣٣٥٢٢.

لە گەڵ رێزم بۆ هەڵگری ئەم مێژوونامەیە.

عەلی کەندی

باشووری کوردستان - هەولێر

٢٠٠٣/٣/ ١

١٩٥٢

٤/ ١/ ١٩٥١ له ماوەی شەڕی نێوان کۆریای باکوورو کۆریای باشوورو له ئەنجامی ئەو شەڕە پایتەختی کۆریای باشوور- سیئۆڵ- کەوتە ژێر دەسەڵاتی هێزەکانی سووپای مللی کۆریای باکوور له وڵاتەکەدا .

١٩٥١/١/٩ کردنەوەی بارەگای سەرەکی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان له شاری نیورۆك له ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

١٩٥١/١/١١ بلاوکردنەوەی هەفتەنامەی خەبات بە زمانی کوردیو عەرەبی له لایەن پارتی دیموکراتی کوردستان له باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق ، کە ڕۆڵی گرنگی هەبوو له باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردو پەیووەندی کۆمەلگای ئێراق بەهەموو پێك هاتەکان له وڵاتەکەدا .

١٩٥١/٥/١ خۆماڵی کردنی پاڵێووگەکانی نەوتی ئێران ، له لایەن ڕژێمی شانشاهی محەمەد ڕەزا شا ، کە زۆربەی پاڵێووەگە نەوتیەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ڕژێمی شا له ئێرانی بەرکەووت له هەرێمەکەدا .

١٩٥١/٥/٤ بۆ یەکەم جار لە مێژووی کێشووەری ئاسیا خوولی یەکەمی یارییەکانی

ئاسیا ئەنجام درا لـە شاری نیودەلهی پایتەختی هندستان کە ١١ وولات بە شداری تێدا کردو یاریزانی مەلەوانزانی سەنگافورە – نیوتش کۆل- یەکەم یاری زان بوو لە یارییەکانی ئاسیا سەرکەووتنی بە دەست هێنا. لە ماوەی –١٥٠٠٠م – لە رۆژی کردنەوەی پاڵەوانیەتیەکە بەرامبەر بە وولاتانی بەشدار بوو لە کێشووەرەکەدا .

١٩٥١ /٥/١٨ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ئامۆژگاری ئەو وولاتانەی کرد کە بە گەمارۆ خستنە سەر ئەو وولاتانەی کە هەڵدەستن بە بەرهەم هێنانی چەکی هەمە جۆری جەنگی کۆمەڵ کووژی و وێرانکردن لە وولاتە جیا جیاکانی جیهاندا .

١٩٥١/٦/١٠ سۆســـــیال ئینتەرناســـــیۆناڵ رێکخراوەیـــــەکی جیهانیـــــە و زۆرینـــەی پـــارت و رێکخـــراوە سۆسیالـــستی و کرێکاریـــەکانی جیهان لەخۆ دەگرێ ... سۆسیال ئینتـەر ناسیۆناڵ بەم فۆرمـەی لە دوای جـەنگی دووەمـی جیهـان ، یەکـەم کـۆنگرەی خـۆی لـە شـاری فرانکفـۆرتی ئـەلمانیا گرێـدا ... و – مۆرگـان فلیپـسی – وەك یەکـەم سەرۆکی خۆی دیارکرد .

ئـەم رێکخراوەیـە تـاکوو ئێـستا لـە رۆژی دامەزراندنیـەوە هەشـت کـەس سەرۆکایەتی کـردووە ... دوای سـەرۆکی – جـۆرج پاپانـدۆری – سـکرتێری پـارتی پاسـۆکی یۆنـانی کـە لـە سـاڵی ٢٠٠٦ سـەرۆکایەتی ئـەم رێکخـراوە دەکـات ... ئـەم رێکخراوەیـە درێـژکراوەی international workers association پەیوەندی کرێکـارانی جیهانـە کـە لـە ١٨٦٤/٩/٢٨ لـە شـاری لەنـدەنی پایتـەختی بـەریتانیا دامـەزراوە . ئـەویش لـە پێنـاو کۆکردنـەوەی رێکخـراوە سۆسیالـستەکانی ئـەورووپا و ئەمـەریکا . ئـەویش پـاش چـەندین گۆرانکاریە جۆراوجۆرەکان و ئەم رێکخراوە ٥٧ ساڵە کاردەکات .

جێگەی باسکردنە کە بەشداری ٧٠٠ کەسی ئەندام لە ١٥٠ پارت و ڕێکخراو لە ١٢٠ وولاتی جیاواز لە جیهان سەر لە بەیانی ڕۆژی دووشەممە ٦/٣٠ تا ٢٠٠٨/٧/٢ لە شارۆچکەی - لاگۆنسی - نزیك شاری ئەسینای پایتەختی یۆنان ئەم ڕێکخراوەیە کۆنگرەی بیست و سێیەمی خۆی گرێدا ... لە دوای گفتووگۆ کردن لە سەر بابەتە سەرەکیەکانی ئەم کۆنگرەیە و لەکۆتایی سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و سەرەك کۆماری ئێراق جەلال تاڵەبانی بەجێگری سەرۆکی ئەم ڕێکخراوەیە هەڵبژێردرا. کە ئەمەش بارێکی گونجاو بوو بۆ داهاتووی گەلی کوردستان و پەیوەندیەکانی کورد لە گەڵ وولاتانی جیهان و بە پێچەوانەشدا کاردانەوەی کاریگەری خۆی هەیە لە هەموو بوارەکان بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانی لەکوردستان .

١٩٥١ /٦/٢٥ مۆر کردنی ڕێکەووتننامەی نێوودەووڵەتی لە بارەی بارودۆخی پەنابەران ، لە ئەنجامی دەربەدەری میللەتان لە لایەن دەسەڵاتدارانی وولاتەکەیان بە هۆی نادادوەرانەو بەند کردنیان.

١٩٥١/٦/٣٠ گرێدانی کۆنگرە بە ناوبانگەکە لە شاری فرانکفۆرتی وولاتی ئەڵمانیا سازدرا ، ئەم کۆنگرەیە بە یەکەم کۆنگرەی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵ دادەنرێت ، کە ٣١ پارتورێکخراو بەشداریانتێدا کرد ، کە نووێنەری کیشووەرەکانی ئەوروپاو ئەمەریکاو ئاسیایان دەکرد... مەبەستمان ڕێکخراوی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵە S1 ، کە ڕێکخراوێکی نێوودەووڵەتیە ، بۆپارتو ڕێکخراوە سۆسیال دیموکراتو دیموکراتی سۆسیالیستیەکان . ئەم ڕێکخراوە لەساڵی ١٨٦٤ دامەزراوە ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٨٧٢

جـارێکی دیکـه ڕێکخراوەتـەوەو بـه ئینتەرناسـیۆناڵی یەکـەم ناسـراوە لـه جیهانـدا ، لـه سـاڵی ١٨٨٩ دا ئینتـەر ناسـیۆناڵی دووەم دامـەزرا بەسـەر پەرشتی زاناو ناوداری جیهانی و هاوڕێی مارکس ، فردریك ئینگڵش.
ئـەویش تـا سـاڵی ١٩١٦ بـەردوام بـوو، دوای ئـەوە لـه سـاڵی ١٩٢٣ بـه سەرپەرشـتی یەکیـەتی سـۆڤیەت ، کـه ڕابەرایـەتی دامەزرێنـەری ڕژێمـی سۆشیالیـست لـه ڕووسـیا – لیـنین – و پـارتی کۆمۆنیـستی سـۆڤیەت کۆنگرەیـەکی دیکـەیان سـازداو خـۆی بنیـاد نایـەوە ، بەمـەش ئینتـەر ناسیۆناڵی سێیەم ڕاگەیانـدرا بـه نـاوی – کۆمـەنترین– دوای ئـەوە بـه هـۆی هەڵگیرسـانی جـەنگی دووەم جیهـان لێـك هەڵوەشـایەوە لـه کێـشووەرەکەو جیهاندا .

١٩٥١/٧/١٥ کۆچـی دوایـی نووسـەرو ڕووناکبیری نەتـەوەیی مامۆسـتای – جـەلادت بەدرخان – لـه ئاوارەییدا لـه ڕۆژئـاوای کوردستانی لێکدراوە بـه سووریا لـه شاری –دیمەشق– ی پایتەختی سووریا.

<u>تێبینی:</u>– له ناوەرۆکی کتێبەکه خەبات و تێکۆشانی ئه و بەماڵەیه به شێوەیەکی دیار نووسراوەتەوە .

١٩٥١/٩/٨ مـۆرکردنی ڕێکەوتننامـه لـه نێـوان ئەمـەریکاو یابـان لـه دوای کـشانەوەی هێزەکـانی سـووپای ئەمـەریکا لـه یابـان ، دوای ئـەوە مـافی بـه ئەمـەریکادا بەدامەزراندنی بنکەی سەربازی له سەر خاکی یابان به پێی ڕێکەووتنەکەدا .

١٩٥١/١١/٢ گرێدانی کۆنگرەی ئەسینای پایتەختی یۆنان دژی ڕژێمی ئیمپریالیزمی جیهانی ، کە کەسایەتی ناوداری کورد خاتوو - ڕەوشەن بەدرخان- بە نووێنەری کورد لە کوردستان بە وتەیەك بەشداری تێدا کرد ، ئەویش لە سەر بارو دۆخی کێشە هەڵواسراوەکانی گەلی کوردستان بوو لە کۆنگرەکەدا .

بەلاَم کێشەی ڕەوای گەلی کوردستان بە گشتی بە پێی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکانی پەرەسەندن و پێشکوتن نە چۆتە پێشەوە لە بە دەست هێنانی مافە رەواکانی بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا لە عەرێم و ناوچەو کێشووەرەکەدا ، وەك ئەو وولاَتانەی کە لە دوای جەنگی دووەمی جیهان بە دەستیان هێناوە ، کە ژمارەی دانیشتووان و رووبەری خاکەکەیان بە قەدەی رێژەی دانیشتووان و رووبەری خاکی کوردستان نیە لە کێشووەرەکەدا لە گەڵ چەندین بواری دیکەدا .

١٩٥٢

١٩٥٢/١/٢ وولاَتی لیبیا سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەدامەزراندنی ڕژێمی شانشینی دەستووری ، کە شانشین ئیدریسی یەکەم دەسەلاَتی لیبیای

گرتە دەست لە سەر وولأتەکەدا ، ئەویش لە شاری – تەرابلس – ی پایتەخە ، کە ژمارەی دانیشتووانەکی ، ١,٧٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە لە شارەکەدا .
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولأتەکەی ،٥,٩٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولأتەکەی ، ١,٥٧٩,٥٤٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .
هەروا چڕی دانیشتووانەکەی /٩ نۆ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٧٪ . لە دانیشتووانی وولأتەکەدا .

١٩٥٢/٢/٦ هەموار کردنی ڕێنمایەکانی سووێند خواردنی شانشینەکانی بەریتانیا ، کە شانشین ئەلیزابیت سووێندی یاسایی خوارد بە سەرۆکی بالأی ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا و هاوبەشی ئازاد لە رایەلەی وولأتانی کۆمەنوولس لە بەریتانیا .

شایانی باسە کە شانشین ئەلیزابیت دەسەلأتی فیتۆی هەیە لە هەر کارێکی بڕیاردان و یاسا لە ئەنجوومەنی گشتی بەریتانیا .
بەلأم ماوەی زیاتر لە ٤٠ ساڵە ، خۆی دوورە پەرێز گرتووە بۆ سەقامگیر کردنی دیموکراتی و مافی مرۆڤ و ئازادیەکانی گەلانی بەریتانیا و دەسەلأتە یەك لە دوای یەکەکانی نێوان پارتی کرێکاران و پارێزگاران لە رامیاریەتی وولأتەکەدا .

١٩٥٢/٢/٢٠ شانشین جۆرجی شەشەمی شانشینی بەریتانیا کۆچی دوایی کردو شانشین ئەلیزابیت جێگەی گرتەوە ، تاکوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامە لە دەسەلأت بەردەوام بوو لە سەر بەریتانیادا.

١٩٥٢/٣/٣ سەرۆك وەزیرانی ڕژێمی شانشینی لە ئێراق سالح جەبر سەردانی شێخ مەحمودی نەمری کرد لە شاری سلێمانی و بەیەکەوە وێنەیان گرتوو باری ئێراق و کوردو ناوچەکەیان هەڵسەنگاند لە پێناو بەرەو پێشبردنی کێشە هەڵوواسراوەکاندا .

١٩٥٢/٥/٥ سەرەك وەزیرانی ئێراق –سالح جەبر– لە گەشتێکی دا بۆ شارەکانی کوردستان ، وەك پارێزگاکانی کەرکوك و هەولێرو کۆیەو سلێمانی بە پێشوازی لێکردنی لەلایەن کەسایەتیە کوردو ئاغاکانی دزەیی و هەرێمی کوردستان ، لە پێناو بەهێز کردنی جێ پێگەی خۆی نەك یارمەتیدان

بەچارەسەری کێشەی کورد لە کوردستان .

١٩٥٢/٥/٢٦ مۆرکردنی رێکەووتننامە لە نێوان وولاتانی داگیرکەری ئەڵمانیا لە دوای جەنگی دووەمی جیهان .
کە ئەمەریکاو بەریتانیاو فەرەنساو یەکیەتی سۆڤیەت ، بە کشاندنەوەی هێزەکانی سووپایان لە ئەڵمانیادا ، کە دوای ئەوە تەنیا هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە ئەڵمانیا مانەوە تاکوو تەواوبوونی ئەو مێژوونامەیە.

١٩٥٢/٦/١٢ کۆچی دوایی نووسەرو رۆشنبیرو شاعیری نیشتیمان پەروەری گەڵ ، مامۆستا مەلا عەبدولکەریم ناسراو بە - موفتی پێنجوێنی- لە هەرێمی باشووری کوردستان- گۆڕی مامۆستای کۆچ کردوو لە گۆرستانی حاجی شێخە لە شاری پێنجوێنە لە پارێزگای سلێمانی .
مامۆستا لە ساڵی ١٨٨١ لە گوندی بیستانەی سەر بەقەزای پێنجوێن لە باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە

١٩٥٢/٦/١٣ کۆمیتەی - وەزەی ئەتۆمی ئیسرائیل - دامەزرا . پاش ئەوە بە چەند مانگێك واتە لە مانگی /١٩٥٣/١ پرۆتۆکۆلی هاوکاروی گۆرینەوەی زانیاری لە نێوان فەرەنساو ئیسرائیل لە بواری تەکنۆلۆژیای ئەتۆمی مۆرکرا . ئەم پەیوەندیە دوو قۆڵیە لە بواری زانستی ئەتۆمی تاگەیشتە ئەوەی کەلە ساڵی ١٩٥٥ ، فەرەنسا بە یەکەمین رێکتەری ئەتۆمی بە ئیسرائیل بفرۆشێت ، لە ناوچەی دەیمومەی باشوری ئیسرائیل دابمەزرێنیٚ ، دوای ئەوە لە ساڵی

١٩٦٠. ئیــسرائیل بــه یارمــەتی وولاّتــه یــەکگرتووەکان ڕێکتەرێکیدیکــەی ئەتۆمی لەباشووری تەلئەبیب دامەزراند .

١٩٥٢/٦/١٨ هەڵووەشاندنەوەی ڕژێمی شانشینی له میسر بەڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری به سەرۆکایەتی جەمال عەبدولناسر.

١٩٥٢/٧/١١ کۆچی دوایی مێژوونووسی نــاوداری کــورد – محەمــەد عــەلی عــەونی– لــه قــاهیرەی پایتــەختی میسر... شایانی باســه ئــەو زانایــه بــوو، کــه شەرەفنامەی وەرگێڕایه سەر زمــانی عــەرەبی... ئــەم بنەماڵەیــه لــه ڕەســەندا دانیــشتووی بــاکووری کوردســتان بوونــه... گۆڕەکــەی لــه تەکیــەی شــێخ مغاوەره لەچیای . مقتەمیه ... شایانی باسه لەهەندێ نووسراوەی ڕۆژی کۆچی دوایی ئەم کەسایەتیه بە٧/٤ دادەنێن لەو وولاّتەدا.

جێگەی ڕوونکردنەوەیه که ئەم کەسایەتیه بەڕێزه کوری حاجی عەبدولقادر عەونیه . نووسەرێکی بەرزو نیشتیمانپەروەرێکی کورده ، له ساڵی ١٨٩٧ له شاری – سووێرەکە–ی سەر به پارێزگای دیابەکر – ئامەد – له باکووری کوردستان چاوی به جیهان هەڵهێناوه ، پلەی یەکەم و دووەمی خوێندنی له تورکیا تەواو کردووه .

دوای ئەوه بەرەو وولاّتی میسر دەچێت وله شاری قاهیرەی پایتەختی میسر له زانکۆی ئەزهــەری ئاینی خوێندوویەتی و بڕوانامــەی بــه کەلۆرێسی له زانسته ئیسلامیەکان وەرگرتووه له زانکۆکەدا .

دوای ئەوه دەستی کردووه به خوێندن له بەشی جووگرافیاو بەشی مێژوو له کۆلیژی ئاداب له شاری قاهیره . زمانەکانی تورکی و فارسی و فەرەنسی و عەرەبی به باشی زانیووه ، ئەم کەسایەتیه له گەڵ بنه ماڵەی بەدرخانیەکان بەشداری کردووه له دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆیبوون به هۆی بیروباوەری

کوردو کوردستان .
هەروا لە بەر ئەوە رژێمی تورك ماوەی پێ نەداوە بگرێتەوە باکووری کوردستان ، ... تادوا ساتەکانی لە ژیانیدا لە دیووەخانی شا فاروق کاری کردووە ، شای میسر ، کە لە بنەماڵەی محەمەد عەلی پاشا بووەو ناسراو بوونە بە بنەماڵەی خدێووی ، بە وەرگێری زمانە رۆژهەلاتیەکان دامەزراوە ، هەروا ئەم کەسایەتیە کوردە شەرەفنامەی لە زمانی فارسی وەرگێراوەتە سەر زمانی عەرەبی، بە هۆی گرنگی ئەو دانراوەیە لە ساڵی ١٩٥٨ لە لایەن وەزارەتی پەروەردەی میسر بە چاپگەیەندراوە لەم ووڵاتەدا.
هەروا وەرگێرانی خوولاسەی مێژووی کوردو کوردسان و مێژووی دوەل وئیماراتی کوردی مامۆستا ئەمین زەکی بۆ زمانی عەرەبی . هەروا لە چاپدانەوەی بەشی دووەمی – مەشاهیر الاکراد – ی مامۆستا ئەمین زەکی بەگ ... نووسینی کێشەی کورد – بەلەج شێرکۆ . لە گەڵ چەندین دەست نووس و وەرگێراندنی نووسراوو دانراوی نووسەرە بە ناوبانگەکانی کورد ، لە پێناو دەووڵەمەند کردنی کتێبخانەی کوردی و عەرەبی و بیانی لە جیهاندا .

١٩٥٢/٧/١٩ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی– ئۆڵەمپیات – لە شاری هلسنکی پایتەختی فیلەندە بەرێوەچوو، کە بەردەوام بوو تاکوو ٨/٣ هەمان ساڵ لە نێوان یاریزانانی یانەکانی ووڵاتانی بەشدار بوو لە ووڵاتە جیا جیاکان لە جیهاندا .

١٩٥٢/٧/٢٣ بەرپا بوونی شۆڕشی میسر بە سەرکردایەتی محەمەد نەجیب دژی رژێمی شانشینی لە میسر ، کە شانشین فاروق شانشینی میسر بوو لە نەوەی بنەماڵەی محەمەد عەلی پاشای دامەزرێنەری ووڵاتی میسر بوو ، کە بەنەژاد کوردو لە پارێزگای دیاربەکری باکووری کوردستانی ژێر دەسەڵاتی

ئیمپراتۆریەتی عوسمانی ڕوویان لەو وولاتە کرد بوو کە ناسرا بوون بە بنەماڵەی خدێووی لە جیهاندا .

١٩٥٢/٩/١٥ هێزەکانی سووپای بەریتانیا پەلاماری ئەریتیریای دا ، لە ئەنجام داگیریان کردو سەرپەرشتییان دەکرد ، وەك هەرێمێکی ژێر ئامۆژگاری نەتەوە یەکگرتووەکان . تا ئەو کاتەی لەگەڵ ئەسیووبیا یەکیان گرت لە یەك وولاتی سەربەخۆدا لە جیهاندا.

١٩٥٢/١١/٢١ محەمەد مەحمود سەواف لە هەوڵی ئەوە دابوو کە لە بواری ڕاگەیاندن جێگایەك بۆ بیروو باوەڕی ئیخوان موسلمین بکاتەوە ، لەم ڕۆژەدا یەکەم ژمارەی گۆڤاری هەفتەنامەی بەناوی – الاخوة الاسلامیة – بڵاوکردەوە ، کە خۆی سەرنووسەری گۆڤارەکە بوو .

ئەویش بە هۆی پەیوەندی باشی لەگەڵ حکوومەتی شانشینی لە ئێران ، بەو هۆیەوە توانی ڕەزامەندی لە وەزارەتی پەروەردە وەربگرێ ، کە گۆڤارەکە لەنێوو هەموو خووێندنگاکاندا دابەش بکرێ لەوولاتەکەدا.

١٩٥٢/١١/٢٢ گەورەترین ڕاپەڕینی گەلانی ئێراق لە شاری بەغدای پایتەخت ئەنجامدرا ، بە بەردەوامی تێکۆشان دژی دەسەڵاتی شانشینی لە ئێراقی هاوپەیمانی بەریتانیاو ئەمەریکادا.

١٩٥٢/١٢/٣١ شاعیرو ڕووناکبیری نەتەوەو نیشتمانپەروەر مامۆستا – بەختیار زیوەر – کۆچی دوایی کرد لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان کە ڕۆڵی بالای هەبوو لەڕۆشنبیرکردنی گەلی کوردستان .

جێگەی ڕوونکردنەوەیە کە مامۆستا ی ناودار بەختیار زێوەر ناوی تەواوی – فائیق عەبدوڵلامحەمەد مەلا ڕەسووڵ – ە , لە ناو شاعیرانی کوردا گەلێکی ئەو

تۆمـان هـەن ناویـان لـە بەرهـەمیان بڵاوتـره ، یـەکێك لەوانـەش مامۆسـتا — بەختیا زێـوەر — ە ئەم شـاعیره هـەر وەك ژیانی بە ناخۆشی و پڕ لـە ئازارو نەخۆشیەوە بردۆتە سەر و زووش ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کرد لە هەرێمەکەدا.

هـەروا پـاش مەرگیـشی و تـا ئـەمرۆش هـەموومان لـە خـۆیی و لـە بەرهـەمی رەنگینی بێ دەنگ بووین . جێگەی داخە نووسەرو رۆژنامـەنووس و شـاعیرو هونەرمەندانی کورد لە ماوەی ژیانیاندا رێزیان لیناندرێ ، بەلام دوای ئەوەی کـە ماڵئـاوایی یـەکجارەکی دەکـات ، ئەوکاتـە لـە لاپـەرەی رۆژنامـەو گۆڤاروشاشـەکانی تەلـەفزیۆن بـە دوو دێـڕ باسـی دەکـرێ . بـەلام دوای چی...؟...!.

ئەم شاعیره کوری مامۆستای شاعیر زێوەر ئەمەندیە ، کە لـە سـاڵی ١٩٠٨ لـە شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هـەڵهێناوە ، سـەرەتای ژیـانی منداڵی وەك منداڵانی دیکەی کورد خووێندنی لە — حوجرەی — فەقێیایـەتی بردۆتـە سـەر ، دوای ئەوە چووەتە قوتابخانە و پۆلی شەشەمی سەرەتایی تەواوکردووە .

دوای ئەوە چووەتە شاری بەغدا و بەشداری لـە خـولێکی برینپێچی ئاژەڵان — موزەمیـد بەیتـەری — کـردووەو چـۆتە سـەر ئـەو ئیشە ، هـەروا لـە کـاری فەرمانبەری لە ناوچەکانی سلێمانی باش گەراوەو ماوەیـەك لـە شارۆچکەی پـردێ بـووە ، لـە سـاڵی ١٩٤٦ کـاتێ قوتابخانـەی ناوەنـدی شـەو لـە شـاری سلێمانی کرایەوە ، بێ گوێدانە تەمەن مامۆستا بەختیار بوو بە قوتـابی و لـە سـاڵی ١٩٤٨ پۆلی سێیەمی ناوەندی تەواو دەکات .

هـەروا لـەو سـاڵەدا بـە هـۆی کۆچـی دوایـی باوکیـەوە ، تـەواو بـە دەسـت نەخۆشـیەکەیەوە . کـە زۆر سـەرەتای دیـار دەبـێ و کـاری لێدەکات و ناچـار دەبێ روو لە شاری بەغدا دەکات و لەوێ نەشتەر گەری مێشکیان بۆ کردووە ، پاش ئەو نەشتەرگەریە بە شەش مانگ ، واتە لە ١٩٥٢/١٢/٣١ ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکات لە شاری سلێمانی لـە باشـووری کوردسـتان و، گۆڕەکـەی لـە گۆڕسـتانی جۆگـا لـە تـەك باوکیـەوە بـە خـاك سـپێردراوزە لـە شارەکەدا.

هەروا بەرهەمەکانی ئەم شاعیره هەژاره و نیشتیمانپەروەره لـە دیوانە دەست نووسەکەیدا دوو پلە بۆ بەرهەمی خۆی دادەنێ .

یەكەم:- لە ١٩٢٨/٩/١٥ دەست پێدەكات تا ساڵی ١٩٥٠ ، كە دوا پارچە هونراوەی نووسیووەو پاش ئەوە نەخۆشی لەو دووساڵەی دوایی ژیانبدا رێگای نووسینی نەداوە . ئەم دابەشكردنەش شاعیر خۆی هەر لە بەر ئەویە كە لە سەر دەمی لاویدا شیعری ووتووەو پاشان وازی لێهێناوە و پاش دە ساڵێكی دیكە دەستی داوەتەوە شیعر نووسین لە هەرێمەكەدا .

دووەم:- دوای واز هێنانی لە شیعر دووبارە دەگەڕێتەوە و دەست بە نووسینەوەی شیعر دەكات ، ئەمەش لە دوای كۆتایی هاتنی جەنگی دووەمی جیهانی بوو لە ساڵی ١٩٤٥ . دیوانە شیعرەكەشی لە لایەن مامۆستا مەحمود زێوەر لە ساڵی ١٩٧٠ بە چاپگەیەندراوە . ئەم شاعیرەش چەند ووتاری لە سەر خۆیی و شیعرەكانی نووسراوە لە گۆڤارو رۆژنامەكان لە لایەن نووسەرو شاعیرانی گەلەكەمان لە باشووری كوردستاندا .

سەرچاوە:- سوود لە گۆڤاری - رۆڤار - ژمارە/٤٦ وەرگیراوە.

١٩٥٣

١٩٥٣/٢/١٥ كۆچی دوایی كەسایەتی ناوداری پارێزگای هەولێر - سالح عەبدوڵلا سالح محەمەد- ناسراوە بە - سالح ئەیاغ - لە عەشیرەتی - ئایغ - ی هەولیری لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری كوردستان . ناوبراو چەندین - خان - ی لە شاری هەولێر هەبووە وشارەزابووە لە جیا كردنەوەی مەڕو مالاتی خراپ لە باشەكان وخەڵكی لە كاتی كرینی مەرومالات وەك شارەزایەك لەگەڵ خویان دەیانبرد , بە ناوی ئەیاغ ناوبانگی دەركردووە وناسراوە .

هەروا ئەم کەسایەتیە گەورەی عشیرەتی – ئایغ– بووە کە مانا کوردیەکەی – زیندیە – ، واتە نویێ بونەوە ، کە ئەم ووشە تورکیەی بۆ دانراوە تەنها مەبەست ئەوە بوە کە ئەم عشیرەتە لە ترسی عوسمانیەکان و بۆ خۆ گونجاندن ئەو ناوەی بۆ دانراوە ، کە ئەمە ناوی عەشیرەتەکەیە لە پارێزگای هەولێرو بەو ناوە ناسرابوون . لە بەر ئەوە ئەو کەسایتیەو بنەماڵەکەیان ناوزەند بوونە بە ناوی ئایغ .

هەروا دایکی سالح ئەیاغ کە ناوی خاتوو – گورجی – بووە ئافرەتێکی ناسراو بووە لە پارێزگاکانی کوردستان مووسڵ ، نەك بە تەنیا پارێزگای هەولێر بە کاری بازرگانی کردنی بە کووتاڵ فرۆشتن و شارەزایی باشی هەبووە لەم بوارەدا .

جێگەی ئاماژەپێکردنە کە سالح ئەیاغ یەکێك بووە لە دامەزراندن و بنیاتنانی گەرەکی تەیراوە، کە ئەو کاتە ئەو گەرەکە چۆل بوو کەسی تیانەبوو بەهۆی نەویرانیان لەبەر دزی و پیاوی خراپ ... لەو کاتەش تاهیر ئاغا بە سالح زیندی دەلیێ تۆ پیاوێکی لیێ هاتوو چاونەترسی برۆ خانوو بۆ خۆت لەسەر سامانی من بکە بەبیێ بەرامبەر ، ئەویش دەست بە دروست کردنی خانووەکە دەکات لەو گەرەکە .

دوایی وردە وردە خزم و برادەری لیێ کۆدەبنەوەو دوایش تاهر ئاغاش زیاتردەست بە دروستکردنی خانوو بەرە دەکات لەو گەرەکە و ناوزەند دەبیێ بە ناوی تاهیر ئاغا .

هەروەها سالح ئەیاغ بەیتارێکی باش بووە وخەڵکی رویان تێکردووە و کۆرێکی بەناو قەرەنی ئەم پیشەی لیێ فێردەبێت و تا ساڵانی ٢٠٠٦ لەم پیشەیە بەردەوام بووە .

کە گەلی کوردستان بەگشتی و پارێزگای هەولێر بەتایبەتیش لە باشووری کوردستان بەر شالاوە درندانەکانی دوژمنانی نیشتمانی کورد کەوتوون لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە بەتورککردن و بەعەرەبکردن و بە فارس کردن وبەر تواندنەوەی ناسنامەی کوردایەتی ونیشتیمانی و کەوتوونە چ لە ژێر دەسەڵاتی ئیمپراتۆریەتەکانی رۆمان مەگۆل و فارس و عوسمانی و بەتایبەتی لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی لەساڵی / ١٩١٤، کەتاکوو ئێستاش بەردەوامن لەناوبردن وزراندنی ناسنامەی کورد بەهەموو هۆز و

تیره و بنەماڵەو خێزان و کەسایەتیە ناودارو لێهاتووەکانی کوردستان .
یـەك لەوانـەش ئـەم عەشیرەتە سنووورداره کـه لـه بـەر هـۆی بـارو دۆخ و قۆناخـەکان ناوی عەشیرەتەکە زینـدی بووه بە ئایغ... کە لـە بنـەرەتا نـاوی عەشـیرەتی زینـدی بـووه وەك عەشـیرەتەکانی دیکـەی سـەر سـنووری کوردسـتان کـە هەنـدێك بینـووو پروپاگەنـدەیان کـردووه کەئـەم عەشیرەتە تورکیـەو ئەویـدی عەرەبیـە ئـەوەیان فارسـیە ... بـەلأم هـەمووی بـۆ لـەناو بردنی ناسنامەو بونی کورد بووه لەسەر خاکی کوردستان .
بـەلأم خـۆراگری و ئازایـەتیان لـە نەدۆرانـدنی ناسـنامەی کوردایـەتیان بـەردەوام بوونـە لەروونکردنـەوەی بـاری عەشـیرەتەکە و بـەرگری کردنیـان لەناسنامەی کوردایەتی لە هەموو بارەدۆخێك .
گەر بەراوردێك بکەین لە نێوان مێژوو وخـەبات و تێکۆشـان و سـەرهەڵدانی تیرەو هۆزەکانی کوردستان وا دەردەکەوێ ئەو عەشیرەتە کە نـاوی بنـەرەتی زینديـە دەگەرێتـەوه سـەر یـەکێك لەبنەماڵـەکانی دیـارکراوبوو هەرچـەند بەلگەیەکی فەرمی نیە بۆ ئەم راستیە .
بە هەر حال ئەو عەشیرەتە کە تائێستا لـە پارێزگـای هـەولێر و سلێمانی و هـەتا لـەباکووری کوردسـتان بونیـان هەيـە و کـوردن و نکـوڵی لـە کوردایـەتی خۆيـان وعەشـیرەتە کـەو بنەماڵـەوخێزان ناکـەن و بـەردەوامن لـە سـەر بـوونی کوردایـەتیان کـە هـەر لـەو بۆنـەوه لەروانگـەی گرنگـی دانـی بـەرێز مـسعوود بـارزانی بـە عەشـیرەتەکانی کـورد و تورکمـان و گـەلی کوردسـتان بەگـشتی بەرێز شێخ ادهـم بارزانی کـە سـەرۆکی عـشائری کوردسـتان بـو لـە مـانگی/ ٥/٢٠٠٦ ، چەند کەسایەتی لەبنەماڵەو خێزانی ئەو عەشیرەتە بـانگ هێـشت کـرد بۆچـۆنیەتی بـاری ئـەو عەشـیرەتە و یارمـەتی دانیـان بـە پێـی ئـەو بارودۆخە ی کە گەلی کوردستان پیێدا تێپەر دەبێ .
ئێستاش شێخ تارق نوێنەرایەتی ئەو عەشیرەتە دەکات لە هـەموو بوارەکانی پەیوەندی و کێشەو گرفتەکان بە هەڵسوراندنی کـاره پێویـستەکان لـە پێنـاو گەشـە پێـدان و بـەرەو پـێش بـردن و لـە سـەر ئامـانج و ئاواتـەکانی گـەلی کوردستان و گێرانوەی نازناوی عەشیرەتکە بۆ سەر ناوی رەسەنی خۆی لـە هەرێمی باشووری کوردستان .

ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

لە ١٩٥١/١/١ تــــا ٢٠٠٠/١٢/٣١

عــەلی کــەندی

بەرگی سێیەم – چاپی دووەم
بــــژارکــراو و پتــــرکــراو
باشـــووری کوردســــــتان – هەولێر
٢٠٠٩ - ٢٧٠٩

وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ڕۆژنامەنووسی و چاپ و بڵاوکردنەوە

ناوی کتێب: ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

نووسینی: عەلی کەندی

دیزاینی بەرگ: دانەری مێژوونامەکە — عەلی کەندی

کۆمپیوتەر: نووسینگەی هیوا بۆ کۆمپیوتەر

بەرگ: بەرگی سێیەم ٢٠٠٩

چاپ: چاپی دووەم ٢٠٠٩

چاپخانە: چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان - هەولێر

تیراژ: ١٥٠٠ دانە

نرخ: بۆ هەرچوار بەرگ (٢٠٠٠٠) دینارە

لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ ژمارەی سپاردنی(٢٢٥٥) ساڵی (٢٠٠٩)ی پێدراوە.

بۆ هەر ڕەخنەیەك یان پێشنیارێك یان هەر زانیارییەك لە هەڵەو بەسەرچوون ئاگادارمان بکەنەوە بە ژمارەی مۆبایل/ ٤٥٤٨٠٩٨ ، یان ژمارەی ئاریافۆنی / ٠٦٦٢٥٣٣٥٢٢- یان ئیمێلی:Alikendi@yahoo.com

دەسپێك بۆ چاپی دووەم

لە گەڵ پەرەسەندن وپێشکەووتن و گەشەکردن و بووژانەوەی بەردەوام بە پێی تێپەر بوونی قۆناخـە یـەك لـە دوای یەکـەکانی مرۆڤایـەتی لـە هـەموو بوارەکـانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاینی و جووگرافی و زمان و مێژوو وکەلتوورو داب و نەریت و شووێنەوارو شارستانیەت ، و بازرگانی و پیشەسازی وکشتووکاڵ و.... هی دیکە .

ئەمەش پێداویستی ژیان بە زانیاری تەواو لەم بوارانەدا هەیە ، لە پێناو هەڵسەنگاندن و شێکردنەوەی رووداو بەسەرهاتەکان لە هەموو بوارە جیاجیاکان و گوونجاندنی لەگەڵ ئێستا دا ، ئەویش لە پێناو هێنانە کایەوەی بارێکی لە بارەو گوونجاوتر بۆ خزمەتکردنی مرۆڤایەتی .

بە دابین کردن و سەقامگیرکردن و مسۆگەر کردنی داد پەروەری کۆمەلایەتی و دانان بە مافی مرۆڤ و چارەسەر کردنی کێشە تەشەنە دارەکانی لەو بوارانەی کە لە سەرەوە باسمان کردن ، بە تایبەتی لە بوارەکانی نەتەوەیی ونیشتمانی و زمان و مێژوو و مێژووی جووگرافی و کەلتوور داب ونەریت و شووێنەوارو شارستانیەت وئاین وچارەسەر کردنی لە رێگەی دەست لەناو دەستدا و رازی بوون بە بەرامبەرەکە ، کە سەرچاوەی چارەسەری هەموو کێشەکانە ، بە دوورکەوتنەوە لە هەرەشە لێك کردن و پەلاماردانی یەکتری و بە پێچەوانەشەوە لە رێگەی گفتووگۆو دایلۆگ ودانی مافە زەوت کراوەکان لەلایەن دەسەلاتداران .

جا من نامەوێ بە درێژی بچمە ناو باسەکەم ، بەلکوو پێشەکیەکەی چاپی یەکەم وبەرگی یەکەمی مێژوونامەکە ، ئامارژەم بە هەموو لایەنەکان کردووە بە شێووەیەکی لە بار لە بوارەکانی پەرەسەندن و پێشکەووتن ، بە پێی تێپەربوونی قۆناخەکان .

وادیارە مێژوونامەکە جێگای خۆی کردۆتەوە لە دەروونی خووێندەواران وسەرکەوتنی بە پلەی ٨٥ ٪ ی بە دەست هێناوە ، لە سەر باری کوردو کوردستان لەو هەموو بوارانەدا . بەڵگەش بۆ ئەمە بەرگی یەکەمی مێژوونامەکە بە تیراژی ٤٥٠٠ دانەی لەلایەن وەزارەتی پەروەردەی حکوومەتی هەرێم لە باشووری کوردستان کڕاوەتەوە و بۆتە سەرچاوەیەکی سوود لێوەرگرتن وەك سەرچاوەیەك .

که بووه هۆی ئەوەی که داواکاری زۆری له سەر بێت .

جا منیش بەو پەری دڵخۆشیەوە مێژوونامەکەم ، له چوار بەرگدا دەخەمە بەردەستتان به شێووەیەکی تێرو تەسەل له هەموو بوارەجیاجیاکان . به ناوێکی دیکه که – ئینسکلۆپیدیای مێژوونامه – یه ئەمەش له سەر داوای مامۆستایانی شارەزا به هۆی له خۆگرتنی هەموو بوارێك بەتایبەتی له سەر کوردو خاکی کوردستان ، وەك بوارەکانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاین و جووگرافی و زمان و کەلتوورو مێژوو شووێنەوارو ئابووری و بازرگانی وکۆمەلایەتی و رۆشەنبیری و زانست و ئەدەب و گەردوون و یاساو شەڕو ئاشتی و به بەڵگه نامەکان . ئافرەت و رووداوەکانی تیرۆرستەکان و فرۆکەو پزیشك و .

ئەوەی بتەوێ له بەر دەستت دایه له ناوەرۆکی مێژوونامەکەدا .

که بەرگی یەکەم له ١/١/ ١ ٠٠٠ دەست پێدەکات تا ٣١ / ١٢/١٩٠٠ ، هەروا بەرگی دووەم له ١٩٠١/١/١ دەست پێدەکات تا ١٩٥٠/١٢/٣١ ، بەرگی سێیەم له ١٩٥١/١/١ دەست پێدەکات تا ٢٠٠٠/١٢/٣١ ، هەروا بەرگی چوارەم له ٢٠٠١/١/١ دەست پێدەکات تا ٢٠٠٧/١٠/٣١ . له هەمان کات به پێی پێویست وێنەکانیشی لەگەڵ دانراوە لەگەڵ نەخشه جیاجیاکان به پێی رووداوو بەسەرهات و ئەنجام دانی بەرۆژو مانگ و ساڵ .

بەلام بۆ ئەوەی وێنەو نەخشەکان دووباره نەبنەوە دەتوانرێت له جێگەی دیکه سەیری بکەیت له ناوه رۆکی ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەکەدا . له بەر ئەوەی دانەنراوە ، یا وێنەکه دەست نەکەوتووه یا وێنەکه زۆر کۆن بووه ، له هەمان کات نەم ویستووه وێنەکان دووباره ببنەوە .

وەك بەڵگەیەکی راست و دروست و رێك و پێك . له هەمان کات داوای لێبووردن له خوێنەرانی هەڵگری ئەم کتێبه دەکەم له هەر کەموو کوریەك ، له بەر ئەوەی مرۆڤ گەر هەڵه نەکات پێش ناکەویت .

له کۆتایی هیوادارم خزمەتێکی بچووکی کتێبخانەی کوردی و خووێنەری کوردم کردبێت له کوردستان و وولاتانی دراوسێی کوردستان و هەرێم و ناوچەو جیهان .

عەلی کەندی

نووسەری ئینسکلۆپیدای مێژوونامه

٣١ / ١ / ٢٠٠٩

بەرەو چەندین ئینسکلۆپیدیا کە هەموو لایەنەکانی ژیان بگرێتەوە

پارێزەر/ تارق جامباز

ئەم خەمخۆریە تاقە کەسییە کە لایەن مامۆستا عەلی کەندی ئەنجامدراوە شایانی سوپاس و پێزانینە ، چونکە پشوویەکی فراوان و ماوەیەکی زۆرو ئارامیەکی ئەیووبیانەی گەرەکە ، لە بەر ئەوەی ئەم ئینسکلۆپیدیایە چەندین ئینسکلۆپیدیا لە خۆدەگرێ .

لە وولاتاندا بۆ هەر بوارێك لەم بوارانەدا دەزگایەك بە کۆمەڵێ پسپۆڕو شارەزاو لێزان بەماوەیەکی دیاریکراو بەمەرجێ هەموو کاتێکیان بۆ جۆرێك لەجۆرەکانی ئینسکلۆپیدیا تەرخان دەکەن وەك (ئینسکلۆپیدیای زمان ، فۆلکلۆر ، سیاسەتمەداران ، شاعیران ، رۆژنامەنووسان ، ...هتد) .

ئەم ئینسکلۆپیدیانە لە کتێبخانەکانە و لەسەر تۆڕی ماڵپەڕەکان هەن و هەروەختێ یەکێك ویستی لە چ بوارێك پێویستی پێی هەبێ ئەوا بە ئاسانی دەتوانێ سوودی لێ وەربگرێ ، بەڵام بەداخەوە لایەنی پەیوەندار لە کوردستان چ حکوومەت و دەزگاکانی تایبەتمەند نەمزانیووە پلانێکیان بۆ ئەم بوارانە هەبێ کە بەشێوەیەکی بابەتی و زانستی زانیارییەکان لەلایەن خەمخۆرانەوە بەووردی و قووڵی بنووسرێنەوەو پێداچوونەوەیان بۆ بکرێ ، ئینجا چاپ و بڵاوبکرێنەوەو جارێ خەرمان بەرەکەتی زمانی کوردی بەهەموو شێووە زارەکانی کۆنەکراونەتەوەو تاکو لەبەردەست دابێ ، ئەوجا دەزانین چ زمانێکی زەنگین و رەنگینمان هەیە .

له بەر ئەوەی زمان ناسنامەو گیانی نەتەوەیە هەر نەتەوەیەك بێ ، بۆیە هەرچەندی بایەخ و گرنگی و بەها بەزمانی کوردی و زمانی نەتەوەکانی دیکە کە لە کوردستان دەژین بدرێ هێشتا کەمە ، چونکە هێندەی تر هزرو رۆناکبیری و ووشیاری نەتەوایەتی پێگەیشتن و پێشکەوتنی بەخۆیەوە دەبینێ و گەر خاك نیشتمان و وولات بێ ، ئەوا زمان گیانەکەیەتی و هەڵگری ناسنامەی تایبەمەندیەتی لەنێوو زمانانی جیهاندا هەیە .

ئەندامی پەرلەمانی کوردســـــتان
باشـــــــووری کوردستان – هەولێر
٢٠٠٩/٨/١٠

کارێکی کەلتووری مەزن

••• ئەم کارەی پیشەسازییەی ووشە :
((ئینسکلۆپیدیایە – مێژوونامە))
قەڵایەکی کلتووری مێژووی مەزنە
، وەکو قەڵاکەی شاری مێژوو –
هەولێر – ، هەردەم زیندووە .
بەڵێ ، کارگە ووشە سازیەکەی
مامۆستا عەلی کەندی ، مەزنترین
سەرمایەی کوردو کوردستان و
مرۆڤایەتیە . لە لایەنی دارشتن و
زمانەوانییەوە ، خۆزگە باشتر بوایە

مومتاز حەیدەری
باشووری کوردستان – هەولێر
٢٠٠٩/٧/٧

پــــــێشەکی

لە یەکێك لە ژمارەکانی گۆڤاری مێرگ چەند تێبینیەکم لە سەر چاپی یەکەمی کتێبی – مێژوونامە – ی نووسەر – عەلی کەندی – نووسیبوو ، دیارە ئەمەش لە بایەخی بەرهەمەکەی کەم ناکاتەوە ، چونکە ئەگەر بزانم کتێبێك لاوازە و کەم بایەخە کاتی خۆم و خوێنەرانی پێ ناکوژم و هەر لە سەری نانووسم ، بەڵام دیارە کتێبەکەی نووسەر عەلی کەندی لەم جۆرە نییە ، پاش ماوەیەك عەلی کەندی بە تەلەفۆن پەیوەندی پێوە کردم و باسی لەوە کرد کە مێژوونامەکەی کردووە بە چوار بەرگ و دەیەوێت بۆی بەسەردا بچمەوە و پێشەکی بۆ بنووسم .

منیش خۆشحاڵی خۆم پێشانداو کاتێکمان بۆ یەکتر بینین دانا ، ئەوە بوو ئێوارەیەك سەردانی بارەگای کۆمەڵەی رۆشنبیری مێژوویی کوردستانی کردو دڵخۆش بووم بەوەی کە هاورێیەکی نوێم بۆ پەیدابوو ، بەڵام بینیم کە چوار بەرگەکە زۆر گەورەن و ژمارەی لاپەرەکانی زۆرە ، بۆیە داوای کاتێکی باشم کرد بۆ ئەوەی بتوانم پێداچوونەوەی بۆ بکەم ، بەڵام دیارە ئەویش بە پەلە بوو بۆیە بریارمدا لە کاتێکی کەمتردا ئەرکەکەم ئەنجام بدەم ، بەڵام بە هۆی سەرقاڵیم و کەمی کات و گەورەیی بابەتەکە لە چوار بەرگدا نەمتوانی بە تەواوی بەسەر بابەتەکەدا بچمەوە ، بۆیە لەوانەیە ئەم بەرهەمە وەکو بەرهەمێکی تر لە هەڵەی چاپ و هەندێ جاریش هەڵەی زانیاریش بەدەرنەبێت ، بەڵام لە هەمان کات کارێکی مەزنە بە ماندووبوونێکی زۆر ئەنجام دراوە .

نووسەرێکی دڵسۆزی وەك عەلی کەندی پێی هەڵساوە ، کە پێویستە هان بدرێت و پشتگیری لێ بکرێ تاکو بەرهەمی زیاتر پێشکەشی کتێبخانەی کوردی بکات ، بە تایبەتی

کە هێشتا کتێبخانەی کوردی لە زۆر بواردا هەژارەو، ئێستاش نەوەی نوێ لە کوردستانی ئێراقدا پتر هەر زمانی کوردی دەزانن ، بۆیە چاپکردنی کتێبی کوردیش لە هەموو بوارەکاندا بەشداریکردنە لە بەرەو پێشبردنی رەوتی رۆشنبیری

کوردی ، بۆیە داوا لە خوێنەران و رەخنەگرانی کورد دەکەم کە بە بایەخەوە سەیری ئەم بەرهەمە بکەن و بیخوێننەوە و لە سەری بنووسن و لایەنە چاك و خراپەکانی بە دیار بخەن ، تاوەکو گەر هەر کەم و کوریەکیشی هەبێت لە چاپەکانی تردا راست بکرێتەوە .
نووسەر کارێکی زۆر باشیش دەکات کە نووسینی خۆی پێش چاپ کردن بە خەڵکانی تر پیشان دەدات ، چونکە مرۆڤ ناتوانێت هەموو هەڵەکانی خۆی ببینێ ، لە کۆتایشدا هیوادارم کە عەلی کەندی ئەم توانا باشەی هەیەتی لە بواری کۆکردنەوەو ساغ کردنەوەی بەڵگەنامەی تایبەت بە مێژووی کورد و لێکۆڵینەوەی مێژوویدا بەکاربهێنێت . بەمەش بابەتەکانی نووسینی لە باشەوە بەرەو باشتر دەچێت و هەر نووسەرێکیش لە پرۆسەی نووسیندا بریتیە لە چەند قۆناخێك .

د . محەمەد عەبدوڵڵا کاکە سوور
جێگری سەرۆکی کۆمەڵەی رۆشنبیری مێژووی کوردستان و
سەرنووسەری گۆڤاری مێژوو و
سەرۆکی بەشی مێژوویی ئێواران / کۆلێجی ئاداب لە زانکۆی
سەلاحەدین ٢٥ /٧/ ٢٠٠٩

پێشــەكی

دوكتۆر مارف خەزنەدار

فەرهــەنگی زمــان و ئــەدەب و زانــستی و هونــەر بەهــەموو بابەتەكانیــەوە، هــەروەها ئەنسیكلۆپیدیاو رێبەری هەموو شتێك و بیبلیۆگرافیای تایبەتی و گشتی لەگەڵ گۆڕان و پێشكەوتنی كۆمەڵ نرخیان گرانترو پێویستیان زیاتر دەبێ. ئەگەر لەرۆژگاری ئەمرۆی تەكنۆلۆجیاو ئەنتەرنێت و مۆبایل بیری كەسانێك بۆ ئەوە بچێ سەرچاوەكانی فەرهەنگی زمانو ئەنسیكلۆپیدیاو بیبلیۆگرافیا ئەو نرخەیان نامێنێ، یا كەس پێویستی پێ یان نابێ بەهەڵە چووە، چونكە هێشتا ئەم ئامارە تازە داهاتوانە بەسەرهاتو كردەوەو پاشماوەی مەدەنیەتی چەندان هەزار ساڵەی ژیانی ئادەمزادیان تۆمار نەكردووە لەمرۆڤی نیاندرتالەوە تا ئادەمزادی سەردەم.

ئەمە ماوەیێكی زۆری دەوێ، جگە لەوەی ئەم ئامارانەش لەبەردەستی هەموو كەسێك نین، تەنیا خوێندەوار كەڵكیان لێ وەردەگرێ. ئەدی نەخوێندەوار لەسەر رووی زەوی ژمارەیان چەندە! نەك تەنیا ئەمە، بەڵكو بەتایبەتی لەهەموو رۆژهەڵاتی ناوەڕاستو كوردستان ژمارەی نەخوێندەوار چەندە!

لەبەر ئەوەی ئەو سەرچاوانەی باسم لێوەكردن لەناو كۆمەڵی ئێمەی كوردەواری بایەخیان پێ نەدراوە، لەم لایەنەوە نامەخانەی كوردی هەژارە، لێرەدا پێویستە ئەوەمان لەیاد نەچێتەوە یەكێ لە مەرجە هەرە گرنگەكان ئەگەر كۆمەڵە خەڵكێك خۆیان بە نەتەوە (الأمة Nation) بزانن پێویستە تۆماری زمانو ئەدەبو مێژوو و جوگرافیاو كولتووری نەتەوەیی یان هەبێ، ئەوەی ئەم هەموو مەرجە كولتووریانە دەپارێزێ و رێكی دەخا ئەو كارەیە كە بەشێكە كەوتۆتە ئەستۆی عەلی كەندی.

تاقیكردنەوە لەناو كوردەواری ئێمەدا لەم بابەتەوە كەمە، ئەوەی كراوە لەو پلەیەدا نییە باوەڕی تەواوی پێ بكرێ، چونكە دوو هۆی سەرەكی دوژمنی ئەم جۆرە كارە زانستییانەن، یەكەمیان ئیدۆلۆجییەتو دووەمیان سۆزی نەتەوەیی (قەومی)، ئەم دیاردانە هەوێنی كاری داهێنانی ئەدەبی و هونەرین، بەڵام پێویستە زۆر دووربن لە كاری لێكۆڵینەوەی زانستی، بەتایبەتی فەرهەنگو ئەنسیكلۆپیدیا. لەناو میللەتانی كەم

پێشکەوتوودا شوێنەواری ئەم دوو ڕەوشتە سایکۆلۆجی و کۆمەڵایەتیە تا پلەیێك دەمێنێ.

عەلی کەندی خۆی لەم کارە قورس و پڕ هەوەس و بە کەڵکە داوە، بۆ ئەوەی ئەم لایەنەی نامەخانەی کوردی هەندێ دەوڵەمەند بکا. بەناوی ڕێز لێنانەوە پێی خۆش بوو دوو قسەی بۆ بکەم، منیش بەناوی ڕێز لێنانەوە پێویستە داواکاریەکەی بهێنمە دی.

ئەم کارەی دانەر بەبێ سەرچاوە نەگەیشتۆتە ئەنجام. ئەم سەرچاوانەش دەکرێن بە دوو بەشەوە، سەرچاوەی ڕۆژئاوایی و ڕۆژهەڵاتی. ئەوانەی ڕۆژئاوا مەرجی ڕاستی و بابەتیان تێدا هەیە، بەڵام سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان، بەتایبەتی کوردییەکان هەندێ جار جێی متمانە نین، چونکە ئیدیۆلۆجییەت و سۆزی نەتەوەیی تیایاندا کاری خۆیان کردووە، لەو کاتەی ئەو جۆرە فیکرو سۆزە پێویستە لەکاری لەم بابەتەوە دوور بکەونەوە، هەر چۆنێ بێ ئەگەر شێوازی ئیدیۆلۆجی و عاتیفی لەهەندێ جێگە لەم کارە گرنگەدا بەرچاو بکەوێ دەگەڕێتەوە بۆ سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان بەتایبەتی کوردییەکان .

هەروەها ئەم دیاردەیە هەندێ جار لەسەرچاوە ئەوروپاییەکانیش دەکەونەبەرچاو، بەوەی ئەو کتێبانەی لەزمانانی ئەوروپاییەوە وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی کوردی لەهەندێ شوێن ئەمانەتی زانستیان تێدا وون بووە یا بەشێوەیێك دەسکاری کراون.

هەر چۆنێ بێ ڕۆشنبیری کورد عەلی کەندی کارێکی گەورەی کردووە، ئەمە تەنیا لە کتێبی "مێژوونامە"دا ناکەوێتە ڕوو، بەڵکو لەپێش ئەوە هەندێ کاری دیکەی لەم بابەتەوە بەرهەمی ئەو کۆششە بووەو بڵاوکراوەتەوە. هەروەها لەکارەکەی دا بەردەوامە بۆ بەرهەمهێنانی فەرهەنگو ئەنسیکلۆپیدیای بەکەڵکی دیکە.

لەم مەیدانە گرنگەی کولتووری هەموو نەتەوەیێك عەلی کەندیش دەبێتە سەربازی نەناسراوی ئەو جۆرە کارە زانستیانە. ئەمانە نەك تەنیا لای ئێمە، بەڵکو لەهەموو گێتی دا سوود بەخوێندەوارو ڕۆشنبیران دەگەیەنن، کەچی نووسینەکانیان دەبن بەسەرچاوەی بنچینەیی بۆ هەموو جۆرە بەرهەمێك، بەڵام ناویان ناچێتە ناو بیبلیۆگرافیای ئەو کتێبانەی خاوەنیان سوود لەکارە فەرهەنگیەکانیان وەردەگرن.

دەسخۆشی لەبەڕێز عەلی کەندی دەکەم ، هیوام وایە لەسەر کارەکەی بەردەوام بێ، هەمیشە ئەوەی کردوویەتی بەکەمی بزانێ بۆ ئەوەی زیادی بکا.

هەولێر : مەڵبەندی ڕووناکی

٤ ی مایسی ٢٠٠٧

دەســپێك بۆ چاپی یەكەم

خووێنەری بەڕێز :- ئەوەی دەیخەمە بەر دەستتان كارێكی مێژوویی گرنگە لە مێژووی ڕووداوەكانی كوردو كوردستانو وولاتانی جیهان لە ۲۰۰۱/۱/۱ زاینی تاكوو ۲۰۰٦/٦/۱ بەپێی قۆناخە تێپەڕبووەكانی پەرەسەندنو پێشكەووتنو گەشەكردن لە هەموو بوارە جیاجیاكانی نەتەوەیی و نیشتمانی و ڕامیاریو ئابووریو سەربازیو زمانو مێژوو كەلتوورو دابو نەریتو شووێنەوارو شارستانیەت.لەسەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤ و مرۆڤایەتی بەرەو دامەزراندنی كەسایەتی تاكو خێزانو بنەماڵەو كۆمەڵگاو نیشتمانو نەتەووەو زمانو مێژوو و دابو نەریتو كەلتوورو شووێنەوارو بەرەو شارستانیەت، بەپێی قۆناخە یەك لە دوای یەكەكان .

كە هەر هەمووی لە ئەنجامی كێشەو ململانێی بەردەوام بووە چ لە ململانێی مرۆڤ لەگەڵ سروشتو سەلماندنی بوونی خۆییو چ لە ململانێی ناو خوودی مرۆڤایەتی . لەپێناو پێك هێنانی یەكەم:- نیشتمانو، دووەم :- نەتەووەو دووایی بە چەسپاندنی سنوورو دەسەلاتو دەووڵەتو بەرەو دامو دەزگاكان .

كوردیش نەتەوەیەك بووە لەپێشەوەی بەر لە نەتەوەكانی دیكەی سەر زەوی لەناو ئەو كێشەوململانێیەدا خوولایتەوە ، كورد بەر لە ۲۸٤٥ ساڵ خاوەنی ۲۷ وویلایەتی خۆیی بووەو ۲۷ سەرۆكو شانشین دەسەلاتداریەتی نیشتمانو گەلەكەیان كردووەو بەردەوام بوونە لە پاراستنی دەسەلاتەكەیان ، كە پایتەختەكەیان هەمەدانی ڕۆژهەلاتی كورستان بووە، خاكی كوردستانو گەلەكەی سەرچاووەی یەكەمی بە دەست هێنانی باری پیشەسازیو كشتووكاڵو بناسازیو بازرگانی بوونەو سەرچاووەی پەرەسەندنو پێشكەووتنو

گەشەکردنی گەلانی دیکە بوونە . بە تایبەتی سۆمەری و بابلی و هەروا،...
هەتا لە بواری نووسین بەهەموو بوارەکانی کە بەر لەو مێژووەی سەرەوە لەسەر
خاکی کوردستان گەلەکەی نووسین و خوێندنی بەدەست هێناوە . لە بەرئەوەی
مێژوو و جووگرافیا جەستەیەکی زیندووی هاوبەشن لە دوو ڕێگای هاوسەنگ بە
سەلماندنی بوونی یەکیان بۆ ئەویدیکە بە پێچەوانەش ڕاستە.

جا هەر کارێکی سەربازی یاخوود نەتەوەیی . یاخوود جووگرافی و ئابووری
، کە ڕۆڵی بنەڕەتی خۆی هەبووەو هەیە لە کاردانەوەی لەسەر لایەنەکەی دیکە بە
هۆی دابەش بوونی کۆمەلگای مرۆڤایەتی بەدوو بەشی دژ بەیەکتر لەسەرەتای
سەرهەڵدانی مرۆڤ و کۆتایی نایەت تا کووتایی مرۆڤ ئەویش بە نەمانی ژیان
لەسەر زەویدا . زانستەکانی مێژوو سرووشت و کۆمەڵایەتی ئەوەیان سەلماندووە
کە مێژوو گەنجینەیەکە و باش و خراپ دەچێتە ناو لاپەرەکانی... مێژووی
پەرەسەندنی قۆناخە یەك لە دووای یەکەکانی مرۆڤایەتی لە کردارە نالەبارو
لەبارەکان ... لە نێووان چەووسانەووەو چەووسێنەرەوە ... لە داگیرکردن و لە
ڕزگار کردن... لە سەرکەووتن و لە ژێرکەووتن و بەزاندن... لەئاوەدان کردنەووەو
لە ووێرانکردن ... لە دەووڵەمەند بوون و لە بەهەژار کردن... لە بوون و لە
مردن... لە سەرهەڵدان و لە تووانەوە ... لە قەدەخەکردن و لە ماوەدان ... لە
دادپەروەری و لە ستەمدیدەیی ... لەدزین و تالانکردن و لە یارمەتیدان و پێدان و
دابین کردن... لە ڕاست گۆیی و لە ناڕاستی و فرت و فێل ... لەخۆشی و لە
کارەسات ... لەداگیرکردن و لە ئازادکردندا.

ئەمانە هەرهەمووی بەکاری مێژوویی دەچێتە ژوورەکانی تۆمارکردن هەر
یەکەو لە لاپەرەکانی خۆی بەجیاو ، هەر یەکێش لەووانە بەیەکەوە
بەستراووەنەتەووەو هێزیش نیە بتووانێ یەك دێر لە دێرە تۆمارکراوەکانی

مێـژووی تۆمـار کـراو بـشێوێنێ، چـونکە بـە ملیۆنـەها لاپـەڕە خـۆی تۆمـار کردووەو بێ ئەوەی کرداری کارەکە هەستی پێ بکات لە بەرامبەریدا.

بـەڵام لـە دوای خۆتۆمـار کردنـەکانی وردە وردە خـۆی دەردەخـاتو راسـتو چـەووتەکانو بـاشو خراپـەکان بـە رووی کـرداری کارەکـە دا دەداتـەوە بـەپێی قۆناخە یەك لەدوای یەکەکاندا .

خووێنـەری بـەڕێز :- چ سرووشـتو چ مـرۆڤ ، دوو جەمـسەری بەیەکـەوە بەسـتراون لەخـەباتو هاوبەشـی بەیەکـەوە ژیـانو یـەکیان بـەبێ ئەویدیکـەیان بەمردوو دەمێنێتەوە ، لەهەمان کات دژ بە یـەکترن لـەپێناو خزمـەتکردنی یـەکتری لـە نـاو هـەر یـەکیان ، بە مانایـەکی دیکـە، کۆمـەڵگای مرۆڤایـەتی خـۆی لـە خۆیـدا کێـشەو ملمڵانێیـە لـە دوو جەمـسەردا ، هـەروا لـەناو سرووشتیـشدا... بـەپێی یاسـاکانی کۆمـەڵو سرووشـت وەك یاسـاکانی (وحـدة وصـراع الاضـداد- نفـي نفي- كمية و نوعية- الشكل والمحتوى- الصدفة والضرورة).

جا لە بەرئەوە بەپێی پەرەسەندنی تەمەن ، پـەیتا پـەیتا سـاتەکانو کاتـەکانو ڕۆژەکـانو چـاخەکان ، سـەرکردەکان دێـنو دەڕۆنو رادەبـوورن... چـونکە هـەر کارێك گەر سەرەتای هـەبێت کۆتـایی هەیـەو بەپێـچەوانەش زۆر راسـتە ... لەبەر بـوونی کێـشەو ملمڵانـێو تـەنگ و چـەڵەمەی نێـوان ئـایینو زانـست لەناوچـەو هـەرێمو جیهـان ، لـە پێنـاو سـەرکەووتنی یـەکیان بەرامبـەر ئەوویدیکـەیانو لەناووبردنی یەکیان بەرامبەر ئەوویدیکەیان بەردەوامە .

ئـەوەی مـن بـیری لێدەکەمـەووەو کردوومەتـەوە . هـیچ شـتێك کۆتـایی نیـەو مالانهایەیـەو هـەردەم لـە گۆڕینـدایە بۆ گـۆڕانێکی دیکـە ، گـەر وونـیش بێـت لـە قۆنـاخێـك بـۆ قۆنـاخێکی دیکـە... واتـە مێـژوو خـوول دەخوواتـەووەو ژیـانیش بەردەوامـەو بـەردەوام دەبـێ ، گـەر قـەدەری لێـك ترازانـی گـۆی زەوی لەگـەڵ کۆمەڵەی رۆژەکانی دیکەو بە بوونی بەزریانێکی خوڵاویو بەرەو ئەستێرەیەکی دیکەی بەهێزتر، ئەوکات ژیان لـە سـەر ئـەو زەویـە کۆتـایی دێـت لـە سـەر ئـەم هەسارەیەدا .

دڵنیاشم لەوەی کە ژیان لە سەر ئەستێرەی دیکە لە گەردوون دا هەیە وەك ئێستای ئێمەو هەمان باروو دۆخ دەگرێتە خۆ، بەڵام لە شێووەو شێووازێکی دیکە ، بە هەمان یاساکانی کە لە سەرەوە باسم کردووە . کە ئەو پێنج یاسایە بەندە بە پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی و سرووشت... سەرجەم رۆژەکانی هەفتەو مانگ و ساڵ پڕن لە رووداو کارەساتی پڕ لە خۆشی و ناخۆشی و فرمێسك رشتن و پێکەنین لە هەموو بووارو لایەنە جۆراو جۆرەکانی ژیان چ بە نەخشێنراو چ بەخۆڕسکیەوە.

خووێنەری بەڕێز:- بەر پابوونی رووداوەکان چ ناخۆش و جەرگبڕبن یاخوود رووداوی مووژدەبەخش و دلخۆشکەر بن ... لاپەرەکانی مێژوو بەدەست پاکی و بەئەمانەتەوە لە لاپەرەکانی رۆژنامەی ژیانی خۆی تۆماریان دەکات ، گەر تۆو هەر کەسێکی دیکەو لایەنێك و هێزێك و بنەماڵەیەك بەرگری لە خۆی بکات... چونکە مێژوو لە گەڵ پەرەسەندنی ژیان بەردەووامە، مرۆڤ مێژوو دورست دەکات بەپێچەوانەش راسترە ، بێ ئەوەی هەستی پێ بکات و مردنی بۆ نیە ، تەنیا مرۆڤ و ئاژەڵ و گیان لەبەروو دارووداردەخت و شاخ و داخ نەبێت . کە بوون و مردنی تیا بەردەوامە هەر یەکەو بەپێی بارودۆخی تەمەن . کاروانی پەرەسەندن و پێشکەووتنی مرۆڤایەتی لە قۆناخە جیاجیاکاندا ، کە نەتەوە سەرهەڵدەدەن و دەتووێنەوە ، چیاو شاخ و دۆڵ تەخت دەبن و چیاو دۆڵ و شاخی دیکە سەرهەڵدەدەن ، دەریا لەجێگەی خۆی وون دەبێ و لەجێگەی دیکە سەر هەڵدەدەن . هەروا بەرامبەر بە سرووشت و گەردوون و مرۆڤ و کەش و هەواو ئەستێرەکان ، کە هەر هەمووی بە یاساکانی سەرەوە بەستراوەتەوە ،. لەهەمان کات مێژووش لەناو ئەو یاسایانە لەکارەکانی خۆی بەردەوام دەبێ ، لە بە ئەنجام گەیاندنی کاری فەرمانبەریەتی خۆی لەکات وساتەکان و کاری ئەمرۆی ناخاتە رۆژی دوواتر لەهەموو بووارە جیاجیاکاندا.

جا بە هەر حاڵ ئەمرۆ بەچاوی خۆمان دەبینین ، کەباروودۆخی ناوچەو هەرێمە جیاجیاکان و وولاتانی جیهان بەقۆناخێکدا تێپەدەڕێت کە لەژێر دەستی

سەرەك کۆمارو شانشین و ئەمیرو سەرەك پارت و گرووپ و ڕێکخراوی نەتەوەیی و نیــشتمانی و ئیــسلامی و کۆمەڵایــەتی و ئــابووری و بنەماڵــە بــەبوونی داد پەروەری و نەبوونی دەکەوونە بەر دەستی سزای گەل بەپێی تۆمارکراوەکانی مێژوو بۆ دادگایکردنیان لەدزینی سامانە هەمەجۆرەکانی گەل ونیشتمان .

هــەروا لــە هــەموو بــوواره جیاجیاکــان و هــەنگاوونان بــەرەو چەسـپاندنی دادپــەروەری بەرێنماییــەکانی مێــژوو، بــەرامالینی بــیروو بۆچــوونی چــەووتی خۆپەرســتی و خۆویــستی و فەســادو دزی وگەنــدەڵی، بەهێنانەکایــەوەی دادپەروەری لەکارو ژیان و لەئەرك و مافدا...!!

بۆ مێژوو دەڵێم تورك و فارس و عەرەب ، لە هەمووکات و ساتێکدا دووژمنی یەکتر بوونە بەپێێ ڕووداوەکانی مێژوو . لە هەموو بوواره جیاجیاکان.. تەنیا لەسەر چاسەرەنەکردن و پێشێل کردنی مافی کورد ، هاووخەبات و هاووبەش و هاووخـەمی یـەکتر بوونـە ، . بەتایبـەتی لـە دوای دروسـت کردنـی سـنووری جووگرافی وولاتەکانیان لەسەر خاکی گەلانی هەرێمەکە بەتایبەتی لە سەرخاکی کوردستان...!. سەرکردایەتی کوردیش بگرە لـە سـەرەتای بـوونی دەسـەلاتیان لەســەر تــیرەو هــۆزو ئیمــارت و بنەماڵــەو پــارت و ڕێکخــراو لــە هــەموو بــوواره جیاجیاکان دژی یـەکتر بوونـەو مێژوو بوونی گەل و نیشتمانیان پڕکردۆتەوە لە شەڕی خۆکووژی و کێشەو ململانێ ، لە ئاسانکاری کردن بۆ دووژمنانی گەل و نیشتمان، تەنیا لە سەر دەسەلات و سامان کۆك بوونە .

کـە ئەمـەش دوو هۆکـاری سـەرەکی بنـەڕەتی بوونـە لـە نەگەیـشتنی کـورد بـە وولاتێکی سنووورداری قـەوواره سـەربەخۆ . وەك وولاتـانی دیکـەی جیهـان، کـە کـورد لەکیـشووەری ئاسـیا لەنەتـەوە یەکەمـەکانی ئـەو کیـشووەرە بوونـەو دوا نەتەوەش بوونە لە بەدەستهێنانی وولاتێکی سەربەخۆدا..!!..!!..

جا هیـوواداریم لـەناوەرۆکی پێـشەکیەکەم گەیـشتبن ، کـە ئـەوەی لەتووانامـدا هــەبووەو دەســتم کــەوتووە لــە مێــژووی ڕووداوەکــانی کــوردو کوردســتان و داگیرکـەرانی کوردسـتان و نـاووخۆی کوردسـتان و گـەلانی جیهـانم کۆکردۆتـەوە

بەرۆژو مانگو ساڵ لەو کتێبە تۆمارم کردووە بەدڵنیاییەوە .

دڵنیاشم لەوەی کە مێژووەکان لە ٩٩٪ راستن بەپێی مێژووی سەرچاوە کوردیەکانو عەرەبیەکانوبە تایبەتی بیانیەکان ، وەك لە کۆتایی کتێبەکە سەرچاوەکان هەمووی تۆمار کراوە ... لە هەمان کات بەشێوەیەکی رێكو دورست لە زجیرەیەکی یەك لە دووای یەكو ساڵ بەساڵ بەپێی دەست کەووتنو بروو‌ا پی بوون تۆمارکراون..

خووێنەری بەڕێز:- لە کۆتاییدا هیووادارم خزمەتێکی بچووکی مێژووی گەلو نیشتمانەکەمو سەرجەم مێژووی گەلانی دیکەی جیهانو مرۆڤایەتیم کردبێ ، بە دەووڵەمەند کردنی کتێبخانەی کوردی ، هیووادارم کە ئەم کتێبە ببێتە هۆکارێکی زیاتر دەووڵەمەند کردنو پەرەپێدان بە پەرتووکخانەی کوردیو بیانی لە هرێم و ناوچەکەدا . بەتایبەتی وولاتانی دراووسێیی داگیرکەری کوردو خاکی کوردستان ، بە تێگەیشتنیان لە راستیەکان و هەڵەی رابردوویانو گەرانەوە بە گرتنەبەری بنەماکانی ژیانی بەیەکەوەی سەردەمیانە لە هەموو بوارە جیاجیاکانی خۆییو بوونی دراووسێیەتی برایانە .

هیوادارم کە یارمەتی دەرم بن لە هەر رەخنەیەك یاخوود کەمووکووریەك کە لەناوەرۆکی کتێبەکەم بەدی دەکرێ.. تا بە هاووکارییو یارمەتی ئێووەی بەڕێز راستبکرێتەوە ، بۆ زیاتر پووختکردنی ، کە مایەی خۆشحاڵیو دەستخۆشییە...

ئەویش بە پەیووەندی کردن بەژمارە مۆبایلی ٤٥٤٨٠٩٨ یاخوود ئاریافۆنی ژمارە / ٠٦٦٠٢٥٣٣٥٢٢.

لە گەڵ رێزم بۆ هەڵگری ئەم مێژوونامەیە.

عەلی کەندی

باشووری کوردستان – هەولێر

٢٠٠٣/٣/ ١

١٩٥٢

٤/ ١/١٩٥١ له ماوەی شەڕی نێوان کۆریای باکوورو کۆریای باشوورو له ئەنجامی ئەو شەڕە پایتەختی کۆریای باشوور- سیئۆڵ- کەوتە ژێر دەسەڵاتی هێزەکانی سووپای مللی کۆریای باکوور له وڵاتەکەدا .

١٩٥١/١/٩ کردنەوەی بارەگای سەرەکی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە شاری نیورۆك له ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

١٩٥١/١/١١ بڵاوکردنەوەی هەفتەنامەی خەبات بە زمانی کوردیو عەرەبی لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق ، کە ڕۆڵی گرنگی هەبوو لە باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردو پەیووەندی کۆمەلگای ئێراق بەهەموو پێك هاتەکان له وڵاتەکەدا .

١٩٥١/٥/١ خۆماڵی کردنی پاڵێووگەکانی نەوتی ئێران ، لە لایەن ڕژێمی شانشاهی محەمەد ڕەزا شا ، کە زۆربەی پاڵێووەگە نەوتیەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ڕژێمی شا له ئێرانی بەرکەووت له هەرێمەکەدا .

١٩٥١/٥/٤ بۆ یەکەم جار لە مێژووی کێشووەری ئاسیا خوولی یەکەمی یارییەکانی

ئاسیا ئەنجام درا لـە شاری نیودەلهی پایتەختی هندستان کە ١١ وولات بە شداری تێدا کردو یاریزانی مەلەوانزانی سەنگافوره – نیوتش کۆل- یەکەم یاری زان بوو لە یارییەکانی ئاسیا سەرکەووتنی بە دەست هێنا. لە ماوەی –١٥٠٠٠م – لە رۆژی کردنەوەی پالەوانیەتیەکە بەرامبەر بە وولاتانی بەشدار بوو لە کێشووەرەکەدا .

١٩٥١ /٥/١٨ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ئامۆژگاری ئەو وولاتانەی کرد کە بە گەمارۆ خستنە سەر ئەو وولاتانەی کە هەلدەستن بە بەرهەم هێنانی چەکی هەمە جۆری جەنگی کۆمەڵ کووژیو وێرانکردن لە وولاتە جیا جیاکانی جیهاندا .

١٩٥١/٦/١٠ سۆسیال ئینتەرناسیۆناڵ رێکخراوەیەکی جیهانیە و زۆرینەی پارت و رێکخراوە سۆسیالستی و کرێکاریەکانی جیهان لەخۆ دەگرێ ... سۆسیال ئینتەر ناسیۆناڵ بەم فۆرمەی لە دوای جەنگی دووەمی جیهان ، یەکەم کۆنگرەی خۆی لە شاری فرانکفۆرتی ئەلمانیا گرێدا ... و – مۆرگان فلیپسی – وەك یەکەم سەرۆکی خۆی دیارکرد .

ئەم رێکخراوەیە تاکوو ئێستا لە رۆژی دامەزراندنیەوە هەشت کەس سەرۆکایەتی کردووە ... دوای سەرۆکی – جۆرج پاپاندۆری – سکرتێری پارتی پاسۆکی یۆنانی کە لە سالی ٢٠٠٦ سەرۆکایەتی ئەم رێکخراوە دەکات ... ئەم رێکخراوەیە درێژکراوەی international workers association پەیوەندی کرێکارانی جیهانە کە لە ١٨٦٤/٩/٢٨ لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا دامەزراوە . ئەویش لە پێناو کۆکردنەوەی رێکخراوە سۆسیالستەکانی ئەوروپا و ئەمەریکا . ئەویش پاش چەندین گۆرانکاریە جۆراوجۆرەکان و ئەم رێکخراوە ٥٧ سالە کاردەکات .

جێگەی باسکردنە کە بەشداری ٧٠٠ کەسی ئەندام لە ١٥٠ پارت و ڕێکخراو لە ١٢٠ وولاتی جیاواز لە جیهان سەر لە بەیانی ڕۆژی دووشەممە ٦/٣٠ تا ٢٠٠٨/٧/٢ لە شارۆچکەی - لاگۆنسی - نزیك شاری ئەسینای پایتەختی یۆنان ئەم ڕێکخراوەیە کۆنگرەی بیست و سێیەمی خۆی گرێدا ... لە دوای گفتووگۆ کردن لە سەر بابەتە سەرەکیەکانی ئەم کۆنگرەیە و لەکۆتایی سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و سەرەك کۆماری ئێراق جەلال تاڵەبانی بەجێگری سەرۆکی ئەم ڕێکخراوەیە هەڵبژێردرا. کە ئەمەش بارێکی گونجاو بوو بۆ داهاتووی گەلی کوردستان و پەیوەندیەکانی کورد لە گەڵ وولاتانی جیهان و بە پێچەوانەشدا کاردانەوەی کاریگەری خۆی هەیە لە هەموو بوارەکان بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانی لەکوردستان .

١٩٥١ /٦/٢٥ مۆر کردنی ڕێکەووتننامەی نێوودەووڵەتی لە بارەی بارودۆخی پەنابەران ، لە ئەنجامی دەربەدەری میللەتان لە لایەن دەسەڵاتدارانی وولاتەکەیان بە هۆی نادادوەرانەو بەند کردنیان.

١٩٥١/٦/٣٠ گرێدانی کۆنگرە بە ناوبانگەکە لە شاری فرانکفۆرتی وولاتی ئەڵمانیا سازدرا ، ئەم کۆنگرەیە بە یەکەم کۆنگرەی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵ دادەنرێت ، کە ٣١ پارتوڕێکخراو بەشداریانتێدا کرد ، کە نووێنەری کیشوورەکانی ئەوروپاو ئەمەریکاو ئاسیایان دەکرد... مەبەستمان ڕێکخراوی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵە S1 ، کە ڕێکخراوێکی نێوودەووڵەتیە ، بۆپارتو ڕێکخراوە سۆسیال دیموکراتو دیموکراتی سۆسیالیستیەکان . ئەم ڕێکخراوە لەساڵی ١٨٦٤ دامەزراوە ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٨٧٢

جــارێکی دیکــه ڕێکخراوەتــەوەو بــه ئینتەرناســیۆناڵی یەکــەم ناســراوه لــه جیهانــدا ، لــه ســاڵی ۱۸۸۹ دا ئینتــەر ناســیۆناڵی دووەم دامــەزرا بەســەر پەرشتی زاناو ناوداری جیهانی و هاوڕێی مارکس ، فردریك ئینگڵش.
ئــەویش تــا ســاڵی ۱۹۱٦ بــەردوام بــوو، دوای ئــەوه لــه ســاڵی ۱۹۲۳ بــه سەرپەرشــتی یەکیــەتی ســۆڤیەت ، کــه ڕابەرایــەتی دامەزرێنــەری ڕژێمــی سۆشیالیــست لــه ڕووســیا – لیــنین – و پــارتی کۆمۆنیــستی ســۆڤیەت کۆنگرەیــەکی دیکــەیان ســازداو خــۆی بنیــاد نایــەوه ، بەمــەش ئینتــەر ناسیۆناڵی سێیەم ڕاگەیانـدرا بـه نـاوی – کۆمەنترین– دوای ئـەوه بـه هـۆی هەڵگیرسـانی جـەنگی دووەم جیهـان لێـك هەڵوەشـایەوه لـه کێـشووەرەکەو جیهاندا .

۱۹٥۱/۷/۱٥ کۆچــی دوایــی نووســەرو ڕوونــاکبیری نەتــەوەیی مامۆســتای – جــەلادت بەدرخان – لـه ئاوارەییدا لـه ڕۆژئـاوای کوردسـتانی لێکدراوه بـه سووریا لـه شاری –دیمەشق– ی پایتەختی سووریا.

<u>تێبینی:</u>– له ناوەرۆکی کتێبەکه خەبات و تێکۆشانی ئه و بەماڵەیه به شێوەیەکی دیار نووسراوەتەوه .

۱۹٥۱/۹/۸ مـۆرکردنی ڕێکەوتننامـه لـه نێـوان ئەمـەریکاو یابـان لـه دوای کـشانەوەی هێزەکـانی سـووپای ئەمـەریکا لـه یابـان ، دوای ئـەوه مـافی بـه ئەمـەریکادا بەدامەزراندنی بنکەی سەربازی له سەر خاکی یابان به پێی ڕێکەوتنەکەدا .

١٩٥١/١١/٢ گرێدانی کۆنگرەی ئەسینای پایتەختی یۆنان دژی ڕژێمی ئیمپریالیزمی جیهانی ، کە کەسایەتی ناوداری کورد خاتوو - ڕەوشەن بەدرخان- بە نووێنەری کورد لە کوردستان بە وتەیەك بەشداری تێدا کرد ، ئەویش لە سەر بارو دۆخی کێشە هەڵواسراوەکانی گەلی کوردستان بوو لە کۆنگرەکەدا .

بەلام کێشەی ڕەوای گەلی کوردستان بە گشتی بە پێی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکانی پەرەسەندن و پێشکوتن نە چۆتە پێشەوە لە بە دەست هێنانی مافە رەواکانی بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا لە عەرێم و ناوچەو کێشووەرەکەدا ، وەك ئەو وولاتانەی کە لە دوای جەنگی دووەمی جیهان بە دەستیان هێناوە ، کە ژمارەی دانیشتووان و ڕووبەری خاکەکەیان بە قەدەی رێژەی دانیشتووان و ڕووبەری خاکی کوردستان نیە لە کێشووەرەکەدا لە گەڵ چەندین بواری دیکەدا .

١٩٥٢

١٩٥٢/١/٢ وولاتی لیبیا سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەدامەزراندنی ڕژێمی شانشینی دەستووری ، کە شانشین ئیدریسی یەکەم دەسەلاتی لیبیای

گرته دەست لە سەر وولاتەکەدا ، ئەویش لە شاری – تەرابلس – ی پایتەخە ، کە ژمارەی دانیشتووانەکی ، ١,٧٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە لە شارەکەدا .
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ،٥,٩٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١,٥٧٩,٥٤٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .
هەروا چڕی دانیشتووانەکەی /٩ نۆ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٧٪ . لە دانیشتووانی وولاتەکەدا .

١٩٥٢/٢/٦ هەموار کردنی ڕێنمایەکانی سووێند خواردنی شانشینەکانی بەریتانیا ، کە شانشین ئەلیزابیت سووێندی یاسایی خوارد بە سەرۆکی بالای ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا و هاوبەشی ئازاد لە رایەلەی وولاتانی کۆمەنوولس لە بەریتانیا .

شایانی باسە کە شانشین ئەلیزابیت دەسەلاتی فیتۆی هەیە لە هەر کارێکی بڕیاردان و یاسا لە ئەنجوومەنی گشتی بەریتانیا .
بەلام ماوەی زیاتر لە ٤٠ ساڵە ، خۆی دووره پەرێز گرتووه بۆ سەقامگیر کردنی دیموکراتی و مافی مرۆڤ و ئازادیەکانی گەلانی بەریتانیا و دەسەلاتە یەك لە دوای یەکەکانی نێوان پارتی کرێکاران و پارێزگاران لە رامیاریەتی وولاتەکەدا .

١٩٥٢/٢/٢٠ شانشین جۆرجی شەشەمی شانشینی بەریتانیا کۆچی دوایی کردو شانشین ئەلیزابیت جێگەی گرتەوە ، تاکوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامە لە دەسەلات بەردەوام بوو لە سەر بەریتانیادا.

١٩٥٢/٣/٣ سەرۆك وەزیرانی ڕژێمی شانشینی لە ئێراق سالح جەبر سەردانی شێخ مەحمودی نەمری کرد لە شاری سلێمانی و بەیەکەوه وێنەیان گرتوو باری ئێراق و کوردو ناوچەکەیان هەلسەنگاند لە پێناو بەرەو پێشبردنی کێشە هەڵوواسراوەکاندا .

١٩٥٢/٥/٥ سەرەك وەزیرانی ئێراق –سالح جەبر– لە گەشتێکی دا بۆ شارەکانی کوردستان ، وەك پارێزگاکانی کەرکوك و هەولێرو کۆیەو سلێمانی بە پێشوازی لێکردنی لەلایەن کەسایەتیە کوردو ئاغاکانی دزەیی و هەرێمی کوردستان ، لە پێناو بەهێز کردنی جێ پێگەی خۆی نەك یارمەتیدان

بەچارەسەری کێشەی کورد لە کوردستان .

١٩٥٢/٥/٢٦ مۆرکردنی ڕێکەووتننامـە لـە نێوان وولاتـانی داگیرکـەری ئـەڵمانیا لـە دوای جەنگی دووەمی جیهان .

کـە ئەمـەریکاو بـەریتانیاو فەڕەنساو یەکیـەتی سۆڤیەت ، بـە کشاندنەوەی هێزەکانی سووپایان لە ئەڵمانیادا ، کە دوای ئەوە تـەنیا هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە ئەڵمانیا مانەوە تاکوو تەواوبوونی ئەو مێژوونامەیە.

١٩٥٢/٦/١٢ کۆچـی دوایـی نووسـەرو ڕۆشـنبیرو شـاعیری نیشتیمان پـەروەری گـەڵ ، مامۆستا مـەلا عەبدولکـەریم ناسـراو بـە – موفتی پێنجوێنی– لە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان– گـۆڕی مامۆسـتای کـۆچ کـردوو لـە گۆرسـتانی حـاجی شـێخە لـە شـاری پێنجوێنـە لـە پارێزگـای سلێمانی .

مامۆسـتا لـە سـاڵی ١٨٨١ لـە گوندی بیستانەی سەر بەقەزای پێنجوێن لە باشـووری کوردسـتان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە

١٩٥٢/٦/١٣ کۆمیتـەی – وەزەی ئـەتۆمی ئیسرائیل – دامـەزرا . پـاش ئـەوە بـە چـەند مانگێك واتە لە مانگی /١/١٩٥٣ پرۆتۆکۆلی هاوکاروی گۆڕینـەوەی زانیاری لە نێوان فەرەنساو ئیسرائیل لـە بواری تـەکنۆلۆژیای ئـەتۆمی مۆرکرا . ئـەم پەیوەندیە دوو قۆڵیە لە بواری زانستی ئەتۆمی تاگەیشتە ئەوەی کەلـە سـاڵی ١٩٥٥ ، فەرەنسا بە یەکەمین ڕێکتەری ئـەتۆمی بـە ئیسرائیل بفرۆشێت ، لـە ناوچەی دەیمومـەی باشوری ئیسرائیل دابمـەزرێنیّ ، دوای ئـەوە لـە سـاڵی

١٩٦٠. ئیــسرائیل بــە یارمــەتی وولاّتــە یــەکگرتووەکان ڕێکتەرێکیدیکــەی ئەتۆمی لەباشووری تەلئەبیب دامەزراند .

١٩٥٢/٦/١٨ هەڵووەشاندنەوەی ڕژێمی شانشینی لە میسر بەڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری بە سەرۆکایەتی جەمال عەبدولناسر.

١٩٥٢/٧/١١ کۆچی دوایی مێژوونووسی نــاوداری کــورد – محەمــەد عــەلی عــەونی– لــە قــاهیرەی پایتــەختی میسر... شایانی باســە ئــەو زانایــە بــوو، کــە شەرەفنامەی وەرگێڕایە سەر زمــانی عــەرەبی... ئــەم بنەماڵەیــە لــە ڕەســەندا دانیــشتووی بــاکووری کوردســتان بوونــە... گۆڕەکــەی لــە تەکیــەی شێخ مغاوەرە لەچیای . مقتەمیە ... شایانی باسە لەهەندێ نووسراوەی ڕۆژی کۆچی دوایی ئەم کەسایەتیە بە٧/٤ دادەنێن لەو وولاّتەدا.

جێگەی ڕوونکردنەوەیە کە ئەم کەسایەتیە بەڕێزە کوری حاجی عەبدولقادر عەونیە . نووسەرێکی بەرزو نیشتیمانپەروەرێکی کوردە ، لە ساڵی ١٨٩٧ لە شاری – سووێرەکە–ی سەر بە پارێزگای دیابەکر – ئامەد – لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، پلەی یەکەم و دووەمی خوێندنی لە تورکیا تەواو کردووە .

دوای ئەوە بەرەو وولاّتی میسر دەچێت ولە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر لە زانکۆی ئەزهەری ئاینی خوێندوویەتی و بروانامەی بە کەلۆرێسی لە زانستە ئیسلامیەکان وەرگرتووە لە زانکۆکەدا .

دوای ئەوە دەستی کردووە بە خوێندن لە بەشی جووگرافیاو بەشی مێژوو لە کۆلیژی ئاداب لە شاری قاهیرە . زمانەکانی تورکی و فارسی و فەرەنسی و عەرەبی بە باشی زانیووە ، ئەم کەسایەتیە لە گەڵ بنە ماڵەی بەدرخانیەکان بەشداری کردووە لە دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆیبوون بە هۆی بیرووباوەری

کوردو کوردستان .
هەروا لە بەر ئەوە رژێمی تورك ماوەی پێ نەداوە بگرێتەوە باکووری کوردستان ، ... تادوا ساتەکانی لە ژیانیدا لە دیووەخانی شا فاروق کاری کردووە ، شای میسر ، کە لە بنەماڵەی محەمەد عەلی پاشا بووەو ناسراو بوونە بە بنەماڵەی خدێووی ، بە وەرگێری زمانە رۆژهەلاتیەکان دامەزراوە ، هەروا ئەم کەسایەتیە کوردە شەرەفنامەی لە زمانی فارسی وەرگێراوەتە سەر زمانی عەرەبی، بە هۆی گرنگی ئەو دانراوەیە لە ساڵی ١٩٥٨ لە لایەن وەزارەتی پەروەردەی میسر بە چاپگەیەندراوە لەم وولاتەدا.
هەروا وەرگێرانی خوولاسەی مێژووی کوردو کوردسان و مێژووی دوەل وئیماراتی کوردی مامۆستا ئەمین زەکی بۆ زمانی عەرەبی . هەروا لە چاپدانەوەی بەشی دووەمی – مەشاهیر الاکراد – ی مامۆستا ئەمین زەکی بەگ ... نووسینی کێشەی کورد – بەلەج شێرکۆ . لە گەڵ چەندین دەست نووس و وەرگێراندنی نووسراوو دانراوی نووسەرە بە ناوبانگەکانی کورد ، لە پێناو دەوولەمەند کردنی کتێبخانەی کوردی و عەرەبی و بیانی لە جیهاندا .

١٩٥٢/٧/١٩ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی– ئۆڵەمپیات – لە شاری هلسنکی پایتەختی فیلەندە بەڕێوەچوو، کە بەردەوام بوو تاکوو ٨/٣ هەمان ساڵ لە نێوان یاریزانانی یانەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە وولاتە جیا جیاکان لە جیهاندا .

١٩٥٢/٧/٢٣ بەرپا بوونی شۆڕشی میسر بە سەرکردایەتی محەمەد نەجیب دژی ڕژێمی شانشینی لە میسر ، کە شانشین فاروق شانشینی میسر بوو لە نەوەی بنەماڵەی محەمەد عەلی پاشای دامەزرێنەری وولاتی میسر بوو ، کە بەنەژاد کوردو لە پارێزگای دیاربەکری باکووری کوردستانی ژێر دەسەلاتی

ئیمپراتۆریەتی عوسمانی ڕوویان لەو وولاّتە كرد بوو كە ناسرا بوون بە بنەماڵەی خدێووی لە جیهاندا .

١٩٥٢/٩/١٥ هێزەكانی سووپای بەریتانیا پەلاماری ئەریتیریای دا ، لە ئەنجام داگیریان كردو سەرپەرشتییان دەكرد ، وەك هەرێمێكی ژێر ئامۆژگاری نەتەوە یەكگرتووەكان . تا ئەو كاتەی لەگەڵ ئەسیووبیا یەكیان گرت لە یەك وولاّتی سەربەخۆدا لە جیهاندا.

١٩٥٢/١١/٢١ محەمەد مەحمود سەواف لە هەوڵی ئەوە دابوو كە لە بواری ڕاگەیاندن جێگایەك بۆ بیروو باوەڕی ئیخوان موسلمین بكاتەوە ، لەم ڕۆژەدا یەكەم ژمارەی گۆڤاری هەفتەنامەی بەناوی – الاخوة الاسلامية – بلاّوكردەوە ، كە خۆی سەرنووسەری گۆڤارەكە بوو .
ئەویش بە هۆی پەیوەندی باشی لەگەڵ حكوومەتی شانشینی لە ئێران ، بەو هۆیەوە توانی ڕەزامەندی لە وەزارەتی پەروەردە وەربگرێ ، كە گۆڤارەكە لەنێوو هەموو خووێندنگاكاندا دابەش بكرێ لەوولاّتەكەدا.

١٩٥٢/١١/٢٢ گەورەترین ڕاپەڕینی گەلانی ئێراق لە شاری بەغدای پایتەخت ئەنجامدرا ، بە بەردەوامی تێكۆشان دژی دەسەلاّتی شانشینی لە ئێراقی هاوپەیمانی بەریتانیاو ئەمەریكادا.

١٩٥٢/١٢/٣١ شاعیرو ڕووناكبیری نەتەوەو نیشتمانپەروەر مامۆستا – بەختیار زیوەر – كۆچی دوایی كرد لە شاری سلێمانی لە باشووری كوردستان كە ڕۆڵی بالاّی هەبوو لەڕۆشنبیركردنی گەلی كوردستان .
جێگەی ڕوونكردنەوەیە كە مامۆستا ی ناودار بەختیار زێوەر ناوی تەواوی – فائیق عەبدوللاّمحەمەد مەلا ڕەسووڵ– ە , لە ناو شاعیرانی كوردا گەلێكی ئەو

تۆمـان هـەن ناویـان لـە بەرهـەمیان بلأوتـرە ، یـەکێك لەوانـەش مامۆسـتا — بەختیا زێوەر — ە ئەم شاعیرە هەر وەك ژیانی بە ناخۆشی و پڕ لـە ئازارو نەخۆشیەوە بردۆتە سەر و زووش مالئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کرد لە هەرێمەکەدا .

هـەروا پـاش مەرگیـشی و تـا ئـەمرۆش هـەموومان لـە خـۆیی و لـە بەرهـەمی رەنگینی بێ دەنگ بووین . جێگەی داخە نووسەرو رۆژنامـەنووس و شـاعیرو هونەرمەندانی کورد لە ماوەی ژیانیاندا رێزیان لیناندرێ ، بەلأم دوای ئەوەی کـە مالئـاوایی یـەکجارەکی دەکـات ، ئەوکاتـە لـە لاپـەرەی رۆژنامـەو گۆڤاروشاشـەکانی تەلـەفزیۆن بـە دوو دێـڕ باسـی دەکـرێ . بـەلأم دوای چی...؟...!.

ئەم شاعیرە کوری مامۆستای شاعیر زێوەر ئەمەندیە ، کە لـە سـالی ١٩٠٨ لـە شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هـەلهێناوە ، سـەرەتای ژیـانی منـدالی وەك مندالأنی دیکەی کورد خوویندنی لە — حوجرەی — فەقێیایـەتی بردۆتـە سـەر ، دوای ئەوە چووەتە قوتابخانە و پۆلی شەشەمی سەرەتایی تەواوکردووە .

دوای ئەوە چووەتە شاری بەغدا و بەشداری لـە خـوولێکی برینپێچی ئاژەلأن — موزەمیـد بەیتـەری — کـردووەو چـۆتە سـەر ئـەو ئیشە ، هـەروا لـە کـاری فەرمانبەری لە ناوچەکانی سلێمانی باش گـەراوەو ماوەیـەك لـە شارۆچکەی پـردێ بـووە ، لـە سـالی ١٩٤٦ کـاتێ قوتابخانـەی ناوەنـدی شـەو لـە شـاری سلێمانی کرایەوە ، بێ گوێدانە تەمەن مامۆستا بەختیار بوو بە قوتـابی و لـە سالی ١٩٤٨ پۆلی سێیەمی ناوەندی تەواو دەکات .

هـەروا لـەو سـالەدا بـە هـۆی کۆچـی دوایـی باوکیـەوە ، تـەواو بـە دەسـت نەخۆشـیەکەیەوە . کـە زۆر سـەرەتای دیـار دەبـێ و کـاری لێدەکات و ناچـار دەبێ روو لە شاری بەغدا دەکات و لەوێ نەشتەر گەری مێشکیان بۆ کـردووە ، پاش ئەو نەشتەرگەریە بە شەش مانگ ، واتە لە ١٩٥٢/١٢/٣١ مالئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکات لە شاری سلێمانی لـە باشـووری کوردسـتان و، گۆرەکـەی لـە گۆرسـتانی جۆگـا لـە تـەك باوکیـەوە بـە خـاك سـپێردراوزە لـە شارەکەدا .

هەروا بەرهەمەکانی ئەم شاعیرە هەژارە و نیشتیمانپەروەرە لـە دیوانە دەست نووسەکەیدا دوو پلە بۆ بەرهەمی خۆی دادەنێ .

یەکەم:- لە ١٩٢٨/٩/١٥ دەست پێدەکات تا ساڵی ١٩٥٠ ، کە دوا پارچە هونراوەی نووسیووەو پاش ئەوە نەخۆشی لەو دووساڵەی دوایی ژیانیدا رێگای نووسینی نەداوە . ئەم دابەشکردنەش شاعیر خۆی هەر لە بەر ئەویە کە لە سەر دەمی لاویدا شیعری ووتووەو پاشان وازی لێهێناوە و پاش دە ساڵێکی دیکە دەستی داوەتەوە شیعر نووسین لە هەرێمەکەدا .

دووەم:- دوای واز هێنانی لە شیعر دووبارە دەگەرێتەوە و دەست بە نووسینەوەی شیعر دەکات ، ئەمەش لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی دووەمی جیهانی بوو لە ساڵی ١٩٤٥ . دیوانە شیعرەکەشی لە لایەن مامۆستا مەحمود زێوەر لە ساڵی ١٩٧٠ بە چاپگەیەندراوە . ئەم شاعیرەش چەند ووتاری لە سەر خۆیی و شیعرەکانی نووسراوە لە گۆڤارو رۆژنامەکان لە لایەن نووسەرو شاعیرانی گەلەکەمان لە باشووری کوردستاندا .

سەرچاوە:- سوود لە گۆڤاری - رۆڤار - ١مارە/٤٦ وەرگیراوە.

١٩٥٣

١٩٥٣/٢/١٥ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری پارێزگای هەولێر - سالح عەبدوڵلا سالح محەمەد- ناسراوە بە - سالح ئەیاغ - لە عەشیرەتی - ئایغ - ی هەولیری لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان . ناوبراو چەندین - خان - ی لە شاری هەولێر هەبووە وشارەزابووە لە جیا کردنەوەی مەڕو ماڵاتی خراپ لە باشەکان وخەڵکی لە کاتی کرینی مەرومالات وەك شارەزایەك لەگەڵ خویان دەیانبرد , بە ناوی ئەیاغ ناوبانگی دەرکردووە وناسراوە .

هەروا ئەم کەسایەتیە گەورەی عشیرەتی – ئایغ– بووە کە مانا کوردیەکەی – زیندیە – ، واتە نویٚ بونەوە ، کە ئەم ووشە تورکیەی بۆ دانراوە تەنها مەبەست ئەوە بوە کە ئەم عشیرەتە لە ترسی عوسمانیەکان و بۆ خۆ گونجاندن ئەو ناوەی بۆ دانراوە ، کە ئەمە ناوی عەشیرەتەکەیە لە پارێزگای هەولێرو بەو ناوە ناسرابوون . لە بەر ئەوە ئەو کەسایتیەو بنەماڵەکەیان ناوزەند بوونە بە ناوی ئایغ .

هەروا دایکی سالح ئەیاغ کە ناوی خاتوو – گورجی – بووە ئافرەتێکی ناسراو بووە لە پارێزگاکانی کوردستان مووسڵ ، نەك بە تەنیا پارێزگای هەولێر بە کاری بازرگانی کردنی بە کووتاڵ فرۆشتن و شارەزایی باشی هەبووە لەم بوارەدا .

جێگەی ئاماژەپێکردنە کە سالح ئەیاغ یەکێك بووە لە دامەزراندن و بنیاتننانی گەرەکی تەیراوە، کە ئەو کاتە ئەو گەرەکە چۆل بوو کەسی تیانەبوو بەهۆی نەویرانیان لەبەر دزی و پیاوی خراپ ... لەو کاتەش تاهیر ئاغا بە سالح زیندی دەلیٚ تۆ پیاوێکی لیٚ هاتوو چاونەترسی برۆ خانوو بۆ خۆت لەسەر سامانی من بکە بەبیٚ بەرامبەر ، ئەویش دەست بە دروست کردنی خانووەکە دەکات لەو گەرەکە .

دوایی وردە وردە خزم و برادەری لیٚ کۆدەبنەوەو دوایش تاهر ئاغاش زیاتردەست بە دروستکردنی خانوو بەرە دەکات لەو گەرەکە و ناوزەند دەبیٚ بە ناوی تاهیر ئاغا .

هەروەها سالح ئەیاغ بەیتارێکی باش بووە وخەڵکی رویان تێکردووە و کۆرێکی بەناو قەرەنی ئەم پیشەی لیٚ فێردەبێت و تا ساڵانی ٢٠٠٦ لەم پیشەیە بەردەوام بووە .

کە گەلی کوردستان بەگشتی و پارێزگای هەولێر بەتایبەتیش لە باشووری کوردستان بەر شالاوە درندانەکانی دوژمنانی نیشتمانی کورد کەوتوون لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە بەتورککردن و بەعەرەبکردن و بە فارس کردن وبەر تواندنەوەی ناسنامەی کوردایەتی ونیشتیمانی و کەوتوونە چ لە ژێر دەسەلاٚتی ئیمپراتۆریەتەکانی رۆمان مەگۆل و فارس و عوسمانی و بەتایبەتی لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی لەساڵی / ١٩١٤، کەتاکوو ئێستاش بەردەوامن لەناوبردن وزراندنی ناسنامەی کورد بەهەموو هۆز و

تیره و بنەماڵەو خێزان و کەسایەتیە ناودارو لێهاتووەکانی کوردستان .
یەك لەوانەش ئەم عەشیرەتە سنووردارە کە لە بەر هۆی بارو دۆخ و قۆناخەکان ناوی عەشیرەتەکە زیندی بووە بە ئایغ... کە لە بنەرەتا ناوی عەشیرەتی زیندی بووە وەك عەشیرەتەکانی دیکەی سەر سنووری کوردستان کە هەندێك بینووو پروپاگەندەیان کردووە کەئەم عەشیرەتە تورکیەو ئەویدی عەرەبیە ئەوەیان فارسیە ... بەڵام هەمووی بۆ لەناو بردنی ناسنامەو بونی کورد بووە لەسەر خاکی کوردستان .
بەڵام خۆراگری و ئازایەتیان لە نەدۆراندنی ناسنامەی کوردایەتیان بەردەوام بوونە لەروونکردنەوەی باری عەشیرەتەکە و بەرگری کردنیان لەناسنامەی کوردایەتی لە هەموو بارەدۆخێك .

گەر بەراوردێك بکەین لە نێوان مێژوو وخەبات و تێکۆشان و سەرهەلدانی تیرەو هۆزەکانی کوردستان وا دەردەکەوێ ئەو عەشیرەتە کە ناوی بنەرەتی زیندیە دەگەرێتەوە سەر یەکێك لەبنەماڵەکانی دیارکراوبوو هەرچەند بەلگەیەکی فەرمی نیە بۆ ئەم راستیە .
بە هەر حال ئەو عەشیرەتە کە تائێستا لە پارێزگای هەولێر و سلێمانی و هەتا لەباکووری کوردستان بونیان هەیە و کوردن و نکوڵی لە کوردایەتی خۆیان وعەشیرەتە کەو بنەماڵەوخێزان ناکەن و بەردەوامن لە سەر بوونی کوردایەتیان کە هەر لەو بۆنەوە لەروانگەی گرنگی دانی بەرێز مسعوود بارزانی بە عەشیرەتەکانی کورد و تورکمان و گەلی کوردستان بەگشتی بەرێز شێخ ادهم بارزانی کە سەرۆکی عشائری کوردستان بو لە مانگی/ ٥/٢٠٠٦ ، چەند کەسایەتی لەبنەماڵەو خێزانی ئەو عەشیرەتە بانگ هێشت کرد بۆچۆنیەتی باری ئەو عەشیرەتە و یارمەتی دانیان بە پێی ئەو بارودۆخە ی کە گەلی کوردستان پیێدا تێپەر دەبێ .
ئێستاش شێخ تارق نوێنەرایەتی ئەو عەشیرەتە دەکات لە هەموو بوارەکانی پەیوەندی و کێشەو گرفتەکان بە هەلسوراندنی کارە پێویستەکان لە پێناو گەشە پێدان و بەرەو پێش بردن و لە سەر ئامانج و ئاواتەکانی گەلی کوردستان و گێرانوەی نازناوی عەشیرەتکە بۆ سەر ناوی رەسەنی خۆی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٥٣/٢/١٨ دامەزراندنی ڕێکخراوی یەکیەتی قوتابیانی کوردستان لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستان ، لە باشووری کوردستان.

١٩٥٣/٣/٥ کۆچی دوایی سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت و دەوڵەتی سۆڤیەت - جۆزێف ستالین - کە سەرکەوتنی لە جەنگی دووەمی جیهان بە دەست هێنا لە گەڵ وڵاتانی تەوەرەی هاوپەیمان دژی ئەڵمانیای فاشی .
ئەویش بە بەرز بوونەوەی باری ڕامیاریەتی لە ڕامیاریەتی نێوودەووڵەتی و دەست پێکردنی سەرەتای شەڕی سارد ، لە نێوان بلۆکی سۆشیالیست و بلۆکی سەرمایەداری لە ئەوروپای ڕۆژهەلات و ڕۆژئاواو جیهاندا .

١٩٥٣/٣/٦ له دوای کۆچی دوایی ستالین – نیکیتـــا خرۆتـــشۆف – بەرپرســـیاریەتی پـــارتی کۆمۆنیستو دەسەڵاتی باڵای سۆڤیەتی گرتە دەست .
دوای ماوەیـەك دەسـتی کـرد بـه دادگـایی کردنـی سـتالینو سـزادانی لــه دوای کۆچــی دوایـــی کردنیـــدا ، لـــەدوای شەســتەکان دووبـاره دانیــان بـەڕۆڵی سـتالین نـا ، ئـەویش لەبـەرگری کردنـی ڕاسـتی لـه دەسەڵاتو گەلانی سۆڤیەتو جیهاندا .

١٩٥٣/٤/٧ گەلانی کەمبۆدیا لە دوای هـــــەوڵو کۆشـــــــــشو قوربانیـــەکی بـــێ وێنــــه وولاتـــــی کـــــــەمبۆدیا سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابوونـــەوە لـــە کۆمەڵــەی نیـشتمانی فەرەنـسی وەك وولاتێکـی سـەربەخۆ ڕاگەیانـد لـه کێـشوورەکەو جیهانـدا . لـه شـاری – فنۆمبیتـه – ی پایتـەخت بـه نـاوی شانشیی کەمبۆدیا ، تا لـه سـاڵی ١٩٧٠ ئـەویش بـه هەڵوەشـانەوەی ڕژێمـی شانـــشینی و ڕاگەیانـــدنی ڕژێمـــی کۆمـــاری کـــەمبۆدیا . کــــه ژمـــارەی دانیشتووانی شاری فنۆمبیته ، ٩٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە.
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکه ، ١١,٩٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسـه . هـەروا

رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٨١,٠٤٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە. هەروا چڕی دانیشتووانەکە ، ١٧٠ کەس لە میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، خەمیر ٩٢٪ . دانیشتووانە ڤیتنامیەکان ٥٪ . دانیشتووانە چینی ١٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٥٣/٤/١٢ کۆچی دوایی خانمە ئافرەتی ناوداری کورد حەپسەخانی نەقیب لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .
کە ئافرەتێکی ناوداری کوردی تێکۆشەرو خەباتگێڕ بوو لەبەرگری کردن لە مافی کوردو ئافرەتی کوردو زمانی کوردی ، ئەویش بە کردنەوەی قوتابخانە و ڕێکخراوی ئافرەتان لە هەرێمەکەدا .

١٩٥٣/٥/١١ بەرپابوونی خۆپیشاندان لە شاری مەهاباد لە رۆژهەلاتی کوردستانی ژێر دەسەلاتی شا لە ئێران ، دژی رژێمی شا ، کە بووە هۆی کووژرانی چەندین هاوولاتی کوردو دەستگیرکردنی بەدەیان هاوولاتی دیکەو خۆپیشاندانەکە لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان بەرێوەچوو ، کە عەبدوللا ئیسحاقی سەرپەرشتی دەکرد لە شارەکەدا .

١٩٥٣/٦/١٢ لە رۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی فارس لە ئێران خۆپیشاندانێکی گەوورە ئەنجام درا ، لە دژی ڕژێمی شاهەنشاهی لەلایەن گەلی کوردستان و بە بەرگری کردن لەگەڵ و نیشتمان و ناسنامەی نەتەوەیی کورد ، لەپاراستنی مێژوو زمان و داب و نەریت و کەلتوورو شارستانیەتی کوردی لە کوردستاندا .

١٩٥٣/٦/٢١ ســـــــــــــــەركردەو سیاســـەتمەداری نـــاوداری پاكستان و جیهان و لـه نـژاد كـورد خـاتوو – بـەنازیربۆتۆ – لـه خێزانێكی تێكۆشـەر و سۆشـــیال دیمـــوكرات لـــه شارۆچكەی لاركانـاس سند چاوی بـه جیهـان هـەڵهێناوه و كـــچه گـــەورەی ســـەرەك وەزیرانـــــی پاكـــــستان – زولفەقار عەلی بۆتۆ بووه .

جێگـەی ئامـاژە پێكردنـه كـه ئـەم بنەماڵەیـه لـه بنـەرەتا كـوردی رۆژهـەڵاتی كوردســتانی ئێــران بوونــەو لـه شــاری كرمانــشا بــەرەو پاكــستان كۆچــیان كردووه ... خاتوو بـەنازیر بۆتـۆ یەكـەم ئافرەتی موسـلمان بووه كـه پۆسـتی سـەرەك وەزیرانـی پاكـستان بگرێتـه دەسـت لـه رێگـەی هەڵبـژاردن بـۆ دوو خـولی سـەرەك وەزیـران كـه یەكـەمجار لـه سـاڵی ١٩٨٨ و دووەم جـاریش لـه سـاڵی ١٩٩٣ ، بـەڵام بـەهۆی خـستنه پـاڵ بـەتاوانی گەنـدەلی لەدەسـەڵات لابراوه . خاتوو بەنازیربۆتۆ لـه سـاڵی ١٩٩٨ تـاكوو گەرانـەوەی بـۆ پاكـستان لـه ٢٠٠٧/١٠/١٨ لـه وولاتـی دوبـەی ژیانی بـه سـەربردووەو بـەردەوام بـووه لـه سەركردایەتی كردنی پارتی گەلی پاكستان .

خــاتوو بــەنازیر بۆتــۆ دوای كۆتــایی هێنــانی خوێنــدنی لــه پاكــستان . خوێـنـدنی بـاڵای لـەزانكۆكانی ئۆكسفۆردی بـەریتانیاو هـارڤۆردی ئەمـەریكا تەواوكردووه

خــاتوو بــەنازیر بۆتــۆ لەســاڵی ١٩٨٧ مێــردی بــه عاســف عــەلی زارداری كردووه و خاوەنی سێ منداڵه .

باوكی خاتوو بـەنازیر بۆتۆ لەلایـەن سـەرەك كۆمـاری پاكستان محەمـەد زیـا ئەلحـەق لـه سـاڵی ١٩٧٩ لـه سـێدارەدراوه ... خـاتوو بۆتـۆ لـه كۆنفرانـسی

سۆسیال ئینتەر ناسیۆناڵ چاوی بە سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعوود بارزانی و سەرۆك کۆماری ئێراق جەلال تاڵەبانی کەوتووە .

خاتوو بۆتۆ لە ٢٠٠٧/١٢/٢٧ لە لایەن ئیسلامیە توند رەوەکان و دەسەڵاتی پەروێز موشەرەف سەرۆك وەزیرانی پاکستان لە شاری روالبەندی تیرۆرکراو دوای خۆی کورە گەورەکەی جێگەی گرتەوە بەرابەری پارتی گەلی پاکستان .

١٩٥٤/٧/٢٥ گرێدانی کۆنگرەی یەکەمی بزووتنەوەی ئاشتیخوازانی ئێراق ... ئەمەش دوا بەدوای پێك هێنانی چەندین لێژنەی ئاشتیخواز لە شارو قەزاو ناحیەکانی ئێراق ... لەبارودۆخێکی گونجاو دروستکار بوو بۆ گرێدانی کرنگرەی یەکەم لەگەڵ ئەمەشدا هەوڵ دەدرا کە کۆنگرەکە بە شێوەیەکی ئاشکرا بێت نەك بەنهێنی .

بەڵام نەتوانرا ئەویش بە هۆی هەڵوێستی حکومەتی پاشایەتی لە ئێراق بە بەر هەڵستی کردن و لە هەمان کات دژی هەموو جۆرە بیروو بۆ چوون و بیرۆکەیەکی لەو جۆرە بوو ... بەمەبەستی دەست نیشانکردنی ئەندامەکان کە لەم بەرێزانە پێك هاتوون :- تەلعەت شیبانی —— فاروق برتۆ – دکتۆرە نەزیهلە دلێمی – سەفا حافز – سەلاح خالس – کەمال عومەر – نەزمی – عەتشان زیلول .

دوای ئەمە دەستیان کرد بە ئامادەکردنی راپۆرتی تایبەت لەلایەن کارەکانی لێژنەکان و ئامادەکردنی بۆ گفتووگۆکردن لە سەری ... کە زۆربەی کارەکانی لە ماڵی کەمال عومەر نەزمی ئەنجام دەدرا لە شاری بەعدا

هەروا سەبارەت بە رۆڵی کورد لەم کۆنگرەیەدا لە پێناو بە شداری کردن ، ئەویش لەرێگەی چەند ئەندامێکی چالاك و توانادار بەشداریان کرد کە لەم بەرێزانە پێکهاتبوون :- ئیراهیم ئەحمەد – محەمەد زیاد ئاغا – شێخ لەتیف شێخ مەحمود حەفید – ئیسماعیل حەقی شاوێس – عەبدوللا گۆران – مەسعوود محەمەد .

لە دوای ئەوە کۆنگرەکە کە گرێدرا بەئامادە بوونی – ١٠٣ – ئەندام کە نوێنەری زۆربەی شارەکانی ئێراقی تیابەشدار بوو ... دوای تەواو بوونی

کۆنگرەکە عەزیز شەریف بە سکرتێری گشتی بزووتنەوەکە هەڵبـژێردرا لـە ئێـراق و ئامانجـەکانی لـە بەیاننامـەی کۆتـایی بڵاوکرایـەوە بـە سـەر گـەلانی ئێراق.

١٩٥٣/٧/٢٧ لە دوای هەوڵە بەردەوامەکان ئەویش بە مۆرکردنی رێکەووتننامە لـە نێوان کۆریـای بـاکوورو کۆریـای باشـوور لـە دوای چـەندین شـەڕی خوێنـاوی لـە نێوانیانـدا ، لـە ئـەنجام بـووە هـۆی مـۆرکردنی ئـەو رێکەووتننامـە ، بـە سەرپەرشـتی نووێنـەری نەتـەوە یـەکگرتووەکان – ئـەمیرال هاربـسۆن – و هـەروا لەلایـەن کۆریـا بـاکوور– ژەنـەراڵ نـام ئـیڵ – کـە لـە ئـەنجامی شـەڕی نێوانیان بووە هۆی شەهید کردنی زیاتر لە ملیۆنێك مرۆڤ ، لە نێوان هەردوو کۆریای دابەشکراو لە نێوان ئەمەریکاو سۆڤیەت لەنیمچە دوورگە کوریادا .

١٩٥٣/٨/١٦ شـای ئێـران محەمـەد ڕەزا شـا بـەرەو بەغـدای پایتـەختی ئێـراق هـەڵات و دوای ئەویش بەرەو ڕۆما .
ئـــەویش بـــە هـــۆی ئـــەو کودەتـــا سـەربازییەی کـە لەلایـەن سـەرۆکی حکوومەت محەمەد سدقی ، کە دژی شـــــای ئێران ودەســــــەڵاتەکەی ئەنجامیــدا ، بــەڵام دوای ســێ ڕۆژ کودەتایەکـە هەرەسـی هێنـا و شـا گـەڕاوە بـۆ ئێـران . لەهـەمان کـات بـەهۆی خۆمـاڵی کردنـی نـەوت لـە ئێـران خۆپیـــشاندان ئـــەنجام دراوجـــەماوەری کـــورد لـــە ڕۆژهـــەڵاتی کوردســـتان بەشداریان تیێدا کرد ، هێمنی شاعیریش بەهەلبەستێك گوتی:–
دەبڕۆ ئەی شاهی خائین بەغدا نیووەی ڕێگەت بێت" .

١٩٥٣/٨/١٩ بەهۆی کاردانەوەی کودەتا سەربازییەکەی محەمەد سدقی لـە ئێران و بـەهێز بـوونی جـێ پێگـەی دەسـەڵاتی شـا ، ئـەویش بەپـشتیووانی ئەمـەریکا لـە بریارێکی بۆ دارو دەستەکەی ، کە هەڵسان بەدەستگیر کردن و پـەلاماردانی ئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی سا لـە ئێران و بەنـد کردنیان لە هەرێمەکەدا .

١٩٥٣/٨/٢٧ كورسی پاپاوی ، واته دەسەڵاتی فاتیكان چەندین پەیمانی جۆراو جۆری لە دوای پەیمانی لاتران مۆر كرد لەگەڵ وولاتانی بیانی ، كە پەیمانی پێنجەمی لەگەڵ شانشینی ئەسپانیا مۆر كرد. لە پێناو بەرەو باشبردنی پەیووەندیەكانیندا .

١٩٥٣/١١/٦ شاعیری ناوداری سەدەی نۆزدەم تۆماس دیلات لە شاری نیورۆكی ئەمەریكا بە نەخۆشی كۆچی دوایی كردووە.

١٩٥٣/١١/٢٠ كارەكانی جەنگی هندچینیەكان كە كۆلۆنێلی فەرەنسی سەركردایەتی دەكردو سوپاكەی پێكهاتبوو لە-٥٠٠٠- هەزار سەربازو توانی دەشتاییەكانی ناوخۆ بەدرێژی - ٢٠- كیلۆمەتر داگیر بكات ، كە ئەو دەشتاییانەش ناوزەند بوو بە- دیان بیان فوو- لە ناوچەكەدا .

١٩٥٤

١٩٥٤/٤/٢ مۆركردنی زنجیرەیەك لە رێكەووتن و پەیمانی هەمەلایەن لە نێوان وولاتان بە تایبەتی رێكەووتن نامەی نێوان رژێمی سەربازی توركیا ورژێمی شانشینی لە پاكستان ، بە رێكەووتن نامەی یارمەتی سەربازی و ئەمنی ، هەروا پەیمانی هاوكاری گۆرینەوە زانیاری لە نێوان توركیاو ئێراق لە ١٩٥٥/٢/٢٤ ، هەروا پەیمانی نێوان ئێراق و ئەمەریكا لە ١٩٥٢/٤/٢١ ، هەروا پەیمانی نێوان ئێراق و بەریتانیاو دوای ئەوە ئەو پەیمانە بووە پەیمانی بەغدا.

١٩٥٤/٤/٢٩ وەزارەتی ئەرشەد عومەری دامەزرا ، كە رابردووی پڕ بوو لە ئازاردانی گەلانی ئێراق . بەتایبەتی گەلی كورد لەسەر خاكی دێرینی خۆی بەر لە هەموو نەتەوەكانی هەرێم و ناوچەكەدا .

١٩٥٤/٥/٨ وولاتی ڤێتنام دابەش كرا بە دوو بەشی باكوورو- باشوور ، كە كۆمۆنیستەكان حووكمرانی باكووریان دەكرد بەپشتیووانی یەكیەتی سۆڤیەتو ، هەروا بەشی باشوور حووكمرانی دەكرد بەپشتیووانی ئەمەریكا ، كە ئەمەش بووە هۆی هەلگیرسانی شەرێكی خوێناوی بێ وێنە لە مێژووی جەنگی گەلانی داگیركراو بەرامبەر بەسەرمایەدارو ئیمپریالیزمدا.

١٩٥٤/٥/١٢ مۆرکردنی بەرەی هەڵبژاردن لە نێوان ، پارتی کۆمۆنیستی ئێراق و پارتی سەربەخۆیی ئێراق و پارتی نیشتمانی دیموکراتی و پارتی سەرکەووتنی ئاشتی ، لە پێناو بەشداریکردن لە هەلبژاردنی ئەنجوومەنی نووێنەرانی پەرلەمانی ئێراق .

١٩٥٤/٥/١٥ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤارەی هەتاو لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٥٤/٧/٢١ وولاتـــــــــــی لاووس سـەربەخۆیی خـۆی بـە دەرچـــوونی لـــە ژێـــر دەســەڵاتی فەرەنـسا وەك وولاتێکـــــی ســــەربەخۆ راگەیانـــد ، دوای ئـــەوە لەلایـەن وولاتـانی جیهـان دان بەســــەربەخۆییەکەی نـرا ، بەپێی پەیمانی مۆرکراوی ژنێڤ. ئەویش لـە شـاری – ڤیانتیـان –ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی، ٦٠٠,٠٠٠ هەزار کەسە.
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥,٩٩٠٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٣٦,٨٠٠ هـەزار کیلۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هەروا ژڕی دانیشتووانەکەی ، ٦٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هەروا نژادەکانی ،لاولووم ٦٨٪ . لاوسووتك ٢٢٪ . لاوسوونگ ٩٪ . لە وولاتەکەدا

١٩٥٤/٧/٢٢ یەکەم کۆنگرەی جوولانەوەی ئاشتی لە ئێراق گرێدرا – حرکە السلم فی العراق – بەبێ ئاگاداری ڕژێمی شانشینی لە ئێراق ، کە جوولانەوەیەکی ئاشتی خوازی و بەرگری بوو لە ماف و ژیان و چەوسانەوەی گەلانی ئێراق دەکرد بە هاوکاری و پشتیووانی جوولانەوەی ئاشتی لە جیهاندا .

١٩٥٤/٧/٢٧ بە پێی ئەو رێککەووتنامەی کە لە شاری ژنێف مۆرکرا ، بە وەستاندنی شەڕو دابەشکردنی ڤێتنام بۆ دوو هەرێمی ڤێتنامی باکوورو ڤێتنامی باشوور لە سەر هێلی پانی/١٧ ، هێزەکانی سووپای فەڕەنسا لە هەرێمی

باشوور لە ڤێتنام کشانەوە ، لەدوای ئەوەی کە ڤێتنامی باشوور دانی بەسەربەخۆیی ڤێتنامی باکوورنا.
شایانی باسە کووژراوانی شەڕی نێوان ڤێتنامیەکان و ئەمەریکا و فەڕەنسا ، کە — ٩٠٠٠ — هەزار کووژراوی فەڕنسی و — ٤٠٠٠٠ — هەزار دیل ... بەلام کووژراوەکانی — ئەلفیت منە — ٥٠٠٠٠٠ — هەزار لەگەڵ — ٩٠٠٠ — هەزار دیل . هەروا یارمەتیەکانی ئەمەریکا کە بۆ فەڕەنسای خەرجکرد لەو شەڕە گەیشتە — ٩٤٠ — بلیۆن فرنگی فەڕەنسی لەپێناو سەرکەووتنیان بەسەر ڤێتنام ، بەلام لەئەنجام هێزەکانی سووپای ئەمەریکا و فەڕەنسا هەلاتنیان بەخۆوە دیت بەرامبەر شۆڕشگێرە خۆراگرکانی ڤێتنام لە کێشووەرەکەدا .

١٩٥٤/٨/٣ سەرەك وەزیرانی ئێراق سالح جەبر چەندین جار دەستی لەگەڵ هێزە نیشتمانیەکانی ئەو رۆژگارەدا تێکەڵ دەکرد ، بە تایبەتی دژی بڕیارە ناهەموارەکانی کابینەی دوانزەمی نوری سەعیدو هەڵووەشاندنەوەی پارتەکەی خۆی ، بەلام چ نوری سەعیدو چ سالح جەبرو پەرلەمانیش دووژمنی گەلانی ئێراق و بەتایبەتی گەلی کورد بوونە لە هەرێمی باشووری کوردستان . لەپێناو خزمەتکردنی رژێمی شانشینی لە ئێراق و پاوان کردنی دەسەلات و پلەو پایەو پوول لەسەر چەوساندنەوەی گەلانی ئێراق.

١٩٥٤/٩/٣ ئیدارەی ئەمەریکا کە بینی حکوومەتی دکتۆر موسەدەق بەم ئاسانیە و بە کودەتایەکی کارتۆنی رووخاو شا بەدەسەلاتی تەواو گەراوە سەر دەسەلات . بە پێوانەی داخستنی هەموو دەرگایەکی یارمەتی لەحکوومەتی میللی دکتۆر موسەدەق دەستی بە یارمەتی دانی سەرەك حکوومەتی ئێران — زاهیدی — کرد .
بێجگە لە یارمەتی راستەوخۆی ئەمەریکا کە جارێکیان ٢٣,٤٠٠,٠٠ ملیۆن دۆلارەی بەناو یارمەتی دا بەحکومەتی زاهیدی ... بۆ رۆژی دواتر بەفەرمانی سەرۆکی ئەمەریکا — ئەیزنهاوەر ٤٥,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن دۆلارەیان بەخۆرایی پێشکەش بە رژێمی کوودیتا کرد .
دوای ئەوە دوو جار بانکی نێوو دەوڵەتی قەرزی بۆ شا وەرگرت ... کە جاری یەکەم ٧٢ ملیۆن دۆلار بوو ، جاری دووەمیش ٤٢ ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی بوو بۆ رژێمی شایەتی لە ئێران .

سەرچاوە :- پەنجا ساڵ خەبات - جەلیل گادانی - ل/١١٧ بەرگی یەکەم .

١٩٥٤/٩/٨ پەیمانی باشووری ڕۆژهەلاتی ئاسیا - سینۆ- کە پەیمانێکی هەرێمی سەربازیە ، کە سەر بە بنەمای بەرگری کۆمکاری هاوبەشە لە نێوان وولاتەکانی ئەمەریکاو بەریتانیاو فەرەنساو ئوستralیاو نیوزلەنداو پاکستان و تایلاند فلیپین مۆرکرا ، لە شاری مانێلای پایتەختی کۆماری فلیپین .

ئەو هاو پەیمانیە بەیەکێك لە پەیمانەکانی سەربازی دەژمێردرێت . کە لە دوای جەنگی دووەمی جیهان ئەنجام بدرێت ، بە ئامۆژگاری ئەمەریکا ، لەپێناو وەستان بە بەرگری کردن لەشەپۆلەکانی بیری کۆمۆنیستیەت بەرەو جیهان لە ڕێگەی جیهانگەری سۆشیالیستی لەجیهاندا .

١٩٥٤/٩/١٥ لەو کاتەی کە نوری سەعید لە گەڵ سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسر لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر کۆبونەوە ، کە نووسەری ناوداری عەرەب - محەمەد حەسەنێن هەیکل - لە کتابەکەی بەناونیشانی - سنوات الغلیان- لە لاپەڕە/ ٣١٨-٣٢١ ، ی کتێبەکەیدا دەڵێ :-

نوری سەعید بە بیری یزباشی عوسمانی بیری دەکردەوەو لەوکاتەش هێزەکانی سووپای ڕووسیای قەیسەری دەووری شارۆچکەی خانەقینی گرت و لەهەمان کات ڕواندزیشیان داگیر کردبوو، بەوهۆکارەو بیانووە کۆنانە عەبدولناسر رازی بکات ، ئەویش بەبوونی ترسناکی ڕاستەوخۆ لەسەر ئێراق و هەڕەشە لێکردن بە ڕوودانی جەنگێکی دیکەی جیهان .

بەڵام سەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر لەوەلامدا بە نوری سەعیدی گوت :-

هەڵگیرسانی جەنگی جیهانی ئاوا ئاسان نییە ، کە ئەم کێشە کێشەی ڕواندز

نەبووە لەباشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق ، بەڵکوو کێشەو ململانێی بەردەوامی نێوان ئەو دووسەرکردە عەرەبە بووە ، بەڵام جەمال عەبدولناسر لە وەڵامدانەوەی بۆ نوری سەعید گوتی:- ترسی ئێمە ڕووسیا نییە بەڵکوو ئیسرائیلە ، نوری سەعید راستەوخۆ وەڵامی داوەو گوتی:-

ئەی ڕووس ، بەڵام جەمال عەبدولناسر گوتی:- ڕووسیا جێگەی ترس نییە ئێستاو ئەوانیش لەئێمە دوورن‌و وولاتی دیکەمان لەنێوانە ، نوری سەعید لەوەڵامدا گوتی:- ئەمە راستە بەرامبەر بە وولاتی میسر ، بەڵام بەرامبەر بەئێراق راست نییە ، لەبەر ئەوەی لە نێوان ئێمەو ڕووسیادا چیاکانی رواندزە کە درێژی ٣٠ کیلۆمەترە لەسەر سنووری ئێراندا .

هەروا لە مشتوومڕی نێوان هەردووکیان نوری سەعید نەخشەیەکی گەورەی لە پێش جەمال عەبدولناسر داناو لەو کاتەش نوری سەعید هەستا سەر پێی و جەمال عەبدولناسر تەماشای وێنەی نەخشەکەی کردو تەماشای ناوچەی رواندزیشی کرد لە سەر نەخشەکەدا ، کە سنووری دەووڵەتی دروستکراو لە نێوان ئێراق و تورکیا و ئێران لە سەر خاکی کوردستانە لە کێشووەرەکەدا .

١٩٥٤/١٠/٣١ پارتی نیشتمانی جەزائیر شۆڕشی دژی داگیرکەری فەرەنسا ڕاگەیاندو بەردەوام بوو تاکوو ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی جەزائیر لە ناوچەو کێشووەرەکەدا ، کە بووە هۆی شەهید بوونی زیاتر لە ملیۆن‌و نیوێك لە هاوولاتیانی هەژاری شۆڕشگێری جەزائیرو بەسەدان هەزار زامدارو دەربەدەربوونیان بۆ وولاتانی دراوسێی جەزائیر لە ناوچەکەدا

١٩٥٤/١١/١ دەست پێکردنی کارە جەنگیەکان‌و هۆکاری ئەو کارە بەرپابوونی شۆڕش بوو لە جەزائیر بەکاردانەوەی لەسەر بارودۆخی شۆڕشەکانی مەغریب‌وتوونس بوون ، لەوکاتەی کە هێزەکانی سووپای فەرەنسا هەلاتنی لەسەر دەستی شۆڕشگێرانی ڤێتنامی بەخۆوە دەدیت لە وولاتەکەو ناوچەکەدا .

١٩٥٤/١١/١١ بۆ یەکەم جار لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان قوتابخانەی دواناوەندی پیشەسازی لە دوای تەواوکردنی دەرگاکانی بۆ

خوێندن كرایەوە لەپارێزگاكەدا .

١٩٥٤/١١/٢٩ گرێـدانی كـۆنگرەی وولاتـانی ئارەزومەندانـەی ئاشـتیخواز لـە مۆسـكۆی پایـەختی یـەكێتی سـۆڤیت ، ئـەویش بـە مـۆركردنی هاوپـەیمانی سـەربازی و هەروا لە١٢/٢ هەمان ساڵ راگەیاندنی كۆتایی كۆنگرەكە بڵاوكراوە ، دوای دووهەفتە ئەنجوومەنی پەیمانی باكووری ئەتڵەسی. لە خوولی سێزدەی ، كە هێزەكـانی خـۆی پـر چـەك بكـات لەچـەكی ئـەتۆمی و مووشكی دوورهاوێژو لەجۆرەكانی دیكەی سەربازیدا . لە هەرێم و ناوچە جیا جیاكان لە جیهاندا

١٩٥٥

١٩٥٥/١/١ بـۆ یەكـــەم جـــار لـــە مێـــژووی دانیـــشتووانی پارێزگـــای یـــەریڤان و دەووروبەرەكەیـدا ، كـە ئـەو بەشـە كوردسـتانەیە لكێنـراوە بـە كۆمـاری ئـەرمینیای سـۆڤیەتی پێـشوو لـە ناوچـەكەدا ، كـە زیـاتر لـە ١٧٠٠٠ هـەزار كیلۆمـەتر چـوار گۆشـەی داگیر كـردووە بـەپێی پـەیمانی جێ بـەجێكراوی لۆزانی١٩٢٣/٧/٢٤ ، لە پارێزگای یەریڤانی كوردستان رادیۆی دەنگی كورد پەخشی خۆی بڵاو كردەوە بە سەرپەرشتی جاسمی جەلیل ، لە كاتژمێر شەشی ئێوارەو كە بووە هۆی كاردانـەوەی گـرنگ لـە بـەرەو پێشبردنی باری نەتەوەیی كورد لە كوردستان.

١٩٥٥/٢/٢ پەیمانی بەغدا بەناوی پـەیمانی – سـەنتۆ – لـە نێوان رژێمـەكانی توركیا و ئێراق و ئێران و پاكستان و ئەمەریكا و بەریتانیا مۆركرا ... چەندین برگەو خـاڵی دژ بـە جوڵانـەوەی رزگـاریخوازی كـوردی تیـا دیـاریكرابوو ، بـە شـێوەیەكی نـا راسـتەوخۆ لـە پێنـاو گـەمارۆدانی كـورد بـە پێـی برگـەو خاڵەكانی پەیمانی سەعد ئابادی ساڵی ١٩٣٧ لە كێشەوەرەكەدا .

١٩٥٥/٢/٢٤ لەوكاتـەی كـە پـەیمانی بەغـدا مـۆركرا ، وولاتـانی رۆژئـاوا نەیاندەویـست ئەفغانـستان بخەنـە نـاو ئـەو جـۆرە پەیمانانـە . سـەرەڕای ئـەوەی كـە ئەفگانستان لەفەلەكی رامیاریەتی رۆژئاوا دەخوولایەوە لە كێشووەرەكەدا . دوای جـەنگی دووەمـی جیهـان خواسـتی نەخـشەی نـوێی دابەشـكردنی جیهان بوو ، لە لایەن وولاتانی هاوپەیمان و تەوەری شەڕكەر.
لەگـەڵ ئەوەشـدا یارمـەتی رووسـەكان بـۆ ئەفگانـستان لـە هـەموو بوارەكـان

پلــەی یەکــەمی گرتبــووەوە دەســت کــە لــە ٦٥٪ بــوو ، هــەروا لەوکاتــدا یارمەتیەکانی ئەمەریکا بۆ ئەفگانستان لە ٢٣٪ تێنەدەپەڕی لەهەمووبواری یارمەتیــەکان ، لەوکاتــەش وولاتــانی ڕۆژئــاوا تــەنیا ســەیرکەری تــەواوی جمووجــۆڵی هێزەکــانی ســووپای ڕووس بــوون ، کــە بــەرەو ناوخــاکی ئەفگانستان هەنگاویان دەنا لە ناوچەکەدا .

١٩٥٥/٢/٢٤ مۆرکردنی ڕێکەووتنامە لە نێوان ڕژێمەکانی شانشینی لە ئێراق و شایەتی ئێران و تورکیاو پاکستان و بەریتانیا ، بۆ لێدانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کــورد لەکوردســتانی گــەوورەی دابەشکراو بــە ســەر دەوولــەتانی ئێــران و تورکیاو ئێراق و سووریا لە ناوچەکەدا .

١٩٥٥/٤/٣ دەسەلاتدارانی حکوومەتی فەرەنسا یاسای فریاکەووتنی ڕاگەیاند بە هۆی لێك ترازانــی بــاری پەیووەندیــەکانی کۆمەلایــەتی لــە گــەڵ دامو دەزگاکــانی مــیری ، لــە ئــەنجامی خۆپیــشاندانو پێکــدادان لــە دەووروبــەری شــاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا .

١٩٥٥/٤/١٨ کۆچــی دوایــی زانــای بلیمــەتی بــە ناوبــانگی جیهــانی- ئــەلبێرت ئەنیــشتاین – لــە شــاری برنــسقۆن لــە وویلایەتــە یـــــــەکگرتووەکانی ئەمەریکا .

شــایانی باســە خــەڵك لــە نوێـــــووە دەربـــــارەی ئەنیــشتاین دەدوانو زانکۆکــان پێــشبڕکێیان بــوو لــە پێنــاو دەســتکەووتنی دەماغی ئەم زانایە مەزنەدا لەجیهان.

ئــەم زانــا بلیمەتــە لــە ســاڵی ١٨٧٩ لــە وولاتــی ئــەڵمانیا چــاوی بــە جیهــان هەڵهێناوە لە بنەماڵەیەکی جوولەکەدا .

١٩٥٥/٤/١٨ گرێدانی کۆنگرەی ئاسیاو ئەفریکیا لە شاری – بــانکۆکی ئەندۆنیسیا – کــە ســەرجەم وولاتــانی ڕۆژهــەلاتی ناوەڕاســت ســەربەخۆییان بــە دەســت هێنــا لــە دوای جــەنگی دووەمــی جیهــانو جەنگــەکانی ئیمپریــالیزمی ڕۆژئــاوا ، لــە

ئـەویش بەجـەخت کـردن لـە سەرقەلاچـۆکردنی ڕەگەزپەرسـتی و کێـشەی نەتەوەیی و داگیرکردن لە کێشووەرەکاندا .
بەڵام کوردو خاکە دابەش کراوەکەی لە هەموو ڕێکەووتن و یارمەتی دان و هاوکارییەك کەوتبووە پشت پەرژینی داگیر کردن و چەوسانەوەو جینۆساید ، لەلایـەن داگیرکـەران بـەهۆی دەروازەی سـێ لایەنـەو بـەپیتی خـاك و هەلکەووتـەی جـووگرافی و کـەش و هەواولـە بـاری ناوچـەکەیدا ، هـەروا ترسانیان لە دوا ڕۆژی دەسەلاتی کوردلە ناوچەکەدا .
شـایانی باسـە ٢٩ ووڵات بەشـداریان تێـداکردوو جمـال عەبدولناسـر وەك سـەرەك کۆمـاری میسر بەشداری تێداکرد ، کە لـەو کات لە گەشـتێکیدا لـە پاکـستان بـەرەو ئەندۆنیـسیا دە گـەڕاوە لـە پێنـاو بەشـداری کردنـی لـە کۆنگرەکەدا .

١٩٥٥/٥/١٤ مۆرکردنی پەیمانی وارشـۆی سـەربازی لـــە پایتـــەختی هۆلەنـدا لـە نێـوان ووڵاتـــــــانی سۆشیالیـــــستی بەســــەرکردایتی یەکیەتی سۆڤیەت ، بەرامبەر بەپەیمانی ناتۆ لە نێوان ووڵاتانی سەرمایەداری ڕۆژئاوا .

مۆرکردنی پـەیمانی وارشـۆ بـارێکی دیکـەی دروسـتکرد لە پەیووەندیە هەمـە لایەنـەکان لـە نێـوان هـەردوو پـەیمانی وارشـۆ و نـاتۆدا لـە جیهـان ، ئەمـەش لـە دوای جەنگ و دەستپێکردنی شەڕی سارد ، لە نێوان هەردوو جەمسەری دژ بە یەکتردا .
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ڕێکەوتننامەیەکی سەربازی بوو .
کـە لـە نێـوان یەکیـەتی سـۆڤیەت و ، ئـەڵمانیای ڕۆژهـەلات و ، ئـەڵبانیا و ، بوولگاریاو، چیکسلۆڤاکیاو ، هـەنگاریاو ، پۆڵەنداو ، ڕۆمانیـادا گرێـدرا لـە کێشووەرەکەدا .
هـەروا مەبەسـت لـەم ڕێکەوتننامەیـە پێـك هێنـانی هاوکاریـە رامیاریـە

سەربازیەکان بوو لە نێوان ئەو وولاٌتانەدا .
ئەویش بە زیاد کردنی هێزەبەرگریەکان لە بەرامبەر هێرشی دەوولەتە رۆژئاوایەکان بوو ، بە پێی ئەم رێکەووتنامەیە هەر کام لە لایەنەکان هێرشی کرایە سەر ئەرکی وولاتانی ئەندام بوو کە دەبوایە بە هەموو هێزو کەرەسەکانی بەر دەستیان پشتیووانیان لێکردبایا وهاوکاری یەکتریان بکردبایە .
دوای ئەوە ئەلمانیای رۆژهەلات لە سالی ١٩٦٨ لەو پەیمانە کشایەوە ، دوای سەربەخۆیی وەرگرتنی چەندین وولات لە یەکیەتی سۆڤیەت و گۆرانکاریەکانی سەردەمی نویٚ وکۆتایی هاتنی شەڕی سارد ، ئەم رێکووتننامەیە لە مانگی /١٩٩١/٧ هەلووەشێندرایەوە لە کێشووەری ئەوروپای رۆژهەلاتدا .

١٩٥٥/٥/١٥ مۆرکردنی پەیمان لە نێوان ئەو وولاتانەی کە نەمسایان داگیر کردبوو بەپێی ئەو پەیمانە لێی چوونە دەرەوە ،کە - رووسیاو فەرەنساو ئەمەریکاو بەریتانیا - بوون ، دوای ئەوە نەمسا لە ژێر سایەی رژێمێکی سۆشیالیستی هەنگاوی بەرەو گەشەکردنو پێشکەووتن دەنا لە بورەکانی ئابووریو بازرگانیو رامیاریو کۆمەلایەتیدا.

١٩٥٥/٦/٣٠ کۆنگرەی نێوو دەوولەتی لە شاری لەندنی پایتەختی بەریتانیا گرێدرا ، بەسەرپەرشتی چینو بەریتانیا بە دوورخستنەوەی ئارەزوومەندانەو ، لە هەمان کاتدا داوای لە نووێنەرانی قووبرسی کرد.
ئەویش تەنیا داوەتی نووێنەری تورکیاو یۆنانی کرد ، لەپێناو چارەسەرکردنی کێشەی نێوان تورکیاو یۆنان لەسەر هەرێمەکانی قووبرسی دانیشتووانی تورکیو قووربرسی دانیشتووانی یۆنان لە ناوچەکەدا .

١٩٥٥/٧/٢٤ کۆچی دوایی ئەمینداری گشتی پارتی کۆمۆنیستی سووریا خالد بە گداش کە لە نژاد دا کوردبوو.

١٩٥٥/٨/٧ درێــژ کردنـــەوەی مـــاوەی یاســـای فریاکـــەووتن لەلایـــەن دەســـەڵاتدارانی حکوومەتی- فەرەنسا ، ئەویش بەهۆی ناهەمواریو ئارام نەبوونەوەی بارو دۆخەکە لە شاری پاریسو دەووروبەری لە فەرەنسا.

١٩٥٥/٨/١٢ ڕۆمان نوسی ناوداری ئەڵمانیو جیهانی- تۆرمانمان – لە شاری لۆبیکی ئەڵمانیا کۆچی دوایی کردووە.

١٩٥٥/٨/٢٥ کۆچی دوای شاعیری نیشتیمان پەروەری ناوداری کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان مەحمود مەلا ئەمین مەلا ئەحمەد ناسراو بە – بێخودی شاعیر – لەشاری سلێمانی .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ... بێخودی شاعیر لە ساڵی ١٨٧٨ لە شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە و قۆناخەکانی خوێندنی ئایینی دانرا بوو ، کە خوێندنەکەش لە زانستی ئایینی و زمانی عەرەبی بەردەوام بوو .

- لە ساڵی ١٩٠٠ و لە سەردەمی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی کاروباری دادگای هەلەبجەی پێسپێردرا .

دوای ئەوەش چەند ساڵێك مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی بووە ... زۆربەی ژیانی لە گەشت بردۆتە سەر .

١٩٥٥/١٠/٨ مام جەلال تاڵەبانی نامەیەکی ئاراستەی سەر کردەی کورد مستەفا بارزانی کرد ، کە ئەو کات لە یەکیەتی سۆڤیەت بوو ، لە بارەی بارودۆخی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٥٥/١٠/٢٦ بڵاو کردنەوەی دەستووری نەمسا ، ئەویش بە ڕاگەیاندنی بێ لایەنی بەردەوام و سەربەخۆبوونی لە پاراستنی ئەو سەربەخۆییە بە هەر ڕێگایەك بێت و نە بەسترانەوەی بە هیچ پەیمانێك و ڕێکەوتنێکی سەربازی ، هەروا ماوە نەدان بە دامەزراندنی بنکەی سەربازی لەسەر خاکی نەمسا لەلایەن وڵاتانی زلهێز لەجیهاندا .

١٩٥٦

١٩٥٦/١/١ وولاتی سوودان سەربەخۆیی خۆی لە دوای گفتووگۆیەکی کێشەدار لە نێوان حکوومەتی بەریتانیاو میسرو دەسەڵاتدارە هۆزو تیرەکانی سوودان وەك وولاتێکی سەربەخۆ لە شاری — خەرتووم — ی پایتەخت ڕاگەیاند ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٩٩٠,٠٠ هەزارکەسە . بەڵام تاکوو ئێستاش ئەو کێشەو گرفتانە کۆتایی پێ نەهاتووە و بەرەو ئاڵۆزترو نالەبارتر هەنگاو دەنێ لەباشووری سوودانو هەرێمی دارفۆر لە وولاتەکەدا.

هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ،٣٢,٨٩٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢,٥٠٥,٨١٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، زیاتر لە ٥٠ کۆمەڵی نژادی تیا دەژی ، کە هەمووی لە باکووری رۆژئاواو لە باشووری ئەفەریکیە پێست رەشەکانن .

هەروا لە سوودان کورد نیشتە جێن لە هەرێمی کودڤان ، کە کەووتۆتە سەر سنووری دارڤوور و لەوێ ژیان بەسەر دەبەن ، کە ژمارەیان لە ٧٥٠٠٠ هەزار کەس زیاترە و تاکوو ئێستا داب و نەریت و زمان و کەلتووری خۆیان پاراستووە لە وولاتەکەدا .

<u>تێبینی:</u>— بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە بۆ کتێبی ئینسکلۆبیای کوردستان و وولاتانی جیهان ، لە دانانی — عەلی کەندی

١٩٥٦/٢/٢٥ لە دوای وەرگرتنی دەسەڵاتی پارت و حکوومەت لە سەر یەکیەتی سۆڤیت لەلایەن نیکیتە خرۆتشۆڤ ، لە دوای مردنی ستالین بۆ یەکەم جار لە مێژووی رژێمی سۆسیالیستی یەکێتی سۆڤیەت خرۆتشۆڤ ستالینی تاوانبار کرد ، لە هەڵسو کەووت و رەفتارو هەڵوویستەکانی لە ماوەی دەسەڵاتی و بە لە

سێدارەدانی بەسەدان كادرو سەركردە لە گەلانی سۆڤیەتی دژ بەخۆی ، كە بڕیاری دادگایی كردنی ستالین لەناو گۆڕەكەیدا .

دوای ئەوە بڕیاری گواستنەوەی گۆڕەكەی درا لە گۆڕەپانی سوور لە شاری مۆسكۆی پایتەخت لەتەك گۆڕی دامەزرێنەری یەكێتی سۆڤیەت لینین بۆ جێگایەكی دیكە لە شارەكەدا .

شایانی باسە كە تاكوو ئێستا لە ڕووسیای یەكگرتوو دوو بیرووبۆچوونی جیاواز هەیە ، لەبارەی ماوەی دەسەڵاتی ستالین لەسەركردایەتی كردنی یەكێتی سۆڤیەت لەلانی سەركەووتنی وژێركەووتنیدا ... بەڵام منیش دەڵێم سەرەتا توونـدرەوی دەسەڵاتی ستالین و مردنـی نەبووایە هۆكارەكانی گۆڕینی بارووۆدخی یەكێتی سۆڤیەت لەگەڵ جیهان و هەڵووەشانەوەی سۆڤیەت زۆربەگران لەسەر جیهان دەوەستا لەهەمووبوارە جیاجیاكاندا .

١٩٥٦/٢/٢٨ – انباء شرق الاوسط – كۆمپانیایەكی میسریە بۆ دەنگووباس و ڕۆژنامەگەری لە وولاتەكەدا ، كە بە بڕیاری ئەنجوومەنی وەزیرانی میسری دامەزراوە لەو ڕۆژەدا ، ئەویش لەپێناو گەیاندنی تەواوی دەنگووباس و ڕووداوەكانی عەرەب بەرەو جیهان و بەپێچەوانەشەوە. لە بوارەكانی هەمە ڕاگەیاندندا .

١٩٥٦/٣/٢٠ لە دوای خەبات و تێكۆشانێكی زۆری گەلانی توونس ، لە ئەنجام توانی سەربەخۆیی خۆی بە دەرچوونی لەژێر دەسەڵاتی فەرەنسا ڕابگەیەنێ وەك وولاتێكی سەربەخۆ و

حەبیب بورقێبە یەكەم پۆستی سەرۆك وەزیرانی گرتە دەست لە دوای ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی توونس لە كێشووەرەكەو جیهاندا.

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – توونس – ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیشتووانی شارەكە ، ١,٧٧٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ژمارەی

دانیـشتووانی وولاّتـه‌کـه‌ی ، ١٠,١٧٠,٠٠٠ ملیـۆن که‌سـه . هـه‌روا رووبـه‌ری خاکی وولاّته‌که‌ی ، ١٦٣,٦١٠ هه‌زار کیلۆ مه‌تر چوار گۆشه‌یه . هـه‌روا چڕی دانیشتووانه‌که‌ی ، ١٦٠ که‌س له یه‌ك میل چوار گۆشه‌دا . هـه‌روا نژاده‌کانی ، عه‌ره‌بی به‌ربه‌ر ٩٩٪ له وولاّته‌که‌دا

١٩٥٦/٣/٢١ یه‌کێتی نه‌ته‌وه‌یی خووێندکارانی کورد له ئه‌ورووپا به‌ناوی – نۆکسه – له شاری میونخی ئه‌لّمانیا ، له‌لایه‌ن بروسکه ئیبراهیم له‌تیف عه‌لی و ئه‌حمه‌د نه‌قیب ، دامـه‌زراو لـه‌کاره‌کانی به‌رده‌وام بـوو تـاکوو لـه سـالّی ١٩٧٧ خـۆی هه‌لّووه‌شانده‌وه.
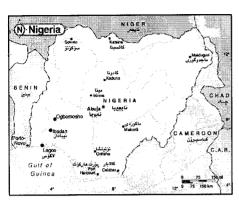
١٩٥٦/٣/٢٣ وولاّتـــــی پاکـــــستان سیـسته‌می ڕژێمـی کـۆماری ڕاگه‌یانـد لـه دوای به‌ده‌سـت هێنـــانی ســـه‌ربه‌خۆیی له‌وولاّته‌که‌یدا . له شاری – ئیسلام ئاباد – ی پایته‌خت ، کـــه ژمـــاره‌ی دانیـــــشتووانه‌که‌ی ، ٢٩٠,٠٠٠هـه‌زار که‌سـه . هـه‌روا ژمـاره‌ی دانیـشتووانی وولاّته‌کـه‌ی ، ١٤٥,٥٠٠,٠٠٠ ملیـۆن که‌سـه . هـه‌روا رووبـه‌ری خـاکی وولاّته‌کـه‌ی ، ٧٩٦,١٠٠ هه‌زار کیلۆ مه‌تر چوار گۆشه‌یه . هه‌روا چڕی دانیشتووانه‌که‌ی ، ٤٥٢ که‌س لـه یـه‌ك میـل چـوار گۆشـه‌دا . هـه‌روا نژاده‌کانی ،بنجای سندی ، به‌شتۆن ، بالووش ، کورد ، کورده‌کـان لـه ناوچـه‌ی کووێتـه‌ی سـه‌ر سنووری نێوان ئه‌فگانستان و پاکستان ده‌ژیـن ، کـه لـه رابردوو لـه ژێـر زه‌برو زه‌نگـی رامیاریه‌تی جینۆساید ده‌ربه‌ده‌ر کراون له وولاّته‌کانیاندا.

تێبینـی:– بـۆ زانیـاری زیـاتر ده‌تـوانی بگه‌ڕێتـه‌وه سـه‌ر کـتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاّتانی جیهان ، له دانانی – عه‌لی که‌ندی

١٩٥٦/٤/١٧ نووسینگه‌ی پارته کۆمۆنیسته‌کانی جیهان– کۆمفۆرم – هه‌لّووه‌شاندنه‌وه‌ی خۆی ڕاگه‌یه‌ند ، که ڕێکخراوه‌یه‌کی ئوومه‌می پارته کۆمۆنیسته‌کان بوو ، که جێگـه‌ی ڕێکخـراوی کۆمـه‌نترێنی گرتبـووه‌وه بـه سـه‌رکردایه‌تی دیمترۆڤـی

دامەزرێنەری کۆماری بوولگاریا بە کۆمەنترێنی سێیەم ، کە لەلایەن سکرتێرو سەرۆکی دەوولەتی سۆڤیەت- خرۆتشۆف- ئەویش لە دوا کۆبوونەوەی هەلیووەشاندەوە ، کە ووتی:-

کۆمۆنیستەکان پێویستیان بە هیچ ڕێکخراوێکی ئوومەمی نیەو هەر پارتێکی کۆمۆنیستی سەربەخۆیە لە هەلسووڕاندنی کاروباری خۆی بە پێی بنەمای پێك هاتەو بارو دۆخی لەناو وولاتەکانیاندا.

١٩٥٦/٤/٢٨ دوای دوانزە سالَ لە دەربەدەری و چاودێریکردن داو پاش دەرچوونی بڕیاری پەرلەمانی یەکیەتی سۆڤیەت ، سەبارەت بە هەلگرتنی یان لابردنی بڕیاری ڕاگوێزانی تایبەت لە سەر بالکارو کوردو تورك و تەتارو کریم و خێمەنشینەکانی ، کە لە سەردەمی شەڕی نیشتمانی گەووەرەدا دوورخرابوونەوە ئازادکران .

١٩٥٦/٥/١ لە دوای هەولَ و ماندوو بوونێکی بەردەوام لە هەرێمەکەدا ، کۆمەلەی زانستی و هاریکای کورد لەلایەن دکتۆر نوری دەرسیمی و ڕەوشەن بەدرخان دامەزرا ، لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ڕژێمی تورکیا.

١٩٥٦/٥/٢ وێستگەی تەلەفزیۆن بۆ یەکەم جار لە مێژووی ئێراق لە شاری بەغدای پایتەخت پرۆگرامەکانی خۆی پەخش کرد لە وولاتەکە بەرەو ناوچەو وولاتانی دەووروبەرو جیهاندا .

١٩٥٦/٦/١ جاڕدانی مافی مندالان و ڕۆژی ڕێزگرتنی و بەخێووکردنی مندالان ڕاگەیەندرا ، لەهەموو بوارەجیاجیاکانی پەرەپێدان و گەشە پێکردن و پەروەردە کردنی مندالان لە جیهان.

١٩٥٦/٦/٧ لـه دوای گەیشتن بـه رێکــــــــەوتن و ئەنجامــــــدانی کۆبوونـــــــەوەی ژمارەیەك له زانایانی تۆپی پێی ئـەفریکیا لــــــه هــــوتێلی ئەفینیدای لشبۆنەی

پایتەختی پورتوگـال بەسـترا ، کـه لەوانـه ئەنـدازیار عەبدولعـەزیز عەبـدوڵڵا سـالم و کـابتن محەمــەد لـەتیف و یوسـف محەمــەد لــه میـسر...دکتـۆر عەبدولحـەلیم محەمـەد و دکتـۆر عەبـدولرەحیم شـداد و بـەدەوی محەمـەد لـه سودان و فەرید فیل له باشووری ئەفریکیا، ئەویش به دامەزرانـدنی دەسـتەی کارگێری تۆپی پێی کیشووەری ئەفریکیا له وولاتەکەدا .

١٩٥٦/٦/٢٣ له رێگای راپرسی به دەنگی گەلانی میسر، کـه ئـەویش بەپشتگیری کردنـی جەمال عەبدولناسر بۆ وەرگرتنی پۆستی سەرۆك کۆماری میسرله وولاتەکـه ئەنجامدرا.

١٩٥٦/٧/١٩ هەرسێ لایەنی بەریتانیاو ئەمەریکاو بانکی نێوودەوڵەتی نارەزایی خۆیان راگەیاند ، بە یارمەتی نەدانی پـرۆژەی بەنـداوی – ئەسـوانی سـتراتیژی– لـه وولاتی میسر ، که یـەکێتی سـۆڤیەت ئەنجامدانی ئـەو پرۆژەیـەی خـستبووه ئەسـتۆی خـۆی . کـه کاردانـەوەی داهـاتووی ئـابووری و بازرگـانی باشـی بـۆ میسر هەبوو بۆ وولاتەکه و وولاتـانی دیکه له جیهاندا .

١٩٥٦/٧/٢٦ سەرەك کۆماری میسر جـەمال عەبدولناسـر یەکـەم کـاری لـه دوای وەرگرتنـی پۆسـتی سـەرەك کۆمـاری کـەناڵی سوێـسی خۆمـاڵی کـرد ، ئـەویش بـه ڕاگەیاندنی له شاری ئەسکەندەریه ، بەبێ ئـەوەی بزانـێ داهـاتووی خۆمـاڵی کردنی کەناڵی سوێس به چ ئەنجامێك دەگات له وولاتەکەو له گـەڵ وولاتـانی ناوچەکه و جیهاندا .

١٩٥٦/٧/٢٧ لە دوای ئەوەی کە سەرۆك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر کەناڵی سوێسی – بەنداوی سوێسی– خۆماڵی کرد ، کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە هێرشی سێ لایەنە بکرێتە سەر میسر ، لە لایەن بەریتانیاو فەرەنساو ئیسرائیل ، کە سۆڤیەت پشتگیری لێکردو بووە هۆی لێك ترازاندنی پەیووەندی لە نێوان میسرو وولاتانی هێرشبەرلە ناوچەو هەرێم و جیهاندا .

١٩٥٦/٨/١٦ پاش گفتووگۆیەکی حەوت رۆژی لەنێوان – ١٧– خووێندکار بەدەستپێشخەری نورەدین زازاو بڕیاریان دا بەدامەزراندنی کۆمەڵەیەك بۆ خووێندکارانی کورد ، بەناوی کۆمەڵەی زانستی خووێندکارانی کورد لە ئەوروپا . ئەویش لە کۆنگرەی یەکەم راگەیایەندرا ، کەتاکوو ١٩٧٥/٨/٢٨ – ١٧–کۆنگرەی بەست ، کە دوا کۆنگرەی لە شاری بەرلینی رۆژئاوا بوو لە ئەڵمانیا .

١٩٥٦/٨/١٦ لە دوای خۆماڵی کردنی کەناڵی سوێس لەلایەن سەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر ، لە سەر داوای وولاتانی پەیووەندیدار کۆنگرەی لە شاری لەندەن گرێداو بڕیاری کۆنگرەکە .

ئەویش بە دامەزراندنی دەستەیەکی نێوودەوڵەتی بوو بۆ هەڵسووراندنی

کاروباری بەنداوی سوێس لەگەڵ ڕژێمی کۆماری میسر ، ئەویش بەناوی – هیئـە المنـتفعین – لەگـەڵ دان نـان بـە مـافی سـەربەخۆیی میـسر لـە سـەر بەنداوی سوێس و مۆرگەکردنی داهاتی دادپەروەری بۆ میسرو ڕەوانەکردنی لیژنەیـەك بۆ میسر بەسـەرکردایەتی – ڕۆبـرت منـزیس– سـەرەك وەزیرانـی ئوسـتراڵیا بـەئاگادارکردنی میسر بـەو بڕیـارە... بـەڵام میـسر ئـەو بڕیـارەی ڕەتکردەوەو بووە هۆی دروست بوونی کێشە لە نێوان ئەمـەریکاو بـەریتانیاو فەڕەنسا .

لەسـەر داوای بـەریتانیاو فەڕەنـسا ئەنجوومـەنی نەتـەوە یـەکگرتووەکان لـە ١٠/٥ هـەمان ساڵ بڕیاریـدا ، کـە بڕیارەکـە شـەش خـاڵی لـەخۆگرتبوو ، لـە پێناو چارەسەرکردنی کێشەکە ، لـە سـەر دەریـاوانی وولاّتـانی جیهـان دانـی ماف بەهەردەوڵەتێك دەدات بەتایبەتی میسر لە ناوچەکەدا .

١٩٥٦/٨/١٦ ئەو نەخشەی کە – ڕیس بیری– نیشانی کرد بوو بۆ ئەمـەریکا کـە کۆنترین نەخشە بووە لە بواری جووگرافیا لە جیهاندا ، لە مێژگردێکی وێستگەیی لـە زانکـۆی جۆرجتـاون لـە ئەمـەریکا ئەنجامـدرا ، لـە سـەر نەخـشەکانی – ریـس بـیری – کـە هـەموو جـووگرافی ناسـان بەشـداریان تێـدا کردبـوو بـەناوی– اکتشاف خارق العادة – کە ناوزەندی نەخشەکە دەکا.

١٩٥٦/٨/٢٦ گرێـدانی کۆبوونەوەیـەکی گـرنگ لـە وێـستگەی ڕادیـۆیی لـە زانکـۆی جۆرجتـاون لـە وویلایەتـە یـەکگرتووەکانی ئەمـەریکا لەسـەر نەخـشەکانی – ڕیس بیری– کە لەو کاتەی دەووڵەتی عوسمـانی لـە سـەردەمی سـەرکەووتنی دابوو لە بەسەرکەووتنی هێزەکانی لە هـەموو بوارێکدا ، بەتایبـەتی لـەبواری جووگرافیا.

کـە لـەو کـات ناوێك دەرکـەووت بـە نـاوی – ریـس بـیری – لـە سـەردەمی دەسەڵاتی سوڵتان سەلیمی یەکەمو سلێمان قانوونیدا ، کـە ریس بیری لـەو کاتە سەرکردەی دەریایی عوسمانی بوو.

کە زانایەکی جووگرافی ناسی زیرەك بوو ، لـە سـاڵی ١٤٦٥ لـە دایك بـووەو لـە سـاڵی ١٥٥٤ کۆچـی دوایـی کـردووە ، زانایـەکی سـەرکردەی پێـشەوەی نەخـشە کـێش بـووە لەئـەدەبی جووگرافیـای عوسمـانی ، کـە لـەوکات دوو نەخشەی کێشابوولە سەر جیهاندا .

یەکـەمیان :- لـە ئـسپانیا ورۆژئاوای ئـەفریکیاو زەریـای ئەتلەسـی و کـەنارەکانی رۆژهـەلات لـە هـەردوو ئەمـەریکا ، کـە پێشکەش بەسـولتانی سـەلیمی یەکـەمی کردبـوو ، لـە میـسر لـە سـالی ١٥١٧ ، کـە ئێـستا لەمۆزەخانەی تووپقۆپە لە شاری ئەستەمبوڵ ، کە رووبەری نەخەخشەکەش - ٦٠×٨ سم - و مۆری - ریس بیری- لەسەرنەخشەکە هەیە .

دووەمیـان :- لە بـارەی کـەنارەکانی ئەتلەسیە لەگریلاندا بۆ فلۆریدا ، کە رووبەرەکەی - ٦٨×٦٩سم- ە ، کە ئەویش لەمۆزەخانەی - توویقیو- یە لەشـاری ئەسـتەمبۆلی تورکیـا ، کـە ئـەو نەخـشەیە بـە کـۆنترین نەخـشە لەجیهانـدا دادەنرێت ، کـە - ریـس بـیری- نەخشەی بۆ کێشاوە ، ئـەوەی سەرەوە تەواو دەکرێت .

دوای ئـەوە بەشـداربووانی کۆبوونەوەکـە لەسـەر ئـەوە رێـك کـەووتن ، کـە نەخـشەکانی ریـس بیری لەئەمـەریکا - اکتشاف خارق للعـادة - کـە ریس بیری بەر لە دۆزینەوەی ئەمەریکا لەلایـەن کۆلۆمبـۆس دەیزانـی کە ئەمـەریکا هەیە بەر لە ٢٧ سالْ پێش کۆلۆمبس ، کە هەڵسا بە دۆزینەوەی کێشووەری ئەمەریکا .

تێبینی :- ئەم نەخشانەی کە لە سەرەتای سەردەمی سەرهەلدانی دەسەلاتی عوسمانی لە بوون و دەست نیشانکردنی کێشوورەکان .

١٩٥٦/٩/١٣ مێژووی کۆمپانیـای - IBM - دەگەرێتـەوە بۆ سـالی ١٨٩٦ کە - هیرمـان هـۆلبرت - کۆمپانیایـەکی بـۆ وەبـەرهێنانی ئـامێری ژمێرکـاری پێـك هێنـا ... ئـەم ئـامێرە کـاری ژماردنیـان بـە ئـەنجام دەگەیانـد لـە رێگـەی ئـەو کارتـە کونکراوانـەی کـە دراوەکـان و زانیاریـەکانی لـە سـەربوون ... هـەروا ئـامێری دروست دەکرد کە لە سەر ژمێری و دەنگداندا لە ئەمەریکا بەکاردەهاتن .

لە سالی ١٩٢٤ ناوی ئەم کۆمپانیایە گۆردرا بۆ کۆمپانیـای - IBM - کە ئـەو کـات زۆر لـە کارەکـانی کۆمپانیاکـە تایبەتمـەنکرابوون بـۆ ئـامێرە بەکارچـووەکان کـە لـە دامەزراوەکانـدا لـە کـاردابوون ... کـاری وەکـوو تاقیگەری و رێزکردن و کونکردنە ناو کارتەکانی کە بۆ تواندن و هـەلگرتنی دراوەکان بەکاردەهاتن .

لە سەرەتای سالەکانی پەنجاکان یەکـەم کۆمپیوتـەری بەرهـەم هێنـا - ٧٠١

-١٤٠١ – بەکەرەســەکانیەوە – بیرگــە Drum memory – پەیکــەری موگناتیسی چاپکەر printer لە زنجیرەی ئەو کۆمپیووتەرانەی بەرهەمی هێنا جۆری RAMAC 305 IBM ، بوو کە هەڵگری یەکەم دیسك دریڤ بوو ، ئــیتر دروســتکردن و بــەرەو پێــشبردنی کۆمپیوتــەر رۆژ لــە دوای رۆژ پەرەسەندنی بەخۆوە بینیووە لە هەموو بوارەکانی ئەم ئامێرەدا .

١٩٥٦/٩/١٧ بۆ یەکەم جار لەپارێزگای سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان و و لە شاری سلێمانی یانەی وەرزش بۆ وەرزشوانانی شاری سلێمانی دامەزرا ، لەپێناو ئەنجامدانی یارییە هەمە جۆرەکانی وەرزشی لەپارێزگاکەدا .

١٩٥٦/٩/٢٨ فەرەنــساو بــەریتانیا وەك هاوســەرگیریەکی تەمــەن بــە ســاڵا چــوو لــە کێشوەرەکەدا ... لەلایەك دژی یەکترن لە پێناو لە ناوبردنی یەکیان بەرامبەر ئەودیکەیان و لەلایەکی دیکە بێ هاوکاری و یارمەتی یەکتری ناتوانن لە هــەموو بوارەکــانی رامیــاری و ئــابووری و بازرگــانی و ســەربازی و پەیوەندیەکانیان و پەیوەندیان لەگەڵ دەرەوەی وولاتەکانیان .

لە دوای خۆماڵی کردنی کەناڵی سوێس لە لایەن سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسر و پشتگیری کردنی شۆرشی گەلانی جەزائر دژی فەرەنسا ، لە لایەکی دیکە بە هاوکاری ئەمەریکا و بەریتانیاو ئیسرائیل هێرشیان کردە سەر کەناڵی سوێس ، لە پێناو داگیرکردن و گەراندنەوەی ئەو خەرجیانەی کە فەرەنسا لەو کەناڵەی خەرج کردبوو .

ئەمانــە هــەمووی بوونــە هۆکــاری کاردانــەوە لــە ســەر بــاری ئــابووری و بازرگــانی و ژێرخــانی ئــابووری فەرەنــساو بــەرپابوونی بــارێکی دژواری ئابووری لە وولاتەکەدا .

ئەمەش وایکرد کە پەیوەندیەکی تەلەفۆنی لەنێوان – ئەیدەن و سکرتێری دەســەلاتی ئــەوکاتی بــەریتانیا – ســیرنۆرمان بــروك – بــە داواکردنــی لــە بــەریتانیا بەچــوونە رێــزی حکوومــەتی شانــشینی بــەریتانیا لــە رایەڵــەی کۆمــەنوولس بەســەرکردایەتی خــاتوو – شــا ئــەلیزابیت . ئــەم پەیوەندیــە تەلەفۆنیــەش بــووە بەڵگەنامەیــەکی بــە هێــز لــە نێــوان هاوســەرە پــیرەی سەردەمەکانی سەدەی بیستەمی رابردوو لە نێوانیادا .

سەرچاوە:– دار الحیاه . لە ٢٠٠٧/١/١٦ .

۱۹۵٦/۱۰/۹ قارەمان و سەرکردەی نەتەوەیی بزووتنەوەی کورد شێخ مەحمودی حەفید دڵە گەورەکەی لە لێدان وەستاو ماڵئاوایی لە گەل و نیشتمانەکەی کرد لە نەخۆشخانەی – حەیدەرییە– لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق و لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان بەخاك سپێردرا.

تێبینی :– مێژووی ژیانی شێخ مەحمودی حەفید لە ناوەرۆکی مێژوونامەکە بخوێنەوە – عەلی کەندی .

۱۹۵٦/۱۰/۲۱ هێرشی سێ لایەنەی ئەمەریکاو بەریتانیاو ئیسرائیل بۆ سەرکۆماری میسر ئەنجامدرا ، بە هۆی خۆماڵی کردنی بەنداوی سوێس لەلایەن سەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر لە وولاتەکەدا .

۱۹۵٦/۱۰/۲۲ گەلانی کۆماری هەنگاریا– مەژەر ، هەڵسان بە بەرپاکردنی شۆڕشێکی ناکاوی دژ بە دەسەلاتی کۆمۆنیستەکان لە بۆدابستی پایتەختی هەنگاریا – مەژەر ، لە پێناو ڕژێمێکی دیموکراتی فرەلایەن .

بەڵام هێزەکانی سووپای سووری سۆڤیەت ئەو ڕاپەرینەی لە ناو برد دووبارە پشتگیری لەهەمان دەسەلاتی کۆمۆنیستەکانی لایەنگیری خۆی کرد لە وولاتەکەدا

، کە ئەمەش بووە هۆی نارەزایی دەر برین لە لایەن زۆربەی وولاتانی جیهان ، بەتایبەتی ئەمەریکاو وولاتانی ڕۆژئاوای سەرمایەداری بێ ئەوەی گۆڕانکاری دیموکراتی لەدەسەلاتی کۆمۆنیستەکان بکرێت لە ڕێزگرتنی

بیروو بۆچوونی گەلانی وولاتەکەو کێشووەرەکەدا .

٦/١١/ ١٩٥٦ وەستانی شەڕی نێوان وولاتانی هێرشبەر بۆ سەر میسر بەهۆی خۆمالی کردنی بەنداوی سوێس ، بە بڕیاروهاوکاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ڕاگەیەندرا.

١٦/١١/ ١٩٥٦ لە دوای چوونە دەرەوەی هێزەکانی سووپای فەرەنساو ئەسپانیا لە وولاتی مەغریب ، بە هۆی توندو تیژیو ململانێ لە نێوان گەلانی مەغریب ، هێزەکانی سووپای بێگانە بووە هۆکاری ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی وولاتی مەغریب بەسەرکردایەتی محەمەدی پێنجەمو بوونی بەشانشینی مەغریبو ڕاگەیاندنی ڕژێمی شانشینی تاکوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامە دەسەلاتی شانشینی بەردەوام بوو لەلایەن شانشین محەمەد لە سەر وولاتەکەدا.

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری –ربات – ی پایتەخت ئەنجامدرا ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٢٥٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٩,٨٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٤٤٦,٥٥٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٧٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٠٪ . ئەمازیغی ٩٪ . لە وولاتەکەدا .

٢٢/ ١١/١٩٥٦پێشبڕکێی جامی یاریەکانی جیهانی – ئۆلەمپیات– لە شاری ستۆکهۆلم– مسلیورن ، ئەنجامدراو بەردەوام بوو تاکوو ٨/ ١٢ هەمان سالٌ . لە نێوان یاریزانانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٥٦/١٢/١٦ ـە دوای دەربـەدەرکردنی گـەلانی ژێردەسـەلاّتی سـۆڤیەت بەسـەرکردایەتی ستالین ، دوای ئەوە هـەوڵی گەڕانـەوەی گـەلانی دەربـەدەرکراو درا ، ئـەویش بـە دروسـتکردنەوەی قـەوارەی ئۆتۆنـۆمی کـە لـە سـەردەمی سـتالین ڕاگوێزرابوون .

کـە چـی نـاوی کـورد لـە گـەڵ نـاوی ئـەو گەلانـە دا نـەهاتبوو ونـاوی کـۆماری کوردستانی سووریش هەر هیچ و بەڵکوو هەوڵی گەڕانەوەشیان بۆ نـەدراوە ، گـەر نـاوی کـوردی لـە ڕیـزی گـەلانی دی بنوسـرابایە ، بـێ گومـان کـوردیش دەیتوانی وەك گەلانی دیکە مافە زەوتکراوەکەی بۆ بگەڕێتـەوە ، بـەلاّم کـورد لـەدوای هەڵووەشـاندنەوەی یـەکێتی سـۆڤیەت هەلوومـەرجی لـەباری بـۆ گونجابوو ...بەلاّم ..!.

١٩٥٦/١٢/٢٣ هێزەكــانی ســووپای فەرەنساو بەریتانیا لە سەرداوای ئەمینداری گــــشتی نەتــــەوە یــــــەككگرتووەكان و ســــەرۆكی ئەمـــەریكا ئەیزنهاوەرو سەرۆكی سـۆڤیەت خرۆتـشۆف لـــە وولاتــــی میــسر كشانەوە ، دوای سێ مــــانگ هێزەكــــانی ئیــــــــسرائیلیش كـــــشانەوەو تــــەنیا هێزێكـــــــــــــــــی نێوودەوولــــــــەتی لەشاری شەرم شێخی میسر مایەوە ، بۆ ئەوەی ئیسرائیل بتوانێت كارە دەریایەكانی ئەنجامبدات بەرەو وولاتان ، لە ڕێگەی دەریای سوورو ڕۆژهەلاتی ئەفریكیا و باشووری ئاسیاو ڕۆژهەلات لە وولاتانی دیكەی جیاهانیدا .

١٩٥٧

١٩٥٧/١/١ بۆ یەكەم جار پردی شارۆچكەی تەق تەقی سەر بەقەزای كۆیەی سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری كوردستان كرایەوە ، كە قەزای كۆیەو دەووروبەری دەبەستەوە بە پارێزگای كركوك و بەغدا. كە ڕۆڵێكی ئابووری هاتوو چۆی باشی هەبوو بۆ دانیشتووانی ناوچەكە لە هەرێمەكەدا .

١٩٥٧/٢/١٠ ســەرەك وەزیرانــی ســوودان – ســەید ئیــسماعیل ئەزهــەری – یەكــەم پالەوانیەتی كێشووەری ئەفریكیای لە شاری خەرتومی پایتەختی سوودان

کردەوە ، بە ئامادەبوونی ٣٠ هەزار هاندەر ، ئەویش بەسەرکەووتنی هەڵبژاردەی یانەی وەرزشی کۆماری میسری عەرەبی لەیاریەکاندا.

١٩٥٧/٣/٦ وڵاتی گانا سەربەخۆیی خۆی لە ناو بە ئەندام بوونی لە ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاندو- کوامی نکرۆما- بەیەکەم سەرەك کۆماری گانا هەڵبژێردرا . لە شاری – ئەکرا – ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٧٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەکەی ، ١٩,٥٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ٢٣٨,٥٤٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢١٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەکان ٤٥٪ . مۆشی، داگۆمیا ١٧,٥٪ . لە وڵاتەکەدا .

١٩٥٧ /٣/٩ لە دوای هەوڵێکی بەردەوام ، ئەویش بە مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی دامەزراندنی بەرەی نیشتیمانی لە ئێراق ، لە نێوان پارتە ڕامیاریو نەتەوەیی و زانستی و کۆمەڵایەتی ، بە هاوکاری ئەفسەرە ئازادیخوزەکان .
کە لە ئەنجام بووە هۆی ڕووخاندنی ڕژێمی شانشینی لە ئێراق و ڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری بەسەرکردایەتی سەرکردەی عەبدولکەریم قاسم... شایانی باسە کە لەو بەرەیە پارتی دیموکراتی کوردستان کە سەرکردایەتی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی لە باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراقی دەکرد ، بەشداری لەو بەریە نەکرد .
ئەویش بە هۆی بیری شۆڤێنی لایەنە عەرەبەکان ، کە لە پارتە جۆراو جۆرەکان پێك هاتبوو، بەڵام ڕێکەووتنی دووقۆڵی لە گەڵ پارتی کۆمۆنیستی ئێراق مۆر کرد ، بە پێی پرۆگرامی بەرەی مۆرکراو لە نێوان

ئەو پارتانەدا ...؟...!.

١٩٥٧/٣/٢٥ وەزیرەكـــــــانی دەرەوەی ئیتالیاو ئەلمانیای ڕۆژئاواو بەلــــــژیكاو فەرەنــــــساو لۆكـــــسمبۆرگ و هۆلەنــــدا ، ڕێكــــەووتنی دامەزرانـــدنی كۆمەڵـــــەی ئـــــابووری

ئـەورووپیان مـۆركرد . لـە گـەڵ پـەیمانی دامەزرانـدنی كۆمەڵـەی ئـەتۆمی ئەورووپی یۆرانۆمیان مۆر كرد لە كێشووەرەكەدا .

هەر لە هەمان كاتدا بازاڕی ئەورووپای هاوبەش لە لایەن وولاتـانی تواناداری ئـابووری و بازرگـانی ، واتـە زلهێزەكـانی هەمـەجۆر لـە بـوارە جیاجیاكـان ڕاگەیەندرا لـە پێنـاو پتـەو كردنـی باری ئابووری و بازرگانیـان لـە جیهـانی بازرگانی و پیشەسازی و ئەلكترۆنی سەردەمیانەدا ... هتد.

١٩٥٧/٤/١٥ لێدوانەكـــەی ســـكرتێری گـشتی پـارتی كۆمۆنیـستی ســۆڤیەت و ســەرۆكی بـالآی دەســــەلآتی دەوولَـــــەتی ســــــۆڤیەت – نیكیتــــــە خرۆتشۆف– لە ڕۆژنامـەی – پرافـدا– ی زمانحـاڵی پـارتی كۆمۆنیـــــستی ســـــۆڤیەتدا دەڵێــت :– بـیری ئێمـە واتــە ماركـسیەت ، داگیری هـەموو هەسـت و هۆشـی مـرۆڤ لــە ســــەر زەوی دەكـــــات و

دووپاتی دەكەینـەوە، كـە بیری كۆمۆنیـستی بەهێزترین بیرەو سـەركەووتنی لەدوا ڕۆژدا مسۆگەرە لە سەر جیهاندا.

١٩٥٧/٥/١٢ کۆچی دوای شاعری کلاسیکی کورد – عەبدولجەبار ئاغا حاجی مەلا عەبدولرەحمان تەها دۆغرەمەچی – ناسراو بە – جەبارکانی – لە شاری هەولێرلە باشووری کوردستان .
جێگەی باسکردنە کە ئەم شاعیرە لە ساڵی ١٨٩٢ لە قەڵای هەولێر ، لە باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە.
یەکەم نووسینی بە ناوی – لەیلا و مەجنوون – بوو ، کە لە ساڵی ١٩٦٠ لە لایەن مامۆستا موکریانی بە چاپکەیاندراوە ، هەروا دیوانی کانی لە ساڵی ١٩٧٢ . دوای ئەوە دیوانی شعری لە ساڵی ١٩٨٠ بەچاپگەیندراوە ، کە لە لایەن موەفەق ئەکرەم کانی کۆکراوەتەوە بە ناوی هۆنراوەی – نیشتمان وعەشق و دڵداری –.
ئەم شاعیرە هیچ بروانامەیەکی خوێندنی نەبووە و نەخوێندەوار بووە ، بەڵام بەهۆی زیرەکی و تووانای خۆی فێری خوێندەواری کردووەو هەر بەو هۆیەش لە کارگێریەکانی هەولێر بە فەرمانبەر دامەزراوە ، هەروا لە کارەکانی شعر نووسین بەردەوام بووە تا مالئاوایی لە گەڵ و نیشتیمان کردووە لە شاری هەولێر لە باشووری کوردستان .

١٩٥٧/٥/٢٨ دامەزراندنی ڕێکخراوی – الاتحاد القومی– بە سەرکردایەتی ئەنوەر ساداتو بە چاودێریکردنی لەلایەن کەمالەدین حوسێن ، کە پارتێکی سۆسیالیستی بوو لە وولاتی میسردا .

١٩٥٧/٦/٢٥ یەکەم کنێسەی ئەرمەنەکان لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن دورستکردنی تەواو بوو ، بۆ ئەنجامدانی ڕێوڕەسمی ئاینی ئەرمەنە مەسیحیەکان .
شایانی باسە کە ڕۆژی شەهیدی ئەرمەنی ڕۆژی ١٩١٥/٤/٢٤یە ، کە ڕۆژی ڕەشکردنەوەی ئەرمەنو کورد بوو لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی رژێمی تورکیاو ژێر دەسەلاتی عوسمانی ئەوکات لە کێشوورەکەدا.
کە زیاتر لە ١٫٥ ملیۆنو نیوو ئەرمەنی کووژرانو دەربەدەر کران بەرەو وولاتانی دیکەی دەووروبەر ، بەتایبەتی سووریاو لوبنانو ئێراقو ،

کووژرانی زیاتر له ۳۰۰۰۰ هەزار کوردیش بەهەمان شێووه له هەرێمەکەدا .
تێبینی:- من مردی ئێووه زندی ، ڕۆژێك دێت کوردو ئەرمەن به وولاتی سەربەخۆیی خۆیان شاد دەبن و تورکیش پارچە پارچە دەبێت بەرەو لاوازی و تەنگی سنووری دەبێتەوه ، وەك ئیمپراتۆریەتی عوسمانی باوی نامێنێ چونکە تورك ماوەی ۹۱۰ ساڵه بوونی هەیه ، ئەویش لەرێگەی کارە نا مرۆڤانەی بەتورك کردن و داگیرکردنی خاکی گەلانی دیکە بەتایبەتی کوردستان .
کە خاوەنی هیچ داب و نەریت و کەلتوورو زمان و مێژوو نەبووینە ونین ، تەنیا خاوەنی کەلتووری شەڕو داگیر کردن و سووتاندن و وێرانکردنی مولك و سامان و نەتەوەکان بوونەو ، ئەمەش مایەی شەرمەزاریەو دواڕۆژ ئاواتەکانیان دەبیتە پەتی لە سێدارەدانی خۆیان لە ناوچەکەو کێشووەرەکەدا .

۱۹٥۷/۷/۱ سەرژمێری گشتی دانیشتووان له ئێراق ئەنجامدرا- ئامار- کە لە پارێزگای کەرکوك ٥۳٪ کوردو ۲۸٪ عەرەب و ۲۱٪ تورکمان بوونە ، سەرەڕای بە عەرەب کردن و داگیر کردن و ڕاگوواستنی کوردو هێنانی عەرەبی هاوردە بۆ جێگەیان لەلایەن رژێمە یەك لە دوای یەکەکانی ئێراقی و بەتایبەتی رژێمی بەعس ، له دوای وەرگرتنی دەسەلاتی دڕندانەییان له ۱۹٦۳/۲/۸ .
کە تاقانەی بیٚ وێنە بووه له هەموو بوارە جیاجیاکان به تایبەتی لە لایەنی نەتەوەیی و نیشتیمانیدا .
کە ئەویش له ساڵەکانی ۱۹۱۹-۱۹۲۰ دانیشتووانی کورد لە پارێزگای کەرکوك ۸٥٪ بووه بە پێی بەلگەنامە مێژوییەکانی کۆمەڵەی گەلان و لیژنە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵەی گەلان و نەخشەی کەرکوك و ئاماری عوسمانیەکان . کە ڕووبەری پارێزگای کەرکوك ۳٥٥ر۲۰هەزار کیلۆمەتر چوار گۆشە بووه ، کە رژێمی بەعس بە ئارەزووی خۆی هەولی گۆڕینی دیمووگرافیای پارێزگاکەی داوه لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

۱۹٥۷/۷/ ۱ لە ئەنجامی کۆتایی ئاماری دانیشتووانی ئێراق بەم شێوەیەی خوارەوە بوو ٤۸,۳ ٪ دانیشتووانی پارێزگای کەرکوك بوون... بەلام ئەم رێژەیە لە

ئاماری ١٩٧٧ بووەتە ٣٧,٥٣ ٪ ... بەلام بە پێچەوانە ڕێژەی عەرەب لە ٢٨,٢ ٪ زیادی کردووە لە ئاماری ١٩٧٧ بۆ ٤٤,١٤ ٪...هەروا تورکمان لە ئاماری ١٩٥٧ ، ٢١,٤ ٪ بوو ، بەلام لە ئاماری ١٩٧٧ بووەتە ١٦,١٣ ٪.

کەم بوونەوەی ڕێژەی کورد و تورکمان بە پێی ئەو دوو ئامارە بە هۆی دەرکردن و کۆچپێکردنی کوردو تورکمان بووە لە پارێزگای کەرکوك و هێنانی عەرەب و نیشتەجێ کردنی و دابین کردنی هەموو پێداویستیەکانی جێ نشین ودامەزراندنیان لە دام و دەزگا میریەکان ، بەتایبەت لە کۆمپانیای نەوتی باشوور و قەدەغەکردنی کوردو تورکمان بە نیشتەجێ بوونیان لە پارێزگاکە بەتایبەت لەناو شارەکەدا...؟..!؟

١٩٥٧/٧/٥ بۆ یەکەم جار لە شاری سلێمانی ، لە باشووری کوردستان هەڵبژاردنی دەستەی بەڕێووەبردنی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان ئەنجام درا .

ئەویش بە هەڵبژاردنی کۆمیتەی نواندن و، کۆمیتەی مۆزیکاو ، گۆرانی و ، کۆمیتەی نیگارو ، هەلکۆلین و ، کۆمیتەی ئەدەبی ، لە ناو ئەندامانی کۆمەڵەدا.

١٩٥٧/٧/٢٠ بلاو کردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری– هیوا– لە شاری بەغدا ی پایتەختی ئێراقدا .

١٩٥٧/٧/٢٥ کۆمەڵەی دامەزرێنەری حەبیب بورقیبە ، کە پۆستی سەرەك کۆماری توونسی گرتە دەست ، کە بووە هۆی بنەماڵەی – بای– لە دەسەلاتداریەتی توونس لابەرێ لە وولاتەکەدا .

١٩٥٧/٧/٢٩ دامەزراندنی ڕێكخراوی ، ئاژانسی وزەی ئەتۆمی – وكالة طاقة الذرية – كە ڕێكخراوێكی سەر بەنەتەوە یەكگرتووەكانەو ١٨ وولاَت لە وولاَتانی جیهان مۆریان لەسەر یاسای ئەو ڕێكخراوەیە كردووە ، دوای ئەوە كۆمەڵەی گشتیْنەتەوە یەكگرتووەكان لە ١١/١٤ هەمان ساڵ ڕەزامەندی لە سەر دامەزراندنی كردووە.

١٩٥٧/٧/٢٩ گروپێكی دانیماركی لە شوێنەوارنناسان سەردانی قەزای ڕانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە باشووری كوردستان كردوو لەوێ چوونە سەر گردی – شمشار – و هەروا لە ساڵی ١٩٥٩ دووبارە ڕوویان لەو دەڤەرە كردوو چەندین جێگەی شوێنەواریان پشكنی لە بەر گرنگی دۆزراوەكان كە ٢٤٥ تابلۆی نووسراویان دۆزیەوە ، كە هەموو باسی لەشكرو كڕین و فرۆشتن و نامەی دۆستانە بوون ، كە لە سەر بەردی ناوچەكە نووسرابوون ... لە ئەنجامی پشكنین وا دەركەوت كە ئەم گردە پایتەختی ناوچەكە بووەو ناوی گردەكەش –سووشرا– بووە . پاشای ناوچەكەش ناوی –كوار– بووەو بە پێی نووسراوی سەر تابلۆ بەردینیەكە دۆستایەتی لەگەڵ پاشای

ئاشووری – شمش ئەدد – هەبووە بەر لە ٨٤٠ پێش زایین .

هـەروا لـەو ناوچـەیە دوو پەرستگا هـەبووە یـەکیان لـەگردی– قوورەشین – ئەویدیکـەش لـەگردی – باسنووسـیان –بـووە کـە مێژووەکـەیان بـۆ ٣٠٠٠ هـەزار سـاڵ بـەر لـەزایین دەگەڕێتـەوە . هـەروا لـە گـردی دوو گردکـان کێڵـە نووسراوەیەك دۆزراوەتەوە کە هی سەردەمی بابلیەکان بووە .

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە دروسـتکردنی بەنـداوی دووکـان کـە کەوتۆتـە دەشتی بێتوێن لەقەزای رانیە هۆکارێکی گرنگی ژێـر خانی ئابووری بوو بۆ ئێراقی ئەوکات بە تایبـەتی لـە بوونی وزەی کارەباو چەندین لایـەنی دیکـە ... رووبـەری ئـەم کەنداوە نزیکـەی رووبـەری ٧٢ گونـدی لـە خۆگرتبـوو کـە کەوتۆتــە ژێــر ئـاوی دەریاچــەی دووکــان و دانیــشتووانی ئــەم گوندانــە گواسترانەوە بۆ شاری رانیەو گوندەکانی دیکەی دەشتەکەو کۆمەڵگاکان .

جگە لەو گوندانەش , جێگەو شووێنی شووێنەوارێکی زۆری ناوچەکەی ژێر ئاوکـەوتن , تـەنها ئـەو چـەند شـووێنەوارە نـەبێ کـە لێکۆڵینـەوەی لەسـەر ئەنجامـدراوە... ئـەمیش ئەمانـەن :–گـردەدێم – گـردی کەمـەریان – گـردی سنووســیان – گردیشمــشارە – گــردی قوورەشــینە ... هــەروەك وەك لــە سـەرەوە باسـمـان کـردن . لـە گـەڵ ئەوەشـدا زۆر کـەلوو پـەلی نایـابی لێـێ دۆزراونـەوە وەك – سـەدان گـۆزەی جـوانی بـچووکوو گـەورە کـە هەنـدێکیان لەشێوەی گیاندار دروستکرابوون .

هــەروا هــەزاران بــەردی ســنوانی رەش و قــاوەیی بــۆ تاشــین و بــرین بەکارهاتوون , و سەدان مۆرووی جوانی لەبەردوو قوور دروستکراوو سەدان مەنجەڵ و کەل و پەلی خواردەمەنی لەو شووێنانە دۆزراونەتەوە .

هـەروا دۆزراوەی گردەکـانی دیکـە مێـژوویان لـە ۳۰۰۰ هـەزار سـاڵ تـا ٦۰۰ ساڵ پێش زایین دەگەرێتەوە .

پاشـای سـۆمەری – شـۆلگ – ی نـاوی ناوچـەکەی بـە نـاوی – هـەرێمی شمرمـەم – ناوزەنـد کـردووە ، کـە شـەڕی لـە گەڵـداکردوون و ناوچـەکەیان داگیرکردووە لە ساڵەکانی ۲۵۰۰ ساڵ بەر لە مێژووی زایین . ئەم ناوچانەی کـە باسمـان لێـوەکردوون هـەمووی لـە دەشـتی بیتـوێنی سـەر بـە قـەزای رانیەنەلە هەرێمەکەدا .

هەروا گوندی سەرسیان کە لە هەموو لایەکەوە بە زنجیرە شاخ دەروە دراوە و لەلای رۆژهەڵاتی شاخی ئاسۆس و لەلای رۆژئاوا چەند زنجیرە شـاخێکی پەراگەندە هەیە وەکوو شـاخی – حـاجیلـە – شیشار – و بەشێك لـە شـاخی کۆسەرەت لە نزیك قەسرۆك لە باشووری شـاخی کۆسـرەت و بـاکوور شـاخی کێوەرەشە .

جـا وەنـەبێ شـووێنەوارەکان تـەنیا لـەپێ دەشـتەکان بووبێـت ، بـەڵکوو لەسەرتاسـەری شـاخەکانیش هـەمووی شـوێنەواری کـۆنن و لـە قوولـەی

سەربازی و خانوو سەنگەرە ، لە پێناو بەرگری پێلەخۆکردن کە گرنگترین لەوانـەش شـووێنەواری دەربەنـدی رانیەیـە کـە لـە نووسـراوە مێژوویـیـە کۆنەکان و بە پەردە دەربەندی — قەرەبۆل — و دەربەندی — رەمکـان —ناویـان هاتووە لە ناوچەکەدا .

ئـەم دەربەنـدە سـتراتیژیە لـە نێـوو هـەردوو شـاخی ئاسـۆس و شـاخی کێوەرەش دایەو زێی بچووك بە ناوەندی ئەو دووشاخە تێدەپەرێ... ئەمەیـە خاکی کوردستان بە پەنتاییەکەی و بە درێژاییەکەی لە سەر رووبەرەکەی کە ٥٢٨ هـەزار کیلۆمـەتر چوارگۆشـەیەو بنـەوان و سەرچـاوە و خـاکی سەرهەڵدانی مرۆڤایەتیە لە سەر گۆی ئەو زەویە کە ئێستا لە سەر زەوی دەژین ... بەلاّم داخەکەم ....!...؟...

سەرچـاوە :—المرشـد الی مـواطن الاثـار و الحـضارة — الرحلـة الرابعـة .ل/٣٣,٣٤,٣٥ — طة باقر — فؤاد سفر ... سومر مجلد /٢٦ اکتشافات من حوض دوکان دکتور بنهام ,ل/٣٠ .

١٩٥٧/٧/٢٩ گۆرانی بێژوو مۆزیکا ژەنی بە ناوبانگی کورد — ئەحمەد کایا — لە شاری مەلاتیـەی باکووری کوردسـتان چاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە ... جێگـەی ئاماژە پێکردنە کە ئەحمەد کایا بەهۆی رامیاریەتی شۆڤینی و نژاد پەرستی لە زمانی شیرینی دایك بێ بەشکراوە ، سەرەرای ئەوە کوردایەتی خۆی لەبیر نـەکردووەو هـەموو کـات و سـاتێك هەستی نەتـەوەیی و نیشتیمانەکەی وای لێکردبوو کـە هـەموو گۆرانیـەکانی لـە پێنـاو بـەرزراگرتنی ناسنامەی گـەلی کوردستان و خاکی کوردستان بووە .

گۆرانیـەکانی زۆربـەیان گـۆرانی رامیـاری بـووەو لـە شـیعرەکانی شـاعیری بـەناوبانگی تورکیـا نـازم حکمـەت بـووە ... هـەروا تووشـی ئـێش و ئـازارو زینـدانی بـووە لەلایـەن رژێمـی تورکیـای سـەربازی ... لـەدوا کۆتاییـەکانی ژیـانی هەوڵیـدا کـە گـۆرانی بـەکوردی تۆماربکـات و چـەندین ئاهـەنگی لەشـارەکانی ئـەلمانیاو سـویدو بەلـژیکا و پـاریس گێـراوە ... تـاکو لە سـاڵی ٢٠٠٤ بە هۆی نەخۆشی دڵە گەورەکەی لەکار وەستا بووە هۆکاری ماڵئـاوای کردن لەگەل و نیشتیمان و تەرمەکەی لە پاریسی پایتەختی فەرەنسا لەتـەك

دەرهێنەری کوردی بەناوبانگ – یەلماز گۆنای – بەخاك سپێردرا .

١٩٥٧/٨/١ نێردەیـەکی دانیمـارکی سـەر پەرشـتی هاوبەشـی دەزگـای کارلیـسبێرك و دەزگای پەرەپێدانی لێکۆڵینەوەی حکومەتی دانیمارکی دەستی بەپشکنینی شوێنێك کرد بەناوی گردی شمشارە ...بۆ ئەنجامە ئارکیۆلۆژە گشتیەکانی گردی شمشارە کە نێردەی دانیماریکی لەو شوێنە هەواری لیٚ هەڵدا ئەو زنجـیرە نیــشتەجێکردنەی لــە جــۆرە جەرمودایــەو مێــژووی پــێش نیشتەجێکردنی حەسـوونە دەگەرێتـەوە و لـە بـارێکی ئاسـۆییدا لـەگردی شمـشارە دۆزرایـەوە کـە بەڵگەیـەکی گرنگـی نوێیـەو بۆ پەیوەنـدی لـەنێوان قۆناخــەکانی جــەرمۆو حەســونەی رۆژهــەلاتی نزیکــی پــێش مێــژوو ...دۆزینەوەی دیکەزۆر گرنگ هەبووە ئەو کۆمەڵە لەخشتە کە ژمارەیان ١٤٦ خشتە . کەبـە پـیتی مێخـی نوسـراون و لـە٧,٣٠ و ٨,٥ دۆزراونەتـەوە لـە ناوچەکەدا.

١٩٥٧/٨/١٧ بەهۆی چەندین کێشەو گرفت و بیری نەتەوەیی ، چەند سەرکردەیەکی لقی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیستی ئیراق چوونە ناو ریزەکانی پارتی دیمـوکراتی کوردسـتان ، لەوانـە کـەمال فوئـاد، سـاڵح حەیـدەری، حەمیـد عوسمان.

١٩٥٧/٨/٢١ کۆچی دوایی زاناو شاعیری نیشتمانپەروەری کورد مامۆستا – مـەلا خدری دەشتی– لـە گوندی خەرابە دراو ، لـە قەزای مـەخموری سـەر بە پارێزگـای هەولێر لە باشووری کوردستان .

١٩٥٧/١٠/٤ یەکەم مانگی دەستکرد لە لایەن پسپۆران و زاناکـانی سـەربازی و مـەدەنی یەکیـەتی سـۆڤیەت بـەرەو ئاسمـان رەوانـەکرا ، بـە نــاوی – ســبۆتنیك ١– کــە کێشەکەی ١٨٣,١٧رەتـل بـوو ، لە گەڵ سوورانەوەی بە دەووری زەوی لە ماوەی ٩٦,١٧ چرکەدا . کە بـووە هـۆی بـارێکی لـە بار

بۆ هێزەکانی سووپای سۆڤیەت و دەسەڵاتی لە جیهاندا .

١٩٥٧/١٠/٨ بالوێزی تورکیا لە ئێراق ، یاداشتێکی ئاراستەی حکوومەتی ئێراقی کرد ، ئەویش لە چۆنیەتی خەرجکردنی ئاوی فورات لە بووژانەوەی داهاتی ئاستی هێزی وزەی کارەبا .

شایانی باسە زێی دیجلەو فورات لەشاخە بەرزەکانی ئاراراتی باکووری کوردستان هەڵدەقوڵێ و هەر بەناو خاکی کوردستان دا دەسووڕێتەوە بۆ ناو خاکی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیاو وولاتانی سووریاو ئێراق ، تا لە کەنداو دەکاتەوە ، ئەو خاکەی کە بەسەر چوار دەوڵەت و نیوو

دابەشکراوە ، بە سەر ئێراق و سووریاو تورکیاو ئێران و ئەرمینیا ، بە پێی جێ بەجێکردنی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ لە لایەن وولاتانی هاوپەیماندا...؟...!.

١٩٥٧/١٠/١٨ لافاوە مەزنەکەی شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان روویدا ، کە لە ئەنجامدا زیاتر لە — ٤٠— هاووڵاتی گیانیان لەدەست داو زیاتر لە —

٧٤- خانوو رووخان ، که مەزەندەی زیانی سامانی ئەو کات بەنیوو ملیۆن دینار مەزندە دەکرا لە شارەکەدا .

١٩٥٧/١١/٣ ئەو ناوە لە مێژوودا ناوندار بوو لە تووێژینەوەکانی گەردوونی دەرەوەی مانگە دەستکردەکان ، کە ئەمەش ناوی سەگێك بوو لە تیسی - وولف- کە لە ناو دووەم مانگی دەستکردی رووسیان دانا بە ناوی - سبوتنیك- کە مانگێکی دەستکردبوو کێشەکەی ١١٢٠ کیلۆگرام بوو ، کە ئەو سەگە لەناو خەزانەیەکی پڕ لەئۆکسجین دانرا لەگەڵ خواردن و دوای بەرزبوونەوەی لەرۆژی ١١/١٠ی هەمان مانگ پەیوەندی مانگە دەستکردەکە پچڕا ، بە هۆی نەمانی ئۆکسجین کە لە مێژوودا یەکەم ئاژەڵە ڕەوانەی گەردوون کرابێت لە جیهاندا .

١٩٥٧/١١/٧ دامەزراندنی حزبی دەعوەی ئیسلامی لە ئێراق ....ئەم دامەزراندنەی لە ماڵی یەکێ لە کەسایەتیە ناودارەکانی ئیسلامی مەزهەب شیعەبوو لە شاری نەجەف ...کە هەشت کەس ئەم سەرکردایەتیەیان پێك هێنا ... کە محەمەد باقر سەدر یەکێك بوو لەو سەرکردانەو، هەروا محسن حەکیم و مەهدی حەکیم و کوری محسن حەکیم ... کە باوکی لە ساڵی١٩٨٦ لە وولاتی سوودان تیرۆرکرا ...هەروا لەگەڵ چەندین کەسایەتی دیکە لە شارەکەو پارێزگاکانی کەربەلاو دیوانیەو حیلە ... لە باشووری ئێراق .

سەرچاوە :- الحرکه الاسلامیه فی کردستان العراق . د.محەمەد نوری بازیان - چاپی یەکەم /٢٠٠٦.

١٩٥٨

١٩٥٨/١/٤ کەووتنە خوارەوەی مانگی دەستکردی گەردوونی یەکیەتی سۆڤیەت- سبۆتنیك /١- لە بۆشایی ئاسمان بەرەو زەوی . لە دوای دروست بوونی چەند گرفتێکی تەکنیکی لە ناو مانگە دەستکردەکەدا لە بۆشایی ئاسماندا

١٩٥٨/١/٥ شانـشین فەیـسەڵ شانـشینی ئێراقـی دورسـتکراو ، سـەردانی شـاری جەلـەولای لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان کـرد ، بـە هــۆی ڕوودانـــی لافــاوێکی گـەورەو وێرانکردنـی چـەندین گەڕەك لە شارەکەدا.

١٩٥٨/١/٦ سەرەك کۆماری ئێراق و دامەزرێنەری ڕژێمی کۆماری عەبدولکەریم قاسم پلانی شۆڕشی لەم ڕۆژە داڕشت ، ئەویش لە پێناو لەناو بردنی بنەماڵەی شانشین و ڕاگەیاندنی شۆڕش ، لەوکاتە کە یادی دامەزراندنی سوپای ئێراق دەکرایەوە لە گۆڕەپانی شا ئاهەنگە دەکرا... بەڵام زۆربەی ئەفسەرە ئازادەکان ماوەیان پێنەدرا بە هۆی کووشتنی خەڵکێکی زۆر لە گۆڕەپانەکەدا.

١٩٥٨/١/١٥ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی – شەفەق– لە پارێزگای کەرکوکی باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٥٨/١/١٨ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی هەفتەنامەی ئازادی – الحریە– لەلایەن یوسف مەلەکی لە شاری بەغدا.

١٩٥٨/١/٢١ کۆچـی دوایـی نووسـەرو ڕۆژنامەنووسی نەتەوەیی کورد – مەعروف چاووك – کە هەڵگری بەڵگەنامەی مافپەروەر بووە .
جێگەی باسکردنە کە مامۆستا چاووك لە ساڵی ١٨٨٥ لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، کە کوری گـچکەی کەسـایەتی نـاوداری

کورد حاجی مەولود ە کە ناسراوە بە – بەدیع ئەلزەمان – کە ئەو بنەماڵەیە دەگەڕێتەوە سەر هۆزی باڵەك و لە گوندی سریشەی سەر بە شاری رواندزە لە پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .

دوای ئەوە لە سەر کارەکەی دوورخراوەتەوە بۆ وولاتەکانی بۆرماو هندی چینی ، دوای بەردان و گەڕانەوەی بوو بە سەرۆکی دادگای سەرەتایی لە کەرکوك ، دوای ئەوە کراوە بە بەرێوەبەری گشتی پێداچوونەوەی یاسایی لە ئێراق .

تێبینی :– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە بۆ کتێبی ئەعلام ئەلکورد ئەالئێراق – جەمال بابان .

١٩٥٨/١/٣١ ئەمەریکا یەکەم مانگی دەستکردی بەرەوبۆشایی ئاسمان ڕەوانەکرد بە ناوی – ئیکسبلورا/١– کە کێشەکەی ١١٤,٣ رەتل بوو، کە ماوەی پێچوونی سووڕانەوەی بەدەووری زەوی ١١٤,٨ چرکە بوو، لە ئاکام بووە هۆی پێشبڕکێی نێوان یەکیەتی سۆڤیەت و ئەمەریکا لە بەرەو داگیرکردنی گەردوون .

١٩٥٨/٢/١ ڕاگەیاندنی یەکیەتی لە نێوان کۆماری میسرو کۆماری سووریا بە ناوی کۆماری عەربی یەکگرتوو ، بە سەرۆکایەتی سەرۆك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر لە ناوچەکەدا.

١٩٥٨ /٢/١٤ شانشینی ڕژێمی ئێراق شانشین فەیسەلی دووەم و شانشینی ڕژێمی ئوردن شانشین عبدالله بن طلال یەکگرتنی ئێراق و ئوردنیان ڕاگەیاند کە ئامۆزاو برازای یەکتر بوون و لەبنەماڵەی شێخ حسن علی سعوودین و لەدایك بووی دوورگەی بیابانی عەرەبین لە ڕۆژهەڵاتی ناوەراست .

١٩٥٨/٢/٢٨ بڵاو کردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری – پێشکەوتن– لە شاری بەغدا.

١٩٥٨/٥/٥ بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئێراق ، کە ئەنجامەکەی بووە هۆی سەرکەووتنی لایەنگرانی دەووڵەت و کاندیدەکانی سەر بە یەکگرتنی شانشینی لە ئێراق و شانشینی لە ئوردن.

١٩٥٨/٥/١٩ کەسایەتی ناوداری کورد – ئەحمەد موختار بابان – پۆستی سەرەك وەزیرانی رژێمی شانشینی لە ئێراق گرتە دەست لە سەر وولاتەکەدا .

١٩٥٨/٧/١٤ سەرەك وەزیرانی پێشووی بەریتانیا – ونستۆن چرچل– ئەو کاتە تەمەنی لە ٨٤ ساڵی دابوو... ئەو سەرۆکی کۆنگرەی قاهیرەی پایتەختی میسر بوو ، بەڕاکێشانی ئەندازیاری قەوارەی ڕامیاری ئێراقی پووخاو ، هەر ئەویش بەپووخت کردنی هەڵساو مۆریکرد ، کە بەکارێکی سەربازی دانرا لە ساڵی ١٩٤١ ، لەو کاتەی کە لەژێر ترسناکی ژێرکەووتن بوو لە دەستی فاشیەکان لە ڕێگەی عەرەبە نەتەوەیە شۆڤینیەکان.

شایانی باسە کە عەبدولکەریم قاسم لە شارۆچکەی سووێرەی رۆژهەڵاتی بەغدا لە ساڵی ١٩١٤ لە باوکێکی عەرەبی و داکێکی کورد لەدایك بووەو لەخێزانێکی هەژاری شارۆچکەکەدا .

خووێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندو لەشاری بەغدا تەواو کردووەو دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٣٢ پەیوەندی بەئەکادیمیای سەربازی لەبەغدا کردووە و چۆتە ریزی سووپای ئێراق ، چەندین پۆستی لە ناو سووپای وەرگرتووە ، دوای ئەوە چۆتە کۆلێژی ئەرکان لەساڵی ١٩٤٠و لەساڵی ١٩٤١ رەوانەی بەریتانیا کراوە بۆ تەواو کردنی خووێندنی سەربازی ، هەروا لە ساڵی ١٩٤٨ بەشداری لە شەڕی فەلەستینی کردووە لەگەڵ هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و عەرەب لە هەرێمەکەدا .

١٩٥٨/٧/١٤ بـــــەرپابوونی شۆڕشــــــی ١٤/تەمووزی/١٩٥٨ لە ئێراق ، ئەویش بە ڕووخاندنی ڕژێمی شانــشینی لـــە ئێــراق و ڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری بە ســەرکردایەتی عەبدولکــەریم قاسـم لـە ئێـراق بـەهاوکاری بەرەی نیشتمانی یەکگرتوو و ئەفـــسەرە ئازادیخوازەکـــانی سـووپای ئێـراق و کەسـایەتیە ناودارەکـــانی دیموکراتخـــوازانی ئێـــراق.. لــــە هـــــەمان ڕۆژ بریـــاری هەلووەشاندنەوەی یەککگرتنی هەردوو شانشینی ئێراق وئوردن ڕاگەیەندراو بـووە هـۆی نائومێـدی وولاتـانی عـەرەبی بەتایبـەتی شانشینی سعوودیەو ئوردن و لەدەست دانی ڕژێمەکەیان لە ئێراقدا .

١٩٥٨/٧/١٨ سەرۆك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر هەموو جیهانی سەرسام کرد , کە لـە مۆسکۆوە لەریگەیدا بۆ قاهیرەی پایتـەختی میسر بـەرەو دیمەشقی پایتـەختی سـووریا فـری ... چونکە لەوکاتـەدا هـەموو کەسـێك وای هەست کرد کە – جەمال عەبدولناسر – پاش سەردانەکەی بۆ یەکیەتی سۆڤیەت لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق بنیشێتەوە , بەلام یـەکێك لەوگۆرانکاریانـەی کـە لـە کۆتـایی پەنجاکانـدا یارمـەتی جەمـسەر بەندییـەکانی رۆژهـەلاتی ناوەراسـتیدا کاریگـەری لـە سـەر داهـاتووی ناوچـەکە دانـا .رەتکردنـەوەی سەرەك کۆمـاری ئێـراق – عەبدولکـەریم قاسـم – بـوو بۆ نیشتنەوەی فرۆکە تایبەتیەکـەی عەبدولنا سـر لـە شـاری بەغـدا ، بـە بەهانـەی ئەوەی کـە داوا کاری عەبدولناسر بۆ سەردانیکردنی بەغدا لەکاتێکی نەگونجاودا نیە .

جێگەی روونکردنەوەیـە کە سـەرەتای هـەر گرفتێك کە دەسـت پێدەکات لـە ناکـاو چـەندین داواکاریـە لـە نێـوان سـەرکردەکان لـە وولاتـە جیاجیاکـان لەجیهان ...لەوانەش :–

هەندێك لە ئەفسەرەکانی سووپای ئێراق کەبەناوی ئەفسەرە ئازاد یخوازەکان ناسرابوون لەپەیوەندیدا بوون لەگەڵ سەرۆکی میسر -جەمال عەبدولناسر- بۆ ئەوەی هاوکاریان بکات بەگۆڕینی دەسەڵاتی رامیاری لە ئێراق ... ئەو ئەفسەرانەش دەیانوویست گۆرنکاریەکە لە ئێراق ئەنجام بدەن کە عەبدولناسر هاوکاریان بکات ... کە بە هەمان شێوازی ئەو رامیاریەتی لە ئێراق بگرنە بەر .

ئەو ئەفسەرانەش لە ژێر فەرماندەی عەبدولکەریم قاسم بوون کە ئەویش یەکێك بوو لەو ئەفسەرانی کە خاوەنی تۆمارێکی پاك بوو لە ریزەکانی سووپای ئێراق لە هەموو بوارەکانی سەربازی .

بەلاّم عەبدولناسر وەلاّمی داواکانی ئەفسەرە ئازادیخوازەکانی نەداوەو بێ ئومێدی کردن ،.. لەبەر ئەوەی بریاری هاوکاری کردنی پەیوەندی بە- ئەیزنهاوەری - سەرۆکی ئەمریکا بووبێت... چونکە گەر هاوکاری ئەفسەرە ئازادیخوازەکانی بکردایە ئەوا دەبوو دژایەتی بیرو بۆچوونی ئەیزنهاوەری بکردایە... و دووچاری رووبەرووبوونەوە دەبوو .

لەبەر ئەو هۆکارە عەبدولناسر خۆی لەو جۆرە هاوکاریکردنە دوورخستەوە ... لەوانە هۆکارێکی دیکەش بەربەستە بووبێت لە پێش یارمەتی نەدانەکە ، ئەویش بەنەبوونی زانیاری لە سەرباری نوێی ئێراق و ئەفسەرە ئازادیخوازەکان.

لەبەر ئەوەی عەبدولناسر شۆرشگێرێکی عەرەبی نەبووە لە پێناو یەکیەتی نەتەوەی عەرەبدا تێکۆشابێت . ئەنجامەکان هەر چۆنێك بووبێت و ئامانجەکانی خۆی پا بەند بوون بوو بە کۆمەلێك پرنسیپی دیاریکراو کە لە ناویاندا دوو دلّی لە بەرامبەر پشتگیریکردنی کودەتاکاندا .

کودەتا سەربازیە شۆرشگێرە ئاشتیخوازەکەی دژبە رژێمی پاشایەتی لە

ئێراق چەند ئاماژەیەکی لە خۆ گرتبوو... ئەو کودەتا سەربازیە ئاشتیخوازە کە یەکەم کودەتابوو لەرۆژهەڵاتی ناوراستداو لە هەمان کات یەکەم شۆرشی گەلانی ئێراق بوو لە رووداوێکی تەواوو کتووپری سەر سوورهێنەر بوو لە هەرێم و ناوچەو جیهاندا .

گرنگی لەو کودەتا شۆرشکێریە ئەوە بوو هیچ جۆرە پەیوەندیەك لە نێوان سەرکرەی ئەو کودەتایە و سەرکردەی وولاّتانی دیکەی دراوسێی وناوچەو جیهان نەبوو ... جگە لە عەبدولکەریم قاسم کە دووساڵ بەر لەو کودەتایە پەیوەندی لەگەڵ بەرپرسانی میسر هەبووە .

لە گەڵ ئەوەشدا یەکەم هەنگاوی سەرۆك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر پاش بیستنی ئەم کودەتایە بریاریدا بە هەموو هێزەکانی سووپا –کۆماری عەرەبی یەکگرتوو– بە بەرزراگرتنی خۆ ئامادەباشی ... هەروا بریاریدا بەرەوانە کردنی یەکەی سەربازی بۆ سەر سنووری سووریا و ئێراق .

دوای ئەو کارانەش لە راگەیاندنێکی کۆماری دا نینا بە کۆماری نوێ لە ئێراق و دەسەلاتی عەبدولکەریم . ئەویش بە پێی پەیماننامەی پارێزگاری عەرەبی هاوبەش کە کۆمکاری وولاّتانی عەرەبی دەریکرد بوو... بەم پێیە عەبدولناسر لەراگەیاندنێکیدا گووتی :– پەلاماردانی ئێراق لە هەر لایەنێك بێت پەلاماردانی کۆماری عەرەبی یەکگرتووە لە ناوچەکەدا

سەرچاوە:– کتێبی بۆ چی عەبدولکەریم قاسم نە یهێشت فرۆکەکەی عەبدولناسر لەبەغدا بنیشێتەوە / دانانی وەسفی ئەلتەل– بیروت.

١٩٥٨/٧/٢٠ بە بۆنەی سەرکەووتنی شۆرشی تەمووزو لە گۆرنانی رژێمی شانشینی لە ئێاقدا ، لێبووردنی گشتی بۆ زیندانیەکانی رژێمی شانشینی لەئێراق لەلایەن عەبدولکەریم قاسم راگەیاندرا ، کە زۆربەی زیندانە رامیاریەکان لە کوردو کۆمۆنیستەکان بوون لە وولاّتەکەدا.

١٩٥٨/٧/٢٢ حکوومەتی نوێی شورش لە ئێراق راگەیاندنێکی بلاّوکردەوە بە دەرچوونی ئێراق لەیەکیەتی بنەماڵەی هاشمی و هەر یاساو رێنماییەکی لەو بارە دەرچووبێت هەڵووەشێندرایەوە.لە ئێراق لە گەڵ وولاّتانی پەیووەندار لە جیهاندا .

١٩٥٨/٧/٢٧ بۆ یەکەم جار لە دەستووری نوێی دەسەلاّتی کۆماری لە ئێراق لەبرگەی /٣ی دەستورەکە دان دەنێ بە مافی هاوبەشی کوردو عەرەب لەسەر خاکی

ئێراق ، کە کورد نەتەوەی دووەمی لکێنراو بەئێراق بووە لە سەرخاکی خۆی کە کوردستانە.

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە لە ماددەی/١ ی دەستوورەکەدا هاتووە — دەوڵەتی ئێراق کۆمارێکی سەربەخۆیەو بە سەربەخۆیەکی تەواو لە هەموو بوارەکاندا — بەلأم جێگەی داخە کە لە ماددەی/٢ ی دەستوورەکەدا هاتووە و دەڵێ:—

ئێراق پارچەیەکە لە ئوومەی عەرەبی . ئەم ماددەیە ماددەی /٣ ی دەستوورەکە سووك دەکات لە هەموو بوارەکاندا بە تایبەتی لە رووی نەتەوەیی و نیشتیمان ، لە هەمان کاتدا لە ماددەی/٣ ی دەستوورەکەدا کە دەڵێ:—

کوردو عەرەب هاوبەشن لەو نیشتیمانە و دەستوور بریاری لە سەر دەدات بە مافەکانی نەتەوەیی لە ژێر سنووری ئێراق ، بەلأم باسی نیشتیمانی کورد ناکات لە دەستوورەکەدا ، کە ماددەی/ ٣ی بەندە بە مافی کورد لە ئێراقدا .

١٩٥٨/٨/٧ دەرچوونی چەندین بریاری ڕێکخەری سەردەمی لە لایەن حکوومەتی نوێی کۆمۆنیستی لە چینی مللی ، ئەویش بە دامەزراندی کۆمیۆنی چینی لەلادێکان ، واتە — کۆمەڵەی هەرەوەزی جووتیاران — بەدابەشکردنی زەوی بەسەر جووتیارو ڕووبەری کۆمیۆنی چینی زیاتر لە ٦٤٠٠٠ کیلۆمەتر چوار گۆشەبوو، کە ٤٦٠٠ خێزان لەسەری دەژیان ، هەر کۆمیۆنێکیك زیاتر لە ١٠ هەزار کرێکاری کشتووکاڵی کاری تیادەکات . کە هەموو ئەو خێزانە جووتیارانە لەسنووری ئەو کۆمەڵەیە دەگرێتە خۆی ، لەهەمان کات ئەو کۆمیۆنانە هاندران لەپێناو ئەنجامدانی کاری پیشەسازی ئاسن و جۆرەکانی دیکەو تاکوو ئێستاش لەو بوارەدا بەردەوامە لە وولأتەکەدا .

١٩٥٨/٨/٢١ سەر كردەی بزووتنەوەی ڕزگاری كـورد مـستەفا بـارزانی و شـاندە یاوەرەكـــەی لـــە پەناهەنـــدەیی مۆسـكۆی پایتــەختی یەكیــەتی سـۆڤیەتی جـێ هێشتو بـەرەو كۆماری ئێراقی نوێ گەڕایەوە ، لە ڕێگەی كۆماری ڕۆمانیا كەوتـە ڕێ ، كــە میرحـــاج و ئەحمـــەد خۆشەوی لە گەڵ دابوو. لە پێناو گەیـــشتنەوەی بـــۆ هـــەرێمی باشووری كوردستاندا .

١٩٥٨/٨/٢٤ ئەمیندارو یەكێك لە دامەزرێنەرەكانی پارتی بەعسی عـەرەبی سۆشیالیـستی – میـشێل عەفلـەق – بـە یـاوەری فوئـاد رەكـابی گەیـشتنە شـاری بەغـدای پایتـەختی ئێراق ، لـەپێناو یەكیـەتی عـەرەب و گرتنـە دەسـتی دەسـەڵات لـە ئێــراق ، بەداڕشـــتنی نەخـــشەی پیلانیگێـــڕی شـــۆڤینی و نـــژاد پەرســـتی لەووڵاتەكەدا.

١٩٥٨/٨/٢٩ مـستەفا بـارزانی لـە براگـی پایتــەختی هۆڵەنـدا بروسـكەیەكی ئاراسـتەی سـەرەك كۆمــاری نــوێی ئێــراق عەبدولكــەریم قاســم كــرد ، بــە بۆنــەی سـەركەووتنی شۆڕشـی تـەمموز . لـە پێنـاو چارەسـەری كێـشە دورسـتكراو هەڵوواسـراوەكانی ڕژێمـی شانـشینی رووخێنـدراوو مـافی مـرۆڤ و گـەلانی ئێراق ، بەتایبەتی گەلی كورد لەباشووری كوردستانی لكێندراو بە ئێراق.

١٩٥٨/٩/٢ سـەرەك كۆمـاری ئێراقـی نـوێ عەبدولكـەریم قاسـم وەڵامـی بروسـكەكەی مـستەفا بـارزانی دایـەوەو هیـوای خواسـت كـە بەدڵخۆشـی بگەڕێتـەوە بـۆ نیشتمانەكەی ، لـە پێنـاو بەشـداری كردنـی لـە بنیاتنانـەوەی ئێراقـی نـوێ و هاوخەباتی كوردو عەرەب لەوڵاتەكەدا .

١٩٥٨/٩/٢٨ ڕۆمان نووسی فەرەنسی دەركەوتووی بەناوبانگی فەڕەنساو جیهـان میشێل هویلیبیـل لەناوچـەی ڕینۆبـۆنی فەرەنـسا چـاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە لـە ووڵاتەكەدا .

١٩٥٨/٩/٣٠ لە پێناو بنبڕکرنی دەرەبەگو ڕژێمی دەرەبەگایەتیدا لەم ڕۆژە دا یاسای چاکسازی کشتووکاڵی لە مێژووی ئێراق و بۆ یەکەم جار ڕاگەیاندرا ، کە لە ١,٩٢ کرێکاری کشتووکاڵی گرتەوە بە بەدەست هێنانی پارچە زەوی کشتووکاڵی... کە لەوکاتە لە٩١٪ زەوی کشتووکاڵی لەدەست درەبەگو خاوەن سامانەکانی زەوی بوون لەکێخوای گوندو ئاغاکانو سەرەك هۆزوو تیرەکان ، کە بەر لەو یاسایە هەندێکیان ٢٥٠ هەزار دۆنم زەوی لەبەر دەستا بوولە خاکی وولاتەکەدا .

لەهەمان کات شێخە عەرەبەکان هەندێکیان نزیکەی یەك ملیۆن دۆنم زەوی کشتووکاڵی لەبەر دەستا بوو ، یەك لەوانە عجیل یاوەری شێخی عەشیرەتی شەمەر ، کە ١٠٠ هەزار دۆنم زەوی داگیر کردبوو لە ڕۆژئاوای ئێراق و هەرخۆشی دانیشتووی وولاتی سعوودیە بوو.

جگە لەداگیرکردنی خاکی کوردستان بەتایبەتی لەپاریزگای مووسڵو کەرکوكو دیالەو کووت ، ئەویش بەهەڵووەشاندنەوەی داواکاری عەشائیری عەرەبو دوولایەنە لەیاسادا لەلایەن عەبدولکەریم قاسم لە پێناو یارمەتیدانی جووتیاری هەژارو کرێکارە کشتووکاڵیەکانو بوونیان بەجووتیار لە ڕژێمی کۆماری نوێی ئێراقدا.

١٩٥٨/١٠/٢ وولاتی کینیا سەربەخۆیی خۆی لە ئەنجامی ڕاپرسی گەلانی کینیا بە جیابوونەوەی لە فەرەنسا ڕاگەیاندو – سیکتۆ – بووە یەکەم سەرەك کۆماری وولاتەکەو بەرەو دامەزراندنی یەکەم دووڵەتی مارکسی هەنگاوینا لە کێشوەری ئەفریکیاو دەسەڵاتی تاکڕەوی و یەك پارتی ڕاگەیاند لە وولاتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – نایرۆبی – پایتەخت بوو ، کە ژمارەی

دانیشتووانەکەی ، ١,٩٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاَتەکـــەی ، ٢٩,٩٠٠,٠٠٠ ملیـــۆن کەســـە . هـــەروا رووبـــەری خـــاکی وولاَتەکـــەی ،٥٨٠,٣٧٠ هـــەزار کیلـــۆ مـــەتر چـــوار گۆشـــەیە . هـــەروا چـــڕی دانیشتووانەکەی ،١٣٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، لۆهیا، لوو ، کیکۆیۆ ، کەمیا . لە وولاَتەکەدا .

١٩٥٨/١٠/٥ دەســـــتگیرکردنی عەبدولــــسەلام محەمـــەد عـــارف لەلایـــەن ســـەرەك کۆمـــاری ئێـــراق عەبدولکـــەریم قاســـم و بـــە دوورخـــستنەوەی لـــە یەکیـــەتی عـــەرەب ، لـــە هـــەمان کـات دوورخـستنەوەی پـارتی بـەعس لـە دەووروویـــشتی دەســـەلاَتی نـــوێی عەبدولکەریم قاسم لە وولاَتەکەدا .

١٩٥٨/١٠/٦ پاش زیاتر لە دوانزە ساڵ لە دەربەدەری و ئاوارەیی و پەناهەندەیی بـارزانی مستەفا بە فڕۆکە لـە بەنـدەری بەسـرە گەیشتەوە شـاری بەغـدای پایتـەختی ئێراق ، کە لە ڕێو ڕەسمێکی گەرمـدا پێشوازی لـە لایـەن جـەماوەری گـەلانی دانیـشتووانی شـاری بەغـدا لـە عـەرەب و کـورد و نەتـەوەکانی دیکـە لـە شـارەکەدا لێکـراو بـووە هـۆی کاردانـەوەی کاریگـەر لـە سـەر داهـاتووی پێکهاتەکانی گەلانی ئێراق .

١٩٥٨/١٠/٧ لە دوای گەڕانەوەی مستەفا بارزانی لە یەکیـەتی سـۆڤیەت سـەردانی سـەرەك کۆماری نوێی ئێراق عەبدولەکریم قاسمی کرد لـە کۆشـکی کۆمـاری لەشـاری بەغدا.

١٩٥٨/١١/٤ ئەندامی سەرکردایەتی پارتی بەعس لـە ئێـراق عەبدولـسەلام محەمـەد عـارف لە لایەن دەسەلاتی نوێی کۆماری ئێراق دەستگیر کرا ، بە هاوکـاری لـە گـەڵ پـارتی کۆمۆنیـستی ئێـراق بـۆ دژایـەتی کردنـی پـارتی بەعـسی عـەرەبی سوشیالیست لە ئێراقدا .

١٩٥٨/١٢/١٠ رادیۆی کوردی بۆ یەکەم جار پەخشی خۆی بە ئیران و جیهان بلاو کردووە ، بۆ ماوەی نیوو کاتژمێر لە وێستگەی رەسمی رادیۆی فارس و دوایی بووە دوو کاتژمێر بە هەردوو زاراوەی سۆرانی و کرمانجی بەرنامەکانی خۆی بەخشی دەکرد... لە سالی ١٩٦٣ بەفەرمانی رژێمی شا پەخش راگیرا .

لە سالی ١٩٧٩ دەستی بە پەخش کردن کردووە ، دوای سەرکەوتنی شۆرش ئیسلامی لە ئێران و دوای ئەوەش لە سالّی ١٩٨٣ تاکوو ئێستا بەشی کوردی لە وێستگەی سەرەکی لە تارانی پایەتەختی ئێران بەردەوامە لە پرۆگرامەکانیدا .

١٩٥٨/١٢/١٨ بلاّوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری مانگانەی – العربی – کوویّتی لە لایەن وەزارەتی رۆشنبیری کوویّت .
جیّگەی ئامارە پیّکردنە کە گۆڤاری ئەلعەرەبیە لە لایەن نووسەرو رۆژنامە نووسی ناوداری عەرەبی دکتۆر – زەکی – سەرپەرشتی دەکرا .
ئەم گۆڤارەش بە باشترین و لیّهاتووترین گۆڤار دادەنریّت لە وولاّتانی عەرەبی و ئیسلامی لە هەموو لایەنە جۆراوجۆرەکان ، بە تایبەتی لە بوارەکانی خزمەتکردنی نەتەوەی عەرەب و ئیسلام ، بە رۆشنبیرکردنەوە لە دوای نەوەکانیدا و بۆتە گۆڤاریّکی نەك هەر بۆ عەرەب ، بەلکوو بۆ عەرەب و جیهان لە هەموو بوارەکاندا .

تێبینی :– بوونی گۆڤارو رۆژنامە و کتێب هۆکاری رۆشنبیریەتی ئەو نەتەوەیە لە هەموو بوارە جیا جیاکاندا بە تایبەتی لە هەر دوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا .

١٩٥٩

١٩٥٩/١/١ دامەزراندنی ڕژێمی دیکتاتۆری لە کووبا بە پشتیووانی ئەمەریکا لەلایەن سەرۆکی ڕژێمەکە باتیستا بە پێشوازی لێکردن لێی لەلایەن ئەمەریکا ، کە بووە هۆی گەندەڵیەکی بۆگەن لە دام و دەزگاکانی ڕژێمەکە لە کووبا ، دوای ئەوە لە ئەنجامی شۆڕشی کۆمۆنیستی بەسەرکردایەتی فیدل کاسترۆ، کە باتیستا بەرەو ئەمەریکا هەڵات و کاسترۆ دەسەلاتی ڕژێمێکی کۆمۆنیستی دامەزراندرا. لەدوورگەی کووباو دژ بەئەمەریکا لە وولاتەکەدا .

١٩٥٩/١/٢٥ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی – طریق الشعب – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، کە زمانحاڵی پارتی کۆمۆنیستی ئێراقەو تاکو تەواو بوونی ئەو مێژونامە لەبلاو کردنەوە بەردەوام بووە .

بەڵام لە دوای کودەتای بەعسیەکان بە دەیان گیروگرفتی ڕاگرتن و ڕێگە لێگرتنی هاتۆتە پێش لە ئێراق دوای ئەوە لەشاخ وشارۆچکەکان لە کوردستان و وولاتانی سوشیالیستی و وولاتی سووریا ماوە ماوە بلاودەکراوە ، کە ڕۆڵی بالای هەبووە لە هەڵسەنگاندن و شیَ کردنەوەی بارودۆخی ئێراق و بەهێزکردنی پەیوەندی کۆمەلایەتی و پالپشتی کردن لە کوردو مافی کورد لەسەر خاکی کوردستان.

١٩٥٩/٢/١٠ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری – ڕزگاری– لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان ، کە ڕۆڵی بەرچاوی بینی لە بەرەوپێش بردنی بیری نەتەوەیی و نیشتمانی بە ڕۆشنبیر کردنی گەلی کورد لە هەموو بوارە جیاجیاکاندا.

١٩٥٩/٢/١١ دامەزراندنی یەکیەتی فیدراڵ لە نێوان ژمارەیەك لە ئیمارات و شێخەکانی

عەرەب بە ناوی – یەکیەتی باشووری عەرەب – لە باشووری دوورگەی عەرەبی دوای ئەوە لەگەڵ بەریتانیا پەیمانی پاراستنی ئەو یەکیەتیەیان کە بەیەکیانی بەستبووەوە مۆرکرد. لە دوورگەکەدا .

١٩٥٩/٢/١٦ وەرگرتنی پۆستی سەرەك وەزیرانی کۆماری کووبا لە لایەن دامەزرێنەری کۆماری کووبا فیدل کاسترۆ لە وولاتەکەدا .

١٩٥٩/٢/١٦ دامەزراندنی یەکیەتی گشتی قوتابیان لە ئێراق ، لەلایەن پارتی کۆمۆنیست و لایەنە دیموکراتی و نیشتمانپەروەرانی ئێراق لە کوردو عەرەب و تورکمان و ئاشووری و ئەرمەنی لە ئێراق.

١٩٥٩/٢/١٧ گرێدانی دوا کۆبوونەوەی کۆنگرەی تایبەت بە سەربەخۆیی قووبرس و تایبەتمەندی لە گرێدانی کۆنگرەی دەستووری لە دوورگەی نوێ ، لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کە بۆ یەکەم جار قووبرسیەکان بەشداریان تێدا کرد بەنووێنەرایەتی – ئەسقەف مەکاریۆس – لەپاڵ یۆنانیەکان دکتۆر – کۆتشاك – ونووێنەری تورکەکان لە دوورگەکەدا .

١٩٥٩/٢/١٩ لە دوای تێگەیشتنی سەرۆکی یۆنان – ئەسقەف مەکاریۆس – کە یۆنان لەلابالی پرۆژەو رەتکردنەوەی پرۆژەی رێکەووتنەکە ناوەستێت و پرۆژەی دەستووری پێشنیار کراوی مۆرکرد لە پاڵ دکتۆر – کۆتشاك – و سەرۆکەکانی حکوومەتی بەریتانیاو یۆنانیەکان و تورکیا .
لە بارەی چارەسەرکردنی کێشە هەڵواسراوەکانی هەردوو هەرێمی قووبرسی و تورکی و یۆنانی لەهەرێمەکەدا.

١٩٥٩/٢/٢٧ کۆچی دوایی سەرۆك هۆزی – عەشیرەتی – بندیان کێخوا عەدۆی ئازیکەندی سەر بە ناحیەی قەراجی سەر بە قەزای مەخمووری سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ، ئەم کەڵە مێردە زۆر زیرەك و خزم دۆست و هۆشمەند بووە .

لــــە بــــەر ئـــەو هۆكارانـــە خزمەكانیـشی لایـەنگری ئـەو بوونە ، بۆیە لە ناو ئەم هـەموو دووژمنكاریانـەدا ، تـوانی بـە سەر بەرزانە بـژیو شـووێنی خـۆی بكاتـەوەو خزمـەكانی بپـارێزیو داكۆكیـان لێبكـات .لــە هــەموو بــوارە جیـــا جیاكانیدا لە پارێزگای هەولێر لە ناوچەكەدا

شایانی باسە هۆزی بندیان لە چوار تیرە پێكهاتووەو دانیشتووی پارێزگای هەولێرن كە لەم چوار تیرەیە پێك هاتوون ١- تیرەی حەسەنی . ٢- تیرەی سۆفی بەكری . ٣- تیرەی ناسری . ٤- تیرەی فەقێیی . لە هەرێمی باشووری كوردستاندا .

١٩٥٩/٢/٢٨ راگەیانـــدنی فـــەرمانی جیاكردنـــەوەی بەشـــی لێكۆلینـــەوەی كـــورد بەسەرپەرشتی دۆستی كورد یوسف پەیكارۆڤیچ توربیلی.

١٩٥٩/٣/٣ شـاعیری نـاوداری كـورد شـێخ سـەلام شـێخ ئەحمـەد شـێخ عەبدولكـەریم شـێخ محەمـەد ناسراو بەشێخ سەلام لە باشووری كوردسـتان لـە شـاری سـلێمانی كۆچی دوایی كردووە.

جێگـەی روونكردنەوەیـە كـە مامۆستای شاعیر لە ساڵی ١٨٩٦ لە گـەرەكی – دەرگـەزێن – لـە شـاری سـلێمانی لـە هـەرێمی باشـووری كوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . بەڵام نووسەرو زاناكانی كورد وەك مامۆستا مارف خەزنەدارو گیو موكریانی ساڵی لە دایك بوونی بە ساڵی

١٨٩٨ دادەنێن

١٩٥٩/٣/٨ هـەرەس پێهێنـانى جوولانـەوەى عەبـدولوەهاب شـەواف لەشـارى مووسڵ بـە نـاوى – جوولانـەوەى شـەواف– ى بەعـسيكان دژى ڕژێمـى كۆمـارى نـوىّ و كۆمۆنيستەكان بەپالپشتى ڕژێمى سـووريا، هـەر بـەو هۆيـە ڕژێمـى سـووريا ڕاميارىـەتى دڕندانـەى بەرامبـەر بـەكورد گرتـە بـەرو بەسـەدان خێزانـى دانيـشتووانى

كورد لەناو شارى مووسڵ ڕەويان كرد بە تايبـەتى لـەدواى هـەرەس هێنـانى جوولانەوەكە بۆناوچەكانى ديكەى كوردستان بۆ پارێزگـاى هـەولێرو قـەزاى دهۆك لەباشوورى كوردستان.

١٩٥٩/٣/٢٤ مۆركردنى پەيمانى ناوەندى ، كە شێوازێكى پێشكەوتووتربوو لـە پـەيمانى بەغدا لە دواى كشانەوەى ئێراق لەو پەيمانەو بارەگاكـە لـە بەغـدا گوسـتراوە بۆ شارى ئەنكەرەى پايتەختى توركيا .

كـە ئـەو پەيمانـە توركيـاو ئێـران و پاكـستان و بـەريتانياى لـەخۆ گرتبـوو، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمـەريكا وەك چاودێر بەشدارى تێداكردبوو ، بە تايبـەتى لە هەردوو لێژنەى ئابوورى و سەربازيدا .

لە گەڵ ئەوەشـدا ئـەو پەيمانـە لێژنەيـەكى هـەبوو كـە لـە وەزيرانـى دەرەوەى وولآتانى ناو ئەو پەيمانە پێكهاتبوو لە ناوچەكەدا .

١٩٥٩/٣/٢٤ یەكەم دادگای شۆڕش لە ئێراقی نــویێ دەســتی پێكــرد ، بــە دادوەری فازل عباس مەهداوی بــە ســەرۆكی دادگــاو ، ماجــد محەمەدئــەمین بــە داواكــاری گــشتی دادگــا لــە ئێــراق بــۆ دادگایی كردنی كەسانی دژ بە دەسەلاتی نوێی كۆماری ئێراق و پــارتی كۆمۆنیــست لــە وولاتەكەدا .

١٩٥٩/٤/٤ بلاو كردنەوەی یەكەم ژمارەی رۆژنامەی – خەبات – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، بە زمانی عەرەبی و كوردی ، كە زمانحالی پارتی دیموكراتی كوردستان بوو – لە باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێراق لە ناوچەكەدا .

١٩٥٩/٤/٦ حكوومەتی شورشی نوێی ئێراق بڕیارێكی دەركرد بەدەرچوونی ئێراق لە ناوچەی ئیسترلین و گۆڕینی هەبووەكانی ئێراقی ئیسترلینی و داهاتەكانی داهاتووی لە نەوت و زێڕو دراوی بیانیدا .
كە ئەمەش بووە هۆی هەژاندنی بازاڕەكانی لەندەن و دارایی پایتەختی بەریتانیا و بووە هۆی بەربوونەوەی كەسایەتی دیناری ئێراقی لە بازارەكانی جیهاندا... كە عەبدولكەریم قاسم و تووتیەتی لە ئازادی ئازادكراوەكان.

١٩٥٩/٤/١٤ دامەزراندنی پارتی – كاژیك– لە ئەنجامی یەكگرتنەوەی كۆمەڵەی ژیانەوەو یەكیەتی كورد لە باشووری كوردستان.

١٩٥٩/٤/١٥ گرێدانی یەكەم كۆنگرەی گشتی كۆمەڵەی جووتیاران لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق كە لەلایەن پارتی كۆمۆنیست ولایەنە دیموكراتی و نیشتمانی و نەتەوەییەكانەوە لەپێكهاتەی گەلانی ئێراق پێك هاتبوون لە وولاتەكەدا .

١٩٥٩/٤/١٦ گەڕانەوەی هەڤاڵانی بارزانی بۆ ئێراق لە یەکیەتی سۆڤیەت ، کە زیاتر لە دوانزە ساڵ لە دەربەدەری‌و پەناهەندەیی ژیانیان بە سەر برد ، کە بە باخیرەیەکی سۆڤیەتی - گرۆزیا - لەبەندەری بەسرە پێیان نایە سەر خاکی ئێراق کە ژمارەیان ٧٥٥هاوڵاتی بوو لە کاتی گەڕانەوەیان بۆ کۆماری نوێی ئێراق .

پاپۆڕی گرۆزیا

١٩٥٩/٥/١ سەرەك کۆماری ئێراق عەبدولکەریم قاسم ووتارێکی بەبۆنەی/١ ئایار لە هۆڵی گەڵ لە شاری بەغدا خووێندەوە ، کە هەمووی هەڕەشە بوو دژ بە پارتی کۆمۆنیست و ڕژێمەکە و بە هەموو شێووەیەك دژیان وەستاو بووە هۆی سەرەتای سەرهەڵدانی لێك ترازاندنی پەیوەندی لە نێوان قاسم و پارتی کۆمۆنیست لە ئێراق ،

لە هەمان کات بەرپابوونی دژایەتی لە نێوان هەردوو پارتی بەعس‌و کۆمۆنیست بە پاشگەز بوونەوە لەمافەکانی کوردو بەرو مەرگەسات بردنی گەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٥٩/٥/١ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی ئازدی لەشاری سلێمانی لە باشووری کوردستان .

١٩٥٩/٥/١ بە هۆی لە بارچوونی بارودۆخی ئێراق‌و پەیوەندی لەگەڵ پارتی کۆمۆنیست ، پارتی نیشتمانی دیموکراتی ئێراق وەستانی جمووجۆلی

خۆی و کاره جۆراوجۆرەکانی پارتەکەی ڕاگەیاند لە وولاتەکەدا .

١٩٥٩/٦/٣ ڕاوێــژکاری وەزارەتــی نــاووخۆی ئێــراق لــە حکوومــەتی بــەریتانیا – سێرکێهنان کۆرۆنۆالیس – له شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کۆچی دوایی کردووه .

جێگــەی روونکردنەوەیــە کــە کۆرۆنــوالیس لــە ١٨٨٣/٢/١٩ لــە شــاری نیورۆکی ئەمەریکا له دایك بووه .

باوکی نووسەرو ڕۆژنامە نووسێکی ناسراوو بووه ، زانکۆی ئۆکسفۆردی تەواوو کردووه ، هەروا زمانی عەرەبی خووێندووه ، لە ساڵی ١٩٠٦ دا لە سوودان و دوای ئەوه له میسر و عەربستانی سعوودی کاری کردووه و لە شەڕەکانی وولاتەکەیدا دژی هێزەکانی سووپای عوسمانی لە سووریا و فەلەستین بەشداری کردووه

هــەروا لــە ســاڵی ١٩٦١ بۆتــە کۆلۆنێــل و کراوەتــە بەرێوەبــەری – بــیرۆ– مەکتەبی ، عەرەبی بە ناوبانگ لە ساڵێ ١٩١٩ پەیوەندی نزیکی لە گەڵ شا فەیسەڵی یەکەمدا هەبووه و له مانگی /١٩٢١/٦ لە گەل ئەودا هاتۆتە ئێراق و بۆتە راوێژکاری وەزارەتی ناوخۆی ئێراق ... دوای ئەو هەموو کارانە لە ساڵی ١٩٣٥ خۆی خانەنشین کردووه و بەو بۆنەیەوە شا غازی ووسامی رافدەینی پێ بەخسیووه .

لە گەڵ بەر پابوونی جەنگی دووەمی جیهان ، گەراوەتەوە سەر کار و لە مانگی /١٩٤١/٤ تا مانگی /١٩٤٥/٣ بۆتە بالوێزی بەریتانیا لە ئێراق .

ئەم مرۆڤە لەم ماوەی کە لە ئێراق راوێـژکاروو کاربەدەست بووه ، رۆڵی باڵای هەبووه لە هەموو بوواره جیاجیاکان بە تایبەتی لە بوواری کێشەی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێندراو و بە ئێراق... هەر وەك لە راپۆرت و نامە جیاجیاکان دەردەکەوێت لە سەر کێشەی کورد .

واتە لە نێوان بیروو بۆچوونەکانی حکوومەتی شایەتی لە بەغدا ، و کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان .

تێبینی :– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە سەر کتێبی – کوردو کوردستان ە بەلگەنامەکانی بەریتانیا – لە ئامادە کردنی – دکتۆر مەزهەر ئەحمەد .

١٩٥٩/٦/١١ بەستنی یەکەم کۆنگرەی یەکیەتی گشتی لاوانی دیموکراتی لە ئێراق .

١٩٥٩/٦/٢٥ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری – نەورۆز– لەلایەن مامۆستا کەمال میرزا کەریم لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٥٩/٦/٢٦ کۆچی دوایی نووسەرو رۆژنامەنووسی بەناوبانگی کورد – یوسف مەلەکی تەلکێفی – لە دوای ماندووبوونو هەوڵی زۆر لەکاری رۆژنامەو دەرکردنی چەندین رۆژنامەو گۆڤار، لە دوای ئەو کارە بە نەخۆشیەکی کووشندە کۆتایی بەژیانی هاتومالئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کردو ئاواتەکانی نەهاتەدی ، لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٥٩/٦/٣٠ بەهۆی بیروو بۆچوونی جیاوازو نەگەیشتن بەهێلی هاوسەنگ سەرکردەی کورد مستەفا بارزانی ، بڕیایدا بە دوورخستنەوەی چوار لە ئەندامانی لیژنەی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان کە ئەوانیش ئەمانەبوون.
عەلی عەبدوڵلاو ، عومەر مستەفاو ، حلمی عەلی شەریف ، لە هەمان کات بەدوورخستنەوەی چوار ئەندامی بیرۆی رامیاری ئەوانیش... هەمزە عەبدوڵلا و، سالح حەیدەری‌و ، خەسرەو توفیق‌و نەژاد ئەحمەد بوون لە پارتەکەدا .

١٩٥٩/٧/١ دەست بەسەرا گرتنی کتێبەکەی – موسا عەنتەر – ئەویش بە هۆی نووسینی پەرتوکەکەی بە ناوی – پەلەوەری شەمشەمەکوێر– کە لە رۆژنامەی – تقدم الوطن– دا بلاوکرابووەوە.

١٩٥٩/٧/٨ گرێدانی کۆنگرەی یەکەمی دامەزراندنی یەکیەتی گشتی سەندیکای کرێکاران لە ئێراق ، کەسەرکردەکانی سەندیکاو ئەندامەکانی زۆربەی زۆریان لە ئەندامانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق بوون ، ئەویش بەهۆی بالا دەستیان لەدەسەلاتو ئێراقدا.

١٩٥٩/٧/١٤ لایەنە برژوازیەکانی داگیرکردنی کۆمپانیای نەوتو سەرکردایەتی دەسەلات لە ئێراق بەسەرکردایەتی عەبدولکەریم قاسمو هەوڵی نانەوەی دووبەرەکی دان لە نێوان پێکهاتەکانی ئێراق ، بە تایبەت لە نێوان کوردوتورکمانو ئاشووریدا ، کە ئەوەش بووە هۆی بەرپابوونی شەڕ لە نێوان کوردو تورکمانو ئەرمەنو ئاشوور، کە لە ئەنجام – ٣٧– هاووڵاتی لە ئەرمەنەکانو ئاشووریەکان لە شاری کەرکوك شەهید کران لە باشووری کوردستان .

١٩٥٩/٧/١٥ ڕێكخراوەكــانی ســەر بــە لێژنــەی نــاوخۆی كــەركوكی ســەر بــەپارتی كۆمۆنیستی ئێراق ، هانی كوردەكانیـان دەدا لە پێناو بەرەنگاربوونەوەی توركمانـەكان ، كـە ئەمـەش بـووە هـۆی شـەڕو پێكـدادان و دورسـت بـوونی بارێكی ناهەموار لە نێوان تورك و كوردو بە دروست بوونی مەرگەسات بۆ شـارەكەو بـاری نەتـەوەیی لـە پارێزگـای كـەركوك لەهـەرێمی باشـووری كوردستان .

كـە تـاكوو ئێـستاش ئـەو كارەسـاتە لـە هەسـتی پێكهاتـەی شـارەكە دەزرینگێتەوەو باسی لێووە دەكرێ لە ئێراق و دەرەوی ئێراقدا .

١٩٥٩/٧/٣١ ڕێكخراوی ئیتای بەرهەڵستكاری شانشینی لە ئیسپانیا ، لە سەر دەستی ژمارەیـەك لـەو قوتابیـە توندڕەوانـە دامـەزرا ، كـە لـە گروپـی – ئـەكین– جیابوونـەوە و ڕێكخـراوی – ئـەكین– یـش لـە بنەڕەتـدا لـەپارتی نەتـەوەیی باسـكی فـەرمانڕەوا جیاببوونەتـەوە ، ئـەوە بـووە شـێوازێك بـۆ ڕووبـەروو بوونەوەی تەمیلی پارتی نەتەوەیی باسك بەداواكردنی جیا بوونـەوە... ئـەم ڕێكخراوەیـە نـاوی – ئوسـكادی تـا ئەسكاتاسـونا–ی لێنـرا ، واتـە خـاكی باسك و ئازادی لە هەرێمەكەدا.

١٩٥٩/٩/١٠ گرێـدانی كـۆنگرەی یەكــەمی یەكیــەتی مامۆســتایانی كوردســتان لــە شارۆچكەی شەقلاوەی سەر بە پارێزگای هەولێر لە باشووری كوردستان ، ئـەویش لـە پێنـاو یەكخـستنی بیروو بـۆ چوون و خزمـەتكردنی پـەروەردەو پەرەپێدانی لـە كوردستان ، لـە هـەموو بوارەكـان سـەرەڕای بیروو بۆچوونی جیاوازی هەمەلایەن .

١٩٥٩/٩/٢٠ لە سێدارەدانی سـەرەك وەزیـران پێشووی ئێـراق محەمـەد سـەعید قـەزاز بـە هۆی هەلووێست و بیروبۆ چوونی لە ئێراق لە شاری بەغدا

١٩٥٩/٩/٢٨ بڕیـاری دامەزرانـدنی ئاژانـسی دەنـگ و باسـی كۆمـاری ئێـراق بڵاوكـراوە بەدەرچوونی نارەسمی و پەیوەندی بەخوودی وەزیری ڕاگەیاندنەوە هـەبوو ، ئــەویش بــە دابــین كردنــی بوودژەیــەكی تایبــەت و دامەزرانـدنی ئەنجوومـەنێكی كـارگێری ، كـە لـە ١١/٩ /هـەمان سـاڵ ئـەم دەزگایـە دەسـت بەكاربوو لەپێناو پەرەپێدانی باری ڕاگەیاند لە ئێراقدا .

١٩٥٩/١٠/٧ پیلانی تیرۆر كردنی سەرەك كۆماری ئێراق عەبدولكەریم قاسم لـە شـەقامی ڕەشـید لـە شـاری بەغـدا ، لـە لایـەن سـەدام حوسـێن ئـەنجام دراو لـە ئاكـام

سەرەك كۆمار زامدار بوو، دوای ئەو كارە تیرۆریە تیرۆریست سەدام حوسێن بەرەو سووریا هەلات و لەوێش بەرەو كۆماری میسر .

هەر لەوێ پەیوەندی بە بالوێزی ئەمەریكا كرد ، لەپێناو یارمەتی دانی وڕووخاندنی ڕژێمی عەبدولكەریم قاسم و لە ئاكادا گرتنە دەستی دەسەلات لەلایەن بەعسیەكان لە١٩٦٣/٢/٨ ئەنجامدرا لە ئێراقدا .

١٩٥٩/١١/١ بلاوكردنەوەی یەكەم ژمارەی گۆڤاری - هیوای كوردستان - لە شاری سلێمانی لەلایەن یەكیەتی قوتابیان لە هەرێمی باشووری كوردستان

١٩٥٩/١١/١ گرێدانی كۆبوونەوەیەكی بەرفراوانی هەمەلایەنەی رامیاری و نەتەوەیی و كۆمەلایەتی ، لە شاری پەكینی پایتەختی چینی میللی لە باری كوردو كێشەی كورد ، كە مامۆستا سەید ئەنوەر مائی لەوكۆبوونەوە بەشداری تێداكرد ، بە باسكردنی یەكەم دەسەلاتی كوردی بەناوی - لۆ لۆ - لە دەڤەری هالمان و زاگرۆس تاكوو هەكاری ونزیكەی - ١٤٠- سال دەسەلاتداریەتی كردووە .

دوای ئەویش دەسەلاتی گووتیەكان لەناوچەی ئارارات بەگشتی وئەو دەسەلاتە دابەشی چوار ئیماراتی بچووك بوون وەك :- كاشای ، سیتانی، نایری , سوویاری- هەروەك لە سەردەمی گووتیەكانی ئیماراتی خەلدوونی دروست بووە لە گەل ئیماراتی - كالدی-، دوای ئەوانیش ئیمپراتۆریەتی میدیا دامەرزا لەناوچەی - ئیكتابان- ی هەمەدانی ئێستا لە رۆژهەلاتی كوردستاندا .

ئەو ئیمپراتۆریەتە كوردیە رێكەووتنامەی بەرگریان لەگەل بابلیەكان مۆركرد ، لەپێناو پەلاماردانی ئیمراتۆریەتی ئاشووری ، لە ئەنجام ئیمپراتۆریەتی میدیا توانی دەسەلاتی خۆی فراوان بكات و شووێنەواری نەمرودی ئێستا لە نزیك شاری مووسل بكاتە پایتەختی ئیمپراتۆریەتەكەیدا لە كێشووەرەكەدا.

١٩٥٩/١١/٢٠ بـە فـەرمی ئەنجوومـەنی ئاسایـــشی نەتـــەوە یـەكگرتووەكان جارنامـەی مافـــەكانی منـــدالآنیان راگەیاند.
بە پێی ئەو رێكەوتنامەیە هـەموو منـدالێك خـاوەن ماف بەخشینی هەیە .
ئـەویش بـیٚ جیاكـاری رەگەزو رەنگ و ئایین . ئەگەر سەنجێك لە جیهانی مندالآن بدەینەوە دەبینین مندالٚ كائینێكی پر بەرائەتە و دلٚپاكی و جوانییە . پەروەردەكردنی منـدالٚ بە دروستیلە
هـەموو بوارەكانی پێگەیاندن ... كە نەوەیەكی بەرهـەمهێن و بە توانایە لـە ئایندە دێتە بەرهەم . لەبەرئەوەی بوونی ژیان لە پەرەسەندن و پێشكەوتن و گەشـەكردنە لـە هـەموو بوارەكـانی رامیـاری و نەتـەوەیی و نیـشتیمانی و مێـژوو زمـان و كـەلتوور و داب و نـەریت و شـووێنەوار بەنـدە بـەنویٚ بوونەوەی مرۆڤ وەك سەرچاوەی كانیا و .
لـە بـەر ئـەوەی گـەر كـانی ووشـك بوو ژیـان تیـای مـسۆگەر نابێـت و هـەر جێگایەكیش ئاوی تیا نەبێت ژیانی تیا نابێت .
مندالێش سەرچاوەیەكی گرنگە وەك ئاو بۆ بەردەوامی ژیـان .. نـەبوونی مندالٚ نەبوونی بەردەوامی ژیانەو لەهەموو بوارە جیاجیاكانی ژیان و كارو ماف و پەرەسـەندن و پێشكەوتن لە هۆش و هەسـتی نوێیـدا لەسـەر گۆی زەویدا .

١٩٥٩/١١/٢٥ دوای ئەوەی کە محەمەد مەحمود سەواف لە بەندیخانە ئازاد کراو گەیشتە سووریا ، کەوتە نواندنی چالاکی و بەرهەڵستکاری و هەوڵدان لە پێناو دروستکردنی بەرەیەکی بەرهەڵستکار دژی فەرمانڕەوایی عەبدولکەریم قاسم لە ئێراقدا .

هەر لەم چوار چێوەیە دا نامەیەکی ئاراستەی سەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسرکرد لەبارەی بارودۆخی ئێراق ، بەترسناکی دەرچوون لەکاروانی عروبە نیشاندا بوو لەهەموو بوارەکان لە ناوچەکەدا .

١٩٦٠

١٩٦٠/١/١ وولاتی کامیرۆن سەربەخۆیی خۆی لەدوای دان پێنانی لەلایەن فەرەنسا ڕاگەیاند بەناوی کۆماری کامیرۆن. لە شاری –یاوەند– ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,١٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە لە شارەکەدا .

هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٥,٨٨٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٧٥,٤٤٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، کامیرۆنی ٣١٪ . بنتۆی ئیستیوائی ١٩٪ . کیردی ١١٪ . فوولانی ١٠٪ . بەنتووی باکووری رۆژ ئاوا ٨٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/١/٤ کۆچی دوایی نووسەری ناوداری فەرەنسی – ئەلبێرت کامۆ– کە خاوەنی خەڵاتی نۆبلی ئەدەبی سالی ١٩٥٧ی پێ بەخشراوەو لە ڕوداوێکی ئۆتۆمبێل گیانی لە دەست دا ، کە ئێستاش نووسینەکانی لە بواری فەلسەفی و ئەدەبی کاردانەوەی خۆی ماوەو بەهادارە لەڕووی بیروو هەستو بۆچوونە جیاجیاکان لەجیهاندا.

١٩٦٠/١/٩ پارتی دیموکراتی کوردستان داوای مۆڵەت پێدانی پارتەکەی ئاراستەی

وەزارەتــی نـاوخۆی ئێـراق کـرد ، دوای یـەك مـانگ ڕەزامەنـدی کـرا لەسـەر مۆڵـەت پێـدانی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان بـەکارکردن بـە شـێوەیەکی فەرمی لە ئێراق و بەتایبەتی لە هەرێمی باشووری کوردستان .
کـە ئـەوکات نووێنەرایـەتی بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـوردی بـە تـەنیا لـە ئەستۆدا بوو لەباشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراقدا .

١٩٦٠/١/٩ سـەرەك کۆمـاری میسر جەمال عەبدولناسر بەردی بناخـەی بەنـداوی باڵای ئەسوانی دانـا لـە سـەر زێـی نیـل ، لـە پێنـاو پتـەو کردنـی ژێرخـانی ئابووری میسر ، لە بوارەکانی کشتووکاڵو پیشەسازی بەتایبەتی کشتووکاڵ .
شـایانی باســە ئـەم بەنـداوە لەلایـەن یـەکێتی سـۆڤیەت دروسـتکرا ، کـە گووژمــەی خەرجییــەکانی — ٣٢٠ — ملیــۆن جوونــەی میــسری بــوو لــە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/١/١٩ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی دووەم لـە نێـوان ئەمـەریکاو یابـان بـە ڕێکخستنی بـاری یاسـایی بـۆ بنکـەکانی هێـزی سـووپای ئەمـەریکاو مانـەوەیان لـە نـاو خاکی یابان — ژاپۆن — لە دوای جەنگی دووەمی جیهان لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٢/١٣ بــۆ یەکــەمجار فەرەنــسا تاقیکردنــــەوەی چــــەکی ئـەتۆمی بـە سـەرکەوتوویی ئەنجامـدا . شـایانی باسـە ئامانجــــەکانی ژەنــــەراڵ دیگــوڵ لــە دروســتکردنی چەکی ئەتۆمی بریتی بوون ، یەکـەم :— لـە پاراسـتنی هەیبەتی گەورەی فەرەنسا دووەم :— هاوپەیمانیەتی و یەکیەتی دووبارەی ئەورووپا . سێیەم :— بەسـتنەوەی پاشـکۆ بوونی ئـەڵمانیای خۆرئـاوا بـۆ فەرەنـسا و ئەورووپا و ڕەخساندنی ڕۆڵێکی سەربەخۆ بۆ ئەورووپا لە جیهان .

١٩٦٠/٢/١٧ لــە دوای ڕێکــەووتنی ســەرکردەکانی دەســەڵاتداریەتی کۆنگــۆ لەگــەڵ دەسـەڵاتدارانی ڕژێمـی شانـشینی بەلـژیکا ، کـە کۆنگـۆ مـافی سـەربەخۆیی

هەیە لە مانگی/ ٦/١٩٦٠ لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٣/١٢ وولاتـــی مۆریـــشیۆس ســـەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیانـدو پـارتی کـاری مۆریـــــــــــشیۆس دەســـــــــەلاتداریەتی وولاتەکـەی گرتـە دەسـت تـــاکوو هەلبژاردنـــەکانی ئەنجوومەن و سەرۆکایەتی لە سالی/ ١٩٨٢ لـە وولاتـەکـەدا ، لـە شـاری – مـۆرت لیـۆس – ی پایتـەخت ، کــە ژمــارەی دانیــشتووانەکەی ،١٧٠,٠٠٠ هــەزار کەســە . کــە وولاتــی مۆریشیۆس لە ژێر دەسەلاتی شانشینی بریتانیا مایەوە تا مانگی/١٩٩٢/٣ ئینجا بووە وولاتێکی کۆماری سەربەخۆ لە کێشووەرەکەدا .

هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتـەکـەی ، ١,٥٤٠,٠٠٠ملیـۆن کەسـە . هـەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١,٨٦٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا نـژادەکانی ، هینـدە مۆریتانیـەکان ٦٨٪ . کریـۆل ٢٨٪ . لـە گـەلْ چـەندین گرووپی دیکەی نژادی . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢١٣٧ کـەس لـە یـەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٦٠/٣/٢٣ کۆچی دوایی زاناو روناکبیری کورد – سەعید نوورسی – ... جێگەی ئاماژە پێکردنە کە – سەعید نوورسی – لە ساڵی ١٨٧٦ لە گوندی نوورسی سەر بەپارێزگای بەدلیس لە باکووری کوردستان چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ... هەر لە منداڵیەوە کەسێکی هەڵکەوتوو و بلیمەت بووە ... لە بەرامبەر زیرەکیەکەیدا نازناوی – سەعیدی مەشهوور – و دواتریش – بدیع الزمان – ی لێنرا ... لە سەردەمی حکومرانی عوسمانیەکاندا بەشداری چالاکانەی شەڕەکانی دژ بە ڕووس و ئینگلیزی کردووە .

ئەم کەسایەتیە بە دەیا کۆنگرەو کۆنفرانسی جیهانی لە وولاتانی میسر و مەغرب و ئەردەن و مالیزیا و ئەندۆنۆسیا سەبارەت بە ژیان و بەرهەمەکانی سەعیدی نوورسی ئەنجامدراوە ، کتێب و نووسراوەکانیشی بۆ

زمانەکانی ئەلمانی و زمانی دیکە وە وەرگێردراون ... لە نێوو جیهانی ئیسلامیدا و ئەوانەی کە سەبارەت بە سەعیدی نوورسی نووسیویانە ئەوەیان بە نوێکەرەوە یان پێشەوای زانستی یان بە ئەولیاو فەیلەسوف و چاکسازی ئایینی ناوزەندکردووە .

جالێرەدا بابێینە ناو مەبەست لەو نووسینەدا ئەویش :- گروپێکی ئیسلامی تورکی کەبە گروپی – فەتحوللا گولەن – دەناسرێن و خۆیان بە موریدی شێخ سەعیدی نوورسی دەزانن . هەرچەندە خۆیان بە پارتی رامیاری نازانن ، بەڵام کۆنترۆڵی چەندین دامەزراوەی گرنگی تورکیایان کردووەو کاریگەری گەورەشیان هەیە لەسەر رامیاریەتی تورکیاو ململانێ رامیاریەکانی ئەو وولاتە .

چالاکی ئەم گروپە لە ماوەی ٣٠ ساڵی رابردوودا سەرانسەری جیهانی گرتووەتەوەو چەندین ساڵێکیشە لە ژێر ناوی کردنەوەی کۆلێژی خوێندنی

نموونەییەوە شوێن پێی خۆیان لەهەرێمی باشووری کوردستاندا ب ەهێزکردووەو دەکەن و پەیوەندیشیان لەگەڵ هەندێك لە پارتە کوردستانیەکاندا هەیە . بە تایبەتی هەردوو پارتی دەسەڵاتدار لەم هەرێمەدا کە ئەوانیش پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتیمانی کوردستانە . ئەویش بە کردنەوەی قوتابخانەو کۆلیژ .کە سەر بە گوڵەن و گوڵەنیەکان وجێگەی دڵخۆشکە نین ....؟.بەڵام ...کورد....!.

ئەندامێکی پێشووی ئەم رێکخراوەش ئەوە بە مەترسی بۆسەر ئاسایشی نەتەوەی کورد ناو دەبات ... کە گوڵەن لەگوندی – کوروجلار – لە پارێزگای ئەرزەرۆمی باکووری کوردستان لە ساڵی ١٩٤١ لەدایك بووەو لەنژاد تورکەو خۆی بەرابەری دووەمی شووێنکەوتووانی سەعیدی ننوورسی دادەنرێت . بەڵام بە هۆی ناوبانگە زۆرەکەیەوە ئێستا ئەو گروپە بە شووێنکەوتووانی گوڵەن دەناسرێن ، نەك کۆمەڵەی نوورسی و شووێنکەوتووی نوورسی . لە گەڵ ئەوەشدا کە گوڵەن هەرچەندە خۆی بەشووێنکەووتەی سەعیدی نوورسی کورد دەزانێت , بەڵام مەیلێکی نەتەوەیی زۆری بەلای تورکدا هەیەو ، تا ساڵی ١٩٨١ لەگەڵ پارتی نژاد پەرستی تورکیا – MHD - و پارتە شۆڤینیەکانی دیکە پەیوەندیان زۆر خۆشبووە .

ئەوەی بە هێزەکانی سووپای تورکیا نەکرا ، ئەوا گوڵەنیەکان لەکوردستان کردیان ...؟...!.

لە سـالّی ١٩٨١ بەدواوە کە کۆمـەڵی گوڵـەن هێدی هێدی لـە پێك هاتـەی حکوومـەت و دەوڵـەتی تورکیـا دەسـەلآتیان رووی لـە زیـادبوون کـرد ... بـەجۆرێك سـوپا هۆشـداری دایـە —MHDو ناچـاری کـردن لەگوڵـەن دووربکەونەوە .

لە دوای کودەتای سالّی ١٩٨٠ دامەزراوەی سەربازی لە تورکیا بۆ پاراستنی هەژموونی خۆی , ئامادەبوو دەست بۆ هەر شتێك درێژبکات ... بۆیە گوڵەن و کۆمەڵەکـەی گوڵـەن لـە گۆرەپـانی رامیـاری کـشانەوەو روویـان لـە پـەروەردەکردنی گـەنجانی تـورك کـردوو دەسـتیان بەبلآوکردنـەوەی بـیری خۆیان لەسەرانسەری جیهان کرد .

فەتحوللا گوڵەن هەر چەند لە قۆناخی سەرەتاییدا وازی لەخوێندنی فەرمی هێناوەو رووی لە قوتابخانە ئایینیەکان کردووە .

بـەلآم کاریگـەرە بـەتێزە فەلـسەفەیەکانی فەیلەسـوفی ئـەلمانی — ئـەمانۆئیل کانت — هەر بۆیە زۆر کەس بە ئیسلامیەکی عەلمانی ناوزەند دەکەن ... بە بیروبۆچـوونی چـاودێرانیش گوڵـەن دەیـەوێت لـە نێـوانی شارسـتانیەتی ئەوروپیدا شتێکی نوێ دروست بکات . کە پێی دەوترێت ئیسلامی تورك ... کە دینداریـەکی میانرەوانەیـەو جـەخت لەسـەر ئـەوە دەکاتـەوە کە ئایین بابەتێکی کەسییەو نابێت تێکەڵی رامیاری بکرێت .

لـە بـەر ئـەوەی بـەبروای گوڵـەن زیـان بـە هـەردووکیان دەگـات ... لەگـەڵ ئەوەشدا ناوەندە عەلمانیەکانی تورکیا باوەر بەم بانگەشەی گوڵەن ناکەن , و پێیان وایە کە ئەو لە پشتەوە کاری رامیاری دەکات ... عەلمانیەکانی تورکیا دەڵـێن گـەر گوڵەنیـەکان نەبوونایـە پـارتی دادو گەشـە پێـدان هـەرگیز نەیدەبردەوە .

هـەروا نەجمـەدین ئەربـەکانیش لـە لێدوانێکیـدا گووتووبـووی — گوڵـەن مامۆستای رامیاری ئەردۆگانە — ئێستا ناوبانگی گوڵەن لە تورکیا خەریکە جێگـە بـەناوبانگ و پێگـەی ئـەتاتورك لێـژ دەکـات و بەشـێکی زۆری تورکـەکانیش بەباوکی روحـی خۆیـان دەزانـن ... تـەنیا لـە تورکیا زیـاتر لـە ٤,٠٠٠,٠٠٠ ملیـۆن لایـەنگرو هـەواداری هەیە لـە زۆر باریـشدا وەك دەوڵـەت

رەفتار دەکات .

بۆ نموونە لەبری سلێمان دەمیریلی سەرۆکی کۆماری پێشووی تورکیا ئەو لەگـەڵ پاپـای ڤاتیکـان کۆبـۆوە ... هـەروا بـە هـۆی بـەهێزی و توانـا جۆراوجۆرەکانی دەستی بەسەر هەندێك دام و دەزاگای گرنگی تورکیا دا گرتووە لەوانە :- پەروەردەو راگەیاندن و پۆلیس .

جا من نامەوێ زۆر بەدوورو درێژی باس لەوە بکەم ، بەڵام ئەم رێکخراوەیە واتـە گولەنیـەکان ئێستا لـە تورکیـا ١٢٧ قوتابخانـەو ٦ زانکۆیـان هەیـەو زۆربەی کارە پەروەردەیەکان لەبەشە ناوخۆییەکانداو لە کۆبونەوەکاندا - کە ئـەوان بەگاڵتـە ناویدەبـەن - ئەنجامـدەدرێت ٥٧١ بەشـە نـاوخۆیی و ٤٧١ کورسـی خوێنـدنیان هەیـە لـە کـۆری گاڵتـەدا - سـوحبەت - هـەروا لـە ئەسـتەمبوڵ ٢١ کورسـی زمـانی و پـەروەردەیی هەیـەو رۆژی ٢١ ی هـەموو مانگێك نوێنەرایەتی کۆلێژەکان لە شاری ئەستەمبوڵ کۆدەبنەوە ... گروپـی گولەنیەکان لەسەرانسەری جیهاندا جگە لە ئێران و یۆنان , چالاکی ئابووری و پەروەردەییان هەیەو لە ئەمەریکا و ئەوروپا ٧١ و لـە جەمسەری باکوور ٢ قوتابخانـەیان هەیـە ... ئەمـە لەلایـەك و ... لەلایـەکی دیکـە - مـوونزور گولەنیـەکان سـەبارەت بە پەیوەنـدی لەگـەڵ گولەنییـەکان لەگـەڵ یـەکگرتووی ئیسلامی کوردستان دەڵێت :-

یـــەکگرتوو گوولەنییـــەکان لەباشـــووری کوردســـتان لەترســـی دەزگـــا هەواڵگەریـەکانی کوردسـتان لەیـەکتر نزیـك نابیتـەوە ... بـەڵام ئەمینـداری گـشتی یـــەکگرتووی ئیـــسلاکی - ســـەلاحەدین بەهائـــەدین - لەهـــەموو سـەردانەکانی کـە بـۆ تورکیـا دەکـات لەگەڵیانـدا کۆدەبێتـەوەو پەیوەنـدی توندوتۆڵی لەگەڵ گولەنییەکاندا هەیە.

هـەروا دوروکـات دەڵـێ :- یـەکگرتوو بـەهاوکاری و یارمـەتی گولەنییـەکان لەشارەکانی ئەنکەرەو ئەستەمبوڵ نووسینگەی کردۆتەوە ... جگە لـەوەش یارمەتیـەکانی دارایـی یـەکگرتووی ئیـسلامی کوردسـتان لەباشـووری کوردســـتان لەســـەر پارتـــە دەســـەڵاتدارو بـەتواناکانی تـورکی و دەوڵەتـە ئیسلامی و عەرەبیەکانەو هەوڵەکانیشیان لە پێناو لەباربردنی بزوتنـەوەی

رزگاریخوازی کورده لـه هـەموو بوارەکانـدا بەتایبـەتی لـه بـواری نەتـەوەیی و نیشتیماندا .

له بەر ئەوەی فەتحوڵڵا گوڵـەن خـۆی پیوەندیـەکی بـه هێـزی لـه گـەڵ ئیـدارەی ئەمەریکا هەیە و ئەمەریکا به پاڵپشتی خۆی دەزانێ و ئەمەریکاش گوڵەن بـه پشتیووانی خۆی دەزانێ ... بەڵام به هەرحاڵ گوڵەن کەسایەتیەکی تورکیەو بـیروو بـۆ چـوونەکانی بـه هێزکردنـی نەتـەوەو خـاکی تورکـه و هـەموو هەوڵەکانی له پێناو گەڕاندنەوەی رامیایـەتی ئیمپراتۆریـەتی عوسمانیەکانـه نەك هەر له تورکیای ئیستا بەلکوو له هەرێم و ناوچەو جیهان .

ئەویش به بیروو هەستێکی شۆڤینیانه نەك مرۆڤانه و ترسناکی لـه دوا رۆژدا زیاتر به دەردەکەوێت .

ئەم نووسینەش بۆ زانیاری و له هەمان کات بۆ میژووە

١٩٦٠/٤/١ یەکەم مانگی دەستکرد ، کە مانگێکە کەشناسـی گـەردوونی بـوو بـه نـاوی – تیرۆس/١– بەرەو بۆشایی ئاسمان بەرز کرایـەوه لـه بنکـەی کیـب کانـا فیراڵ له ئەمەریکادا .

١٩٦٠/٤/٤ وولاتـــــی ســـــەنیگال ســـەربەخۆیی خـــۆی لـــەناو یەکیـــەتی کۆنفـدراڵی مـــالی ڕاگەیانـــد ، بـــەڵام لـــەدوای دوو مـــانگ لـــەو یەکیـەتیـــە دەرچـوو بەسـەرۆکایەتی – لیۆپۆلـــد ســـینگۆ– لـــە وولاتەکەیـــدا. ئـــەویش لـــە شـــاری – دەکـــار –ی پایتـــەخت ، کـــە ژمـــارەی دانیـــشتووانەکەی ، ١,٧٣٠,٠٠٠ ملیـــۆن کەســـه . هـــەروا ژمـــارەی دانیـــشتووانی وولاتەکـــەی ، ١٠,٦٤٠,٠٠٠ ملیـــۆن کەســـه . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٧٥,٩٥٤ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیه . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٤٠ کـەس لـه یـەك میـل چوار گۆشـەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەلۆف ٣٦٪ . فوولانی ١٧٪ . سریر ١٧٪ . ئۆکۆلیۆ ٩٪ .

مندینگیۆ ٩٪ . لە وولاٌتەکەدا .

١٩٦٠/٤/٢٧ وولاٌتی تۆگۆ سەربەخۆیی خۆی بەدەرچوونی لە ژێر دەسەلاٌتی فەرەنسا ڕاگەیاند ... پێکهاتەی تۆگۆ لەدوو بەشی دانیشتووان پێك هاتیە ئەویش هۆزەکانی پانتۆ لە باشوورو هۆزی مامینیە لەباکووردا ، ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – لۆمی – پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە.

هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاٌتەکەی ، ٥,٣٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاٌتەکەی ، ٥٦,٧٩٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئیوو ، مینا ، کاپی ، زیاتر لە ٣٠ هۆزی دیکەی تیا دەژی ، لە وولاٌتەکەدا .

١٩٦٠/٥/٥ دامەزراندنی پارتی ئیسلامی ئێراق ... ئەم حزبە یەکەم حزبی ئیسلامیە لە ئێراق کە مۆلەتی کارکرنی بە شێووەیەکی فەرمی بە دەست بێنێ ... دوای مۆلەت وەرگرتنی دەستکرا بە هەلٌبژاردنی سەرکردایەتی ئەم حزبە ، کە بە سەرۆکایەتی مامۆستا– نوعمان عەبدولرەزاق سامەرانی – و ئەندامانی ئیبراهیم مونیر و وەلید ئەعزەمی و چەندین کەسایەتی دیکە بوو .

ئەم پارتە ئیسلامیە رامیاریە تووانی لەگۆڕەپانی ئێراق رۆلٌی خۆی ببینێ بەتایبەتی لە دوای رووخاندانی رژێمی بەعس لە ئێراق لە ساڵی /٢٠٠٣ ، کە ئەمینداری گشتی ئەم حزبە دکتۆر محسن عەبدولحەمید رۆلێکی بالاٌی گێرا لە بەرەو پێش بردنی باری ئێراق ، کە خۆی ئەندامی ئەنجومەنی – مەجلیسی حوکمی ئێراقی – بوو .

هەروا یەکێك لەو نۆ کەسەی کە سەرۆکایەتی ئەنجومەنەکەیان گرتە دەست

بە پێی پیشە دیاریكراوەكان لە ئێراقدا .

سەرچاوە:- الحركە الاسلامیە فی كوردستان العراق - د.محەمەد نوری بازیانی /چاپی یەكەم /٢٠٠٦

١٩٦٠/٥/١٧ پێــشەوای نیــشتمانی- پاترس لۆمۆمبا- لە دوای خەبات و تێكۆشانێكی بێ ووچان ووڵاتی كۆنگۆی لە ژێــر دەســەڵاتی بەلــژیكا ڕزگـار كـرد بـە ووڵاتێكـی سەربەخۆ بە ناوی كۆماری كۆنگـۆی دیمـوكراتی، لــە شــاری - كینــشاسا -ی

پایتــەخت كــە ژمــارەی دانیــشتووانەكەی ، ٤,٣٩٠,٠٠٠ ملیــۆن كەســە لەهەرێمەكەدا .

هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی ووڵاتەكـەی ، ٥٨,٣٨٠,٠٠٠ ملیـۆن كەسـە . هەروا رووبەری ووڵاتەكەی ، ٢,٣٤٤,٨٨٥ ملیۆن كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٦٥ كەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەكانی ، زیـاتر لـە ٢٠٠ هـۆزو خێـل و تیرەیـە كـە زۆربـەیان لـە تـیرەو هۆزەكانی بانتۆیە . لە ووڵاتەكەدا .

١٩٦٠/٥/٢١ ڕژێمــی شانــشینی لــە ســووریا ســینەمای - عــاموردا- ی لەلایــەن سیخووڕەكانی سووتاند ، كە بەسـەدا قوتـابی كـوردی تیـا بـوو ، ئـەویش لـە ئاكـامی ڕێپێـوان بـوو بـە پـشتگیری كردنیــان لــە شۆڕشــی جــەزائیر دژی داگیركەری فەرەنسا لە ووڵاتەكەیاندا .

١٩٦٠/٥/٢٧ بەرپابوونی كودەتـای سـەربازی لەلایـەن ژەنەڕاڵـەكانی سـووپای توركیـا كـە زیـاتر بـووە هـۆی دەسـتگیر بوونیـان بـە دژایـەتی كردنـی كـوردو بـاری نەتـەوەیی و نیـشتمانی بـەرەو خـراپتر هـەنگاونان نـەك باشـتر لـە باكووری كوردستانی داگیر كراوی ژێر دەسەڵاتی توركیا.

جێگەی باسكردنە كە بەرپابوونی كودەتاكـەی ژەنـەراڵ - جەمال گۆرسـیل- لـە توركیـا و بـە هـۆی ئـەو كودەتایـە پـارتی دیمـوكراتی توركیـا تووشـی

دڵەراوکێ بوو ، لە ئەنجام زۆربەی ئەندامانی وسەرکردەکانی لەناو چوون لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٠/٥/٣١ یەکەم هەڵبژاردن لە کۆماری کۆنگۆی دیموکراتی ئەنجامدرا بە هەڵبژاردنی – پاترس لۆمۆمبا– بە سەرەك وەزیران لە ئاکامی بەدەست هێنانی ٣٥ کورسی لەکۆی ١٣٧ کورسی پەرلەمان ، کە سەرۆکی پارتی بزووتنەوەی کۆنگۆی نیشتمانی بوو ... دوای ئەوە حکوومەتی فرەلایەن لە وولاتەکە ڕاگەیەندراو بەرەو دیموکراتیەت هەنگاوینا.

١٩٦٠/٦/٧ کۆچی دوایی نووسەری کتابی– کورد– باسیلی نیکیتن ، کە هاوخەمی کوردو مەرگەساتەکانی بووە... شایانی باسە ئەم نووسەرە ناودارو بەهرەدارە ، زمانی کوردی بە شێوەیەکی باش فێر ببوو لە پێناو تێگەیشتن و کۆکردنەوەی زانیاری لە بارەی باری کوردو کوردستان لەهەموو بوارە جیاجیاکاندا.

١٩٦٠/٦/٢٠ وولاتی مالی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەناوی کۆماری سوودان و دوای ئەوە ناوی وولاتەکەی گۆڕی بۆ ناوی کۆماری مالی لە ٩/٢٢ی هەمان ساڵ لە کێشووەرەکەدا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – باماکۆ – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٧٩٠,٠٠٠ هەزار کەسە لە وولاتەکەدا . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١,٥٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١,٢٤٠,١٩٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، نزیکەی ٥٠٪ دانیشتووانەکەی دەچنەوە سەر ڕەچەڵەکی ماندی کە لە هۆزەکانی – بمیاراو مالنکی و ساراکوڵ – پێك هاتوون ،لە کۆمەڵەکانی دیکەی وەك فولاف و منینکا و سینۆتۆ و سۆنگای

و تەدارق پێك هاتوون لە وولاّتەكەدا .

١٩٦٠/٦/٢٦ هــەرێمی مەدەغەشــقەری ژێــر دەســتەی فەرەنــسا لــە دوای وەرگرتنــــی مــــافی ئۆتۆنۆمی لەلایەن كۆمەڵەی فەرنـــسی ، ســـەربەخۆیی خــۆی لــەم رۆژدا بــەناوی كۆمـــاری مەدەغەشـــقەر ڕاگەیانـــد.لـــە شـــاری - ئەنتانارینۆ- ی پایتەخت ، كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ٩٨٨,٠٠٠ هەزار كەسە لە وولاّتەكەدا . هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وولاّتەكــەی ، ١٥,٩٨٠,٠٠٠ ملیــۆن كەســە . هــەروا رووبــەری خــاكی وولاّتەكــەی ، ٥٨٧,٠٤٠ هــەزار كیلــۆ مــەتر چــوار گۆشــەیە ، هــەروا چــڕی دانیــشتووانەكەی ، ٧٠ كــەس لــە یــەك میــل چــوار گۆشــەدا . هــەروا نــژادەكانی ، زیــاتر لــە ١٨ هــۆزو تــیرەی تیــا دەژی لــە نــاو خاكی وولاّتەكەدا .

تێبینی:- بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر كتابی ئینسكلۆپیدیای كوردستان و وولاّتانی جیهان -لە دانانی - عەلی كەندی .

١٩٦٠/٦/٢٨ خۆماڵی كردنی چاوگە نەوتیەكانی ئەمەریكا لەلایەن سەرەك كۆماری كووبای كۆمۆنیست - فیدل كاسترۆ- كە ئەو چاوگە نەوتیانە لەسـەر خـاكی كووبـای ژێر دەسەلاّتی داگیركەری ئەمەریكا بوون ، بەر لە ڕاگەیانـدنی سـەر بەخۆیی كووبا لە كێشووەرەكەدا .

١٩٦٠/٧/١ دامەزرانـدنی پـارتی دیمـوكراتی كـورد لەلایــەن جــەمیل مــەحۆ لەبــەیروتی پایتەختی لوبنان ڕاگەیانراو كاردانەوەی بەرچاوی هەبوو لەیەك ریزی كوردە دانیشتووانەكانی لوبناندا .

١٩٦٠/٧/٢ بلاّوكردنەوەی یەكەم ژمارەی رۆژنامەی - برِوا- لەشاری سلێمانی لەلایـەن ماموّستا میرزا.لە باشووری كوردستان .

١٩٦٠/٧/١١ هەڵگیرسانی شەڕی نـاوخۆی نێـوان پێكهاتـەكانی كۆنگـۆ كینـشاسا كـە لـەو

کات دەسەڵاتی ناوەندی بەسەرکردایەتی -جۆزێف کازامۆ- بوو بۆ بەرەنگار بوونەوەی بەرهەڵستکار - لیۆبۆلدفیل - لەناوچەی کانتگای دەوڵەمەند بە سامانی سرووشتی و وڵاتەکە بەرەو ئالۆزیو ناهەمواری هەنگاوی دەناو ئاکامەکەی وێرانکردنی ژێرخانی ئابووری وڵاتەکە بوو لە ناوچەکەدا.

١٩٦٠/٧/١٣ لەم ڕۆژەدا گۆڕی زانای ناوداری کورد - سەعید نەورەسی- یان لە گۆڕستانی شاری ئۆرفە لە باکووری کوردستان دەرهێناو بردیان بۆ شووێنێکی نادیار لە شاری ئەسپارتەی وڵاتی یۆنان.

تێبینی:- دەتوانی لە جیگەی دیکە مێژووی ژیانی نەورسی و بیروبۆچوونی یاوەرانی بخوێنیتەوە .

١٩٦٠/٨/١ هەرێمی بەنین لە دوای بەدەست هێنانی مافی ئۆتۆنۆمی لەناو کۆمەڵەی فەرەنسیدا ، سەربەخۆیی خۆی بەسەرکردایەتی داهۆمی ڕاگەیاندو دوای ئەوە ئەو وڵاتە هەژارە بەچەندین زنجیرە کودەتا یەك لەدوای یەککەکان هەنگاوینا لە پێناو بە دەست هێنانی دەسەڵات لە سەر وڵاتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری - کۆتۆنۆ- ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,١٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە ، هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەکەی ، ٦,٨٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ١١٢,٦٢٢ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٥٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەفەریکیەکان ٩٨٪ . هەروا زیاتر لە ٤٠ نژادی دیکەی جۆراوجۆری تیایە ئەویش :- تاجا ، بۆرووبا ، بربیا - هەندێ لە دانیشتووانەکەی ئەوروپین .

١٩٦٠/٨/٣ وولاتی نێجیریا سەربەخۆیی خـــۆی لـــەناو رایەڵـــەی كۆمەنوولـــسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـد بـەناوی كۆمـاری نێجیریـــا . لــــە شـــاری – ئـەبووجا – یپایتـەخت كـە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٤٧٠,٠٠٠ هـەزار كەسـە لـە پارێزگاكەدا .

هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەكـەی ، ١٣٩,٩٦٠,٠٠٠ ملیـۆن كەسـە . هـەروا رووبـەری خـاكی وولاتەكـەی ، ٩٢٣,٨٥٣ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەكەی ، ٣٣٤ كـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هەروا نژادەكانی ، باریا . لایبۆ . هۆسا . فوولاتی . گـەلی . لـە گـەڵ نژادی دیكە لە وولاتەكەدا .

١٩٦٠/٨/٣ وولاتـــی نـیجیر ســـەربەخۆیی خــۆی لـــە نـــاو ڕایەڵـــەی كۆمەنوولـــسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـــد ، كـــە – هامـــانی یـــوری– بـــە یەكـــەم ســـەرەك كۆمـــاری نیجـــر هەلبـــژێردراو پەیوەنـــــدی دۆســـــتایەتی و هاوكاری لەگـەڵ فەرەنسا هـەر بـەردەوام بـوو ... بـۆ زانـین

كۆمـاری نیجریـاو كۆمـاری نیجـر هەریەكـەیان وولاتێكـی سـەربەخۆی لێـك جیاوازن.

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – نیـامی – پایتـەخت بـوو ، كـە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٥٧٠,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەكـــەی ، ١٠,٣٧٠,٠٠٠ ملیـــۆن كەســـە . هـــەروا رووبـــەری خـــاكی وولاتەكـەی ، ١,٢٦٧,٠٤٤ ملیـۆن كیلـۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی

دانیشتووانەکەی ، ٢١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هـەروا نـژادەکانی ، هۆسا ٥٦٪ . گرما ٢٢٪ . فولا ٩٪ . تۆراڤ ٨٪ . لە وولآتەکەدا .

تێبینی :- بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان – لە دانانی نووسەرو رۆژنامەنووس / عەلی کەندی .

١٩٦٠/٨/٤ مێــــژوونووس و روونــــاکبیری ناوداری نەتەوەی کورد مامۆستا – ڕەفیق حلمی – کۆچی دوایی کـردووە ، کـە خـاوەنی کتێبی – یاداشتەکان – ە و ڕۆڵێکی گرنگی لــــە نووســـینی مێــــژووی ڕووداوەکانی گەلی کورد و خاکی کوردســـتان هــەبووە لــە ژێــر دەسەڵاتی داگیرکەران لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٦٠/٨/٥ وولآتـــی ڤۆلتـــای بـــالآ سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند ، بە نـاوی کۆمـاری بۆرکینـا فاســـۆ ، کــە – مــۆریس بامۆگۆی – بە یەکەم سەرەك کۆمـــاری بۆرکینافاســـۆ هەلبژێردرا لە وولآتەکەدا . ئەویش لە شاری –واگدۆگۆ – ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیـشتووانەکەی ،٩٤٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولآتەکەی ، ١١,٨٩٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٨٤,٢٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ،١١٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هـەروا نـژادەکانی ، موسیرەمل ٤٨٪ . مـۆلادنی ١٠٪ . گۆرمـا ٥٪ . هـەروا زیـاتر لـە ٥٠ نـژادی تیـا دەژی . لـە وولآتەکەدا.

١٩٦٠/٨/٧ بڵاوکردنـەوەی دوا ژمـارەی ڕۆژنامـەی – هیـوای کوردسـتان– لـە باشـووری کوردستان ، کە ژمارە ١٢ ی بوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٠/٨/٧ هــەرێمی کــووت دیڤــوار ســـــەربەخۆیی خـــــۆی بەدەرچوونی لـەژێر دەسـەڵاتی فەرەنــسا ڕاگەیانــدو – فیـسە بوانیــە – بەیەکــەم ســەرەك کۆماری ووڵاتەکە هەڵبـژێررا ، کە لە کاسـۆلیکی ڕۆمانی بوو لە ووڵاتەکەدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – ئەبیـدجان – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ،٣,١٨٦,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی ووڵاتەکەی ،١٦,٨٦٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خـاکی ووڵاتەکەی ، ٢٢٢,٦٢٢ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٣٥٤ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، زیـاتر لـە ٦٠ کۆمەڵەی نژادی تیا نیشتەجێیە لە ووڵاتەکەدا .

١٩٦٠/٨/١١ ووڵاتــی تــشاد ســەربەخۆیی خـــــــۆی ڕاگەیانـــــــــد بەســـەرکردایەتی – فرانـــسوا تۆمبالیا– کـە لەجووڵانـەوەی هێنانـەدی سـەربەخۆیی بـوو، لەهــەمان کـات بــووە یەکــەم سەرەك کۆماری ووڵاتکە ، کـە لە پـارتی پێشکەووتنی تشاد بوو ، کە لە مەسیحیە کاسۆلیکەکانی باشووری تشاد بوو. لە ووڵاتەکەدا .

ئـەم ڕاگەیاندنــەش لـە شـاری – نجامینـا –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٩٧٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە ، هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی

وولاتەکەی ، ۸,۱٦۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ۱,۲۸٤,۰۰۰ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۱۷ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لە وولاتەکەدا .

۱۹٦۰/۸/۱۲ وولاتی ئەفریکیای ناوەند سەربەخۆی خۆی ڕاگەیاند سەرەڕای کێشەو گیروگرفتی ناوخۆیی هەمەلایەن لە وولاتەکەدا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – بەنگی – پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ۵۸۰,۰۰۰ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ۳,۹۷۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦۲۲,۹۸۰ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۱٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، بایا ٪۳٤ . باندا ٪۲۷ . مەنگیا ٪۲۱ . سارا ٪۱۰ . لە وولاتەکەدا .

۱۹٦۰/۸/۱۵ کۆنگۆ برازافیل سەربەخۆیی خۆی بە دەرچوونی لەژێر دەسەلاتی کۆمەلەی فەرەنسیدا ڕاگەیاندو– ئابیە فولبیریۆلۆ– بەیەکەم سەرەك کۆماری وولاتە کە هەلبژێردرا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – برازاڤیل – بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ۱,۱۰۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٤,۰۰۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ۳٤۲,۰۰۰ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ،

٢٣ كـەس لـە يـەك ميـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەكانى ، كۆنگـۆلى ٤٨٪ . سنگا ٢٠٪ . تيك١٧٪ . ميۆشى ١٢٪ . لە وولاتەكەدا .

١٩٦٠/٨/١٦ هـــــەرێمی قـــــووبرس ســـــەربەخۆیی خـــــۆی ڕاگەیانـــــدو ئەســـــقەف مەكاریۆس بە یەكەم سەرەك كۆمـــــاری وولاتەكـــــە هەڵبـــــژێردرا. ئـــــەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – نیكۆسیا – ی پایتەخت بوو ، كـــــە ژمـــــارەی دانیـــــــشتووانەكەی ، ٢٢٠,٠٠٠ هـــەزار كەســـە ، هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ٨٥٠,٠٠٠ هەزار كەسە و لە و ژمارەیەدا ١٥٤٠٠٠ هـەزار كـەس توركینـە لـە دوورگەكـەدا . هـەروا ڕووبـەری خـاكی وولاتەكـەی ، ٩٢,٢٥٠ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . بـەلاَم توركـەكان ٣,٣٣٥هــەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیان داگـیر كـردووە . هــەروا چـڕی دانیشتووانەكە ٢٢٨ كەس لە یـەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەكانی ، یۆنانی ٨٥٪ . توركەكان ١٥٥ . لە وولاتەكەدا .

١٩٦٠/٨/١٧ وولاتـــــی گـــــابۆن ســــەربەخۆیی خــــۆی بەدەرچــــوونی لــــەژێر دەســــەلاتی کۆمەلــــەی فەرەنـــسیدا ڕاگەیانـــدو- لیـــۆن میـــا- بەیەکـــەم سەرەك کۆماری وولاتەکە هەلیـــژێردرا ، لەلایـــەن دیموکراتخوازەکـــــانی سەربەفەرەنـساو بـارودۆخی وولاتەکـەی بـەرەو گەشـەپێدان بـرد بـەڕێووە بەتایبەتی لەبواری ئابووری و دیموکراتی و کۆمەلایەتی لە وولاتەکەدا.

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـەو شـاری - لیبرفیـك - ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٣٢٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ١,٥٥٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ڕووبـەری وولاتەکـەی ، ٢٦٧,٦٦٧ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٦٠/٨/٢٥ پێشبڕکێی یاریـەکانی جـامی جیهـانی - ئۆلـەمپیات - لـە شـاری ڕۆمـای پایتـەختی ئیتالیـا ئـەنجام دراوبەردەوام بـوو تـاکوو ٩/١١ هـەمان سـال .لـە نێوان یانە وەرزشیەکانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٦٠/٩/١٠ ڕێکخـراوی وولاتـانی بەرهـەم هێنـەری نـەوت دامـەزرا بە نـاوی ڕێکخـراوی - ئۆپێك- بە تایبەتی لە وولاتانی عەرەبی ، کە ئێراق و ئێران یـەکێك بـوون لـەو وولاتانـەو نـەوتی خـاکی کوردسـتانیان بـەجیهان دەفرۆشـت و پارەکەشـیان بەچـەك و تەقەمـەنی دەداو کـوردو خـاکی کوردسـتانیان پـێ وێـران دەکـردو تاکوو ئێستاش بەردەوامن لەو کارە نامرۆڤانەیە لـە سـەر خـاکی کوردسـتاندا .

١٩٦٠/٩/١٧ پێـشەواو سـەرکردەو دامەزرێنـەری کۆمـاری ئـەفریکیا پـاتریس لۆمۆمبـا لـە وویلایەتی دالاس کووژرا .

١٩٦٠/١٠/٤ هـــــــەرێمی لیـــــــسۆتۆ بەدەرچوونی لەژێر دەستی باســـــۆتۆلاند بـــــووە شانـشینەکانی لیـسۆتۆی سەربەخۆلە کێشووەرەکەدا . ئـــەم راگەیاندنـــەش لـــە شـــــاری – مـــــازرۆ–ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیـــــــــشتووانەکەی ، ٤٨٥,٠٠٠ هــەزار کەســـە . هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وولاتەکــەی ، ٢,٧٥٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٣٠,٣٥٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی ،سۆتۆ ٩٧٪ . ئەورووپی ٢٪ . ئەسپانی١٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/١٠/١٧ لە دوای سەرکەووتنی کودەتا سەربازیەکەی تورکەکان لە ٥/٢٧ هەمان ساڵ سەرکردە نوێیەکانی کودەتا یاسایەکیان دەرکرد لە ژێر ژمارە/١٠٥ ئـەویش بــە گواســتنەوەی ئــەوخێزان و کەســانەی کــە گومانیــان لێــدەکرێت لــە جمووجـۆڵی نەتـەوەیی و نیـشتمانی بگوازرێنـەوە بۆپارێزگاکـانی بـاکووری تورکیـا ، کــە ئەمــەش یاسـایەکە لەیاسـاکانی بـە تـورك کـردن لـەباکووری کوردستان و لەگەڵ چەندین یاساو ڕێنمایی دیکەی دژ بە کوردو کوردستان.

١٩٦٠/١١/٣ بـەهۆی ئـاڵۆزی و لێـك ترازانـی بـارودوخی ئێـراق ، سـەرکردەی باشـووری کوردستان مستەفا بارزانی سەردانی یەکیەتی سۆڤیەتی کـردو لـەو سـەردانە چاوی کەووت بە سەرۆکی یەکیەتی سۆڤیەت– خرۆشۆف و بریماکۆف– لە شـاری مۆسـکۆی پایتـەختی یەکیـەتی سـۆڤیەت ، ئـەویش لـەپێناو گفتووگـۆ کردن لەسەر کێشەو مافە ڕەواکانی کورد لەباشووری کوردستان.

بارزانی لە کاتی سەردانەکەی بۆ یەکیەتی سۆڤیەت کە سەردانی یەکێ لە دامەزراوەکانی ئەم وولاتە کردووە لە ساڵی ١٩٦٠دا

١٩٦٠/١١/١١ ژەنەراڵ جەمال گۆرسیلی تورك لە پاش کودەتاکەی ساڵی ١٩٦٠ دا کە بووە سەرەك کۆمار سەردانی شاری دیاربەکری لە باکووری کوردستان کرد ، لە باڵکۆنی پێرگەی شارەوانی رووی لە دانیشتووان کردو گووتی : —

خەڵکی رۆژهەلات وەرن هۆشتان بێننەوە سەر خۆتان ئێووە تورکن و کورد نین ... هەروا گۆرسیل لە پێشەکیەکەیدا کە بۆکتێبی – ناوچەکانی رۆژهەلات و مێژووی ڤارنۆ – بە پێنووسی – سرف فرات – ی نووسیبوو – دەڵێ :– خەڵکێکی ئاوا هەن کە خوودی کەسیتیەکی تایبەتی بێ و پێی بگوترێ کورد هەر لەو دونیایەدا نییە.

ئەو ژەنەراڵە تۆرانیە تورك هۆشدار دەکاتەوەو دەڵێ :– دەبێ ئەوان بزانن چالاکی – کوردیزم – تەنیایە ، کە ئەویش مەبەستی هەیە بەلاوازکردن و وێرانکردنی تورکیایە ، ئەگەر ئەو رۆژەی ناوچەکانی رۆژهەلاتمان لە دەست بچن ئەوا سەختە خۆمان لەناوەراست و رۆژئاوای ئەنادۆلیشدا بگرینەوە ... دوای ئەوە بە رۆژنامەنووسێکی سویدی گوت :–

ئەگەر ئەو تورکە کیویلکانە بێدەنگ نەبن – واتە کورد – لەشکر لەکاوڵکردنی شارو گوندەکانیان سل ناکاتەوەو زەریای خوێنیان لێ دروست دەکەین و خۆیان وولاتەکەیان حەلووشدەکەین ... ئا ئەمەیە تۆرانیەکان نەك تورکمان .

تێبینی:– مەبەست ئەو کەسانەیە کە تورك نین و لە نەتەوەی دیکەن و خۆیان کردۆتە تورك ...؟...!.

١٩٦١/١١/٢٠ لە گەڵ گرتنە دەستی دەسەڵاتی ئیدارەی ئەمەریکا لەلایەن جۆن کەندی ، ئـەویش بەخوێندنـەوەی وتارێـك لـە بـەر بـەفرو باران لەبـەر دەرگـای کۆنگرێسی ئەمەریکا ، ئەویش بە بەڵێن دانی بۆ گەلانی ئەمەریکا .
کە دژی بڵاوبوونەوەی کۆمۆنیستیەت لەجیهان دا بوەستێ تاکوو ئاواتەکان دێنەدی بەتاقیکردنەوەی ئەمەریکا تاکوو دەبێتە ئەستێرەیەك لەسەر گەلانی جیهان لە جیهاندا .

١٩٦٠/١١/٢٤ کەسایەتی ناوداری کورد – حەمدی بابان – لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان کۆچی دوایی کردووە. گۆڕەکەی لە گۆڕستانی سەیوانە لە شارەکەدا .
جێگەی باسکردنە کە ناوی تەواوی ئەم کەسایتیە – ئەحمەد حەمدی محەمەد رەشید پاشا مەعروف بابان – ە و لە ساڵی ١٨٧٠ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە

١٩٦٠/١١/٢٨ لە دوای کشانەوەی هێزی سووپاو دامو دەزگا کارگێڕیەکانی فەرەنسا لە مۆریتانیا ، مۆریتانیا سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند سەرەڕای بەرهەڵستکاری لێکردن لەلایەن وولاتانی ڕۆژئاوا ، دوای ئەوە لە ساڵی١٩٦١ بووە ئەندام لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ، ئەم

راگەیاندنەش لە شاری – نواکشۆت – ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٨٦٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣,٢٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری وولاتەکەی ، ١,٠٢٥,٢٢٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەب ٧٥٪ . پێست رەش ٢٥٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/١٢/١ گرێدانی کۆنگرەی دووەمی پارەتە کۆمۆنیستیەکانی جیهان لە شاری مۆسکۆی پایتەختی یەکیەتی سۆڤیەت ... هەر لەو کۆبوونەوە پارتە کۆمۆنیستەکانی عەرەب ڕاگەیاندنێکی هاوبەشیان بلاْوکردەوە. لە بارەی باری هەرێم و ناوچەو جیهاندا .

١٩٦٠/١٢/١٣لە دوای کۆتایی هاتنی گفتووگۆی نێوان سەرکردەی کورد مستەفا بارزانی و سەرکردەکانی یەکیەتی سۆڤیەت ، بارزانی و شاندە یاوەرەکەی بەرەو باشووری کوردستان گەڕاوە .

بۆ ئەوەی پشتگیری لە داواکانی کورد بکرێت بە هۆی بەرژەوەندی تایبەتی دەسەلاتی سۆڤیەت لەئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٦٠/١٢/١٤ دەرچوونی بڕیاری ژمارە /٥٥ لە بەلگەنامەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ، ڕاگەیاندنی کۆمەلەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ، ئەویش بە پێدانی سەربەخۆیی بۆ ئەو نەتەوانەی کە لە ژێر دەستی داگیر کردنن... لەوانە کوردو خاکی کوردستان ، کە داگیر کراوە لە نێوان تورکیاو ئێران و ئێراق و سووریاو ئەرمینیا ، لە دوای جەنگی یەکەمی جیهان بەپێی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤لە لایەن وولاتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی بەریتانیا ی مەزن لە و کات لە هەرێمەکاندا ...بەلاْم . کورد ...!.

هەروا لە هەمان رۆژو لە هەمان کۆبونەوە ئەویش بە دەرچوونی بڕیاری ژمارە /١٥١٤ لە برگە دووی/ د/ ١٥٥ ی کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەگرتووەکان ، بە پێدانی مافی سەربەخۆیی بۆ وولاتان و گەلانی ژێر دەستە بە پێی بڕیاری نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە /٥٥ لە سەر وولاتانی پەیوەندار لە جیهاندا.

١٩٦١

١٩٦١/٢/٢٢ وەزیری دەرەوەی بەریتانیای ئەو کات- دۆگلاس هۆم - نامەیەکی ئاراستەی ماکمیلان کرد بە نهێنی بۆ وەزیری ئەمەریکا - هارۆلدو ئەتکینسۆن و سەرەك وەزیران... لەناو نامەکەدا دەڵێ:-

پێویستە لە سەر ئەمەریکا باش ئەوە بزانێ ، کە ناتوانرێ بەرگری لە دوورگەی هۆنگ کۆنگ بکرێت بەچەکی ئاسایی ، بەڵکوو هێرش کردنە سەر چینی میللی بەچەکی ئەتۆمی بێ ، کە چارەسەری کێشەکە دەکات ، لەو کاتەی کە چینی میللی بیەوێت هێرش بکاتە سەر دوورگەکە. لە ناوچەکەدا

١٩٦١/٤/١٢ ڕەوانە کردنی یەکەم مرۆڤ بۆ یەکەم جار لە مێژووی مانگی دەستکرد بۆ بۆشایی ئاسمان لە لایەن یەکیەتی سۆڤیەت ، کە ئەویش زانای بەناوبانگی گەردوونناسی سۆڤیەتی یووری گاگارین بوو ، لە گەڵ هەندێك لە ئاژەڵ وەك سەگێك و مەیموونێك . لە مانگە دەستکردەکەدا .و دوای تەواو کردنی ئەو کارەی کە پێی سپێردرابوو ئەنجامی داو بەرەو زەوی گەڕایەوە لە وولاتەکەدا .

١٩٦١/٤/١٦ ئیدارەی ئەمەریکا هەوڵیدا کۆماری کووبا داگیر بکات لە ڕێگەی پیاوەکانی لە کووبا ، ئەویش بە فرۆکەکانی جەنگی سەربازی و یارمەتی ڕاستەوخۆ ، کە کردەوەکەش ناونرا بە – جەنگی کەنداوی بەرازەکان – کە تێیدا هەرەسی هێنا بە هەرەسێکی شەرمەزاری کە تاکوو ئێستاش باسی لێووە دەکەن .

هەروا ئەمەریکا هەڵسا بە کووشتنی سیخورەکەی خۆی سەرەك وەزیرانی ڤێتنـام لـە ١٩٦٣/١١/١، – نیگـۆدین دیـم – ... هـەروا ئیـدارەی ئەمـەریکا هەڵسا بەکردەوەی دوژمنکاری دژی کۆماری – لاووس – بەبۆنەی پشتگیری ئەو حکوومەتەی کە لایەنگیری خۆی لە ساڵی ١٩٦٤ کـە ٦٤ هـەزار سەربازو ئەفسەری سووپای ئەمەریکا بەشداری تێداکرد لەگـەڵ ١٥٠٠ ، فرۆکـەو ٤٠ کەشتی جەنگی .

هـەروا چـەکی کیمیـاوی لـەو کـردەووە سـەربازیە بـەکارهێنا دژی گـەل و

١٩٦١/٤/٢٧ وولاتی سیرالیۆن سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاندو بووە خاوەن دەستوورو پەرلەمان ، لەژێر سایەی تاجی شانشینی لە بەریتانیا. ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری - فریتاون - ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٧٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥,٨٦٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٧١,٧٤٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢١١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، تمنی ٣٧٪ . مندی ٣٥٪ . خێلەکانی دیکە ٢٨٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦١/٥/٣ لە دایك بوونی ژنە شۆخ و سەرکردەو شۆرشگێری کورد خاتوو لەیلا زانا ، لە گوندی باخچە لە باکووری کوردستان ، لەتەمەنی منداڵیدا شوو بە مەهدی زانا دەکات ، مەهدی زانا کە لە ساڵی ١٩٧٧ بە سەرۆکی شارەوانی شاری ئەمەد - دیار بەکر- هەڵدەبژێردرێت، لەدوای کودتا سەربازییەکەی تورك لە ١٩٨٠/٩/١٢ مەهدی زانا دەستگیر دەکرێت بە -٣٦- ساڵ زیندانی دەکرێت ، دوای -٩- ساڵ ئازاد دەکرێت ، لەیلا زانا لە ساڵی ١٩٨٨ دەستگیر دەکرێت و دوای بەربوونی لە ساڵی ١٩٩١ لەسەر

لیــستی پــارتی ڕەنجــی دیمــوكراتی بــە ئەنــدامی پەرلــەمانی توركیــا هەڵدەبــژێردرێت ، لەســەر بــەكارهێنانی دروشمــەكانی كــوردو ســوێند خواردنی بەزمانی كوردی لە ١٩٩٦/٨/٢١، دادگای پاراستنی ڕژێمی توركیا لەئەنكەرە بەتۆمەتی بلاوكردنەوەی هزری جوودا خوازی ، حكوومی ١٥ساڵ زیندانی بۆ لەیلا زانا دەردەكرێت .

١٩٦١/٥/١٠ كۆچــی دوایــی كەســایەتی نــاوداری كــورد مامۆســتا – مــەلا كاكــە حەمــەی حــاجی ســەیفولا – كــە نــاوبراو كەسایەتیەكی دیــار بــوو لــە پێنــاو فێركردنــی گەلەكەی ، كــە بەگونــدەكانی پارێزگــای سلێمانیدا دەگــەڕا تــاكو خــەڵك فێــری خووێندەواری بكات لە باشووری كوردستاندا .

١٩٦١/٥/٢٧ بە هــۆی ئەنجامــدانی كودەتــای ســەربازی لــە توركیــا ســەرەتا جــەلال بــەیار ســەرەك كۆمــارو عــەدنان مەنــدەوی ســەرەك وەزیــران ، دوای ئــەوە ئەنــدامانی حكوومــەت و بەڕێوەبەرایــەتی دیمــوكراتی و پەرلــەمانتاران لــە دوورگــەی یاسسی زیندانی كران.

١٩٦١/٦/١٥ لە ئاكامی كێشە لە نێوان هۆزی بارزانیەكان و زێباری لە هــەرێمی باشــووری كوردســتان ، كە بووە هۆی هێرشكردنە سەر هۆزی زێبــاری لەلایــەن چەكدارە بارزانیەكان و ناچار كردنی چەكدارە زێبارییــەكان بــەرەو توركیــا هــەنگاو بنــێن لە ناوچەكەدا .

١٩٦١/٦/١٩ وولاتــی كووێــت ســەربەخۆیی خــۆی لەلایــەن بــەریتانیا ڕاگەیانــدو شــێخ ســالم ســەباح بــووە ئــەمیری كووێــت ، ئەویــش لــەت ڕسی دەســەلاتی كۆمــاری نــوێی ئێــراق ، كــە ســەرەك كۆمــاری ئێــراق عەبدولكــەریم قاســم داوای كووێتی دەكردەوە بەهۆی بوونی بەقەزایەكی ئێراقی بەر لەجەنگی یەكەمی جیهانیدا.

ئەم ڕێکەووتنەش لە شاری – کووێت – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣٧,٨٥٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢,٧٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٧,٨٢٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣١٢ کەس لە یەك کیلۆ مەتر چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، کووێتی ٤٥٪ . عەرەبی وولاتانی دیکە ٤٠٪ . نژادەکانی کاردەکەن ١٥٪ . کە کوردیش یەکێکە لە دانیشتووانەکان لە کووێت . لە وولاتەکەدا .

١٩٦١/٦/٢٥ دامەزرێنەرو سەرەك کۆماری ئێراقی نویٚ – عەبدولکەریم قاسم – لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانیدا ڕایگەیاند ، کە کویێت بەشێکە لە ئێراق و دەبیٚ بگەڕێتەوە سەر خاکی دایك . جا بە ئاشتی بێت یاخوود بەجەنگ ... کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە کوێتیەکان بڕوایان بە پەیوەندیەکان و دەسەلاتەکانی ئێراق نەمێنیٚ . لە دوای ئەم ڕاگەیاندنەدا جێگەی ئامارژە پێکردنە کە حکوومەتی کوێت لە ١٩٦١/٦/٢٨ داوایەکی ئاراستەی کۆمکاری عەرەبی کرد ، دژی ئێراق و داوای کرد کە کوێت ببێتە ئەندام لەم کۆمکارەدا .

هەر بەم هۆکارە کۆمکاری عەرەبی لە ١٩٦١/٧/٢٠ ڕەزامەندی خۆی لە سەر بوونی کوێت بە ئەندام لەم کۆمکارە کرد ... دوای ئەوە داوای لە ئەنجومەنی ئاسایشی سەر بەنەتەوە یەکگرتووەکان و ، لە هەمان کات نەتەوە یەکگرتوەکان کرد ، بۆ جاری دووەم کە ببێتە ئەندام لەنەتەوە یەکگرتووەکان و لە ١٩٦١/١١/٣٠ ئەم داوایە لێکۆڵینەوەی لە سەر کرا لە دوای کشانەوەی هێزەکانی سووپای بەریتانیا لەکوێت . بەلام لەم

كۆبونەوەدا میسر ڕەزامەندی كرد .

بەڵام ئێراق دژی ئەو داوایە وەستاو كوێتی ناوزەند كرد بەوەی كە دەوڵەت نیە و بەشێكە لە خاكی ئێراق بە پێی بەڵگەنامە مێژوویەكان و كە ببووە ژێر دەستەیەكی بەریتانی لە دوای ڕێكەوتنی شێخ موبارك سەباح لە گەڵ بەریتانیا لە ١٨٩٩/١/٢٢، كە ئەم ڕێكەوتنەش بە شێوەیەكی نهێنی مابووەوە ... كوێت لە ١٩٦١/٥/١٤ بووە ئەندام لەڕێكخراوی نەتەوە یەككگرتووەكان بەرەزامەندی كۆمەڵەی گشتی لەسەر داوای نەتەوە یەككگرتووەكان .

سەرچاوە:- العربي - ژمارە /٥٩٦ - ٢٠٠٨/٧ .

١٩٦١/٧/١ وولاتی سۆماڵ پێك هاتبوو لە دووبەشی ژێردەسەلاتی شانشینی بەریتانیاو ئیتالیا، كە هەردوو بەشەكە سەربەخۆییان ڕاگەیاند بەناوی كۆماری سۆماڵ، ئەویش بەڕێككەوتنی باكوری كەنداوی عەدەن لەدوای دان پێنانیان لەلایەن بەریتانیاو ئیتالیا.
ئەم ڕاگەیندنەش لە شاری - مەكادیشۆ - ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیشتوانەكەی ، ١,١٥٥,٠٠٠ملیۆن كەسە. هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ١٠,١١٥,٠٠٠ ملیۆن كەسە ، هەروا ڕووبەری خاكی وولاتەكەی ، ٦٣٧,٦٦٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٢٩ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، سۆماڵیە ڕەسەنەكان ٩٨٪ . هەروا دانیشتووانی سۆماڵ دابەش دەبن بەسەر ١٠٠ خێڵ زیاتر لە نێوان باكوور و باشووردا لە وولاتەكەدا .

١٩٦١/٧/٢ نووسەرو ڕووناكبیرو ڕۆمان نووسی جیهانی - هەمەنگوای- كاتژمێر ٧/٣٠دەقیقە خۆی كووشت ، ئەویش لەئەنجامی چەند كێشەی دیار نەبووی

لەناخی دەروونی ژیانیدا.
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ئەو نووسەرە ئەمەریکیە بە ناوبانگەی سەدەی بیستەمە.
ئەم کەسایەتیە لە ١٨٩٩/٥/١٢ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، لە – نۆك بادك – ی ویلایەتی ئەلینۆی لە ئەمەریکا . دوای تەواو کردنی قۆناخەکانی خوێندن و دەرچوونی لە قوتابخانەی بالا – ئەرنست هەمەنگوای – وەك نووسەر لە دامەزراوی – کەنساسی سیتی ستار – دامەزراوە .
هەروا لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهان و لە ساڵەکانی ١٩١٤ – ١٩١٨ ، وەکوو خۆبەخشێك لە کۆمەڵەی خاچی سووری نێوو دەوڵەتی لە ئیتاڵیا کاری کردووە بە پیشەی شوفێر ، بە لێخورینی ئوتومبێلی فریاکەوتن و وەکوو کرێکاریش کاری دەکرد ، لە ئەنجامی ئەو کارانەیدا بە سەختی زامدار دەبێ . ئەم کارانەو جەنگی یەکەم بووە هۆکارێك لە نووسینەکانی هەمەنگوای .
دوای ئەوە هەمەنگوای لە ساڵی ١٩٢١ روو لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا دەکا ، لەو وولاتەش چاوی بە ژمارەیەك لە نووسەری ئەمەریکا دەکەوێت ، لەوانەش – فرەنسیس سکۆت فینزگیرالد – و – ئەزراباوەند – و – گیر ترودشتاین – دوای ئەوەش هەمەنگوای بووە گووتەبێژی سەرەکی کۆمەڵەیەك نووسەری بچووك .ئەوانەی کە دووچاری بێئوومێدی ببوون . کە بە نەوەی – وونبوو –ناو زەند ببوون لەو وولاتەدا .
دوای ئەو هەموو کارانە هەمەنگوای یەکەم کاری ئەم کەسایەتیە نووسینی سێ چیرۆك و ١٠ هوونراوە بوون لە ساڵی ١٩٢٣ . دوای ئەوەش کۆمەڵێك کورتە چیۆکی لە ساڵی ١٩٢٤ ی دیکەی لە بارەی ئەزموونوکانی خوودی خۆی نووسیەوە . کەچی ئەرنست هەمەنگوای هێشتا لە تەمەنی لاویەتیدا

بوو و لە باکووری –میتشیگان – ژیانی بەسەر دەبرد .
دوای ئـەوە هەمـەنگوای دوو چـیرۆکی درێـژی بـلاو کـردەوە ، کـە بـەم دوو چـیرۆکە ناوبـانگی دەرکـرد ، کـە ئـەو دوو چـیرۆکەش – خـۆریش هـەروەها هەڵدێت – لـە سـالی ١٩٢٦ ، کە ئـەم چیرۆکە وەك وێنـەی کۆمەڵە کەسێکی ئەمەریکا دەکێشی ، لەوانەی وەکوو ئەندامانی کۆمەڵەی – ئەوەی وونبوو – تووشـی بێئوومێدی ببوون . هـەروا چیرۆکی – وداعا للسلام – یش کـە لـە رۆژانی جەنگی یەکەمی جیهانی ئەو کاتەی کە لە ئیتالیا بوو.
دوای ئـەوە ئەرنـست هەمـەنگوای لـە سـالی ١٩٢٧ گەرایـەوە ئەمـەریکا و لـە سالەکانی ١٩٣٠ دوو کۆمەڵە کورتە چیرۆکی لە ئەمەریکا بلاو کردەوە ، ئەم چـیرۆکانەش – شـوێنێکی پـاك کـە بەباشـی رووناکـە – ژیانـە ئاسـوودە کورتەکـەی فرانسیس ماکۆمبـەر – بەفری کیلیمنگـارۆ– دوای ئـەوە دەسـتی کرد بە نووسینی چەند رۆمانێك لەوانە :–
مردن لە کۆتایی رۆژەکە لە سالی ١٩٣٢ . گردەکانی ئەفەریکیای سەوز لـە سـالی ١٩٣٥ . لـە چیرۆکی یەکەمدا بـاس لـە شـەڕی قوچێکی نێـوان گایـان دەکـات و چـیرۆکی دووەمـیش باسـی گەشـتێکی راوکـردن دەکـات لـە ئەفەریکیادا .
دوای ئـەوە هەمـەنگوای لـە سـالی ١٩٣٦ روو لـە ئەسـپانیا دەکـات ، وەکـوو پەیامنێرێك تیشکەکانی جەنگی دەخستە سـەر هەواڵەکانی شـەڕی نـاوخۆی ئەو وولاتەدا ، ئەم هەڵـەی خـستە بـەر دەست بـە نووسـینی رۆمانـەکانی وەك :– زەنگەکان بۆ کێ لێ دەدرێ – ئەم رۆمانەشی لـە سـالی ١٩٤٠ بلاوکـردەوە . کـە ئەمـەش تایبـەت بوو بـە شـەڕی ئەمـەریکا لـە دژی هێزەکـانی فاشـی لـە ئەسپانیا کە بە یەك لە باشترین نووسینەکانی دادەنرێت .
دوای ئـەوە لـە سـالی ١٩٥٢ چیرۆکێکی درێـژی بـە ناونیـشانی – پیرەمێـردو دەریـا – ی نووسـی . کـە لـە سـەر ئـەو چیرۆکە لـە سـالی ١٩٥٣ خـەلاتی – بوولێتزەر –ی پێ بەخشرا . هەروا لە سالی ١٩٥٤ خـەلاتی نۆبلی لـە ئاداب پێ بەخشرا .
دوای ئـەوە چـەندین کـاری پـیرۆزی دیکـەی بـە ئـەنجام گەیانـد و لـە دوای

ساڵەکانی پەنجا ، ئەم کەسایەتیە ناودارە جیهانیە بە توانایە تووشی نەخۆشی جەستەی دەروونی دەبێ و تاکوو کۆتایی بە ژیانی خۆی دێنێ .
دوای ماڵئاوایی کردنیشی چەندین بەرهەمی نایابی لە دوای خۆی بە جێهێشت ، کە بۆتە کەلتوورێك بۆ کۆمەڵگاکانی گەلانی جیهان ماوەتەوە لە هەموو بوارەکانیدا.

١٩٦١/٧/١٨ ڕێکخراوی ئیتا یەکەم کردەوەی سەربازی خۆی دژی ڕژێمی شانشینی ئیسپانیا ئەنجامدرا ، کە شەمەندەفەرێکی کردە ئامانج بە لێدانی تیمێك کە لە لایەنگرانی ژەنەڕاڵ فرانکۆی دکتاتۆری هەڵگرتبوو لە ناو وولاتەکەدا .

١٩٦١/٧/٢٠ ڕژێمی شۆڤینی بەر چاوتەنگ لە سووریا دەستی کرد بە ڕەشبگیری گەلی کورد لە ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا ، بەشێووەیەکی فراوان و دەست نەپاراستن لە مامەلەکردن لەگەڵ خێزانە کوردەکان لە وولاتەکەدا .

١٩٦١/٧/٣٠ سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بیرخەرەوەیەکی ئاراستەی دەسەلاتی قاسم کرد لە پێناو جێبەجێکردنی مافەکانی کوردو دان پێنانی، بەلام داوا کە پشتگوێ خرا لە لایەن سەرەك کۆمارو دەسەلاتی ناوەندی لە شاری بەغدا.

١٩٦١/٨/١ گرێدانی کۆنگرەی یەکەمی وولاتانی ریکخراوی – عدم الانحیاز– لەشاری بەلگراد بە بەشداربوونی ٢١وولات ئەنجامدرا... کۆنگرەی دووەمی لە٥/١٠/١٩٦٢ گرێدا لە قاهرەی پایتەختی میسر بە بشداربوونی ٤٧ وولات و ١٠وولات لە ئەمەریکای لاتینی بەشداری لەو کۆنگرەیەدا تێداکرد.

١٩٦١/٨/١٣ بەهاندانی یەکێتی سۆڤیەت دەزگای پۆلیسی کۆماری ئەڵمانیای دیموکراتی ، هەڵسا بە دروست کردنی دیواری بەرلین لە پێناو بەربەستەکردن لە رێگای ئەوانەی کە لەئەڵمانیای دیموکراتی بەرەو ئەڵمانیای رۆژئاوا دەپەڕینەوە . کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە ئەمەریکاو هاوپەیمانان هەستیان بەوەکرد ، کە یەکێتی سۆڤیەت پەرەی بە بەرزبوونەوەی شێوازی شەڕی سارد دەدات دژی جەمسەری سەرمایەداری لەرۆژئاوادا.

١٩٦١/٨/٢٩ بلاوکردنەوەی یەکەم ڕۆژنامەی هەولێر لە باشووری کوردستان لە شاری هەولێر بە زمانی کوردی لە هەرێمەکەدا .

١٩٦١/٩/٦ بەهۆی هەڵوویستی دەسەلاتی عەبدولکەریم قاسمو بە سەرهەڵدانی کیشەو ململانێـی رامیـاری و نەتـەوەیی و نیـشتمانی ، لـە نێـوان پـارت و رێکخـراوە ئێراقیەکان لە لایەك و جێ بەجێ نەکردنی مافەکانی کورد لەلایەکی دیکەدا . کە ئاکامی بووە هۆی خۆپیشاندان لە هەموو گوندو شارۆچکەو شارەکانی کوردستان و بەرەو هەلگیرسانی شۆڕشی ئەیلول هەنگاوی دەنا ، لە هەموو بوارەکـانی خۆئامـادەکردن لـە لایـەن گـەلی کوردسـتان لەهـەرێمی باشـووری کوردستان.

١٩٦١/٩/١١ بلێسەی شۆڕشـی ئـەیلول لـە هــــەرێمی باشــــووری کوردســــتانی لکێنــراو بــە ئێــراق ڕاگەیەنــدرا ، بــە ســـەرکردایەتی مــــستەفا بـارزانی و لــە هــەمان کـات هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی ئێــراق پــەلاماری شــاری دەربەنـدیخانی دا بـە هێـزی سـووپاو فڕۆکـە جەنگیـەکان .

١٩٦١/٩/١٢ هێزەکـانی سـووپای ڕژێمــی عەبدولکــەریم قاســم پــەلاماری ناوچــەکانی دەربەنــدی بازیان وکۆیــەو دۆڵی خەلەکانیــدا بــەهێزی فرۆکــەی جــەنگی و بۆردومـان کردنـی ، کـە بـووە هـۆی شـەهید بـوون و زامـدار بـوونی بـەدەیان هاوولاتی ودەربەدەربوونی دانیشتووانی ناوچەکان .

١٩٦١/٩/١٤ لەوکاتـەی کـە سـەرۆکی ئەمـەریکا جۆن کەنـدی بەرامبـەر بـە مامۆسـتایانی کۆلێژی سەربازی لە شاری واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریکا ووتی:-

١- دەبێ ئێمە یەکیەتی سۆڤیەت ناچار بکەین بە گۆڕینی.

٢- رژێمـــی کۆمۆنیـــستی رژێمێکـــی جەماوەریــە و لەوپــەڕەی ئاســوودەدا دەژی‌و دژی هەژاریــە پێویــستە بــەرەو هەژاری ببرێ .

٣- کۆمەڵگایەکــە لەیەکــسانی دەژی وجیــاوازی چــینایەتی رەت دەکاتــەوە لەجیهاندا.

١٩٦١/٩/١٦ فڕۆکە جەنگیەکانی ڕژێمی ئێراق بۆردومانی ناوچەی بارزان‌و دەوورووبەری کرد لەگەڵ مەلبەندی سەرۆك بارزانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٦١/٩/١٧ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان هێزی پاراستنی ڕەوانەی کۆنگۆ کینشاسا کــرد... لــەئاکامی کێــشە دژوارەکــان لــە نێــوان هێزەکــانی نەتــەوە یەکگرتووەکان‌و هێزی تاوانباری تشوومی.

کــە بــووە هــۆی کۆچــی دوایــی ســکرتێری نەتــەوە یــەکگرتووەکان - داج همرســۆلد- لــە ڕووداوی کەووتنــە خــووارەوەی فڕۆکەکــەی ، کــە دەچــوون بەرەو بەشداربوونی لە کۆنگرەی ئاشتی لە جیهاندا لەگەڵ مۆرس تشۆمیدا لە ناوچەکەدا .

١٩٦١/٩/٢٣ ســەرەك کۆمــاری ئێــراق عەبدولکــەریم قاســم یــەك لایەنــە بــوونی پــارتی دیمــوکراتی کوردســتانی هەڵووەشــاندەوە ، بــەهۆی ســەرکردایەتی کــردن‌و هەلگیرســاندنی شۆڕشــی ئــەیلول ، بــە ســەرکردایەتی مــستەفا بــارزانی لــە باشــووری کوردســتان بــە پاڵپــشتی‌و پالەپەســتۆی عــەرەبی شــۆڤێنی‌و بــەر چاوتەنگەکان لە ناوچەکەدا.

١٩٦١/١١/٢٣ کردنـەوەی بەنـداوی – تۆنێـــــــــل – ی دەربەنـــــدیخان لــــه ئاهــەنگێکی گـەورە لـه لایەن سەرەك کۆماری – عەبدولکــەریم قاسـم – کە بە فرۆکەی تایبەتی خۆی هاتە فرۆکەخانەی شـێرکەت لـە وویـشەوە گەیشتە ئاهەنگەکە بۆ کردنەوەی بەنداوەکە .

جێگەی باسکردنە کە بەنداوی دەربەندیخان پرۆژەیـەکی گرنگە بۆ گرێدانی گەرمەسێر بە کووێستانەوە ، تاقە هێلی هاتوو چۆشە بـۆ سـەنتەری پارێزگا لـە گەرمیانـەوە . بەنـداوی دەربەنـدیخان لـە سـەرەتای سـاڵی ١٩٥٥ لـە لایـەن رژێمـی پاشـایەتی لـە ئێـراق دیزاینتـی بـۆ کـراوە بـە دروسـتکردنی ، کـە لـە سـەرەتاوە ، دراوە بـە کومپانیـە فەرەنـسیەکان و ، دوای ئـەوانیش دراوە بە کومپانیە بریتانیەکان .

بـەڵام بـە هـۆی بـاری ئێـراق و بـەر پـابوونی شۆرشـی چـواردەی تـەمووزی ١٩٥٨/ ، بووە هۆی وەستانی لە کارکردن لە پرۆژەکەدا ، دوای ئەوە سـەرەك کۆمـاری ئێراقـی نـوویٚ عەبدولکـەریم قاسـم دای بە کومپانیـە بەلژیکیـەکان و تـاکوو تـەواو بـوونی لـەم رۆژەداو کردنـەوەی ، ئـەم پرۆژەیـەش گرنگیـەکی ئـابووری گرنگـی هـەبوو و هەیـە بـۆ ئێـراق و ناوچـەکەدا ، کـە لـە هـەرێمی باشووری کوردستان .

بەنداوی دەربەندیخان سەرچاوەیەکی دووەمی ووزەی کارەبایە لە باشووری کوردسـتان و سـەر بە پارێزگـای سلێمانیە ، کـە لـەوکات دروسـتکردنی ئـەم بەنـداوە مانـدوو بـوونێکی زۆری وویـستووە بـە هـۆی هەلکەووتـەو شـوێنی جووگرافی ناوچەکەو لە هەمان کاتدا بەستنەوەی هەردوو ناوچەی گـەرمیان و کووێستانە لە باشووری کوردستان .

١٩٦١/١٢/٢٤ بـۆ یەکـەم جـار تـۆری کارەبـا گەیـشتە شارۆچـکەی عـەنکاوەی سـەر بـە پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردسـتان ، ئەویش لەگەڕەکی خالدیە بوو

لە شارەکەدا.

✍ ١٩٦٢

١٩٦٢/١/١ وولاتیساموا سەربەخۆیی خۆی لەناو رایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا بەشێوەیەکی رەسمی راگەیاند. ئەم راگەیاندنەش لە شاری – ئابیا –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣٥,٧٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢,٨٣١ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی .٣٢٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ساموانی ٩٤٪ . نەتەوەی تێکەلاو ٤٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٢/١/٢٦ رۆژنامەیەکی ئەلمانی کە لە شاری – کۆلن– دەردەچوو ... نووسیویەتی:– یەکیەتی سۆڤیەت پشتگیری کوردەکان دەکات بەفڕۆکەو چەكو تەقەمەنیو ئازوقەیان بۆ رەوانە دەکات– کە ئەمەش لەپێناو شێوواندنو پڕوپاگەندەی نالەبار بوو ، لەپەیوەندیەکانی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلولیو نێوو دەوولەتی لەناوچەو هەرێمەکاندا.

١٩٦٢/٢/٤ راگەیاندنی بڕیاری رێکخراوی وولاتانی ئەمەریکا بەدەرکردنی کۆماری کووبا لەو رێکخراوە لە دوای هەلسان بەشۆڕش ، سەرەڕای ئەوەی کە هیچ بڕیارێکی نەتەوە یەکگرتووەکان دووپاتی ئەو کارەو نارەزاییەی دەرنەبڕیووە لە هیچ بەلگەو بڕیارەکانیدا .

١٩٦٢/٢/١٠ مۆرکردنی رێکەووتننامەی هاوکاری بە گۆڕینەوەی زانیاری سیخووڕی لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەتو ئەمەریکا ، بە گۆڕینەوەی فڕۆکەوانی ئەمەریکا بە سیخووڕی سۆڤیەت ، کە هەریەکەیان سیخووڕەکانی یەکتریان زیندانی کردبوو لە وولاتەکانیان.

١٩٦٢/٢/١٢ سـەرۆکی ئەمـەریکا جـۆن کەنـەدی لەلێـدوانێکی ڕەسمیـدا نـاڕەزایی خـۆی بەرامبــەر کــارە جــۆراو جۆرەکــانی یەکیــەتی ســۆڤیەت دەربــڕی و داوای کــشانەوەی هێزەکــانی ســووپای ســۆڤیەتی کــرد ، ئــەویش لــە ئــەنجامی گفتووگــۆی چــڕ لــە نێــوان ئەمــەریکاو ســۆڤیەت ڕێککــەووتن لەســەر هەلنەگیرسانی جەنگی سێیەمی جیهان لەسەر دوورگەی کووبا مۆرکرا.

١٩٦٢/٣/١٨ ڕائدی گەردوونی سۆڤیەتی بۆ یەکەم جار مەلە لە گەردوون بکات کە ناوی – ئەلکسی لیونوف– بوو ، کە کەشتیەکەی بۆماوەی ٢٠ دەقیقە جێهێشت.

١٩٦٢/٣/١٨ لـە دوای گـۆڕینی کارەکـانی شۆڕشـی جـەزائرو بـەردەوام بـوونی بەشۆڕشـی نهـێنی، دوای ئــەوە ئــەو شۆڕشــە لــەقۆناخی نهــێنی خــۆی گوواســتەوە بۆقۆنــاخی ئاشــکرا ، کێــشەی جــەزائیر چــووە نــاو ڕێکخــراوی نەتــەوە یــەکگرتووەکان لــەخوولی ســاڵی ١٩٥٩، دوای ئــەوە بــەپێکهێنانی وەزارەتــی گوواســتنەوە بە چـوونە نـاوگفتووگۆ لەگـەڵ نووێنـەری فەڕەنسا ، ئـەویش کۆتـایی هـات بـەمۆرکردنی ڕێککەووتنامـەی ئیڤیـان و ڕاگەیانـدنی وەسـتانی شەڕو سەرۆکی فەڕەنسا دیگول دانی بە جەزائیری سەربەخۆنا لە ناوچەکەدا

١٩٦٢/٤/٢٣ کۆچی دوای نووسەرو شاعێرو چیرۆك نووسـی نـاوداری کـورد مامۆستا نەجمەدین مـەلا غـەفور ... جێگــەی باســکردنە کــە مامۆســتا نەجمــەدین لــە ســاڵی ١٨٨٩لەشاری سلێمانی چاوی بــە جیهــان هــەڵهێناوە ... خوێنــدەواری لـــەحووجرەو مزگەوتـــەکان فێربـــووە ... ژیانێکی سەیرو سەمەرەو پڕ لە نهێنی لە قەلەندەر خانەکەی کە

ناوی نابوو – کەشتی نووح – بەسەر بردووە ، سەرەتای ژیانی لوغزێکی سەرسورمێن بووە.

ئەم نووسەرە لە سالی ١٩٢٦ تا ١٩٣٢ بەشداری لەنووسینی گۆڤاری زاری کرمانجی دا کردووە کە لە ١٩٢٦/٥/٢٥ تاکوو وەستانی لە سالی ١٩٣٢ لەلایەن حوسێن حوزنی موکریانی لەرواندوز بلاودەکرایەوە . کە ٢٤ ژماری لیٚ بلاٚوکراوەتەوە... ئەم نووسەرە لە زۆربەی ژمارەکان بابەتی جۆراو جۆری بلاوکردۆتەوە .

لە رۆژی مردنی دەرگای کەشتی نووحی داخستووە تاکوو ٥/٥ کەس هەوالی نەزانیووە تاکوو ئاگاداری پۆلیس کراوەتەوە دەرگای مالەکەی ئەم نووسەرە قەلەندەرە شکێندراوەو لاشەیەکی بیٚ گیان کە پشیلە کەی لایەك لە دەموو چاوی خواردووە ، لە نەخۆشخانە کاری پێویستی بۆ ئەنجام دراوە و دوای مردنی بە ٢٠ سالٚ ، واتە لە سالی ١٩٨٢ بەرهەمێکی بەناوی – شاعرەبەناوبانگەکان – بلاوکراوەتەوە .

١٩٦٢/٦/٥ کۆچی دوایی رووناکبیرو پەروەردەگارو تێکۆشەری کورد عەبدوللا عەزیز هەولێری ، لە تەمەنی ٥٨ سالیدا لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان .

شایانی باسە ئەم رووناکبیرە ناوی تەواوی – عەبدوللاعەزیز حەمە رەحیمی – ئەردەلانیە و لە سالی ١٩٠٤ لە شاری هەولێر چاوی بە جیهان هەلهێناوە ... ئەم بنەمالە لە سەردەمی باپیری لە شاری مەهاباد لە هەرێمی رۆژهەلاتی کوردستان رویان لە هەولێر کردووەو لێی نیشتە جیٚ بوونە .

ئەم روناکبیرە خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لەشاری هەولێرو کەرکوك تەواو کردووە ، خوێندنی خانەی مامۆستایانی لە شاری بەغدا تەواو کردووە ، لە سالی ١٩٥٤ بۆتە مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی وبە بەهۆی هەلوێستی کوردایەتی لەگەلٚ مامۆستا رەفیق حلمی لە عمارە دامەزراوە ... هەر بەم هۆیە پەیوەندی تەواویان هەبووە بەروناکبیروو نووسەرە شۆرشگێرەکانی کورد لە کوردستان .

ئەم رووناکبیرە لەگەلٚ دروست بوونی کۆمەلەی خۆییبون بۆتە ئەندامی ئەم

کۆمەڵەیە ، دوای ئەوەی کە پارتی هیوا دامەزراوە لە ساڵی ١٩٣٩ بووەتە ئەندامی چالاکی ئەو پارتە ، لە سەر داوای مامۆستا رەفیق حلمی چووتە ڕووسیا لە پێناو پەیوەندی کردن بە کوردەکانی ڕۆژئاوای کوردستانی لکێندراو بە سووریا و پەیوەندی کردووە بە میرجەلادەت بەدرخان بۆ یەکخستنی خەباتی کوردایەتی

ئەم ڕووناکبیرە سێ بەرهەمی بە پێزی هەیە ، ئەویش ١- کارەساتی بارزان . ٢ - زەرەری جگەرەکێشان . ٣- دیوانێکی شعری نیشتیمانی ، ئەمەیان دەستنووسە وکتێبەکانی دیکەی چاپکران وبەردەوام بوو لەخەبات تاکوو ماڵئاویی لەگەل و نیشتیمان دەکات .

١٩٦٢/٦/٧ پارتی سوشیا لیستی یەکگرتووی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا لە بڵاوکراوەیەکیدا نووسیویەتی:- ئەڵمانیای ڕۆژئاوا ڕاهێنان بە کوردە ئاوارەکان دەکات لەسەر چەکی هەمە جۆر ، بۆ ئەوەی بکرێن لەپێناو ڕووخاندنی ڕژێمی عەبدولکەریم قاسم لە ئێراق.

١٩٦٢/٦/١٨ شاعیری نەتەوەیی و نیشتمانی مامۆستا - ئەسیری - لە شاری کەرکوك کۆچی دوایی دەکات و هەر لەوێ دەنێژرێت ، کە ناوی ڕاستی خۆی - عەبدولخالق سەید حوسێن- ـە هەر لەشاری کەرکوك لە باشووری کوردستان لەساڵی ١٨٩٥ لەدایك بووەو بەنەخۆشی شێرپەنجە کۆچی کردووە لە شارەکەدا .

١٩٦٢/٧/١ وولاتی ڕواندا سەربەخۆیی خۆی بە جیابوونەوەی لە بەلژیکا ڕاگەیاندو پۆستی سەرەك کۆمار لەلایەن تیرەی هۆتیەکان گرترا دەستەوە ، لەو کات بۆرەندی و ڕواندا یەك دەوولەت بوون و لە

ئەنجامی کێشەو ململانێی نێوان هۆزەکان لێك جیابوونەوە ، لەهەمان کات بۆرەندی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەهۆی کێشەو ململانێی نێوان هۆزەکانی تووتسی و هۆتۆ لەهەرێمەکەدا.

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – کمبالا –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٤٦٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاّتەکەی ، ٨,٩٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ٢٦٢,٣٣٨ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٨١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، هۆتیەکان ٨٠٪ . تووتسیەکان ٢٠٪ . لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٢/٧/٥ وولاّتی جەزائر سەربەخۆیی خۆی بەرزگار بوونی لە ژێر دەستی داگیر کەری فەرەنسا ڕاگەیاندو فەرەنساش بەفەرمی دانی بەسەربەخۆیی خەزائر نا ، بە کۆمای جەزائری دیموکراتی لەدوای جەنگێکی

خووێناوی کە زیاتر لە ١/٥ ملیۆن هاوولاّتی جەزائر شەهید کران لە وولاّتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – جەزائر – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣,٨٥٤,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاّتەکەی ، ٣٣,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ٢,١٨٣,٧٠٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٥ کەس لە یەك کیلۆ نەتر چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٩٪ . لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٢/٧/٩ هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی حکوومـەتی ئێـراق بـە هەڵـە سـنوورەکانی تورکیایان بۆردومان کرد لەجیاتی بۆردومان کردنی ناوچەکانی کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، ئەویش لە بنکەکانی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمەکەدا .

شـایانی باسـە درێـژایی سـنووری نێـوان ئێـراق و تورکیـا لەسـەر خـاکی بـاکوورو باشـووری کوردسـتانی دابەشـکراوو داگیرکـراوی نێـوان هـەردوو ڕژێمە شۆڤێنیەکەیە بەپێی جێ بەجێکراوی پەیمانی لۆزانی ٢٤/٧/ ١٩٢٣دا .

١٩٦٢/٧/١١ بـۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی جیهـان پەخـشی تەلـەفزیۆنی ئاسمـانی – سەتەلایت– کرا لە جیهان لە ڕێگەی مانگی دەستکرد .

١٩٦٢/٨/٥ هونەرمەنـدو روونـاکبیرو ئەکتـەری نـاوداری سـینەمایی – مـارلین مـۆنرۆ– کۆچـی دوایـی کـرد ، بـەلام ئێـستاش زەردخەنـەی سـیحراوی لـە مێـشکی ملیۆنەها کەس دایە.. شایانی باسە مارلین مۆنرۆ لە شۆقەکەی خۆیدا لە شاری لۆس ئەنجلۆس لە ئەمەریکا

بە مردوویی دۆزریایەوەو دوای پشکنینی پزیشکی دەرکەووت کە ژمارەیەك لەحەبی خواردبوو ، بە هۆی باری نالەباری دەروونی . کە بووە هۆی گیان لە دەست دانی لە شوقەکەیدا .

١٩٦٢/٨/٦ وولاتی جامایکا سەربەخۆیی خـۆی لــەناو ڕایەڵـــەی کۆمەنوولـــسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـدو سـەرۆکی پـارتی گەلی نیشتمانی – ئەسکەندەر پۆرستافت – پۆستی سەرۆك کۆمـاری وولاتەکـەی گرتـە دەســـــت و پرۆگرامـــــی سۆشیالیستی پەیرەو کرد ، لە پێناو بووژاندنەوەی هەمە لایەنەی وولاتەکە بەتایبەتی لەبواری ژێرخانی ئابووری و بازرگانی لە وولاتەکەیدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – کینجسـتن – ی پایتـەخت بـوو کـەژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٦٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاّتەکەی ، ٢,٩٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ١٠,٩٩٠هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٧٠ کەس لە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، ئـەفریکی ٧٦٪ . ئەفرۆ ئەورووپی ١٥٪ . سپی پێست وچینی ٩٪ . لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٢/٨/٣١ وولاّتـی ترینیـدادوتوباگۆ سەربەخۆیی خۆیان لـەناو ڕایەڵـەی کۆمەنوولـسی بەریتانیا بەدەست هێنا ، بـەبڕیاری دەسـەلاّتی شانـشین ئـەلیزابتی شانـشینی بـەریتانیاو ئەنجوومـەنی لـۆرداتی بەریتانیا لە وولاّتەکەدا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شاری – پۆرت ئـڤ سبینی– پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ٤٦,٧٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاّتەکـەی ، ١,٣٧٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاّتەکـەی ، ٥,١٢٨ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٦٩٠ کـەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ڕەش پێستەکان ٤٥٪ . هندی دوورگەی هندی ڕۆژهەلاّت ٤٠٪ . تێکەلاّوەکان ١٥٪ . لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٢/٩/١١ ئاژانـسی تاسـی سـۆڤیەتی بـۆ یەکـەم جـار ڕایگەیانـد بـە چەسـپاندنی مووشـەکەکانی مامناوەنـدی بنکـە سـەربازیەکان لـە سـەر خـاکی کووبـا دژی ئەمەریکا لە وولاّتەکەو کێشووەرەکەدا .

١٩٦٢/٩/٢٦ بـەرپابوونی کودەتـای سـەربازی لەلایـەن عـەلی عەبـدوللاّ سـالّح لـە وولاّتـی یەمەن بەڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماریو هەڵووەشاندنەوەی ڕژێمی شانـشینی ،

بە سەرکردایەتی ئیمام بەدر ئەحمەدو بەرەو هەندەران هەڵات و بۆ ڕۆژی دوایی دەسەڵاتی میسر دانی بەو کودەتایە نا لە وڵاتەکەیدا .

١٩٦٢/١٠/٥ لە ئەنجامی هەڵبژاردن لە پارێزگای حەسەکەی وڵاتی سووریای دروستکراو لە سەر خاکی گەلانی وڵاتەکە ، بە تایبەتی خاکی کوردستان ١٥٠,٠٠٠ هەزار حێزانی کورد ناسنامەیان لێ وەرگیراوەو بە دانیشتووانی دەرەکیان ناوزەند کردن لە ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا ، ئەویش بەپێی پەیمانی جێبەجێکراوی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ مۆرکراو لە لایەن هاوپەیمانانەدا .

١٩٦٢/١٠/٩ وڵاتی ئۆگەندا سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاندو– یملتۆن ئۆپریت– لە پارتی کۆنگرەی گەلی ئۆگەندا ، یەکەم پۆستی سەرەك وەزیرانی حکوومەتی ئۆگەندای گرتە دەست لە سەر وڵاتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – کەمبالا –ی پایتەخت بوو کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,١٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەکەی ، ٢٣,١٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ٢٣٥,٨٨٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٥٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، زیاتر لە پێنج هۆزو تیرەی نژادی تیا نیشتە جێیە لە وڵاتەکەدا .

١٩٦٢/١٠/١٠ هێزەکانی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول لە باشووری کوردستان چەند تەکنیکارێکی بەریتانیان بەدیل گرت ، کە لە تووێژینەوەی چاوگەکانی نەوت دەگەڕان لەخاکی هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٦٢/١٠/١٦ سەرۆکی ئەمەریکی جۆن کەنەدی ئاگادار کرا ، کە یەکیەتی سۆفیەت هەڵساوە بە دامەزراندنی مووشەکی ئەتۆمی لە سەر خاکی کووباو ئەم کارەش بووە هۆی دورست بوونی کێشەی مووشەکی ئەتۆمی لە نێوانیاندا .

١٩٦٢/١٠/١٦ فەیلەسوف دیاری زانست و ئەدەبی فەرەنسی و جیهان – گاستۆن باسلار – لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا کۆچی دوایی کردووە ... شایانی باسکردنە کە باسلار لە ساڵی ١٨٨٤، لەخێزانێکی هەژاری شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... کە باوکی پینەدۆز بووە ... هەروا زۆر بەناخۆشی دەیتوانی گوزەرانی خێزانەکەی دابین بکات و بۆیە لە زویەکەوە گاستۆن لە فەرمانگەی پۆستە دادەمەزرێ .

بەڵام بە هەوڵ و تێکۆشانی خۆی باسلار توانی لەساڵی ١٩١٢ ، بەشی بیرکاری لە زانکۆی ئێواران تەواو بکات ... کاتێك کە جەنگی یەکەمی جیهان لەساڵی ١٩١٤ بەرپا دەبێ دەکرێت بەسەربازو رەوانەی بەرەکانی جەنگ دەکرێت .

هەروا لەساڵی ١٩٢٠ مۆڵەت یسانس لە فەلسەفە بەدەست دێنێ ... لەساڵی ١٩٢٢ بەشی کیمیا دەخوێنێ ، پلەی دکتۆرا بەدەست دێنێ لەساڵی ١٩٢٧ ، دوای ئەوە لەساڵی ١٩٤٠ لە زانکۆی دیگۆڵ لە شاری پاریس وانە دەڵێتەوە ، دوای ئەوەش لە ساڵی ١٩٥٤ وەك یەك لە مامۆستا دیارەکانی فەلسەفە لەزانکۆی – سۆربۆن – درێژە بەوێنە دەدات ... دوای ئەوە بەهۆی زیرەکی دەبێتە ئەندامی ئەکادیمیای زانستی ئاکاری و رامیاریەکان ... ئەم فەیلەسوفە چەندین بەرهەمی بەپێزو بەرچاو لە ژیانیدا دەنووسێ و بڵاودەکاتەوە وەك:–

عەقلی زانستی لەساڵی ١٩٣٤ . ٢ – پێکهاتنی عەقلی زانستی لەساڵی ١٩٣٨ . ٣ – مادیەتی عەقلانی لەساڵی ١٩٥٣. ٤ – شیکردنەوەی دەروونی بۆ ئاگرلە ساڵی ١٩٣٧. چەندین بەرهەمی بەبەهاو بەنرخی دیکە لەژیانیدا.

١٩٦٢/١٠/١٨ فرۆکە سیخووریەکانی ئەمەریکا وێنەی دامەزراندنی ئەم مووشەکانەی سۆڤیەتی بە وێنە وەرگرت ، کە لە سەرخاکی کووبا دامەزرا وەك ئەوانەی کە

لەسەرخاكی سۆڤیەت بوون

١٩٦٢/١٠/٢٢ سەرۆكی ئەمەریكا جۆن كەنەدی فەرمانیدا بە چاودێری كردنی دەریایی توونـد لەسـەر دوورگـەی كووبـا ، ئـەویش بـە قەدەخـەكردنی كەشـتیە جەنگیەكانی سۆڤیەت ، بە گەیاندنی پێداویستییەكانی جەنگ و مووشەك بۆ كووبا ، لە هەمان كات هەڕەشەی سەربازی كردە سەر سۆڤیەت و بووە هۆی كـشاندنەوەی زانـاو مووشـەكەكان لـەكووباو دوور كەووتنـەوەیان لەشـەڕی سێیەمی جیهانیدا .

١٩٦٢/١١/١٤ وولاتی ئەریتریا بووە بەشێك لە ئەسیووبیا ، ئەویش لـە دوای سێ سالْ لـە تێكۆشان و خەباتی بێووچانی گەلانی ئەسیوبیا كە زیاتر لە ١٥٠٠٠٠ هەزار هـاوولاتی كـووژران ، لـە ئاكـامی شـەڕی دژواری نێـوان هـۆزو تـیرە دەسـەلاتدارەكان تـاكوو ئیمپراتـۆر هیلاسیلاسـی لـە دەسـەلات لابـرا لەلایـەن بەرەی ڕزگاری گەلانی ئەریتریا و ئەسیووبیا .

١٩٦٢/١١/١٨ شاعرو رووناكبیری نیشتمانی و نەتەوەیی و چینی چەوساوە لـە باشووری كوردستان مامۆستا-گۆران-كۆچی دوایی كرد. جێگەی باسكردنە كە مامۆستا گۆران ناوی تەواوی - عەبدوللا بەگ سلێان بەگ عەبدوللا بەگ - ە و نازنـــاوی شـــاعیری - عەبـدوللا گـۆران - ە یـاخوود گـــۆران . ئـــەم شـــاعیرە لـــە شارۆچـكەی هەلەبجـەی شـەهید لە سالْی ١٩٠٥ چاوی بە جیهان هەلْهێناوە ، بنە مالْەكەی لە بەگزادەی میران بەگن ، لـە ناوچـەی مـەریوان لـە رۆژهـەلاتی كوردسـتان و عینایـەتوولْلا بـەگی ئـەمانوولْلا بـەگیان بـە خـۆیی و خێزانەكـەی روو لـە شـاری سـلێمانی لـە باشـووری كوردسـتان دەكـەن و لـە دەڤـەری قـەرەداخ نیـشتەجێ دەبـن لـە ناوچەكەدا

لە دوای ئەوە مامۆستا گۆران لە لای باوكی دەست بە خووێندن دەكات بە خووێندنی قرئان و نامیلكەكانی ئاینی . دوای ئەوە لە مزگەووتی پاشای هەلەبجە دەبێتە فەقێ و تەنانەت ماوەیەكیش بە – فەقێ عەبدوللا – ناسراوە لە شارۆچكەكەو شارەكاندا .

لە دوای مردنی باوكی لە ساڵی ۱۹۱۹ واز لە خووێندن دێنێ و لە نێوان ساڵەكانی ۱۹۲۲– ۱۹۲۵ كار دەكات لە پێناو دابین كردنی بژێوی ژیانی خێزانەكەیدا .

دوای ئەوە مامۆستا گۆران بۆ یەكەم جار لە ساڵی ۱۹۲۵ بە مامۆستای قوتابخانەی هەلەبجە دادەمەزرێت و لە ساڵی ۱۹۳۷ لە قوتابخانەكانی ئەو ناوچەیەدا ماوەتەوە ، دوای ئەوە راژەكەی ئەگوازێتەوە بۆ بەرێوەبەرایەتی ئاوەدان كردنەوە لە بەشی رێگاو بان وتا دەستگیر كردنی بۆ یەكەم جار لە ساڵی ۱۹۵۱ دا ، دوای ئەوە لە بەندیخانە ئازاد دەكرێ و لە ساڵی ۱۹۵۲ دەگەرێتەوە بۆ شاری سلێمانی و دەبێتە بەرپرسی رۆژنامەی – ژین – تا مانگی ۱۹۵٤/۹/ . لە شاری سلێمانیدا.

هەروا لە ۱۹۵٤/۱/۱۷ دووبارە لە لایەن دەسەلاتدارانی رژێم دەستگیر دەكرێت تا لە ۱۹۵٦/۹/۱۲ ئازاد دەكرێ . دوای ئەوە بۆ جاری سێیەم لە ۱۹۵٦/۱۱/۱۷ دادگای عوورفی لە شاری كەركوك بریاری زیندانی دەدات و تا ۱۹۵۸/۸/۱ و ئازاد دەكرێ .

دوای ئەوە لە ساڵی ۱۹۵۹ سەرپەرشتی گۆڤاری – شەفەق – دەكات بە ناوی – بەیان – دەری دەكات تا ساڵی ۱۹٦۰ ، دوای ئەوە لە ناوەراستی ساڵی ۱۹٦۰ روو لە شاری بەغدا دەكات و دەبێتە وانە بێژ لە بەشی كوردی لە كۆلیژی ئاداب لە زانكۆی بەغدا . هەروا بە ئەندامی دەستەی نووسەرانی رۆژنامەی ئازادی . لە ساڵی ۱۹٦۲ تووشی نەخۆشی گەدە دەبێ و نەشتەرگەری بۆ دەكرێ . دوای ئەوە دەگەرێتەوە شاری سلێمانی و لە ۱۱/۱۸ ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەكەی دەكات لە شارەكەدا .

۱۹٦۲/۱۲/۱٤ دەرچوونی بریاری كۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەكگرتووەكان بە ژمارە/۱۸۰۳ بەسەربەخۆیی سامانە سروشتیەكان و راگەیاندنی سەربەخۆیی داهاتوی گەلان و مسۆگەری جێبەجێكردنی مافە ئابووری و كۆمەلایەتی و رۆشنبیری لە وولاتانی جیهان .

۱۹٦۲/۱۲/۲۰ رۆژنامەی – سەندی تەلگراف– نووسیوویەتی:– گرنگترین گیروگرفتی

کوردەکان کێشەو ناکۆکی ناوخۆیانەو بۆتە گەورەترین کۆسپ لە پێش پێك هێنانی کوردستانێکی ئۆتۆنۆم.

١٩٦٢/١٢/٢٠ رۆژنامەی – سەندەیی تەلەگراف – لە بابەتێکدا بڵاوی کردۆتەوەو دەڵێ :- گرنگترین گیروگرفتی کوردەکان کێشەو ململانێ و ناکۆکی ناوخۆیانەو بووەنە کۆسپی پێکهێنانی کوردستانێکی سەربەخۆ لە کوردستان .

جا من نامەوێ زۆر بچمە ناو نووسینەکە لە بەر ئەوەی وەك رۆژنامەکە ئاماژەی پێکردووە راستە ، لە سەرەتای بوونی دەسەڵاتی کوردی بگرە لەگوندو ناوچەو هەرێم بەبنەماڵەو کەسان و ئیمارات و دەسەڵاتی هەرێمی . بە تایبەتی لە دوای راپەرینەکەی بەهاری ١٩٩١/ کە ئەندامی سەرکردایەتی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان – نەوشیروان مستەفا – دەڵێ :- ئێستاکە بەو رابردووەدا دەچمەوە کە پێموایە ئێمە دەبوایە – سەرکردایەتی یەکیەتی – هەڵوێستی دیکەمان هەبوایە سەرەرای هەموو دوژمنایەتی و ناکۆکیەکانمان – مەلا مستەفا – بەگەورەترین سەرکردەی کورد دانەنرا لەو رۆژەدا لە جیاتی ئەوەی هێرشی بکەینە سەر , پەیمانی پرسەو سەرەخۆشیمان بۆ بنەماڵەی بارزانی و ئەندام و لایەنگرانی بناردایە , ئەگەر چی بەدنگیشمانەوە نەدەهاتن .

بەڵام ئەوەمان بکردایەتە بۆنەیەك و داوایان لێ بکەین کە لاپەرەیەکی تازە بۆ یەکیەتی و پارتی بکەونەوەو بانگیان بکەین بۆ ئاشت بووەنەوەی نەتەوەیی , بەڵام نەمانکرد . چونکە لە ژێر کاریگەری رووداوەکانی هەکاریدا – کاس و تاسا – بووین وبیرمان لە هیچ نەدەکردەوە – تۆڵە – نەبێ ، لە ناو ئێمەشدا هەبوو ئەم مردنەیان بە – تۆڵەی خودای – دادەنا .

ئەمەیە راستی کە سەرکردایەتی کورد لە سەرتای بوونیەوە تاکوو کۆتایی

تەواو بوونی ئەم مێژوونامەیە ، هەموو کات بیریان لەتۆڵە وەرگرتنەوە کردووە بەنهێنی گەر بە ئاشکرا بارو دۆخیان بۆ نەگونجابێت ، بە تایبەتی لە بوارەکانی رامیاری و ئابووری و دەسەلات و سامان بە خۆزاڵکردن یەکیان بەرامبەر ئەویدیکە و بیرو بۆچوونە بێ تواناکانیش خراونەتە پشت و بوارێکی رووخاو بە هیچیان دانەناون تەنیا بەپێی بەرژەوەندیەکانیان نەبێت .

١٩٦٣

١٩٦٣/١/١٢ بە هۆی بارودۆخی نا لە باری گەلانی ئێراق ، بە تایبەتی گەلی کوردو لێک ترازانی پەیوەندی نەتەوەیی و کۆمەلایەتی و نەمانی بروا بەباری رامیاری و دەرکەوتنی هەلوویستی جۆراوجۆر ، ئەوە بوو کۆمەڵێك چەکدار لەپێشمەرگەکانی شۆڕشی ئەیلول کە ئەو کاتە پێیان دەگووتن کۆمەلە ، بەدەست کێش و بەهاندان و پشتیووانی هەندێ لەخزمی نا لەبارو نەخۆشەوویستەکانی پەلاماری سەرەك عەشیرەتی سیان – هادی ئاغا ئەحمەد ئاغا – درا لە مەڵبەندی عەشیرەتەکە، کە گوندی سەر بەشاخی ناوچەی کەندیناوەی سەربە ناحیەی دیبەگەی پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستاندا.

ئەویش لە ئەنجامی شەڕێکی کوورت و بە بریندار کردنی پێشمەرگەو دوایی سووتاندنی ماڵەکەی هادی ئاغا و لە ئاکام خۆی بە دەستەوەدا ، دوای ئەوە بەرەو چیاکانی ماکۆك و کارۆخی ناوچەی بێتواتەیان برد .

لەو کاتیشدا مستەفا بارزانی لە نزیك گوندی بێتواتە بوو ، هەروا دوو جار چاوی کەووت بە هادی ئاغاو لەئاکامی گفتۆگۆی نێوانیان لەبارەی

گرتنی و باری ناوچەکە ، دوای ئەوە بارزانی ماوەی بەهادی ئاغا دا بەئازاد کردنی و بەگەڕێتەوە بۆ ماڵەکەی خۆی..؟! ... بەڵام لێرەدا لە ١٩٦٣/٢/٥ لە دەوروبەری گوندی بێتواتەی سەربەقەزای رانیەی پارێزگای سلێمانی ، گیانیان پیٚ لە دەستدا.

شایانی باسە لە دوای ئەوە ئەو کارە ئەنجام درا لە لایەن خزمانی عەشیرەتەکە ، کە ئەوان بەرپرسیاریەتی هەڵدەگرن . نەك چەکدارانی شۆڕشی ئەیلول ، چونکە ئەو راپۆرت و مشتوو مڕە بە هۆی دژایەتی کردنی ئەو کەسایەتییە بووە ، نەك لە بەر ئەوەی هادی ئاغا دژی شۆڕشی ئەیلول بوو بێت و بە پێچەوانە ، گەر ئەم کەسایەتییە لەژیان بمابایە باری ناوچەی کەندێناوە دوور نەبوو بەو ئەنجامە نەدەگەیشت لە هەرێمەکەدا .

بەڵام ناو و ناتۆرەو وتەی ناشیرین بەناوی هادی ئاغا ئەنجامەکەی بووە هۆی سەر لێشووانی عەشیرەتەکەو لێك ترازان و شەرمەزاری و تاکو ئێستاش ئەم کێشەو شەرمەزاریە بەردەوامەلە ناو عەشیرەتەکەدا .

عەشیرەتی سیان لەپارێزگای هەولێر دانیشتووانی زیاتر لە – ٢٧ – گوندی تەواوی عەشیرەتەکەیە ، جگە لە دانیشتووانەکانی شاری هەولێرو کەرکوك وشارو شارۆچکەکانی وەك مەخموور دیبەگەو قووشتەپەودوبز ، جگە لەقەزای کۆیەو رانیەو قەلادزیٚ ...هەروا لە رۆژئاوای کوردستانی لیکێندراو بە سووریاو رۆژهەڵاتی ژێر دەسەڵاتی رژێمی فارس لە ئێران .

شایانی باسە ئاوەدان کردنەوەی گوندی سەربەشاخ بەر لە– ٣٠٠ – ساڵ زیاترەو بەر لەویش دانیشتووی گوندی پونگینەی نزیکی بووە .. ئەو گوندە ئێستا – ٢٧ – بیری نەوتی بەرهەم هێنەری تیایەو رووبەری خاکی گوندەکە نزیکەی– ١٢ – هەزار دۆنم زەویە... دوای ئەوە رژێمی بەعس لە ئێراق ئەو گوندەی لەساڵی ١٩٧٥ بەچەند رۆژێك پێش شکستی شۆڕشی ئەیلول راگوویزراوە بۆ شاری هەولێرو دەوروبەری .

جێگەی باسکردنە کە هادی ئاغا ئەحمەد ئاغا بەهۆی ئازایەتی عەشیرەتەکەو لێهاتووی کەسایەتیەکەی هیچ هۆزو کەسایەتیەك لە پارێزگای هەولێرو کەرکووك نەیاتوانیە شان لەشانی ئەو کەسایەتیە بدن ،

بەهۆی ئازایەتی وبالادەستی لە ناوچەکەو ریزی تایبەتمەندیو بالای هەبووە لەنێوو کەسایەتی داموو دەزگاکانی رژێمی شانشین لە ئێراق ، هەروا لە دوای شۆڕشی - ١٤- تموزیش لە ئێراقدا .

بەلام بارودۆخی نوێی ئێراق کاردانەوەی نالەباری کردە سەر هەلوویستەکانی ، ئەویش بەهۆی نەمانی بڕوا بەبارو دۆخە لە بارچووەکەدا .

شایانی باسە تەرمی ئەو کەسایەتیە لە١٩٩٠/٧/٢٨ هێنرایەوە گوندی سەربەشاخ و گۆرەکەی لەگۆرستانی گوندەکەیەو زیاتر لە - ٥٠٠- ئۆتۆمبێل بەشداری رێورەسمی بەخاك سپاردنی هادی ئاغای کرد لە هەموو چینو توویژو سەرەك عەشیرەتو کەسایەتی لە پارێزگای هەولێردا..

١٩٦٣/٢/٨ بیرۆی رامیاری پارتی دیموکراتی کوردستان بروسکەیەکی ئاراستەی بارزانی مستەفا کرد ، کە تیایدا هاتووە .

لەو بڕوایەداین کە دەرفەت بە تەواوی لە بارە بۆ لێدانی دووژمن ، پێش ئەوەی شووێن پێی خۆی قایم بکات ...پێوویستە ئەم دەرفەتە بقۆزینەوە بۆ بەدی هێنانی ئامانجەکانی شۆڕشەکەمان و ئامانجەکانی گەلی ئێراق بەگشتی و گەلی کوردستان لە باشووری کوردستانبەتایبەتی ، لە دوای کودەتایەکە لەلایەن بەعسیەکان لە ئێراقدا .

١٩٦٣/٢/٨ ئەنجامدانی کودەتا بەدناوەکەی سەربازە بەعسیەکان دژی ڕژێمی کۆماری بە سەرکردایەتی عەبدولکەریم قاسم

لە ئەنجام سەرکەووتنو بووە هۆکارێکی ترسناك بەرەو لێك ترازانی باری پێك هاتەکان لە گەلانی ئێراقو پەیوەندی

کۆمەلایـەتی و ڕامیـاری و ئـابووری ، بەتایبـەت نەتـەوەی کـوردو خـاکی کوردستان و بە سەرەتای دەست پێکردنی تەواوی بەعەرەبکردن و گۆڕینی دیمووگرافیـای جـووگرافی خـاکی کوردسـتان ، کـە بەڕاگوواسـتنی کـوردو جێگە گرتنەوەیان بەعەرەبی هاوردە ، لە ناوچەکانی دیکەی ئێراق و گەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کورد لە کوردستان .

کە ئەویش کەوتە بەر شالاوی ئاگرو ئاسن و کووشتن و لە سێدارەدان و گوللە بـاران کـردن ، لەلایـەن ئـەو ڕژێمـە بەعـسیە شـۆڤێنیە بەرچـاو تەنگـە بـە بەرزکردنەوەی دورشمی – امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة – – وحدة – حرية اشتراكية – ئەمە لە شێوازدا

بەلاّم لە ناوەڕۆك بە پێچەوانە بوو لـە هـەموو بوارە جیاجیاکان . بەتایبەتی لـە بـواری نەتـەوەبی و نیشتمانی تـاکوو رووخانـدنی ئـەو ڕژێمـە بۆگەنـە لـە ٢٠٠٣/٤/٩ لەپرۆسـەیەکی ئـازادکردن لەلایـەن ئەمـەریکا و هاوپـەیمانان لـە ناوچەکەو جیهاندا .

١٩٦٣/٢/١٠ سـەرکردایەتی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە بروسـکەیەکدا پیرۆزبـایی بەسـەرکەووتنی کودەتاکـە کـردو داوای لـە حکوومـەت کـرد کـە دان بـە مـافی ئۆتۆنـۆمی بـۆ کـورد بنێـت و شـاندێکی فـەرمی بـۆ گفتووگۆکردن لەگەڵیاندا بنێرێتە شاری بەغدا .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە دوو ڕۆژ دوای کودەتاکە – سالح یۆسفی – بە نـاوی بیرۆکـەی رامیـاری پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و شۆڕشـی کـورد بروسـکەیەکی ئاراسـتەی سـەرکردایەتی رژێمـی نـوێ لـە ئێـراق کـرد لـە هەرێمەکەدا .

گـەر بـەراوردێکی ئـەو دوو بـۆ چوونەی بەعـسیەکان و پـارتی دیمـوکراتی

کوردستان بکەین ، زۆر بە ساکارانە لەوە دەگەین کە بەعسیەکان چەند شارەزاییانەو بە پلان بۆ کارەکانی خۆیان لە چوونە سەر دەسەلآت جوولاونەتەوەو پارتیان بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەکار هێناوە بە بێ بە دەستەوەدانی تەنیا یەك بەلگەش .

پارتیش چەند بڕوای بە بەڵێنێکی دەمی بەعسیەکان کردووەو هەموو توانایەکی خۆی تەرخان کرد بوو بۆ سەرکەوتنی بەعسیە کودەتاچیەکان لە ئێراق . ئەمەش بە بەراورد کردن لە گەڵ ڕۆژانی ۲/۱۳ی هەمان ساڵدا .

۱۹٦۳/۲/۱۳ نوێنەری کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان جەلال تالەبانی بەرەو قاهیرەی پایتەختی میسر بەرێکەوت و چاوی کەوت بە سەرۆك کۆماری میسر – جەمال عەبدولناسر – لەو گەشتە ئەو راستیە بۆ نوێنەری کورد دەرکەوت کە ئەویش درۆزانی و دووروویی بەعسیەکان بوو لە ئێراق بەرامبەر بەگەلی کورد و کێشە رەواکەیدا .

دوای گەرانەوەی جەلال تالەبانی لە قاهیرە بەکۆمەڵێك بیروڕای باشی جەمال عەبدولناسر بەرامبەر بەکوردو لە کۆرێکی رۆژنامەوانیدا تالەبانی ئەوەی ئاشکرا کرد ، کە بەعس و عەبدولسەلام هیچ نیازێکی چارەسەری کێشەی کوردیان نیە . چونکە کاتێك لە سەرەتای ۱۹٦۳ دا ئێراق و سووریا و میسر گفتووگۆیان بۆ یەکیەتی عەرەب دەست پێکرد ، لەلایەکەوە بیانوویان بۆ جێبەجێ نەکردنی پرۆژەی داخوازی کورد دەگێرایەوە بۆ بارودۆخی کۆبوونەوەی قاهیرەو وەرگرتنی رەزامەندی میسرو . سووریاش لەلایەکی دیکەوە ... کاتێك جەمال عەبدولناسر داوای بەشداری کردنی نوێنەری کوردی دەکرد لە کۆبوونەوە سێ قۆلیەکە ... ئێراق دژی ئەو بۆ

چوونە وەستاو کێشەی کوردیان بەمەسەلەیەکی تایبەت بەنێوخۆی ئێراق باس کرد ....!..؟.

١٩٦٣/٢/١٩ بەرێزان جەلال تالەبانی و سالح یوسفی بە نوێنەرایەتی شۆڕشی ئەیلول لە باشووری کوردستان سەردانی شاری بەغدایان کرد ، لە پێناو گفتوگۆ کردن لەگەڵ رژێمی بەعسی نوێ داو چاویان کەووت بەسەرەك وەزیرانی رژێمی بەعس – تاهیر یەحیا – لەپێناو چارەسەری کێشەی مافەکانی کورد لە باشووری کوردستان ، بەلام سەردانەکەیان بێ سوود بوولە گەلیان لە دوای گەرانەوەیان بۆ باشووری کوردستان .

١٩٦٣/٢/٢٣ ئەندامانی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان جەلال تالەبانی و فوئاد عارف بەنووێنەرایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لەگەڵ شاندی فەرمی حکوومەتی بەعسی نوێ لە ئێراق بە سەرۆکایەتی عەلی سالح ئەلسەعدی سەردانی شاری قاهیرەی پایتەختی میسریان کرد

بە بۆنەی سالیادی دامەزراندنی کۆماری عەرەبی یەکگرتوو و هاوکات بۆ قۆستنەوەی ئەو هەلە بۆ وتووێژکردن لەگەڵ سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسردا .

ئەویش لەباری یەکێتی سێ قۆلی عەرەبییەوە ، لەو سەردانەدا جەلال تالەبانی و فوئاد عارف چاویان بە سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسر کەوت بە ئامادە بوونی عەلی سەبری سەرەك وەزیرانی میسر .

داوایان لێکردن کە بەلێن لە حکوومەتی نوێی ئێراق وەربگرێت بەبەردەوامی ئاشتی و داخوازیەکانی کورد جێ بەجێ بکاتلە باشووری کوردستان .

سەرۆکی میسر دژایەتیکردنی خۆی بۆ هەرچەشنە نیازو داخوازیەکی جووداخوازی پێ ڕاگەیاندن و پشتیووانی خۆی بۆ مافەکانی گەلی کورد لە چوارچێووەی ئۆتۆنۆمیدا دەربڕی و ئامۆژگاری هەردوولایەنی کرد ، کە ڕێگاچارەی ئاشتیانە بگرنە بەر بۆ یەکلاکردنەوەی کێشەکانی نێوانیان ...بەلأم ...!...!.

١٩٦٣/٢/٢٤ لە کاتی گفتووگۆی نێوان میسرو سووریا وئێراق لە پێناو مۆرکردنی پەیمانی وەحدەی عەرەبی ... سەرك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر چاوی کەوت بەشاندێکی کوردی بەسەرۆکایەتی فوئاد عارف کە ماوەی چاوپێکەوتنەکە کاتژمێرێك و نیووی خایاند .

لە کاتی گفتووگۆی نێوانیان جەمال عەبدولناسر گوێیی لە داواکاریەکانی شاندی کورد گرت لە سەر چارەسەری کێشەی کورد کە هەندێ هەڵوێستی نادیار لەو گفتووگۆیە بەدی دەکرا ... دوای ئەوە سەرۆکی میسر هەڵوێستی خۆی بەرامبەر بەکێشەو چارەسەری مافی کورد لە یەکێ لە وتارەکانی دیاریکرد .

ئەویش لەکاتی چاوپێکەوتنی لەگەڵ ڕۆژنامەی – لۆمۆندی – فەرەنسی و گووتی :– کورد گەلێکی برانە بۆ عەرەب و ماف خۆیان پێدراوە بە مافی ئۆتۆنۆمی و ڕەزامەندی لە سەر چارەی کێشەی کورد کرد لە ئێراق و چارەسەرێکی گونجاو وەك چۆن لە وولأتانی سۆشیالیستی چارەی کێشەی نەتەوایەتی کراوەو هەتا بە مافی سەربەخۆیی لە چوارچێووەی سنووری ئێراق بەڕاەزامەندی ئارەزوومەندانە لەگەڵ عەرەب بە هاوکاری کردنی یەکتری دژی ئیمپریالیزم و سەهیۆنیزم و کۆنەپەرستی و داوای هاوکاری و یارمەتی پتەوی برایانەی لە نێوان کوردو عەرەبی کرد لە ناوچەکەدا .

ئەم چاوپێکەوتنەش کاردانەوەی کاریگەری کردە سەر هەردوو ڕژێمی

شایانەی ئێرا ن و تورکیا ... بەو هۆکارە ڕۆژنامەی – حریت – ی تورکی لە ١٩٦٣/٤/٢٤ ، نارەزایی خۆی بەرامبەر بەهەڵوێستی سەرەك کۆماری میسر عەبدولناسر دەربری و لەوە ترسان کە کێشەی کورد لەناوخۆی ئێراق بچێتە دەرەوەو لایەنی نێوو دەوڵەتی وربگرێت .

هەروا ئێرانیش بە هەمان شێووە نارەزایی خۆی راگەیاندو مەترسی گەیشتە دەسەلاتەکیانیان کە ئەو دوو رژێم و رژێمەکانی دیکەی کورد و خاکی کوردستانیان پێ لکێندراوە ، درێخیان نەکردووە لەرامیاریەتی رەشکردنەوەی کوردو بەکارهێنانی رامیاریەتی جینوساید بەرامبەر بە گەلی کوردستان .

<u>تێبینی</u> :– تاکایە گەر وێنەکان لە گەڵ هەنێ مێژوو دانەنراوە بەلام لە جێگەی دیکە وێنەکان دانراون و بۆ ئەوەی وێنەکان دووبارە نەبێتەوە . لە بەر ئەوەی لە ناورۆکی بەرگەکانی وێنەکان دانراوەن .

١٩٦٣/٢/٢٤ لە دوای سەرکەوتنی کودەتای بەعسیەکان ، ئەویش بە دەستگیر کردنی سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی ئێراق سەلام عادل لە لایەن ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە سێدارە درا.

جێگەی باسکردنە کە ناوی تەواوی سەلام عادل – حوسێن ئەحمەد رەزا – یە و لە ساڵی ١٩٢٤ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . هەروا لە ساڵی ١٩٤٤ پەیوەندی بە پارتی کۆمۆنیستی ئێراق کردووە و پلە بە پلە بەرز بۆتەوە تا بۆتە سکرتێری گشتی پارتەکە لە ئێراق .

١٩٦٣/٢/٢٥ لە کاتی سەردانەکەی جەلال تاڵەبانی و شاندە یاوەرەکەی لە میسر چاوی بە سەرۆکی جەزائیر ئەحمەد بن بلە کەوت ، بۆچونەکانی ئەمیش لە چوارچێوە گشتیەکەی بۆچونەکانی جەمال عەبدولناسر بوو .
بەداخەوە کاری شاندەکە شتێکی ئەوتۆی لێنەکەوتەوە کە شایانی باسکردن بێت . بەهۆی بیروبۆچون و هەڵوێستی شۆڤینانەو بەرچاوتەنگی عەرەب

١٩٦٣/٢/٢٨ لەکۆنگرەیەکی رۆژنامەوانی لە شاری قەلادزێ مستەفا بارزانی رایگەیاند ، کە رەزامەندی لە سەر چوونی جەلال تاڵەبانی نەکردووە بۆ سەردانی شاری قاهرەی پایتەختی میسر ، لە هەمان کات ئەوەشی راگەیاند .
گەر رژێمی بەعسی نوێ مافی کورد جێ بەجێ نەکات ئەوا سەربەخۆی کوردستان رادەگەیەنین لە هەرێمەکەدا.

١٩٦٣/٣/١ رژێمی بەعسی نوێ لە ئێراق لە ژێر گوشاری هەرەشەی سەرکردایەتی کورد دا بە هەڵگیرساندنەوەی شەڕ ، لە ڕاگەیاندنێکی بڵاوی کردەوە کە تیایدا هاتبوو، ...وەکوو دانپێدانانێك بە پەیوەندیەکانی برایەتی و هاوڕێیەتی لە نێوان کوردو عەرەب ، ئەوا شۆڕشی رەمەزان سوورە لە سەر نەهێشتنی هەموو پاشماوەی یەکی حکوومەتی قاسمی گۆڕبەگۆڕ ، بە بەڵێندانی بەدابینکردنی مافەکانی کورد ، بەڵام هەڵوویستی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لەوە توندتر بووە...لەبەرامبەر دا بارزانی داوای جێ بەجێکردنی مافی ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان کردو مۆڵەتی سێ ڕۆژی بە حکوومەتی ئێراقدا . گەر نا شۆڕش دەست پێدەکاتەوە لە هەرێمەکەدا.

١٩٦٣/٣/٤ شاندێکی ڕژێمی بەعسی نوێی لە ئێراق بەسەرکردایەتی تاهیر یەحیا سەردانی مستەفا بارزانی کرد ، لە گوندی کانیماران بۆ ماوەی سێ کاتژمێر ، کە مستەفا بارزانی

ڕاپۆرتێکی لەبارەی مافی گەلی کورد لە باشووری کوردستان پێشکەش بە شاندەکە کرد ، لەپێناو جێبەجێکردنیدا ... بەلاّم بەعس مافی نەك نەتەوەو خاك پێشێلّ دەکات بەڵکوو مافی مرۆڤو هەتا ئاژەلیشی پێشێل دەکرد لە ئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٦٣/٣/٦ وەزیری دەرەوەی ئێراق تالب موسی شبیب لە بارەی داخوازیەکانی کوردەوە تیشك دەخاتە سەر ئەو بوارەو کاتێك گووتی:- ئەو داخوازیانەی بارزانی بەلای ئێمەوە بیانووگرتنە بۆ ڕێگەگرتن لە ئاشتی وجێگەی شك و گوومانیشە لە بارزانی و پارتی دیموکراتی کوردستان ، کە نایانەوێ یەکێتی ئێراق و نەتەوەی عەرەب بپارێزن .

ئەمەش دوای چەندین گفتووگۆ لە ئێراق ولە قاهیرەی پایتەختی میسر ، بەپێچەوانەی بەڵێنەکانی ڕژێمی بەعس نوێ بووە لە ئێراق بە هاوکاری و هاوئاهەنگی وولاّتانی عەرەب و وەستان دژی مافەکانی گەلی کوردستان.

١٩٦٣/٣/٨ بەرپابوونی کودەتای سەربازی بەعسیەکان لە وولاّتی سووریا بە هەمان شێووەو شێووازو ناوەرۆکی کودەتای سەربازی بەعسیەکان لە ئێراق ، کە هەردوو پارتی بەعسی عەرەبی سووری و ئێراقی گورگ و لە پێستی مەڕدا دەخوولێنەوە و دژی گەلانی وولاّتەکانیان بوون ، بە تایبەتی گەلی کورد و خاکی کوردستان .

شایانی باسە کە خاکی داگیر کراوی ژێر دەسەلاّتی ڕژێمی سووریا ١٨,٠٠٠ هەزار کیلۆمەتر چوار گۆشەو ، هەروا خاکی داگیر کراوی ژێر دەسەلاّتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ٨٤,٠٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا ئێشتا زیاتر لە ٩,٥٠٠,٠٠٠ ملیۆن کورد لە سەر خاکی رۆژئاواو باشووری کوردستاندا نیشتەجێن و هەروا بە سەدا سالّ بەر لە مێژووی زایینیدا .

١٩٦٣/٣/٩ لە ڕاگەیاندنێکی سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دانینا بە مافی دەسەلاّتی لامەرکەزی بۆ کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، ئەویش بەچارەسەر کردنی کێشەکە بەپێی ئارەزوو بیروو بۆچوون و هەلوویستی شۆڤێنیانەی خۆیان لە شێووازو لەناوەرۆکدا ، کە

وەڵامدانەوەیەکی دیکەیان هەبوو بەرامبەر بە ڕەشکردنەوەی ناسنامەی کوردو خاکی کوردستان .

١٩٦٣/٣/٩ سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی نویٚ لە ئێراق لەڕاگەیاندنێکدا یەك لایەنە دانی بە مافەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی پڕۆژەی نا ناوەندیەتیداو بە ناوی -یاسای پارێزگاکاندا- بڵاوکردەوە .

ئەو پڕۆژەیە جگە لە باسکردنی نیووەچڵی چەند مافێکی کارگێڕی و زمانەوانی زیاتر نەبووە ، بەڵکوو لانی کەم داخوازیەکانی گەلی کوردی تێدا ڕەچاو نەکرابوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٣/٣/١٦ حکوومەتی نوێی کودەتای بەعسیەکان لە چوارچێووەی ڕاگەیاندنی بەرنامەی خۆیدا بەڵێنی دا ، کە دۆزی کورد لەگەڵ سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستاندا بە ئاشتیانە و لە ڕێگای گفتووگۆوە چارەسەر بکات لە ئێراقدا.

١٩٦٣/٣/١٨ شاندێکی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتی جەلال تاڵەبانی و بە ئەندامیەتی سالح یوسفی و لوقمان بارزانی گەیشتنە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لە دوای گەیشتنیان زنجیرەك کۆبوونەوەو وتووێژیان ئەنجامدا .

لە گەڵ گەوورە بەرپرسانی حکوومەت و حزبیدا ، وەك ئەحمەد حەسەن بەکر سەرۆك وەزیران و تاهر یەحیا و عەلی سالح ئەلسەعدی و حازم جەواد و تالب شبیب و سالح مەهدی عەماش و حەردان تکریتی گفتوگۆکان بەڕێووەچوو لە نێوانیاندا لە شاری بەغدا.

ئەویش وایان دەزانی کە شاندەکە تەنیا بۆ پیرۆزباییە ، شاندی کوردی پڕۆژەی ئۆتۆنۆمیان ئاراستەی سەرکردایەتی نوێی کودەتاکەران کرد ، ئەوانیش ئەوان پرۆژەکەیان پەسند نەکرد و داوایان لە شاندەکە کرد ، کە داخوازیەکانیان دوابخەن ، بە بیانووی ئەوەی کە کاری گرنگتریان لەبەردەست دایە ، کارەکەش هەنگاونان بوو بۆ سەرخستنی پڕۆژەی یەکێتی نەتەوەی عەرەب ، کە بەسیٚ قۆڵی لە نێوان ئێراق و سووریا و میسر دەست پیٚ دەکات .

شایانی باسە لەم بارەیەوە دیڤید ماکداول دەڵێت :-

بۆخوودی ڕژێم لە کۆدا ئۆتۆنۆمی کورد مەسەلەیەکی لاوەکی بوو ، خەمە گـەورەکانی ڕژێـم هـەم ناسـریەکان و هـەم بەعـسیەکان مەسـەلەی یـەکێتی عەرەب بوو لە ناوچەکەدا .

١٩٦٣/٣/١٨ گرێدانی کۆنگرەیەکی بەرفراوان و لـە ئەنجامی کۆنگرەکە کۆمیتەیەکی ٣٥ ئەندامی دەستنیشانکرا بۆ داڕشتنی پێشنیارەکان ، کە دواتر پەسەندکران و لـە کۆتاییـدا یاداشـت نامەیـەك بـۆ حکوومـەت ئامـادەکرا کـە بڕیارەکـانی کـۆنگرەی لـەخۆ گرتبـوو . هـەروا شـاندێك بەسـەرۆکایەتی جـەلال تالـەبانی هەلبــژێردرا ، ئــەویش بــە گەیانــدنی پــڕۆژەی پەســەندکراوی کــۆنگرەی پسپۆڕیدا .

دوای ئەوە شاندەکە لە ٣/٣٠ هەمان ساڵ گەیشتنە شاری بەغداد لە ٣/٣١ شاندەکە لەگەڵ شاندی دەستنیـشانکراوی حکومـەت لـەماڵی ڕەشید عارف یەکەم کۆبونەوەیان ئەنجامداو بڕیار لەسەر چەند هەنگاوێك درا.

١٩٦٣/٤/٤ بڵاوکردنـەوەی دەسـتووری کـاتی دوای کودەتاکـەی ٨ ی شـووبات لەلایـەن سـەرکردایەتی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بـەپێی خواسـتە هەمـە جـۆراو جۆرەکانیان لە وولاتەکەدا .

١٩٦٣/٤/٧ مــۆرکردنی بەڵگەنامــەی- الدولــة الاتحادیــــة - لــــە نێــــوان ڕژێمـــە شــۆڤینیەکانی میــسرو ســووریاو ئێـــــراق لـــــە شـــــاری قـــــاهیرەی پایتەختی میسر ...هەر لەو کاتە ئالای ئێراق لە سەر ڕۆشنایی ئەو

یەکیەتیە بەرز کراوە ، کە ئالاکە ڕەش و سپی و سوورو سێ ئەستێرەی بەرز لـە سـەر پارچـە سپییەکە دانـرا ، کـە ئەمـەش بـووە هـۆی زیـاتر چەوسـانەوەو وێرانکردن و ئەشکەنجە دانـی گـەلانی ئێـراق بـە تایبـەتی گـەلی کـورد لـە سـەر خاکەکەیدا .

لە بەر ئـەوەی کـوردو خـاکی کوردسـتان نـە بەشـێکە لـە ئوومـەی عەرەب و نـە

خاكی عەرەبەو نەخاكی دروستكراوی بە زۆری ئێراق ، بەڵام بارودۆخەكە بە پێی گۆڕانكاریەكان خۆی دووبارە دەكاتەوەو بیروو بۆچوون و هەلوویست و دەسەڵات و خاكی داگیركراو لەلایەن عەرەب ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بەرەو كەمبوونەوەو تەسك بوونەوە هەنگاو دەنێ لە ناوچەكەدا .

١٩٦٣/٤/٨ سەركردایەتی شۆڕشی كورد لە دوای ڕازی بوونی لە سەر مافی لامەركەزی ، یاداشتێكی ئاراستەی نوێنەری وڵاتانی میسرو سووریاو ئێراق كرد ، لە میسر لەو كاتەی گفتووگۆی دامەزراندنی یەكیەتی عەرەبی لەنێوانیان بەردەوام بوو.. بەڵام ئەخلاقی عەرەب ڕیك دەكەوتن لەپێناو ڕێك نەكەوتن .

جێگەی ڕوونكردنەوەیە كە جەلال تاڵەبانی سەرۆكی شاندی كورد ، بیرخەرەوەیەكی لەم بارەیەوە پێشكەش كرد ، كە تیادا هاتووە :– لە بارێكدا گەر ئێراق لەم بارودۆخەی ئێستایدا بمێنێتەوە ، ئەوا كورد لەو مافانە زیاتر داوا ناكات كە ڕژێمی ئێراق لە ١٩٦٣/٣/١١ دا دەست نیشانی كردوون .

خۆ ئەگەر ئێراق بچێتە نێوو فیدراسیۆنێكی عارەبان ئەوا دەبێت كورد ڕژێمێكی ئۆتۆنۆمی بەر فراوانی بۆ دیار بكرێت . بەڵام گەر ئێراق لە گەڵ دەووڵەتێك یان چەند دەووڵەتێكی دیكەی عەرەبیدا یەكیەتیەكی تەواوی پێك هێنا و خۆی تێدا تواندەوە ، ئەوا دەبێت كوردی ئێراق لە گەڵ ئەو دەووڵەتە یەك گرتووەدا وەك پارێزگاریەك كە بوون و قەوارەی بپارێزرێت .

هەروا پابەند بێت و بیر لە جیابوونەوە نەكرێتەوە ... بەڵام لە ڕاستیدا گفتووگۆ سێیێ قۆڵیەكەی میسر و سووریا و ئێراق لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر ئەوەی نیشان دەدا كە سەرانی بەعسی لە ئێراق گەمەیەكی دوولایەنەیان دەگرتە بەر و هەرگیز مەبەستیان نەبووە بەراستی لە گەڵ كورد ڕێككەون لە ناوچەكەدا .

<u>سەرچاوە:–</u> كریس كۆچێرا – س .پ. ل/٢٠١

١٩٦٣/٤/١٧ ڕاگەیاندن بە مۆركردنی ڕێكەووتننامەی یەكیەتی عەرەبی لە نێوان ڕژێمەكانی میسرو سووریاو ئێراق لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسردا...

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە هەرسـێ وولاّتـی بـە نـاو عـەرەبی ، وولاّتـی فـرە نەتەوەو وولاّتی فرە ئایینن ، بە تایبـەتی سـووریاو ئێراق کـە دانیشـتووانی ئـەم دوو وولاّتـە لـە کـوردو عـەرەب و تورکمـان و کلـدۆ ئاشـووری و ئـەرمـەنی پێك هاتوون لە وولاّتەکانیاندا.

نەتەوەکانی غەیرە عەرەب بەر لـە عـەرەب نیشتەجێی ئـەم وولاّتانـە بوونـە بـە سەدا ساڵ ، هـەروا میسریش ... بـەلاّم هۆکاری سـەرەکی و بنـەرەتی بـوونی عــەرەب لــەو وولاّتانــە لــە رێگــەی فتووحــاتی ئیـسلامی و دوای ئــەویش دەسـەلاّتی سـەلاحەدینی ئـەیوبی و دوای ئـەویش ئیمپراتۆریـەتی عوسـمانی لە ناوچەکەدا .

دوای ئەوانە دروستکردنی دەووڵەتەکانی عەرەبی ، بە تایبـەتی لـە سـووریاو لـە ئێـراق و دەسـەلاّتە شـۆڤینیە یـەك لـە دوای یەکـەکان بـوون ، ئـەویش بـە هاوکـاری و بــە هاپـشتیووانی و بــە یارمەتیـدانیان لــە لایــەن بــەریتانیاو ئەمــەریکا و هاوپەیمانــەکانیان لـــە ئـــەورووپای رۆژئــاواو مەلۆتکــەکان و نۆکەرەکانیان لە ناوچەکەدا .

دوای هەموو ئەوانەش بە تایبەتی کورد بە هـۆی کێشـەی نـاوخۆی کـورد لـە شــەڕو ململانــێ لەســەر بەرژەوەنــدی و خــۆ دەوولّمەنــد کــردن ، نــەك بــۆ ڕزگارکردنی گەلی کوردستاندا .

١٩٦٣/٤/١٧ مــــۆرکردنی بـــەیانی مێــژوویی لــە کاتــژمێر یـەکی بـەیانی لـە رۆژی چوارشــەمە ، لـە شــاری قـــاهیرەی پایتـــەختی میسر لـە نێـوان میسرو سووریاو ئێـراق بەنـاوی خـواو ئوومـەی عـەرەبی مـۆرکرا... لـە سـەرەتای

کۆبوونەوەکە سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسر پێنووسەکەی گرتە دەسـت گـووتی:- بسم الله الـرحمن الـرحیم - و بـەناوی خـوای گـەوورە ، بـەناوی ئوومــەی عــەرەب داوا لــەخوای گــەوورە دەکــەین ســەرکەوتوومان بکــات

لەویەکیەتیەدا .

بەلام محەمەد حەسنێن هەیکل بابەتێکی لەرۆژنامەی ئەهرامی رۆژی ٥/٢٨ هەمان ساڵ بڵاوی کردەوەو تێیدا هاتبوو:- ئەو بەڵگە نامەیە یەکیەتی عەرەبی نیە - هەروا پرۆژەی یەکیەتی نییە ، بەڵکوو نەخشەیەکی کارکردنە بەرەو یەکیەتی . ئەو پرۆژە بووە هۆکاری بەرزکردنەوەی کەسایەتی جەمال عەبدولناسر لەهەرێمەکان.

١٩٦٣/٤/١٩ بۆ یەکەم جار لە شاری بەیروتی پایتەختی لوبنان دامەزراندنی رێکخراوی کۆمەڵەی کورد ڕاگەیەندرا.

١٩٦٣/٤/٢٢ کووشتنی سەرۆکی ئەمەریکا جان ئیف خۆن کەنەدی لە شاری دالاسی وویلایەتی تیکساس لە ئەمەریکادا ، بە دەستی لیهاوری ئسوالد... شایانی باسە جۆن کەنەدی لەساڵی ١٩٤٦ وەك بەرپرسی پارتی دیموکراتی بوولستون هەڵبژێردرا ، لەساڵی ١٩٥٣وەك سیناتۆر چووە ناو ئەنجوومەنی سنای ئەمەریکا ، جۆن کەنەدی لە ساڵی ١٩٥٧خەلاتی ئەدەبی بولیترزی وەرگرتو لە ساڵی ١٩٦٠ لەتەمەنی ٤٣ ساڵیدا بەسەرۆکی ئەمەریکا هەڵبژێردرا.

١٩٦٣/٥/٦ رۆژنامەی پرافدای زمانحالی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت ، بابەتێکی لە سەر بارودۆخی شۆرشی ئەیلولو ئێراق بلاوکردەوە ، بەتایبەت بەباش باسکردنی باری کوردی بەرەو بەرزبوونەوی نرخاند لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٦٣/٥/١٣ پێـشەوای پـارتی نیـشتیمانی دیمـوکراتی ئێـراق – کامـل چادرچی– یاداشتێکی ئاراستەی سـەرکردایەتی ڕژێمـی بەعس لـە ئێراق کـرد ، لـە پێناو پەلەکردن لەچارەسـەرکردنی کێشەی کـورد ، ئەمـەش لـە دوای گەڕانـەوەی شـاندەکەیان بـوو لـە ناوچـەی بیتـوێن – چـوارقورنە– لـە باشـووری کوردسـتان ، سـەر بـە پارێزگـای سلێمانی . بـە تـەواو

کامل الچادرچی

بوونی گفتووگۆی لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول و شاندەکەش کە لەحوسێن جەمیل ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی نیشتمانی و محەمەد ڕەزاو فائق سامەرائی و فەیسەڵ حەبیب خەیزەران و لەچەندین کەسایەتی دیکە پێك هاتبوون.

١٩٦٣/٥/٢٥ بەردەوام بوونی گفتووگۆی سێ قۆڵی لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر ، بە بە ئەنجام گەیاندنی پرۆژەی یەکیەتی عەرەب ، کە حکوومەتی نوێی ڕژێمی بەعس لە عێراق پێشنیاری کرد ، کە شاندی کوردی ڕاستەوخۆ چاوی بە سەرەك جەمال عەبدولناسر بکەوێتلە شاری قاهیرەی میسدا .
بەڵام لە ڕاستیدا ئەوسەردەمە بەعسی لە هەڵوویستی ناسر سەبارەت بە هەر جۆرە تەنازولێك بۆکورد دەترسان... لەگەڵ دەربڕینی خۆشحاڵیان بە شاندی شۆڕشی ئەیلول ، سەرەك ناسر ڕوو دەکاتە جێگری سەرك وەزیرانی ئێراق عەلی سالح ئەلسەعدی و وەزیری دەرەوە تاڵب شەبیب و وەزیری بەرگری سالح مەهدی عەماش ، کە بەڕاشکاوی و بێ پێچ و پەنا دەڵێت:– هیچ کەسێك ناتوانێت بوونی ئەم گەلە ئینکار بکات لە باکووری ئێراقدا .

١٩٦٣/٥/٢٥ گرێدانی کۆنگرەی سەرۆکەکانی وڵاتانی ئەفریکای سەربەخۆ لە شاری ئەدیس ئەبابای پایتەختی ئەسیوبیا ، لە نێوان وڵاتانی کیشووەری ئەفریکیا ، ئەو کۆنگرەیە بووە ڕێگە خۆشکەری کۆبوونەوەکانی وەزیرانی دەرەوەی وڵاتـانی ئـەفریکیا ، ئـەویش بـەمۆرکردنی بەڵگەنامـەی –

ڕێکخراوی یەکیەتی ئەفریکیا – لە کیشووەری ئەفەریکیادا .

١٩٦٣/٦/٣ کۆچی دوایی نووسەرو شاعیرو ئەدیبیی ناودارو کەسایەتی تورکیا – نازم حیکمەت – کە بە دیاریدەترین کەسایەتی ئەدەبی تورکی لە سەدەی بیستەم دەناسرێت و بە پێشەنگی نوێکردنەوەی شیعری تورکی لە قەلەم دراوە . لە سەر دەستی ئەم کەسایەتیە شیعری تورکی خۆی لە قۆناخی کلاسیکی گواستەوە بۆ قۆناخێکی دیکەدا بەرەو ئاسۆی فراوانی شیعری ئازاد هەنگاوینا ، ئەویش بە نوێکردنەوەی زمان و داهێنان لە شێوەو شێوازێکی شیعری نوێی تورکیدا .

جێگەی باسکردنە کە ئەم شاعیرو نووسەرە لە ساڵی ١٩٠٢ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . باپیری نازم حیکمەت کە ناوی پاشا مەولەوی بوو دەستی شیعر نووسینی هەبوو ، هەروا حیکمەت پاشای باوکی فەرمانبەر بوو لە کونسلخانەی تورکیا لە شاری هامبرۆگی ئەڵمانیا ، کە فەرمانبەرێکی گەورەی وەزارەتی دەرەوەی تورکیا بووە .

هەروا دایکیشی کە ناوی جەلیلە هانم بوو وێنەکێش بوو ، لە هەمان کات پیانۆژەنیش بوو و خوێنەرێکی ئەدەبیاتی فەرەنسی بووە ، نازم حیکمەت لە خێزانێکی رۆشنبیرو پڕ لە کتێب و کتێبخانە بووە . هەر لە منداڵیەوە گویچکەکانی بە سروودی نیشتیمانی و ئاینی راهتبوو ، لە ناو کتێب و سەرچاوەکانی ئەدەبیاتی تورکی و فەرەنسی دەخولایەوە ، هەر لە هەرەتی منداڵیەوە دەستی بە شیعر دانان کردووە . کە لە تەمەنی ١٣ ساڵاندا بووە یەکەم هونراوەی نووسیووە کە لەو کاتەی ئاگر لە ماڵێکی نزیك ماڵەکەیان بەردەبێت ، کە ئەم رووداوەش دەبێتە هۆی بەرز

بوونـــەوەی ســـۆزی ئـــەم شـــاعیرە بـــە ســـەر ئـــەو کارەســـاتەدا شـــیعرێك دەنووسێت
هەروا بۆ یەکەم جار بە دەست پێکردنی بە خوێندن لە قوتابخانەیەکی فەرەنسی دەبێت لە شاری ئەستەمبوڵ . دوای ئەوە دەچێتە کۆلیژی دەریاوانی . بەلاَم بە نالەباری باری تەندروستی ناچار دەبێ واز لە کۆلیژ بهێنێت . دوای ئەوە وەك مامۆستا لە شاری پۆلۆ لە رۆژهەلاَتی تورکیا دادەمەزرێت .
لە ساڵی ١٩٢٢ روو لە یەکیەتی سۆڤیت دەکات و لە شاری مۆسکۆ پەیوەندی بە چەندین شاعیرو نووسەرو رۆشنبیر دەکەوێت و دەبێتە هاورێیان . هەر دوای ئەوە نازم حیکمەت دەچێتە کۆلیژی زانستەکانی ئابووری و زانستی و کۆمەڵناسی . هەر لەوکاتیش بیری مارکسی لینینی دەبێتی رێگەی خەبات لە نووسین تێکۆشانیدا . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٢٤ دەگەرێتەوە تورکیا .
هەر بە هۆی بیروو بۆ چوونی مارکسیت لە لایەن رژێمی کەمال ئەتاتورك بریاری دەستگیر کردنی بۆ دەردەچێت بەلاَم لە ساڵی ١٩٢٦ رزگاری دەبێت و بەرەو رووسیای سۆڤیت دەروات . و لەو شارە دەست دەکا بە نووسینی شیعر بە پێی بیرو هەستەکانی لەو بوارانەی کە بروای بۆ دەگونجێت ،
دوای ئەوەی کە لە ساڵی ١٩٢٨ لێبووردنی گشتی لە لایەن رژێمی تورکیا دەردەچێت دوو بارە دەگەرێتەوە تورکیا ،لە بەر ئەوەی کە ئەندامێکی چالاك و دیاری پارتی کۆمۆنیستی تورکیا دەبێت و لە کار کردنی ئازادانە قەدەخەکرابوو ، دوای ئەوە دەستگیر دەکرێت لە نێوان ساڵەکانی ١٩٢٩ –١٩٣٦ ، کە ئەو کاتانەی ژیانی لە بەندیخانە دەبردەسەر-- ٩ – – کتێبی بلاَو کردەوە ، کە –– ٥–– پێنج کتابیان کۆمەڵە شیعر بوون و ––٤ –– کتابیان دەقێکی درێژی شیعر بوون . کە ئەم بەرهەمانەی شۆرشێك بوون دژی شیعری کلاسشیك و لە هەمان کات شۆرشێك بوون دژی عەقلیەتی دیکتاتۆریەتی پیاوانی رژێم .
هەر بەم هۆکارەش جارێکی دیکە لە ساڵی ١٩٣٨ لە لایەن رژێمی تورکیا

دەستگیر دەکرێتەوە ، کە بە ٢٨ سزای بەندکردنی بۆ دەرچواندرا . ئەم کەسایەتیە لە کارەکانی بەردەوام بوو تا ماڵئاوایی لە گەلانی ئازادیخواز کرد لە ناو تورکیادا .

١٩٦٣/٦/٤ رژێمی بەعسی لە ئێراق ، سەد هەزار دیناری ئێراقی چاپی سویسری کردە پاداشتی ئەو کەسەی کە بتوانێ بارزانی تیرۆر بکات و لە هەمان کات هێرشی کردە سەر ناوچەکانی کوردستان و زیاتر لە ٢٠٠ گوندی سووتاندو بەسەدان هاوولاتیان شەهید کردو دەستگیر کردو دەربەدەر کرد ، کە ئەم کردارانە بووە هۆی دورستکردنی ترس لە هەڵسووکەووتی گەلی کورد لە باشووری کوردستان

١٩٦٣/٦/٩ هێزەکانی سووپاو هەم رژێمی نوێی بەعس بەسەرکردایەتی زەعیم سەدیق و سەرۆك جاسم گەمارۆی شاری سلێمانی داو بووە هۆی شەهید کردنی زیاتر لە – ٢٦٧ – هاوولاتی شارەکە ، لەتەمەن و رەگەزە جیاجیاکان لەباشووری کوردستان.

هەروا لە کاتی دەست پێکردنەوەی شەڕ لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕش و رژێمی بەعس لە ئێراقدا و بەفەرمانی زەعیم سەدیق مستەفا سەرکردەی سوپای رژێمی بەعسی لە ئێراق ، لە ئوردوگای سلیمانی لەباشووری کوردستان شەهید حاجی باقی دەستگیر دەکات و شەهیدی دەکات و هەر لەوێ لەگەڵ ٨٢ هاوولاتی کورد لە گۆڕی بەکۆمەڵ زیندەبەچاڵ دەکرێت لە ناوچەکەدا.

تەنیا جل و بەرگە سەر بازیەکە ناسراوەتەوە ئەویش – زەعیم سەدیقە کە یەکێك بووە لە و ئەفسەرە دڕندانەی دەسەلاَتی بەعس

١٩٦٣/٦/١٠ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دەستی کرد بە هەڵگیرساندنی شەڕ لە گەڵ پێشمەرگەکانی شۆڕشی ئەیلول و پێشمەرگە بە هەموو توانایەك بەرگریان لە بوونی کوردو کوردستان دەکرد .

سەرەڕای هەوڵەکانی پێشەوای پارتی نیشتمانی دیموکراتی ئێراقی کامل چادرچی ، لە پێناو چارەسەری کێشەی کورد لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٦٣/٦/١١ بەردەوام بوونی شالاوی هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی نوێ لە ئێراق بۆ سەر ناوچە جیاجیاکانی کوردستان و نزیکەی ٨٧٠ گوندی وێرانکراد بە تایبەتی لە پارێزگای هەولێر و پارێزگای کەرکوك لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٣/٦/١٣ هێزەکانی سووپاو پاسەوانی نەتەوەیی و جاشە خۆفرۆشەکانی کورد هێرشیان کردە سەر گوندەکانی ناوچەی کەندێناوەی سەر بەناحیەی دیبەگەی سەر بەقەزازی مەخموری پارێزگای هەولێری لە باشووری کوردستان ، پڕ لە سامانی سروشتی– نەوت– لە ئەنجام بووە هۆی سووتاندن و تالاَنکردنی زیاتر لە ٢٥ گوندو، جگە لە شەهید کردنی بەدەیا هاوولاتی و دەستگیر کردن و دەربەدەر کردن ، کە سەرەتای ڕاگوێزانی گوندەکانی قەزای مەخمور بوو لە ناحیەی قەراج و گوێڕ بەتایبەتی لە کەندێناوە...!..؟.

١٩٦٣/٦/١٤ یەکەم ئافرەت لە مێژووی جیهان بەکەشتیە گەردوونیەکان بەرەو ئاسمان ڕەوانەکرا کەخاتوو – ڤالنتینا تریشکۆڤا – بوو لەگەڵ بیکۆ فسکی و لەگەڵ سێ زانای دیکەی گەردوون ناسی سۆڤیەتی، کە بۆماوەی حەوت ڕۆژ بەدەووری زەوی دەسووڕانەوە.

جێگەی باسکردنە کە خاتوو ڤالنتینا لە دوای گەرانەوەی بۆ سەر زەوی و گەیشتنەوەی بۆ بارەگای تایبەتی لە بنکەی گەردوونی لە کۆماری جۆرجیا ، داوایان لێکرد بخوازە مالی دونیا و پلەو پایە . بەلآم ئەم خاتوونە لە وولآمدا گووتی:-

ئەم کارەی کە پێی هەڵسام ئاواتی خۆم بوو لە ژیان و سەلماندنم بوو بۆ کۆمەڵگای مۆڤایەتی، کە ئافرەت جیاوازی نیە لە گەڵ پیاو لە هەموو بوارەکانی ژیان ، تەنیا یەك بار نەبێت ، کە ئێمە رەگەز مێینەین و جیاوازیمان هەیە لە گەڵ پیاواندا.

بلآم ئێمە دایکین و نەوە پێدەگەیەنین ، کە ئەویش مرۆڤایەتیە و ئەوەندەم بەسە لە ژیاندا ...

لێرەدا دەمەوێ ئەوەش باس بکەم ، کە خۆم رووبەروو چاوم کەوتووە بەو ئافرەتە شۆخ و شەنگە لە شاری مۆسکۆی پایتەختی سۆڤیەتی جاران ، کە لەو کات من لە پەیمانگای زانستە کۆمەلآیەتیەکانی سەر بە ئەکادیمیای زانستی سۆڤیەت لە ساڵەکانی ١٩٧٥ – ١٩٧٧ دەم خووێند لە ساری مۆسکۆدا .... نووسەر .

١٩٦٣/٦/١٥ ئەندامی سەرکردایەتی پارتی بەعسی شۆڤینی لە ئێراق – عەلی سالح سەعدی – لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانیدا دەلێت :- شەری باکووری ئێراق تەنها ٢--٣ مانگێك دەخایەنێت , درێژەدانی جەنگی دژ بەکورد بەم هۆش وگۆشەوە شی دەکەینەوە .

دوای ئەوە مام جەلال تاڵەبانی سەبارەت بەم هەڵوێستە دەلێ :- لێرەدا دەتوانین بڵێین گەر بەراستی ئێمەش ئێراقین و لە ماف و ئەرکەکاندا

یەكسانین ئەوا بۆمان هەیە ئەوەی ئێووە دەیلێن ئێمەش بیلێین .
بۆمان هەیە ئەوەی بۆ ئێووە رەوایە داوی بكەن , ئێمەش داوای بكەین , بۆچی بۆ ئێراقییەك ئەشێ داوای تواندنەوەی گیانی ئێراقیی بكات و وەك دەوڵەتێكی سەربەخۆ كۆتایی پێ بێنێ , بەلام بۆ ئێراقیەكی دیكە بۆی نیە داوای جوودا بوونەوەی بەشەكەی خۆی بكات لەوكیانەدا بۆ ئەوەی ماف چارەی خۆ نووسینی لە سەر پێك بێنێ لە ناوچەكەدا .

١٩٦٣/٦/٢٣ رژێمی بەعسی نوێی دەسەلاتدار ٤٣ قارەمانو تێكۆشەری پارتی كۆمۆنیستی ئێراقی لە شاری كەركوك لە سێدارەدران لە هەرێمی باشووری كوردستان .

١٩٦٣/٦/٢٩ رژێمی بەعس لە ئێراق لە پەلامارێكی درندانەی دوور لە هەستی مرۆڤایەتی ٨٣ هاوولاتی كوردی زیندەبەچاڵ كرد لەژنو منداڵو گەنجو پیر لە شاری سلێمانی لە باشووری كوردستان.

١٩٦٣/٦/٣٠ فرۆكەكانی جەنگی سووپای رژێمی بەعسی لە سووریا هاوكاری فرۆكە جەنگیەكانی سووپای ئێراقی كرد ، ئەویش لە پێناو بۆردومانكردنی ناوچەكانی باشووری كوردستانی لكێنراو بەئێراق لە بنكەو بارەگاكانی پێشمەرگەی شۆرشی ئەیلول لە هەرێمەكەدا .

١٩٦٣/٧/٢ ئەندامی سەركردایەتی رژێمی بەعسی لە ئێراق سالح مەهدی عەماش هێرشەكانی سووپای ئێراقی بۆ سەر شۆرشی كورد لەباشووری كوردستانی لكێنراو بەئێراق ، بەوە ناوزەند كرد . كە سەیرانێكی نیشتمانی هێزەكانی سووپای ئێراقە لەپێناو بەهێزكردنی مەشقی سەربازی لەولاتەكەدا.

١٩٦٣/٧/٣ بەرپابوونی جوولانەوەی چەکداری لە سەربازگەی ڕەشید لە لایەن حسن سەریح - محەمەد حەبیب- دژی دەسەڵاتی نوێی بەعس لە ئێراق ، کە داوای لە پارتی کۆمۆنیستی ئێراق کرد بۆ پشتگیری کردنی ، بەڵام بەهۆی نەبوونی هەڵوویست لەلایەن پارتی کۆمۆنیست هەولەکەی هەرەسی هێناو دوایی لە سێدارە درا...!...!.

١٩٦٣/٧/٩ وەزیری دەرەوەی یەکێتی سۆڤیەت - ئەندرێ گرۆمیکۆ - بیر خەرەوەیەکی ئاراستەی رژێمی بەعس لە ئێراق کرد ، لە بارەی رەفتارو کردەوە نامرۆیەکانی دژ بەگەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کورد لەباشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٦٣/٧/١٩ شەهید کردنی سەرکردەو کەسایەتی ناوداری کوردو پارێزگای هەولێر - جەمال حەیدەری - لەلایەن ڕژێمی بەعسی نوێی دەسەڵاتدار لەگەڵ دوو لەهەڤاڵانی - محەمەد سالح عەبەلی-ئەبوو سەعید-.

شایانی باسە شەهید جەمال حەیدەری لەپایزی ساڵی ١٩٢٦ لەشاری هەولێر لە باشووری کوردستان ، لە گەرەکی عارەبان لە بنەماڵەیەکی ڕۆشنبیرو شۆرشگێر لەدایك بووە لەشارەکەدا.

جێگــەی باســکردنە کــە جــەمال حەیــدەری جــەبار هــەر لــە ســەرەتای هەرزەکاریــەوە لــە بــاڵی جووڵانــەوەی نەتــەوەیی دیمــوکراتی کــورد کــاری کردووە ، دوای ئەوە پەیووەندی بە پارتی شۆڕش کردووە و ئەم پارتەش ئاواتــەکانی شــەهید جــەمال حەیــدەری نــەدەهێنا ئاســتی ئامانجــەکانی لــە هەرێمەکەدا .

لە دوای تەواو کردنی خووێندنی ناوەندی لە شاری هەولێر ، چووە خانەی مامۆستایانی بالاّ – زانکۆی پەروەردەی ئێستا ، لە ساڵی ١٩٤٥ ... ئەمەش بووە هۆی گۆڕانکاریەکی باش لە ژیانیدا ، کە بووە هۆی ئەوەی لە گەڵ قوتابیە کۆمۆنیستەکان تێکەڵاو بێت . دوای ئەوە چووە ریزی پارتی ڕزگاری نیشتیمانی و پارتی کۆمۆنیستی ئێراق و بەردەوام بوو لە خەبات تا رۆژی شەهید کردنی لە لایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق .

هەروا شەهید جەمال حەیدەری لە دوای ساڵێك لە خانەی مامۆستایان چووە کۆلیژی ماف ، لەو کاتەش یەکێك بوو لە قوتابیە زیرەك و بەتواناکان لە یەکیەتی قوتابیان لە مانگی/١٠/١٩٤٨ دەستگیر کرا لە گەڵ سەدا لە قوتابیەکان .و دوای ئەوە بریاری زیندانی کردنی بۆ دەرکرا و ماوەی پێنج ساڵ لە زیندان مایەوە لە زیندانەکانی ئەبوو غرێب و نووگرە سەلمان.

بلاّم بە هۆی زیرەکی و لێهاتوویی توانی لە مانگی /٥/١٩٥٣ دەربازبێت لە دەست پیاوانی زیندانەکە ، کە لەو کات بە هۆی نەخۆشی چارە سەر دەکرا لە نەخۆشخانەی زیندانەکەدا .

ئەم کەسایەتیە شۆڕشگێرە رۆڵی بالاّی هەبووە لە ریزەکانی پارتی کۆمۆنیست لە هەموو بوارە جیا جیاکان و پلە بە پلە قۆناخەکانی دەبری تا بە بوونی بە ئەندامی لیژنەی ناوەندی و دوایی بوونی بە ئەندامی بیرۆی ئەم پارتە و بەردەوام بوونی لە خەبات و درێخی نەکردن لە بەرگری کردن لە چینی هەژارو کاسبکار و جووتیارو کریکار ، جگە لەوەش لە هەموو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانی کورد لە ریزی ئەم پارتە تێکۆشەرەدا .

١٩٦٣/٨/٦ بەرپابوونی شەڕی سەر لە نوێ لە نێوان رێکخراوەکانی چەکدارانی قووبرس لە گەڵ دەست تێوەردانی هێزەکانی ئاسمانی سووپای رژێمی تورکیا ، کە

بووە هۆی کووژرانی زیاتر لە- ٥٥- کەسی یۆنانیو -١٠- کەسی تورکیو دەربەدەر بوونی بەهەزاران کەسو چۆڵ کردنی بەدەیان گوندنشینی تورکەکان لە هەرێمەکەدا.

١٩٦٣/٨/١٠ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق شارۆچکەی زاخۆو دەوورووبەری داگیر کرد لە باشووری کوردستان ، کە بەویستی خۆیان مامەلەیان لەگەڵ جەماوەری ناوچەکە دەرکرد.

١٩٦٣/٨/١٢ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی هاوکاری لە نێوان ڕژێمی شاهەنشاهی ئێرانو ڕژێمی تورکیا ، ئەویش بۆ لێدانی شۆڕشو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە ڕۆژهەلاتو باکووری کوردستانی دابەشکراو بەسەرهەردوو ڕژێم بەتایبەتی لە باکووری کوردستاندا .

١٩٦٣/٨/١٦ ئاژانسی – تاسی– سۆڤیەتی بابەتێکی لە زاری بەرپرسانی باڵای یەکێەتی سۆڤیەت بڵاوکردەوە ، دژ بە هەڵسو کەووتو رەفتارەکانی رژێمی بەعس لە ئێراق ، ئەویش بەنیگرانی سەرکردەکانی سۆڤیەت بەرامبەر ئازاردانی گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی شالاوەکانی بۆ سەرکوردو پارتی کۆمۆنیست لە ئێراقدا.

١٩٦٣/٨/١٦ هێزەکانی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول فڕۆکەیەکی جەنگی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق خستە خوارەوە لە دەشتی هەولێر لە پارێزگای هەولێر لە لایەن پێشمەرگەکانی ئیبراهیمە فەندی لە گوندی بنسلاوەی گچکە لە رۆژهەلاتی هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٦٣/٨/١٧ کۆماری مەنگۆلیا کێشەی کوردی خستە بەردەم ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ، بەلام بەهۆی بەرژەوەندیەکانی ئابووری و بازرگانی لەوکات ناچارکرا پێشنیاکەی بکشێنێتەوە ئەویش لەدوای ١٨ڕۆژ، و بەناچار کردنی لەلایەن یەکیەتی سۆڤیەت لە ریکخراوەکەدا .

١٩٦٣/٩/٥ ئەحمەد حەسەن بەکر سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسیو عەبدولسەلام محەمەد عارف ، بە یەکەوە هەڵسان بەسووڕانەوە لە ناوچەکانی هەرێمی باشووری کوردستان ، لە سەر بنکەو بارەگاکانی هێزی سەربازی لەناوچەکانی کە شەڕیان تێدا دەکرا ، لە گەڵ پێشمەرگەکانی شۆڕشی

ئــەیلول ، کــە یاوەرەکــانی ســالح مەهــدی عــەماش و حــەردان تکــریتی و عەبدولرەحمان عارف و ئیبراهیم عەبدولرەحمان داودو سوبحی عەبدولحەمید بوون لە و سەردانەیاندا .

١٩٦٣/٩/٩ مۆکردنی ڕێکەووننامەی یەکێتی و هاوکاری لە نێوان هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە سووریاو هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، لــەپێناو گــەمارۆو بەرەنگاربوونــەوەی هەڕەشــەی پێــشمەگەکانی شۆڕشــی ئەیلول لە باشووری کوردستاندا.

١٩٦٣/٩/١٢ مۆرکردنی پەیمان لە نێوان ڕژێمی تورکیا و یەکێتی ئەوروپا ، کە بە سێ قۆناخ، ئەویش بۆ بە گەیشتن بە کۆتایی پرۆسەی بە ئەندام بوونی تورکیا لە یەکێتی ئەوروپا . دیاری کرا ، کە بەم شێوەی خوارەوەیە ئەویش :-

١- لە پێنج/٥ ساڵ تا / ١٠دە ساڵ بۆ ئامادەکاری لە مەجەکاندا .

٢- هــەروا ١٢دوانــزە ســاڵ بۆ قۆنــاخی تێپــەڕبوون بــە ســەر ڕێکەووتنەکە لــە نێوانیاندا .

٣- قۆنــاخی دوایــی بــۆ بەئەنــدام بــوون لــە یەکیــەتی ئــەوروپادا ... هــەروا بەگوێرەی ئەم پەیماننامەیە چەندین ئۆرگانی هاوبەش بۆ ڕێکخستن و ئامادە کردنی تورکیاو دامەزراندنی. .

شــایانی باســە نــاوەڕۆکی ئــەم پەیمانــە ســێ بابــەتی گرنگــی لــەخۆ دەگــرت وەکوو هــەنگاوە ســەرەتاییەکانی پرۆســەی بــە ئەنــدامبوون لــە قەڵــەم دەدرێــت ئەویش:-

١- گومرکی هاوبەش .

٢- بابەتە پەیوەندارەکان بەئابووریەوە .

٣- بابــەتی بەرزکردنــەوەی ئاســتی بەرهەمــەکانی کــشتووکاڵ بــەپێی مۆدیلەکانی ئەوروپا.

شایانی باسە تورکیا وولاتێکە کە بەشی -٨٪- لەخاکەی دەکەووێتە ناو کێشووەری ئەوروپا.

١٩٦٣/٩/٢٩ بۆ یەکەم جار لە مێژووی شۆڕشی کورد لە باشووری کوردستان وێستگەی دەنگــی کوردســتانی ئێــراق پەخــشی خــۆی بــە کوردســتان و ئێراق وناوچەو جیهــان بلاوکــردەوە ، لــە شــاخە بــەرزەکانی کوردســتان زرینگایــەوە لــە گوێــێ هەموو کوردێك و نیشتمان پەروەرێکی ناوچەو هەرێم و جیهان لەلایەن پارتی

دیموکراتی کوردستان لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٣/١٠/١٨ لە دوای هەشت حەفتە لە سووڕانەوەکەی عەبدولسەلام محەمەد عارف بە ناوچەکانی هەرێمی باشووری کوردستان ، هەڵسا بە کودەتایەکی سەربازی دژی برادەرەکانی لە پارتی بەعسی لە ئێراق.

١٩٦٣/١٠ /٢٢ شاندی هەردوو سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە سووریاو لە ئێراق لە شارۆچکەی زاخۆ کۆبوونەوە ، ئەویش بە مەبەستی لەناو بردنی شۆڕشی ئەیلول ، کە لەو کات کە سووریا ٣٠٠٠ هەزار سەربازی بە هەموو جۆرە چەکێکی نوێی ئەوکات خستە خزمەت هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، لەهەمان کات کۆماری میسریش بریاریدا بە هاوکاریکردن بۆ لێدانی پێشمەرگەکان و بنکەو بارەگاکانی شۆڕشی ئەیلول لەباشووری کرودستان.

١٩٦٣/١١/١ سەرۆکی دەسەڵاتی ڕژێمی باشووری ڤێتنام لە لایەن شۆڕشگێڕە باکووریەکان لە ناو برا ، کە ئەمەریکا پشتگیری تەواوی لە ڕژێمی باشووری ڤێتنام دەکرد لە وولاتەکەدا .

١٩٦٣/١١/١٨ کۆمەڵێك لە سەربازە بەعسیەکان بەسەکردایەتی عەبدولسلام محەمەد عارف هەڵسان بەکودەتای سەربازی ، دوای ئەوە هەوڵی لە ناوبردنی شۆڕشی کوردیان دا بەهەموو توانایەك ، بەڵام نەیان توانی و رامیاریەتی توانای وەستانی شەڕی لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول گرتەبەر لە هەرێمی باشووری کوردستان

١٩٦٣/١١/١٨ ئەنجام دانی دووەم کودەتای سەربازی بەعسیەکان لە نێوان خۆیان لەئێراق و دژی یەکتری لەپێناوی دەسەڵاتە داپلۆسێنەرەکەیان. دژی گەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کوردستان .

١٩٦٣/١٢/٩ کۆچی دوایی شاعیری زاناو کەسایەتی ناوداری کورد مامۆستا – سەفوەت مەلا مستەفا حاجی مەلا رسول دیلیژەیی – کە دەکاتە باوکی دکتۆر – عزەدین مستەفا رەسول– لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٦٣/١٢/٩ هونەرمەندی مەقام بێژی ناسراوی کورد – مام سێووە – لە شاری کۆیسنجقی سەر پارێزگای هەولێر ڕۆشنبیران کۆچی دوایی کرد لە باشووری کوردستان.

جێگەی باسکردنە کە مام سێوە لـە سـاڵی ١٨٩١ لـە شارۆچکەی کۆیـە چـاوی بــە جیهــان هــەڵهێناوە . و ناوی تەواوی سلێوە خواجە یەڵدا ســلێوەیە . ســـەرەتای دەســت پێکردنی بە مەقام دەگەڕێتـەوە بۆ سـاڵی ١٩٥١ . هــەروا لــە سـاڵی ١٩٥٨ بـۆ کۆمەڵـەی بوژاندنـەوەی هونەرەجوانەکان هەڵبژێردراوە

١٩٦٣/١٢/١٠ وولاتـــــی زنزیبـــــار ســـــەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیاند بەناوی کۆماری زنزیبـــار ئـــەویش بـــە دەرچـــــوونی لـــــەژێر ئینتیـــدابی بـــەریتانیاو دوایـــی لەگـــەڵ کۆمـــاری تەنـــژنیکا یـــەکیان گـــرت بــــــەناوی کۆمـــــاری تـــەنزانیای یەکگرتوولـــە کێشووەرەکەدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – دۆدۆمـا – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٨٦٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکـــەی ، ٣١,٨٨٠,٠٠٠ ملیـــۆن کەســـە . هـــەروا ڕووبـــەری خـــاکی وولاتەکـەی ، ٩٥٤,٠٣٧ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەفەریکیـەکان ٩٩٪ . هـەروا زیـاتر لـە ١٠٠ هـۆزن لـە هـۆزی بانتۆیـەکان . لـە وولاتەکەدا .

١٩٦٣/١٢/١٢ وولاتی کینیا سەربەخۆیی خـۆی لـەناو رایەڵـەی کۆمەنوولـسی بـەریتانیا ڕاگەیاند ، بە سەرکردایەتی شۆرشـگێری لێهـاتوو کیناتـا، کـە بـووە یەکـەم سـەرەك کۆمـاری وولاتەکـەدا... ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – نـایرۆبی – پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ،١,٩٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هـەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٩,٩٠٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥٨٠,٣٧٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٣٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی ، زیـاتر لـە چوار هۆزی نژادی تیایە لە وولاتەکەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان / عەلی کەندی

١٩٦٤

١٩٦٤/١/١٧ سـەرەك کۆمـاری میـسری عـەرەبی جـەمال عەبدولناسـر لـە کۆبوونـەوەی سەرۆکەکانی وولاتانی عەرەبی لە شاری قاهرەی پایتەختی میسر ناڕەزایی خۆی بەرامبەر بە هێرشـەکانی هێزی سووپای ڕژێمی بەعسی لـە ئێراق بۆ سـەر بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان دەربری ، ئەویش بەهۆی چارەسەرنەکردنی کێشەکان لە وولاتەکەدا .

١٩٦٤/٢/١٠ ڕێکەووتننامەی وەستانی شەڕ لە نێوان سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق عەبدولسەلام محەمەد عارف و سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلولی مـەزنی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان مۆر کرا... بەلاّم ...؟ ....!.

١٩٦٤/٢/٢٧ لە ئاکامی تـرس گەیشتن بـە کـەووتنی تـاوەری – پیـزا – لـە شـاری پیـزای ئیتاڵیـا ، کـە ناوزەنـدە بـە تـاوەری – زەنگـی کاتدراییـە – لـە شـاری پیـزای

ئیتاڵیا . كه حكوومـهتی ئیتاڵیا داوای هاوكاریكردنی كرد لـه پێنـاو ریگـه گرتن له نه كەووتنی ئەو تاوەرە .

هـەر بـەم هۆكـارە هەڵـسا بـە پێـك هێنـانی لیژنەیـەكی چـەند لایەنـە لـە ئەنـدازیارو بیركارنـنـاس و پـسپۆرو مێژوونووسـان لـە دوورگـەكانی – ئەزوریس – كۆبوونەوە لە پێناو چارە سەر كردنی ئەو گرفتەی كە لە ئەو تـاوەرە هەیـە . ئـەویش بـە گفتووگـۆ كـردن لـە پێنـاو سـەقامگیر كردنـی ئـەو تاوەرە لە وولاتەكەدا.

جێگەی روونكردنەوەیە كە تـاوەری شـاری پیـزا لـە ئیتاڵیـا لـە ١١٧٣/٨/٩ دەستكرا بە دروستكردنی ، لـە پـاش دانـی رووناكی بـە نهۆمی سێیەم لـە سـاڵی ١١٧٨ دا . دوای ئـەوە ئـەو تـاوەرە لار بـووەوە ، ئەمـەش وایكـرد كـە كارەكانی بونیاتنـنان بۆ مـاوەی سـەدەیەك بووەستێنرێت و لـە سـاڵی ١٢٧٢ بە مەبەستی هەمواركردنی بە گۆشە چوار نهۆمی دیكەی لـە سـەر دروستكرا ، بۆ ئەوەی لاریەكەی بەرەو راستكردنەوە بروات .

بـەلام لـە سـاڵی ١٣٠١ دوا نهۆمـەكان رووناككرانـەوە و ئـاژیرش لـە سـەر تاوەرەكـە دانـرا ، واتـە زەنگـی لێدان . ئـەم تـاوەرە بەرزییەكـەی ٥٥ مـەترە لـە سەر ئاستی زەوی ، هەروا بارستاییەكەی ١٤,٥٠٠ بە تـەن دەخەملێنـدرێت ، ئێـستا لاربوونەوەكـەی ب ٥/٥ پلـە دەخەملێنـدرێت ، تاوەرەكـەش زیـاتر ل ١٧٤ ساڵ لە دروستكردنی خایاندووە بە هۆی ئەو گرفتە .

هـەر بـەو هۆكارانـە لـە مـانگی/١/١٩٩٠ دەرگاكـانی ئـەم تـاوەرە لـە بـەر دەم گەشـتیاران داخـرا . بـەلام دوای هـەوڵێكی زۆر لـە ٢٠٠١/١٢/١٥ دووبـارە دەرگاكانی بۆ گەشتیاران والآ كرا .

١٩٦٤/٣/٢٧ لە دوای گفتووگۆی چڕو بەیەكخستنی هەوڵوویست بووە هۆی یـەكگرتنی سێ پارتی كوردی لە باشووری كوردستان– پـارتی گـەلی كوردو ، كۆمەڵـەی ئازادیو ، ژیانەوەو یەكیەتی كورد – كاژیك– وناوی پارتی نوێ هـەر بـە– كاژیك – مایەوە لەكوردستان.

١٩٦٤/٤/٤ لـە دوای جیابوونـەوەی ئەنـدامانی سـەركردایەتی پـارتی دیمـوكراتی كوردستان – جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد– لە باشووری كوردستان ،

لە کۆنفرانسی لابالی جیابوونەوەکە لە شارۆچکەی ماوەت ئەنجامدرا . بە دەربڕینی نارەزایی لەو کۆنفرانسە بەرامبەر بەگفتووگۆی وەستانی شەڕ لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول‌و رژێمی نوێی بەعسی لە ئێراقدا .

ئەولێك ترازانەش لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول بووە سەرەتای سەرهەڵدانی بیروو بۆچوونی جیاوازو دروست بوونی چەندین پارت‌و گرووپی دیکەی کوردی لە باشووری کوردستان .

کە رۆژ لە دوای رۆژ ئەو کێشەیە تەشەنەی دەکردو بەردەوام بوو تاکوو ئەمڕۆش ، کە ئاسەوارەکانی کاردانەوەی باشی نەبووە لەهەموو بوارەکان لەسەر بزووتنەوەی رزگاریخواز کورد لەکوردستاندا.

١٩٦٤/٤/٩ بەهاندان و دنەدانی ئێرانیەکان بەتایبەتی – پەژمان – کۆنفرانسی ماوەت دەبەسترێ و بریاردرا بەسەندنەوەی هەموو دەسەڵاتەکان لە – مەلا مستەفا – بەڵام لە دوای کۆنفرانس بریارەکان نەچوونە ناوجێ بەجێکردنەوە ... بارزانی مستەفا لە گەڵ رژێمی بەعس لە ئێراق دەکەوێتە گفتووگۆو کۆمەڵێك رێوو شووێن دیاری دەکەن بۆ گەرانەوەی حکوومەت , لە بەرامبەردا چەندین پۆست بدرێ بەکوردو زمانی کوردی بکرێتە زمانی رەسمی و چەندین خاڵی دیکە .

بەڵام باڵی – م .س – رێگری دەکەن لە هاتنەوەی سووپای رژێمی بەعس و هەر بۆیە بارزانی مستەفا بروسکەیەك دەنێرێ بۆ گشت لایەك و تیایدا هاتووە:–

رێگە بدەن بامیری بگەرێتەوە بۆ قەزاو ناحیەکان لە هەرێمی باشووری کوردستان , هەر کەسێك رێگەیان لێ بگرێت رێگەی لەمن گرتووە , هەر کەسیش رێگە لەمن بگرێت رێگەی لێدەگرم – لە پاش ئەم بروسکەیە

ئەندامانی مەكتەبی سیاسی دەستیان بە هەڵوێست وەرگرتن كردوو كەوتنە سوورانەوەو قسەكردن بۆ خەڵكی كوردستان سەبارەت بە بروسكەكە ، ژمارەیەكی زۆر لە ناو – م .س –دا ئەم بروسكەیان بە فرسەتێكی باش دەزانی بۆ جیابوونەوەیان .

بەڵام هەندێكی دیكەیان پێیان باش نەبوو لەوانەش – ئیبراهیم جەلال – عەلی مووراد – تالب موریاسی – كە رایان وابوو جیا بوونەوە دەیان باتەوە بۆ سەردەمی سەفەوی و عوسمانی ، یەكێك لە پێشمەرگە دێرینەكانی پارتی دیموكراتی كوردستان كە لە ئاستی بەرپرسیاریەتی لق بووە و گووتی :–

راستە شۆرشی ئەیلول قوتابخانە بوو ، بەڵام مامۆستاكانی وانەی دوو بەرەكیان دەووتەوە ... دوای ئەوەی كە مەلا مستەفا لە كۆنفرانسی ماوەت نیگران دەبێ ... بە هاوكاری سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق هێرش دەكەنە سەرناوچەكەو ناچاریان دەكەن بچنە ناو خاكی ئێران و ئێرانیش چەكیان دەكەن و رەوانەی هەمەدانیان دەكات و تەنها رێگە دەدات سەركردەكانی وەك – ئیبراهیم ئەحمەد – و – جەلال تاڵەبانی – و – جەمیل رۆژبەیانی – و چەندینی دیكە بچنە شاری تاران .

لەوێش ساواك نەك هەر دەست بەرداریان نابێت بەڵكوو وەك لە هەموو كات و ساتەكانی جمووجۆڵ و هەڵسان و دانیشتنیان چاودێری دەكرێ لە لایەن ساواك .

جێگەی ئاماژە پێكردنە كە رۆڵی ساواك لە رێكەوتنامەكان لە گەڵ دەوڵەتی ئێراق ، زۆر جار لەبەر هەندێ هۆكاری بچووك رێكەوتنامەكان لە گەڵ ئێراقدا سەری نەگرتووە ، كە دیووە ئاشكراكەشی بۆ راگەیاندنەكان و رای گشتی باس كراوە .

بەڵام دیووە نادیارەكەی هەروا ماوەتەوە و زۆرینەی خەڵك لێی بەئاگانەبوون ... یەكێك لەو رێكەوتنامەیە لەگەڵ دەسەڵاتی عەبدولكەریم قاسم دابوو كە بە پێی ماددەی/٣ ی دەستووری ئێراقی راگەیاندراوی دەووڵەت دەكرێ كە كوردیش ماف نەتەوەیی و نیشتیمانی خۆیان هەبێت . ساواك زۆر پشتیوانی لەكوردەكان دەكرد بۆ چەسپاندنی ئەو بریارەو لە ژێرەوەش دنەی ئێراقیان داوە تا نەچنەكاتی جێ بەجێكردنەوە .

هەر بۆ ئەم مەبەستە پەژمان دەڵێت :– داوام کرد لە سەرووی خۆم – بە زووترین کات بەر لەوەی هەل لە دەست بدەین دەبێت لەگەڵ رابەران و گەوورە پیاوانی کوردی حزبی ئێراقی ووتوویژ دەست پێ بکەین و ئەوانە دنە بدەین و برۆنە دەرێ و بچنە مەڵبەندەکانی باکوورو لە ناوچەیەکی شیاو دا دەست بەکۆکرنەوەی لایەنگرانی خۆیان و ماف خۆیان لە دەوڵەتی قاسم بخوازن تا کوردەکان بەناوی نەتەوە بەعەرەب بناسرێن ... بۆ ئەو مەبەستەش قسە لەگەڵ خوودی – شا – دەکرێت و ئەویش رەزامەندی دەنوێنێ بەمەرجێ نابێ هەولەکە بگاتەوە بە دەولەتی ئێراق .

هەروا لە گفتووگۆ کردنی لە گەڵ شادا – پەژمان – باس لەوە دەکات کە ئەگەر رابەرانی پارتی دیموکراتی کوردستان پێشنیاری ئێمە وەرگرن بە سوودی ئێمەیەو دەتوانین سوودیان لێوەربگرین , لە سەرەتاوە هەندێك کۆمەکیان دەکەین ... ئەگەر پاش جوولانەوەی یارمەتییان دەدەین , ئەگینا لێیان دەبرین.

عیسا پەژمان ئەفسەرێکی پێشکەوتووی دەزگای ساواکی ئێران بوو ... کە بە ئەندازیاری ناکۆکی نێوان باڵی مەکتەبی سیاسی و باڵی مستەفا بارزانی دادەنرێت و ئەندازیاری رێکەوتنامەی جەزائری ساڵی ١٩٥٧ ، و یەکێك لە سەر سەختترین ئەو سیخورانەی کە لە مێژووی خۆیدا زەبری کوشندەی لە جوڵانەوەی رزگاریخوازی کورد داوە لەباشووری کوردستان بەتایبەتی و کوردستان بەگشتی لەکێشوورەکەدا .

تێبینی : ئەم زاراوەیە کورت کراوەی – سا زمان اگلاعات وامنیت کشور – ە واتە – رێکخراوی بەئاگابوون و هێمنایەتی وولاتە – کە مەبەست ئێرانەو لە ساڵی ١٩٥٧ ئەم رێکخراوە دامەزراوە لە رێگەی دەزگای مۆسادی ئیسرائیلی .

١٩٦٤/٤/١٩ لایەنگرانی جەلال تالەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد و لایەنگرەکانیان بەیانێکیان لە دژی مستەفا بارزانی راگەیاند بەلادانی لە رێرەوی شۆرش تاوانباریان کردو هەر دوای ئەوە لە ٤/٢٤ هەمان ساڵ عەلی کەمال و رەشید عارف و مەجید عەلی بۆ ناوبژیوانی کردن پێك هێناوەی ئەو دوو لاباڵە گەیشتنە لای مستەفا بارزانی .

بەلام بارزانی مەرجی ئەوەی بۆ دانان کە پێویستە بەنووسین دان

بەوەدابنێن کە ئەوانە خیانەتیان لە پارتی و شۆرشی ئەیلول کردووە ...
جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد و لایەنگرانی لە بری ئەوە لە ٦/٢٦
هەمان ساڵ راگەیاندنێکیان راگەیاند و تیایدا داوایان لە ئەندامانی پارتی
کرد لە دژی مستەفا بارزانی بووە ستنەوە ... کە بیانووش ئەوە بوو کە
سەرەك کۆماری ئێراق سەلام عارف lemon دا گووتویەتی :-
ئێمە لەگەڵ بارزانی رێکەوتووین ... بەلام ئەندامانی پارتی لابالی جەلال
تالەبانی بازرگانی شەرو سیخووری ئیمپریالیزمن ... ئەمەش زیاتر بواری
بەو لابالەدا کە هەنگاو بنێن بەرەو لە جیابووەودا .
دوای ئەوە لەکۆنگرەی شەشەمی پارتی دیموکراتی کوردستان کە لە
مانگی /١٩٦٤/٨ بەسترا لەو کۆنگرەیە بریاری دوورخستنەوەی ١٤ ئەندامی
سەرکردایەتی پارتی درا لەوانە - ئیبراهیم ئەحمەد - جەلال تالەبانی -
حلیمی شەریف - نوری شاوێس - عەلی عەبدوڵڵا - عومەر دەبابە -
عەبدوڵڵا ئیسماعیل ، مەلاماتۆر - عەلی عەسکەری - نوری ئەحمەد تەها -
عەلی حەمدی - سمایل عارف و هەندێکی دیکە ....- لەم کۆنگرەیە کە ٨
هەشت کەس نوێنەری ٢٠ هەزار ئەندام بوون کە بەشداریان تێداکرد .

٢٩٦٤/٤/٢٦ هەردوو وولاتی ناسراو بە ناوی کۆماری زنزیبارو تەنزنیکا یەکیان گرت بەناوی رەسمی کۆماری تەنزانیای یەکگرتوو ، کە زنزیبار مافی ئۆتۆنۆمی لەناو سنووری ئەو وولاتە یەکگرتووە پاراست بەپێی رێەوتننامەکەیان لەو وولاتەدا .

١٩٦٤ /٥/٤ بلاوکردنەوەی دەستووری کاتی نوێی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، کە لە برگەو مادەو خالەکانی هیچ مافێکی دیاریکراوی بۆ نەتەوەی کورد کە دووەم نەتەوەیە لە ئێراق لەنەتەوەو لە خاك دیاری نەکردبوو لەباکووری ئێراقدا. واتە باشووری کوردستان .

١٩٦٤/٥/٢٢ کورسی پاپاوی ، واتە دەسەلاتی فاتیکان چەندین رێکەووتننامەو پەیمانی جۆراو جۆری لەدوای پەیمانی لاتران مۆر کرد لەگەڵ وولاتانی جیهان ، کە پەیمانی حەوتەمی لە گەڵ کۆماری توونس مۆر کرد لەکێشووەرەکەدا .

۱۹٦٤/٥/۷ شۆڕشگێڕو قارەمان و پێشەوای هندستان – جواهر لال نەهرۆ– کۆچی دوایی کرد .
لە دوای خەباتێکی بێ وێنەو بێ ووچان دژی زوڵم و زۆرداری لە لایەن وولاتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی بەریتانیای ئەو کات لە کێشووەرەکەدا .

جواهر لال نهرو

۱۹٦٤/۷/٦ وولاتـی مالاوی سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند ، بەناوی کۆماری مالاوی ، لەهەمان کات سەرکردەی وولاتەکەو کەسایەتی ناودار– پاندا – پۆستی سەرەك کۆماری گرتە دەست ، لەپێناو بەرەو پێش بردنی باری ڕامیاری و ئابووری وکۆمەلایەتی لە وولاتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – لۆنگویە – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ۳٥۰,۰۰۰ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ۱۲,۰۰۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ۱۱۸,٤۸٤هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۲٦۰ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، هۆزەکانی بانتۆ زۆربەی زۆری دانیشتووانی وولاتەکەن . لە ناوچەکەدا .

١٩٦٤/٧/١٧ یەکەم سەرهەڵدانی شەڕی خۆ کوژی لە نێوان لاباڵی دەستەی جیابووەوە لە پارتی دیموکراتی کوردستان بەسەرکردایەتی مام جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد ، و سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لە شارۆچکەی ماوەت لە نزیك سلێمانی دەستی پێکرد.
شایانی باسە لەو ڕۆژەدا دژایەتی کەوتە ناوەندی سەرکردایەتی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد . لە باشووری کوردستان لە داهاتووی کوردو کوردستان و بەڵکوو بگرە لە هەموو کوردستان.

١٩٦٤/٧/٣١ یەکەم وێنەی زەوی ، بۆ یەکەم جار لە مێژوودا لە سەر مانگ گیراوەو پەخش کرا ، لەلایەن کەشتی ئاسمانی ئەمەریکی - رینگۆ-حەوت- لە هەرێم و ناوچەو جیهاندا .

١٩٦٤/٩/١٥ کورسی پاپاوی ، واتە دەسەڵاتی فاتیکان چەندین پەیمانی جۆراو جۆری لە دوای پەیمانی لاتران مۆر کرد لەگەڵ وولاتانی جیهان ، کە پەیمانی شەشەمی لەگەڵ کۆماری هنگاریا - مەجەر مۆرکرد لە نێوان دەسەڵاتەکانیاندا .

١٩٦٤/٩/٢١ وولاتی ماڵتە سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند بەناوی کۆماری ماڵتە لە کێشووەرەکەدا. لە شاری - ماڵقا - ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١٠٥,٠٠٠ هەزار کەسە .
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٣١٦ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤٦٥٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٤/١٠/٩ سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول بۆ یەکەم جار لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسەڵاتی شۆڕش ، یاسای بەرێوەبردنی ناوچەی ئازاد کراوەکانی

بلاوکـردەوەو دەسـتی بـە کارەکـانی خـۆی کـرد لـە ڕێکخـستنی کاروبـاری جەماوەری لە جیَ بەجێکردندا. لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٦٤/١٠/١٠ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی – ئۆلەمپیات – لـە تۆکیـۆی پایتـەختی یابـان – ژاپـۆن – ئەنجامـدراو بـەردەوام بـوو تـاکوو ١٠/٢٤ هـەمان سـاڵ. لـە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولاّتانی بەشدار بووەکان لە جیهاندا .

١٩٦٤/١٠/١٦ چینی مللـی یەکـەم تاقیکردنـەوەی چـەکی ئـەتۆمی ئەنجامـدا بـەگوری /٢٠ کیلـۆن تـەن ، هـەروا چـینیەکان بـەخێرایی هێـزی بۆمبـەکانیان زیـادکردو ئەنـدازەکانیان کـەمکردەوە . ئـەویش لـە تاقیکردنـەوەی ١٩٦٧/٦/١٧ دا تاقیکردنـەوەی چین بـۆمبێکی گـەرما – ئـەتۆمی تەقانـدەوەو کـە گورەکـەی ٧,٣ تەن بوو .

ئەمـەش دەکـریَ مـاوەی سیَ سـاڵی یەکـەمین تاقیکردنـەوەی ئـەتۆمی تـا یەکەمین تاقیکردنەوەی ناوکی , بەخوولی هەشت ساڵەی ئەمەریکاو خوولی پێنج ساڵەی بەریتانیاو خوولی چوار ساڵەی یەکیـەتی سـۆڤیەت ، ڕەوتی چالاکی و کارکردن لە سەر بەرنامـەی دروسـتکردنی چـەکی ئـەتۆمی . هـەروا تەقانـدنیان لــە سـونگەی دەسـتپێکردنی شۆڕشــی کــەلتووری گــەورەی پرۆلیتاریا لە ئەیلولی/١٩٦٥ وەستێنرا , دوای ئـەوە چین لـە سـاڵی ١٩٨٠ یەکەمین تاقیکردنەوەی موشەکی بالیستی کێشووەری ئەنجامدا کە لە ساڵی ٢٠٠١ نزیکەی ٢٠ دانە لەو موشەکەی هەبوو لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٤/١٠/٢٤ وولاّتی زامبیا سـەربەخۆیی خــۆی لــەناو ڕایەلــەی کۆمەنوولــسی بــەریتانیا ڕاگەیاند ، بەناوی کۆمـاری زامبیـا بەسـەرۆکایەتی – کـــنس کاونـــدە – کـــە بــەریتانیا یارمــەتی دەری بــوو لــەبواری ئـابووری و

ئاوەدانکردنەوەی ژێرخانی هەمە لایەنە لە وولاّتەکەدا.

ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – لۆناکـا – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ۱,۸۹۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاّتەکــەی ، ۱۰,٦۷۰,۰۰۰ ملیــۆن کەســە . هــەروا رووبــەری خــاکی وولاّتەکـەی ، ۷٥۲,٦۱٤ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکەی ، ۳۷ کەس لە یەك مبل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، ئەفەریکیەکان ۹۹٪ . ئەوروپی۱٪ . لە وولاّتەکەدا .

۱۹٦٤ /۱۱/۱٦ بـلاّو کردنــەوەی یەکـەم ژمـارەی رۆژنامــەی – ویـژە– لەلایــەن شـەوکەت زەنگەنە لەشاری سلێمانی لە باشووری کوردستان .

۱۹٦٤ /۱۲/۱۰ لە کۆتایی کۆنگرەی پارێزەرانی عەرەبی لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ڕاگەیاندنێکی بلاّو کردەوە ، کە عەرەبستان و کیلیکاو ئەسکەندەرۆنە خـاکی عەرەبە ، کە ئەمـە بـووە هـۆی کـارتێکردنی زیـاتر لـە بـاری شۆڕشـی کـورد لـە کوردسـتان .

شاری بەغدا لە سالّی ۱۹٦٤ دا

بەلام عەرەب بەبیری شۆڤێنی و بەرچاو تەنگی نەتەوەیی ، کە لە دوورگـەی بیابانی عەرەب بـەهۆی فتووحـاتی ئیـسلامی وبە زەبری شمـشێری ژەهـراوی

وەشاندنو ، لە هەمان کات ئاسانکاری کردن بۆیان لەلایەن گەلانی دیکە ، بەتایبەتی کورد لە ناوچەکە توانیان خاکی گەلان داگیر بکەن .
چونکە نەسنووری ئێستای سووریاو نە ئێراقو نە فەلەستینو نیووەی زیاتر لەخاکی ئوردن عەرەبی تیا نەبووەو خاکی عەرب نیەو نەبووە .
کە خاکی کوردو ئاشووریو ئارامیو ئەرمەنی بووەو، ئەسکەندەرۆنەوکیلیکا خاکی کوردو کردستانەو مێژوو خۆی دووبارە دەکاتەوەو . نابێ عەرەب گەر بە ئاشتیو بەیاسا بێت یاخوود بە قوربانیو شۆڕش بێ ، دەبێ بگەرێنەوە جێگەی باو باپیرانیان کە دوورگەی بیابانی عەرەبیە لە کێشووەرەکەدا ....؟؟؟؟!!.

١٩٦٤/١٢/٢٥ شاعیرو رووناکبیری مارکسیو دیموکراتیو نیشتیمانپەروەری ئێراق نەك عەرەبی – بدر شاکر سەیاب – کۆچی دوایی کردووە . لە شاری بە سرای باشووری ئێستای ئێراق .

١٩٦٥

١٩٦٥/١/١٤ کۆمەلێك لە ئەندامانی پەرلەمانی سووید پێشنیاریان ئاراستەی حکوومەتی سووید کرد ، لە پێناو بەرزکردنەوەی کێشەی کورد بۆناو گفتووگۆکانی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و رێکخراوە نێوو دەوڵەتیەکان ، ئەویش بەتاوانبارکردن و مەحکوم کردنی چەوساندنەوەی گەلی کوردستان لە لایەن تورکیاو ئێران و ئێراق .

١٩٦٥/١/٢٤ سەرەك وەزیرانی بەریتانیای پێشوو - چێرچل - کۆچی دوایی کردووە لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کە یەکێك بووە لە سەرکردە جیهانیەکان و بەشداری تەواوی لە جەنگی دووەمی جیهان کردووەو ڕۆڵی کاریگەری هەبووە لە دابەشکردنی کوردو خاکی کوردستان ، بە یارمەتی و پشتگیری وولاتانی داگیرکەری کوردستان لە هەموو بوارە جیاجیاکاندا .

١٩٦٥/٢/١٠ لە سەر داوای سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول ، مانگرتنی گشتی لەباشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق ئەنجامدرا ، ئەویش دژی شەڕو ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٦٥/٢/١٨ کۆماری گامبیا سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند لەلایەن بەریتانیاو - داودا جاوارا - لە پارتی پێشکەوتنی گەڵ پۆستی سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیرانی گرتە دەست لە ژێر دەسەڵاتی فرەلایەنی لە وولاتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری - بنگوڵ - ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٢٨٦,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١,٦٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی

، ۱۱,۳۰۰ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤٧٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەیە . هەروا نژادەکانی ، ماندینکا ٤٥٪ . فوولا ۲۰٪ .وئلۆف ١٦٪ . رەگەزی ئەفریکیشی تیایە . لە وولاتەکەدا .

۱۹٦٥/۳/۲۱ دامەزراندنی یەکێتی نەتەوەیی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا بەناوی – فۆکسە – کە لەلایەن مامۆستا جەمال نەبەزو شەهید لەتیف عەلی وبروسکە ئیبراهیم ، لە شاری میونیخ لە ئەلمانیا، راگەیەندرا .

۱۹٦٥/٥/۷ شاعیری نەتەوەیی و چینی چەوساوەی ناوداری کورد مامۆستا – قانع – کۆچی دوایی کردووەو گۆڕەکەی لە گوندی لەنگەدێیە لەناوچەی شلێرە لە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان .
جێگەی باسکردنە کە مامۆستا قانع لە سالی ۱۸۹۸ چاوی بە جیهان هەلهێناوە لە ناوچەی مەریوان لە رۆژهەلاتی کوردستان . ئەویش دوای ئەوەی دەرەبەگەکانی ناوچەی مەریوان باوکی ئەم شاعیرەیان ئاوارە کردو ملك و مالیان داگیرکردن . بە دەم ئەو لێقەوماویەوە وەکو منالی دەربەدەریەك لە رۆژی ۱۵/ئەیلولی هەمان سالْ لە ئاوایی – ریشێن – لە بناری شارەزوور ، لە دوای ١٤ خوشك چاویبە جیهان هەلْدێنیْ .
هەروا لە تەمەنی ٤٠ رۆژیدا باوکی کۆچی دوایی ئەکات و پیْ رەوکە ئەبیْ دایکیشی کۆچی دوایی ئەکات و مامەکانی نازی ناکێشن .

۱۹٦٥/٦/۱۹ لە دوای بوونی – ئەحمەد بن بلە – بە سەرۆك کۆماری جەزائرو دەست پێکردنی بەچەندین کاری خۆمالیْ کردنی پرۆژەو کارگەو کەلوپەلی بێگانە ، بە تایبەتی فەرەنسا لە سەر خاکی کۆماری جەزائیر . لە پێناو

بووژاندنەوەی ژێرخانی ئابووری .

بەڵام دوایی لەلایەن هاوڕێ بەرهەڵستكارەكەی – هەواری بۆمیدیان – دەستگیر كرا ، بۆ ماوەی ١٥ساڵ زیندانی كراو هەواری بۆمدیان پۆستی سەرەك كۆماری گرتە دەست لەجەزائیردا .

١٩٦٥/٧/١١ دامەزراندنی پارتی دیموكراتی كوردستان لە هەرێمی باكووری كوردستانی داگیر كراوی ژێر دەسەڵاتی توركیا لە لایەن فائق بۆجاخ ڕاگەیەندرا... بەڵام دوای ماوەیەك لەلایەن میتی ڕژێمی توركیا تیرۆر كرا لە هەرێمەكەدا .

١٩٦٥/٧/٢٦ وولاتی مەلدیف سەربەخۆیی خۆی لە ناو ڕایەڵەی كۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند لەهەرێمەكەدا . لە شاری – مالیە – ی پایتەخت كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ٦٥,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ٣٢٠,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ڕووبەری خاكی وولاتەكەی ، ٢٩٨ كیلۆ مەتر ژوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٢٧٣٩ كەس لە یەك میل چوار گۆشودا .

١٩٦٥/٧/٣٠ دەسەڵاتی جەمال عەبدولناسر دەستیکرد بەگرتنی ئیخوان موسلمین و لەوانەش - سەید قوتب - و دوو لە براکانی ، دوای دادگاکردنیان لە لایەن دادگای میسر بڕیاری لە سێدارەدانیان بۆدەرکردن و بڕیارەکە بە جێ بە جێکردنی ئەنجام درا ، سەرەڕای هەوڵەکانی وولاتانی ئیسلامی بە خۆپیشاندان و نارەزایی دەربرین لە جیهانی ئیسلامیدا . بە تایبەتی لە وولاتانی عەرەبیدا .

١٩٦٥/٨/٩ وولاتی سەنگافورا سەربەخۆیی خۆی راگەیاند لەدوای رێکەووتن لە نێوان نەتەوە جیاجیاکانی وولاتەکەو کۆتایی هێنان بەکێشە هەڵوواسراوە بنەڕەتیەکانی نەتەوەیی و هەنگاونان بەرەو بنیاتنانەوەی وولاتەکیان .

لە شاری - سەنگافورە - ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ٣,٥٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ٤,٨٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری وولاتەکەی ، ٦١٨ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٩٢٤٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، چینیەکان ٧٧٪ . مالیۆ ١٦٪ . هندی

٧٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٥/٩/٧ سەرەك وەزیرانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق عەبدولرحمان بەزاز دەستی کرد بە گۆڕانکاری لە پێنج بڕگەی دەستووری کاتی نوێی بەعسی لە ئێراق ، کە لە بڕگەی /١٩ی ناو دەستوور دیاریکرا . بەوەی کە کورد مافی خۆی هەیەو پێویستە بەبرایەتیو تەبایی بژی لەناو گەلی ئێراقو یەکیەتی نیشتمانی ئێراقدا... بەلام ...؟.

١٩٦٥/٩/٧ لە سەر پێشنیاری یەکیەتی سۆڤیەت ، ئەویش بە کۆتایی هێنان بەکێشەکانی نێوان هندو پاکستان ، بە دەست پێکردنی گفتووگۆی نێوانیان لە شاری تەشقەندی پایتەختی ئۆزبەکستان ، کە ئەنجامی بووە هۆی مۆرکردنی ڕێکەووتنیان.

١٩٦٥/٩/١١ دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کورد لە باکووری کوردستانی لکێنراو بە تورکیا لەلایەن کۆمەلێك لەڕۆشنبیرانی کورد لە هەرێمەکەدا.لە پێناو بەرگری کردنیان لە مافەکانی گەلی کوردستان .

١٩٦٥/٩/٢٣ شانشینی ئوردن – شاحوسێن کوڕی تەلال – سەردانی شاری تارانی پایتەختی ئێرانی کرد ، لەو سەردانەیدا شا حوسێن داوای یارمەتی لە شاو بەر پرسانی ئێران کرد ، کە ڕژێمی شاهەنشاهی یارمەتی کوردو شۆڕشی کورد لەباشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق نەدات، بەلکوو هاوکاری لەگەل دەسەلاتی بەعسی لە ئێراق بکات ، لەپێناو گەمارۆدانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٦٥/٩/٢٥ ڕژێمی تورکیای شۆڤێنی دورستکراوو داگیرکەری خاکی گەلان بە تایبەتی خاکی باکووری کوردستان ، ئەویش بە پشتیووانی بەریتانیا . کە ئەوکاتو ئەمەریکای ئێستاو هاوپەیمانانی لە سالی ١٩٦٥دەستی کرد بە

دورستکردنی ٢٢ بەنداو لە سەر زێی فووراتو دیجلە لە هەرێمەکەدا .

ئەمە نەخشەی دروستکردنی ئەم بەنداوانەیە لە باکووری کوردستان

شایانی باسە کە ئەو دوو زێییە لە شاخەکانی ئاراراتی باکووری کوردستان هەڵدەقولیٚو بەرەو ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بەسووریا و دوایی بەرەو خاکی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق دێتە خوارێ ، کە هەمووی هەر بەناو خاکی کوردستان دەسووڕێتەوە تاکوو لە کەنداوی بەناو عەرەب دەکاتەوە ، ئەمەیە خاکو ئاوی کوردو کوردستان .. بەڵام ... بەڵام داخەکەم ...؟ . سەرکردەکانی کورد ؟؟؟؟....!

١٩٦٦

١٩٦٦/١/٢ گرێدانی کۆنگرەی هەرسێ کیشوەری ئەفەریکیاو ئاسیاو ئەمەریکای لاتینی ، لە شاری هاڤانای پایتەختی کووبا ، کە٥٠٠ نووێنەری ووڵاتانی هەرسێ کیشوەرکە بەشداریان تێداکرد ، لەکۆتایی کۆنگرەکە بڕیاری دامەزراندنی ڕێکخراوێك بە ناوی – ڕێکخراوی هاوکاری گەلانی ئەفریکیاو ئاسیاو ئەمەریکای لاتینی مۆرکرا ، کە شاری هاڤانا بووە بارەگای سەرەکی ئەوڕێکخراوەیە لەجیهاندا .

١٩٦٦/١/٨ ئۆردگانی پارتی کۆمۆنیستی کۆماری ئەرمەنستان ، کە ڕۆژنامەی – کۆمۆنیست – ە لە یادی – ٣٥ – ساڵەی دامەزراندنی فێرگەی باڵای

پەروەردەی پشت قەوقازی کوردیدا ، بەبڵاوکردنەوەی ئەو ژمارانەی کە ئێمە لەم کورتە وتارەدا هێناومانتەوە .

بۆ ئەم مەبەستەش کە رۆژنامەی ناوبراو ناونیشانێکی بە پێزوو جوانی بۆ وتارەکەی هەڵبژاردووە – ئاسنگەری کادرە ئینینلیگینسیای کورد– بە بۆنەی یادی – ٣٥– ساڵەی دامەزراندنی فێرکاری باڵای پەروەردەی پشت قەوقازی کوردیەوە ئەنجامدا لە وڵاتەکەدا.

١٩٦٦/١/١٠ لە ئەنجامی گفتووگۆی نێوان نووێنەرانی حکوومەتی پاکستان و هندستان بە سەرپەرشتی و یارمەتی یەکیەتی سۆڤیەت لە شاری تاشقەندی پایتەختی ئۆزبەکستان ، لە ئاکامدا بەیەك گەیشتن . ئەویش بە مۆرکردنی رێکەووتنامەی ئاشتیان ڕاگەیاند ، بە ناوی لێدوانی تاشقەند و گەڕانەوەیان بۆ پەیوەندی ئاسایی لە نێوان هەردوو وڵاتی دژ بەیەکتری و شەڕکەرکە ، کە هۆکاری کێشەی نێوانیان لە سەر داگیر کردن و دابەشکردنی هەرێمی کەشمیر بوو لە نێوانیاندا .

١٩٦٦/١/١٩ یەکەم ئافرەت لە هیندستان پۆستی سەرەك وەزیرانی وڵاتەکەی گرتە دەست، ئەویش خاتوو – ئەندێرا گاندی – بوو ، کە کچی جەواهیر لال نەهرۆ بوو، باوکی یەکەم سەرەك وەزیرانی هند بوو لە دوای بەدەستهێنانی سەربەخۆیی هندستان ، دوای ئەوە کوڕەکەی ڕاگیف گاندی پۆستی سەرەك وەزیرانی لە هند گرتە دەست... شایانی باسە ئەو بنەماڵەیە لەسەرەتاوە دۆستی کورد بوونە دژی داگیرکەران و دووژمنانی کورد لە کوردستان .

١٩٦٦/١/٢٧ بۆ یەکەم جار کۆنگرەی بووژانەوەی پیشەسازی ئەفریکی لە شاری قاهرەی پایتەختی میسر گرێدرا ، لە سەر داوای ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان . کە ٢٢ وڵاتی ئەفریکی بەشداریان تێداکرد ، لەگەڵ نووێنەرانی ڕێکخراوە تایبەتیەکانی دەستەی جیهانی وەك :–

ریکخراوی تەندروستی و ، کشتووکاڵ و کارو چەندین و ، ڕێکخراوی دیکەی جیهان ، کە کۆنگرەکە بەردەوام بوو تاکوو ٢/٩ی هەمان ساڵ لە نێوان کۆنگرەواناندا .

١٩٦٦/١/٢٨ لە دوای بەرزبوونەوەی کێشەی نێوان هەردوو باڵی سەرکردایەتی کورد بە سەرکردایەتی مستەفا بارزانی و جەلال تاڵەبانی ، لە ئاکامدا جەلال تاڵەبانی و لایەنگرانی لەگەڵ رژێمی بەعس رێکەوتن و ناوزەند بوون لەلایەك بە جەلالیەکان و لە لایەکی دیکەش بە شەست و شەشەکان بەلایەنگیری کردنی رژێمی داپلۆسێنەری بەعس لە ئێراق ، لە هەموو بوارەکان و وەستان دژی شۆرشی گەلی کوردستان لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٦٦/٢/٧ شاندێکی رژێمی بەعسی لە ئێراقی ئەوکات ، بە سەرکردایەتی وەزیری دەوڵەت بۆ کاروباری دەرەوە – عەدنان پاچەچی – سەردانی تورکیای کرد ، دوای سێ رۆژ راگەیاندنێکی بلاو کردەوە ، ئەویش بەپاراستنی یەکیەتی خاکی ئێراق و تورکیا ، کە هەردوو رژێمی شۆڤێنی داگیر کەری خاکی کوردستانن بەرووبەری ٣١٠ هەزار کیلۆمەتری چوارگۆشەو زیاتر لە ٢٦ر٠٠٠ر٠٠٠ملیۆن کورد لە سەر خاکی خۆی ، کە ئەمەش خۆی لە خۆیدا رێکەووتنی دژ بە بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردە لە کوردستاندا .

١٩٦٦/٢/٢٣ سەرەك کۆماری سووریا – حافز ئەسەد – یەکێك بوو لە هەڵگیرساندنی کودەتای سەربازی بە سەرکردایەتی ، ئەمین حافز ، دوای چەند رۆژێك لەکودەتایەکە حافز ئەسەد بووە وەزیری بەرگری سووپای سووریا تاکوو بوونی بە سەرەك کۆماری رژێمی بەعس لە سووریا .. دوای ئەوە بە ئەنجامدانی کودەتای سەربازی چەپرەوە بەعسیەکان لە سووریا دژی دەسەلاتی حافز ئەسەد ، بەلام ئەو کودەتایە سەرکەوتوو نەبوو بەشێوەیەکی بەردەوام تاکوو لە ساڵی ١٩٧٠ حافز ئەسەد دەسەلاتی تەواوی گرتەدەست بەلابردنی نەیارانی لە دەسەلات لە وولاتەکەدا .

١٩٦٦/٣/١٨ لە ژمارەی /٥٥٣ ی رۆژنامەی – البلد – ی ئێراقی بلاوکرابووەوە ، کە ئەو کوردانەی لە مستەفا بارزانی جیابوونەتەوە لە پێش هەموویان جەلال تاڵەبانی ئامادەیی خۆیان پێشانداوە لەگەڵ رژێمی بەعس لە ئێراق رێکەوتوون و هێمنی بگەرێننەوە باکووری ئێراق .

واتە هەرێمی باشووری کوردستان و وەستان دژی شۆرش ... هەر وەك لەکۆنگرەی بێماری لاباڵی جەلال تاڵەبانی کە لە ٨/٢٨ ی هەمان ساڵ

گرێدرا بوو بە پشتگیری کردن لە رژێمی بەعسی لەئێراقدا بکەن ...!...؟...

١٩٦٦/٣/٢٥ کۆچی دوایی کوردناس و رۆژهەلاتناسی ناوداری سۆڤیەتی بەناوبانگ – مینۆرسکی – لە شاری لە ندەنی پایتەختی بەریتانیا... شایانی باسە مینۆرسکی توانیوویەتی لەچەندین لایەن بوونی کورد لە هەموو بوارە جیاجیاکان بەرز بنرخێنێ ، بە تایبەت لەبواری نیشتمانی و نەتەوەیی و زمان و کەلتوورو مێژوو و داب و نەریت شارستانیت و شووێنەوار لە کوردستان.

١٩٦٦/٤/٨ دەزگا پەیوەنددارەکانی تۆمارگەی رژێمی بەعس لە سووریا ناسنامەی زیاتر لە ١٠,٠٠٠ هەزار ناوی خێزانە کوردەکانی دانیشتووی رۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا بە ناوی بزربوون لەناو بەرن و ئەم وولاتە کە ١٨,٠٠٠ هەزار کیلۆمەتر چوارگۆشە لەخاکی کوردستان و زیاتر لە ٢,٥٠٠,٠٠٠ ملیۆن مرۆڤی کوردی کەووتۆتە ژێر دەسەلاتەکەیان ، لەناو تۆمارگەکانی دەوولەتی سووریا ، کە لە ئەنجام بێ ناسنامە ماونەتەوە لە هەرێمەکەیاندا . کە بە دانیشتووانە بیانیەکان دادەنێن لە لایەن رژێمی سووریادا .

ئەمە وێنەی شاری قامۆشاۆیە ، جگە لەو شارە بەلكو لە شارەكانی حەما و حوومس و گوندو شارۆچكەو شارەكانی دیكەش بە عەرەبكردن و راگواستن و وونكردنی ناسنامەی كورد دزراون و سوتێندراون لە رۆژ ئاوای كوردستان .

جێگـەی باسـكردنـە كـە دوای ئـەوە لـە ٤/١٠ ی هـەمان سـاڵ دەر كـەووت كـە رژێمی بەعسی لـە سووریای هاوبەشـی رامیاریـەتی رژێمی بەعسی لەئێراق زیـاتر لـە – ١٠– هـەزار نـاوی هاوولاتیـانی رۆژئـاوای كوردستانی لكێنـدراو بەسووریای سووتاند ، لەشارەكانی حەلـەبو حـەماوحوومس وشارۆچكە و گونـدەكان ، بەنـاوی ئـەوەی بزركـراوە لـەنێوو تۆمارەكـانی تۆمارگـای رژێمی بەعسی لە سووریا ، كە لە ئەنجام ئەو ژمارە هاولاتیانـە تـاكوو تـەواو بـوونی ئەو مێژوونامەیە بێ ناسنامەن لەو وولاتەدا

١٩٦٦/٤/١٣ سـەرەك كۆمـاری ڕژێمـی بەعسی لە ئێراق عەبدولسەلام محەمـەد عـارف لـە پیلانێكی نەخشە داڕێژراو لـە لایـەن لاباڵی بەرهەستكارانی لـە نـاو فڕۆكـە تایبەتیەكەی خۆی لە ئاسمان ئاگری تێبەر دراو گیانی لە دەست دا . لە ناو خاكی ئێراقدا .

١٩٦٦/٤/٢٢ لە دوای بە دەست هێنـانی سـەربەخۆیی سـووریا ڕێكـەووتنی دورسـتكردنی بەنداوی تەبەقەی لە گەڵ یەكیەتی سۆڤیەت مۆركرد لـە سـەر زێـی فووڕات ، دوای تـەواو بـوونی بـە هاوكـاری لەگـەڵ توركیـا لـە بەرهـەمی هەمـەجۆری نێوانیان ، بێ ئەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ئاگادار بكرێت .

شایانی باسە زێی فوورات لەچیاكانی ئاراراتی خاكی باكووری كوردستان هەڵدەقوڵێو هـەر بـەخاكی كوردسـتاندا دەسووڕێتەوە تـا لـە دەریـای كەنـداو

دەکاتەوە لە ناوچەکەدا .

١٩٦٦/٥/٧ سەرەك وەزیرانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق عەبدولرەحمان بەزاز لە گەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول دەستی کرد بەگفتووگۆ ، لە پێناو چارەسەر کردنی کێشە ڕەواکانی گەلی کوردستان ، کە لەو کات کوردو کوردستان بەرشاڵاوی بە عرەبکردنو گۆڕینی دیموگرافیای خاکی کورستان کەوتبوو ، لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە ژێر ڕژێمی بەعسی راسترەوو شۆڤێنی بەهاوکاری هاوپەیمانەکانیان .

١٩٦٦/٥/١٢ بەرپابوونی داستانی شەڕی هندرێن لە باشووری کوردستان لە نێوان هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان و هێزەکانی سووپای ئێراق ، کە لە پێشمەرگەکانی لێژنەی هەرێمی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق و پارتی دیموکراتی کوردستان پێك هاتبوون ، لە ئەنجام هێزەکانی سووپای ئێراق شکێندران بە سەرکەووتنی هێزی پێشمەرگەو ڕیسوابوونو هەڵاتنی سووپای رژێمی بەعسی لە ئێراق ، لەگەڵ جاشە خۆفرۆشەکانی دژ بەخاکی گەلی کوردستان.

١٩٦٦/٥/٢٦ وولاتی گۆیانا سەربەخۆیی خۆی لەلایەن بەریتانیا ڕاگەیاندو ناوی وولاتەکەی لە جۆیانای بەریتانی گۆڕی بۆ کۆماری جۆیانا لەناو ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری

-گۆرگتاون —ی پایتخت بوو ، کەژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٢٩٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١,١٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢١٤,٩٦٩ هەزار کیلۆ مەتر چوار چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، هندی دوورگەی هیندی رۆژهەلات ٥٠٪ . نژادە تێکەلأوەکان ١٢٪ . هندی ئەمەریکی ٦٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٦/٦/٥ لە دوای ڕەوانەکردنی کەشتی گەردوونی ئەمەریکی ژیمتی/١-٩و لە دوای بڕینی ماوەیەکی زۆر لە دەووری زەوی لە بۆشایی ئاسمان دوای ئەوە — بۆچین- توانی ماوەیەکی بەرچاو بەپێ لە سەر مانگ بخولێتەوە لە ماوەی ١٢٥لە سەر مانگدا لە بۆشایی ئاسماندا .

١٩٦٦/٦/١٣ لە کارێکی دژ بە کوردو خاکی کوردستان و هەلوویستی نامەردانەی دووژمنانی کورد ، کە ئەویش بووە هۆی پەلاماردانی کەسایەتی شۆڕشگێر و پێشمەرگەی خۆراگری گەلی کوردستان بە شەهید کردنی — ئیبراهیمە فەندی — لە دەڤەری مەرگەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان .

جێگەی باسکردنە کە مامۆستا ئیبراهیمە فەندی ناوی تەواوی — ئیبراهیم ئیسماعیل عوومەر — ە و لە گوندی — گردەپان — ی ناحیەی قەراجی سەر بە قەزای مەخمور لە پارێزگای هەولێر لە سالی ١٩٢٢ چاوی بە جیهان هەلهێناوە ، دوای ئەوە بە چەند سالێك خێزانەکەی روو لە شاری هەولێر دەکەن و لێی نیشتەجێ دەبن . هەروا لە تەمەنی پێنج سالأن روو لە قەتابخانە دەکات بۆ خووێندن لەو شارەدا .

مامۆستا ئیبراهیمە فەندی لە ساڵی ١٩٤١ ژیانی هاوسەرگیری پێکەوەنا ، دوای ئەوەی کە باوکی ماڵئاوایی یەکجارەکی لە خێزانەکەی دەکات ، مامۆستا ئیبراهیم ناچار دەبێ روو لە بنکەکانی پۆلیس بکات بە دامەزراندنی بە هۆی باری بژێوی ژیانی خێزانەکەو بنەماڵەکەیدا . هەر لە کاری پۆلیسیش خوێندن تەواو دەکات لە قوتابخانەی شەوانە لە شارەکەدا .

دوای ئەم ماندووبوونە چەندین جێگەو شووێن دەکات لە بە ئەنجامگەیاندنی کاروباری پۆلیسی لە شارۆچکەکانی کوردستان و دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥٧ دەیگەرێننەوە ناو شاری هەولێر . دوای ئەوەی کە شۆڕشی ئەیلول هەڵدەگیرسێ ، مامۆستا ئیبراهیمە فەندی لە ساڵی ١٩٦٢ لە شەوێکی ساردی زستان بە خۆیی و پۆلیسەکانی بنکەی پۆلیسی خانەقا لە ناو شاری هەولێر روو لە شاخەکانی کوردستان دەکەن و دەچنە ریزی پێشمەرگەکانی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمی باشووری کوردستان .

هەروا ئەم کەسایەتیە لە ریزی پێشمەرگە و سەر پەل و لق و هێزی دەشتی هەولێر هەڵوویستی بوێرانەی هەبووە لە بوارەکانی پێشمەرگایەتی و خۆشەویست و لێهاتوو بووە لەم بوارەداو لە بوارەکانی دیکەی گەل و نیشتیمانەکەیدا .

دوای ئەوە بە هۆی تواناو لێهاتوویی دەکرێتە بەرپرسی هێزی کاوە لە ناوچەی خۆشناوەتی ، دوای ئەوە کارەکەی دەگوازرێتەوە ناوچەی رانیەو لە چەندین داستان بەشداری دەکات ، تا لە داستانێکی گەورە سەر کەوتوو دەبێ ، دوای ئەوە لە لایەن دوژمنانی گەل و نیشتیمان و لە لایەن کوردە خۆفرۆشەکان لە مەرگەی پشدەر لە ٦/١٣ تیرۆر دەکرێت و دەچێتە ریزی کاروانی شەهیدانی کوردو کوردستان لە باشووری کوردستاندا .

١٩٦٦/٦/١٣ لە دوای هەوڵکی زۆر شاندێکی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول بە سەرکردایەتی – حەبیب محەمەد کەریم و ، ساڵح یوسفی و ، موحسین دزەیی ، سەردانی شاری بەغدایان کرد ، لە پێناو گفتووگۆ کردن بەچارەسەر کردنی ماف و کێشەی کورد لەباشووری کوردستان ، بەلام

هەوڵی شاندەکە لەگەڵ بەرپرسانی دەسەڵاتی ناوەندی رژێمی بەعس بێ سوود بوو لە شاری بەغدا لە ئێراقدا .

١٩٦٦/٦/٢٤ لە دوای گەرانەوەی شاندی کورد لە شار[illegible]دا ، مستەفا بارزانی بەسەرۆکایەتی کردنی شاندێکی سەرکر[illegible] پارتی دیموکراتی کوردستان ، کە پێك هاتبوون لە – حەبیب محە[illegible]ریم ، علی عەبدوللاّ، فاخر جەلاّل ، سالح یوسفی– سەردانی شاری بە[illegible]دایان کردو لە لایەن سەرەك کۆماری ئێراق عەبدولرحمان محەمەد عارف پێشوازی لێکران ، لە پێناو گفتووگۆی چارەکردنی کێشەکانی کورد لەباشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٦٦/٦/٢٩ رێکەووتننامەی شەڕ وەستان لە لایەن سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول و سەرەك کۆماری ئێراق عەبدولرحمان محەمەد عارف مۆر کرا ، کە ئەو رێکەووتنە ناوزەند بوو بەرێکەووتننامەی ٢٩ی حوزەیران . لە باشووری کوردستان و ئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٦٦/٧/٤ سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، ناڕەزایی خۆی بەرامەر بە ڕژێمی شایەتی لە ئێران دەربڕی ، ئەویش بەهۆی یار[illegible] دانی شۆڕشی ئەیلول لە باکووری ئێراق لەلایەن ڕژێمی شا لە ئێران ب[illegible] ردایەتی محەمەد ڕەزا شا .

١٩٦٦/٧/٤ تیرۆرکردنی تێکۆشەرو کەسایەتی کورد س[illegible]ۆ[illegible] پارتی دیموکراتی کوردستان لە باکووری کوردستان – فائق بۆجاخ – لە لایەن جەندرمەکانی ڕژێمی تورك لە تورکیا لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٦/٧/١٠ لە هەوڵە بێ ووچانەکانی مستەفا بارزانی بە دۆزینەوەی رێگەچارەی کێشەکانی کورد لە باشووری کوردستان و ڕزگار بوون لە مەرگەساتەکان ، لەلای خۆیەوە بڕیاریدا بەدانەوەی چەکە قورسەکانی هێزی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول ، بە دەسەڵاتی رژێمی بەعس لە ئێراق ، بەمەرجێ رێکەووتنامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ بکات، کە ئەویش داننان بەکورد لە هەرێمی باشووری کوردستان بوو بەمافی ئۆتۆنۆمی لامەرکەزی راستەقینە لە ئێراقدا .

١٩٦٦/٩/٣٠ وولاتـــــی بووتـــــسوانا ســەربەخۆیی خـۆی لـەناو ڕایەڵـــەی کۆمەنوولـــسی بـــــەریتانیا ڕاگەیانــــد لەبەریتانیا ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٦٧ بـووە ئەنـدام لــە ڕێکخـــراوی نەتـــەوە یەکگرتووەکان ،دوای ئـەوە نـــاوی وولاتەکـــەی لـــە بووتـسوانا لانـد گـۆڕی بـۆ کۆمـاری بووتـسوانا ، لـە هـەمان کاتـدا – سـیرتس خامـا – هەلبـژێردرا بـە سەرەك کۆمار لەژێر دەستوورێکی سەرۆکایەتی ١،١١١ لە وولاتەکەدا لە شاری– گابوورۆن –ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکی،١٩٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١,٩٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی . ٥٨١,٧٣٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٩ کـەس لـە یـەك میـل چوار گۆشـــــەدا . هـــــەروا نـــــژادەکانی ، بووتـــــسوانیەکان ٩٠٪ .کالنگا،باساروا،کالاگادی ١٠٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٦/١٠/٢٨ ســـــەرەك کۆمـــاری ڕژێمـــی بەعـسی لـــە ئێـراق عەبـدولرحمان محەمـــەد عـــارف لـــە ســــــەربازگەی – مـــەفرەق– لـــە نزیـك شارۆچـکەی ڕوانـدز لـــــە باشـــــووری کوردســـتان ، چـاوی

بە بارزانی کەووتو یەکتریان خەڵات کردو بیروو بۆچوونی خۆیان لەبارەی مافەکانو کێشە هەڵوواسراوەکانی کورد یان ئالووگۆڕ کرد لەپێناو چارەسەرکردنی لە ئێراقدا .

١٩٦٦/١٠/٣٠ لە دایك بوونی سەرکردەی تیرۆرستی ئیسلامی عەرەب ، ناسراو بە زەرقاوی ، کە ناوی تەواوی – ئەحمەد فزەیل نزال– بووە لە شارۆچکەی – زەرقا– وولاتی ئوردن ، کە نزیکەی ٢٥ کیلومەتر لە ڕۆژهەلاتی شاری عەمانی پایتەختی ئوردن دوورە لە وولاتەکەیدا .

١٩٦٦/١١/١٣ سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی سووریا – خالد بەگداش – بە نژاد کورد لە ڕاگەیاندنێکی بلاوی کردەوە ، کە یەکیەتی عەرەب بڕبڕەی پشتی ڕامیاریەتی کۆمۆنیستە لەوولاتەکەیدا .

کەچی ڕۆژێ لە ڕۆژان ناوی کوردو کوردستان وەك نەتەوەیەکی داگیر کراو لە پرۆگرامی پارتەکەی دا نەهاتووە ، ئەویش لە پێناو چارەسەرکردنی کێشەو مافی نەتەوەیی هەتا بەسەر زاریشی دانەدەهات بڵێ من کوردمو بەرگری لە مافە ڕەواکانی گەڵو نیشتمانەکەم دەکەم...!.

١٩٦٦/١١/٢٠ وولاتی بربادۆس سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاندو لەساڵی ١٩٦٧ بووە ئەندام لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری –بریگتۆن– ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١١٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣٢٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٤٣٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٩٠١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەفریکی ٨٠٪ . ئەورووپی ٤٠٪ . تێکەلاو ١٦٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٧

١٩٦٧/١/١٧ هونەمەند جۆن لینۆن لە دوای ژەنینی چەند پارچە مۆزیكایەك دەستی كرد بەنووسینەوەی هۆنراوەی گۆرانی– ئادای ئینتی لفی– كە دواتر بە هۆی ئەم گۆرانیە بە هرەوە ناوبانگی زۆری بەم گۆرانیە دەركرد لە بەرەو بە جیهان بوون ... شایانی باسە دوای – تێپەڕبوونی – ٤٠– ساڵ بەسەر خانەی – نۆنهافریتڤیلد – كە بەنیازی فرۆشتنی ئەم كاغەزیەی كە هۆنراوەكەی لەسەر نووسراوەو هەڵوواسراوە بۆ فرۆشتنی ئەو كاغەزە بەدوو ملیۆن دۆلار.

١٩٦٧/٢/١٤ فەرمانی كارگێری بە ژمارە/٦/٧٦٣٥ بە دەرچوونی لە لایەن رژێمی توركیا و لە رۆژنامەی فەرمی توركیا بلاوكرایەوە ، ئەم فەرمانە یاساییە بە رامیاریەتی چەوساندنەوە دە بەخشێت . بەمەش رامیاریەتی چەوساندنەوە گەیاندرا بە چل و پۆپەكان ، حكوومەتی سلیمان دیمیریل ، لە كۆتایی مانگی /١/١٩٦٨ ی هەمان ساڵ بریاری لە سەر ئەم فەرمانەداو پەسندی كردوو ، ناوینا بە – یاسای رێكخستنی رۆشنبیری – بە پێی ئەم یاسایە زمانی كوردی بە تەواوی قەدەخەكرا لە توركیا .
ئەم یاسایە هەموو كارێكی زانستی و كتێب و گۆڤار و رۆژنامە و بەلگە نامەیەكی بە كوردی نووسراو قەدەخە دەكات و تەنانەت گۆرانی كوردیش لە سەر كاسێت و قەوان و هەر ئامێرێكی دیكەی تۆماركردن قەدەخە دەكات .سەرەرای ئەم هەموو چەوساندنەوە و تەنگ پێهەلچنینەش ، لە رووی زانستیەوە ئەوە یەكلا بۆتەوە كە زمانی كوردی زمانێكی هیندۆگرمانیە و یكجار دوورە لە زمانی توركیدا.
هەروا ، دەڵێ :– ئەمەو جگە لەوەی كە لە ٨٥٪ ی خەلكی باكووری كوردستان ئاخاوتنی پێدەكەن ، كە كارێكی یەكجار زۆری كردۆتە سەر زمانی توركی هاوچەرخ ... زانای ئەلمانی – ئەندرباس تیسە – ی پسپۆر لە لێكۆڵینەوەی توركی ئەمەی لە لێكۆڵینەوەیەكیدا لە ساڵی

١٩٦٤ لە ڤیێنا بلاوی کردۆتەوە ، دەربارەی ووشەی کوردی و فارسی لە زمانی تورکی و ئازربایجانی ، یەکلای کردۆتەوەو سەلماندوویەتی ...
هەروا لە بەر ئەم هۆکارانە رژێمی تورکیا لە لایەن رۆژنامەو رێکخراوە تورکیە شۆڤینیەکانەوە هان دراون کە بەردەوام بن لە سەر رامیاریەتی پاکسازی کورد لە باکووری کوردستانی لکێدراو بە تورکیا .
هەروا دەڵێ:- رژێمی تورکیا خۆی بە خۆی ئاگری دوژمنکاریەتی کوردی خۆش کردووە ، نەك کورد ، کە بە ئاشکرا تورکی هانداوە کە بە کۆمەڵ کورد بکووژن و رایانگوێزن ، بێ ئەوەی دەسەڵاتی دادگای تورکی وورتەی لێووە بێت . یان رای گشتی جیهانی ئاورێك لە دۆزی کورد بداتەوە . هەروا لە چوار چێوەی درێژەی ئەم پرۆسەیە توانەوەو چەوساندنەوەیەدا دەنگی وەها بەرز بوونەوە کە هەزارو یەك کەسەرو داخ دەربرن کە لە جەنگی جیهانیدا و لە گەڵ کووشتنی بە کۆمەڵی ئەرمەنیەکاندا لە ساڵی ١٩١٥ دا . کوردیش بەر بە کۆمەڵ کوژیەکە کەاتووە ، بەڵام وەك ئەرمەن نەبووە .
هەروا بۆ ووێنە رۆژنامەی – ئوتووکن – هەرەشەی لە هاووڵاتیانی ناوچەکانی باکووری کوردستان کردووە ، کە واز لە داواکردنی زمانی تایبەتی و قوتابخانەو بەرنامەی رادیۆیی و کەناڵی بلاوکردنەوە و گۆشکردنی کورد بە چیرۆك و ئەفسانەی کوردی بهێنن .
جێگەی باسکردنە کە تورك و زمانەکەی وەك مرۆڤێکی تەمەن گەورەو تاکوو ئێستا مردووە ، لە بەر ئەوەی تورك و نەتەوەکەی لە گەڵ سەرەتای سەرهەڵدان و پەیدا بوونی ئاینی ئیسلام ، پەیتا پەیتا بەرەو دروستبوون هەنگاویناوە لە هەرێمەکەدا .
لە هەمان کات زمانی تورکی لە دوای دامەزراندنی کۆماری توکیا لە دوای ساڵی ١٩٢٩ دا ، زمانی تورکی بە پیتی لاتینی دەنووسرێت و لە ٧٥٪ ی زمانی کوردی فارسی و عەرەبیە و خاوەنی زمان و کەلتوور نەبوونە .

گەر بگەرێینەوە سەر بەڵگەنامەکانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لە ماوەی دەسەلأتی تاکوو هەرەس هێنانی بە باشی ئەوە دەسەلمێنێ کە نەتەوەی تورك و زمانی تورکی دروستکەرە نەك خۆرسکە ، ئەویش لە ئەنجامی سەرهەڵدانی مرۆڤایەتی و پێك هاتەی نەتەوایەتی دروست بووبێ ، وەك کورد ، بەلأم بە داخەوە بە درێژایی مێژوو سەرکردەکانی کورد بە پاراستنی دەسەلأت و سامان رێگر بوونە لە بەردەم گەیشتنی کورد بە ئامانجەکانی .

باشترین نموونەش لە ماوەی دامەزراندنی دەوڵەتەکانی کوردیان پێووە لکاوە ، تاکوو کۆتایی ساڵی ٢٠٠٨ . کە سەرکردەکانی کورد لە باکوور و باشوور و رۆژهەلأت و رۆژئاوا . هەموو کاتێك دژی یەکتر بوونە لە سەر حیسابی گەلی کوردستان .

ئا لێرەدا ئەویش بە شەڕی کورد کووژی و دروستکردنی تەگەرەو کۆسپ لە بەردەم مافەکانی گەلی کورد ، ئەویش بە خۆدەوڵەمەند کردن بە پاوانکردنی سامانی گەل و پاراستنی کەسایەتی و بنەماڵەو سەرکردایەتیەکانیان بە لە دەست نەچوونیان و چەندین لایەنی دیکە لە کوردستان بەرامبەر دوژمنانی کورد لە ناوچە و جیهان .

١٩٦٧/٢/١٤ فەرمانی کارگێری بە ژمارە/٧٦٣٥/٦ بە دەرچوونی لە لایەن رژێمی تورکیا و لە رۆژنامەی فەرمی تورکیا بلاوکرایەوە ، ئەم فەرمانە یاساییە بە رامیاریەتی چەوساندنەوە دە بەخشێت . بەمەش رامیاریەتی چەوساندنەوە گەیاندرا بە چڵ و پۆپەکان ، حکوومەتی سلیمان دیمیریل ، لە کۆتایی مانگی /١٩٦٨/١ ی هەمان ساڵ بریاری لە سەر ئەم فەرمانەداو پەسندی کردوو ، ناوینا بە – یاسای رێکخستنی رۆشنبیری – بە پێی ئەم یاسایە زمانی کوردی بە تەواوی قەدەخەکرا لە تورکیا .

ئەم یاسایە هەموو کارێکی زانستی و کتێب و گۆڤار و رۆژنامە و بەلگە نامەیەکی بە کوردی نووسراو قەدەخە دەکات و تەنانەت گۆرانی کوردیش لە سەر کاسێت و قەوان و هەر ئامێرێکی دیکەی تۆمارکردن قەدەخە دەکات

.سەرەرای ئەم هەموو چەوساندنەوە و تەنگ پێهەلچنینەش ، لە رووی زانستیەوە ئەوە یەکلا بۆتەوە کە زمانی کوردی زمانێکی هیندۆگرمانیە و یکجار دووره لە زمانی تورکیدا.

هەروا ، دەڵێ :- ئەمەو جگە لەوەی کە لە ٨٥٪ ی خەلکی باکووری کوردستان ئاخاوتنی پێدەکەن ، کە کارێکی یەکجار زۆری کردۆتە سەر زمانی تورکی هاوچەرخ ... زانای ئەلمانی - ئەندرباس تیسە - ی پسپۆر لە لێکۆڵینەوەی تورکی ئەمەی لە لێکۆڵینەوەیەکیدا لە ساڵی ١٩٦٤ لە ڤیینا بلاوی کردۆتەوە ، دەربارەی ووشەی کوردی و فارسی لە زمانی تورکی و ئازربایجانی ، یەکلای کردۆتەوەو سەلماندوویەتی ... هەروا لە بەر ئەم هۆکارانە رژێمی تورکیا لە لایەن رۆژنامەو رێکخراوە تورکیە شۆڤینیەکانەوە هان دراون کە بەردەوام بن لە سەر رامیاریەتی پاکسازی کورد لە باکووری کوردستانی لکێدراو بە تورکیا .

هەروا دەڵێ:- رژێمی تورکیا خۆی بە خۆی ئاگری دوژمنکاریەتی کوردی خۆش کردووە ، نەك کورد ، کە بە ئاشکرا تورکی هانداوە کە بە کۆمەڵ کورد بکووژن و رایانگوێزن ، بێ ئەوەی دەسەلاّتی دادگای تورکی وورتەی لێووە بێت . یان رای گشتی جیهانی ئاورێك لە دۆزی کورد بداتەوە . هەروا لە چوار چێوەی درێژەی ئەم پرۆسەیە توانەوەو چەوساندنەوەیەدا دەنگی وەها بەرز بوونەوە کە هەزارو یەك کەسەرو داخ دەربرن کە لە جەنگی جیهانیدا و لە گەڵ کووشتنی بە کۆمەڵی ئەرمەنیەکاندا لە ساڵی ١٩١٥ دا . کوردیش بەر بە کۆمەڵ کوژیەکە کەاتووە ، بەلاّم وەك ئەرمەن نەبووە .

هەروا بۆ ووێنە رۆژنامەی - ئوتووکن - هەرەشەی لە هاوولاّتیانی ناوچەکانی باکووری کوردستان کردووە ، کە واز لە داواکردنی زمانی تایبەتی و قوتابخانەو بەرنامەی رادیۆیی و کەناڵی بلاوکردنەوە و گۆشکردنی کورد بە چیرۆك و ئەفسانەی کوردی بهێنن .

جێگەی باسکردنە کە تورك و زمانەکەی وەك مرۆڤێکی تەمەن گەورەو تاکوو ئێستا مردووە ، لە بەر ئەوەی تورك و نەتەوەکەی لە گەڵ سەرەتای سەرهەڵدان و پەیدا بوونی ئاینی ئیسلام ، پەیتا پەیتا بەرەو دروستبوون

هەنگاوی‌ناوە لە هەرێمەكەدا .

لە هەمان كات زمانی توركی لە دوای دامەزراندنی كۆماری توكیا لە دوای ساڵی ١٩٢٩ دا ، زمانی توركی بە پیتی لاتینی دەنووسرێت و لە ٧٥٪ ی زمانی كوردی فارسی و عەرەبیە و خاوەنی زمان و كەلتوور نەبوونە .

گەر بگەڕێینەوە سەر بەڵگەنامەكانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لە ماوەی دەسەڵاتی تاكوو هەرەس هێنانی بە باشی ئەوە دەسەلمێنیٚ كە نەتەوەی تورك و زمانی توركی دروستكەرە نەك خۆرسكە ، ئەویش لە ئەنجامی سەرهەڵدانی مرۆڤایەتی و پێك هاتەی نەتەوایەتی دروست بووبیٚ ، وەك كورد ، بەڵام بە داخەوە بە درێژایی مێژوو سەركردەكانی كورد بە پاراستنی دەسەڵات و سامان ڕێگر بوونە لە بەردەم گەیشتنی كورد بە ئامانجەكانی ، باشترین نموونەش لە ماوەی دامەزراندنی دەوڵەتەكانی كوردیان پێوە لكاوە ، تاكوو كۆتایی ساڵی ٢٠٠٨ . كە سەركردەكانی كورد لە باكوور و باشوور و ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوا . هەموو كاتێك دژی یەكتر بوونە لە سەر حیسابی گەلی كوردستان .

ئا لێرەدا ئەویش بە شەڕی كورد كووژی و دروستكردنی تەگەرەو كۆسپ لە بەردەم مافەكانی گەلی كورد ، ئەویش بە خۆدەوڵەمەند كردن بە پاوانكردنی سامانی گەل و پاراستنی كەسایەتی و بنەماڵەو سەركردایەتیەكانیان بە لە دەست نەچوونیان و چەندین لایەنی دیكە لە كوردستان بەرامبەر دوژمنانی كورد لە ناوچە و جیهان .

١٩٦٧/٤/٨ كۆچی دوایی هونەرمەندی شێوەكاری كوێتی و عەرەبی محەمەد دەمخی لە شاری كوێت ، بە هۆی نەخۆشیەكی كوشندە لە یەكێك لە نەخۆشخانەكانی شاری كوێت ... شایانی باسە كە هونەرمەندی شێوەكاری محەمەد دەمخی لە ١٩٤٣/٢/١٥ لە فەریج عەبدوللا كە یەكێكە لەگەڕەكەكانی شاری كوێت چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

ئەم هونەرمەندە هەر لە سەرەتای ژیانی منداڵیەوە دەستی كردووە بەهونەرە بەهرەدارەكەی و بەدەیا تابلۆی بەرهەم هێناوەو بەشداری لەچەندین ڤیستیڤاڵی هونەری شێوەكاری دیكەی كردووە لەكوێت و لە

وولاتانی دیکەی عەرەبی و لە رۆژهەلاتی ناوەراست .

١٩٦٧/٥/٦ بلاوکردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی رۆژنامـەی - التـاخی - لـە شـاری بەغـدای پایتـەختی ئێـراق لەلایـەن پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان ، بـەهۆی بـاری لەباری ئەوکات لە ئێراق.

١٩٦٧/٥/١٥ کۆچـی دوایـی پێـشەنگی شـێوەکارە ریالیزمـەکانی ئەمەریکا - ئیدوار هۆپێر - ... جێگـەی باسـکردنە کـە هۆپێر لە مانگی/١٨٨٢/٧ لە بازرگانێکی شاری - نیاك - ی نزیـك رووبـاری هدسـۆنی سـەر بـە شـاری نیـورۆکی ئەمـەریکا چـاوی بـەجیهان

هـەلهێناوە ... هـەر لـە تەمـەنی منداڵیـەوە حـەزو بـەهرەی نیگارکێـشی لـێ بەدیار دەکەوێ و لە ساڵی ١٨٩٩ بریاردەدات رێگای هونەری بکاتـە رێبـازی ژیانی .

سەرەرای ئەوەی کە باوکی زۆر هەوڵی لەگەڵدا کە وەك خۆی فێری پیشەی بازرگانی بێت کە داهاتووی ژیانی باشتر مسۆگەر دەکات ... بەلام ئارەزوو هەسـتی هـۆپێر زۆر لـەوە جیـاوازتر بـوو ... هـەر لـەو کاتـەدا روو لـە قوتابخانەی هونەری لە شاری نیورۆك دەکات و لەو قوتابخانەیەدا مامۆستا - ولیـەم میریـس - لـە سـاڵی ١٨٤٩ - ١٨١٦ ی شوێن کـەوتووی سارجنت کاری دەکرد .

هەروا لە سەر دەستی - رۆبەرت هنری - ١٨٦٩ - ١٩٢٩ کە یـەکێك بوو لـە باوکـەکانی ریـالیزمی ئەمـەریکا - دەخـوێنی و پێـی کاریگـەر دەبێـت کـە لـە دوای رۆبەرت هنری کە لە هەموو کەس زیاتر کاری تێکردووەم .

هەروا لە ساڵی ١٩٠٦ دەگاتە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنساو پاش بە سـەربردنی چـەند مانگێـك لەگەشـت بـۆ شـارەکانی لەنـدەنی پایتـەختی

بەریتانیاو ئەمستردام و برۆکسل دەکات ...کاردانەوەی تابلۆی – پاسەوانی شەوانە – ی رامیرانتیش لە مۆزەخانەی رجگس لە ئەمستردام کار لە هەستی هونەری دەکات .

لە ساڵی ١٩١٠ دەگەڕێتەوە ئەمەریکاو لە شاری نیورۆك نیشتەجێ دەبێت و هێندەی پێ ناچێت لەرەوتی نوێخوازی نزیك دەبێتەوەو جارێکی دیکە روو لە ئەوروپا دەکاتەوەو سەردانی چەندین وولات دەکات .

ئەمەش دەبێتە هۆکاری ئەوەی کە یادگاریەکانی ئەوروپا دەکاتە تابلۆ یەکێك لەمانە تابلۆی – سوارپلۆ – ی ناوبوو کە لە ساڵی ١٩١٤ کێشای . دوای ئەوە چەندین تابلۆی کێشا لەوانە تابلۆی – پردی مانهاتن – خۆری بەیانی – برکلین – لە ساڵی ١٩٢٠ یەکەمین پێشانگای تایبەتی خۆی لە یانەی وێتنی دەکاتەوە ، لە ساڵی ١٩٢٣ هاورێی قوتابخانەی – خاتوو جۆنیفسن – دەهێنێ ... لە ساڵی ١٩٢٤ دووەم پێشانگای لە هۆڵی ریپینی لە شاری نیورۆك دەکاتەوە . ئەم هونەرمەندە لەکارە هونەریەکانی بەردەوام دەبێت لە ماوەی ژیانی تاکوو ماڵئاوایی لە هونەر دۆستان و وولاتەکەی دەکات لە ئەمەریکا.

١٩٦٧/٥/١٨ حکوومەتی میسر داوای لە رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان کرد بە کشانەوەی هێزەکانی سووپای کە –٢٤٠٠– سەربازبوون ، کە مابوونەوە لە دوای شەڕی کەنالی سوێس لە ساڵی/١٩٥٦ ، لە هەمان کات ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان داواکەی میسری جێبەجێکرد بە کشاندنەوەی هێزەکانی لە ٥/٢١ی هەمان ساڵ و لە ٥/٣١ی هەمان ساڵ رێککەووتننامەی هاوکاری سەربازی لە نێوان شانشینی ئوردن و حکوومەتی میسر مۆرکرا.

دوای ئەوە رژێمی بەعسی لە ئێراق لە ٦/٤ی هەمان ساڵ چووە ناو ئەو رێکەووتنە ، کە ئاکامی بووە هۆی هەڵگیرسانی شەڕی ٥/ حوزەیران لە نێوان هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و هێزەکانی سووپای وولاتانی عەرەبی لە ناوچەکەدا .

لە ئاکامی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپای هاوبەشی عەرەبی و ئیسرائیل بووە هۆی لەناوبردنی – ٤٠٠– فرۆکەی جەنگی و مەدەنی میسر لەناو

فرۆکەخانــەی میــسرو وێرانکردنــی -٧٠٠- دەبابــەی میــسرو -١١٠- دەبابەی ئوردن و - ٣- ژێرئاوی میسری.

ئەمەیـە شۆڕشـی ئوممەی عـەرەبی- کـە رووبەرووی خـاکی ئیـسرائیل بـەر لەشـەرەکە - ١٣- هـەزار کیلۆمـەتر چـوار گۆشـە بـوو کـە چـی لـە دوای ئـەو شـەڕە رووبـەری خـاکی ئیـسرائیل بـووە - ٤٢-چل و دووهـەزار کیلۆمـەتر چوار گۆشە لە ناوچەکەدا .

١٩٦٧/٦/٥ هەڵگیرسانی جەنگی نێــوان هێزەکــانی سووپای ئیسرائیل و هێزەکانی هاوبەشـی سـووپای وولاتــانی عــــەرەبی ، کــــە هێزەکـانی سـووپای ئیـسرائیل پـەلاماری میــسرو ســووریاو ئــوردونی داو ، لــە ئـەنجام بـووە هـۆی داگیر کردنـی کـەرتی ڕۆژئـــاواو داگـــیر کردنـی شـاری قـوودس بـە نـاوی جـەنگی/٦ سـتە حـوزەیران لـە ئـەنجام هێزەکـانی سـووپای عـەرەبی بەسـەرکردایەتی میـسر پاشەکشەیان پێکـراو هێزەکانی سووپای ئیسرائیل سـەرکەوتنیان لەهـەموو شـەڕەکانی بەدەسـت هێنا بەرامبەر بە وولاتانی عەرەبی لە ناچەکەدا.

١٩٦٧/٦/١٠ ڕاگرتنی جەنگی نێوان هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و هێزەکـانی سـووپای هاوبەشـی وولاتــانی عــەرەبی ، ئــەویش بەیارمــەتی و هاوکـاری ڕێکخـروای نەتەوە یەکگرتووەکان و ئەمەریکاو وولاتی میسر .

کە سەرکردایەتی سەرەکی هێزەکانی وولاتانی عەرەبی دەکـرد لـە شـارەکەو ناوچەکەدا .

١٩٦٧/٦/٢١ لە دوای کۆتای شەڕ لە نێوان میسرو ئیسرائیل ، سەرەك ئەرکانی سووپای ڕووسیا – مارشـال زاخـارۆف– گەیشتە میسرو دەستکرا بەگفتووگۆ لە نێوان بەر پرسانی ڕووسیاو میسر.

لە ئەنجامـدا دەسـەلاتدارانی میسر روویـان وەرگیرا بەرەو ڕۆژهەلات و وولاتانی سۆشیالیست بەسەرکردایەتی جەمال عەبدولناسر سەرەك کۆماری میسری عەرەبی لە کێشووەرەکەدا .

١٩٦٧/٧/٦ شەهید کردنی بەرپرسی لیژنەی ناوخۆی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق لە لقی هەرێمی کوردستان – رەئوف حاجی قادر– لە بەر دەرگای سەرای سلێمانی لە باشووری کوردستان لە لایەن پیاوانی رژێمی بەعس لە ئێراق لە شارەکە دا.

١٩٦٧/٧/١٢ گرێدانی کۆنگرەی وولاتانی ئەورووپای ڕۆژهەلات لە مۆسکۆی پایتەختی یەکیەتی سۆڤیەت ، بە هەڵسەنگاندنی کێشەو گرفتەکانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست ، دوای ئەوە کۆنگرەکە گوواستراوە بۆ شاری بۆدایست ، کە ئەوکات ئەلکسی کۆسجینی سەرەك وەزیرانی سۆڤیەت بوو بەشداری لەوکۆنگرەیە کردو دوور لەوەی باسی کێشەی کوردو کوردستان و ئێش و ئازارەکانی بکرێت لەکۆنگرەکەدا .

١٩٦٩/٧/١٧ هەڵدانی موشەکی زەبەلاحی ساتۆرن /٥ کەکەشتی ئەپۆلۆ /١١ و سێ کەشتیوانەکەی لەخۆگرتبوو .

١٩٦٩/٧/٢٠ کەشتیوان نیل ئارمسترۆنگ ... ئەو کەسەیە کە بۆ یەکەمجار شوێن پێی خۆی لە سەر خاکی مانگ بەجێ بهێڵێ .

١٩٦٩/٧/٢١ یەکەمین کەس کە لە سەر رووی مانگ نیشتەوە – نیل ئارمسترۆنگ – ی ئەمەریکی بوو کە لە کاتژمێر ٣,٥٦ خولەکدا . نەك یوری گارگارینی رووس ، کە ئەو تەنیا بەدەووری زەویدا سورایەوە بۆ ماوەی یەك کاتژمێرو ٤٨ خولەك لە گەردوون.

تێبینی :– وێنەکەی لە جێگەی دیکە دانراوە لە ناوەرۆکی کتێبەکەدا

١٩٦٧/٧/٢٩ گرێدانی کۆنگرەی لووتکەی وولاتانی عەرەب لە شاری خەرتوومی پایتەختی سوودان ، ئەویش بە بەلێندان لەلایەن سعوودیەو کووێت و لیبیا ، بە قەرەبوو کردنەوەی میسر لەو زیانەی کە لەشەڕی لەگەلٚ ئیسرائیل لێی کەووتەوە.

ئەویش سعوودیە بە ٥٠ ملیۆن جوونەی ئیستەرلینی و کووێت بە ٥٥ ملیۆن جوونەی ئیستەرلینی و لیبیا بە٣٠ ملیۆن جوونەی ئیستەرلینی، بەلآم سووریا بە هۆی دژایەتی کردنی سعوودیە هیچی بەر نەکەوت لەقەرەبووەکەدا.

١٩٦٧/٨/٣ ئەنجامدانی دوو خۆپیشاندانی گەوورە لە پارێزگای سیواس و دیاربەکر دژی رژێمی تورکیای داگیر کەر لەلایەن گەلی کورد لەباکووری کورستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلآتی رژێمی تورکیا ، کە پارتی دیموکراتی کوردستان سەرپەرشتی ئەو خۆپیشاندانەی دەکرد لە هەرێمەکەدا .

عزيز الحاج حيدر

١٩٦٧/٩/١٧ بـە هـۆی بـارو دۆخـی ئێـراق و ناوخۆی ئەو پارتە لە ئاکامدا بووە هــۆی کــەرت بــوونی پــارتی کۆمۆنیــستی ئێــراق ، کــە بــە ترسناکترین کەرت بوون دادەنرێت لە مێژووی پارتی کۆمۆنیست ، بە ســەرکردایەتی عــەزیز حــاج ، کــە دوای ئەوە بووە ڕاوێژکای سـەرەك کۆمـاری ڕژێمـی بەعسی لـە ئێراق سەدام حسێن و نووێنـەری ئەو لە وڵاتە جیاجیاکانی جیهان .

١٩٦٧/٩/٢٨ هەڵوەشـاندنەوەی ئـەو یەکیـەتیـەی کـە لـە سـاڵی ١٩٥٨ لـە نێـوان کۆمـاری میسرو کۆماری سووریا مۆرکرا بوو ، ئەویش بـەهۆی لێکترازانـی پـەیوەنـدی لــە نێــوان وڵاتەکانیانــدا ، لەدەســەڵاتە گــۆڕاوە جیاجیاکــان و کاردانــەوەی شۆڕشـی ١٤ی تـەموزو کودەتـا یـەك لـەدوای یەکـەکانی ئێـراق و سـووریا ، لەلایەن بەعسیەکان و دلخۆش نـەکردنی ڕژێمـە جۆراو جۆرەکـانی وڵاتـانی عەرەبی ودورســت بــوونی دلگرانــی و توونــدڕەوی و تــاك ڕەوی لەدەســەڵات لەناوچەو هەرێمەکەدا.

۱۹٦٧/۱۰/۸ خەباتگێرو قارەمانو تێکۆشەری جیهانی مامۆستا – دکتۆر گیڤارا – زامدار کراو دوای شەهید کردنی لە ۱۰/۹ ، هێزەکانی هاوپەیمانان هەر لێی دەترسانو نەیان دەتوانی بچنە سەر تەرمەکەی.... دکتۆر گیڤارا لە خێزانێکی رۆشنبیری دەوڵەمەند بووەو ژیانی خۆی بۆ رزگار کردنی گەلانی چەوساوە تەرخان کرد بوو لەجیهاندا.

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە دەستەیەك پارتیزان ، کە لە ۱۷ کەس پێك هاتبوون کە – چێ گیڤارا – سەرکردایەتی دەکردن و لە دۆڵی بۆرۆ خۆیان حەشاردابوو ، لە ئەنجامی شەڕێکی دژوواردا لە گەڵ سووپای پۆلیڤیا – چێ گیڤارا – بە برینداری لە گەڵ دوو لە هاوسەنگەرەکانی دیکەیدا لە نزیك گوندی – کێبرادا – بە دیل دەگیرێن .

هەروا لەم شەڕەدا تەنها ٦ شەش کەس لە پارتیزانەکان رزگاریان دەبێ... کە لە ژیانێکی زۆر سەختدا دەژیان بێ ئەوەی پەیوەندیان بە هیچ لایەن و کەسێکەوە هەبێت و لە برسیەتیشدا خەریکی خواردنی کژوگیاو دارودرەخت و ئاژەڵی کێوی بوون ، بۆ ماوەی ٦ شەش مانگ و نزیکەی ۹۰۰ کیلۆ مەتر زەویان بە پێ بری تاکووگەیشتنە سنووری وولاتی تشیلی ئەمرۆ ، بەم هۆکارە سێ لە هاوسەنگەرەکانی مامۆستا گیڤارا ، لە ژیان ماونەتەوە ، کە هەموو ژیانیان لە پێناو رزگار کردن وسەربەخۆییدا بوو ، دژی رژێمی سەرمایەدار لە جیهاندا .

۱۹٦٩/۱۰/۲٤ لە دوای وەرگرتنی دەسەلات لە لایەن بەعسیەکان لە ۱۷-۳۰-۱۹٦٩/۸ رامیاریەتی خۆیان بەشێووە شێوازێکی دیکە لە پێناو بەرەو بەهێزکردنی

جیٚ پێگەی خۆیان لە سەر ئێراق :-
هەروا بە هۆی چەندین هۆکاری دیکە لەوانە وەرگیرانی بیروو بۆ چوونیان بەرەو کۆمەڵگاکانی سۆشیالستی و دوورکەوتنەوەیان لە وولاتانی رۆژئاواو بە هێزکردنی پەیوەندیەکانیان لە رامیاریەتی دەرەوەیان .
هـەروا رامیاریـەتی ناوخۆیـان بـە تایبـەتی بەرامبـەر بـەکوردو مافـەکانی چەندین هـەنگاوی دڵخۆشـکەریان بـەرەو پێشەوەنا لەوانـە ... کردنـی رۆژی نـەورۆز لـە ٣/٢١ بـەرۆژێکی فـەرمی بەچـەژنی نـەورۆزی کـورد و ، کردنـی زمـانی کوردی بەزمانی فەرمی لـە ئێراق شـان بـە شـانی زمـانی وعـەرەبی و کردنەوەی زانکۆی سەلاحەددین لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان و هـەروا دەرکردنـی چـەند رۆژنامـەو گۆڤـار بە زمـانی کـوردی لـە لایـەن ئـەو رژێمە ... ئامانج لەو هەڵوێستانە ئەوە بوو کە جەماوەری گەلی کورد بەلای خۆیاندا رابکێشن .
بەڵام زۆری نەخایاند پـەردەیان لـە سـەر رووی خۆیـان لاداو کەوتنـە هێـرش بردن بۆ سەر گەلی کوردستان و درێژەیان بەشەڕو وێرانکردنی هەرێمەکەدا ... ئەمەش دوای ئەوە هـات کـە زانیـان کـورد بـەو چـەند هەڵوێـست و کارانـە رازی نین لە هەرێمەکەداو لە ژێر دەسەڵاتی بەعس لە ئێراق .
بەڵام دوای ئەوە بەهەوڵ و تەقەلای خێرخوازانی نـاوەوەو دەرەوە ، بـەعس گەیشتە ئەو بروایەی کە ناتوانێت بەئاگرو ئاسن شۆڕشی کورد لە ناوبەرێت — و رووی رامیاریەتیەکان و هەڵوێستەکانیان بەرامبەر بە گـەلی کوردسـتان گۆڕی و لە ئاکامی گەیشتن بە قۆنـاخی دەسـت پێکردنـی گفتووگـۆ لـە نێـوان سەرکردایەتی شۆڕش و حکوومەتی ناوەندی لە بەغدا .
کــە ئاکامەکەشــی راگەیانــدنی رێکەوتنامــەی ئــاداری ســاڵی /١٩٧٠ ی لێکەوتەوە لە وولاتەکەدا .

١٩٦٧/١١/٢٠ لە هەرێمی یەمەنی باشوور سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بە ناوی کۆماری یەمەنی دیموکراتی ، لە دوای ئەوەی کە کۆمۆنیستەکان دەسەلاتیان گرتە دەست... دوای ئەوە یەمەنی باکووریش سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند ، بەناوی کۆماری یەمەنی عەرەبی و لە ئەنجام هەردوو یەمەنی باکوورو باشوور بوونەوە یەك لەدەوڵەتێکی یەکگرتوو لە ١٩٩٠ /٥/٢٢ بەهەوڵ و یارمەتی وولاتانی جیهان و دورست بوونی بارودۆخی گوونجا ، بەتایبەتی لەدوای هەرەس هێنانی یەکیەتی سۆڤیەت ، کە یەمەنی باشوور کۆمارێکی سۆشیالیستی سەر بە یەکیەتی سۆڤیەت بوو لە هەرێمەکەدا.

ئەم یەکگرتنەوەیەش لە شاری – سەنعا – ی پایتەخت ئەنجام درا ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٠,١٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ،٥٢٧,٩٧٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەب ١٠٠٪ . لە وولاتەکەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان – لە دانانی عەلی کەندی – دانەری مێژوونامەکە .

١٩٦٧/١١/٢٢ دەرچوونی بڕیاری ژمارە/٢٤٢ لە لایەن ئەنجوومەنی ئاسایش نێوودەوڵەتی نەتەوەیەکگرتووەکان ، ئەویش بەدانانان بە

بـوونی دەووڵـەتی ئیـسرائیل و دانـان بـەمافی چارەنووسـی گـەلی فەلەسـتین شان بەشانی دەووڵەتی ئیسرائیل لەهەرێمەکەدا .

١٩٦٧/١٢/١٢ شەهید کردنـی دامەزرێنـەری رێکخـراوی یەکیـەتی قوتابیـانی کوردسـتان – ئەحمـەد عەبـدوڵلا – کـە نـاوبراو دانیـشتووی شـاری ئامێـدی بـوو سـەبە پارێزگای دهۆك . کە لـەکۆنگرەی چوارەمی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان بووەتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و لێپرسراوی ناوچەی بووە لە بادینان لە باشووری کوردستاندا .

١٩٦٧/١٢/١٩ دامەزرانــدنی ئەنجوومــەنی مەزهــەب شــیعەکانی لوبنــان ، بەیــەکێ لــە دەستکەووتە گرنگەکانی دادەنرا ، لـە بەر ئەوەی ئیمام موسا سـەدر تـوانی ئەنجوومەنەکە بکاتە دیارییەك بۆ شیعەکانی لوبنان .

جگە لەوەی کە دامەرزانـدنی ئەنجوومـەنی باشـوور لـە ١٩٧٠/٨/٢٧ لـە ژێـر گووشاری جەماوەر بەرێبەرایەتی ئیمام موسا بوو .

بەتایبەتی پاش مانگرتنی گشتی لە ١٩٧٠/٥/٢٦ ، کەیەکێکی دیکە بوو لـە دســەتکەووتەکانی مەزهــەب شــیعەکان ، ئــەم هەولآنــەش بــووە هــۆی سەرهەڵدانی کێشەی ئایینی و نەتەوەیی لە لوبنان ، کە تاکوو ئێستاش ئەو کێشەیە کاردانەوەی لەسەرگەلانی لوبناندا هەیە لە ناوچەکەو جیهاندا .

١٩٦٨

١٩٦٨/١/٢٣ هێزەکانی سووپای کۆریای باکوور پـەلاماری کەشـتی سـیخووڕی سـەربازی هێزەکـانی سـووپای ئەمـەریکای داو دەسـتی بـە سـەردا گـرت، ئـەویش لـە ئەنجامی کێـشەی نێـوان کۆریـای باشـوورو کۆریـای باکوور بووبەپـشتگیری ئەمەریکا لە کۆریای باشوور لەدوورگەکەدا.

١٩٦٨/١/٣١ وولاتـــــــی نـــــۆرۆ ســـــەربەخۆیی خـــۆی ڕگەیانـــد ، بـــە نـــاوی کۆمـــاری نـــۆرۆ لـــە کێـشووەرەکە وجیهانـدا ، دوای ماوەیـەکی کـەم توانی ژێرخانی ئابووری گەشە پێ بدات ، ئەویش

بەهۆی دۆزینەوەی فۆسفات لە دوورگەکەدا . ئەم ڕاگەیاندنەش لـە شاری – یارین– کە گەرەکێکی گەورەیە ، لـە هـەمان کاتا بەنـدەرێکی گـەورەی ئـەم وولاتەیـە ، ژمـارەی دانیـشتووانی ئـەم وولاتـە ٣٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە و ڕووبـەری خـاکی ئـەم کۆمـارەش ٢١ کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا نـژادەکانی ، نوورانیـەکان ٦٠٪ . باسـفیکی هـە دیکـە ٢٦٪ . چینی ٨٪ . ئەوروپی ٨٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٨/٤/١٣ سـەرەك عەشـیرەتی عـەرەبی – تـەی– شـێخ حەنـەش داگیرکـەری ناوچـە کوردیـەکان ، بە تایبـەتی ناوچەی کەندێناوەی سـەر بە قەزای مـەخموری پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان ، لە پێناو خۆسەپاندن وخۆ کـردن بە خاوەنداریەتی لە سەر خاکی کورد .

دوای ئەوە لەلایەن هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان لـە دەشـتی هـەولێر لەناو برا لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٨/٥/٥ شەهید کردنی دوو تیکۆشـەرو شۆڕشـگێری ڕۆژهـەلاتی کوردسـتانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی فارس لە ئێران لەلایەن لایەنگرانی ڕژێمی شـالە ئێـران لە هەرێمەکەدا.

١٩٦٨/٥/٢٩ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بڕیاری پچڕاندنی پەیوەنـدی نێوو دەوولەتی لە گەڵ ڕۆدیسیا ڕاگەیاند ، لە بواری ئابووری و بازرگـانی و هاتوچـۆو مۆڵـەت پـێ نـەدانی بەپاسـەپۆرت و چـوونە نـاو ڕۆدێـسیا ، واتـە هاتوو دەرچۆ قەدەخەکرا.

١٩٦٨/٧/١٧ لابالێ ڕاستڕەوی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستی لە ئێراق کودەتای کۆتایی ئەنجام دا ، دژی هەڤالانی جیاواز لە بیروو بۆچوون و لە ئەنجام لێی سەرکەووتن ، لە هەموو بوارەکانی دەسەلات و پارت... شایانی باسە ئەو لابالە راستڕەوە لەدسەلات بەردەوام بوو تاکوو رووخاندنیلە لایەن هێزەکانی وولاتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی ئەمەریکا لە ناوچەکە لە ٢٠٠٣/٤/٩ لە ئێراق.

١٩٦٨/٨/١ کۆچی دوایی دۆستی کوردو خەمەکانیو پێشەوای پارتی نیشتمانی دیموکراتی ئێراقی – کامل چادرچی – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، بەمەش کورد کەسایەتیو پشتیووانێکی بەوەفای لەدەستدا لە ئێراق و ناوچەکەدا.

١٩٦٨/٨/٢٠ لە دوای دورست بوونی جوولانەوەی بەرهەڵستکاری لە پۆلەندا دژی دەسەلاتی کۆمۆنیستەکانو هێزەکانی سووپای پەیمانی وارشۆ ، ئەو جوولانەوەیەی لە ناو بردو رامیاریەتی بەهاری براگی گرتەبەر دژی هەرجوولانەوەو بیروو بۆچوونێکی دەسەلاتەکەیان .

١٩٦٨/٨/٣٠ کۆچی دوایی نووسەرو مێژوو نووسی نەتەوەییو نیشتمانی کورد مامۆستا – سالح قەفتان – لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشوری کوردستان.

١٩٦٨/٩/٦ ووڵاتی سوزیلندە سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوەی لەژێر پارێزراوی بەریتانیا ڕاگەیاند لەناو کۆمەنوولسی بەریتانیا و بەئەندام بوونی لەناو کۆمەنوولسی بەریتانیاو ڕژێمی شانشینی ڕاگەیاند بە سەرکردایەتی سۆبۆزای دووەمو بووە شانشینی ووڵاتەکە.

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری -میابین- ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی ووڵاتەکەی ،١,١٨٨,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی ووڵاتەکەی ، ١٧,٢٦٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ١٦٧، کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەفەریکی ٩٧٪ . سوازی . زولو . تونگا . شنگان . ئەوروپە ٣٪ لە ووڵاتەکەدا .

١٩٦٨/٩/٢٤ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ڕەسمی دانینا بە جەژنی نەورۆز لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بەڵام لە ناوەندو باشووری ئێراق نازەند بوو بەجەژنی دارو درەخت ، بەڵام سەرەڕای ئەوەش لە باشووری ئێستای ئێراق بە تایبەتی عەرەبی مەزهەب شیعە ئەو ڕۆژ بەجەژنی نەورۆز دەزانن و بەردەوامن لە ئاهەنگ گێران بەر لە ئایینی ئیسلامیش گەلانی دانیشتووی ناچەکە بە لە هاتنی عەرەب لە ڕێگەی فتوحاتی ئیسلامی تاکوو ئێستا لە ناوچەکەدا .

١٩٦٨/١٠/٩ سەرەك کۆماری ئێراق و ئەمینداری گشتی پارتی بەعس لە ئێراق ئەحمەد حەسەن بەکر لە لێدوانێکیدا ووتی:-

ئێمە بەدەستێکی پۆڵاین لە دووژمنەکانمان دەدەین -، واتە مەبەستی کوردو بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد بووە ، ئەویش بەهۆی بەرزی

توانای کورد لەبەرگری کردن لەمافە رەواکانی کوردو کوردستان .

١٩٦٨/١٠/١٢ بڵاوکردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری – نـور– بـە سەرپەرشـتی عومـەر دەبابـە ، کـە ئـەوکات زمـان حـاڵی پـارتی شۆرشـگێری کوردسـتان بـوو ، بـە سـەرکردایەتی جـەلال تاڵـەبانی ، کـە هاوپـەیمانی دەسـەڵاتی رژێمـی بـەعس بـوون لـە ئێراقـدا ، کـە لابـاڵ جیابوونـەوە بـوون لـە پـارتی دیمـوکراتی کوردستان لە باشووری کوردستاندا .

١٩٦٨/١٠/١٢ وولاتـی کینیـای ئیسـتوائی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند ، ئـەویش بـە دەرچـوونی لـــــەژێر دەســـــەڵاتی ئەسپانیاو– ماکیاس نگوما – بـــووە یەکـــەم ســـەرەك کۆماری گینیای ئیستوائی، کە لە هـۆزی –مانـژ– بوو، بـــەڵام لـــە دوای وەرگرتنـــی دەســـەڵات رامیاریـــەکی شـۆڤێنی بەرچاوتەنگی نەتـەوەیی گرتـە بـەر ، بەرامبـەر هـۆزی – بـۆبی–کـە بـووە هـۆی دروسـت بـوونی تەنگـژەی رامیـاریو ئـابووریو لێـك ترازانـی پەیوەندی کۆمەڵایەتیو داخستنی کەنیسەکان لە وولاتەکەدا .

ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – مـالابۆ–ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٨٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٥٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتـەکـەی ، ٢٨,٠٥١ کیلـۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکەی ، ٥٣٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، فانژ ٨٥٪ . یۆبی ١٠٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٨/١٠/١٢ پێشبرکێی یاریەکانی جامی جیهـانی – ئۆلـەمپیات– لـە شـاری مەکسیکۆی پایتـەختی مەکسیك ئەنجامدراو بەردەوام بوو تـاکوو ١٠/٢٧/ هـەمان سـاڵ ، لە نێوان یانەکانی وەرزشی لە وولاتانی بەژدار بوو لە جیهاندا.

١٩٦٨/١٠/٢٣ بۆیەکەم جار لە مێژووی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق زانکۆی سەلاحەدین لە پارێزگای سلێمانی دەرگای کرایەوە بە دامەزراندنی لەلایەن دەسەلآتی نوێی ڕژێمی بەعس ، لە ئەنجامی هەوڵو خەباتی بەردەوامی گەلی کوردستان .

١٩٦٨/١١/١٦ ڕۆژنامەی بە ناوبانگی فەرەنسی – لۆمۆند– بابەتێکی لە سەرباری دەسەلآتو هەلس وکەووتی ڕژێمی شاو پەیوەندی لە گەڵ دانیشتووانی کورد لە ڕۆژهەلآتی کوردستانی ژێر دەسەلآتی شا لە ئێرانو دژایەتی ڕژێمی شایەتی لە ئێران بلآوکردەوە ، بە هێرش کردنە سەر کوردی ڕۆژهەلآت لە کوردستان .

١٩٦٨/١٢/٢٨ هێزەکانی ئاسمانی سەربازی ئیسرائیل ، کە پێکهاتبوون لە هەشت فرۆکەی جەنگی ئیسرائیل . پەلاماری فرۆکەخانەی نێودەووڵەتی بەیروتی پایتەختی لوبنانیان داو لەئەنجام ، بووە هۆی تێك شکاندنی فرۆکە بازرگانیو گەشتو گوزاریەکانی لوبنان ، کە ژمارەیان ١٣ فرۆکە بوو بەنرخی ٤٣/٨٠٠ ملیۆن دۆلار کرا بوو جگە لە زیان لێکەووتنی فرۆکەخانەکە لە وولآتەکەدا .

١٩٦٨/١٢/٣١ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەککگرتووەکان ئیسرائیلی تاوانبار کرد بە هەلسانی بە بۆردومان کردنی فرۆکەخانەی بەیروتی نێوودەوولەتیو دروستکردنی بەکارێکی نایاسایيو دوور لەیاساکانی نێوو دەوولەتی ، کە بەرامبەر بە لوبنان ئەنجامیاندا .

١٩٦٩

١٩٦٩/١/٢٥ سەرەتای دەست پێکردنی گفتووگۆ لە نێوان شۆرشگێرانی ڤیتنامی بە سەرکردایەتی هۆشی منەو حکوومەتی ئەمەریکا لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا.

١٩٦٩/١/٢٧ ڕاگەیاندنی پارتو حکوومەتەکانی وولآتانی سۆشیالیستی ، کە شەش وولآت ئەو ڕاگەیاندنە هاوبەشەیان بلآوکردەوە ئەوانیش ، کە یەکیەتی سۆڤیەتو ، ئەلمانیای دیمەکراتیو ، پۆلەنداو ، تشیکۆڤاکیاو ، مەژەرو ، بوولگاریا ، داوای چارەی کێشەی فەلەستینیان بەشێوەیەکی

دادپەروەرانە کرد ، بە ناوزەند کردنی کە ماق خۆیەتی ، لە بەر ئەوەی ڕێکخراوێکی تێکۆشەرو خەباتگێری نیشتمانی دژ بەئیمپریالیزمە لە ناوچەکەدا .

١٩٦٩/٣/١٠ تیرۆر کردنی سەرکردەو پێشەوای زنجیەکان- مارتن لوسەر کینگ- لە وولاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا... شایانی باسە ئەم مرۆڤە بەرگری لە ماق مرۆڤو دژ بە هەموو جۆرە چەوساونەوەیەکی ڕەگەز پەرستی بوو لە هەموو بوارەکان لە جیهاندا.

١٩٦٩/٤/١٧ سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی کۆماری تشیك ئەسکەندەر دویشیك دەستی لە سەرکردایەتی پارتی کۆمۆنیستی تشیك کێشاوە ، ئەویش بەهۆی کێشەو ململانێی جیاواز لەبیرووبۆچوون ، دوای ئەو هۆزال جێگەی گرتەوە . کە بووە هۆی دەرکردنی سێیەکی ئەندامانی پارتەکەو گەمارۆدانی ڕۆژنامەکان لە وولاتەکەدا .

١٩٦٩/٤/٢٠ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری رزگاری لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٦٩/٥/٢٣ ئیمام موسا سەدر بەسەرۆکی ئەنجوومەنی مەزهەب شیعەکانی لوبنان هەڵبژێدرا ، لەپێناو جێبەجێکردنی مەبەستو خواستەکانی لەناو پێك هاتەوو ئایینەکانی لوبنان ، لەنێوان مەزهەب شیعەو سوونەی ئیسلام ، جێگەی باسکردنە کە ئیمام موسا سەدەر لە نەتەوە فارسەو لە دایك بووی ئێرانە .

١٩٦٩/٥/٢٧ شاری دهۆك لە قەزایەکی سەر بە پارێزگای مووسڵ کرا بە پارێزگاو لە پارێزگای مووسڵ جیاکرایەوە لە باشووری کوردستان.

١٩٦٩/٧/٢٠ بۆ یەکەم جار لە مێژووی زانایانی ئەمەریکا مرۆڤ توانی لە سەر مانگ بێتە خواریو بەپێ بڕوات ، ئەویش ئەمەریکی بوو بە ناوی - نیل ئەرمسترونج- لە وولاتەکەدا .

١٩٦٩/٧/٢٤ بۆ یەکەم جار لەمێژووی جیهان کەشتی ئەپۆلۆ/ ١١ گەڕاوە سەر زەوی لەدوای چوونە سەر مانگ بە ئەنجامدانی کارە دیاریکراوەکان.

١٩٦٩/٨/١٩ لە دوای کۆچی دوایی ستالین لە ١٩٥٥/١٢/١٣ دا ، کۆنترۆل و چاودێریان لە سەر ئەڵمانەکانی دانیشتووی ژێردەسەلاتی سۆڤیەت هەڵگرت ، بەلام

لێبووردنی تـەواویان لـەم ڕۆژە بـۆ دەرچـوو بواریـان نـەدانیً بگەڕێنـەوەو قەوارەکەیان پێك بهێننەوە . تەنانەت لە کۆماری کازاخستانیش پەرلەمان بڕیـاری مـافی ئۆتۆنـۆمی بـۆ ئەلمانـەکانی ڕاگـوێزراوی ئـەو کۆمـارە لەچوارچێوەی کازاخستان دەرکرد ، ئەویش جیً بەجیً نەکرا .
سالآنی هەفتای سەدەی بیستەم ژمارەیەکی زۆر لەو ئەڵمانیانە گەڕانەوە بۆ ئەڵمانیای ڕۆژهەلآتی سەربە یەکێتی سۆڤیەت ، لە ساڵی ١٩٨٩ سەد هەزار کـەس و ، لـە سـالّی ١٩٩٠ سـەدوپەنجا هـەزار کەسـی دیکـەیان گەڕانـەوە ئەلمانیاو ئەم کۆچە بە کۆمەڵە تا ئێستاش هەر بەردەوامە لە کێشووەرەکەدا .

١٩٦٩/٩/١ لـە ئـەنجامی سـەرکەووتنی کودەتـای سـەربازی ، کـە لەلایـەن سـەرهەنگ موعەمـەر قـەزافی ئەنجامدرا .

ئـەویش بـە هەڵووەشـاندنەوەی ڕژێمـی شانـشینی و شانـشین ئیـدریس لـە سـەر کورسـی شانشینی هێنرا خواریً و ڕژێمی کۆمـاری لـە لیبیـا ڕاگەیانـدراو تـاکوو ئێـستاش قـەزافی لـە دەسەلآت بەردەوامە لە سەر وولآتەکەدا .

تێبینی:- بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان .

١٩٦٩/٩/١٦ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق هێرشیان کردە سەر گونـدی - سووریای- لە سێگۆشەی سنووری نێوان ئێران و ئێراق و تورکیـای خـاکی کوردسـتان ، لـە ئـەنجامی ئـەو هێرشـە دڕندانەیە نزیکـەی ٦٠ هـاوولآتی لـە دانیشتووانی گوندەکە گوولە باران کران و بە سـەدان دەربـەدەر بـوون لەگـەلّ خێزانەکانیان لە ناوچەکەدا .

١٩٦٩/٩/١٩ شـاندێکی ڕژێمـی ناوەنـدی بـەعس لـە بەغـدا ، کـە پێـك هـاتبوون لـە سـامر

عەزیز نەجم و فوئاد عارف چوونە ناوپردان بۆ چاوپێکەووتنیان بە بارزانی ، لــە پێنــاو گفتووگــۆ کردنیــان لــە ســەر بــاری کــوردو چــارەی کێــشە هەڵوواسراوەکانی مافی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٦٩/٩/٢٥ ڕێکخراوی کۆنگرەی ئیسلامی لە پایتەختی شانشینی مەغریب دامەزرا ، کــە ئێــستا -٥٦- وولاتــی ئیــسلامی تێیــدا ئەندامــە ، ئەمــەش بــەهۆی سووتاندنی مزگــەووتی ئەقسا بــوو لــە فەلەســتین لــە١٩٦٩/٨/٢١ی هــەمان ساڵ لەلایەن چەند کەسانێکی توندرەوی جوولەکە لە ئیسرائیل .

١٩٦٩/١٠/١٥ دەبوایە شەڕی ناوخۆی سۆماڵ بەرپا ببووایە ، ئەویش بەهۆی تیرۆرکردنی سەرۆك – کووشتنی –و توورەیی جەماوەر. بەڵام هۆکاری هەڵنەگیرساندنی شەڕی ناوخۆ لەئەنجامدانی کودتایەکی سەربازی ئاشتیانە بوو ، ئەویش بــەدیاری کردنــی ســنوورێك لــە بــارودۆخی ســۆمال و دامەرزانــدنی – ئەنجوومــەنی بــاڵای شــۆڕش- بەســەرکردایەتی محەمــەد سیاد بــەری لــە وولاتەکەدا .

<u>لەپەنجەرە گەڕاوەو لە دەرگا چووە دەرەوە...؟.</u>

١٩٦٩/١٠/٢٤ لە دوای وەرگرتنی دەسەلاّت لە لایەن بەعسیەکان لە ١٧-٣٠-١٩٦٩/٨ رامیاریــەتی خۆیــان بەشــێووە شــێوازێکی دیکــە لــە پێنــاو بــەرەو بەهێزکردنی جێ پێگەی خۆیان لە سەر ئێراق :- هەروا بە هۆی چەندین هۆکاری دیکە لەوانە وەرگیرانی بیروو بۆ چوونیان بەرەو کۆمەڵگاکانی سۆشیالستی و دوورکەوتنەوەیان لە وولاتانی رۆژئاواو بە هێزکردنی پەیوەندیەکانیان لە رامیاریەتی دەرەوەیان .

هەروا رامیاریەتی ناوخۆیان بە تایبەتی بەرامبەر بەکوردو مافەکانی چەندین هەنگاوی دڵخۆشکەریان بەرەو پێشەوەنا لەوانە ... کردنی رۆژی نەورۆز لە ٣/٢١ بەرۆژێکی فەرمی بەچەژنی نەورۆزی کورد و ، کردنی زمانی کوردی بەزمانی فەرمی لە ئێراق شان بە شانی زمانی وعەرەبی و کردنەوەی زانکۆی سەلاحەددین لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان و هەروا دەرکردنی چەند رۆژنامەو گۆڤار بە زمانی کوردی لە لایەن ئەو رژێمە ... ئامانج لەو هەڵوێستانە ئەوە بوو کە

جەماوەری گەلی کورد بەلای خۆیاندا رابکێشن .

بەلام زۆری نەخایاند پەردەیان لە سەر رووی خۆیان لاداو کەوتنە هێرش بردن بۆ سەر گەلی کوردستان و درێژەیان بەشەڕو وێرانکردنی هەرێمەکەدا ... ئەمەش دوای ئەوە هات کە زانیان کورد بەو چەند هەڵوێست و کارانە رازی نین لە هەرێمەکەداو لە ژێر دەسەلاتی بەعس لە ئێراق .

بەلام دوای ئەوە بەهەوڵ و تەقەلای خێرخوازانی ناوەوەو دەرەوە ، بەعس گەیشتە ئەو بروایەی کە ناتوانێت بەئاگرو ئاسن شۆرشی کورد لە ناوبەرێت — و رووی رامیاریەتیەکان و هەڵوێستەکانیان بەرامبەر بە گەلی کوردستان گۆری و لە ئاکامی گەیشتن بە قۆناخی دەست پێکردنی گفتووگۆ لە نێوان سەرکردایەتی شۆرش و حکوومەتی ناوەندی لە بەغدا . ئاکامەکەشی راگەیاندنی رێکەوتنامەی ئاداری سالی /١٩٧٠ ی لێکەوتەوە لە وولاتەکەدا .

١٩٦٩/١٢/٣١ دامەزراندنی کۆمەڵەی هونەرو وێژەی کوردی لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، بەهۆی گۆڕینی ڕامیاریەتی ڕژێمی بەعس لە ئێراق بەرامبەر کوردو بەرەو چارەسەری کێشەی کورد لە هەموو بوارە جیا جیاکان لە باشووری کوردستان.

١٩٦٩/١٢/٣١ شاندێکی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، کە لە حەردان تکریتی و عەبدولخالق سامەرائی وتاریق عەزیز پێك هاتبوون ، سەردانی ناو پردانیان کرد ، لە پێناو گفتووگۆکردن لەگەڵ بارزانی و سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول ، ئەویش لەپێناو گەیشتن بەچارەسەرکردنی کێشەی کورد لەباشووری کوردستانی لکێندراو بەئێراق.

١٩٧٠

١٩٧٠/١/٩ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی هاوکاری لەشاری بەغدای پایتەختی ئێراق.

١٩٧٠/١/١٠ جێگــری ســەرۆکی ئەنجوومـــەنی ســـەرکردایەتی شۆڕشــی ڕژێمــی بەعس لە ئێراق سەدام حــسێن ، چــووە دیدەنی بارزانی کە لە نـاوپردان چـاویان بەیەك کەوت بۆ گفتووگۆکردن ، لەپێناو چارەسەر کردنی مافەکانی کورد لەباشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق لە ناوچەکەدا .

١٩٧٠/٢/١٠ بۆ یەکەم جار لە ئێراق یەکیەتی نووسەرانی کورد دامەزراندنی خۆی لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ڕاگەیاند، لەپێناو کۆکردنەوەی نووسەران لە یەکیەتیەکی پتەوی خەباتگێڕ، لەپێناو بەرز کردنەوەی هەستو هۆشمەندیەتی نەتەوەییو نیشتمانیو زمانو مێژوو دابو نەریتو کەلتوورو شارستانیەتو شووێنەوار لەباشووری کوردستاندا .

١٩٧٠/٢/١٩ ئەرشیفەکانی بەریتانیاو فەرەنساو بە تایبەتی ڕووسیای پێشووی قەیسەری و دوایش سۆڤیەت دەوڵەمەندترین ئەرشیفن لە جیهان بۆ پاراستنی بەڵگەنامەکان ، لەو بەڵگەنامانەی کە لەوێ پارێزراون کە بە هەزاران بەڵگەنامە لە سەر کوردستان و جوڵانەوەی رزگاریخوازی کورد هەن . کەتاکوو ئێستا بڵاونەکراونەتەوە یاخوود بەدەست کورد نەکەوتووە و یەکێك لەو بەڵگەنامانەش ئەمەی خوارەوەیە کە :-

لە ژووری دەبلیوو/١٣٣ بۆ بەرێز پی تارئیم هینگلیف لە بەشی ناوەراستی ناوین ... داوننیل ستریت ئێس تی ڕۆژئاوا بە ناونیشانی :- ئێراق و دۆزی کورد . لە پەیوەندی تەلەفۆنی نێوانماندا باسمان لەو نووسینەی بریما کۆف کرد کە لە ڕۆژنامەی پراڤدای سۆڤیەتی زمان حاڵی پارتی کۆمۆنستی سۆڤیەت لە ١٩٧٠/١/٢٩ بڵاوکرابووەوە ... دەربارەی چارەسەرکردنی کێشەی کورد . لەخوارەوە ئەو بۆچونانەی کە لە پەیوەندی تەلەفۆنی بەڵێنم

پێدابووی دەیخەمەروو :-

١- ئێـستا لـە شـاری بەغـدا بەشـێووەیەکی ئاشـکرا و فـراوان دژایـەتی حکوومەت بەدی دەکرێت . کە لـە لایـەن دەزگـای هەواڵگـەری ئەمـەریکاو هێزە بیانیەکانی دیکە بایەخی پێدودرێت .

٢- لـە سەرچاوەیەکی ئاگادارو بـاوەرپێکراو زانـراوە , کـە لـە مـاوەی چـەند هەفتەیەکە گفتووگۆ لە نێوان نوێنەرانی حکوومەتی بەغداو بزووتنەوەی کـورد بـە سـەرۆکایەتی مـستەفا بـارزانی لـە ئارادایـەو سـەرکەوتوانە بەرێوەدەچێ ... و لـە سـەر چـەندین بابـەتی گـرنگ پێکهـاتوون ، ئەگـەر گفتووگۆکـان بـەم شـێوەیە بـەرێووە بـچن و هـەردوو لا بەوپـەری لـەخۆبووردن و تێگەیـشتن و متمانـەکردن وبەیـەکتری بـاس لـە پـلان و شـێوازی چارەسـەر کردنـی کێشەکان دەکـەن و سـەرکەوتوو دەبـن لـە ئەنجامدا .

٣- لە کۆتاییدا چارەسەرنەکردنی کێشەی کورد بۆتە بەربەستێکی گرنگ لـە بەشداری نەکردنی پـارتی کۆمۆنیست و رێکخـراوە چالاکەکانی دیکـەی وولات لـەحکوومرانی وولات لەگـەڵ حزبـی بەعـسی رەگـەز پەرسـت و پرۆسەی وولات و پێشکەوتنی دەگەرێتەوە بۆ چارەسـەری کێشەکان و هاوکاری سەرجەم هێزو لایەنەکانی ئێراق

٤- ئێـراق گەیـشتۆتە ئاسـتێکی مێـژوویی گـرنگ و بـاش دەزانێـت کـە یەکیـەتی سـۆڤیەت لەگـەڵ شـێووە چارەسـەرکردنێکی ئاشـتیانەو دیموکراسیە بۆ کێشەی کورد کە دەبێتە هۆکارێکی گرنگ بۆ ئاینـدەی ئێراق و ، گەلانی سۆڤیەت خۆشحاڵ دەبن بە بینینی هەر سـەرکەوتنێك سـەبارەت بـەو کێـشەیە کـە بەشـێکە لـە هۆکـاری بـەهێزبوونی رژێمـی نەتەوەی لە ئێراق و سەرکردایەتی کردنی عەرەبە رەگەزپەرستەکان دژی ئیمپریالیەت .

K A bishop بەشی سۆڤیەت ... بالیۆزخانەی بەریتانیا لە بەغدا .

١٩٧٠/٣/٥ مـۆرکردنی رێکەووتنامـەی قەدەخـە کردنـی بڵاوبوونـەوەی چـەکی ئـەتۆمی لەلایەن ٤٣ وولات لە وولاتانی پەیوەنددارەکان لـەجیهان و بەجێبـەجێکردنی

ئەو ڕێکەووتنامەیە لە جیهاندا .

١٩٧٠/٣/١١ ڕاگەیاندنی ڕێکەووتننامەی ئادار بە داننان بە مافی ئۆتۆنۆمی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان و بڵاوکردنەوەی لەلایەن سەرەك کۆمارو سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی ڕژێمی بەعس ئەحمەد حەسەن بەکر، ئەمەش لە دوای گفتووگۆی چڕو هەوڵێکی بێ ووچان بوو ، لە نێوان سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمی باشووری کوردستان و هاتنە کایەوەی باریکی دڵخۆکەر لە ئێراقدا .

جێگەی روونکردنەوەیە کە ڕێکەوتننامەی ئاداری/١٩٧٠ گەر خەباتی بەردەوامی بۆ بکرایە لە لایەن سەرکردایەتی ئەو کاتی شۆڕشی ئەیلول ، زۆر پیرۆزتر و باشتر بوو لە یاساکانی ئیدارەی دەووڵەتی ئێراق .

لە دوای رووخاندنی رژێمی بەعس لە ئێراق بە سەر کردایەتی سەدام حوسێن و دەستووری هەمیشەیی ئێراق لە دوای دەنگان لە سەری لایەن گەلانی ئێراق .

لە بەر ئەوەی گەر بەراوردێك لە گەڵ ڕێکەووتننامەی ئاداری/١٩٧٠ بکرێت لە گەڵ یاسای ئیدارەی دەووڵەتی ئێراق و دەستووری هەمیشەیی ئێراق ، هێشتا ڕێکەووتننامەی ئادار کێشەی کەمتر بوو لە جیٚ بە جێکرنیدا لە نێوان کوردو دەسەڵاتی ناوەندی لە ئێراقدا . وەك ئەوەی خەبات و کۆشش و کێشەو ململانیٚ لە سەر ماددەی /١٤٠ ی دەستووری ئێراق و ماددەی /٥٨ ی یاسای ئیدارەی دەووڵەتی ئێراق لە نێوان دەسەڵاتی نوێی دوای سەدام و سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان دەکرا .

لە بەر ئەوەی کورد چ لە بەند و خاڵ و بڕگەکانی ڕێکەووتننامەی ئادار و ماددەی /٥٨ لە یاسای ئیدارەی دەووڵەت و ماددەی /١٤٠ لە دەستووری هەمیشەیی ئێراق ، بە خۆی کێشەی بۆ خۆی دروستکردیە بە هەڵگرتنی پشکۆیەکی ئاگر ، یا خوود چەکێك و ڕووبەڕووکردنەوە بەرەو گەلی کورد بە ڕوو بەڕووکردنەوەی بە مافەکانی کورد لە باشووری کوردستان لە هەموو بوارەکان ، بە تایبەتی لە بواری نەتەوەیی و نیشتمانی لە هەرێمەکەدا .

لە بەر ئەوەی لە سەردەمی مۆرکردنی ڕێکەووتنامەی ئاداری /١٩٧٠ ناوچەی دابراو نەبوو چ لە پارێزگای کەرکوك و چ لە دیالە و چ لە موسل و چ لە هەولێر و ، گفتووگۆش لەگەڵ سەرکردەکانی بە عسی زۆر ئاسانتر بوون ، نەوەك سەرکردەکانی ئێراق دوای ڕووخاندنی سەدام لە ئێراقدا .

لە هەمان کات ئەو کاتە کێشەی هەردوو مەزهەب شیعەو سوونەی عەرەب نەبوو , هەروا کێشەی تورکمان نەبوو لە گفتووگۆکانیاندا , بوودژە و ڕێژە کەمتر دەبوو لەوەی ئێستا هەیە , تەنیا ئەوە نەبێ ، کە پارێزگای کەرکوك بە کارگێریەکی هاوبەش لە نێوان کوردو عەرەب دابەشکرا لە هەرێمەکەدا .

دەکرا کە ئەو کات ڕێژەی کورد لە پارێزگای کەرکوك زۆر لەوەی ئێستا

زیاتر بوو لە هەموو بوارە جیا جیاکان لە شارەکەدا , هەروا بە عەرەبکردن وئاوارە کردنی وەك ئەوەی ئێستا هەیە ئەوکات نەبوو لە پارێزگاو ناوچەکانی باشووری کوردستان بە تایبەتی لە پارێزگای کورکوك لە هەرێمەکەدا .

هەروا چەندین قەزاو ناحیە هەر سەر بە پارێزگای کەرکوك و هەولێرو دهۆك و بوون ، نەك وەك ئەوەی ئێستا ... هەروا لە لایەکی دیکە کێشەو ململانێی ناوخۆی کورد لە گەڵ کورد وەك دوای ساڵی ١٩٨٠ نەبوو ، لە رووی کورد کوژی و مەرگەساتەکانی دیکە لە وێرانکردنی ٤٥٠٠ گوندو ئەنفال و کیمیا باران و هی دیکەش لە هەرێمەکەدا ...؟...!.

هەر ئەوەندە دەڵێم و ووتەکانیشم بۆ مێژووە لە بەر ئەوەی کتابەکەم بە ناوی ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەیە.

١٩٧٠/٣/١٤ کوونسڵی ئەمەریکا لە شاری تارانی پایتەختی ئێران بروسکەیەکی ئاراستەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا کرد ، بە ناوی – ئیسرائیل و کورد– کە لە بروسکەکەیدا هاتووە:–

سەرەڕای من لە سعوودیە کار دەکەم ، بەڵام تاقیکردنەوەم لە سەر کێشەی کورد لە ئێراق هەیەو دەمەوێ بەسێ خاڵ بۆتی روون بکەمەوە:–

١– دەبێ ئەوە باش بزانین کە شای ئێران هانی کوردەکانی ژێر دەسەڵاتی ئێراقی داوە ، بە یارمەتی دانیان بە پارەو چەك بۆ راپەڕین دژی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، سەرەڕای ئەوەی کە ئێستا شای ئێران دەڵێ :– ئێمەش کوردمان تیایەو بۆتە هەمان کێشە لە ئێران.

٢– دەبێ ئەوەش بزانین کە رژێمی ئیسرائیل پشتگیری شای ئێرانی کردووە بۆ هاندانی کورد لە باکووری ئێراق بۆ نانەوەی راپەڕین دژی رژێمی ئێراق.

٣– بەر پرسی رۆژهەڵاتی خواروو لە وەزارەتی دەرەوە هەرسی هێنا بە ئاگادارکردنی بالوێزمان لە تاران هەڵسا بە چاوپێکەووتنی لە گەڵ شای ئێران و هۆشداری کردەوە بەرامیاریەتی و هاندانی کورد لە ئێراق.

١٩٧٠/٣/٢٠ ڕۆژنامەنووسی ئەلمانی– ڕۆلف شکۆز– لە ڕاگەیاندنێکی ڕۆژنامەوانیدا ڕایگەیاند ، کە کوردەکان کۆمەنیستن و بزووتنەوەکەیان بە پەنجەی سۆڤیەت بەڕێووە دەچێت لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٠/٣/٢١ لە دوای مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی/١١ ئادارو بەو بۆنە لە شاری بەغدا خۆپیشاندانێکی ئاهەنگگیری مەزن ئەنجامدرا ، کەکوردە دانیشتووانەکانی شاری بەغداو لقی/٥ی شاری بەغدای پارتی دیموراتی کوردستان . بەشداریان تێدا کردو لە هەمان کاتیش جەماوەری پێکهاتەی شاری بەغداش بەشداریان تێدا کرد لەگەڵ بەعسیەکانیش ، کە ئاهەنگەکەش لە گۆڕەپانی – تحرير– کۆبوونەوە .
کە سەرەك کۆماری ئێراق ئەحمەد حەسەن بەکرو سەدام و مەسعوود بارزانی و ئیدریس بارزانی و چەندین کەسایەتی دیکە بەشداریان تێدا کرد بەوتار خووێندنەوە... بەلاّم ...!.

١٩٧٠/٣/٢٢ گرێدانی کۆنگرەی یەکەمی وەزیرەکانی دەرەوەی ڕێکخراوی کۆنگرەی ئیسلامی ، لە شاری نەژدی شانشینی سعوودیە ، ئەمەش لە دوای شەش مانگ لەسووتاندنی مزگەووتی ئەقسا بوو لە فەلەستین لەلایەن جوولەکە توونڕەوەکان.

١٩٧٠/٣/٢٧ کۆچی دوایی هونەرمەندی لێهاتووی هەژاری مامۆستا ئیبراهیم سەعید مولود بەنازناوی – ئیبراهیم حەزین – لە شاری سلێمانی ... شایانی باسە

ئەم هونەرمەندە لە سالّی ١٩١٧ لەگەرەکی بازارە بچکۆلّەی شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هەلّهێناوە ... لە ژیانیدا دوو جار ژنی هێناوە کە لە ژنی یەکەمی ١٢ منداڵ هەبووە ... حەزین ماوەیەك لە هەولێر ژیان بەسەر دەبات .

ماموستا حەزین لە ژیان بەدەیا کاری کردووە لە پێناو دابینکردنی بژێووی ژیان ... ماموستا حەزین لە سالّی ١٩٤٣ – ١٩٤٤ بەیاوەری ماموستا رەفیق دەچێتە بەغداو لەویّ چەندین گورانی لە وێستگەی رادیوی بەغدا لە بەشی کوردی توماردەکات .

١٩٧٠/٤/٦ بەرپرسی رۆژهەلاتی ناوەراستی یەکیەتی سوڤیەت– بریماکوڤ – بابەتێکی لە رۆژنامەی پراڤدای زمانحالی پارتی کومونیستی سوڤیەت بلاو کردەوەو تیایا گوتی:–

کێشەی کورد لە باشووری کوردستان کۆسپ دەخاتە پیش گورانکاریەکان لە ئێراقی بەرەو چەپ ، کە ئەمەش پێوویستە لەسەر پارتی کومونیست هەولّ چارەسەرکردنی بدات لە ئێراقی بەرەو دیموکراسی و سوشیالیستی لە هەرێمەکەدا.

١٩٧٠/٤/٢٤ بە هوی پێشبرکێی گەردوونی لە نێوان ولاتانی جیهان ، کوماری چینی مللی یەکەم مانگی دەستکردی ولاتەکەی بەرەو بوشایی ئاسمان رەوانە کرد لە ولاتەکەیدا .

١٩٧٠/٥/١ لە کوماری زیمبابوی بەرەی رژێمی کوماری راگەیەندرا ، بەلام بووە هوی بەرهەلّستکاری کردنی زور ، بو ئەو راگەیاندنەو کاردانەوەی لە سەر پەیوەندی ناوخوو نێوو دەوولەتی کرد ، کە نو ولات بنکەی کوونسلیەی تایبەتی خویان لەو ولاتدا داخست لەوانە حکوومەتی ئەمەریکا.

١٩٧٠/٥/٤ جەماوەری شاری سلێمانی و دەوورووبەری لە هەرێمی باشووری کوردستان ، تەرمی نووسەری چاکسازی مەلا نجمەدینیان لە شار گوواستەوە بۆ چیای ئەزمەر... شایانی باسە ئەو نووسەرە لە ژیانیدا –٩٠– چیرۆکی بۆ منداڵان نووسیووەو –٦٥٠٠– هاو وڵاتی نەخووێندەواری کوردی فێری خووێندەواری کردووەو –٢٠٠٠– هەڵبەستی هۆزانەوانانی کۆکردۆتەوەو بەچاپی گەیاندووە لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٠/٦/٥ وڵاتی تونگا سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەدەرچوونی لەژێر ڕژێمی شانشینی بەریتانیا بە ڕژێمی شانشینی تونگا لەناو کۆمەنوولسی بەریتانیا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – تۆنگۆئولوف– ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٢٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانەکەی وڵاتەکەی ، ١٢٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ٧٥١ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چڕی دانیشتووانەکەی، ٣٩٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لە وڵاتەکەدا .

١٩٧٠/٦/١٠ دامەزراندنی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان – کۆمەڵە– لە باشووری

کوردســتانی لکێنــراو بــه ئێــراق ، ئــەویش لەلایــەن نەوشــیروان مــستەفاو ، شەهید ئارامو ، خالە شەهاب.

شایانی باسە لە گەڵ دامەزراندنی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان یـەکیان گرت ، بە ناوی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان .

١٩٧٠/٦/١٩ پێدانی مۆڵـەتی دامەزرانـدنی کۆمەڵـەی ڕۆشـنبیری کـورد لەلایـەن وەزارەتـی نـاوخۆی ڕژێمــی بــەعس لــە ئێــراق ، لــە دوای مــۆرکردنی ڕێکەووتنامــەی ١٩٧٠/٣/١١ لە ئێراقدا .

یەکـەم کـۆنگرەی ئـەو کۆمەڵەیـە لـە ١٠/١٢ هـەمان سـاڵ بەسـترا ، بـەئامادە بـوونی ١٧٥ ئەنـدام لـە ئەنـدامانی کۆمەڵـە ، ئەویش لـە باخـچەی کۆمەڵـە لـە شاری بەغدا بە هەڵبژاردنی ئەندامانی دەستەی کارگێڕی کۆمەڵە ، ئەوانیش :-

بـەڕێزان ١- سـالح یوسـف . ٢- مکـرم تالـەبانی . ٣- سـاماڵ مەجیـد . ٤- یوســف جــەمیل مــیران . ٥- ڕەفیــق چــالاك . ٦-کــریم دولــەت . ٧- عەبدولرەحمان عەزیز . ٨- د.ئیحسان فوئاد . ٩- د.معـروف خەزنـەدار، لـە دوای ئەوە سالح یوسفی بە سەرۆکی کۆمەڵەو موکەرەم تالـەبانی بـەجێگری هەڵبژێردران.

١٩٧٠/٦/٢٣ گرێـدانی کـۆنگرەی یەکـەمی یەکیـەتی نووسـەرانی کـورد لەشـاری بەغـدای پایتەختی ئێراق ، لە دوای مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی/ ١١ی ئازاری /١٩٧٠ لەم وولاتەدا.

١٩٧٠/٧/١٦ بڕیاردانی دەستووری نوێی ڕژێمی بەعس لە ئێراق لە لایەن سـەرکردایەتی بـەعس ، کـە تـەواوی دەسـەلاتە هەمـە جۆرەکـانی ڕژێـم بەسـەرەك کۆمـارو فەرمانــدەی شــۆڕش دەدات ، لــە هــەموو بــوارە جیاجیاکــان ، ئــەویش بەرتکردنەوەی دەستوورەکانی پێشوو، بە تایبـەتی دەسـتووری سـاڵ ١٩٥٨ لە ئێراقدا .

١٩٧٠/٨/٢٩ بۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی کـورد ، کـۆڕی زانیـاری کـورد لـە شـاری بەغـدای پایتـەختی ئێراق دامەزرا .

کـە ڕۆڵێ سـەرەکی هـەبوو لـە بەرزکردنـەوەو شـیٚ کردنـەوەی زمـانو مێـژوو

داب و نەریت و کەلتوورو شارستانیەت و شووێنەواری کورد ، لە باشووری کوردستان لە هەموو بوارە جیاجیاکاندا .

١٩٧٠/٩/٢٤ حکوومەتی لوبنان مۆڵەتی کارکردنی ڕەسمی بە پارتی دیموکراتی کورد لە لوبناندا ، کە بە پارتی کورد ناسراوە ، شایەنی باسە ژمارەی دانیشتووانی کورد زیاتر لە ٥٠٠٠٠ پەنجا هەزار کەسە لە لوبنان و ڕۆڵی بەرچاوو گرنگیان هەیە لە پەیوەندیە هەمە لایەنەکانی کۆمەلایەتی ، لە گەڵ پێکهاتەکانی گەلانی لوبنان لە ئەرمەنی و عەرەب و دورزی لە وولاتەکەدا .

١٩٧٠/٩/٢٤ کۆچی دوایی لاوی تێکۆشەر و خۆراگر – سەلیم سەیدۆك – کە ناوی تەواوی عەبدوڵڵا حەسەن عیسا فەقێ وسوی جۆلە مێرگیە ... جێگەی باسکردنە کە ئەم گەنجە لە ساڵی ١٩١٠ لە قەلای هەولێر لە باشووری کوردستان لەخێزانێکی هەژاری خۆراگری کوردایەتی چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ... هەروا لە ساڵەکانی ١٩٣٣ – ١٩٤٠ چەژنی نەورۆز لە قەلای هەولێر لە ماڵی ئەو گەنجە ئاهەنگی بۆ دەگێردرا .

هەر بەم هۆکارە سەلیم سەیدۆك لە ساڵی ١٩٤٠ لەلایەن حکوومەتی شایەتی ئێراق لە ڕێگەی دام و دەزگاکانی لە شاری هەولێر دەستگیر دەکرێت و بەو کارە تاوانباردەکرێت ... ئەمەش یەکەم گەنج بووە لە شاری هەولێر لەسەر ئاهەنگی جەژنی نەورۆز دەستگیر بکرێت .

بەلام لەگەڵ ئەوەشدا گەنجانی دیکەی کورد بەهەمان شێووە جەژنی نەورۆزیان لەخۆیان و گەل و نیشتیمانەکەیان پیرۆز کردووە ... لە پێناو گەیشتن بە مافە ڕەواکانی گەلی کورد لە کوردستان بە تایبەتی لە باشووری کوردستان .

١٩٧٠/٩/٢٨ سەرەك کۆماری میسری عەرەبی جەمال عبدالناسر کۆچی دوایی کرد ، لە دوای شکست هێنانی لە شەڕی نێوان کۆماری میسرو دەووڵەتی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا .

١٩٧٠/١٠/١٠ وولاتـــــی ڤیـــــژی ســــەربەخۆیی خــۆی بەدەرچـــوونی لـــەژێر دەســـــەلاتی ڕژێمـــــی شانـــشینی بـــەریتانیا ڕاگەیاند ، لە هەمان كات بـە مانـەوەی بـە ئەنـدام لــــــەناو ڕایەلـــــەی كۆمەنوولسی بەریتانیا ، كــــە ســــەرۆكی پـــارتی هاوكاری ڤیژی – مارا–بووە یەكەم سەرەك وەزیرانی ڤیژی لەهەرێمەكەدا. ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری –سـۆڤا – ی پایتـەخت بـوو ، كـە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٢١٥,٠٠٠ هـەزار كەسە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەكەی ، ٨٥٠,٠٠٠ هەزار كەسە . هـەروا ڕووبـەری خـاكی وولاتەكـەی ، ١٨,٣٣٣ كیلۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەكەی ، ١١٨ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەكانی ، ڤیژیـەكان ٥٠٪ .هنـدی ٤٦٪ . لە وولاتەكەدا .

١٩٧٠/١٠/٢٥ دەرچوونی بڕیاری كۆمەڵەی گشتی نەتـەوە یەكگرتووەكان بە ژمارە/٢٦٢٥ لــە پێناســەكردن و ســەلماندنەوەی یاســای نێوودەوڵـەتی ، ئـەویش بــە ماوەدانی مافی چارەسەری كێشەی میللـەتان لـە هـەموو بـوارە جیاجیاكـان ، هـەتا بە مـافی دیـاریكردنی سـەربەخۆیی و دەرچـوونیان لـە ژێـر دەسـەلاتە داگیركەرەكان لە وولاتە جیا جیاكان لە جیهاندا.

١٩٧٠/١١/٩ سەرۆكی پێشووی فەرەنسا– شارل دیگۆل– كۆچی دوایی كرد لـە پاریـسی پایتەختی فەرەنسا ، كە ڕۆڵێ گرنگی هەبوو لە ڕامیاریەتی نـاوخۆو دەرەوەی فەرەنساو لە بنیاتنانەوەی ژێر خانی ئابووری فەرەنسا لەهەموو بوارەكاندا.

١٩٧٠/١١/١٦ كودەتای سەربازی لەلایەن سەرەك كۆماری سووریا حـافز ئەسـەد ئەنجامـدرا ، بـە نـاوی شۆڕشـی ڕاسـتكردنەوەو گرتنـە دەسـەلاتی تـەواو لەلایـەن حـافز

ئەسەد لە وولاتی سووریاو بە داخستنی دەرگای سنووری نێوان سووریاو لوبنان ، بە مەبەستی جێبەجێکردنی مەرامەکەیان لە ناوچەکەدا .

١٩٧٠/١١/٣٠ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان تاوانباری ئەوحکوومەتەیان کرد ، کە دان نانێن بەماف چارەنووسی داهاتووی گەلانی دان پێنەدراو ، بە چەوسانەوەی لەسەر خاکی خۆیان بەپێی بڕیاری ژمارە/٢٦٤٩/د٢٥٠ ، بە تایبەتی گەلانی ئەفریکیای باشوورو ڕۆژهەلاتی ناوەراستو فەلەستین ، بە دەنگدانی/ ٧١ دەنگ بەرامبەر دژایەتی کردنی/ ١٢ دەنگو دەنگ نەدانی٢٨ ئەندامی کۆمەڵەی گشتی .

کە بۆ یەکەم جارە دانینا بە ماف چارەنووسی داهاتووی گەلی لە دەوڵەتی سەر بەخۆی فەلەستین لە ناوچەکەدا ، لەخوولی سالانەی /٢٥ بەپێی بڕیاری/ ٢٦٧٢/ د٢٥٠ لە٨/١٢ی هەمان ساڵدا.

١٩٧٠/١٢/١٥ دەرچوونی بڕیاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بەمافی سەربەخۆیی گەلانو پەلەکردن لەو مافەو داننان پێی لە شەرعیەتی خەباتی گەلاندا ، لە پێناو سەربەخۆیی بەپێی ڕێنماییەکانی وولاتانی داگیرکەرو ماوەنەدان بە بڕیاردانی مافە زەوتکراو داگیر کراو ودان پێنراو ، بەخەباتی چەکداری گەلانی ژێر دەستە... چ لە ژێر دەستی وولاتانی داگیرکەر بێت ، یاخوود لە هەرێمو ناوچە داگیرکراوەکان بێت ، واتە یەك لەوانە باری کوردو نیشتمانەکەی کە نموونەی کێشە هەلوواسراوەکانە لەناوچەو هەرێمو جیهاندا .

١٩٧٠/١٢/٢٠ لـە هەڵبژاردنـەکانی پەرلـەمان و سەرۆکایەتی کۆماری پاکستان ، کـە پـارتی گـەلی پاکـستان سەرکەووتنی بەدەست هێنا ، بە رابەرایەتی زولفەقار عەلی بۆتۆ بە وەرگرتنی دەسەلاتی پاکستان ، کە لـە بنەماڵەیەکی نەژاد کوردن .ئەم بنە ماڵەیە بەردەوام بوونە لە خەبات و تێکۆشان لە پێناو خزمەت کردنی گەلانی پاکستان بە چارەسەر کردنی کێشەکانی

زولفیقار عدلی بوتو

نەتـەوەیی و ئـاینی و مەزهـەبی و هـۆزو تیرەکـان لـە نـاوخۆی پاکـستان و دراوسێکانی بە تایبەتی لە گەڵ کۆماری ئەفگانستان .
لە بەر ئەوەی پەیووەندیەکی بە هێزی ئەم بوارانەی هەیە لـە کێشووەرەکەدا ، سەرەرای کەم و کوری و کێشەو ململانێی هەمەلایەن لە وولاتەکەدا .

١٩٧١

١٩٧١/١/٢٦ لـە دوای کـشانەوەی هێزەکـانی سـووپای بـەریتانیا لـە هینـدو پاکـستان و داننان بەسەربەخۆییان ، کە لـەو کاتـە پاکستانی ڕۆژهـەلات بە نـاوی بنگال بـوو ، کـە لـە پاکـستانی ڕۆژئـاوا جیـابووەو دوای ئـەوە بـووە کۆمـاری بەنگلادێش .

١٩٧١/٣/١٧ هەڵبژاردنی ئەندامانی دەستەی سەرۆکایەتی کۆری زانیاری کورد لە شاری بەغدای پایتـەختی ئێـراق ، لەلایـەن کـۆری زانیـاری ئێـراق و کـۆری زانیـاری کوردی ئەنجامدرا.

١٩٧١/٣/٢١ ئەنجامدانی کوودەتای سەربازی لە لایـەن سـەرکردەکانی سـووپای تورکیـا و بووە هـۆی رووخانـدنی حکوومەتەکـەی – دیمیرێـل – . ئـەم کوودەتایـەش وەکوو هەموو ئـەو کوودەتـا سـووپاییانەی کە لـە مێـژووی تـازەی تورکیـا بە

خۆوەی بینی . هەروا کوودەتا چییەکان ئەمجارەش هۆی کوودەتاکەیان گێرایەوە بۆ – کوورت جوولوك – کێشەی کوردی لە ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتدا ، واتە باکووری کوردستان.
ئەمەش بەڵگەیەکی دیکەیە بۆ ئەو شێوازە نابەجێیانەی کە حکوومەتە یەك لە دوای یەکەکانی تورکیا دەرحەق بە دۆزی کورد بە کاریان هێناوە . پێدەچێت سووپایە تورکەکان ، هەمووی هەر بەم بیرە نابەجێیانە کار بکەن . لە کاتێکدا کە سوورن لە سەر حاشاکردن لە بوونی ماددی کورد ، لە ئامانجەکانیان بخوازێ ئەوا خێرا با دەدەنەوە و – بزاڤی کوردی – بەر جەستە دەکەن و بایەخی تایبەتی دەدەنێ لە وڵاتەکەدا.
لە ئەنجامی ئەم کارە نابەجێیانەدا ، کە بزاڤی کورد بە کانگای هەموو گیروگرفت و بەڵا و نەگبەتیەك دادەنێ . سەر لە نووێ حووکمی عوورفی بەسەر ناوچەکانی باکووری کوردستان سەپێنراو کرا بە ناوچەی عەمەلیاتی سەربازی ... هەروا دەزگاکانی – تەجنید – یش ژمارەیەکی یە کجار زۆر سەربازی ئیجباریان بۆ ناوچەکە نارد بە بیانووی – بەگژ چوونەوەی عەمەلیاتی تیرۆرستی – کە – جوودا خووازەکانی کورد – ئەنجامی دەدەن . لە ناو سنووری تورکیا لە باکووری کوردستان .
هەر لەم ئۆپراسیۆنەدا هێرشێکی گرتنی بەرفرەوانی لە هەموو لایەکی کوردستانەوە دەست پێکرد ، ئەوە بوو کە تەنیا لە شاری دیاربەکر ٥٠٠٠ هەزار هاووڵاتی کورد دەستگیر کران ، سەرانی کوودەتای ساڵی ١٩٧١ ، جگە لەوەی لە سەر هەمان ڕێبازی حکوومەتەکانی پێش خۆیان دەرۆیشتن ، نەخشەیەکی تازەشیان هێنایە گۆرێ ، کە بریتیبوو لە دامەزراندنی کۆمەڵێك پرۆژەی کشتووکاڵی حکوومەتی لە دەوورووبەری سنووری هاوبەشی لە گەڵ ئێراق و سووریادا ، کە وەرزێرەکانی خەلکی دەڤەری ڕۆژئاوای بە زۆرینە تورك یان ئەو تورکە قووبرسیانەی کە بۆ تورکیا هەڵاتبوون و کاریان لەم پرۆژانەدا پێدەکردن .
جا لێرەدا مەبەستیش لەم کارەدا ئەوە بوو کە ڕۆڵەکانی کوردستانی تورکیا لە برا کوردەکانی ئێراق دابڕن ، بە تایبەتی کە لەو کاتەی مستەفا بارزانی

له باشووری كوردستان ، پاش خەباتێكی ده ساڵی تووانی بوونی داننانی فەرمی حكومەتی ئێراق به مافی ئۆتۆنۆمی كورد له ئێراق بەدەست بێنیٚ له ناوچەكەدا .

سەرچاوه:– كورد– گەل له خشتەبراو ی غەدر لیكراو – دكتۆر گوێنەر دێشتەر وەرگێرانی بۆ كوردی – حەمه كەریم عارف –چاپی دووەم/١٩٩٩٩ .

١٩٧١/٣/٢٢ گرێدانی كۆنگرەی نووێنەرانی مەزهەبه جوولەكەكان له مۆسكۆی پایتەختی یەكێتی سۆڤیەت ، دژی كردەوه نالەبارەكانی رێكخراوی سەهیۆنیزمی جیهانی، بەرامبەر بەگەلان و ئایینەجیاجیاكانی جیهان به تایبەتی لەرۆژهەلاتی ناوەراستدا .

١٩٧١/٣/٣١ كووشتنی حەردان تكریتی له كووێت له نزیك باڵوێزخانەی ئەمەریكا له لایەن پیاوەكانی رژێمی بەعسی له ئێراق.

١٩٧١/٥/٢٦ رۆژهەلاتی پاكستان سەربەخۆیی خۆی راگەیاند بەجیابوونەوەی له پاكستانی رۆژئاواو ، كه ناوی خۆی نا به ناوی وولاتی بەنگلادێش به پشتگیری هیند ، كه شێخ موجیب رەحمان پۆستی سەرۆكایەتی وولاتی بەنگلادیشی گرته دەست ، كه سەرۆكی پارتی عەوامی بەنگلادیش بوو له وولاتەكەدا .

ئەم راگەیاندنەش له شاری – دەكا – بوو ، كه ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ٨,٧٦٨,٠٠٠ ملیۆن كەسه . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ١٤٥,٥٨٠,٠٠٠ ملیۆن كەسه . هەروا رووبەری خاكی وولاتەكەی ، ١٤٤,٠٠٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار چۆارگۆشەیه . هەروا نژادەكانی ، بەنگالی و بیهاری ٩٨ ٪ . له وولاتەكەدا .

١٩٧١/٦/٢١ بۆ یەكەم جار له مێژووی ئیسلام و پەرستگاكانی نووێژی هەینی له

مزگەووتی ئەزهەر لە قاهیرەی پایتەختی میسر ئەنجامدرا.

١٩٧١/٧/١٩ ئەنجامدانی کودەتایەکی سەربازی لەلایەن کۆمۆنیستەکانی سوودان بە سەرکردایەتی رائد – هاشم عەتا – و لە ئەنجام سەرکەووتنی بەدەستهێناو لیوا جەعفەر نومەیری دەستگیرکرد ، بەڵام ئەوجووڵانەوە بۆماوەی سێ ڕۆژ توانی خۆی ڕابگریٚو لایەنگیرانی جەعفەر نومەیری لە تیپەکانی سەربازی توانیان ئەوجووڵانەوە یە لە ناو بەرن بەیارمەی سووپای میسری لە وولاتەکەدا .

١٩٧١/٨/١٤ دەووڵـەتی بحـرێن سەربەخۆیی ڕاگەیاند ، بە ماوە پێدانی لەلایەن بەریتانیاو – شێخ سەلمان ئەلخەلیفە – دەسەڵاتی گرتە دەست لە سەر شێووازی ئەمیری لە بەحرێن . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – مەنامە– ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٧٦٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦٧٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا نـژادەکانی ، بەحرێنیەکان ٦٣ ٪. ئاسیلیەکان ١٣٪ . عەرەب١٠٪ . ئێرانی٨٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧١/٩/٣ وولاتـــــی قەتــــــەر ســـــەربەخۆیی لـــــە بەریتانیا بەدەست هێنا ، لە دوای دەرچوونی لە ژێر ئینتدابی بەریتانیا . ئـەم راگەیاندنـەش لــە شـــاری –دەوحــــە –ی پایتـــەخت بـــوو ، کـــە ژمـــــــــارەی دانیـــــشتووانەکەی ، ٤١٥,٠٠٠ هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیـــشتووانی وولاتەکـــەی ، ٨٦٠,٠٠٠ هـــەزار کەســـە . هـــەروا رووبـــەری خـــاکی وولاتەکـــەی ، ١١,٠٠٠ هـــەزار کیلـــۆ مـــەتر چـــوار گۆشـــەیە . هـــەروا نـــژادەکانی ، عـــەرەب ٤٨٪ . پکستانی ١٨٪. هندی ١٨٪ . ئێرانی ١٦٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧١/٩/٢٩ چەند پیاوێکی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە ناوی مامۆستایانی ئایینی هەولیاندا بە تیرۆر کردنی بارزانی لە بارەگای تایبەتی خۆی لە باشووری کوردستان ، لە حاجی ئۆمەران .
ئەویش بە ئامۆژگاریو یارمەتی سەدام حسێنی جێگری سەرەك کۆماری رژێمی بەعسی لەو کات . بەڵام هەوڵەکەیان سەری نەگرتو بە تیرۆر کردنی خۆیانو ریسوا کردنی دەسەلاتدارانی رژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٧١/١١/٩ بالوێزی ئەمەریکا لە تارانی پایتەختی ئێران ، بروسکەیەکی ئاراسەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا لە شاری واشنتۆن کرد ، لە بارەی کۆنگرە رۆژنامەوانیەکەی عەبدولغەنی ئەلراوی جێگری سەرۆکی ئێراقی پێشوو ، لە تاران لە ٩/٧ کە گووتی:–
رژێمی بەعسی لە ئێراق دژی ئاشتیەو هاوپەیمانی – مارکسی– لینینیە – . نابێ بڕوا بەو رژێمە بکرێت لەلایەن ئیسلامی راستگۆ ، لە بەر ئەوەی رژێمێکی دکتاتۆرە لەهەموو روویەکەوەو گوتی:–
نەك هەر دژی ئیسلامە بەڵکوو ، بڕوای بەعس بوونی بەهیچ ئایینو

مەزهەبێك نیەو ڕۆژئاواییە لە هەموو بڕواکانی و هەتا لەداب و نەریت و ئەخلاق و گوتی:- دەسەڵاتی بەعس دەسەڵاتێکی ترسنۆکە.

١٩٧١/١١/١٣ سکرتێری مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان لە هەرێمی باشووری کوردستان – حەبیب محەمەد کەریم – کۆبوونەوەی لە گەڵ بەرپرسی باڵوێزی ئەمەریکا لە بەیروتی پایتەختی لوبنان ئەنجامدا ، ئەویش بە پێشکەش کردنی داواکاریەکانی مستەفا بارزانی بۆ ئیدارەی ئەمەریکا ، لە بارەی چارەسەرکردنی باری مافەکانی کورد لە باشووری کوردستان دژی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٧١/١١/١٦ سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق – ئەحمەد حەسەن بکر- بەڵگەنامەی کاری نیشتمانی ڕاگەیاند ، کە چەندین کێشەی هەنووکەیی چارەسەر دەکردو بووە هۆی گرێدانی بەرە لەگەل پارتی کۆمۆنیستی لە ئێراق.

١٩٧١/١٢/٢ ئیماراتی عەربی یەککگرتوو سەربەخۆیی خۆی لە لایەن بەریتانیا بە دەست هێنا ، لە دوای دەرچوونی لە ژێر ئینتیدابی بەریتانیا بەکشانەوەی هێزەکانی سووپاو بنکە جەنگیەکانی سەربازی پیادەو دەریاو فڕۆکە لە ناوچەکەدا .

١٩٧١/١٢/٣ ئیمارتی عەرەبی یەککگرتنی خۆی لە گەڵ حەوت هەرێمی جیاجیا ڕاگەیاند ، ئەویش بە یەککگرتنی – شارقە ، ئەبووزەبی، دووبەی، راس الخیمە ، ئووم الفیون ، عەجمان ، ئەلفەجیرە- کە شارقە دووەم ئیماراتە لە ڕووبەر لە دوای ئەبووزەبی و دووبەی لە ئیماراتەکەدا. ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – ئەبووزەبی- پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٨٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢,٤٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە. هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ٨٣,٦٠٠، کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٧٦

كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

<u>تێبینی:</u>– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە بۆ سەر كتێبی ئینسكلۆپیدیای كوردستان و جیهان – لە دانانی عەلی كەندی ، دانەری مێژوونامەكە .

١٩٧١/١٢/٦ بەردەوام بوونی كۆمەڵەی گشتی نەتەوەیەكگرتووەكان لەو قۆناخەی كە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەراستو كێشەی نێوان ئیسرائیلو عەرەبو داننان بە ماف گەلی فەلەستین ، ئەویش بەپێی بڕیاری ژمارە/٢٧٨٧/د/٢٦٠، بەشەرعیەتی تێكۆشانی گەلی فەلەستین ، لەپێناو بەدەستهێنانی ماف چارەی خۆنووسیو دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆو ڕزگاربوون لە ژێر دەسەڵاتی سەهیۆنیزمی و ئیستعمارو جۆرەكانی دیكەی چەوسانەوە لەجیهاندا .

١٩٧٢

١٩٧٢/٢/٢١ جێگری سەرەك كۆماری ئێراقو سەركردایەتی شۆڕشی بەعس لە ئێراق – سەدام حوسێن – چەند ئەفسەرێكی لە سووپای ئێراق تاوانبار كرد ، بە پەیوەندی كردنیان لە گەڵ ڕژێمی ئیسرائیل لە ئەنجام بە لە ناوی بردن ، یەك لەوانە – عەبدولغەنی راوی– بوو لە ووڵاتەكەدا .

١٩٧٢/٣/١ پێدانی مۆڵەت بە تیپی باواجی كۆیە بە ژمارە/٨٣٢ ، ئەمەش لە دوای بەرزكردنەوەی داوا بوو لە ١٩٧٠/٦/٣٠ ، دوای ئەمە ئەو تیپە مۆزیكایە خنجیلانە بووە تیپێكی بەرچاوو دڵگەشاوە و دڵخۆشی جەماوەری گەلی كوردستان ، بەتایبەتی لە پارێزگای هەولێر لە باشووری كوردستان .

١٩٧٢/٣/٨ ڕژێمی بەعسی لە سووریای هاوخەباتو هاوخەمی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، پێنج قوتابی كوردی زیندانی كرد بۆ ماوەی دووساڵ لە زیندانەكانی سووریادا.

١٩٧٢/٣/٢٢ سێ كۆری هاوبەش لە ریازی پایتەختی شانشینی سعوودیە بەسترا ، لە نێوان پیاوانی یاسا ناسی مەسیحی لە ئەوروپاو زانا ئایینەكانی سعوودی ، بە سەرۆكایەتی وەزیری دادی سعوودی ، هەروا كۆبوونەوە لە نێوان ووڵاتانی عەرەبیو ووڵاتانی مەسیحی ئەنجامدرا ، لە پێناو بەرەو پێشبردنی پەیوەندی لە نێوان ئایینە جیاجیاكان لە جیهان ، دوای شكست هێنانی هێزەكانی سووپای عەرەب لە /٦ حوزەیران لە لایەن ووڵاتانی عەرەبی بەرامبەر بە ئیسرائیل لە ناوچەكەدا .

١٩٧٢/٣/٢٧ سەرۆكی كۆماری سوودان – جەعفەر نومەیری – دەستی كرد بە پەیوەندی

کردن لە گەڵ وولاتانی پەیوەندارو کنیسەکانی مەسیحی لە جیهان ، لە پێناو چارەسەرکردنی کێشە هەڵوواسراوەکان ، لە ئەنجام بووە هۆی مۆرکردنی رێکەووتنی ئەدیس ئەبابا لە کێشووەرەکەدا .
دوای ئەوە جەعفەر نومەیری ، هەڵسا بە دامەزراندنی - ئبیل ئلیر- سەرکردەی باشوور بە جێگری سەرەك کۆمارو دامەزراندنی سێ پارێزگای نوێ بۆ بەڕێووەبەرایەتیەکانی باشوور لە دانیشتووانی ناوچەکەدا ، هەروا چەندین وەزیر لە باشووریەکانی دامەزراند لە پێناو چارەسەری کێشەی نێوان باشوورو دەسەلاتی ناوەندی لە وولاتەکەدا.

١٩٧٢/٣/٢٨ لە بالوێزی ئەمەریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە شاری نیویۆرك بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا... جۆرج بۆشی باوك ، کە ئەوکاتە باڵوێزی ئەمەریکا بووە لە نەتەوە یەوکگرتووەکان و دەڵێ:- عسمەت کەتانی یاریدەدەری ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ، داوای لێکردم کە مستەفا بارزانی سەرۆکی بزووتنەوەی ڕزگاری کورد لە باشووری کوردستان نامەیەکی هەیە بۆحکوومەتی ئەمەریکا ، کە لەلای زید عوسمان- دۆستو ڕاوێژکاری مستەفا بارزانییە .
کە بارزانی، دەیەوێ چاوپێکەووتن لەگەڵ وەزیر - کیسنجەر - بکاتو عسمەت کەتانی گووتی:- من وەك بەرپرسێکی نێوودەوڵەتی قسە ناکەم ، بەڵکوو وەك کوردێك لەبەر ئەوەی من پەیوەندیم لەگەڵ زۆربەی سەرکردە کوردەکان هەیە لەهەمان کات عسمەت کەتانی داوای بەنهێنی کردنی ووتەکانی لێکردم .

١٩٧٢/٤/٨ مۆرکردنی رێککەووتنامە لە نێوان یەکێتی سۆڤیەتو رژێمی بەعسی لە

ئێراق ، ئەویش لە پێناو بەهێز کردنی جێپێگەی هەردوو لایەن لە ئێراق و ناوچەکەو بەرەو گەمارۆدانی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە لە ١٩٧٢/٤/٧ شاندێکی یەکیەتی سۆڤیەت بە سەر کردایەتی سەرەك وەزیرانی سۆڤیەت – ئەلیکسی کۆسگین – گەیشتە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لە دوای گفتووگۆی نێوان سەرکردایەتی رژێمی بەعسی لە ئێراق و شاندی سۆڤیەت ، ئەوە بوو کە لە ٤/٩ پەیمانی دۆستایەتی و هاوکاریان بۆ ماوەی /١٥ ساڵ واژوو کرد .

ئەمەش بۆ بە دەست هێنانی بەرژەوەندیەکانی سۆڤیەت بوو ، لە بوارەکانی ستراتیژی و سەربازی و ئابووری و بازرگانی و کولتووریدا سەرکەووتنێکی گەوورە بوو لە ناوچەکەدا .

لە هەمان کات بووە هۆی ئەوەی کە سۆڤیەت توانی دەست گیر بکات لە سەر نەوتی ئێراق و سوودی گەوورەی لێوەر بگرێت ، هەروا نزیکەی هەموو چەك و تەقەمەنی جەنگی ئێراق لە سۆڤیەت دەکردرا ، هەروا ژمارەیەکی زۆر پرۆژەی ئابووری لە ئێراق دەستکەووت و کەشتیە جەنگیەکانی سۆڤیەت لە دەریای کەنداو دەرگاکانیان بۆ کرایەوە لە ناوچەکەدا .

١٩٧٢/٤/١٦ به پێی بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرشی رژێمی بەعس لە ئێراق ، ماوەدان بەپێدانی مافی رۆشنبیری بۆ ئاشوورییەکان لە ئێراق . کە وەزارەتی رۆشنبیری مۆڵەتی دەرچوونی رۆژنامەی ئاشووریدا بە زمانی خۆیان و دامەزراندنی یەکێتی نووسەرانی ئاشووری لە ئێراقدا ، ئەم هەنگاوەش لە دوای راگەیاندنی رێکەووتنامەی/ ١١ ئاداری/١٩٧٠ بوو. لەئێراق

١٩٧٢/٤/٢١ ئاهەنگ گێران بەبۆنەی یاد کردنەوەی دروستکردنی شاری ڕۆما لە٢١/٤/٧٥٣ی پێش زاینی ، لەلایەن دووبرای جمکەی لە دایك بوو، ئەوانیش – رومۆلۆس ، ریمۆس– بە ناوی کورەکانی خوای مارس ، خوای شەر، کەوا دەگێرنەوە کە ئەو دووبرایە لە لایەن گورگێك لە دارستانەکان بەخێوو کراون لە ناوچەکەدا .

١٩٧٢/٥/١١ دامەزراندنی ئەنجوومەنی خەڵات بە ناوی – ئۆسکار – کە بارەگاکەی لە

شـاری – بیرقلـی هــەلیز – ە لـه شـاری لـۆس ئـەنجلۆس لـه ئەمـەریکا ...
شایانی باسه خەلاتی ئۆسکار یاخوود خەلاتی ئەکادیمیای هونەری سینەما
کـه بـەرزترین خــەلاتی سـینەمایه لــه ئەمــەریکا و بــەگرنگترین خــەلاتی
سـینەمایی لەجیهانـدا دادەنرێـت ، لەلایـەن ئـەکادیمیای زانستی هونـەری
سینەما دەبەخشرێت که ئەکادیمیای رێزلێنانه نەك فێرکردن .
هەروا کتێبخانەیەکی گەورەی هەیه که زیاتر له ١٠ هەزار فلیمی سینەمایی
لەخۆگرتووه جگه لـه ٣٠ هـەزار ناونیشانی پـەرتووکی لـه بـواری سینەما و
جگـه لـه نمـایش کردنـی فیلمـی بوارەکـانی ئـەو خەلاتـه ، کـه هـەر هەفتـەی
فلیمێك نمایش دەکات لەو بارەگایەدا .
هەروا چەندین دەزگای خەلات کردن له وولاته جیاجیاکانی جیهاندا هەیه
وەك هندو ، بەریتانیاو ، فەرەنساو ، ئەسپانیا و ، چەندین وولاتـی دیکـه...
بەلام هیچ کامیـان نـاتوانن رکابـەری خـەلاتی ئۆسکار بکـات ... بـەلام ئـەوەی
که سەیره ئەو پرۆژەیه که لەلایـەن ئەکادیمیای ئەمـەریکی زانستی هونـەری
سـینەما داهێنـرا ، زۆر گرنگیـان پێنـەدا وەك پرۆژەیـەك دواخـرا و سـەریان
دەکرد .
بەلام له یەکەم ئاهەنگیدا دەردەکەوێ که له رۆژی ١٩٢٩/٤/١٦ سازکرا تاکو
سالی ١٩٥٣ که به سونگی گۆرانکاری ئەو خەلاته دادەنرێت ، کـه ئـەو کاتـه
بـۆ یەکـەم جـار بـۆ هـەموو جیهـان راستـەوخۆ گـوازرایـەوه تـا گەیـشته ئـەو
قۆناخەی که سالانه ٢ ملیار بینەر تەماشای دەکات . بردنـەوەی ئـەو خەلاتـه
کاریگەریەکی زۆری هەیه چ بۆسەر کاره هونەریەکان چ بۆسـەر هونەرمەندان
خۆشـیان و کاردانـەوەی لەسـەر بەرهەمـه جۆراوجۆرەکـانی هونەرمەنـدانی
سینەماو داهاتی ئەو خەلاته به بەرزبونەوەی لەکاتی بردنەوەی فلیمـەکانیان
بۆ ئەو خەلاته له جیهان .

١٩٧٢/٥/١٨ لـه دوای بڕیـاری ژمـاره /٢٦٦٠ی خـوولی/ ٢٥ کۆمەلـەی گـشتی نەتـەوه یـەکگرتووەکان ، بـه رەزامەنـدی/ ٧٧ دەوولـەت و نزیکـەی/ ٣٠ دەوولـەتی دیکـەش لـه سـەر بەکار نەهێنانی چەکی ئـەتۆمی و تاقیکردنـەوەش مۆریـان کـرد ، کـه دەبێتـه هـۆی دروسـت بـوونی کەشـێکی لـه بـار بـۆ پەیوەندییه نێوودەوولەتیەکان له جیهاندا .

١٩٧٢/٥/٣٠ سەرۆکی ئەمەرکیا – ڕیتشارد نیکسۆن– و ڕاوێژکاری کاروباری ئاسایشی

نەتــەوەیی – هنـری کیـسنجەر – لـە لووتکـەی کـۆنگرەی نێـوان سـەرۆکی ئەمـەریکاو سـەرۆکی یەکیـەتی سـۆڤیەت – لیونێد بریـژنێف – لـە شـاری مۆسـکۆی پایتـەختی یەکیـەتی سـۆڤیەت دەگـەڕاوە وولاتەکـەی ، لـە سەردانێکی کوورتدا بۆ تاران کۆبوونەوەی لە گەڵ شای ئێران ئەنجام دا ، ئەویش لە بارەی بارو دۆخی ناوچەو هەرێمو وولاتانی دراوسێی ئێراق و کێشەی کوردو دیاریکردنی هەوڵوویستی هاوبەشیان لەپێناو بە لاواز کردنی ڕژێمی ئێراقی بۆبەرەنگار نەبوونەوەی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا .

١٩٧٢/٦/١ بلاو کردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری نووسـەری نـوێ لەلایـەن یـەکێتی نووسەرانی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٧٢/٦/١٦ هەرچەندە پاڵپشتە نێوو دەوڵەتیەکان لە ئاستی جیاجیادا بۆ کوردو مەلا مستەفا لـە ئاستێکی زۆر بەرچاودا بوو ... هـەر لـە ئیسرائیلەوە بگـرە تـا ئەمەریکا و بەریتانیاو تەنانەت مۆسکۆش .

بـۆ نمونـە :– لـەم ڕۆژەدا ئەمـەریکا بڕیاریـدا زۆر بـەنهێنی بـایی ١٦,٠٠٠,٠٠٠ ملیـۆن دۆلار چەك و تەقەمـەنی بداتـە کوردەکـان ... دیـارە ئەمەش لە پاش سەردانی وەزیری دەرەوەی ئەمـەریکا – کیسنجەر – دێت کە لە مانگی /١٩٧٢/٥ دا بۆ ئێران .

بەڵام بە هۆی هاتنە پێشەوەی بەرژەوەندی بالاتر بۆ ئێرانیەکان لەگەڵ ئەوەی شا هیچ پرس و رایەکی لەگەڵ بەرپرسانی خۆی نەکرد ، بە ناوبژوانی و سەرۆکی جەزائیر – هاواری بۆمدیەن – لە گەڵ جێگری سەرەك کۆماری ئێراق – سەدام حسین – رێکەوتنیان مۆرکردو سەرجەم ناکۆکیەکانیان خستە لاوە لە پێناو بەرژەوەندیەکانیان.

ئەمەش لە سەر حسابی کورد و خاکی کوردستان و بە هەڵوەشاندنەوەی ئەو هوموو خەباتە ... لە بەر ئەوەش و هەر بۆیە بە زمانی پارتی دیموکراتی کوردستان و بارزانی مستەفا – نسکۆ – بە سەر شۆرشی ئەیلول داهات و بە زمانی یەکیەتیش – ئاش بەتاڵ – کراو ناوزەند کرا ... ئەمەش راستیەکانی کێشەی ناوخۆی کورد دەسەلمێنێ کە کۆسپ بوونە لە بەردەم سەربەخۆیی کورد لە سەر خاکی کوردستان .

١٩٧٢/٦/١٨ بڵاو کردنەوەی گۆڤاری بیری نوێ – الفكر الجديد– لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لەلایەن لێژنەی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیست لە ئێراق ، کە رۆڵی بەرچاوی هەبوو و هەیە لە بواری رۆژنامەوانی کوردی لە باشووری کوردستان.

١٩٧٢/٦/٢٥ رژێمی بەعسی لە ئێراق لە بریارێکیدا ماوەی دا بەدامەزراندنی ئەکادیمیای زمانی ئاشووری لە ئێراق.

١٩٧٢/٦/٢٦ کۆچی دوایی هونەرمەندو گۆرانی بێژی ناوداری نەتەوەو نیشتیمانی کورد– حەسەن زیرەك– لە رۆژهەڵاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی فارس لە ئێران بە هۆی نەخۆشیەکی سەختو گۆرەکەی لە گۆرستانی شاری بۆتانە لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٢/٦/٢٨ دەســـــت پێکردنـــــی گفتووگـۆکردن لـە نێـوان ســـــەرۆکی پاکـــــستان زولفـــەقار عــەلی بۆتــۆو ســـــەرەك وەزیرانـــــی هندســتان ئەندیراگانــدی لە شاری سیملای هندی ، کـــــە دەکەوێتـــــە لێوارەکـــــانی چـــیای هەمەلایا بە دووری ٢٢٠ کیلۆمەتر لە باکووری شاری نیـودەولهی پایتـەختی هنـد ، لـە پێنـاو گەیـشتن بەچارەسـەرکردنی کێـشەکان ، کـە لـە ئـەنجامی شـەڕەکانی مـانگی ١٩١٧/١٠ بـەرپابوو لـە گـەڵ دابەشـبوونی پاکـستانو دامەزراندنی دەوڵەتی بەنگلادیش.

شایانی باسە شاری سیملا ئەو بووە هۆی دا بە شبوونی نیمچە دوورگـەی کیشووەری هندی لە ساڵی ١٩٤٥ لەدوای پێنج ڕۆژ لـەگفتووگۆی نێوانیـانو توانیـان لـە سـەر چەندین خـاڵی هاوبەش لـە٧/٣ی هـەمان سـاڵ ڕێکـەووتنی نێوانیان ئەویش بە مۆرکردنی و دوای ئەوە بڵاوکرایەوە ، کەخۆی لە پێنج خاڵ گرتبوو لە بەڵگە نامە مۆرکراوەکەدا .

١٩٧٢/٧/٣ سەرەك کۆماری پاکستان زولفەقار عەلی بۆتۆ دانینا بە کۆماری بەنگلادێشی نـوێو لـە هـەمان کـات هـەردوو دەسـەڵاتی هندسـتانو پاکستان ڕێکـەووتن لەســـەر کـــشانەوەی هێزەکـــانی ســـووپای هـــەردوولا لـــە ســـەر ســـنووری نێوانیانولـە گـەڵ دەووڵـەتی نـوێی بـەنگلادیش بە چارەسـەر کردنـی کێـشە هەڵوواسراوەکان.

١٩٧٢/٧/١٧ بڵاو کردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری ، بیری نـوێ ، کـە لەلایـەن لیژنـەی هـەرێمی کوردسـتانی پـارتی کۆمۆنیـستی ئێـراق دەردەچـوو. بـە هـەردوو زمانی کوردی و عەرەبی لە شاری بەغدا .

١٩٧٢/٧/١٧ لـە سـەر داوای سـەرەك كۆمـاری میسر – ئەنور سادات – ئـەویش بەكـشانەوەی زاناكـانی سـۆڤیەت لـە میـسر، ئـەو كـارەش لـەم ڕۆژە جێبــەجێكرا ، كــە بــووە هــۆی دروســتبوونی كێــشەی نێــوان میـــسرو ســـۆڤیەت بـــە هـــۆی ئەویارمەتیانـــەو بـــیٚ وەفـــایی میـسرو قـەرزەكانی و ڕووكردنـە ئەمەریكاو وولاتانی هاوپەیمان .

اعترفوا باسرائيل خارج الأطار العربي دون الرجوع إلى الجامعة العربية

١٩٧٢/٧/٢٧ بڵاوكردنەوەی یەكەم ژمارەی هەفتەنامـەی ڕێگـای كوردسـتان كە زمانحاڵی لیژنەی هـەرێمی كوردسـتانی پـارتی كۆمۆنیـستی ئێـراق بووەو تـاكو ئێـستا لەدەرچوونی بەردەوامـە ، سـەرەڕای چـەندین جار لەپـچڕانی بەهۆی باری رامیاری لە باشووری كوردستان.

١٩٧٢/٨/٨ كۆچـی دوایـی شـاعیرو چـیرۆكنووس و وەرگێـر و ووتـارنووس مامۆسـتا عەبـدولقادر محەمـەد عـەزیزجان ناسـراو بـە – قـەدری جـان – بـە نەخۆشـی هـەژانی مێـشك و گۆڕەكـەی لـە گۆڕسـتانی مەولانـە خالیـد نەقـشبەندی لـە شاری دیمەشق نێژراوە .

جێگـەی ئاماژەیـە كـە ئـەم شـاعیرە لـە سـاڵی ١٩١١ لـە شارۆچكەی دیرك لـە نزیك شاری ماردین لە باكووری كوردستان چاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە ... خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لـە شارۆچكەكەی تـەواوكردووەو دوای ئـەوە بـە هـۆی بـاری رامیـاری ڕوو لـە ناوچـە كوردیـەكانی ڕۆژئـاوای لكێنـراو بـە سـووریا دەكـات . لـە شـاری سـەلەمیمیە خوێنـدنی خانـەی كـشتووكاڵی مامۆستایان تەواودەكات .

لە ساڵی ١٩٥٧ ڕوو لە مۆسكۆی پایتەختی ڕووسیا دەكات و لـەویٚ چاوی بە مستەفا بارزانی دەكەوێت ... دوای گەرانەوەی مستەفا بـارزانی بـۆ ئێـراق ئەویش ڕوو لە شاری بەغدا دەكات و چاوی بە مستەفا بارزانی دەكەویٚ ...

ئەم شاعیرە لە ساڵی ١٩٣٩ خێزان پێكەوە دەنێ لە گەڵ كچە توركێك ... لەدوای هاتنی بۆ ئێراق لە ساڵی ١٩٥٨ چەندین پارچە شیعر لە رۆژنامەو هەفتەنامە كوردیەكان وەك گۆڤاری رووناهی – گەلاوێژ – رۆژنامەی ئازادی – ژینی كاكەی فەلاح بڵاودەكاتەوە ... ئەم شاعیرە لە ژیانیدا بەردەوام دەبێ لە كارە هەمە لایەنەكانی لە پێناو گەل و نیشتیمانەكەیدا .

سەرچاوە:– رۆژنامەی خەبات ژمارە/٢٥٨١ .

١٩٧٢/٨/١٠ كۆمیـۆنی پـاریس زاراوەیـەكی مێژوویـەو لـە مێـژووی بـوونی دەسـەڵاتی فەرەنسا بەدوو ڕووداوی گرنگ دادەنرێت لە مێژوودا، ئەویش یەكەم بە ڕووخاندنی ڕژێمی شانشین و دووەم بەرپابوونی كۆمۆنەی پاریس لە ساڵی ١٨٧١ لە فەرەنسا .

بەڵام كۆمیۆنی پاریس یەكەم ڕێكخراوەیەكی ڕامیاری بوو ، كە لە پاریس دامـەزراو كـاری كـرد لـە پێنـاو ڕووخـاندنی ئەنجوومـەنی نیشـتمانی ، كـە لەوكات پارتی پێشكەوتنی لێهاتەكایەوە بەناوی – چەپەك– و كۆمۆنەی دووەمـی راپـەرینێكی جـەماوەری بـوو لـە دوای نـەمانی ئیمپراتۆریـەتی نـاپلیۆن لـە١٨٧١/٣/١٨و بـەردەوام بـوو تـاكوو ٥/٢٨ی هـەمان سـاڵ. لـە وولاتی فەرەنسادا .

١٩٧٣/٨/٢٢ كۆچی دوایـی كەسایەتی ناوداری كورد و نووسـەرو بیرمەندی نیشتیمان پـەروەر دكتـۆر– محەمـەد نـوری دێرسـمی – لـە شـاری حەلـەبی سـووریا ... جێگەی ئاماژە پێكردنە كە دكتۆر نوری دێرسمی لە ساڵی ١٨٩٣ چاوی بە جیهـان هـەلهێناوە ... لـە سـاڵی ١٩١٩ لەگـەڵ خێزانەكـەی بـەرەو شـاری دێرسمـی چوونەو لەو شارۆچكەیە جێ نشین بوونـە كـە ئێسـتا تـورك بـەو شارە دەڵێن – تونجیلی – ئەم كەسایەتیە بەشداری لە راپەرینـەكانی كورد لـە باكووری كوردسـتان كـردووەو بـەو هۆیـەش تووشـی راودونـان و ئێش و ئازاربووە لـە لایـەن رژێمـی تـورك ... بـەژداری لـە راپەرینەكـەی سـاڵی ١٩٣٧ كـردووە كـە رژێمـی توركیا زیـاتر لـە ٢١٢ گونـدی سـوتاند و زیـاتر ١٥٠٠٠ هـەزار هـاوڵاتی كـوردی لـەباكووری كوردسـتان شـەهیدكرد لـە گـەنج و پـیرە منداڵ و ئافرەتی كورد لە هەرێمەكەدا .

دوای ئەوە هەڵسا بەدانانی كتێبی – دێرسیم لە مێژووی كوردستان – و لە

ساڵی ١٩٥٢ لە شاری حەلەب بە چاپگەیەنرا... دوای ئەوە بووە ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کورد لە سووریا کە لە ساڵی ١٩٥٧ دامەزرا . ئەم کەسایەتیە نیشتیمان پەروەرە لە ماوەی ژیانی بەردەوام بووە لەخەباتکردن لە پێناو گەل و نیشتیمان لە هەموو بوارە جیاجیاکان بە تایبەتی لە بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا .

١٩٧٢/٩/٥ کۆمەڵێك لە ئەیلولی ئەسوەدی فەلەستینی ، کە ژمارەیان هەشت کەس بوو توانیان لە پەرژینی دەوورپێدراوی - گوندی یاریەکانی ئۆلۆمپی- پازدەن و گەمارۆی بدەن لە شاری میونخی ئەڵمانی، یەکێك لەو شووقانەی کە١٠ یاریزانی ئیسرائیلی تێدابوو دەست بەسەریان بکەن ، کە ئەمەش بووە هۆی لێك ترازانی پەیوەندی نێوان دەسەڵاتی ئیسرائیل و جووڵانەوەی ڕزگاری فەلەستین.

١٩٧٢/١٢/١٢ دەرچوونی بڕیاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە /١٩٥٥ لەگەڵ چەندین بریارو یاسای دیکەی پشتگیری لە پێدانی مافی گەلانی ژێردەستە ، کە لەسەر وولاتانی جیهان ئەرکێکی جێبەجێ کردنەو پێویستە پشت گوێ نەخرێت لە ئەنجام نەدانی لەلایەن وولاتانی پەیوەندارردا لە جیهاندا.

١٩٧٣

١٩٧٣/١/١٥ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا هێرشەکانی ئاسمانی بۆ سەر شارەکانی ڤیتنام ڕاگرت لە پێناو ڕێگا ئاسان کردن بۆ ڕێکەووتنی ئاشتی ، بەپێی ڕێکەووتننامەی مۆرکراو لە ١/٢٧ی هەمان ساڵ لەپاریسی پایتەختی فەڕەنسا وەك ڕێکەتنێکی بەلگەیی .

کە لەلایەن ڤیتنامی باکوورو بەرەی ڕزگاری نیشتمانی - ئەلفیت کۆنگ- و ئەمەریکاو ڤیتنامی باشوور بەشایەتی چینی میللی و فەڕەنساو بەریتانیاو یەکێتی سۆڤیەت لە جیهان .

١٩٧٣/٢/٢٧ لە ئاکامی گفتووگۆی نێوان ئەمەریکاو ڤیتنام ، لە پێناو چارەسەری کێشەکان بە ڕێگەی ئاشتیانەو دیلەکانی دەستگیر کراوی سەربازی ئازاد کران ، کە لە جەنگی نێوان هەردوو لایەنی شەڕکەر دەستگیر کرابوون لە بەرەکانی شەڕدا .

١٩٧٣/٣/٩ پرۆژەی مافی ئۆتۆنۆمی بە پێی ڕێکەووتنامەی/ ١١ی ئادار پێشکەش بە دەسەڵاتی ناوەندی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق کرا ، بەڵام ئەو ڕێکەووتنەی جێبەجێ نەکردو لێی پاشگەز بووەوە .

ئەویش بووە هۆی لەبار چوونی بارو دۆخی ئێراق ، بەتایبەتی پەیوەندی لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمی باشووری کوردستان و دەسەڵاتی ناوەندی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٧٣/٣/١٣ لە دەستووری ڕژێمی بەعس لە سووریادا ، بە ئاشکرا ئەوە دیاری دەکا . کە بەیەك چاو سەیری هاو وولآتیانی دانیشتووی سووریا ناکات ، سەبارەت بەوەی کە لە دەستوور دەسەڵاتەکان لەیەك جیانەکراونەتەوەو لەچەندین ماددەی دەستووریدا هەژموونی دەسەڵاتی جێ بەجێکردن زاڵ بووە بەسەر دەسەڵاتی یاسایی و دادوەریدا .

هەروا لەدەستوورەکە چەندین جیاکاری کراوە لە نێوان هاوولآتیانی کوردو عەرەب لەنێوو ئەو جیاکاریانەش جیاکاری ڕامیاری و جیاکاری نەتەوەیی و جیاکاری ئاینیش .

لەبارەی جیاکاری دەستووری تەنها ڕەوایی داوە بە پارتی بەعس ، کە پارێکی خاوەن تایبەتمەندی شموولیە ، لێرەشدا ناڕەوایی و قەدەخەکردنی سەرجەم ڕاو بۆچوون و کاری سیاسی دیکە لەدەرەوەی پارتی بەعس دەسەپێنێ . لەماددەی ١/٨٤ لە دەستووری سووریادا هاتووە ، کە پاڵاوتنی سەرەك کۆمار تەنیا لە ڕێگەی پێشنیاری قیادەی قوتری پارتی بەعس دەبێت . هەروا لەدەستوورەکەدا دان بەهیچ نەتەوەیەکی غەیرە عەرەب نانێت ...هەروا لەماددەی /١ ی دەستووردا هاتووە ، کە سووریا بەشێکە لە ئوومەی عەرەبی و لەگەڵی عەرەب پێك هاتووە .

هەروا زمانی ڕەسمی تەنیا زمانی عەرەبیە ، هەروا ئامانجی دەستوورەکە بەهێزکردن و ڕۆشەنبیرکردنی نەتەوەی بەناوی عەرەبە و هەموو یاساو مەرسووومێك و کۆبوونەوەیەك بەناوی عەرەب دەردەچێت و دان بەنەتەوەکانی دیکە دانانێت لە وولآتەکەو ناوچەکەدا .

١٩٧٣/٣/٢٩ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە باشووری ڤێتنام کشانەوە ، کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە شەڕی ڤێتنام لەلایەن ئەمەریکا کۆتایی پێهێنرا لە

وولاّتەکەو ناوچەو جیهاندا .

١٩٧٣/٣/٢٠ ئاشـکرابوونی پیلانەکـەی ئیدارەی ئەمـەریکا بۆ لـە نـاو بردنـی دەسـەلاّتی سەرۆکی شیلی سلڤادۆر ئیلەندی ، کە دەسەلاتێکی مارکسی –لینینـی بـوو و هەنگاو نانی بەرەو ڕژێمی سۆشیالیستی دەنا لە وولاّتەکەدا .

١٩٧٣/٦/١٨ کۆچـــی دوایـــی نووســـەرو ڕۆنـــاکبیری کـــورد مامۆســـتا – حەسەن فەهمی جاف – لە شاری بەغدا.

شـایانی باسـە نـاوبراو نووێنـەری شـاری هەڵەبجـەی شـەهید بـوو لـە ئەنجوومـەنی نووێنـەرانی ڕژێمـی شانشینی لە ئێراق .

١٩٧٣/٧/٩ تیرۆرکردنـــی ســـەرکردەی کـــورد عـــەلی شـــێرۆو هاوســـەرەکەی خـــاتوو – زەرینە– خان لەباکووری کوردستان لەلایەن ڕژێمی تورکیا.

١٩٧٣/٧/١٠ وولاّتـــی بـــەهامز وەك وولاّتـــەکانی جیهـــان ســـەربەخۆیی خـــۆی لەناو ڕایەلەی وولاّتانی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیانـــــد... ئـــــەم ڕاگەیاندنەش لـە شـاری – ناســــــــاو –ی پایتـــەخت بـــوو ، کـــە

ژمـــارەی دانیـــشتووانەکەی ، ١٩٥,٠٠٠هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیشتووانی وولاّتەکەی ،٣٩٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبـەری خـاکی وولاّتەکـــەی ،١٣,٣٢٩ کیلـــۆ مـــەتر چـــوار گۆشـــەیە . هـــەروا چـــڕی

دانیشتووانەکەی ، ٧١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، پێست رەشەکان ٨٥٪ . سپی پێستەکان ١٥٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧٣/٧/١٧ بەیەکەوە نووساندنی کەشتی ئەپۆللوی ئەمەریکی لەگەڵ کەشتی سیۆزی رووسی لەگەردووندا ، لەپێناو ئەنجامدانی کارە هاوبەشیە زانستیەکانیان.

١٩٧٣/٧/١٧ بەرپابوونی کودەتای سەربازی لە ئەفگانستان بەسەرکردایەتی محەمەد داود ، کە لەو کات شانشین زاهرشا بەسەردانێك لە ئیتالیا بوو کودەتایەکەش سەرکەووتنی بەدەستهێنا ، ئەویش بەراگەیاندنی رژێمی کۆماری و هەڵووەشاندنەوەی رژێمی شانشینی لە ئەفگانستان بەپشتگیری رووسیاو یەکەم وولاتیش هندستان بوو کە دانی بەوکودەتایە نا لە کێشووەرەکەدا .

ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر

١٩٧٣/٧/١٧ بەرەی نیشتمانی نەتەوەیی پێشکەوتوو لە نێوان سکرتێری یەکەمی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق عەزیز مەحەمەد ، و ئەمینداری گشتی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستی ئەحمەد حەسەن بەکرو سەرکۆماری ئێراق ، لە دوای مۆرکردنی راگەیاندرا ، کە بووە هۆکارێکی نا لەبار بۆ سەر گەلانی ئێراق . بە تایبەتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردو دوایی پارتی کۆمۆنیستو گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی گەلی کوردو نیشتمانەکەی بەرەو مەرگەسات هەنگاوینا لە وولاتەکەدا .

جێگەی شێکردنەوەیە کە مۆرکردنی بەرەی نیشتیمانی نەتەوەیی پێشکەووتن لە نێوان رژێمی بەعس و پارتی کۆمۆنیست لە ئێراق دوو هەڵەی گەوورەی لێکەووتەوە ، لە نێوان پارتی کۆمۆنیست و پارتی دیموکراتی کوردستان ، کە ئەو کاتە سەرکردایەتی بزووتنەوەی رزگاری کوردی دەکرد لە هەرێمی باشووری کوردستاندا ئەویش :-

یەکەم :- پارتی کۆمۆنیستی ئێراق باش ئەوەی دەزانی کە پارتی بەعس لە سەر چ بنەماو ئامانجێك دامەزراوە لە هەموو بوارە جیا جیاکانیدا ، کە پارتێکی نەتەوەیی شۆڤینی بەرچاوتەنگی داپلۆسێنەرە ، و بەڵگەش ئەوە دەسەلمێنێ چ لە سووریا و چ لە ئێراق ، بە تایبەتی لە دوای کودەتا سەربازیەکانیان لە ١٩٦٣/٢/٨و لەئێراق و لە ١٩٦٣/٣/٨ لە سووریا و مامەلە کردنیان لە گەڵ گەلانی ئەو وولاتە بە زۆر دروستکراوە لە سەر خاکی گەلانی ئەو دوو وولاتە بە تایبەتی گەلی کوردستان.

هەروا هەڵوویستیان بەرامبەر بە گەلی کورد ، چ لە ئێراق و چ لە سووریا لە ناوچەکەدا . بە دروشمە پرشنگ دارەکانیان بە ناوی - ئوومە عەرەبیە واحیدە - زات رسالە خالیدە - وەحدە حووریە ئیشتراکیە - هەروا تاکوو ئێستا ئێراق و سووریا بە خاکی عەرەب و ئوومەی عەرەب دادەنێن و دان بە مافی گەلانی دیکەی ئەو وولاتە دانانێن ، بە تایبەتی گەلی کورد ، گەر دان بە مافی کوردیش دابنێن بە مافی نەتەوەیی دانانێن نەك بە مافی نیشتیمانەکەیدا .

لە دەستووری ١٩٥٨/٧/١٤ و رێکەووتننامەی ئاداری/١٩٧٠ دا هاتووە ، گەر بگرێینەوە سەری و بەراوردی بکەیت ....!

لە بەر ئەوەی پارتی کۆمۆنیست نە دەبووایە یەك لایەنە ئەو بەرەیەی مۆر بکردایە بێ ئەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان بەشداری نەکردایە ، لە بەر ئەوەی پارتی کۆمۆنیست و پارتی دیموکراتی کوردستان هەر لە سەرەتای دامەزراندنیان ، بە تایبەتی لە دوای ساڵەکانی ١٩٥٠ تا مۆرکردنی رێکەووتننامەی ئاداری/١٩٧٠ هاوبەشی خەبات بوون و لە یەك سەنگەر دژی داگیر کەرو زولم و زۆردارو ئەو پارتە بەعسە وەستا بوون ئەویش :-

ئە :- پارتی کۆمۆنیست لە پێناو رووخاندنی رژێمی بەعس و هێنانە دی

رژێمێکـی دیمـوکراتی فیـدرالی یـەکگرتوو ، کـە هـەموو گـەلانی ئێـراق بـە مافـەکانیان شـادبن و گـەلی کـوردیش بـە ئاواتـەکانی لـە ژێـر سـێبەری ئـەو رژێمەدا لە ئێراقدا .

ب :-پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتانیش لـە پێنـاو بـە دەست هێنـانی مـافی ئۆتۆنـۆمی تـەواو لـە چوار چێووەی سنووری ئێـراق لـە هـەرێمی باشووری کوردستان لە هەموو بوارە جیا جیاکاندا ، بە تایبەتی لە بواری نەتـەوەیی و نیشتیمانیدا .

دووەم :- لـە گـەڵ ئەوەشـدا نەدەبوایە پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان ، لـەو کات پارتی کۆمۆنیستی بە تـەنیا لـە گۆرەپانی رامیاری جێ بهێلابایە ، لـە بەر ئەوەی بە تـەنیا بوو لـە گۆرەپانەکەدا . کە لـەو کاتـە یەکیـەتی سۆڤیت پاڵپشتی ئێراق و وەك دوای رووخاندنی سەدام بەهەڵستکار نەبوو لە ئێراق و ناوچەکەدا .

هەروا رێکەووتننامەی ئادار لەو کات و ساتدا زۆر بەهێزتر بوو لە بە دەست هێنانی مافەکانی کورد لە دەستووری هەمیشەیی دوای رووخانـدنی رژێمـی سـەدام لـە ئێـراق و چـەندین کێـشەی دیکـە ، هـەر وەك بـە روونکردنـەوەی رێکەووتننامەی / ١١ی ئادار ئاماژەم بۆ کردووە .

جا لێرەدا مێژوو ئەوەی سەلماند کە چۆڵکردنی گۆرەپانی ئێراق بە هـۆی روو وەرگێرانـی پـارتی کۆمۆنیـست و پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە یـەکتری بـە تایبـەتی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان هەڵەیـەکی گـەورەی مێژوویی بوو ، بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتـەوەیی و نیشتیمانیدا ، کە ئەمەش بووە هۆکاری مۆرکردنی رێکەووتننامـەی جەزائر لـە ٦/٣ /١٩٧٥ و هـەرەس پێهێنـانی شۆڕشـی ئـەیلول و مەرگەسـاتی لێکەووتـەوە لـە هـەموو بوارەکاندا .

<u>لە بەر ئەوەی هەڵە کردن لە پێناو هەڵە ئامانجی رەشبینیە نـەك گەشبینی ، جا لـە هـەر لایـەنێك بێـت ، بـە تایبـەتیش بۆ کورد و لایـەنی کوردی ، کـە زۆربەی هەڵەکان رێگە خۆشکەر بوون بۆ بە ئەنجامگەیاندنی ئامانجەکانی دووژمنـانی گەلـە کوردستان نـەك هـەر لـە ئێـراق بـەلکوو بگـرە لـە سووریاو ئێران و تورکیاش.</u>

لە بەر ئەوەی مێـژوو وزانستی مێژوو دایکـی هـەموو زانستەکانی دیکەیـەو

شەرم لە کەس ناکات و نەفرەت لە هەڵەکان و ئەنجامدەری هەڵەکان دەکات لە هەموو لایەنەجۆراو جۆرەکاندا .

١٩٧٣/٩/٥ لە کۆنگرەی چوارەمی وولاتانی بێلایەن - عدم الانجیاز - کە ٧٦ وولاتی ئەندام بەشداری تێداکرد لە شاری جەزائیری پایتەختی جەزائر ، لەگەڵ بەشداربوونی سەرۆکی لێژنەی جێبەجێکردنی ڕێکخراوی فەلەستین بە ئەندامی چاودێرو بۆ یەکەم جار لە بڕیارەکانی وولاتانی بێلایەن تایبەت بەکێشەی فەلستین لە ژێرناونیشانی - باری ڕۆژهەلاتی ناوەراستو کێشەی فەلەستین- لە رۆژهەلاتی ناوەراستدا .

١٩٧٣/٩/١١ بەپاڵپشتو هاوکاریو یارمەتیدانی ئەمەریکا کودەتای سەربازی لە وولاتی شیلی بەرامبەر بەدەسەلاتی سلڤادۆر ئەلەندی ئەنجامدراو لە ئاکام کودەتایە سەربازیەکە سەرکەووتنی بەدەست هێنا ، کە ئەمەش کاردانەوەی ناهەمواری کردە سەر بارو دۆخی شیلیو دەسەلاتی تاکرەوی توندو تیژی سەربازی لە وولاتەکە بەرو رژێمی دکتاتۆری هەنگاوینا لە ناوچەکەدا .

١٩٧٣/٩/١٢ دەستە بەرەکەی گازی ژەهراوی سەدام حوسێن- فرانز ڤان ئەنرات- لە سەرەتای دەست پێکردنی ژیانیەوە ، ئەگوازترێتەوە بۆشاری ژنێفی سویسرا - لەوێ بۆ نووسینگەیەکی ئەندازیاری ئیتالی- سویسری هاوبەش ، کە نووسینگەیەکی ئەندازیاری نێوەدەووڵەتی کیمیایی هۆڵەندی ئەمەریکی بووە ، کە هەردوو دامەزراوەکە نەخشە کێشی کارگەکانیان دەکرد لە ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستدا.

١٩٧٣/٩/٢٢ کۆچـی دوایـی روناکبیرو شـاعیری چـیلی - بـابلۆنیرۆدا ... جێگـەی ئامـاژە پێکردنـە ئـەم شـاعیرە لـە ساڵی ١٩٠٤ لـە وولاّتـی چیلی لـە ئەمـەریکای لاتینی چاوی بەجیهان هـەڵهێناوە ... هـەر لـە منداڵیـەوە دایکـی دەمـرێ و لـە تەمـەنی ١٣ ساڵیدا دەسـت دەکا بە هەڵبەسـت دانـان . ئـەم شـاعیرە نـەك هـەر شـــاعیرێکی بــــەناوبانگ و کەسایەتیەکی نیشتیمان پەروەوی وولاّتەکەی بووە ، بەڵکوو شاعیرێکی لێهاتوو سەرکەوتووی جیهانیش بووە ... هۆکـاری سـەرکەوتنی ئـەم مرۆڤـە کـە زمـانی شـاعیر زمـانی ئەسـپانی ئەمەریکای لاتینی و ئەمەریکای ناوەراست و مەکسیك و ئەسپانیاش بووە .

لـە تەمـەنی ٢٣ سـاڵیدا کارەکـانی کونـسولی و بـە بـالیۆزی نوێنـەری فەرمانبەریەتی رامیاری وولاّتەکەی لە بۆرمـاو رانگۆن سیلان و هندسـتان و ئەندۆنوسـیا و سـەنگافوراو ئـەرژەنتین و مەکـسیك و ئیـسپانیا و پاریـسدا کردووە .

هەر لەم ماوەش بەشداری چەندین کۆرو کۆبوونـەوەی کـردووە لـە ئیتالیـاو فەرەنساو مەکسیك و گواتیمـالاو کووبا و ئەمـەریکاو یەکیـەتی سـۆڤیەت و پۆلۆنیا و هنگاریاو یۆگسلافیا و چین .

ئەمـەش بۆتـە هۆکـاری بـەهێزی شـعر و هەڵبەسـت و گەیانـدنی بـیری رۆشـــنبیری بەجـەماوەرو خـۆ پێگەیانـدن ... بـەهۆی گـەران و توانـای رۆشنبیری لەچەندین رێکخراوی جیهانی ئەندام بووە لە دژی ئیمپریالیزم و چەوسانەوە و . لە پێناو دادپەروەری و سەربەستی و ژیانی کامەرانی مرۆڤ دا خەباتی کردووە .

ئەم شاعیرە چـەندین کتێبی شعرو وتاری بەچاپگەیاندووەو بەرهەمەکانی تاکو ئێستاش جێگەی رۆشنبیرو تاقیکردنەوەن بۆ گەلانی چەوساوەی سەر گۆی زەوی لە هەموو بوارەکان لە جیهاندا .

١٩٧٣/١٠/٦ هەڵگیرسانی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپای وولاتانی عەرەبی بە سەر کردایەتی وولاتی میسرو هێزی سووپای دەووڵەتی ئیسرائیل ، کە هێزە هاوبەشەکانی سووپای وولاتانی عەرەبی لەو شەڕەش شکستیان هێنا ، هەر وەك جارانی پێشوو بەسەرکردایەتی کۆماری میسری عەرەبی لە ناوچەکەدا .

١٩٧٣/١٠/١٣ کۆچی دوایی هونەرمەندی کورد مامۆستا – ڕەفیق چالاك – لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

جێگەی ئامـاژە پێکردنـە کـە ڕەفیـق چـالاك لـە سـاڵی ١٩٢٣ لـە شـاری سـلێمانی چـاوی بـەجیهان هـەڵهێناوە ... ئـەم کەسـایەتیە هـەر لـە سـەرەتای منداڵیـەوە خولیـای هونـەرو ئـەدەب بـووە . ماموستا چالاك لە نێوان ساڵی ١٩٤١ – ١٩٤٢ لـە –دارالمعلمین الریفی – دەرچـووەو بـۆ یەکـەم جار لە قوتابخانەی مەڵکەندی لە شـاری سـلێمانی دەسـت بـەکاربووەو وانـەی سـروودی گوتۆتـەوەو زۆر گرنگـی بـە سرووده کۆنەکان دەداو هەمووی تازە کردنەوە .

هـەروا چـەندین سـروودی بـەدەنگی خـۆی تۆمـارکردووە لەوانـە – سـەدەی بیـستەم / لـەهۆنراوەی بێکەسـی شـاعر – تادەسـت لـەمل هیـوا نەکـەم / هـۆنراوەی ماموسـتا زێـوەری شـاعر – گەرچـی تووشـی ڕەنجـەڕۆیی /هۆنراوەی هـێمنی شـاعر – جەژنـە جـەژنی کوردسـتانە /لە هـۆنراوەی /٤٤ گـۆران – ئـەی هـەڤاڵانی ڕێگـەی خـەباتم / هـۆنراوەی نـوری دەشـتی کـە بـۆ قەسابخانە خوێناویەکەی سلێمانی لە ساڵی ١٩١٣ ی گوتبوو... دوای ئەوە ماموستا ڕەفیق چالاك لە ناوەندی ساڵی چلەکان لەگەڵ عەبدوللا گۆران و ڕەمزی قەزاز دەچنە شاری یافا لە فەلەستین بۆ کۆکردنـەوەی ئێـستگەیەکی کوردی .

بەڵام ئەو هـەر زوو دەسـتی لـەکار کێـشاوەو گەڕاوەتـەوە شـاری سـلێمانی و دووبارە دەستی بەکاری هونەری کردۆتەوەو شانۆگەری لە ڕێی نیشتیمانا لە پێنجوین پێشکەش دەکات و هەمان شانۆگەری لە ساڵی ١٩٤٦ لە شاری

هەولێر پێشکەش بەجەماوەر دەکات ... مامۆستا رەفیق چالاك لە ساڵی ١٩٥٠ پەیوەندی بە وێستگەی کوردی بەغدا دەکات و وەکوو بێژەر , ئەکتەر , وەرگێر کاری تێدا دەکات.

لەهەمان کات تیپێکی شانۆگەری بۆ یەکەم جار لە وێستگەی کوردی دامەزراند ، کە چەندین ئەکتەری بە توانای لێ کۆکردەوەو تاکو ساڵی ١٩٥٦ بەردەوام بوو ... دوای ئەوە هەوڵەکانی مامۆستا رەفیق چالاك بەرچاوبوون لە بواری هونەردا ، کە ئەویش دامەزراندنی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان بوو لە سەرتای ساڵی ١٩٥٧ و زۆر لە هونەرمەندانی شاری سلێمانی روو لەو کۆمەڵە دەکەن .

لە ١٩٥٧/٧/٥ بۆ یەکەم جار کۆمەڵەکە هەڵبژاردنی دەستەی کاری ئەنجام دەدەن کە رەفیق چالاك بە سەرۆکی کۆمەڵەکە هەڵدەبژێردرێ لەگەڵ حەوت ئەندام وجێگرەکەی ولیەم یۆحەننا .

ئەو کۆمەڵەیە کاری جوان دەکەن تاکوو ساڵی ١٩٦٢ ، دیسان هەڵبژاردنی کۆمەڵە ئەنجام دەدەن و دووبارە مامۆستا رەفیق چالاك بە سەرۆکی کۆمەڵەکە هەڵدەبژێردرێتەوە ... مامۆستا چالاك دەیا گۆرانی وبابەتی هەمەجۆری هونەری لە گۆڤارو رۆژنامەکان بلاوکردۆتەوە تا ئەو کاتەی ژیانی یارمەتی داوە خزمەتی گەل و نیشتیمانەکەی دەکات لە بواری هونەردا لە کوردستان .

١٩٧٣/١٠/١٥ بەهۆی بەرەو لە بارچوونی باری ئێراق و پەیوەندی لە نێوان سەرکردایەتی شۆرشی ئەیلول و رژێمی بەعسی لە ئێراق ئەویش بە سەرهەڵدانی بیری پاشگەزبوونەوە لە جێ بە جێنەکردنی بەیاننامەی /١١ ئادار ، مستەفا بارزانی داوای لە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا -کیسنجەر- کرد ، لەپێناو هێرش کردنە سەر هێزەکانی سووپای ئێراق ، بەلام ناوبراو ئەو داواییەی بارزانی رەتکردەوە بەهۆی بەرژەوەندییە تایبەتیەکانیان لەناوچەو هەرێمەکەدا.

١٩٧٣/١٠/١٧ جێگری سەرەك کۆماری ئێراق سەدام حوسێن لە ووتارێکیدا گوتی:- پارتی دیموکراتی کوردستان ناتووانێت نووێنەرایەتی کورد بکات ،

ئەولێدوانەی سەدام بووە هۆی سەرهەڵدانی دژایەتی لە نێوان رژێمی بەعس و سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان.

١٩٧٣/١٠/٢٢ بڕیاری ژمارە/ ٣٣٨ی ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی نەتەوەیەکگرتووەکان ، ئەویش بەڕاگرتنی راستەوخۆی شەڕی نێوان ئیسرائیل و وڵاتانی عەرەبی و جێبەجێکردنی بڕیاری ژمارە /٢٤٢ی ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەوڵەتی لەهەرێمەکەدا .

١٩٧٣/١١/٦ لە کۆنگرەی وەزیرەکانی دەرەوەی وڵاتانی بازاڕی ئەورووپای هاوبەش لە شاری- کوبنهاگن – ی پایتەختی دانیمارك ، لەو کۆنگرەیە هەڵوێستیان دیاریکرد بەرامبەر بە مافی گەلی فەلەستین لەچارەی کێشەکە بەڕێگەی ئاشتیانە لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

١٩٧٣/١١/٢٩ دەرچوونی بڕیاری ژمارە/٢٩٣٦ لەخوولی/ ٢٧ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ، بە رەزامەندی کردن لە سەر پێشنیاری یەکێتی سۆڤیەت بە زۆرینەی دەنگ کرد ، بە ناوی ئەندامانی دەستەی نەتەوەیەکگرتووەکان ، ئەویش بە قەدەخەکردن لە بە کار نەهێنانی توونـد رەویی و داپلۆسین لە پەیوەندییەکانی نێوودەوڵەتی و . هەروا بەکار نەهێنانی چەکی ئەتۆمی لەهەموو کات و بارێکی نێوودەوڵەتی لە جیهاندا .

١٩٧٣/١٢/٧ لە دوای شەڕی / ١٩٧٣ی نێوان هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و هێزەکانی سووپای وڵاتانی عەرەبی، کۆمەڵەی گشتی نەتەوەیەکگرتووەکان سەر لەنوێ دووپاتی کردەوە بەمافی چارەی خۆنووسی گەلی فەلەستین و مافی یەکسانی <

ئەویش بەپێی بڕیاری ژمارە/٣٠٨٩/د٢٨٠ کە ئەو بڕیارە لە بە هێزی خۆی بەدەیاجار دووپاتی جێبەجێکردنی کراوەتەوە بەدەنگی/ ٨٧ ئەندام بەپێنەدانی ٩دەنگ و بێدەنگی/ ٣٣ بەرامبەر بە بڕیارەکە لە بەرژەوەندی رێکخراوی ڕزگاری فەلەستین.

١٩٧٣/١٢/٧ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان رەزامەندی کرد بەزۆرینەی /٨٨ دەنگ لەخوولی/ ٢٨ی دانیشتنەکە بەرامبەر/٢ دەنگ ئەویش – چینی میللی و ئەلبانیا–و بەدەنگ نەدانی / ٣٨ دەنگ، ئەویش بەئاگاداری ئەندامانی

هەمیشەیی لە ئەنجوومەنی ئاسایش ، لەپێناو کەم کردنەوەی بوودژەی سەربازی بەرێژەی -١٠٪. ئەویش بەدەست پێشخەری سۆڤیەت بوو ، لەپێناو یارمەتی دانی وڵاتانی تازە پێگەیشتوو لە پێناو بوژانەوەی ژێرخانی ئابووریاندا .

١٩٧٣/١٢/١٢ دەرچوونی بڕیاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە /٣١٠٣ ودانانی بەخەباتی گەلانی ژێر دەستەو داگیرکراو دژ بەئیستعمارو دەتبەسەراگرتنی بێگانەو ڕژێمە شۆڤێنیستە ڕەگەز پەرستەکان ، لەژێر کێشەی چەکدارەکانی نێوودەووڵەتی بێت <

بۆ نموونە کوردو خەباتی کورد لەسەر خاکی داگیرکراوی خۆی لە نێوان چوار دەووڵەتی شۆڤینی ، کە خەباتێکی عادیلانەو پێویستە لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکانو وڵاتانی پەیوەندیدار چارەسەر بکرێت لە هەرێم و ناوچەو کێشووەرەکەدا .

١٩٧٤

١٩٧٤/١/١٥ بەستنی کۆبوونـەوە لـە نێـوان پـارتی دیمـوکراتی کوردستانی رۆژهـەڵاتی کوردسـتان‌و پـارتی کۆمۆنـستی ئێـراق ، لـە پێنـاو چارەسـەرکردنی پەیوەندییـە دژووارەکـانی نێـوان هـەردوو پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لەرۆژهـەڵاتی کوردسـتان‌و پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە باشـووری کوردستان .

١٩٧٤/١/٢٠ تێکۆشـەرو خـەباتگێری کـورد عـەزیز عقراوی ئەنـدامی مەکتـەبی سیاسـی پارتی دیموکراتی کوردسـتان‌و ، هاشم عقراوی‌و ، ئیسماعیل مـەلا عـەزیز ئەنـدامانی لیژنـەی ناوەنـدی ، نامەیـەکی هاوبەشیان ئاراسـتەی بـارزانی و سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان کرد .
کە لەو نامەیە چەند رەخنەیەکیان لە بارزانی گرتبوو ، بە هـۆی جیـاوازی بیروو بۆچوونیان لە سەرکردایەتی کردنی بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی کورد لە دوای بەیاننامـەی/١١ ئـازار بـە دروسـت بـوونی بارودۆخـە ناهەموارەکـەی پەیوەندی نێوان سەرکردایەتی کوردو رژێمی بەعس لە ئێراق.

١٩٧٤/٢/١٠ بـەرپابوونی شـەڕی نێـوان هێزەکـانی سـووپای ئێـران‌و ئێـراق ، لـە سـەر سـنووری نیـوان هـەردوو دەوڵـەت کـە لـە سـەر خـاکی کوردسـتان و ، لـە ئاکامی ئەو شەڕە زیاتر لە ٦٥ سەرباز لە هەردوولا کووژران‌و شەڕەکەش بە بژیووانی رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان وەستێنرا

١٩٧٤/٢/١١ دەست پێکردنـی جوولانـەوەی – خـەمیری حـومر–ی کۆمۆمەنیستەکان بە بۆردومـان کردنـی شـاری – پنـوم پینـە–ی پایتـەختی کـەمبۆدیا ، کـە لـەو کاتەدا زیاتر لە – ٣٠٠٠٠٠٠ – ملیۆن هاووڵاتی نیشتەجێ بوون ، بە هۆی دووبەرەکی رامیاری لـە ساڵانی/ ١٩٧٠ لـەلا باڵـەکانی لایـەنی باشـوور لە شەڕی ڤێتنام و لایەنگیرانی باکووری – خـەمیری حـومر– لـە ناوچـەکەدا .. . کەئەو دووبەرەکیە بووە هـۆی دووبـەرەکی رامیـاری دەرەکـی‌و رامیـاری نـاوخۆیی‌و بـووە هـۆی ئـەوەی ، کـە لـە پێشەوە هەڵگیرسـانی شـەڕی نێـوان سـووپای کـەمبۆدیا‌و هاوپـەیمانانی لەگـەڵ هێزەکـانی ڤێتنـامی باشـوورو لەگەڵ جوولانەوەی خەمیری حومر لە ناوچەکەدا.

١٩٧٤/٢/٢٤ نووسراوی وەزارەتی نەوتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ژمارە/١٠٨٨/١١٧٢ ، ئەویش بەگوواستنەوەی ڕاژەو کاری فەمانبەریەتی کوردەکان لەدام و دەزگا نەوتیەکانی پارێزگای کەرکوك لە باشووری کوردستان ، بۆدام و دەزگاکانی دیکە بە تایبەتی دەرەوەی پارێزگای کەرکوك... ئەوەیە کە دەڵێن – تاکوو خاوەن ماڵ دزدەگرێ– دزخاوەن ماڵ دەگرێ..!..!.

١٩٧٤/٢/٢٧ وولاتی گرینادا سەربەخۆیی خۆی بە جیابوونەوە لە بەریتانیا ڕاگەیاند لەناو ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا. ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – گۆرژس –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١١,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٣٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٣٤٤ کیلۆ مەتر چواڕ گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٩٤٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لە وولاتەکەدا .

١٩٧٤/٢/٢٨ کۆچی دوایی تێکۆشەرو خەباتگێری نەتەوەیی و نیشتیمانی کوردی باکووری کوردستان – هانی بروسك – لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن ... شایانی باسە ئەم شۆرشگێرە کوردە لە کۆتایی سەدەی نۆزدەم لە پارێزگای ئەرزەرۆم لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوەو لە هۆزی – زرکان – ی کورد بووە . لە خوێندنەکانی ئایینی پلەی بەرچاوی بەدەست هێناوە لە سەر ڕێگەی سوفیەی نەقشەبەندی .
دوای ئەوە پەیوەندی بە کۆلێژی سەربازی کردووە لە شاری ئەستەمبوڵ ، لەدوای تەواوکردنی خوێندنی سەربازی پلەی زۆرباشەی بەدەست هێناوەو

پلـەی شـەرەفی یەکـەمی وەرگرتـووە . دوای ئـەوە چـۆتە ریـزی سـووپای عوسمـانی بە پلەی ئەفسەرو بەشداری لە هەموو لـە شەڕەکان کردووە بە تایبەتی لە جەنگی یەکەمی جیهانی .
لـە دوای کۆتـایی دەسـەلاتی عوسمـانی کراوەتـە بەرێوەبـەری نووسـینگەی سیخووری رۆژهەلاتی خواروو لە شاری تارانی پایتەختی دەوولـەتی فارس ، لـە دوای هـەرەس هێنـانی ئیمپراتۆریـەتی عوسمـانی و دامەزرانـدنی دەوولەتی تورك لە سەر خاکی گەلان لە لایەن مستەفا کەمال ئەتاتورك بە پشتیووانی وولاتانی هاوپەیمان ، هـانی بروسك بـاوەری سـەربازی مستەفا کـەمال ئـەتاتورك بـە هـۆی ئازایـەتی و راسـتگۆیی و بەشـداری هـەموو شەڕەکانی دژ بە دەسەلاتی نوێی تورك کردووە .
لـەدوای هەلوەشـاندنەوەی دەسـەلاتی خەلافـەتی ئیسلامی و راگەیانـدنی دەوولـەتی علمـانی و ، راگەیانـدنی راپـەرین لـە بـاکووری کوردسـتان بـە سـەرکردایەتی شێخ سـەعید لـە ١٩٢٥/٣/٧ هـانی بروسك لـە ریـزی سـووپا مۆلـەت وەردەگـرێ و پەیوەنـدی بـە شۆرشـەکەی شـێخ سـەعید دەکـات . لـە دوای هەرەس پێ هێنانی شۆرشـی شـێخ سەعید و لـە سێدارەدانی شێخ و هەڤالـەکانی ئـەمین بروسـك لەپـەتی سـێدارە رزگـاری دەبـێ و بـەرەو ئێـران رادەکات .
دوای ئەوەی سالێك بە سـەر دەبات لـە رێگـەی برادەرێکـی کـوردی فـەیلی و ئاشکرا بوونی لەلایـەن دەسـەلاتی شـای ئێـران بـانگ دەکرێـت و گفتووگـۆی لەگەلـدا دەکـات لـە بارەی بـاری کـورد لـە بـاکوورو رۆژهـەلات ولـە وەلامێکـدا دەلێت :-
وەك بنەماکـەت ئـال بەهەلـەوی کـە کـوردی سـووننەو دوای ئـەوە روو لـە شاری مووسلّ دەکات ، بە فەرمانی شاو دەرکردنی لە ئێران ، دوای ئەوە لـە سـالەکانی ١٩٢٨ - ١٩٢٩ بـەرەو سـووریا دەروات و هـەولی تیرۆرکردنـی مـستەفا ئـەتاتورك دەدات و سـەیاریەکی کـرێ دەگـرێ و بـەرەو شـاری ئەستەمبوڵ بەرێدەکەوێ و لەوێ پەیوەندی بە هەندێ سەربازی پاسـەوانی ئەتاتورك دەکـات ، کە بەر لە هەلاتنی برادەری یەکتر بـوون . کە زۆربـەیان

کورد بوون . ئەویش بەدانانەوەی نارنجۆکێك لە بارەگای مستەفا ئەتاتورك
بە تەقاندنەوەی لەکاتژمێر چواری ئێوارە لە کاتی ئەنجامدانی کارەکانی .
بەڵام هەوڵەکەی هەرەس دێنێ و ئەو رۆژە مستەفا کەمال ئامادەی
کارەکانی نابێت و نارنجۆکەکە دەتەقێتەوە ، دوای ئەوە زانرا کە ئەمین
بروسك ئەم کارەی ئەنجام داوەو بری ٤٠٠ لیرە ی زێر بەخشرا بۆ ئەو
کەسەی کە ئەمین بروسك بگرێ یاخوود بیکوژێ .
ئەویش بەرەو سووریا دەگەڕێتەوەو لە ڕێگا یەکێك لە پاسەوانی فەرەنسی
لەناوچەی جوڵان لە دوای پشکنین دەستگیری دەکەن و بەرەو شاری
ئەستەمبوڵ رەوانەی دەکەنەوە . دوای ئەوە دەدرێتەدادگاو لەکاتی
دادگایی کردنی زیاتر لە ١٠٠٠ کورد و تورك ئامادە دەبن و لە ئەنجام
بریاری لەسێدارەدانی بۆ دەردەکرێ و رەوانەی بەندیخانەی ئەنادۆڵ
دەکرێ و ماوەی چوار مانگ بەسەر دەبات و ، لەوێ پەیوەندی لەگەڵ
بەڕێوەبەری بەندیخانە پەیدا دەکات و یارمەتی هەڵاتنی بۆ ڕێك دەخات و
ئەمین بروسك بەرەو ئێران و دوایی بەرەو ئێراق و دوایی بەرەو سووریا
رادەکات .
دوای ئەوە ئەمین بروسك لە ساڵی ١٩٣٦ روو لە ئوردن دەکات دوای ئەوە
ژنێکی فەلەستنی دێنێ و دوو کورو کچێکی لێ دەبێ و کورەکەی ناوی
دکتۆر هانی بروسکە ... ئەم شۆڕشگێڕە لەخەبات بەردەوام بوو تاکوو
ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمان لە هەندەرانی دوور لە وڵاتە
دابەشکراوەکەی خۆی کە باکووری کوردستانە دەکات.

١٩٧٤/٣/٨ شـاندێكی پـارتی دیموكراتی كوردستان ، كەپێكهاتبوون لە – دارا تۆفیق و ، ئیحسان شێرزادو ، فوئـاد عـارف – بـە سـەركرایەتی ئیدریس بارزانی سەردانی شاری بەغدایان كرد ، شاندەكەو ئیدرس بـارزانی چـاویان كـەووت بـە جێگـری سـەرەك كۆمـاری رژێمـی بـەعس سـەدام حوسـێن ، گفتووگـۆی نێوانیـان لـە بـارەی جێبـەجێكردنی رێككەووتننامـەی ئادار بوو ، بەڵام سەدام حوسێن لە وەڵامدا ووتی:–

بەیانی كۆنگرەی پارتی بەعس ئەنجام دەدرێ و وەڵامتـان دەدەینـەوەو بۆ رۆژی دوایی شاندكە گەڕایەوە كوردستان.

شـایانی باسـە لـە رۆژانـی ٣/٥ و ٣/٧ ی هـەمان سـاڵ شـاندی پـارتی دیموكراتی كوردستان سەردانی شاری بەغدایان كرد بوو بە گۆڕینـەوەی نامـە لـە نێـوان سـەدامو بارزانی. بـەڵام هەوڵـەكان ئاكـامی بـەرەو هـەرەس هێنانی رێككەووتننامەی ئادارو گفتووگۆكان بوون لە هەرێم و وولاتەكەدا .

١٩٧٤/٣/٨ كردنـەوەی فرۆكەخانـەی شـارڵ دیگـۆڵی سـەرۆكی فەرەنسا لـە پاریسـی پایتەختی فەرەنسا.

١٩٧٤/٣/١١ بڵاوكردنـەوەی مـافی ئۆتۆنـۆمی كـارتۆنی بـۆ كـورد لەچـەند ناوچـەیەكی باشووری كوردستانی لێكندراوی بە ئێراق ، بێ ئەوەی پارتی دیموكراتی كوردستان بەشداری تێدا بكات . تـەنیا ئەو پارتـە كارتۆنیانـە نەبێـت . كە دەسەڵاتی بـەعس دایمەزراند بوون لە گەڵ پارتی كۆمۆنستی ئێراق/ لقی هـەرێمی كوردسـتان ، كـە بەشـداریان لـە ئەنجوومـەنی بـەناو یاسـادانان و جێبەجێكردنی ئەو مافە ئۆتۆنۆمییە كرد...!.؟

١٩٧٤/٣/١٨ كۆتایی هاتنی گفتووگۆ لە نێوان سەركردایەتی رژێمی بەعسی لـە ئێراق و سـەركردایەتی شۆڕشـی ئـەیلول ، بـە هـۆی پاشـگەز بوونـەوەی دەسـەلاتی ناوەندی ئێراق ، بە هۆی رێك نەكەووتن لە سەر شاری كەركوكی كوردستان . كـە ئەمـەش بـووە هـۆی لێك ترازانـی پەیوەنـدی سـەركردایەتی شـۆڕش و

ڕژێمی بەعس ، بە دەست پێکردنەوە بەبەردەوام بوونی شۆڕش لەلایەك و دارشتنی پیلانی دووژمنکاری دژی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد لەهەرێمی باشووری کوردستان لەلایەن ڕژێمی بەعس لە ئێراق و یاوەرەکانی ناوخۆیی و دەرەوە ی لە ناوچەکەدا .

١٩٧٤/٤/٩ مۆرکردنی پەیمانی هاوکاری و دۆستایەتی لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەت و ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، هەر لەو کاتەدا بەرپرسانی بالای سۆڤیەت داوایان لە بارزانی کرد ، کە هاوکاری ڕژێمی بەعسی بکات ، بەلام بارزانی ئەو داوایەی ڕەتکردەوە بە هۆی بیروو بۆچوونە نهێنیەکانی هەردوو لایەن دژ بە کوردو خاکی کوردستان.

١٩٧٤/٤/٢٤ بە هۆی لێك ترازانی پەیوەندی لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول و ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و بە هۆی خۆڕاگری و قارەمانیەتی جەماوەری قەزای قەلادزێ لە باشووری کوردستان لەلایەن دام و دەزگا سەربازی و ئەمنی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بۆردومان کرا ، کە بووە هۆی شەهید بوونی زیاتر لە ١٥٠ هاوولاتی و قوتابی و زامدار بوونی بەدەیا هاوولاتی و قوتابی شارۆچکەکە لە ناوچەکەدا .

١٩٧٤/٤/٢٦ لە دوای بۆردومان کردنی شاری قەلادزێ ، ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەوەش دلی دانەکەووت و هەلسا بە بۆردومان کردنی شاری هەلەبجە لە هەرێمی باشووری کوردستان ، ئەویش بە فڕۆکەکانی جەنگی سووپای ئێراق ، کە بووە هۆی وێرانکردنی شارەکە و شەهید کردنی ٥٢ هاوولاتی و زامدار کردنی بەدەیا هاوولاتی شارەکە،... لەهەمان رۆژیش بۆردومانی پردی گەلالەی کرد ، کە لە ئاکام بووە هۆی شەهید کردنی ٨٥ هاوولاتی وزامدارکردنی بەدەیا هاوولاتی دیکە لە هەرێمەکەدا .

شاری قەڵادزێ لە هەرێمی باشووری کوردستان

١٩٧٤/٤/٢٩ دووبارە هێزەکانی سووپای ئاسمانی ئێراق پردی گەڵاڵەیان بۆردومان کردوو لەئاکامدا زیاتر لە ٢٠ هاووڵاتی کورد لە گوندنشینی ناوچەکە شەهید کران لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٤ /٥/٤ لە دوای بۆردومان کردنی شاری قەلادزێ لە باشووری کوردستان لە لایەن ڕژێمی بەعس و دەسگیر کردنی بەدەیان کەس ، هەڵسا بە ئەنجام دانی لە سێدارەدانی خووێندکاران ، لەوانە خاتوو لەیلا قاسم و هەڤاڵەکانی ، کە بووە هۆی بەرز کردنەوەی هەست و هۆشمەندی نەتەوایەتی و نیشتمانی و پتەو کردنی گیانی قوربانیدان.

١٩٧٤/٥/١٢ لە کاتژمێر حەوتی ئێوارە لە بەندیخانەی ئەبووغرێب لەیلا قاسم و هەڤاڵەکانی لەسێدارەدران و بۆ ڕۆژی دوایی هەواڵی لە سێدارەدانەکە لە ڕاگەیاندنەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بڵاوکرایەوە ، کە لە ٤/٢٩ی هەمان ساڵ خاتوو لەیلا قاسم و هەڤاڵەکانی لەشاری بەغدا دەستگیرکرابوون.

١٩٧٤/٥/١٨ تاقیکردنەوەی چەکی ئەتۆمی بە تەقینەوەیەکی ئەتۆم لە ژێر زەویدا لەبیابانی راجستان لە هندستان ئەنجامدرا کە گوڕەکەی بەرامبەر بوو بە گوڕەی ئەو بۆمبەی کەلە هیرۆشیما خرایە خوارەوە . هندستان بەیاننامەیەکی دەربارەی ئەو تەقینەوەیە ئەزمونیانە بڵاوکردەوە .

تیایدا جەختی لە سەر ئەوە دەکردەوە کە درێژەدان بەتوێژینەوەی تایبەت بەتەقینەوەی ئاشتیانەی ئەتۆم.

هندستان دووپاتی دەکردەوە کە ئامانج لەوە بریتیە لە سنوردارکردنی ئاسەوارو دەرئەنجامی ئەو تەقینەوە ئەزمونیانە لە جێ بەجێکردنی پرۆژەی ئەندازیاری وەك دروستکردنی بەندەر دەرهێنان و سوودوەرگرتن لەسەرچاوەکانی گازی سروشتی و دەرهێنانی کانی و نەوت . ئەو ئامانجانەش بەپێچەوانەی ئارەزووی ئەمەریکاو یەکیەتی سۆڤیەت و دیدی گشتی بوونە لە جیهان لە ولاتەکەدا .

١٩٧٤/٦/٤ دەست پێکردنی خۆپیشاندان لە شاری - پنۆم پینە- ی پایتەختی کەمبۆدیا ، کە بووە هۆی کووشتنی دوو وەزیرو لە ئاکام بووە هۆی هەلگیرسانی شەڕێکی خووێناوی بۆ ماوەی زیاتر لە - ١٥- ساڵ لە وولاتەکەدا .

١٩٧٤/٦/٢٤ سەرکردایەتی حزبی بەعسی دەسەلاتدار لە سووریا بەسەرکردایەتی جێگیری ئەمینداری حزب و سەرۆکی لێژنەی شەمەر کۆبونەیەکیان گرێداو بریارێکی رەگەز پەرستی بە ژمارە /٥٢١ دەرکرد .

شایانی باسە بە پێی ئەم بریارە کە دەبێت پشتنێنەی عەرەبی لە سەر زەوی واقیع جێ بەجێ بکرێت و بەسەر خێزانە عەرەبەکان دابەش بکرێت کە لە پارێزگای حەلەب و رەقەوە هێنرابوون وخانووی نمونەییان بۆ دروستکرابوو ، کە نزیکەی ٤٠ کۆمەڵگا بوو لەوانە ١٢ کۆمەڵگا لەدیرك - مالکیە - و ١٢ کۆمەڵگا لەناوچەی قامیشلۆ ، ١٥ کۆمەڵگا لەناوچەی سەرێ کانی بوو .

ئەو زەویانەش بە سەر ئەو خێزانانەشدا دابەشکران و رووبەرەکەی نزیکەی ٨٠٠,٠٠٠ هەزار دۆنم زەوی بوو ، کە بە سەر ٤٥٠٠ خێزانی عەرەبدا دابەشکراوەو هەر خێزانێکی عەرەب رووبەری ١٥٠ - ٣٠٠ دۆنمی بەرکەوت ، کە دانیشتوانی کوردی رەسەن لە زەویەکانی بابوو وباپیرانی بەسەدان ساڵ بێ بەشکران .

سەرچاوە:- خەبات ژمارە/٢٥٨٧ .

١٩٧٤/٧/٥	هەندێ لە قەبارسەی یۆنانی سەربە – EOKA – هەوڵی كودتای سەربازیان دا دژی – ئەسقف مكاریۆس – بە بۆردمان كردنی كۆشكی سەرۆكایەتی و بەم هۆیەوە مردنی مكاریۆسیان راگەیاند . بەڵام كودەتاچیەكان نەیانزانی ، كە مكاریۆس لەلایەكی ترەوە هەڵاتووە بەرەو دێرە ئەسڵی رۆژئاوای دوورگەكە.. شایانی باسە دەست تێووردان و گێرەشێووێن بەپاڵپشتی رژێمی توركیا بوو دژی گەلانی یۆنانی و قەباریسیەكان – هێلینیە – لە وولاتەكەدا.
١٩٧٤/٧/١٥	بە پێی راگەیاندنێكی پارتی دیموكراتی كوردستان لە باشووری كوردستان ، بە زمانی ئینگلیزی لە ئەوروپا ، كە لە ٧/١٥ تاكوو ٨/١ رژێمی بەعسی لە ئێراق/١٥٤٢ هێرشی سەربازی ئاسمانی بەفرۆكەكانی بۆ سەر كوردستان ئەنجام دابوو، كە ببووە هۆی كوژرانی زیاتر لە – ٤٨٥ – هاووڵاتی و وێران كردنی – ٤٣٣ – گوند لە ناوچە جیاجیاكان لە هەرێمەكەدا .
١٩٧٤/٧/٢٠	لەئاكامی كێشەی نێوان پێك هاتەكانی گەلانی یۆنان و دەست تێووەردانی رژێمی توركیا ، كە هۆكاری بووە هۆی ئەوەی كە هێزەكانی سووپای رژێمی توركیا پەلاماری دوورگەی قوبرسی داو لە ئەنجام داگیری كرد
١٩٧٤/٧/٣٠	مۆركردنی رێكەووتنامەی وەستانی شەڕ لە نێوان توركیاو یۆنان لەدوورگەی قووبرس لە نێوان توركیاو یۆنان بەهاوكاری و هەماهەنگی بەریتانیا.
١٩٧٤/٨/١٨	فەرمانی – لێژنەی باڵای – ی كاروباری باكوور بە پێی بروسكەی ژمارە/٣٤٧/٢ كە ئاراستەی وەزارەتەكانی – ناوخۆو دارایی و بەرگری رژێمی بەعس كراوە ، لەگەڵ سەركردایەتی پارتی بەعس و دەووڵەت ئەویش بە – بلۆك كردنی سامانی چەسپاوو گواستراوە – موصادرة الاموال المنقولة وغیر المنقولة – بۆ ئەو كەسانەی كە پەیوەندیان بە شۆڕشی رزگاری خوازی كورد لە باشووری كوردستان كردیە ، ئەویش بە گوواستنەوەی خێزانەكان و دابەشكردنیان بە سەرعەرەبە هاوردەكان.
١٩٧٤/٨/٢٢	جەماوەری پارێزگای هەولێر بە هۆی شەڕ لە نێوان پارتی دیموكراتی

کوردستان وپارتی کۆمۆنیستی ئێراق و پاشگەز بوونەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە بڕگەو ماددەکانی ڕێکەووتنامەی/ ١١ی ئادارو جێ بەجێ نەکردن و ڕانەگەیاندنی مافی ئۆتۆنۆمی لە کاتی دیاریکراوی خۆی .

کە ئەمەش بووە هۆی ڕاپەڕین لە هەموو گوندو شارۆچکەو شارەکان و بە هەموو دام و دەزگا جۆراو جۆرەکانی لە باشووری کوردستان و هەڵکشان بەرەو شاخە بەرزەکانی باشووری کوردستان.

١٩٧٤/٩/٨ بەڕێوەبەری ئاژانسی موخابەراتی ناوەندی ئەمەریکا – ولیام کۆلب – ئەوەی ئاشکرا کرد کە موخابەراتی ئەمەریکی چ هەوڵێکی داوە بۆ ڕزگاربوونی لەدەست دەسەڵاتی سلڤادۆر ئەللندی سەرۆکی شیلی ... کە سەرۆکی ئەمەریکا نیکسۆن و ئیدارەی ئەمەریکا ماوەی دا بەخەرجکردنی ٨,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی بۆ جمووجۆڵەکانی موخابەراتی ئەمەریکا لە شیلی لە نێوان ساڵەکانی ١٩٧٠ – ١٩٧٣ ، ئەویش لە پێناو کۆسپ خستنە بەر کارەکانی حکوومەتی شیلی بەسەرکردایەتی ئەللندی لەووڵاتەکەدا ، تا ئەوکاتەی موخابەراتی ئەمەریکا توانی لە پلانە تیرۆرستیەکەی دژی ئەللندی و حکوومەت و پارتەکەو جەماوەرەکەی ڕزگاربێت بەدامەزراندنی حکوومەتی دکتاتۆری بە سەرکردایەتی – مۆشییێ لە ووڵاتەکەدا .

هەروا ئەمەریکا ڕۆڵی باڵاو سەرەکی هەبوو لەدانی پلانی لە ناوبردنی شۆڕشی ئەیلول لە ساڵی ١٩٧٥ ، ئەوە بوو لە کۆبوونەوەی ووڵاتانی بەرهەم هێنەری نەوت – ئۆپێك – لە شاری جەزائیری پایتەختی جەزائر . کە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا ئامادەی ئەو کۆبوونەوە بوو لە ١٩٧٥/٣/٤ بە هاوکاری و بژیوانی لە نێوان هەردوو حکوومەتی بەعس لە ئێراق و حکوومەتی شا لە ئێران ، بە هاوکاری سەرۆکی جەزائر هەواری بۆمدیەن و

وەزیـری دەرەوەی جـەزائیر عەبدولعـەزیز بۆتەفلیقـه ، لەئاکامـدا بـووه هـۆی مـۆرکردنی رێکەوتنامـه شـوومەکەی جـەزائر لـه ١٩٧٥/٣/٦ لـه نێـوان شـای ئێـران محەمـەد رەزا شـا و جێگـری سـەرۆکی ئەنجوومـەنی بـەناو شۆرشـی ئێراق سەدام حوسێن ، کە بووه هۆی هەرەس پێهێنانی شۆرشی ئەیلول لـه باشـووری کوردسـتان ... هـەروا کۆنگرێـسی ئەمـەریکا لـه سـاڵی ١٩٧٥ نەخـشەیەکی بـۆ داگیرکردنـی بیره نەوتـەکانی کەنـداو ئامـادەکرد کـه ئـەو نەخشەیەش له پێنج خاڵ پێکهاتبوو ئەوانیش :-

١- دەست بەسەراگرتنی دەزگاکانی نەوت .

٢- پارێزگاری کردنی ئەو دەزگاو دامەزراوه نەوتیانه بۆماوەی چەند هەفته یاخوود چەند مانگێك یاخوود چەند ساڵێك .

٣- چاکردنەوەی کەل و پەله زیان لێکەوتووەکان بەکارێکی خێرا .

٤- بەگەرخـستنی دەزگـاو دامـەزراوەکانی نـەوت بـێ ئـەوەی یارمـەتی لـه خاوەنداریەتی ئەو دام و دەزگا نەوتیانه وەربگرێ .

هــەروا لێژنــەی بـاوەرپێکراو لــه ئەنجوومــەنی پیرانــی ئەمــەریکا لــه ١٩٧٧/٦/٢٣ ئەو داوایەی رەتکردەوه به راگرتنی بەرهەم هێنانی بۆمبی - نـیترۆن - ی کـه ئـەم بۆمبـه ترسـناکه ئـەوەی ژیـان لـه بـەره دەیکـوژێ بـێ ئـەوەی زیـان بەکـەل و پـەل و دام و دەزاگـاو باڵەخانـەو خانووبـەره بگەیـەنێ لەو جێگایەی کەلێی دەدا.

هــەروا ئەنجوومــەنی پیرانــی ئەمــەریکا لــه ١٩٧٧/٧/١٤ رەزامەنـدی کـرد لەسەر دروستکردنی بۆمبی نیترۆنـی کـه سەرۆکی ئەمـەریکا جیمـی کارتـەر دووپاتی ئەوەی دەکردەوه به پەله بۆ بەئەنجام گەیاندنی ئەو بۆمبـه کـه ئـەم کارەش خەرجیەکانی دەگاته ٤٦ ملیۆن دۆلار لەخەزنەی ئەمەریکا .

هەروا سـەرۆکی ئەمـەریکا لـه ١٩٧٨/١٠/٢ دانـی بـەوه نـا کـه ئەمـەریکا بـۆ یەکــەم جــار مــانگی دەســتکردی ســیخووری دژی یەکیــەتی ســۆڤیەت بەکارهێناوه لەگەڵ چەندین وولاتی دیکه لەجیهان .

هــەروا ئاژانـسی موخابـەراتی ناوەنـدی ئەمـەریکا لـه سـاڵی ١٩٧٨ هەڵـسا بەکوشـتنی ٩١١ کــەس لــەگانا لەکۆمــەڵی - معبـد الـشمس - کـه بـووه قەسابخانەیەکی ترسناك و موخابەراتی ئەمەریکاش بەوەی خۆی رزگارکرد ، بەناوی ئەوەی کە خۆیان کوشتووه...بەلام بەپێچەوانه بـوو لـەم وولاتـەدا

هـەروا ئیدارەی ئەمـەریکا لـە ۱۹۷۹/۱/۲۰ داوای لـە ئاژانسی موخابـەراتی ناوەنـدی ئەمـەریکا کـرد بەلێکۆلینەوەیـەکی فـراوان لـەبارەی جمووجـۆڵی جوڵانەوەی ئیسلامی لەجیهان .

هەروا راوێژکاری سەرۆکی ئەمەریکا برژنسکی بۆ ئاسایشی نەتەوەیی لە ۱۹۷۹/۸/۹ لەلێدوانێکیـد گـووتی :- ئێمـە مـاوەی دووسـاڵ لەمەوبـەر هەوڵمان داوە بە پێکهێنانی هێزێکی لێهاتووی فریاکەوتن بۆ چوونە ناوی بەپەلـەی هـەر وولاتێك کـە ئاژاوەو ئالۆزی تیابێت دژی بەرژەوەندیـەکان ئەمەریکا لەو وولاتەدا .

هــەروا موخابـەراتی ناوەنـدی ئەمـەریکا لـە مـانگی/۱۰/۱۹۷۹ سـەرۆکی کۆریـای باشـووری - بـاك جـۆن ڤ -ی کوشـت بـە هـۆی دژایـەتی کردنی ئەمەریکا ... هەروا ئیدارەی ئەمەریکا لە بریارێکیدا لە ۱۹۷۹/۱۱/۱۲ ئەو پـارەو پـوولی هـەبوو لـە بانکـەکانی ئەمـەریکا بلـۆکی کـرد دژی شۆرشـی ئیسلامی لە ئێران ، هەروا ئەمەریکا دبلۆماتکارانی ئێرانی له۱۳ /۱۲/۱۹۷۹ لە ئەمەریکا دوورخستەوە بەگەراندنەوەیان بۆ ئێران.

۱۹۷٤/۹/۸ لـەو کـات جێگری سـەرەك کۆمـاری ئێـراق - سـەدام حوسێن - بـە بۆنـەی ئاهــەنگی ســالرۆژی دامەزرانــدنی پـارتی بـەعس لـە ئێـراق ووتـارێکی خوێنـدەوە و تێیـدا بـە گـەرمی بـۆ تورکیـای روونکـردەوە ، کـە نـەووتی ئێراقیان بە نرخێکی هەرزان پێ دەفرۆشێت وگووتی:-

ئێمە تورکیامان خستۆتە پلەی یەکەم ، واتە یەکێکە لە وولاتـانی دۆسـت ، نـەك ئەوانـەی پلـە دوو ، هـەر بـەو بۆنـەش تـا ئێـستا نـەوتمان بـۆ رەوانـە کردووە و گشت خواستێکی داهاتووشیان پەسند کراوە لە لایەن ئێمەوە.

گەرچی تورکیا وەك یـەکێك لـەو دەووڵەتانـەی کـە گـەورەترین پارچـە خـاکی کوردســـتان و گەلەکـــەی ژێـــر دەســـتکردووە ، نــەك پــشتیووانی لــە چارەســەرێکی دادپەروەرانـە لـە کێـشەی کـورد نـەکردووە ، بـەلکوو لـە بەرنامەکانی کارکردنیدا بەردەوام دژ بە شۆرشـی ئـەیلوول و داخوازیـەکانی بـووە و رامیاریـەتی ئـەو کاتیـشی ئاشـکرادەبێت کـە دەیـەوێت ئێـران لـە شۆرشـەکە دوور بخاتــەوە لــە لــە بــری ئــەوەی تــەبایی و پەیووەندیــەکی دۆستانەو هاوسێیانە لە نێوان ئێراق و ئێراندا دروستبکاتەوە . تەنانـەت

بەر لە بەستنی پەیمانی جەزائر چەند کۆبوونەوەیەکیشی لە ئەستەمبۆڵ و ئەنکەرە بۆ رێکخستن لە ١٦ تـــا ١٩٧٥/١/٢٠ ئەنجامدرا.
لە بەر ئەوە تورکیا بە درێژایی جەنگ سنوورەکانی نێوان دەوڵەتەکەی و ئێـراق توونـد داخست لـە دوای کارەساتەکەی هەرەسـپێهێنانی شۆرشـی ئەیلوول لـە ساڵی ١٩٧٥ ، کاتێ کە کورد پەنای بۆ سنوورەکانی تورکیا دەبرد ، تورکیا رێگای پێنەدان بچنە ناو خاکی وولاتەکە و دەری کردن .
هـەر لـە دوای رێکەوتننامـەی جـەزائر بـە چـەند رۆژێـك ، تورکیـا لـە گـەڵ رژێمـی بەعس لـە ئێـراق رێکـەوتن و بـە دوو قـۆڵی لەشـکری بـەرفرەوانیان رەوانە کردە سـەر خوارووی کوردستان و کەووتنە گیانی پێشمەرگەکان و کاوولکردنی ناوچە کوردنشینەکان ، بە تایبەتی ئەو شووێنانەی گومانی هەبوونی پێمەرگەی لێدەکرا .

١٩٧٤/٩/١٠ کۆمـاری گینیـا بیـساو ســـەربەخۆیی خـــۆی بەدەرچـــوونی لـــە ژێـــر چنگی داگیرکـەری رژێمـی پورتووگاڵ ڕاگەیانـد ، کە – لویس کابراڵ – یەکەم پۆسـتی سـەرەك کۆمـاری گرتە دەست ، ئەمەش لە ئـــەنجامی مـــۆرکردنی

رێکـەووتن بـوو لەگـەڵ حکوومـەتی لیـشبۆنەی پایتـەختی پورتووگـال لـە وولاتەکەو ناوچەکەدا .
ئـەم راگەیانـدنـەش لـە شـاری – بیسـاو –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ٢٨٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ٣٦,١٢٠ کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ١١٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٤/١٠/١٤ کۆمەڵـــەی گـــشتی رێکخـــراوی نەتەوەیـــەکگرتووەکان بـــەپێی بڕیـــاری

ژمـارە/٣٢١٠/د٢٩٠ بـەداوەت کردنـی نووێنـەری ڕێکخـراوی فەلەسـتین بـە بەشداری کردنی لەگفتووگۆکانی کۆمەڵەی گشتی وەك چاودێر ، لە بارەی کێشەی فەلەستین لە کۆبوونەوە گشتیەکان ، بەهۆی ئەوەی کە ڕێکخـراوی ڕزگـاری فەلەسـتین لایـەنی سـەرەکی کێـشەکەیەو ئـەو بڕیـارەش بـەدەنگی /١٠٥وولاّت بـوو لـە کـۆی دەنگـی ١٣٨وولاّتـی ئەنـدام لـە نەتـەوە یەکگرتووەکان .

١٩٧٤/١٠/١٨ لـە دوای مـۆر کردنـی ڕێکەوتننامـەی نێـوان دەسـەلاّتی کۆمـاری میـسری عـەرەبی و دەوڵـەتی ئیـسرائیل ، سـەرەك کۆمـاری میـسر ئـەنوەر سـادات ڕاگرتنـی جـەنگی یـەکجارەکی لـە نێـوان میـسرو ئیـسرائیل ڕاگەیانـد لـە ناوچەکەدا .

١٩٧٤/١٠/٢٣ یەکەم کۆڕی شارستانیەتی لە نێوان ئاییـنی ئیسلام و ئاییـنی مەسیحی لە پاریسی پایتەختی فەڕەنسا ئەنجامدرا.

١٩٧٤/١٠/٢٥ لە دوای کۆڕی یەکەم دووەم کۆڕی شارستانیەتی لە نێوان ئاییـنی ئیسلام و ئاییـنی مەسیحی لەبارەگای ڤاتیکان لەرۆمای پایتەختی ئیتالیا ئەنجام درا .

١٩٧٤/١٠/٢٩ لــە دوای گرێــدانی کــۆڕی یەکــەم و دووەم سـێیەم کـۆڕی جیهـانی شارستانیەتی لە نێوان ئاییـنی ئیسلامو ئاییـنی مەسیحی لە ئەنجوومەنی کەنیسەکانی جیهان لە شاری ژنێف ئەنجام درا

١٩٧٤/١١/٢ چوارەم کۆڕی جیهـانی شارسـتانیەتی لـە نێـوان ئاییـنی ئیـسلامو ئاییـنی مەسیحی لە پاریسی پایتەختی فەڕەنسا ئەنجامدرا.

١٩٧٤/١١/٤ پێنجەم کۆڕی شارستانیەتی لە نێوان ئاییـنی ئیسلامو ئاییـنی مەسیحی لە ئەنجوومـەنی ئـەوروپی لەشـاری ستراسـبۆرگ ئـەنجام درا ... ئـەم کۆڕانـە بەسـتراونەتەوە بـە دیـالۆگ لـە نێـوان ئاییـنی ئیـسلام ومەسـیحی لـەجیهان لەپێناو چارەسەری کێشەکانیان.

١٩٧٤/١١/٨ بەپێی ئامۆژگاری یاسایی لێژنـەی شەشـەم ، کە داوای لە کۆمەڵەی گشتی نەتـەوە یـەکگرتووەکان کـرد . بـە داواکردنـی لـە وولاّتـانی ئەنـدامو بـە لێکۆڵینـەوە لـە توانـای ڕازی بـوونی وولایـەتی بـەخورتی واتـە بـە زۆر بـۆ دادگـایی دادپـەروەری نێوودەوڵـەتیو دەسـتگیر بوون بە بڕیارەکانیدا. لە وولاّتە جیا جیاکانی جیهان .

١٩٧٤/١١/٢٤ مــــــــــــــــۆركردنی ڕێككەوتننامــەی ئاشــتی هاوبەشــی ڕاگەیانــدراو لــە نێــوان یــەكێتی ســۆڤیەت و ئەمــــەریكا ، لـــە لایـــەن ســـكرتێری گــشتی پـارتی كۆمۆنـــستی ســـۆڤیەت و ســـەرۆكی دەســـەڵاتی ســـۆڤیەت – بریجنیـــف– و سـەرۆكی ئەمـەریكا–جیرالـد فـۆرد–و ، بـە ئامـادەبوونی ســـــكرتێری گـــــشتی ئەنجوومــەنی ئاشــتی جیهــان – رۆمــیش چــاندرا– لــە شــاری مــسكۆی پایتەختی سۆڤیەتدا .

١٩٧٤/١١/٣٠ كۆچــی دوایــی نووســەرو ڕوونـــــاكبیرو شـــــاعیری نــاوداری هــەولێر عــەلی كەمال باپیر ئاغا لە شاری هـــــەولێر لەباشـــــووری كوردستان.

جێگـەی باسـكردنە كـە ئـەم كەسایەتیە لە ساڵی ١٨٧٧ لــە شــاری ســلێمانی لــە هـــــەرێمی باشـــــووری كوردســتان چـــاوی بــە جیهــان هــەڵهێناوە .هــەروا وشــەی كــەمال نــاوی ناوزەنـد بوونیـەتی ، نـاوی تـەواوی خـۆی – عـەلی بـاپیر ئاغایـە و لـە عەشـیرەتی جافـە ، سـەرەتای خوێنـدنی بـە خوێنـدنی زانـستەكانی ئـاینی بووە بە فێر بوونی زمانی عەرەبی و ڕێنمایەكانی ئاینی و ئەدەبی فارسی .

سەردەمی لاویەتی لە گەڵ سەرکردەی کورد شێخ مەحمودی حەفید بووە ، هەروا لەو سەردەم فەرمانبەر بووە لە گومرگ لە بەغداو دوایی بووەتە سەرۆکی گومرگ لە شاری سلێنی ، هەروا لە سەر دەمی شێخ مەحمودی حەفید نوێنەری شێخ بووە وەك بالوێز و چەندین وولات گەراوە . ئەم کەسایەتیە چەندین نووسینی هەبووە لە بواری شیعرو رامیاری و کۆمەلآیەتی لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٤/١٢/١٠ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەی ئەمەریکا بەڵگەنامەیەکی نهێنی بلاوکردەوە ، لە ژێر ناونیشانی - یادداشتی ئاسایشی نەتەوەیی- لێکۆڵەرەوەی ٢٠٠٠ ، کە بە زۆری بوژانەوەی ژمارەی دانیشتووانی جیهانی تەواو.

واتە زۆر بوونی مرۆڤ لە کاری ئاسایشی نەتەوەیی و بەرژەوەندیەکانی دواوەی دەریایی دەکات ... ئەم لێکۆڵینەوەیە بە سەرپەرشتی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا - هندری کسنژەر- بووە کە لەو کاتە کە راوێژکاری نەتەوەی ئاسایشی ئەمەریکا بوو لە وولاتەکەو رامیاریەتی دەرەوە لە جیهان .

١٩٧٤/١٢/٢٧ کۆچــی دوایــی هونەرمەنــدو گــۆرانی بێــژی بــەناو بــانگی عەرەبی – فەرید ئەترەش – کە لــە نــەژاد کــورد بــووەو لــە سووریا بەرەو لوبنانو دوایی بـەرەو وولاتــی میـسر چووە ، ئەویش بە هۆی هـەژاری تاکوو مردنی ، هەورا بێ هاوسەر بوو واتــە خێزانـدار نـەبوو... بـەڵام ...!.

١٩٧٤/١٢/٣١ دامەزرانـدنی پـارتی سۆشیالیـستی کوردسـتان لـە بـاکووری کوردسـتانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی ڕژێمی تورکیا.

١٩٧٥

١٩٧٥/٢/٦ کوردناسو ڕۆژهەڵاتناسی هۆڵەندی – مارتین ڤان– سـەردانی باشووری کوردسـتانی لکێنـدراو بـە ئێراقـی کـرد ، لـە پێنـاو وەرگرتنـی زانیـاری هەمەلایەنــەی بــاری کــوردو بزووتنــەوەی ڕزگــاریخوازی گــەلی کــورد لەهەرێمەکەدا.

١٩٧٥/٢/١٣ هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی تورکیـا بـاکووری قووبرسـی داگـیر کـردو دەووڵـەتێکی فیـدراڵی بـۆ تورکـەکان لـەو ناوچـەیە دامەزرانـد ، کـە تـاکوو تـەواوبوونی ئـەو مێژوونامەیە هـیچ دەووڵـەتێك لـە دەووڵەتـەکانی جیهـان دانیان بەو دەووڵەتە دورستکراوەی تورکیا نـەهێناوە ، تـەنیا تورکیا خۆی نەبێت لە جیهاندا .

Cyprus

Mediterranean

30 km

Kyrenia

Cape Elea
کاپا ئیلیا

لفکا
Lefka

Famagusta
فاماگوستا

Polis
پولیس

بەشی یۆنانی کۆماری قوبرس

Olympos
ئۆلیمپۆس

لارنکە
Larnaca

Cape Pyla
کاپا پایس

Cape Greco
کاپا گرێکۆ

Pano Lefkara
پانۆ لیفکارا

Cape Kiti
کاپا کیتی

Paphos
پافوس

Troodos
ترۆدۆس

Limassol
لیماسۆل

Cape Zevgari
کاپا زیڤگالای

Cape Gata
کاپا گاتا

Turkish-occupied territory of Republic of Cyprus

Greek part of Republic of Cyprus

British sovereign bases

Demarcation line

Shipping lanes

Airport

١٩٧٥/٢/٢٨ لـــــه ســـــەرداوای حکوومەتی میسرو لـه ڕێگەی بالوێزی میسر لە بەیروتی پایتـەختی لوبنـــان ، لـــە٢/٢٠ی هـەمان ساڵ – سامی عەبـــــدولرەحمان–
بەنووێنەرایەتی مستەفا بارزانی گەیشتە شاری قاهرەی پایتـەختی میسرو چـاوی کـەووت بەسـەرەك كۆمـاری میـسر – ئـەنوەر سـادات– ئـەویش بـه ئاگادارکردنـەوەی سـامی عەبـدولرحمان ، کـە ڕێکەووتننامەیـە لـە نێـوان

هــەردوو رژێمــەکانی ئێــراق و ئێــران لــە جــەزائیر لەئارادایــە دژی کــورد لــە باکوری ئێراق .

١٩٧٥/٣/٤ کۆبوونــەوەی وولاتــانی بەرهــەم هێنەری نەوت – ئۆپك – لە شاری جــەزائیر بــووە هۆکــاری نــوێ کردنــەوەی پەیوەنــدی لــە نێــوان رژێمــی ئێــران و رژێمــی ئێــراق بە بــژیووانی ســەرۆکی جــەزائیر – هەواری بۆمیدیەن –، کە لــەو کاتــە سەدام حوسێن و محەمەد رەزا شا لــە جــەزائیر چــاویان بــە یــەکتر کــەووت و ســەرۆکی جــەزائیر بــە پــشتیووانی وەزیــری دەرەوەی ئەمەریکا هنری کیسنژەر پرۆگرامی رێککەووتنامەی جەزائیر یـان دارشـت ، لە نێوان هەردوو شاندی ئێراق و ئێران .

تێبینی :– وێنەکە هنری کسنژەری وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا یە

١٩٧٥/٣/٦ مـۆرکردنی پــەیمانی ســنووری زەوی و ئــاوی لــە نێــوان رژێمــی بەعــسی لــە

ئێراق بە سەرکردایەتی سەدام حوسێن و شاهەنشاهی ئێران بە سەرکردایەتی محەمەد رەزا شا لە ئێران ، لە شاری جەزائیری پایتەختی جەزائری ، بە بەشدار بوونی سەرەك کۆماری جەزائر هەواری بۆمدیان و وەزیری دەرەوەی جەزائر عبدالعزیز بۆتەفلیقە،..و بەئامۆژگاری ئەمەریکاو بەریتانیاو هاوپەیمانەکانیان لە ناوچەو جیهان لە ناوچەکەدا .

کە ئەمەش بووە هۆی نسکۆ پێ هێنانی شۆڕشی ئەیلولی مەزن ، بە رابەرایەتی بارزانی مستەفا لە پیلانێکی نێودەوڵەتی لەسەر کوردو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردو کوردستان ، لە هەر چوار پارچەی دابەشکراو بەسەر ئێران و تورکیاو ئێراق و سووریا و ئەرمینیای سۆڤیەتی ، بەپێی پەیمانی جێ بەجێکراوی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ لە لایەن هاوپەیمانان لە کێشوەرەکەدا.

جێگەی روونکردنەوەیە کە رێکەووتنامەی جەزائر بەم شێووەی خوارەوەیە ئەویش :-

لە ڕێکەوتی ٤ - تا ١٩٧٥/٣/٦ لە کۆتایی دانیشتنی ئەندامانی ڕێکخراوی - ئۆپێك - سەرۆکی جەزائیر هەواری بۆ مدیەن ڕاگەیاند ، کە شای ئێران محەمەد رەزا شا و جێگری سەرۆك کۆماری ئێراق سەدام حوسین گەیشتوونەتە رێکەوتنێك .

بۆ ئەوەی کێشەکانی نێوان هەردوو وولات چارەسەربکەن و دوای ئەوەش دەقی رێکەوتنەکە بەم شێوەیەی خوارەوە خووێندرایەوە :-

یەکەم:- هیماگوزاری کۆتایی لە سنوورەکان ، بە پێی پرۆتۆکۆڵی ئەستەمبول لەساڵی ١٩١٣ و کۆنووسی کۆبوونەوەکانی دەسنیشان کردنی سنوورەکان لە ساڵی ١٩١٤دا .

دووەم :– دەستنیشانکردنی سنوورەکانی ڕووباری ، بەپێی هێڵی تالۆگ لە ناوچەکەدا .

سێیەم :– هەردوو لایەن ، ئاسایش و دڵنیایی دوولایەنە ، سەر لە نوێ لە سنوورەکانی هاوبەشی بچەسپێنن ، هەروا چاودێری وورد و کاریگەریان بە سە سنوورەکانی هاوبەش هەبێت ، بە مەبەستی کۆتایی هێنان بەهەر جۆرە دزەکارییەکی ئاژاوەگێرانە ، بەبێ ڕەچاوکردنی سەرچاوەکەی .

چوارەم:– هەردوولا ، هەروا ڕێککەون، کە ڕێو شووێن و – خاڵەکانی – سەرەوە ، خاڵی لێك جیانەکراوەی ڕێگەچارەیەکی گشتگیرن و لە ئەنجامدا ، هەر چەشنە لادان لە یەکێك لە بەشە پێك هەێنەرەکانی ، بە دڵنیایی ناکۆك دەبێت لەگەڵ گیانی ڕێکەوتنەکەی جەزائر ، هەردوو لا لە پەیوەندی هەمیشەییدا دەبن ، لەگەڵ سەرەك کۆمار هیواری بوومدیەن و بەرێزیان لەکاتی پێویست هاوکاری برایانەی جەزائر ، بۆ جێ بەجێکردنی ئەم بریارانە دەخاتە ڕوو .

هەردوو لا ، بریاریانداوە کە پەیوەندی دراوسێیەتی و دۆستایەتی و کۆن ، نوێ بکەنەوە ، بەتایبەتی لەناوبردنی هەموو فاکتەرە نێگەتیڤەکان ، لە پەیوەندی نێوانیان و لە ڕێگەی ئاڵوو گۆڕی هەمیشەیی ڕوانگەکانیان ، سەبارەت بە بابەتی خوازراوە هاوبەشەکان و بە پەرەپێدانی هاوکاریی هاوسەنگ .

هەردوو لا ، بە شێوەیەکی فەرمی رایدەگەیەنن ، کە ناوچەکە دەبێت لە هەر جۆرە دەستێووەردانێکی دەرەکی دوور ڕابگرێت .

وەزیرەکانی دەرەوەی ئێراق و ئێران ، بە ئامادەبوونی وەزیری دەرەوەی جەزائر ، لە ١٩٧٥/٣/١٥ لە تاران کۆ دەبنەوە و مەرج و ڕێوو شووێنە پێوویستیەکانی کاری کۆمسیۆنی هاوبەشی ئێران و ئێراق دەستنیشان دەکەن ، کە پێویستە بریارەکانی

ڕێکەووتنی هاوبەش ، بەو شێوەیەی ، کە لە سەرەوە ئاماژەیان پێکراوە ، جێ بەجێ بکەن و بەپێی خواستی هەردوو لا ، جەزائیریش بۆ کۆبوونەوەکانی کۆمسیۆنی هاوبەشی ئێران و ئێراق بانگهشت دەکرێن .

کۆمسیۆن ، بەرنامەی دانیشتن و شێوازی جێ بەجێکردنی کارەکانی خۆی دادەرێژێت و لەکاتی پێویست چەندین کۆبوونەوە ڕێکدەخرێت و کۆبوونەوەکان، بە نۆبە لە بەغداو تاران دەبەسترێن .

خاوەن شکۆی شای ئێران و بەرێز سەدام حوسێن ، هەردوو پێزانینی قوولی خۆیان ، بۆ سەرۆك کۆمار هیوواری بۆمدیەن دەردەبڕن ، کە بە هەستێکی برایانە و بێلایەنانە ، بۆ ڕێکخستنی پەیوەندی ڕاستەوخۆی نێوان ڕێبەرانی هەردوو وولات ، کەووتە کارو لە ئەنجامدا ، بەشدارییانکرد لە زیندووکردنەوەی قۆناخێکی نوێ ، لە پەیوەندی نێوان ئێران و ئێراق ، بە مەبەستی پاراستنی زیاتری داهاتووی ناوچە باسکرا .

لە کۆتایی خووێندنەوەی ئەو ڕێکەوتنامە لەلایەن شای ئێران محەمەد ڕەزا بەهەلەوی و جێگری سەرەك کۆماری ئێراق سەدام حوسێن و سەرەك کۆماری جەزائر هوواری بۆمدیەن لە ١٩٧٥/٣/٦ مۆرکرا لە شاری جەزائری پایتەختی جەزائر.

تێبینی:– دوای ئەوە چەندین ڕێکەووتنی دیکە لەنێوان سەرەك کۆماری ئێراق و شای ئێران و جێگرەکانیان و وەزیرەکانی دەرەوەو شاندەکانی نێوانیان لە هەموو بوارەکانی ڕامیاری و ئابووری و بازرگانی و ئاسایشی سنووری و پەیوەندی کۆمەلایەتی مۆرکران ، کە ئەمە هەر هەمووی دژی کورد و جوولانەوەی ڕزگاری کورد بوو لەسەر خاکی ڕۆژهەلات و باشووری کوردستان ... بەلام بەداخەوە سەرکردایەتی کورد لەوکاتدا ....!...؟.

١٩٧٥/٣/٧ کۆچی دوایی نووسەرو شاعری کورد ماموستا – قادر قرگەیی – لەشاری هەولێر لەهەرێمی باشووری کوردستان ... جێگەی ئامـاژە پێکردنە کە لە ساڵانی ١٩٣٠ – ١٩٤٠ جووڵەی رۆشنبیری لە ئاستێکی نزمدا بووە ... لەو بارودۆخە ناسروشتیەی کە گەلی کوردستان بە تایبەت ناوچەکە بەگشتی پێیدا تێدەپەرێ .
کە لەودۆخە رۆشنبیریەی ئەو سەردەمەدا ، کە چەند دانەیەك لە رۆژنامەو گۆڤار لەشارەکانی کوردستاندا بلاودەکرایەوە ئەویش بەهۆی توانای خەمخۆران و دڵسۆزانی بە پەرۆشی چەند کەسانێك لەنێوانیاندا – پیرە مێردی شاعرو گیوی موکریانی و عەلائەدین سجادی و عەبدولقادر بەرزنجی و چەندین کەسایەتی دیکە. لەوانە ماموستا عەبدولقادر قرگەیی کە ئەویش یەکێك بووە لەو نووسەرو شاعیرانەو بە پەرۆش و داواکاری و خواستی گەلەکەیدا هەنگاوی ناوە .
ئەم ماموستایەش زیاتر لە ١٥ بەرهەمی خستۆتە بەر دەستی خوێنەران و کتێبخانەی کوردی لەکوردستان ... کە نووسینەکانیشی لە دوو توێی کتێبێکدا لەچاپدراون و بۆتە ئەرشیفێکی بەسوودی گەل و نیشتیمان لە کتێبخانەکانی کوردستان.

١٩٧٥/٣/١١ مستەفا بارزانی و شاندە یاوەرەکەی لە تارانی پایتەختی ئێران بە نائومێدی بەرەو باشووری کوردستان گەڕانەوە لە دوای چاوپێکەووتنیان بەشای ئێران محەمەد رەزاشا.

١٩٧٥/٣/١٢ سەر کردەی کورد لە باشووری کوردستان مستەفا بارزانی لە دوای گەڕانەوەی لە تارانی پایتەختی ئێران بۆ باشووری کوردستان ، کۆبوونەوەی لەگەڵ پەیوەند دارەکانی هەرێمی کوردستان ئەنجامدا . لە

بارەی باری بارودۆخی کوردو داهاتووی لەماوەی شەش ڕۆژدا ، کە لەو کاتە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد بەقۆناخێکی ناسك و ئالۆزو ترسناك دا تێدەپەڕی ، بەهۆی پلانی دووژمنکارانەی وولاتانی داگیر کەری کوردستان و ناوچەو لە جیهان.

١٩٧٥/٣/١٥ هەردوو وەزیری دەرەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق – سەعدون حەمادی– و ، ڕژێمی شای ئێران – عەباس تەلعەت بەری– لە تارانی پایتەختی ئێران لە ژێر چاودێری وەزیری دەرەوەی جەزائر عەبدولعەزیز بۆتەفلیقە کۆبوونەوە ، ئەویش لە پێناو پیادە کردنی ڕێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائر دژی گەلی کوردستان لە لە کوردستان و لە ناوچەکەدا.

١٩٧٥/٣/١٩ مستەفا بارزانی لەگەڵ سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیاری چەك دانانیان ڕاگەیاند ، بەهۆی ئالۆزی باری کوردو بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد ، لەناوەندەکانی پلانی دووژمنکارانەو پالەپەستۆی ڕژێمی شا لە ئێران و ئەمەریکا و بەریتانیا ، کە بەم شێووە بووە هۆی دورست بوونی نسکۆ پێ هێنانی شۆرشی ئەیلولی مەزن لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق لە کێشووەرەکەدا .

١٩٧٥/٣/٢٥ لە ئاکامی بەرز بوونەوەی کێشە لە ناو بنەماڵەی شانشینی سعوودیە ، کە بووە هۆی کووشتنی شانشین فەیسەلی سعوودی لە شاری ریازی پایتەختی سعوودیە ، کە بووە هۆکاری ڕێگەخۆشکەر بۆ وەرگرتنی پۆستی شانشینی سعوودیە لەلایەن خالید عەبدولعەزیز لە سەر وولاتەکەدا .

تێبینی :– ئەم وێنەیە وێنەی شا فەیسەلی کوژراوە لە لایەن خزمەکانی لە وولاتی سعوودیە . ئەم بنەماڵەیە هەر لە دوای بەدەست هێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی وولاتەکەیان کە خاکی ئەم وولاتەیان هەموو بە ناوی بنەماڵەکەیان کرد.

١٩٧٥/٤/١٣ هەڵگیرسانی شەڕی دژووار لە نێوان پێكهاتەكانی لوبنان دەستی پێكرد ، بە تایبەتی لە نێوان لایەنە ئیسلامیەكان و مەسیحیەكان و نەتەوەییەكان ، كە بووە هۆی كارەساتێكی گەورەی گەلانی لوبنان بە وێرانبوونی ژێرخانی ئابووری و چەندین لایەنی دیكەی ناوخۆیی بە پاڵپشتی چەندین لایەنی دەرەكی بە تایبەتی رژێمی بەعسی لە سووریا و ئیسرائیل لە ناوچەكەدا .

١٩٧٥/٤/٢٩ چۆڵكردنی بالوێزخانەی ئەمەریكا لە شاری سایگۆنی پایتەختی ڤێتنام ، لە دوای دەست بەسەراگرتنی لەلایەن شۆڕشگێرە ڤێتنامیەكانی باكوور و هەنگاو نان بەرەو سەركەووتنی بەسەر ئەمەریكا ، بەهۆی پاڵپشتی و یارمەتی دانی بەشی باشووری ڤێتنام.

١٩٧٥/٤/٣٠ شۆڕشگێرە ڤێتنامیەكانی باكوور توانیان دەسەڵاتی تەواو بەسەر ڤێتنامی باشوور دابگرن و بیخەنە ژێر دەسەڵاتی خۆیان ، كە بووە هۆكاری دروست بوونی دەسپێكردنی كشانەوەی هێزەكانی سووپاو یارمەتیەكانی ئەمەریكا و یەكگرتنەوەی هەردووڤێتنامی لێك دابڕاوی باشوورو باكوور لە دوای شەڕێكی خووێناوی لە وولاتەكەدا .

١٩٧٥/٥/١٧ ئیمام موسا سەدر دوای دامەزراندنی ئەنجوومەنی لایەنە مەزهەبیە شیعەكانی لوبنان و هەڵبژاردنی بە سەرۆكایەتی ئەنجوومەنەكە لە تەمەنی ٥٦ - ساڵیدا لە مەراسیمێكی شكۆدار ئەنجامدرا... شایانی باسە ئیمام موسا سەدر لە ساڵی ١٩٥٩ لە ئێرانەوە بەرەو شاری سووری لوبنانی رەوی كرد بوو ، كە ژمارەیەك دامەزراوی ئایینی و كۆمەڵایەتی دامەزراند ، كەچی ئێمام موسا بۆ یەكەم جار لەساڵی ١٩٥٥ سەردانی لوبنانی كردبوو بە نیشتەجێ بوونی لەوولاتی لوبنان لە هەرێمەكەدا .

١٩٧٥/٥/٢٢ ڕاگەیاندنی یەكەمین بەیاننامەی دامەزراندنی یەكیەتی نیشتمانی كوردستان ، لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا . بە زمانی عەرەبی كە كاردانەوەی سەرەكی و بنەڕەتی هەبوو لە سەر بەرەوباش بردنی باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی كورد لە باشووری كوردستان و كوردستان

بەگشتی لە بوواری نەتەوەیی و نیشتمانیدا .

١٩٧٥/٦/١٣ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی سنووری زەوی و دەریای لە نێوان ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و ڕژێمی شاهەنشاهی لە ئێران بەپێی بڕگەو مادەکانی ڕێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائیر لە١٩٧٥/٣/٦ لە سەر خاکی باشووری کوردستان و لەپێناو گەمارۆدانی شۆڕشی کورد لەکوردستان.

١٩٧٥/٦/٢٥ کۆماری مۆزەمبیق سەربەخۆیی خۆی بەجیهان ڕاگەیاندو بووە وولاتێکی دان پێنراوی نێوودەوڵەتی و بوونی بەئەندام لە ڕێکخراوی نەتەوە یەککرتووەکان . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – مۆبۆتۆ– ی پایتەخت بوو . کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ،١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانشتووانی وولاتەکەی ، ١٩,٧٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٨٠١,٥٩٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ،٦٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا ، لە وولاتەکەدا .

١٩٧٥/٧/٦ دامەزراندنی فەوجەکانی بەخورایی لوبنان –لەلایەن ڕێکخراوی ئەمەلی مەزهەبە شیعەکان بەسەرکردایەتی ئیمام موسا سەدر وەك ڕێکخراوەیەکی سەربازی – بزاڤی چەوساوەکانی– لوبنان. کە ئەمەش کاردانەوەی باشی نەبوو لە سەر پەیووندیە هەمەلایەنەکان لە نێوان هەردوو مەزهەب سوونە و شیعەی ئسلام و ئاینەکانی دیکەی لوبنان و ناوچەکەدا .

١٩٧٥/٧/٦ دوورگــــەی قەمـــەر ســـەربەخۆیی خــۆی بەجیابوونـەوەی لـە ژێـر دەســـەڵاتی فەرەنـــسا ڕاگەیانــــد ، بـــەناوی کۆمـــاری قەمـــەری دان پێنراوی نێوودەووڵەتی و لـــە بـــەردەوام بـــوونی پەیووەندیـەکانی لەگـەڵ فەرەنسا . کە ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری –مۆرۆنی – ی پایتـەخت بوو ، کە ژمـــارەی دانیـــشتووانەکەی ، ٤٥,٠٠٠ هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٧٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە ، هەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکـــەی ، ٢,٢٣٠ کیلـــۆ مـــەتر چـــوار گۆشـــەیە . هـــەروا چـــڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٥٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٥/٧/١٢ دوورگـەی سـاتوومی و بریـنـــست ســـەربەخۆی خـــۆی ڕاگەیانـــد وەك دەوولـەتێکی سـەربەخۆ لەبـــــــەڕێووەبردنی کاروبـــاری نـــاوخۆو دەرەوە لــــــــــە پەیووەندیـــــــەکانی نێوودەووڵەتی لەجیهان . ئەم ڕاگەیاندنـەش لـە شاری – سـاتومیە – ی پایتەخت ئەنجامدرا ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٧٠,٠٠٠ هەزار کەسـە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢١٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٣٦٤ کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی

دانیشتووانەکەی ، ٥٧٧ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولآتانی جـــیهان . لە دانانی / عەلی کەندی .

١٩٧٥/٨/١٨ شـاندێك لـە ئـەوروپا سـەردانی ئێراقـی کـرد بـۆ گفتووگـۆ کـردن لـە گـەڵ سـەرکردایەتی رژێمـی بـەعس ، لـە سـەر کێشەی کـورد بـە سـەرۆکایەتی – عیسمەت شـەریف وانلـی– کـە ئەندامانی شـاندەکەش لـە شـەریف بومفره ، کـە یـەکێك بـوو لـە سـەرۆکی شـۆڕشـی جـەزائیرو جـان کلۆرلـوتی ئەنـدامی یەکیـەتی جیهـانی مـافی مـرۆڤ و ، یوسـف بـەری کـە قەشـەیەکی باشـووری کوردسـتان بوو.

بەڵام هەوڵـەکان لەگـەڵ رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بێ سـوود بوون و لـەدوای ماوەیـەك ، لـە١١/١٧ی هـەمان سـاڵ عیـسمەت شـەریف وانلـی راپـۆرتێکی تیروو تەسەلی لە سەر ئاکامی گەشتەکەی بۆ ئێراق ولە سەر باری باشووری کوردستان بڵاوکردەوە لەلایەنە باش و خراپەکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٥/٨/٢٦ گرێدانی کۆنگرەی خووێنـدکارانی کـورد لـە بـەرلینی پایتـەختی ئـەلمانیای رۆژئاوا ، کە ئەم کۆنگرەیە هەلووەشێندرایەوە بەهۆی هەلواسینی وێنـەی بـارزانی لەسـەر دیـواری هـۆڵی کۆنگرەکـەو لەهـەمان کـات بـەهۆی نـاڕەزایی هەندێ لەئەندامانی کۆنگرەکە ، کە لایـەنی دیکـەی رامیاری بوون. لـە سـەر باری کورد لە کوردستان .

١٩٧٥/٩/٦ لێــدانی گوومەلــەرزە لــە شــاری – لیــیس –ی کوردنــشینی بــاکووری کوردستان ، کە بووە مایـەی مردنـی زیـاتر لـە ٤٠٠٠ چوار هـەزار هـاووڵاتی کـوردو زامـدار بـوونی بـە سـەدا هـاووڵاتی و وێرانکردنـی شـارەکەو کێڵگـەو کارگەو دووکـان و باڵەخانـەو چەندین کـەل و پـەلی دیکـە ، کـە شـاری لیـیس نزیکەی ١٠٠ کیلۆمەتر لـە شـاری دیاربـەکری باکووری کوردسـتان دوورە و کەوتۆتە سەرووی شاری دیاربەکر .

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە کـاری جینۆسـاید تـەنیا بـە بۆمـب و مووشـەك ئەنجام نادرێت . نووسـەرو رۆژنامـە نووسـی ئـەلمانی – دیـر شـپیگڵ – لـە

بابەتێکیدا نووسیوویەتی و دەڵێ:-
تورکەکانی تورکیا دەڵێن ، بە هیچ جۆرێك کورد نییە ، گەر هەشبن ئێمە هەر گیز بیر لەوە ناکەینەوە یارمەتیان بدەین . بۆ یارمەتی و کۆمەکی ئێووەشمان ناویٚ سەریان بە گۆڕی بابیان ، بەم شێوەیە دەرەجە دارێکی تورك بە ناوی – مەهدی جالدی – بە تووڕەیی نزیکەی بیست جووتیارێکی گووندی – یلزدر – ی دەدواند کە لە بەر دەمیان وەستا بوون ، ئەمەش لە راپۆرتێکی رۆژنامەوانیدا تۆمار کراوە کە – دیر شپیگلٚ – ی ئەلمانی بلاوی کردۆتەوە.
ئەمەش لە کاتێك بووە ، کە بوومەلەرزەکەی مانگی//١٩٧٦/١١ ، لە گووندی نێوو براودا بوو ، و بە تەواوەتی وێرانی کردبوو ، کە زیاتر لە دوو سەد گووندی چڕە دانیشتووانی رۆژهەلاتی تورکیای وێرانکردبوو ... ئەو بیست جووتیارە ، ئەوانە بوون کە لە کۆی زیاتر لە دووسەد هاوولاتی خەڵکی گووندی ناوبراو مابوونەوە و نەمردبوون . ئەمەش دوای پێنج رۆژ لە کارەساتەکە بوو ، بەر لەوەی چ کۆمەکیان بگاتیٚ .
لە دوای ئەوەی سەربازانی تورك گەیشتنە گووندە وێرانەکە ، ئەو بیست جووتیارە تۆزێك هیوایان پەیدا کردەوە ، چونکە بە هۆی برسییێتی و سەرماو تۆفی لە رادەبەدەر بوو و کەوتبوونە نێوان بەرداشی مەرگ و ژیانەوە . کە دڵیان بەوە خۆشبوو کە خیوەت و خواردن و جل و بەرگ لەو سەربازانە وەردەگرن ، کە گوایە بۆ یارمەتی دانیان هاتبوون .
بەلاٚم سەربازەکان بە کاری دیکە هاتبوون ، کە رانەسپێردرابوون کە یارمەتی کوردەکان بدەن . بەلکوو بۆ ئەوە هاتبوون کە ئەندامانی شاندی کۆمەك دەربکەن ، ئەو شاندەی کە جفاتی مامۆستایانی تورك – تۆپ ، دار – دوای رۆژێك لە رووداني کارەساتەکە ناردبوویان بۆ ئەو ناوچەیە تا بە پشتی هێسترو وولاٚخ کۆمەکی پێویست بگەیەننە لێقەوماوەکان . سەربازەکان وا تێگەیانران کە ئەو مامۆستایانە جێی گوومانن و گوومانی ئەوەیان لێدەکریٚ کە بانگەشەی کۆمۆنیزمی و جوودا خوازی لە نێوو خەلکی ناوچەکەدا بلاٚو دەکەنەوە .
لەگەلٚ ئەوەشدا هەرچەندە ئاکام و ئەنجامی بوومەلەرزەکە بۆ ناوچەکەو

خـەلکی ناوچـەکە کارسـاتێکی گـەورەبوو ، کەچـی رژێمـی تورکیـا دەمـوو دەست لەشکرکێشی سەربازی بۆ ناوچەکە رەوانە کرد ، کە بووە هۆی ئـەوە کارەسـاتەکە زیـاتر بکـات ، ئـەوە بـوو کۆمەکـە پێویـستیەکان نەگەیینـە شـووێنێکی ناوچـەی لێقـەوماوەکان ، زۆربـەی قوربانیـانی کارەسـاتەکە کـە ژمارەیان لە ١٠,٠٠٠ دە هەزار هاوولاّتی زیـاتر بـوو . پاش بوومـە لەرزەکە لە سەرماو برسان مردن .

هـەروا ئـەو چاودێرە نێـوو دەوڵەتیانـەی کە لـە هـەموو گۆشـەو کەنارێکی جیهان هـاتبوون ، نـەیانتووانی سـەردانی کوردسـتان بکـەن ، یـان چۆنیەتی دابەشکردنی ئەو هەموو کۆمەکەی کە لە گەڵ خۆیاندا هێنابوویـان ، بەسـەر خەلکی لێقەوماوی کارەساتەکەدا بدینن ... هـەر چەندە سـەرەك وەزیرانـی تورکیـا – سلێمان دیمیریـل – بـە توورەییـەوە رایگەیانـد گـووتی :- ئـەو پەری گەوجەتیە کە گوومان لـە پێشکەش کردنـی ئـەو کۆمەکـەو یارمەتیانـە بکـرێ کـە زۆر بـەرێك و پێکـی ئەنجامـدراو ... و بیـست فرۆکـەی بارهـەڵگر رۆژانە بەرەو ناوچەی بوومەلەرزەکە دەچوون و ... و ... سـووپای تـورك بـە گیانێکی بەرزی پر فیداکاری یارمەتی بێ ووێنەی پێشکەش کردووە .

بـەلاّم لــە راســتیدا ناوچــەکانی رۆژهــەلاّت ، پێــچەوانەی ئــەو ووتانــەی دەســـەلماند ، ئـــەم دیاریـــدە تفـــت و تاڵـــە ، گـــەلێك لـــە چـــاودێران و رۆژنامەنووسانی تورك و بێگانەی ، بە جیاوازی هەڵوێستیانەوە دەرهەق بە رژێمی تورك ، والێکرد کە بەراشکاوی ئاماژە بۆ راستیەکانی رەوش و بارو دۆخەکە بکەن .

بـۆ ووێنـە رۆژنامـەی – جمهوریـەت –ی تـورکی کـە رۆژنامەیـەکی مەیلـەو لیبراڵە نووسیوویەتی :- سووپای تورك ئەو خەستەخانە مەیدانیانـەیان بۆ خۆ زەوتکرد ، کە ووێلایەتـە یـەکگرتووەکانی ئەمـەریکا نـاردبوونی ، هـەروا پـەیامنێری – دەیلـی ئـێکس پـرێس – لـە شـاری لەنـدەن ، وێـرای ئـەوەی هێـزی سـووپاو پـۆلیس کۆسـپ و تەگـەرەی زۆریـان خـستبووە رێیـیّ ، توانیبووی خۆی بگەیەنێتە ناوچە لێقەوماوەکەو نووسیوویەتی:-

کە بەچاوی خۆی چەندین کۆمـەك و دەرمـان و کەرستـەی پزیـشکی دیتـووە کە لەو مەیدانە فرێ دراون ، بەو هەنجەتەی کە شووێن نییە بۆ هـەڵگرتنیان . ئەمـە لـە کاتێکـدا بـوو کـە سـەربازانی پـر چـەکی تـورك لـە دووری چـەند

مـەترێك لـەو شـووێنەوە ئێـشكی پـەنجا خیوەتیـان دەگـرت كـە وویلایەتـە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا ناردبووی ، سەربازە توركەكان چاوەروانی هەلێك بوون دەست بە سەر ئەو خیوەتانەدا بگرن و بۆ خۆیان بەرن .

هــەروا نووســەری ئــەلمانی – بـۆرگن رووت – نووسـیوویەتی و دەڵــێ:– بەشێك لـەو كۆمـەك و پیتاكانـەی كە بۆ قوربانیـانی بوومەلەرزەكـەی ناوچـە كوردیــەكان نێردرابــوون ، لــە هــاوینی دواتــر بینرابــوون كــە لــە هاوینــە هـەوارەكانی دەریـای ئیجـەدا دەفرۆشـان ، كـە ژمارەیـەك لـە فەرمانبـەرانی مانگی سووری توركی مۆڵتی سالأنەی خۆیان لەوێ دەبردە سـەر ، لـە نێـوو ئەو خیوەتە گەورانەدا دەنووستن . كە كاتی خۆی ئەمـەریكا ناردبوونی تـا بكرێن بە خەستەخانەی مەیدانی لە ناوچەی لێقەوماوەكاندا .

هـەروا نووسـەری ئـەلمانی – بۆرگن – دەڵـێ"– كـە بـەوە ناسـراوە كـە گوایـە دژی رامیاریـەتی توركـە دەربەهـەق كـورد ، بـە ویژدانـەوە رای خـۆی تۆمـار كردووە و دەڵێ :– بوومەلەرزەو قەدەخەكردنی گەیاندنی كۆمەك ، نموونەن كە چۆن كارەساتە سرووشتیەكان دەكرێن بە چەك دژی كوردی سـەرسەخت و كۆڵنـەدەر ، بە تایبـەتی كـە ژیـانی كـورد بـەلای حكوومەتـەوە مەسـەلەیەك نییە شایستەی بایەخ پێدان بێ .

ئەمەیــە رژێمــەكانی كــە كــوردو خــاكی كوردیــان پێلكێنــدراوە ... بــەلأم سەركردایەتی كورد ...؟...!.

سەرچاوە:– كورد – گەل لە خشتە براوی غەدر لێكراو – دكتۆر گوێنتەر دێشنەر– وەرگێرانی بۆ كوردی – حەمە كەریم مارف – چاپی دووەم /١٩٩٩ .

١٩٧٥/٩/٦ نووسـەرو رووناكبيرى بەناوبانگى عەرەب محەمەد حەسنێن هەيكل و رۆژنامە نووس و نووسەرى ميسرى ئەوكات و، سەر نووسەرى گۆڤارى – العربيـــەـى كـــوويتى بــوو، ديمانەيـــەكى گفتووگـــۆيى لەگـەڵ سـەركردەى كورد مستەفا بارزانى بەزمانى عەرەبى لەژێرناونيشانى – مقابلــة مـــع صـــقر عجـــوز مـــن كوردســتان– بلاوكـردەوە و كـە لـە پرسيارێكيدا دەڵێت:– بۆ واتان بەسەرهات...؟. لە وولامدا بارزانى دەڵێ :– ان ملايين الاطنان من العدالة تباع ببرميل من النفط–

١٩٧٥/٩/٧ دوا خـوولى بـست و چـوارەمى پەرلـەمانى ئێـران بـوو ، كـە دوا خـوولى پەرلەمانى شاهەنشانەى بوو ، لەو كاتە شاى ئێران پارتێكى نوێى بەناوى – رسـتاخيز– راگەيانـدو كرديـە تاكـە پـارتى وولاَت و دەسـەلاَت لـە سـەر گەلانى ئێران بە تايبەتى لە كوردستان .

١٩٧٥/٩/١٥ بابوانيووگينيـــــا ســـــەربەخۆيى خـــۆى بەجيابوونـــەوە لـــە ژێـــر دەســـەلاَتى ئوســـتراليا راگەيانـــدو ســـەركردەى پـارتى بـابخوا – مايكـل سۆمار– پۆستى سـەرەك وەزيرانـــــى يەكـــــەمى وولاَتەكەى گرتـە دەسـت. ئـەم راگەياندنـەش لـە شـارى – بـۆرت مـۆرزبى – ى پاينـەخت بـوو . كـە ژمـارەى دانيـشتووانەكەى ، ٢٠٨,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا ژمـارەى

دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ٤,٦٤٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە , هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٤٦٢,٨٤٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی، ٢٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٥/١١/٦ ڕژێمی بەعس لە ئێراق چەندان گەرەکی کوردانی لە ناو جەرگەی شاری کەرکوك لە گەڵ زەویدا تەختکردوون و خەڵکەکەش بە زۆرە ملیّ ڕاگوێزاند ، یاخوود ئاوارەی شارەکانی دیکەی کوردستان و ناوەراستی ئێراقی کرد ... کەرکوك بە هەردوو بڕیاری ٦٠٨ لە ١١/٦ و بڕیاری ٤١ لە ١٩٧٩/١/١٩ سنووری پارێزگـای کـەرکوکی بەشـێوەیەك بەرتەسککردەوەو لـە کـۆی ٧ قـەزاو ٢٣ ناحیـەو ١٤٣٨ گونـد ، تـەنها ٣ قـەزاو ٩ ناحیـەو ٥٩٠ گونـد مایەوە ... پارێزگای کەرکوك بەر لەدابڕانی قەزاو ناحیەکان پێك هاتبوو لە :- قـەزای کـەرکوك : سـاڵی ١٩٥٧ پێـك هـاتبوو لـە ٤ ناحیـەو ٥٦٨ گونـدو ژمارەی دانیشتووانی ٢٢١,٨٥١ هەزار کەس بوون .
هەروا قەزای کفری بەگوێرەی ئاماری ساڵی ١٩٥٧ پێك هاتبوو لە ٤ ناحیەو ٣٧٧ گونـدو ژمـارەی دانیـشتووانی ٦٤,١٣٥ کـەس بـوون ... قـەزای خورماتوو بەگوێرەی ئاماری ١٩٥٧ پێك هـاتبوو لە ٦ ناحیـەو ٢٣٧ گونـدو ژمارەی دانیشتووانی ٦٨,٥٥٤ کەس بوون ، قەزای چەمچەماڵ بەگوێرەی ئاماری ١٩٥٧ پێك هاتبوو لە ٢ ناحیەو ٢٢٠ گوندو ژمارەی دانیشتووانی ٣٤,٢٩٩ کـەس بـوون ... قـەزای حەویجـە پێـك هـاتبوو لـە ٢ ناحیـەو ١٢٨ گوند ... قەزای دوبز پێك هاتبوو لە ٣ ناحیەو ١٠٩ گوند .
پارێزگای کەرکوك دوای دابڕانی قەزاو ناحیەکانی بە هەردوو بڕیاری ٦٠٨ و ٤١ هەسـیّ قـەزای چەمـچەماڵ و کـەلارو کفـری بـە بڕیـاری ٦٠٨ و خوورماتوو بە بڕیاری ٤١ بە سەرجەم ناحیەو گوندەکانیەوە کە پێك هاتبوو لە ١٤ ناحیـەو ٨٤٨ گونـد ، خرانـە سـەر سـنووری پارێزگـای سـەلاحەدین و دیالەو سلێمانی .
دانیـشتووانەکەی زیـاتر لـە ٣٥٠ هـەزار کـەس دەبـوون و رووبـەری لـە ٢٠٣٥٥ کیلۆمەتر چوارگۆشەو کراوەتە ١٠٠٢٣ کیلۆمەتر چوار گۆشـە ، کە رووبەری ١٠٣٣٢ کیلۆمەتر چوار گۆشەی لێدابڕا .
کـە بـەم شـێوەیە قـەزای کـەرکوك ١٦٦٩ کیلۆمـەتر چوارگۆشـەی لێـدابڕاو

قەزای چەمچەماڵ ٢٤٥٤ کیلۆمەتر چوار گۆشەی لێدابراو خورماتوو ٥١٩١ کیلۆمەتر چوارگۆشەی لێدابراو هەردوو قەزای کفری و کەلار ٥٢١٤ کیلۆمەتر چوارگۆشەی لێدابرا .

١٩٧٥/١١/١١ کۆچی دوایی هونەرمەندی شێوەکار و ئەکتەرو دەرهێنەری شانۆیی جەواد رەسول ناجی ، بە هۆی نەخۆشی ئیفلیجی لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ... شایانی باسە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٩٢٢ لە شاری شاعیران و رووناکبیران لە شارۆچکەی کۆیەی سەر بە پارێزگای چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە شارەکەدا .

١٩٧٥/١١/١١ کۆماری ئەنگۆلا سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەناوی کۆماری ئەنگۆلای مللی بەسەرۆکایەتی فرانسیسکۆ داکۆستا لە وولاتەکەیدا ، کە ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – لواندا – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٢,٢٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١,٥٣٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٤٢,٦٧٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لەو وولاتەدا .

١٩٧٥/١١/٢٠ سەرۆکی ئەسپانیا فرانکۆ کۆچی دوایی کردو خوان کارلۆس جێگەی گرتەوە ، کە سەرۆکی لێژنەی لەناو بردنی دژی فرانکۆی گرتبووە دەست لە دامو دەزگاکانی وولاتەکەدا .

١٩٧٥/١١/٢١ ئەنجوومەنی سەرکردایەتی بەناوشۆڕشی ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، کە ٢٤٤ هاووڵاتی کوردی لە ژێرلێدان و ئەشکەنجەدان و بە مادەی ترشاتی گیانیانی پێ لە دەستدان ، ئەمەش کە ئاژانسی فەڕەنسی ئەو زانیاریەی بڵاوی کردەوە.

١٩٧٥/١١/٢٥

وولاتـــــی ســـــۆرینام ســـــەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیانـــد ، ســـەرەڕای بەرهەلـستکاری کردنـــی لەلایـــــەن ئـــــەو دانیشتووانانەی کە لە باشـــووری ڕۆژهـــەلاتی ئاسیا ڕوویان لەو وولاتە کردبوو . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – پاراماریۆ –ی پایتەخت بوو ، کە ژمـــارەی دانیـــشتووانەکەی ، ٣٣,٠٠٠ هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٦٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکـەی ، ١٦٣,٨٢٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکەی ، ١٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٥/١٢/٢

کۆچـی دوایـی نووسـەرو شـاعرو فۆلکلـۆر پـەروەری کـورد مامۆسـتا محەمەد تۆفیق وەردی ... شـایانی باسـە نـاوبراو لەسـاڵی ١٩٢٣ لـە شـاری کۆیـە سـەر بـە پارێزگـای هـەولێر لەباشـووری کوردسـتان چـاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە ، هـەروا لـە سـاڵی ١٩٤٤ بۆتـە مامۆسـتای پـەروەردە ، ، لەسـاڵی ١٩٤٥ پەیووەنـدی بـە بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد لـە ڕۆژهـەلاتی کوردستان کردووە .

دوای گەڕانـەوەی بـۆ شـاری کۆیـە لـە سـاڵی ١٩٤٧ ، چـووە ڕیـزی پـارتی کۆمۆنیـستی ئێـراق / ڕێکخـراوی کوردسـتان و بەدڵـسۆزانە کارەکـانی لـە هـەموو بوارەکـان بەسـەرکەوتووانە ڕاپەڕانـدووە تـاکو ماڵئـاوایی کردنـی

لەگەل و نیشتیمان .

١٩٧٥/١٢/٢٦ گۆڕینی پاشکۆی ڕێکەووتنامە بەدناوەکەی جەزائیر لەنێوان هەردوو ڕژێمی شا لە ئێران و بەعس لە ئێراق ، ئەویش بەگۆڕینی بڕگەی/٥ لەماددەی/ ٦ ، لە پەیمانی سنووری نێوودەووڵەتی و دراوسێیەتی لە١٣/٦ی هەمان ساڵ و لە٢٢/٦ی هەمان ساڵدا ، بەگۆڕینەوەی بەڵگەنامەکان ، لە سەر هەموو ڕێکەووتنەکانی پێشوو لە تارانی پایتەختی ئێران ، لە نێوان ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و ڕژێمی شا لە ئێران... ئەویش لە سەرخاکی ڕۆژهەلات و باشووری کوردستان.

١٩٧٦

١٩٧٦/١/١٢ کۆچی دوایی نووسەرو رووناکبیرو پسپۆر خاتوو – ئەگاتا کریستی – لە تەمەنی ٨٣ ساڵیدا ،. ئەم خاتوونە بە تەنیا قوتابخانەیەك بوو لە بواری رۆمانی تاوانکاری لە جیهان ، لە دوای – شەکسپیر – لە هەموو نووسەرانی دیکەی ئینگلیزی زیاتر کارەکانی بۆ زمانەکانی دیکەی جیهان بە چاپگەیاندراوە و خوێندەوارێکی زۆری بووە لە جیهان .

جێگەی روونکردنەوەیە کە ئەم خاتوونە لە ساڵی ١٨٩٠ لە شاری تۆرکای سەر کەناری خوارووی ئینگلتەرە چاوی بە جیهان هەلهێناوە ، هەر لە سەرەتای منداڵیەوە دایکی زۆر گرنگی پێداوە بە خوێندنەوەی چیرۆك و ووتەی بە ماناو سەرگووزشتەکان ، لە داب و نەریت و کەلتووری وولاتەکەیی و نەتەوەکان .

هەروا دایکی ئەگاتا تا تەمەنی هەشت ساڵی رەوانەی بەر خوێندنی نەکرد ، کەچی خاتوو ئەگاتا بەردەوام بەگژ ئەو کتێبانە دا دادەچوو کە لە ماڵەکەیاندا هەبوو ، بەو هۆکارە هەر لە خۆیەوە فێری خوێندەواری دەبوو لە رێگەی پرسیارکردن لە دایك و باوکی . دوای مردنی باوکی لە ساڵی/١٩٠١ دایکی ناردیە قوتابخانەیەکی ناوخۆیی ، دوای ئەوەی تەمەنی بووە ١٤ ساڵ بۆ خوێندن چووە فەرەنسا ، لەوێ زمانی فەرەنسی و وینە کێشان و بنچینەکانی ئیتیکێت و گۆرانی و پیانۆژەنین فێربوو.

دوای ئـەوە كەوتـە دوای پەیـدا كردنـی هاوسـەرێك و ئـەوە بـوو لـە مانگی/١٠/١٩١٢ ، ئەرشیبالد كریستی ناسی ، كە فرۆكەوانێكی گەنجی تەمەن ٢٣ سـالآن بـوو ، هـەروا لـە مـانگی /١٢/١٩١٤ دا بوونـە هاووسـەری یەكتر و ، لەوكاتەشدا جەنگی یەكەمی جیهانی بەرپا ببوو لە جیهان . لەبەر ئـەوە مـاوەی دوو رۆژ لـە گـەڵ تـازە بووكیـدا بمێنێتـەوەو تـا شـەش مـانگ نەیـدەتوواتی بێتـەوە . لـە بـەر ئـەوە ئـەگاتا گەرایـەوە ئۆركـای تـا لـە نەخۆشخانەیەك دەسبەكاربێ و خەریكی دەرمانسازی بێ .

هەروا لە ساڵی ١٩١٥ وەك ركابەریەك لە گەڵ خوشكەكەی بریاریدا رۆمانێك بنووسێ ، لەو ساتەوە كەسایەتی – هێرەكل بوارۆ – ی داهێنا ، كە پیرە تووێژەرێكی فەرەنسی بوو ، ماوەی ٥٥ ساڵ لـە رۆمانـەكانی ئـەگاتا ژیاو تەنیا سێ مانگ بەر لە مردنی خۆی كۆتایی بە ژیانی ئەو كاراكتـەرە هێنـا . كە لە نووسینی ئەو رۆمانەی بۆوە بە سێ پەخشكارانی پیشاندا ، هـەموو رەتیـانكردەوە ، بۆیـە لـە پەرگەیـەكی دانـاو خـەریكی دەرمانـسازی بۆوە لـە نەخۆشخانەكەدا .

دوای وەستانی شەڕ مێردەكەی گەرایەوە و لـە شـاری لەنـدەنی پایتـەختی بەریتانیا نیشتەجێ بوون ، لە ساڵی ١٩١٩ رۆزالیندەی كچی لە دایك بوو ، لە هەمان ساڵیش ، یەكێك لە پەخشكارەكان بریاری چاپكردنی رۆمانەكەی یەكەمی داو لە ساڵی ١٩٢١ دا بـلاوی كـردەوە و داهـاتی ئـەگاتا لـەو كتێبـە ٢٥ پاوەن بوو . لە سـاڵی ١٩٢٢ رۆمـانی – دووژمنـی نادیـار – ی بە دوادا هـات و لـەویش ٥٠ پـاوەنی پێبـرا ، هـەروا رۆمـانی سـێیەمی بـە نـاوی – كووشـتنی رۆچـەر كرۆیـدا – ی لـە سـاڵی ١٩٢٦ و بـەم رۆمانـە ناوبـانگی زۆری دەركرد.

دوای ئەوە خاتوو ئەگاتا تووشی خەمۆكی بێخەوی هات و لـە ١٩٢٦/١٢/٣ ماوەیەك وونبـوو ، ئـەویش بـە هـۆی مردنـی دایكی بـوو ، لـە وەرزی پـایزی ساڵی ١٩٢٨ دا ، بە شەمەندەفەر بەرەو ئێراق رۆیشت ، كە خـۆی حـەزی لـە وولاتێكـی گـەرم دەكـرد و لـەو گەشتەشـی بیرۆكـەی – تاوانێـك لـە شـەمەندەفەری خێـرای رۆژهـەلات – ی بـۆ هـات ، كـە لـە دواییـدا بـووە

فلیمێکی سینەمایی بە ناوی – ئینگرید بریگمان و شین کۆنری – گەشتەکەشی بۆ ئێراق سەردانی چەندین جێگەی شووێنەواری کردوو هەر بەم هۆیە تووانی لە ساڵی ١٩٢٩ شوو بە ماکس بکات و ماوەی هەشت ساڵ هاتوو چۆی نێوان شاری بەغداو شاری لەندەنی دەکرد .

هەروا ئەم ساڵانەشی ساڵانی ژیانی ئەدەبی بوو ، بە دانانی چەندین نووسین و رۆمان .

نووسینەکانی ئەم خاتوونە نەك هەر دەکرانە فلیمەکانی سینەما ، بەلکوو دەکران شانۆگەری لە بەریتانیا و وولاتانی دیکەی جیهان .

هەر بەم هۆکارە رێکخراوی یۆنسکۆ لە ساڵی ١٩٦١ دا رایگەیاند کە کارەکانی ئەگاتا کریستی پرفرۆشتن بوون بە زمانی ئینگلیزی لە جیهان ، ئەم خاتوونە لە کارەکانی بردەوام بوو تا ماڵئاوایی لە بوارەکانی ئەدەب و نووسین و رۆمان کرد لە جیهان .

١٩٧٦/١/١٩ لە راپۆرتێکی لیژنەی – بابگ– لە سەر شۆرشی ئەیلول ، کە پێشکەش بەکۆنگریسی ئەمەریکا کرابوو ، لە ناو ئەو راپۆرتە چەندین نهێنی شۆرشی ئەیلول و رژێمی بەعسی لە ئێراق و ئەمەریکای تیا درکاندبوو، ئەویش لە بواری پەیوەندیە هەمەلایەنەکان ، دوای ئەوە گۆڤاری دەنگی لادی – مێلیج ڤۆیس– راپۆرتەکەی لیژنەی – بابگ– ی لە ٢/٢٣ی هەمان ساڵ بڵاوکردەوەو چەند نهێنیەکی سەرکردایەتی شۆرشی ئەیلولی تیا درکاندبوو لە باشووری کوردستان .

١٩٧٦/١/١٩ لیژنەی بایك ئەو لیژنە بوو کە بە سەرۆکایەتی – ئویتس بایك – ئەندامی کۆنگرێسی ئەمەریکی دامەزراوە ، بۆ بەدووا داچوونی چالاکیەکانی نهێنی دەزگای هەواڵگەری ئەمەریکا . یەکێك لەو مەسەلانەش دەست تێوەردان بوو لەکاروباری کورد ، لیژنەکە راپۆرتی خۆی پێشەکەش بەکۆنگرێس کرد .

بەڵام سەرۆکی ئەمەریکا لەسەر راسپاردەی هینری کیسەنجەر نامەیەکی رەوانەی کۆنگرێسی کردووبیروو بۆ چوونی خۆی بۆ بڵاوکردنەوەی ئەو راپۆرتە راگەیاند بەبیانووری ئەوەی کە دژی بەرژەوەندیەکانی باڵای

دەوڵەتــە . کۆنگرێــسیش لــە دانیــشتنی ڕۆژی ١٩٧٦/١/٢٩ ڕەزامەنــدی خــۆی لــە ســەر بڵاوکردنــەوەی ڕاپۆرتەکــەدا ، تــەنها ئــەو کاتــە نــەبێ کــە دەسەڵاتی جێبەجێکردنی ڕازی دەبێ کەچی گۆڤاری – دەنگی لادی – کە لە شاری – جیرنتس – نزیك نیورۆك دەردەچوو . بڵاوی کردەوەو دەزگای ئاسایش ویستیان هەموو دەزگای کۆبوونەوەو ئەو ڕۆژنامەنووسەی لە وێنەیەکی ڕاپۆرتەکەی دەستکەوتبوو درایە دادگا .

شایانی باسە ئەم ڕاپۆرتە چەندین خاڵی بەرامبەر بەکورد لەدارشتنی پیلانی ڕێکەوتنامەی جەزائیری لەخۆ دەگرت .

١٩٧٦/١/٢١ یەکەم فڕۆکەی بارهەڵگری بــەریتانی بــە نــاوی کۆنگــۆرد دروســتکردنی تــەواو بــوو ، کەخێراییەکەی لەخێرایی دەنگ زیاتر بوو، لە هەمان کات یەکەم گەشتی لە

فڕۆکەخانەی هیترۆ لە لەندەنی پایتەختی بەریتانیا بەرەو وڵاتی بەحرەین دەست پێکرد لە جیهاندا .

١٩٧٦/١/٢٩ دەرچوونی بڕیاری ژمارە/٤١ لەلایەن سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق – ئەحمەد حەسەن بەکر – بە دروستکردنی پارێزگای سەلاحەدین ، کە ناوەندەکەی بکرێتە چوار قەزای لەخۆ گرتوو ، لەوانە قەزای ناوەندی تکریت و قەزای بەلەدو قەزای سامەڕاو قەزای خوورماتوو ، کە قەزایەکی کوردیو خاکی کوردستانەو لکێندراوە بە پارێزگای سەلاحەدین ، لەهەمان بڕیار ناوی پارێزگای کەرکوکی بۆ پارێزگای تەئمیم گۆڕی ، کەتەنیا دوو قەزای پێووە هێشتەوە ئەویش قەزای ناوەندی کەرکوكو قەزای حەویجەو دوایش قەزای دوبزی پێ لکێندرا لە ناوچەکەدا .

١٩٧٦/٢/١٥ بە مەرسوومێکی کۆماری لەلایەن سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعس لە ئێراق – ئەحمەد حەسەن بەکر – ناحیەی دووبز کرا بە قەزایەکی سەربەپارێزگای

کەرکوك ، کە لە ٩٨٪ . کوردبوونو قەزایەکە کە مەڵبەندی چاوگە نەوتیەکانی خاکی باشووری کوردستانی لکێندراو بەئێراقە لە ناوچەکەدا .

١٩٧٦/٢/٢٧ بەرەی میللی پۆلیساریۆ دژی دابەشکردن وەستان و، هەروا لە دژی شانشینی مەغربو لایەنە پەیوەندارەکان ، کۆماری دیموکراتی عەرەبی بیابانی سەربەخۆی ڕاگەیاند ، بەخەباتی شەڕی پارتیزانی کە کۆماری جەزائرو کۆماری لیبیا لەژێرەوە یارمەتیان دەدانو ، کە ئەنجامی بووە هۆی سەرکەووتنی بەرەی مللی پۆلیساریۆ ، کە مۆریتانیاو شانشینی مەغریب نیازی دابەشکردنی بیابانەکەیان هەبوو لە نێوان خۆیاندا .

تێبینی :- ئەمە وێنەی شا حەسەنی دووەمە

١٩٧٦/٣/٢٥ کۆچی دوایی شۆڕشگێڕو ڕوناکبیرو قارەمانی کورد - ئیحسان نوری پاشای خەندان - لە تارانی پایتەختی ئێران... شایانی باسە ئەم تێکۆشەرەی باکووری کوردستان دوای ٤٦ ساڵ لەدەربەدەری تەرمەکەی لەگۆڕستانی الزوار نێژراوە لە ئێران .

تێبینی :- خەبات و تێکۆشان و هەوڵەکانی ئەم کەسایەتیە لە ناوەڕۆکی کتێبەکە نووسراوەتەوە ، ئەمەش وێنەی خۆیی و هاوسەرەکەیەتی .

١٩٧٦/٣/٢٦ لە دوای هەوڵە بەردەوامەکان ڕژێمی تورکیا ڕێکەووتننامەیەکی نوێی سەربازی لەگەڵ ئەمەریکا مۆر کرد ، بەو پێیەخاکی باکووری کوردستانی

داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا ، زیاتر ببێتە بنکەی سەربازی ئەمەریکا بەرامبەر بەچەند پاداشتێکی ئابووری بۆ ڕژێمی سەربازی تورکیا ، لە لایەن ئەمەریکاو ماوەنەدان بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باکووری کوردستان ....!.

١٩٧٦/٣/٢٦ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی تەواو لە نێوان کۆماری میسرو دەوڵەتی ئیسرائیل ڕاگەیەندرا ، لە نێوان سەرۆکی دەوڵەتی ئیسرائیلو سەرەك کۆماری میسر ئەنوەر سادات لە شاری کامبدێفدی ئەمەریکا بە سەرپەرشتیو یارمەتی ئەمەریکا ، ئەویش بە کۆتایی پێ هێنانی کێشەی نێوان میسرو ئیسرائیلو بەرەو ئاسایی کردنەوەی بارودۆخی هەرێمی عەرەبی بەتایبەتی فەلەستین لە ناوچەکەدا .

١٩٧٦/٣/٣١ مۆکردنی ڕێککەووننامەی سنووورداری تاقیکردنەوەکانی ئەتۆمی لە ژێر زەوی ، لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەتو ئەمەریکا بە هەموو شێووەیەك لە جیهاندا .

١٩٧٦/٤/٥ لە دوای کێشەو ململانێی توونـدو تیـژی نێوان شانشین سیهانۆكو جوولانەوەی – خەمیری حومر– سەرەڕای دەستگیری گەلانی کە مبۆدیا بە بنەماڵەکەیو بەردەوامی جوولانەوەی کۆمۆنیستیو گەمارۆی نیشتەجێ لە سەر شانشین سیهانۆك . کە کۆمەنیستەکان هەڵسان بەراگەیاندنی کۆماری کەمبدۆیای دیموکراتی لە وولاتەکەدا.

١٩٧٦/٤/١١ کۆچی دوایی شاعیری ناوداری نەتەوەیی کورد مامۆستا – مەمدوح بریفکانی– لە باشووری کوردستان... شایانی باسە مامۆستای شاعیر لە ساڵی ١٩١١ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

١٩٧٦/٤/٢٨ نووسەرو شاعیرو نیشتمان پەروەری کوردی – مەلا شەریف ڕەنگەرێژان– لە شاری هەولێر کۆچی دوایی کردووە... شایانی باسە نابراو لە ساڵی ١٩٢٥ لە شاری هەولێر چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، یەکێك بووە لە دامەزرێنەری یەکێتی نووسرانی کوردستان لە ساڵی ١٩٧٠ لە دوای ڕێکەتننامەی /١١ ئاداری /١٩٧٠ .

١٩٧٦/٥/١٢ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری نیشتیمان پەرەوەری کوردستان – ئیسماعیل حەقی عەلی ڕەسول ئەحمەد ئاغا – ناسراو بە ئیسماعیل حەقی شاوێس – لەشاری سلێمانی .

جێگەی ئامـاژە پێکردنـە کـە ئیسماعیل حەقی شاوێس لەشاری مووسڵ لـە سـاڵی ١٨٩٤چاوی بـە جیهـان هـەلهێناوە ... ئـەوکاتیش باوکی ئەفسەر بووە لـە سـووپا لـە سـاڵی ١٩٠٤ ... دوای دەرچـوونی ئیـسماعیل حـەقی شـاوێس لـە قوتابخانـــەی – رەشـــیدیە –ی سـەربازی پەیوەنـدی بـە ئامـادەیی سـەربازی لـە بەغـدا کـرد لـە سـاڵی ١٩٠٧ ، پەیوەنـدی بەقوتابخانـەی دەریایی کرد لە شاری ئەستەمبۆڵی ئێـستای تورکیـا . لـە سـاڵی ١٩١١ پلـەی ئەفـسەری لەسـووپای تـورکی عوسمـانی بەدەسـت هێنـا بە پلەی – ملازمی دوو – لەریزەکانی سـووپای ئیمپراتۆریـەتی عوسمـانی بەشـداری لەگـەماروٚدان و کەپکردنـەوەی راپەرینەکانی نەتەوەیی داوە لەناوچەی بەلکان – یۆنان و سربیا و جەبل ئەسوەد لەنێوان ساڵەکانی ١٩١٢ – ١٩١٣ دا .

لەوکاتـەدا لەلایـەن شۆرشـگێرە یۆانیـەکان دەسـتگیرکراوە لەشـاری – سـالۆنیك – دوای ئـازادکردنی لەلایـەن یۆنانیـەکان گەراوەتـەوە شـاری ئەستەمبۆڵ و چووەتەوە رێـزی سووپای عوسمانی لە مانگی ٥/١٩١٤/ بە پلەی ملازم یەك – لەکاتی جەنگی یەکەمی جیهان لە ساڵی ١٩١٤ بەشداری کرد لەبەرەکانی شەڕدا .

دوای ئـەوە لەلایـەن هێزەکـانی سـووپای بـەریتانیا دەسـتگیرکراوەو دوورخراوەتـەوە بۆ وولاّتـی هندسـتان . لـە دوای کۆتـایی هـاتنی جـەنگی یەکـەمی جیهـان ئـازادکراوەو گەراوەتـەوە شـاری سـلێمانی لـە هـەرێمی باشووری کوردستان .

دوای ئەوە چووەتە رێـزی راپـەرین و هێـزە چەکدارەکانی شێخ مـەحمودی حەفیـد لـە سـاڵی ١٩١٩ ، و دوای ماوەیـەك بووەتـە سـەرۆکی شـاندی گفتوگـۆکردن لەگـەڵ ژەنـەراڵ – فرایـزەر – لـە پێنـاو دۆزینـەوەی رێگـە

چارەی کێشەی نەتەوایەتی کوردو نیشتیمانەکەیدا .
دوای ئـەوە هێزەکـانی سـووپای بـەریتانیا بـەدوای ئیـسماعیل حـەقی شــاوێس دەگــەران لــە پێنــاو دەســتگیرکردنی و ئــەویش لــە دوای خۆشـاردنەوەی روو لەگونـدی – بیـستان سـوور – دەکـات لـە رۆژهـەڵاتی شـارەزوورو دەبێتـە مـەلای ئـایینی لـە مزگـەوتی گوندەکـە بـەناوی مـەلا شاوێس .
بەڵام زۆر لەو گونـدە نەمایـەوە بەرەو تورکیـا رۆیـشتووە لەرێگـەی ئێـران و شـاری تـەبریز پەیوەنـدی بەسـووپای عوسمـانی کـردەووەو بـە شـداری لەشەڕەکانی دژ بە ئەرمینیاو ئاراس و فارس کرد لەنێوان ساڵەکانی ١٩٢٠ – ١٩٢١ .
هـەروا لـە مـانگی /١٩٢٣/٩ بـووە نـەقیب لـەرێزی سـووپای تـورك ... دوای ماوەیەك گەرایەوە ئێراق بە هـۆی بروانـەبوون بەئیسماعیل حـەقی شـاوێس لەلایـەن حکوومـەت و سـووپای تـورك ... دوای گەرانـەوەی بـۆ شـاری سلێمانی لە قوتابخانەیەکی شاری ناسریە بە بەرێوەبەر دامەزرا بەمووچەی ١٧٠ روپیەلە شارەکەدا .
دوای ئـەوە لـە مـانگی /١٩٢٥/١٠ بـەرەو فەرەنـسا بەرێکـەوت و لـە سـاڵی ١٩٢٦ گەرایـەوە ئێـراق و دووبـارە بـە مامۆسـتای قوتابخانـە دامەزرایـەوە .
دوای ئـەوە بـەهۆی بـاری نالـەباری ژیـان چـووە رێـزی سـووپای ئێـراق وبـە پلـەی – رئـیس – دامـەزرا . بـەڵام بـەهۆی بـیری رامیـاری لـەرێزی سـوپا دەرکرا .
دوای ئـەوە لـە پـایزی /١٩٢٧ دووبـارە بـەرەو فەرەنـسا رۆیـشت و هـەر لــەوێش بــەرەو لوبنــان رۆیــشت و لــە مــانگی /١٩٢٧/١٠ بەشــداری لــە کۆنگرەی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆیبوون کرد لەچیای – بحمدوون . لـە سـاڵی ١٩٣٩ گـەراوە کـاری فەرمانبەرایـەتی و کـرا بـە قائمقـامی قـەزای مەخمور و رانیەو چەندین جێگەی دیکە .
دوای ئـەوە لـە سـاڵی ١٩٤٣ – ١٩٤٥ لەبەرێوەبەرایـەتی تـوتن لـە قـەڵادزە کاری کردووە . ئەم کەسایەتیە کورد پەروەرە بە درێژایی ژیانی لە پێناو گەل و نیشتیمانەکەی کاری رامیاری و نەتـەوەیی و نیشتیمانی کردووەو هەوڵــەکانی بوونەتــە جێگــەی رەزامەنــدی هەڤاڵــەکانی لــەکاردا تــاکوو

ماڵئاوایی لەگەل و نیشتیمان کردووە لە باشووری کوردستان .

١٩٧٦/٥/٢٥ کۆچی دوایی شۆڕشگێڕو کەسایەتی ناوداری کوردستان ، بە تایبەتی پارێزگای هەولێر – ئەحمەد حەمەدمین بایز دەزیی– کە بەدرێژایی ژیانی لە گەنجیەوە تاکوو ماڵئاوایی کردنی لەگەڵو نیشتمان و جەماوەری ناوچەکەدا ، دژی داگیرکەرانی گەلانی ئێراق و کوردو کوردستان

بووەو درێخی نەکردووە لەبەرگری کردن .. شایانی باسە ناوبراو لەدایك بووی گوندی دووگرتکانی سەربەناحیەی قووشتەپەی پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان بووەو براگەورەی موحسن دزەیی و عومەر دزەیی بووە لە پارێزگاکەدا .

١٩٧٦/٥/٢٦ بە ئامۆژگاری سەرکردەی کورد مستەفا بارزانی سەرکردایەتی کاتی پارتی دیمەکراتی کوردستان ، پێکهێندراو بریار درا بە هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش ، بە ناوی شۆڕشی گوڵان ، کە تەواو کەری شۆڕشی

ئەیلول بوو ، ئەویش لە دوای نسکۆ پێهێنانی و بەردەوام بوونی بەرەو سەرکەووتنی یەك لە دوای یەکەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان ، لە هەموو بوارە جیا جیاکانی نەتەوەیی و

نیشتیمانی به پێی بارو دۆخی ناوچەو هەرێم جیهان .

جێگـەی شـێکردنەوەیه کـه بووژانـەوەی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان وا ئاسـان نـەبوو دوای نکسۆی ٣/٦ ، کـه لـه ئەسـتەمترین قۆنـاخی ژیـانی ڕامیاری ئەو پارتەدا بوو ، کە لە ١٩٦١/٩/١١ دەستی کرد بە ڕاگەیاندنی شۆڕشی گوڵان و هێنانە کایەوەی ڕێکەووتنامەی ١١/ئادار و داننان بە ماق کورد لە چوارچێووەی ماق ئۆتۆنۆمی لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێـراق ... لـەو کاتـەدا لەلایـەك لـە ڕووی نێـوو دەوڵـەتی و هەرێمایـەتی دۆستێك و یارمەتی دەرێکت و نەمێنێت ، لە لایەکی دیکە تاکە سیمبوولی دیـاری شـۆڕش – مـستەفا بـارزانی – بـوو کـە بـە ئاشـکرا دوای نـسکۆی شۆڕشـی ئـەیلول لـە چەندین گۆڤارو ڕۆژنامـەی دیـارو دیـداردا – مـستەفا بـارزانی – بڵێـت ئـیتر ڕۆڵـی مـن تـەواو بـوو ، شـۆڕش کۆتـایی هـات ، لەوکاتــەی کـە پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان خـاوەنی بـە دەیـا هـەزار پێشمەرگە بوو لەگەڵ دام و دەزگای میری و سەربازی و ڕاگەیانـدن و جگە لە پارەو پوول و جەماوەرێکی زۆرلە هەرێمەکەدا .

بـەڵام ئـەم هـەموو توانایـە وەك کڵۆی بـەفر لـە چـەند کاتـژمێرێك هـەمووی تیاواوە و هیچی نەما و ئەو پارتە تووشی بارێکی نا ئومێدی بوو لەگەڵ کۆتایی هاتنی قۆناخی شۆڕشی ئەیلول .

لــەو کاتەشــدا بیرووبۆچـوونی جیـاوازو تۆمـەتبارکردنی یـەکتری لـەناو سـەرکردایەتی شۆڕشـی ئـەیلول سـەری هەڵـداو بـیر لـە ڕێگـەی دیکـەی پەرەپێـدانی ئـەم شۆڕشـە و بـەردەوام بـوونی درا . لەلایـەکی دیکـەش جووڵانـەوەی ، واتـە ڕاگەیانـدنی یەکیـەتی نیـشتیمانی کوردسـتان لـە ١٩٧٦/٦/١ بەسەرکردایەتی جەلال تالەبانی ڕاگەیەندرا .

کە ئەمـەش بـووە کۆسـپێکی گـەورە بـۆ هەڵوویـست و بیری ڕامیـاری و نەتەوەیی پارتی دیموکراتی کوردستان ، کە خاوەنی شۆڕشی کورد بوو لە باشووری کوردستان .

دوای ئەو کارەساتەو مەرگەساتەی کە بە سەر بزووتنەوەی ڕزگاری کورد وگەلی کوردستان هات لە ئاکامی چەندین هەڵەی ڕابردوو ڕێك بوونی لە گـەڵ هەڵـەکانی دوای مـۆرکردنی ڕێکەوتنامـەی ١١/ئـادار و کاردانـەوەی لەسـەر بـاری کـورد ، بـە تایبـەتی لـە باشـووری کوردسـتان و نـەبوونی

پەیووەندی لەگەڵ وولاتانی دراوسێی کورد و وولاتانی دیکەی هاوخەمی گـەلی کوردسـتان و ڕانـەگرتنی هـاوکێش و هاووسـەنگی قۆنـاخی دوای مۆرکردنی ڕێکەوتنامەی ئادار .

ئەویش بە خۆ لە بیرکردن و بەلاوە نانی بیروو بۆچوونی نوێی دوای ڕێکەووتنامەی ئادارو لێك دابـــران لەگەڵ پارتی کۆمۆنیـــستی ئێراق / لێژنـەی هـەرێمی کوردسـتان ، کە هـاو خـەبات و هاووسـەنگ بوون لەگـەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان و گرتنی دوو ڕێگای جیاواز و دژ بە یـەکتری ... واتە پارتی ڕوو لە ڕێگایەك و پارتی کۆمۆنیستیش ڕوو لە ڕێگایەکی دیکەدا ، لە ئەنجام هەردوو پارتی هاو خەبات کۆتایی ڕێگاکەیان هەلدێر بوو لە هەموو بوارەکان ..؟..!

دوای چـەندین کۆبوونـەوە لـە نێـوان سـەرکردەکانی پـارتی دیمـوکراتی کوردستان بە سەرکردایەتی مەسعوود بارزانی و سامی عەبدولرەحمان و بـە ئامۆژگـاری مـستەفا بـارزانی و دروسـتبوونی چـەند کێـشەو بـە دوورکەووتنـەوەی چـەندین ئەنـدامانی سـەرکردایەتی پـارتی بـەهۆی جیـاوازی بیروو بۆ چوون ، لـە ئـەنجام کۆبوونـەوەی لەنـدەنی پایتـەختی بـەریتانیا لــە ٢٦/گــولان شۆرشــی گــولان ڕاگەیانــدرا ، لــە گــەڵ سەرکردایەتیەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان .

هەر لە دوای ئەم کارە لە کۆنگرەی ڕۆژنامەوانی سامی عەبدولرەحمان گەڕایەوە تارانی پایتـەختی ئێران و پاش تـەواو کردنـی چـەندین کـاری گرنگ و پێوویست .

سامی ڕووی کردە ناوچەی هەکاری بۆ سەرکردایەتی کردن و بووژانەوەی ڕێکخستنەکانی پارتی و چەکداری ، پارتی وردە وردە توانی خۆی بخاتە سەر پێ ، بەلام قۆناخێکی نالەبارترو دروست بوونی دژایەتی لە نێوان پارتی و یەکیەتی لە لایەك و ، لە نێوان یەکیەتی و پارتە کوردستانیەکانی دیکەی دروستبووی دوای نسکۆی شۆرشی ئەیلول لە هەرێمەکەدا .

لە هەمان کاتیش دروستبوونی دژایەتی نهێنی لە نێوان پارتی و پارتە کوردستانیەکانی دیکە سەرەڕای بوونی پەیووەندی بەهۆی بوونی دژایەتی کردنی یەکیەتی ، کە پارتی بە دووژمنی سەرەکی دادەنا لە گۆڕەپانەکەداو بە دروستبوونی هاوبەشی دووژمنایەتی و سەرکردایەتی جووڵانەوەی

گەلی کوردستان و نەمانی ڕۆڵی پارتی وەك بەر لە نسکۆی شۆڕش لە باشووری کوردستاندا .

١٩٧٦/٦/١ دامەزراندنی یەکیەتی نیشتمانی کوردستان بەسەرکردایەتی جەلال تاڵەبانی لە باشووری کوردستان ، کە بووە هۆکارێکی کاریگەری گرنگ لە بەرەو پێشبردنی باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد بە هاوپەیمانی لەگەڵ پارت و ڕێکخراوە کوردستانیەکان سەرەڕای سەرهەلدانی کەمو کوڕی و کێشەی تایبەتی لە نێوانیان ، بە تایبەتی لە گەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان ، لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٧٦/٦/١ گەڕانەوەی ئەندامی سەرکردایەتی یەکیەتی نیشتمانی - ئیبراهیم عەزۆ - بە یاوەری - ٣٦- پێشمەرگە لە سووریا بەرەو کوردستان ، کە ئەم ڕۆژە بە سەرەتای هەڵگیرسانەوەی شۆڕشی نوێی کورد لە باشووری کوردستان دادەنرێت شان بەشانی چالاکیەکانی دەست پێکردنەوەی شۆڕشی گولان لەدوای شکستی شۆڕشی ئەیلول . ئەویش لە ئاکامی مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی جەزائر لە نێوان ئێراق وئێراندا .

١٩٧٦/٦/٢٤ ڕاگەیاندنی یەکگرتنەوەی هەردوو ڤێتنامی باکوورو باشوورو دامەزراندنەوەی لە یەك دەووڵەتی ڤێتنامی، ئەویش لە دوای ٣٠ ساڵ لە شەڕو پێکداداان بە ڕزگار بوونیان لە مەرگەساتی جەنگی بەسەردا سپێنراویان لە لایەن ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانیدا .

١٩٧٦/٦/٢٦ ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی وولاتی سیشل ، بە ناوی کۆماری سیشل لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیاو شانشین ئەلیزابت شانشینی بەریتانیا وەك ڕاوێژکار لە هەڵسووڕاندنی کاروباری دەرەوەی پەیوەندیەکانی سیشل سەرپەرشتی دەکات . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – ڤکتۆریا – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦٢٥ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤٨٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٦/٧/٢ لە دوای شەڕو پێکدادان وکێشەو ململانێیەکی تووندو دژواری بێ وێنە بە دەست تێوەردانی لەلایەن ئەمەریکاو گەیشتن بەڕاستیە هاوبەشەکانی وولاتەکە ، هەردوو ڤێتنامی لێك ترازاندراو یەکگرتنەوەی خۆیان بە شێووەیەکی فەرمی و یەکجارەکی بەجیهان ڕاگەیاند ، بە ڕزگار بوونیان لە دەست تێووەردان و وێرانکردنی وولاتەکەیان . لەلایەن ئەمەریکا هاوپەیمانان.

١٩٧٦/٧/١٧ پێشبڕکێی یارییەکانی جامی جیهانی – ئۆلەمپیات– لە مۆنتریالی کەنەدا ئەنجام دراو بەردەوام بوو تاکوو ٨/١ی هەمان ساڵ . لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٧٦/٧/٢٨ بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ژمارە/٨٢٤ تایبەت بەناحیەی داقوق ، هەروا بڕیاری ژمارە/ ٩٤٩ لە١٩٧٧/٨/٢٣ تایبەت بە هەردوو ناحیەی ئاڵتون کۆیری و دوبز لە

باشووری کوردستان بە گشتی و بە تایبەتی لە پارێزگای کەرکوك و بە دەست بەسەرداگرتنی زەوی کشتووکاڵی بە بەرامبەر – بە پارە– و دابەش کردنی بەسەر جووتیارە هاوردەکانی عەرەب لەپارێزگای کەرکوك و قەزاو ناحیـــەکان... ئــەویش بەراگوواســـتنی دانیـــشتووانە کوردەکـــان و جێگرتنەوەیان بە عەرەب.

ئەمــە نەخـــشەی پارێزگـــای کەرکوکـــە هـــی ســـاڵی ١٩٦٠ لـــە دوای بـــە عــــەرەبکردنی ئـــەم پارێزگایـــە لـــە ســـاڵی ١٩٢٠ ەوە و لـــە دوای کودەتـــا

شۆمەکەی بەعس لە ساڵی ١٩٦٣ تا رووخاندنی کە لە ناوەرۆکی کتێبەکە دیاری کراوە ، دەتوانی بەراوردی بکەیت کە چۆن رژێمە یەك لە دوای یەکەکان خاکی کوردیان داگیر کردووە ، نەك هەر لە پارێزگای کەرکوك بگرە لە پارێزگاکانی مووسڵ و تکریت و دیالە و کووت ، ئەمە نەك لە ئێراقی بە زۆر دروستکراو لە سەر خاکی کورد ، هەروا لە سووریاو لە تورکیاو لە ئێران . کە لە سەرەتای فتووحاتی ئیسلامی تا کۆتایی ٢٠٠٨ لە ناوەرۆکی ئەم کتێبە قۆناخ بە قۆناخ دیاری کراوە ... ؟... بەلام ...!. ئەی کورد ...؟!.

شایانی باسە بەدەیاو سەدا بڕیارو رێنمایی و ئامۆژگاری بە بە عەرەبکردنی هەرسێ پارێزگاکانی مووسڵ و دیالە و بە تایبەتی پارێزگای کەرکوك لە باشووری کوردستان ، بە هێنانی عەرەب لە عەشیرەتەکانی شەمەرو جبوورو زەوبەع و ئەبوولعەمدان و حەدیدو بە دەیا کاری دیکە لە رۆژی کودەتای بەعسیەکان لە ١٩٦٣/٢/٨ تاکورووخانی رژێمی سەدام لە٢٠٠٣/٤/٩ بەردەوام بوولە هەرێمەکەدا ، بەپێی توانا لەخوواست و وویستەکانیان و ، پیاویش نەبووە بەرگری لەتاوانەکانی رژێمی بەعس لەئێراق و نامەردایەتی عەشیرەتە عەرەبەکان بکات لە هەرێم و ناوچەکەدا .

کە عەرەب هەرعەرەبەو جێگەی بڕواو متمانە پێکردن نین ، گەر بەرماڵی نووێژکردنیان بەرەو کوورسی مەحەمەدی موختار بەرز بێتەوە ، لە بەر ئەوەی عەرەب فرت و فێڵ و درۆو سەختەبازی بەئازایەتی و پیاوەتی و سەربەرزی دەزانن نەك بەپێچەوانەوە...!.

١٩٧٦/٨/٢١ جێگری سەرۆکی رژێمی بەعسی لە ئێراق ئەوکاتە سەدام حسێن لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی بە ناو نیشتمانی ئێراق بڕیاریدا بە گوواستنەوەی گوندەکانی سەر سنووری نێوان ئێراق و تورکیا لە سەر خاکی کورستان ، ئەویش بە قووڵایی ٢٠ کیلۆمەترو بە درێژی سنووری نێوانیان لە سەر خاکی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق و باکوری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا بە پێی پەیمانی سایکس-بیکۆو جێ بەجێکردنی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ ی هاوپەیمانان‌دا .

١٩٧٦/٨/٢٥ ڕژێمـی بەعـسی لـه ئێـراق لـه هەڵمـەتێکی نامرۆڤانـه دەسـتی کـرد بـه گوواستنەوەو دەرکردنـی دانیشتووانی گوندەکان ، لـه قـەزای مـەخمور بـه هەرسـێ ناحیەکـەی ، قـەراج و ، گـوێڕو ، بـه تایبـەتی ناحیـەی دیبەگـه لـه کەندێناوە ، کە سەر بەپارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .
ئـەویش بـه جێگـه گرتنـەوەیان بەعـەرەبی هـاوردەی بـەدوو لـه بیابـانی باشـووری ئێـراق و وولاتـی سعوودیه ، بەسەرکردایەتی شێخ عەواس ، کە گونـدی سەبەشـاخی مەڵبەنـدی عەشیرەتی سیانەکانی کردبووە مەلبەنـدی عەشیرەتەکەیان لە و ناوچەیەدا .

١٩٧٦/٩/٩ ڕابـەرو دامەزرێنــەری پـارتی کۆمۆنیـستی چـینی مللـی و دامەزرێنــەری کۆماری چینی میللی – ماوتسی تۆنگ – له شاری پەکینی پایتەختی چین ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کرد ، دوای ئەو زینك لکسیاوبینك ، جێگـەی گرتـەوە لـه هـەموو بـوارە جـۆراو جۆرەکانی دەسـەڵاتی دەووڵـەت و پارت لە چینی مللیدا.

١٩٧٦/١٠/١٣ بەپێی نووسـراوی ڕەگەزنامـەی پارێزگـای مووسڵ بـەژمارە/١٢٢ ی هـاوپێچ بـه نووسـراوی بەڕێوەبەرایـەتی ڕەگەزنامـەی گـشتی لـه بـه غـدا/ش/أ ژمـارە/٦٧٢ لـه٩/٣٠ ، ی هـەمان سـاڵ بـەناوەڕۆکی فـەرمانی وەزارەتـی نـاوەخۆی ڕژێمـی بـەعس لـه ئێـراق ، ئـەویش بـه ڕاگوواسـتنی هـەموو ئـەو کوردە نیشتەجێیانەی کە لە دەرەوەی ناوچەکەن .
ئەویش بە گوواستنەوەی تۆمارگەکانی– ناسنامەی شارستانی – کورد لە ناحیەی زمار لە باشـووری کوردستان ، بۆمەڵبەنـدی قـەزای موسـڵ و جێگـه گرتنـەوەیان بەعـەرەبی هـاوردە لـه ناوچـه دوورەکـانی ناوەنـدو باشـووری ئێستای ئێراق .

١٩٧٦/١١/٢١ لـه سـێدارەدانی سـێ لـه ئەنـدامی سـەرکردایەتی کۆمەڵـەی ڕەنجـدەرانی کوردسـتان– خاڵـه شـەهاب و جەعفـەر عەبدولواحیـد و ئـەنوەر زۆراب– لـه لایەن ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە شاری بەغدا.

١٩٧٦/١١/٢٣ هێزەکانی سووپای ڕژێمـی بەعسی لـه ئێراق هێرشیان کـردە سەرناوچەی باڵـەکیان ، لـه ئەنجامـدا زیـانێکی زۆر لـه داگیـر کـەر کـەووت لـه لایـەن پێشمەرگەکانی شۆڕشی نوێی گەلی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو

بە ئێراق .

١٩٧٦/١٢/٣ وەرگرتنی پۆستی سەرەك كۆمارو پارتی كۆمۆنیستی كووبا لە لایەن فیدڵ كاستەرو ڕۆبر لەسەر وولاتەكەدا .

١٩٧٦/١٢/١٢ بە پێی بڕیارەكانی ئەنجوومەنی گشتی نەتەوە یەكگرتووەكان لە ساڵی ١٩٧٢ بە ژمارە/ ٢٩٥٥ ، كە گەلی كورد مافی خۆی بووەو هەیە لە تێكۆشانی چەكداری و ڕامیاری بەردەوام لە سەر خاكی خۆی بێت تاكوو بە دەست هێنانی مافە ڕەواكانی نەتەوەیی و نیشتمانی لە ژێر دەسەلاتی داگیركەران لە ناوچەكەدا .

١٩٧٦/١٢/٢٦ بەرپابوونی داستانی شارستێن ، لە نێوان هێزەكانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و پێشمەرگەكانی شۆڕشی نوێی گەلی كورد لە باشووری كوردستان.

١٩٧٧

١٩٧٧/٢/٨ مستەفا بارزانی نامەیەكی ئاراستەی سەرۆكی ئەمەریكا–جیمی كارتەر– كرد ، سەبارەت بە باری بارو دۆخی كورد لە باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێراق ، بەڵام نامەكەی بارزانی لەلایەن ئیدارەی ئەمەریكا پشت گوێ خرا. بەرامبەر بە داخوازیەكانی كورد لە باشووری كوردستان.

١٩٧٧/٣/١ لە پێناو كۆتایی هێنان و چارەسەری كێشە هەڵوواسراوەكانی نێوان پارتی و یەكێتی لە هەرێمی باشووری كوردستان ، لە ئەنجامی گفتووگۆی بەردەوام و دۆستەكانی كورد ، بووە هۆی مۆركردنی ڕێكەووتننامەی نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیەتی نیشتمانی كوردستان ، ئەویش لە سەر داوای ڕژێمی بەعسی لە سووریا كە لابالی چەپی پارتی بەعسی لە ئێراق بەشداری لەو ڕێكەووتنەكە كردو بە مۆركردنی ڕێكەووتنەكە لە

لایەن – باقر یاسین – بوو لە وولاتەکەدا .

١٩٧٧/٣/١٦ تیرۆرکردنی سەرۆکی پارتی سۆشیالستی پێشکەوتن و کەسایەتی ناوداری لوبنان و عەرەبی و جیهان – کەمال جان بۆلاد – بە فەرمانی هەردوو پارتی بەعسی لە ئێراق و سووریا بەتایبەتی لەلایەن سەرۆکی سووریا حافز ئەسەد .

مەلا مستەفای بارزان – کەمال جان بۆلاد

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە کەمال جان بۆلاد لەنژادا کوردەو لەمەزهەبی درزین ، کە ئەم مەزهەبە لە دێر زەمانەوە لە هەرێمی شام نیشتەجێن ، بە تایبەت لە سووریاو فەلەستین و لوبنانی ئێستا ... بنەماڵەی جان بۆلادیەکان لە بنەرەتا لە شاری ئەستانەی تورکیا نیشتەجێ بوونەو دەگەرێنەوە بۆ رەچەڵەکی ئەیوبی و لەسەرکردە سەربازیەکان بوونە .

هەروا ئەو بنەماڵەیە بەدرێژایی مێژووی ژیانیان بە ئازایەتی و چاونەترسی ناوبانگیان دەرکردووە چ دژی دەووڵەتی عوسمانی و رژێمە کۆنە پەرستەکان لە تورك و عەرەب ... ئێستاش ئەم مەزهەبە درزیانە کوردن و بەردەوامن لە سەر کارو کردەوەکانی خۆیان بە تایبەتی لە وولاتی لوبنان .

١٩٧٧/٣/١٨ رادیۆی دەنگی ئەمەریکا راگەیاندنی وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکا ی بلاوکردەوە کە :– کوردە شۆرشگێرەکان داوایان کردووە ئەمەریکا لەکێشەکانیان بپرسێتەووەو یاریدەدەریان بێت .

بەلام وەلامی وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکا بۆیان ئەوە بوو ، کە ئەوە کێشەیەکی ناوخۆی ئێراقەو ئەمەریکا خۆی لەقەرەی نادات .

گومان لەوەدا نیە کە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا – هنری کیسنجەر ، کە وێنەکەی دانراوە خۆی پرۆژەکەی شای ئێرانی سەبارەت بەکێشەی کورد

پەسەند کردبوو ... چونکە لەسەر ئەوە رێك کەوتبوون کە کوردەکان تەنها کارتی قومارن یان تەنها پوولی خەرجین .

هەر لەوکاتەدا بارزنی مستەفا لە نامەیەکیدا بۆ کیسنجەر دەڵێ :- ئێمە پێمان وایە وولاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا ئیلتیزامێکی ئەخلاقی و مەسئولیەتی سیاسیان لە ئەستۆدایە دەرهەق بەگەلی کورد , حکوومەتەکان بەخۆی گفتوو بەڵێنی داوە وابی ' هەر لەو پێوو دانگەوە تکا لە رێزدارتان دەکەین کە بەزووترین کات کارێك بکەن و فریامان بکەون ... بەلام بارزانی مستەفا هیچ وەلامێکی لەو بارەیەوە دەست نەکەوت .

لەم بارەیەوە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا کیسنجەر دەڵێ :- ئێمە زوڵمێکی گەورەمان لەکورد کرد ... لەکاتێدا دەبوایە ئێراق دژی سووریا بووەستێت , شەڕمان بەکورد راگرت و پشتمان تێیان کرد ... دکتۆر گوێنتەر دیشنەر ، لە دوادیمانەی رۆژنامەوانی کە لە گەڵ بارزانیدا کردبووی لەناو خاکی کوردستاندا و لە رۆژنامەی جیهاندا بلاوی کردبۆوە ، لە وەلامی پرسیارێك دەربارەی گەورەترین هەڵەی شەخسی کە خۆی کردبووی , پاش تێرامانێك بەدەنگێکی کە سەردار ژەنەرال وەلامی دابووەوە :- کە گەورەترین هەڵەی ژیانم ئەوەیە کە متمانەم بە وولاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا کردوو باوەرم بەو گفتوو بەڵێنانە کرد کە پێی داین .

سەرچاوە:- گوێنتەر دیشنەر - کورد گەلی لەخشتە براوی غەدر لێکراو ل/٣٣١-٣٤٢-٣٤٤-٣٤٥ .

١٩٧٧/٤/٥ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، ١٠ دە هاووڵاتی کوردی لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق لە سێدارەدا ، سەرەڕای ئەوەش ڕۆژنامەکانی بەعسی لە ئێراق بڕیارەکانی لە سێدارەدانی

ئەوهاوولاتیانەی بلاوکردەوە.

شایانی باسە بەر لەوەش لەمانگی/ ٣/١٩٧٧، ٢٩ هاوولاتی دیکەی لە شاری سلێمانی لە سێدارەدا ، کە تەرمەکانیان لە دیواری یەکێ لە مزگەووتەکان هەڵوواست لە ناو شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان .

١٩٧٧/٤/١١ نووسراوی وەزارەتی ناوەخۆی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ژمارە/١٦٣ ماوەی بەو کوردانەی کە لە سەر ماڵو حاڵو سامانیان لە پارێزگاکانی مووسڵو کەرکوكو دیالە لە باشووری کوردستان دەرکراون ، نەگەڕێنەوە شووێنی خۆیانو بە مانەوەیان لەو جێگایانەی کە لێی نیشتەجێکراون لە ناوەڕاستو باشووری ئێراق.

١٩٧٧/٥/١٨ بڕیاردانی بڕیاری ژمارە/٥٨٠ ی ساڵی/١٩٧٧ لەلایەن سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە سووریا ، کە بەو هۆیە ناوی گوندو شارۆچکەو شەقامە کوردیەکانی بگۆڕدرێن بۆ ناوی عەرەبیو ڕەشکردنەوەی ناوی کوردیو پێناسەکە لە ڕۆژئاوای کوردستانی لکێندراو بەسووریا لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٧/٦/١٠ بەڵگەنامەی کۆتایی کۆنگرەی دیبلۆماسی لە شاری ژنێف ، کە تایبەتمەند بوو بە پەرەپێدانو سەقامگیر کردنی یاسای نێوودەووڵەتی بە مافی مرۆڤایەتی و چارەسەری مافەکانی لە کێشەو ململانێی چەکداریو دیاریکردنی سنووری ئەو ڕەفتارو هاوکێشەیەلە هەرێم و ناوچەو جیهاندا

١٩٧٧/٦/١٦ دامەزراندنی - لیونێد بریژنێف- لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی سۆڤیەتیات و دەستەی بالای یەکیەتی سۆڤیەت بە یەکەم سەرۆکی یەکیەتی سۆڤیەت ، ئەویش یەکەم سەرۆك بووە بە وەرگرتنی سەرکردایەتی دەوولەت و پارت لە ماوەی مێژووی دەسەلاتەکانی یەکیەتی سۆڤیەتدا .

١٩٧٧/٦/٢٧ کۆماری جیبوتی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاندو حەسەن جولێت بۆ پۆستی سەرکۆمار هەلبژێردرا ، کە سەرۆکی پارتی جوولانەوەی سەربەخۆی وولاتەکە بوو . ئەم راگەیاندنەش لە شاری – جیبۆن – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ٤٨٦,٠٠٠، هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٧٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٣,٣٠٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٧ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٧/٧/٥ بە هۆی باری نالەباری ناوخۆو پەیوەندیەکانی دەرەوە و کاردانەوەی لە سەر پاکستان ، سەرکردەو سیاسەتمەداری پاکستانی - زیاءالحق - لە کودەتایەکی سەربازی دژی – زولفەقار عەلی بۆتۆ –دەسەلاتی گرتە دەست

لە کۆماری پاکستان.

١٩٧٧/٧/١٧ لە سێدارەدانی دوو نووسەرو شاعیری ئەلبانی – ویلسۆن بلوشمی – و- گنس لیکا – لە لایەن دەسەڵاتدارانی کۆمۆنیستی لە ئەلبانیا ، بە ناوی دووژمنانی گەلٚ .
جێگەی باسکردنە کە سەرەتای سەرکەوتنی پارتی کۆمۆنیست لە ئەلبانیا و لە ناوبردنی هێزە رامیاریەکانی دژ بە دەسەلآتی کۆمۆنیستی لەم وولآتەدا بە ناوی – دووژمنانی گەلٚ – و پاوانکردنی دەسەلآت لە لایەن ئەو پارتە بە پارتی تاکرەو لە ئەلبانیا . بە بۆنەی یادکردنەوەی ٣٠ ساڵەی تێپەربوون بە سەر لە سێدارەدانی ئەم دوو شاعیرە .
ئەویش لە فلیمێکی بەڵگەیی کە لە ئەرشێفی وەزارەتی ناوخۆی ئەلبانیا دەرهێنرابوو ، لە ٢٠٠٧/٤/٢٤ بە جەماوەرەکە نیشاندرا ، بە ئامادە بوونی سەرۆکی ئەلبانیا – سالم بریشە – لە شاری تیرانای پایتەختی ئەلبانیا .
ئەم دوو شاعیرە گەنجە کە ویلسۆن و بلوشی ، لە دایك بووی ساڵی ١٩٤٨ ، و گنس لیکا لە دایك بووی ساڵی ١٩٤٣ بوو لە ئەلبانیا .

١٩٧٧/٨/٧ شای ئێران محەمەد رەزا شا بە هۆی بارودۆخی بەرەو لێك ترازاوی ئێران – جەمشید ئامۆژگاری – کردە سەرەك وەزیران حکوومەتی ناوەندی لە ئێران
.

١٩٧٧/٩/٥ سەرۆکی سەندیکای گشتی پیشەسازی – هانس مارتن شلاید– لە شاری کۆلۆنی ئەلمانیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، کە لە لایەن سووپای سوور لێدراو لەگەڵ دوو لە پاسەوانەکانی کووژران و ئەویش رفێندرا.

١٩٧٧/١٠/٧ ئەنجوومەنی باڵای یەکیەتی سۆڤیەت لە دەستووری نوێی وولآتەکەیدا گۆڕینکاریەکانی دیاریکرد ، بەوەی کە هەموو نەتەوەیەك لە ناو سنووری یەکیەتی سۆڤیەت . دەبێ خاوەن ماف و چارەنووسی خۆیان بن.
بەڵام تەنیا کورد نەبێت ، کە مافی سەربەخۆیی لێ حەرام کراوە لەسەر خاکی خۆی کە کوردستانە لە کێشووەرەکەدا .

١٩٧٧/١١/٩ دەووڵەتی ئیسرائیل و کۆماری میسر رێکەووتنی ئاشتیان مۆر کرد بە دەست پێشخەری سەرەك کۆماری میسر ئەنوەر سادات و بە پاڵپشتی

ئەمەریکاو وولآتانی هاوپەیمان و رێکەووتنەکە سەرکەووتنی بە دەست هێنا لە گۆڕینی بارو دۆخی پەیوەندی لە نێوان وولآتانی عەرەبی و ئیسرائیل لە ناوچەکەدا ...؟.

١٩٧٧/١١/١٩ بە هۆی بارودۆخی نێوان ئیسرائیل و وولآتانی عەرەب بە تایبەت باری وولآتی میسر، سەرەك کۆماری میسر ئەنوەر سادات سەردانی شاری قوودسی پایتەختی ئیسرائیلی کرد ، کە ئەمەش بووە هۆی درووست بوونی ململانیٚ لە نێوان میسرو وولآتانی عەرەب لەهەرێمەکەدا.

١٩٧٨

١٩٧٨/١/٢١ بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ژمارە/١٣٤، ئەویش بە تۆمار کردنی ٧٨٠٠ خانوو لە ژێر ٨١ کۆمەڵگای نیشتەجێکردن بۆ دانیشتووانی عەرەب لە پارێزگاکانی مووسڵ- کەرکوك- دیالە... بەبیٚ بەرامبەر- هەروا بڕیارەکە ئاماژە بەوەش دەکات ، کە زیاتر لە ١١٠٠٠ خانووی نیشتەجیٚ لە سەر ٢٩ کۆمەڵگای زۆرەملیٚ بۆ کوردە ڕاگووێزراوەکان لە ناوچە ڕەسەنەکانی خۆیان لە پارێزگاکانی مووسڵ و کەرکوك و دیالەو قەزاو ناحیەکان و گوندەکان گوواسترانەوە بۆ پارێزگاکانی هەولێرو سلێمانی و دهۆك- ئەمە لەلایەك و لەلایەکی دیکەش جگە لەو کوردە ڕاگووێزراوانەی کە بۆ باشوورو ناوەڕاستی ئێراق ئاوارەکران .

١٩٧٨/١/٣١ شەهید بوونی ئارام لە گوندی - نەنگی سەری- لە ناوچەی قەراخی پارێزگای سلێمانی... شەهید ئارام یەکێك بوو لە دامەزرێنەری کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان و ماوەیەکیش سکرتێری کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان بوو لە باشووری کوردستان .

١٩٧٨/٢/١٨ ئەمیری کووێت ئەمیر- جابر ئەحمەد- دەسەلآتی ئەمیری کووێتی گرتە دەست لە دوای کۆچی دوایی شێخ عبدالله سالم لە وولآتەکەدا.

١٩٧٨/٣/٨ لە ئەنجامی بەرپابوونی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپای ئێراق و پێشمەرگەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان ، لە ئاکام سەعدی گچکە شەهید کرا ، لەگەڵ/٢٠ پێشمەرگە لە ناوچەی دەشتیۆی باشووری

کوردستان.

١٩٧٨/٤/١٩ نزیکەی /١٠٠٠ هەزار پێشمەرگەی یەکیەتی نیشتیمانی بەرەو سنووری ناوچەی بادینان بەرێکەوتن ... نیازیش لەم سوورانەوەیە ئەوە بوو کە کۆنترۆڵی ناوچەی بادینان بکرێت لەلایەن پارتی نوێ ، کە یەکەم بەیاننامەی بەزمانی عەرەبی بوو لە ٥,٢٢ ی هەمان ساڵ و راگەیاندنی یەکیەتی بە شێوەیەکی فەرمی لە ٦/١ ی هەمان ساڵ بوو . واتە لەوکاتە تەمەنی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان ساڵێك و دە مانگ و بیست رۆژ بوو ، کە ئەم هێزە دەستی کرد بە سوورانەوە لەناوچە جیاجیاکانی هەرێمی باشووری کوردستان .

مەبەستیش لێدانی پێشمەرگەی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو لە هەرێمەکەدا .

بەڵام پارتی توانی پێشیان بگرن و کەوتنە بەر لوولەی چەکەکانی پارتی و زۆربەی هەرە زۆری پێشمەرگەکانی یەکیەتی بکوژن و ، لەوانەش عەلی عەسکەری و دکتۆر خالید بوون ، کە هەردووکیان سەرکردەی لێهاتوو بوون بۆ شۆرشی نوێی گەلی کوردستان .ئەم کارەش بووە هۆی لە رزاندنی هەرمی یەکیەتی لەوکاتدا .

جێگەی ئامارژە پێکردنە کە کێشەی نێوان ئەم دوو پارتە خەباتگێرو شۆرشگێرە دەگەرێتەوە بۆ ساڵەکانی ١٩٦٤ و هەوڵەکانیان خەست بوونەوە لە پێناو لەناوبردنی یەکتری و گوورز وە شاندن لەجەستەی گەلی کوردستان و خاکی کوردستان ، بە پشتیووانی دوژمن و داگیرکەرانی کوردستان ... کە لەوکاتیش باڵی لاباڵی مەکتەبی سیاسی کەرت بووی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرکردایەتی ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی – ئیبراهیم ئەحمەد و مام جەلال – دەستیان لەگەڵ حکوومەتی ئەوکاتی ئێراق تێکەڵ کرد ، دژی جووڵانەوەی رزگاریخوازی کوردو لەلایەکی دیکە دژی پارتی دیموکراتی کوردستان .

لە هەمان کاتیش پارتی دیموکراتی کوردستان بەسەرکردایەتی بارزانی مستەفا هێزەکانی لە ئامادە باشییدا بوون بۆ لەناوبردنی چەکدارەکانی

یەکیەتی ، کە ئەوکاتە ناوزەند بوون بە جەلالیەکان و پارتیش ناوزەند بوون بە مەلاییەکان .

کە تاکوو ئێستاش ئەم دوو نازناوە لە کۆبوونەوەی تایبەتی هەردوو پارت دێت و دژی یەکترن ... دوای سالّی ١٩٦٤ یەکەم شەڕی نێوان پارتی و یەکیەتی کە لە سالّی ١٩٦٦ روویدا ، بەیەکەم شەڕ دێت لە نێوان ئەم دوو بیروو بۆ چوونە ، کە یەکیان حکوومەتی ئێراق پالّپشتی دەکردوو دووەمیان رژێمی شای ئێران ، کە هەدوو رژێم داگیرکەرو دوژمنی گەلی کوردو خاکی کوردستان بوون .

واتە ئەم کێشەو ناکۆکیەی نێوان ئەو دوو پارتە کوردیە بە هێزەی کە لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق بەردەوام بوو لە بوارەکانی رامیاری و سەربازی و پارتایەتی کە هەمووی بە زیانی کورد دەگەرایەوە لە هەرێمەکەدا .

جگە لەمەش کە پارتی دیموکراتی کوردستان دژی پارتی دیموکراتی کوردستانی هەرێمی رۆژهەلاّتی کوردستانی ژێر دەسەلاّتی ئێران بوو ، لە پێناو رازی کردنی رژێمی شا بۆ بەرژەوەندی تایبەتی پارتەکە و بوونی بە پالّەوان لەم گۆرەپانەو بیر لەوە نەدەکرایەوو کە بیروو رای جیاجیا هەیە لە هەموو بوارەکان .

بەلاّم ئامانجیش رزگارکردنی گەل و خاکی کوردستانە . تاکوو مۆرکردنی بەرەی کوردستانی لە ١٩٨٨/٥/٧، کە ئەویش لەدوای شەرێکی بەردەوامی خوێناوی لە نێوان یەکیەتی نیشتیمانی لەگەلّ پارتی کۆمۆنیستی ئێراق / لقی هەرێمی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتی سۆشیالستی کوردستان ، کە بووە هۆی کوژرانی بەسەدا کادیرو ئەندام و لایەنگرانی ئەم پارتانە کە چەکداربوون .

ئەمە لەلایەك و لەلایەکی دیکەش پارتی دیموکراتی کوردستان کەوتبووە گیانی ئەندامانی پارتی دیموکراتی ئێران جا لە هەر پلەیەك بوایە گرنگ نەبوو... ؟؟؟. واتە لەسەرتای سالّی ١٩٦٤ تاکوو مۆرکردنی بەرەی کوردستانی لە سالّی ١٩٨٨ ، خوێنی کورد بەدەستی کورد شاخەکانی

کوردستانی پێ سوور دەکرا ، نەك دژی دوژمنانی گەل و نیشتیمان و ئەوەی لەگەڵ یەکتر کردیان لەگەڵ دوژمنی کورد بوایە .

واتە رژێمە داگیرکەرەکانی کوردستانی کورد ، کە لەوکات لە ئاستێکی دیکەی شۆرشدا بوو لە هەموو بوارەکان و دەبووە جێگەی بڕواو لێترسان نەك بەرامبەر بە وولاتانی داگیرکەری کوردستان ، بەڵکوو بەرامبەر بە هەموو وولاتانی دیکەی جیهان ، بە تایبەتی ئەو وولاتانەی کە نزیك بوون لەم وولاتە داگیرکرانەی خاکی کوردستان ، کە کورد خۆی هۆکاری دابەشبوون و داگیرکردنی خاکی کورد وگەلی کوردستان و خاکی کوردستان بووەو رێگە خۆشکەر بووە بۆ دوژمنان لە هەموو بوارەکاندا .

<u>تێبینی :-</u>

هیوادارم خوێنەری ئینسکلۆپیدیای مێژوو نامەکە ، بە تایبەت هەڵگری بڕوای ئەو دوو پارتە دڵگران نەبن لە نووسینی هەندێ مێژووی رووداوەکان کە لەم کتێبەدا هاتووە ... لە بەر ئەوەی کتێبەکە رووداوو بەسەرهاتەکان بەراست و دروست تیای تۆمارکراوە . واتە بۆ مێژوو نەك ئیهانە کردن .

١٩٧٨/٤/٢٧ ئەفسەرە کۆمۆنیستەکانی ریزی پارتی کۆمۆنیستی ئەفگانستان کودەتایەکی سەربازیان ئەنجامدا دژی دەسەلاتی شانشین محەمەد داود خان لە ئەفگانستان ، ئەم کارەش بووە هۆی سەرکەووتنی پارتی کۆمۆنیست بە پالپشتی پارتی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت و سووپای سووری سۆڤیەت لە وولاتەکەدا .

١٩٧٨/٧/٧ دوورگـــەی ســـلێمان ســـەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیاند بەجیابوونەوەو رزگـــاربوونی لـــە ژێـــر دەسەلاتی بەریتانیا ، کە زیاتر لە ٨٥ ساڵ داگیر کرابــوو لەناوچــەکەدا . ئـــەم ڕاگەیاندنـــەش لـــە شـــاری – هۆنیـــارا – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٥٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٦٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٩,٧٨٥ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٥٢ کـەس لـە یـەك میـل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی ، میلانیزیا ٩٣٪ . بۆلینزیا ٥٪ لە گەڵ چەندین رەگەزی دیکەدا لە وولاتەکەدا .

١٩٧٨/٧/٢٥ لە دایك بوونی یەکەم منداڵی بۆری شوشە– لویز براون– لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا .

١٩٧٨/٨/١٥ دامەزرانـــــدنی پـــــارتی کریکـــــارانی کوردســــتان P..K.K لـــــە بـــــاکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەســـەڵاتی تورکیـــا ، بـــە ســـەرکردایەتی عەبـــدوللا ئۆجـــەلان ، کـــە بـــووە هـــۆی ســـەرەتای دەســـت پێکردنـــی پارتیزانی چەکداری بوو دژی ڕژێمی تورکیا لە هەرێمەکە ، لە پێناو بەدیهێنانی مافە ڕەواکانی کوردو

کوردستان .

١٩٧٨/٨/٣١ رفێندرانی دامەزرێنەری رێكخراوی ئەمەلی ئیسلامی لوبنانی ئیمام موسا سەدر ، کە بووە جێگر لە بزافی ئەمەلی لوبنانی و هاوکات لەگەڵ سەرۆکایەتی ناوبراونیشانەکانی رووبەڕووبوونەوەی بزاڤەکە لەگەڵ پارتەکانی بەرەی میللی لە لوبنان و دەرکەووتنی یەکەم رووبەڕووبوونەوەی لەگەڵ پارتی بەعسی لە لوبنان و لایەنگیری بەعسیەکان لە ئێراق .

دوای ئەوە لە گەڵ کۆمۆنیستەکان سەنگەریان لەیەك گرت و هەڵوویستی فەلەستینیەکان بەتایبەتی فەتح و بەرەی ئازادی عەرەب ، کە بریتی بوو لەپشتگریکردن لەبەرەی لوبنان نەك لە مافەکانی پێك هاتەی نەتەوایەتی لە لوبنان .

١٩٧٨/٩/٥ دەست پێکردنی گفتووگۆ لە شاری کامدێفت لە ئەمەریکا ، لە نێوان کۆماری میسر بە سەرکردایەتی سەرەك کۆماری میسر – ئەنوەر سادات – و دەووڵەتی ئیسرائیل ، بەسەرپەرشتی ئەمەریکاو بەردەوام بوو تاکوو ٩/١٧ ی هەمان ساڵ ، کە ئەنجامەکەی بووە هۆی مۆرکردنی دوو بەڵگەنامە ، لە نێوان میسرو ئیسرائیل بەکۆتایی هێنانی کێشە هەڵوواسراوەکانی نێوانیان لە ناوچەکەدا ، بە بەرەو باشبردنی بارو دۆخەکە .

١٩٧٨/١٠/١ وولاتی تۆڤالۆ سەربەخۆیی خۆی لەناو رایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند... بەلام لەڕێگەی دادوەرێکی شانشینی بەریتانیا شانشین ئەلیزابیت بەرێووە دەچێ وەك ڕاوێژکاری بەریتانیا لە وولاتەکەدا.

ئەم راگەیاندنەش لە شاری – فووناکوتی – پایتەخت بوو ، کە ژمارەی

دانیشتووانەکەی ، ١١,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٥,٦٠٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٠٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، بۆلنسیۆن ٩٧٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧٨/١٠/١٦ پاپای ڤاتیکان یۆحەنا پۆلسی دووەم ، لە رێورەسمێکی ئایینی هەڵبژێردرا بە پاپای فاتیکان ، کە لە دایك بووی پۆلەندییەو یەکەم پاپا بوو کە ئیتاڵی نەبێ لە سەر جیهانی ئاینی مەسیحیەکان .

١٩٧٨/١٠/٢٢ رێکخراوی یۆنسکۆی سەر بە رێکخراوی نەتەوە یکگرتووەکان داوای لە وولاتانی ئەوروپا کرد ، کە رێگە خۆشکەر بن لە پێناو دان نان بەو کوردە ئاوارانەی کە دانیشتووی ئەوروپای خۆرئاوان لەبوارەکانی کەلتوورو زمانو داب و نەریتو مێژوویان.

١٩٧٨/١١/٣ وولاتی دۆمەنیکان سەربەخۆیی خۆی بە جیابوونەوەو دەرچوونی لە ژێر دەسەلاتی شانشینی بەریتانیا راگەیاند ، وەك دەووڵەتێکی سەربەخۆ لە ناوچەو جیهاندا . ئەم راگەیاندنەش لە شاری – رۆزۆ –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١٧,٧٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٧٥١ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٢٧ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا ،

١٩٧٨/١٢/٩ رێکخراوی حەماس لە گەڵ دەسپێکی راپەرینی یەکەی فەلەستنییەکان لەلایەن ئەو ئیخوان مسلیمانەوە سەری هەڵدا ، کە پەیوەندیان بەئیخوانەکانی ئووردەنەوە هەبوو.

ئەم ڕێکخراوەیە هەر لە سەرەتاوە ئیسلامی وەك ئایدۆلۆژیەتێکی ڕامیاری بۆ شەرعیەت وەرگرتنی مقاوەمەی فەلەستینی پیادەکردووە و بەردەوامە لە سەری لە هەرێم و ناوچەکەدا.

١٩٧٩

١٩٧٩/١/٤ بە هۆی لێك ترازانی باری خۆیی و بابەتی لە بارودۆخی ئێران لەخۆپیشاندان و ڕاپەڕین دژی ڕژێمی شا لە ئێران ، کە شاپور بەختیار پۆستی سەرۆکی ئێرانی گرتە دەست و شا محەمەد ڕەزا هیچ دەسەلاتی لەووڵاتدا لەدەست نەما لە سەر ئێران .

١٩٧٩/١/٦ لە دوای ئازاد کردنی شانشین سیهانۆك و بەرەو پەکینی پایتەختی چینی میللی بەرێکەووت ، ئەویش لە پێناو یارمەتی دانی لەلایەن حکوومەتی چین ، بەڵام دوای ئەوە بەرەو بارەگای نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ نیۆرۆك بەرێکەووت و داوای یارمەتی لەهەمووجیهان کرد لەپێناو ڕزگارکردنی دەسەڵاتی لە سەر ووڵاتەکەدا .

١٩٧٩/١/١٦ لە دوای سەدەیەك زیاتر لە دەسەڵاتی شاهەنشای لە سەر ئێران محەمەد ڕەزا شا بە ناچاری ئێرانی جیهێشت بەرەو ووڵاتی میسری عەرەبی بەرێکەووت ، بە هۆی بەرەو بەرپا بوونی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران بەڕابەرایەتی ئایەتوولڵا خوومەینی و بە ڕووخاندنی دەسەڵاتەکەیان .

١٩٧٩/٢/١ گەڕانەوەی ڕابەری شۆڕشی ئێران و ئاینی مەزهەب شیعە ی ئیسلامی ئایەتوولڵا خوومەینی لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا ، بۆ ئێران کە زیاتر لە ملیۆنێك لە گەلانی ئێران لە پێشووازی کردنی وەستابوون لە فڕۆکەخانەی نێوودەووڵەتی لە تارانی پایتەختی ئێران. ئەمەش لە دوای تەواو بوونی هەڵمەتەکانی ڕاپەڕین و سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران.

١٩٧٩/٢/١ پەیوەندیەکانی نێوان کۆماری چینی میللی و وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا هەنگاوی بەرەو پێشەوە نا بە گۆڕینەوەی بالوێز... بەلاّم سەرۆکی ئەمەریکا جیمی کارتەر ئەو ڕکەووتننامەی کە لە بواری بەرگری لەنێوان چینی مللی وئەمەریکامۆرکرابوو لە پەکینی پایتەختی چین مۆریان کردبوو هەڵیووەشاندرایەوە.

١٩٧٩/٢/٦ دەرچوونی بڕیاری لە سێدارەدانی سەرەك وەزیرانی کۆماری پاکستان و سەرۆکی پاتی گەلی پاکستان – زولفەقار عەلی بۆتۆ – لەلایەن دادگای بالای پاکستان.

بۆ زانین زولفەقار عەلی بۆتۆ لە نەژاد کورد بووەو دوای دەرکەووتنی کێشەو گیروگرفتی بنەمالە لەگەڵ دەسەلاتدارە نووێیەکانی پاکستان نژادی کوردایەتی خۆیان دەرخست لەوولاتەکەدا .

١٩٧٩/٢/١١ لە دوای ڕووخاندنی ڕژێمی شاهەنشاهی داپلۆسێنەر لە ئێران لەلایەن شۆڕشی ئیسلامی نوێ ، ئەم هۆکارەش بووە هۆی ئەوەی کە زۆربەی ناوچەکانی ڕۆژهەلاّتی کوردستان کەووتە ژێر دەسەلاتی هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان .

١٩٧٩/٢/٢٢ وولاّتــی ســانت لووشــا سەربەخۆیی خۆی لەناو رایەڵــەی کۆمەنوولــسی بــەریتانیا ڕاگەیانــد وەك وولاّتێکــی ســەربەخۆ لــە هەرێمەکـــە و ناوچـــەو جیهانـــــدا . ئـــەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری — کاســـــــتریز —ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ١١٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاّتەکەی ، ٢٠٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا رووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ٦٢٢ کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٨١٢ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هــەروا نژادەکانی ، پێست رەش ٩٠٪ . تێکەلأو ٦٪ . هندی رۆژ هەلأت ٤٪ .

١٩٧٩/٣/١ کۆچــی دوایـــی ســەرکردەو ڕابـەری بزووتنـــــەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد لـــــە هـــــەرێمی باشـــــووری کوردســـــتانی لکێنـراو بـە ئێـراق مـستەفا بـارزانی نـەمر ، لـە شـاری وواشـنتۆنی پایتـەختی ئەمـەریکا... شایانی باسە بارزانی نەمر لە١٩٠٣/٣/١٤ لە گونـدی بـارزان لە باشووری کوردستان چاوی هەڵهێناوە بە جیهان .

تێبینی :— خوێنەری بەرێز : مێژووی ژیانی بارزانی نەمـــر لە یەکەم رۆژی لە دایك بوونی تاکوو ماڵـــئاوایی کردنی لە گەلّ و نیشتیمانەکەی ، بە پێی رووداوەکان لە ناو ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەکە بخوێنەوە .

١٩٧٩/٣/١٣ کۆبوونـەوەی نێـوان هـەردوو سـەرۆکی رزگـاریخوازی فەلەسـتینی— یاسـر

عەرەفات- و ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لەرۆژهەلاتی کوردستان - کەریمی حسامی - لە شاری بەیروتی پایەختی لوبنان ئەنجامدرا ، ئەویش لەپێناو پتەو کردنی هاوکاریو دۆستایەتی لە نێوانیاندا.

١٩٧٩/٣/٢٨ شاندێکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە رۆژهەلاتی کوردستانو چەند لایەنێکی کوردستانی ، سەردانی شاری - قرم- ی مەلبەندی ئاینی ئیسلامی مەزهەب شیعەیان کرد ، بە سەرۆکایەتی سکرتێری پارتی دیمورکراتی کوردستان دکتۆر- قاسملو- و چاویان کەووت بە ئایەتوولڵا خوومەینی ، بەلام

د . قاسملو

خوومەینی داواکاری شاندی کوردی رەتکردەوە ، کە دانی نەنا بەبوونی نەتەوەیی کورد بوو بە پێی رێنماییەکانی ئاینی ئیسلام ، گەرچی زیاتر لە ١٩٥٠٠٠ هەزار کیلۆمەتر چوارگۆشەی لەخاکی کوردستانو زیاتر لە ١٢,٧٥٠,٠٠٠ ملیۆن کوردی داگیر کردووەو بەخوواستو وویستی نەتەوەییو ئاینی فارسی مامەلەیان لەگەلدا دەکرێت لەولاتەکەدا.

١٩٧٩/٣/٣١ لە دوای ٢١٠٠ دوو هەزارساڵ لە دەسەلاتی شایەتی لە وولاتی فارسو لە دوای بەرپابوونی شۆری ئیسلامی لە ئیران لە پێناو دیاریکردنی ناسنامەی دەسەلاتی ئێران ، ئایەتوولڵا خوومەینی ناوی ئێرانی کرد بە کۆماری ئیسلامی ئێرانو خستیە ژێر دەنگی ریفراندۆم ، کە لە ئەنجامدا لە ٩٨٪ دەنگدەران رازی بوون بەناوی کۆماری ئیسلامی لە ئێران .

لە هەمان کات پارتی دیموکراتی کوردستان ئەو ریفراندۆمەی لەراگەیاندنێك مەحکووم کرد ، لەبەر ئەوەی هیچ بنەمایەکی دیموکراتیو مافی مرۆڤی تیا پیادە نەکرد بوو ، لەبەر ئەوە لەرۆژهەلاتی کوردستان

کەمترین دەنگی پێدرا لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٩/٤/١ جێگری سەرەك كۆمارو ئەندامی ئەنجوومەنی سەركردایەتی بە ناو شۆرشی بەعس لە ئێراق - تاریق عەزیز - زامدار كرا لەلایەن خوێندكار - سەمیر نور عەلی- بە تەقاندنەوەی نارنجۆك لە هۆڵی كۆبوونەوەی زانكۆی مووستەنسەریە لە شاری بەغدا ، كە لەو كاتەی تاریق عەزیز پێشوازی لە میوانانی كۆری ئابووری جیهان دەكردو دوای ئەوە خوێندكاری ناوبراو بەگوولەیەك شەهید كرا لە ناو گۆرەپانی زانكۆكەدا .

١٩٧٩/٤/١٣ سكرتێری پارتی كۆمۆنیستی ئێران- توودە- نورالدین نوری- گەراوە تاران و پێشنیاری دامەزراندنی بەرەیەكی مللی كرد ، بەناوی - بەرەی فتحدی خەلقی- لە پێناو لایەنگیری ئایەتوللاّ خوومەینی و خۆماڵی كردنی دەزگاكانی پیشەسازی و رزگاربوون لەكۆیلایەتی و بەرەو پاش بردنی باری كشتووكاڵ و خۆماڵی بانكەكان.

١٩٧٩/٤/٢١ داگیر كردنی شاری نەغەدەی رۆژهەڵاتی كوردستانی داگیر كراوی ژێر دەسەڵاتی ئێران لەلایەن هێزەكانی هەمەلایەنی ئەمنی رژێمی نوێی بەناو ئیسلامی لە ئێران و بە یارمەتی دەری توركەكانی شاری نەغەدە لە دژی كورد ، كە لە ئەنجام بووە هۆی شەهید كردنی ژمارەیەك لە هاووڵاتی كوردو تالانكردنی ماڵەكانیان لە ناوچەكەدا .

١٩٧٩/٥/٣ بۆ یەكەم جار لە مێژووی رژێمی شانشینی بەریتانیا - مارگرت تاتشەر - وەك ئافرەت سەرۆكی پارتی پارێزگارانی بەریتانیا لە هەڵبژاردنەكانی پەرلەمان و سەرەك وەزیران ، پۆستی سەرەك وەزیرانی گرتە دەست بۆ ماوەی دوو خوولی لە دوای یەكتری لە سەرۆكایەتی كردنی حكوومەتی بەریتانیا لە وولاّتەكەدا .

١٩٧٩/٥/٢٦ مۆركردنی رێكەوتننامەی كامدێفت لە وویلایەتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا لە نێوان حكوومەتی ئیسرائیل و حكوومەتی میسر بە سەركردایەتی محەمەد ئەنوەر سادات.

١٩٧٩/٦/١٨ پەیمانی دوو لایەنەی نێوان سەرۆکی ئەمەریکا جیمی کارتەرو سکرتێری پارتی کۆمۆنیستو دەوڵەتی یەکیەتی سۆڤیەت لیۆنید بریژنێف مۆرکرا ، ئەویش بەدیاریکردنی سنووری بەهەرم هێنانو دورستکردنی چەکی ئەتۆمی ، بە ناوی رێکەووتننامەی – سەڵت- لەنێوان هەردوو دەسەلاتی بەهێزی نێوودەووڵەتی لە جیهاندا.

١٩٧٩/٦/٢٧ گرێدانی کۆبوونەوەی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستانی ڕۆژهەڵاتو پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستان ، لە پێناو چارەسەر کردنی کێشەی نێوان–حدکا–و ئاغاکانی مەنگوڕ ، کە بەڕێز مەسعوود بارزانیو غەنی بکوریانو کەریمی حسامی بەشداریان تێدا کرد بە نیازی بنبرکردنی کێشەکان و سەرکەووتنیان لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٩/٧/٦ هێزەکانی سووپای ڕژێمی نوێی ئیسلامی لە ئێران بەهاوبەشی پاسەوانی خوومەینی شاری مەریوانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیان دەست بەسەراگرتەوە ، کەچەندکات بوو لەلایەن کورد بەڕێووە دەچوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٩/٧/١٢ کۆماری کریباس سەربەخۆیی وولاتەکەی بەتەواوی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند ، ئەویش بەدەرچوونی لە ژێر دەسەلاتی شانشینی بەریتانیا ، دوای ئەوە گرتنە دەستی کاروباری وولاتەکەیان .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – تاراوا–ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١٣٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ړووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٧٢٦ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤١٢ کەس

لە یەك میل چوار گۆشەدا ، هەروا نژادەکانی ، میکرۆنیزیانەکان ٩٩٪ . لە وولآتەکەدا .

١٩٧٩/٧/١٦ لە بریارێکدا تاریق حەنا میخائیل عەزیز لەلایەن سەدام حوسێن بەجێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی وەزیران دامەزراو لە هەمان کاتیش ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەی بەعس بوو... دوای ئەوە چەندین پۆستی وەزاریو پۆستی دیکەی گرتۆتە دەست تاکوو مانگی/ ١٩٩٩/٣... شایانی باسە تارق عەزیز لە شاری مووسڵ لەخێزانێکی مەسیحی ئاشووری لە دایك بووەو دەرچووی کۆلێژی ئادابە لە بەشی زمانی ئینگلیزی مووسڵە لە ئێراق .

١٩٧٩/٧/١٧ لە دوای گونجانی بارو دۆخەکانی دەسەلآت و ناوخۆی ئێراق ، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی شۆڕشی ڕژێمی بەعسی سەدام حوسێن جلەوی دەسەلاتی بەتەواوی گرتە دەست لە سەر ئێراق .

ئەویش بەلادانی ئەحمەد حەسەن بەکرو دەستی خستە جەرگی گەلآنی ئێراق ، بە تایبەتی گەلی کوردو کوردستان . بە دورشمە شۆڤێنیو

دکتاتۆریەکەی بە ناوی - ئومة عربیة واحدة - ذات رِسالة خالدة- وحدة حریة ئیشتراکیة - شەعب ئێراق ، کولەهوو سەواسیە- بەلآم گورگ بوو لە پێستی مەڕدا بەرامبەر بە گەلانی ئێراق .

١٩٧٩/٩/١٩ کنــــژینتۆن – ســـانت فینسنت و جواینا دینز لـــە نـــاو رایەڵـــەی کۆمەنوولسی بەریتانیا سـەربەخۆیی بەدەســت هێنـــاو دادوەرێکـــی گـــشتی ، کـــە نووێنەرایـەتی شانـشین ئـەلیزابێت شانــشینی بەریتانیا دەکات ، لـە وولاتەکـە لـە چاودێری کـردن و لـە هەڵـسووڕاندنی کاروبارە جۆراو جۆرەکان.

ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – باسـتر –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٢٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ٦٨,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی . ٢٦٢ کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە ... لەوانـە سـانت کیـتس ١٦٩ کیلـۆ مـەتر چوار گۆشەیە ... هـەروا دوورگـەی نیفیس ٩٣ کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیـشتووانەکەی ، ٢٥٨ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هەروا نژادەکانی ، پێـست رەشـەکان ٩٣٪ . تێـەڵاو ٣٪ . سـپی پێـست ٢٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧٩/١٠/١ لە ناوەندی کۆنگرەی شاری بەنگازی لـەکۆماری لیبیـا ، سـەرۆك کۆمـاری لیبیا – موعەمەر قەزافی – پشتگیری تــەواوی خــۆی بــۆ شۆڕشــی کــوردو مافـەکانی دووپـاتکردەوە ، بـەمافی چارەنووسـی گـەلی کوردسـتان لەسـەر خاکی کوردستان.

جێگەی باسکردنە کە سەرەك کۆماری

لیبیـا لــە دوای وەرگرتنــی دەســەڵات لــە ســەر لیبیـا لــە زۆربــەی وتــە پەیوەندارەکانی بەرامبەر بە پەیوەندی عەرەب و گەلانی دیکە بە تایبەتی کورد و عەرەب ، بەرگری لە مافەکانی گەلی کوردستان کردیە لە هەموو بوارەکانیــدا ، بــە تایبــەتی لــە مــافی چــارەی خۆنوســی لــە ناوچــەو کێشووەرەکەدا.

١٩٧٩/١٠/٦ بەرپرسی سەرکردایەتی ڕژێمی بە ناو ئیسلامی لە ئێران ، چوار ڕۆڵەی کوردی گوولله باران کرد ، لەشاری سەقز لە ڕۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی فارس لە ئێران ، کەیەکێك لەوانە تەمەنی دوانزە ساڵ بوو ... ئەمەش کردارو ڕەفتاری بەرپرسانی ئیسلامیە لە ئێران بە دوور لەرێنمایەکانی مرۆڤایەتی وئاییني ئیسلامدا.

١٩٧٩/١٠/٣٠ دەست پێکردنی شەڕی ناوە ناوەی نێوان هێزەکانی سووپای ڕژێمی نوێی بە ناو ئیسلامی لە ئێران و هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، لە ناوچەکانی باشووری کوردستان و خۆزستان... شایانی باسە ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، داوای لەرژێمی ئێران کرد . کەچاو بە ڕێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائیر بخشێنێتەوە لەکەنداو ، بەڵام داواکەی ڕژێمی ئێراق لەلایەن ڕژێمی ئێران ڕەتکراوە ، لەئەنجام بووە هۆی بەرپابوونی شەڕی نێوان ئێراق و ئێران.

شایەنی باسە شانشینی سعوودی و ڕژێمی ئەمیری کووێت پشتگیری تەواوی ئەوشەرەیان گرتە ئەستۆ ، کەیارمەتیەکانی ئەو دوو وولاتە عەرەبیە بۆ ئێراق گەیشتە زیاتر لە – ٣٠– سیی ملیار دۆلاری ئەمەریکی لەشەڕەکەدا.

١٩٧٩/١١/٤ دەست بە سەراگرتنی باڵوێزخانەی ئەمەریکا لە تارانی پایتەختی ئێران ، لە لایەن خووێندکارانی توندڕەوی مەزهەب شیعەی سەر بە ڕژێمی ئیسلامی نوێ لە ئێران ، دوای ئەوە باڵەخانەکە کرا بە بارەگای جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی فەلەستین لە تارانی پایتەختی ئێران لە وولاتەکەدا .

١٩٧٩/١١/٦ بۆ یەکەم جار ڕادیۆی دەنگی کوردستان پەخشی خۆی بلاو کردەوە لە

ڕۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ئێران ، کە زمانحالی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو ، ئەویش بەسروودی نیشتمانی – ئەی ڕەقیب – لەناوچەکەو هەرێمەکدا.

١٩٧٩/١١/١٨ سەرەك کۆماری لیبیا موعەمەر قەزافی لە لێدوانێکی تەلەفزیۆنیدا گوتی:– نەتەوەی کورد وەك نەتەوەکانی دیکەی ئێرلەندەیە ، کورد وەك عەرەب نیەو ناتوانرێ ناچار بکرێت و بکرێتە عەرەب،... بۆچی ئازارو ئەشکەنجەو پەلامار دەدرێت ، کورد خەباتگێڕن تاکوو مافی سەربەخۆیی بەدەست دێنن– لەسەر نیشتمانەکەیاندا .

١٩٧٩/١٢/١٤ ڕژێمی بەعسی لە سووریا لە بڕیارێکی شۆڤێنیانەیدا ، ئەویش بە قەدەغە کردنی زمانی کوردی و جل و بەرگی نەتەوەیی کوردی ڕاگەیاندو بەخواستی شۆڤێنیانەی خۆی مامەڵەی لەگەڵ کورد ئەنجام دەدا لە هەموو بوارە جیاجیاکان ، بە تایبەتی لەبواری نەتەوەیی و نیشتمانی لەرۆژ ئاواوی کوردستان.

١٩٧٩/١٢/٢٠ لە دوای هەوڵە بەردەوامەکانی زولفەقار عەلی بۆتۆ توانی پۆستی سەرۆکایەتی پاکستانی بگرتە دەست... شایانی باسە زولفەقار عەلی بۆتۆ لە نژاد بنەماڵەیەکی کوردن ، بەپێی سەرچاوە ڕاگەیاندنەکانی بنەماڵەکەیان ، بە تایبەتی خاتوو بنازیر بۆتۆی سەرەك وەزیرانی پاکستانی پێشوو لە پاکستاندا .

١٩٧٩/١٢/٢٧ لە هێرشێکی بەرفرەوانی هێزەکانی سووپای سووری یەکیەتی سۆڤیەت توانی وولاتی ئەفگانستانی داگیر کرد ، کە ئەمەش بووە هۆی دروست بوونی کێشەو ململانێی نێوان ئەمەریکاو یەکیەتی سۆڤیەت و وولاتانی دیکەی جیهان .

لە بارەی مۆرکردنی پەیمانەکان و دروست کردنی هێزە چەکدارە ئیسلامیەکان بە سەرکردایەتی محەمەد مەلا عومەرو ئوسامە بن لادن لە لایەن ئەمەریکا دژی یەکیەتی سۆڤیەت لە وولاتەکەدا .

١٩٧٩/١٢/٣٠ دەنگدەرانی گەلانی زمبابۆی بەهەردوو ڕەگەزی سپی پێست و ڕەش پێستەکان ، بە تایبەتی سپی پێستەکان ، کە بووە هۆی ڕاگەیاندنی دەستووری نوێی وولاتەکەیان ، بە مافی هەلبژاردن بۆ هەموو ڕەش پێستەکان و بەگۆڕینی ناوی وولاتەکە لە کۆماری ڕۆدیسیا بۆ کۆماری

زمبابۆی لە وولات و کێشووەرەکەدا.

١٩٨٠

١٩٨٠/١/١١ منداڵێکی زیرەك و بلیمەتی تەمەن ١٠ ساڵ بە ناوی - تێجل شۆرت - توانی ببێتە پاڵەوانی شەترەنج لەجیهان ، کە بچوکترین منداڵ بوو لە یاریەکانی یاریزانی شەترەنج لە جیهاندا .

١٩٨٠/٢/١ کۆچی دوایی نووسەرو ئەدیبی ئیسلەندی - هارلدۆرکیلیان لاکنس - ... ئەم نووسەرە لە ساڵی ١٩٠٢ لە شاری دیلاڤیکی ئایسلەندا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .... دوای تەمەنی گەنجیەتی دەستی کردووە بەنووسینی ئەدەبی ، دوای ژەنینی مۆزیکا بە کەمەنجەکەی کە لەباوك و باپیرانی بۆی بەجێ مابوو ... لەتەمەنی ١٧ ساڵیدا یەکەم رۆمانی بە ناوی - منداڵی سروشت - بڵاوکردەوە ، دوای دەرچوونی لە قوتابخانەی لاتینی بەرەو ئەوروپا رەودەکا.

دوای جەنگی یەکەمی جیهانی لە ئەمەریکا نیشتەجێ دەبێ ... دوای ئەوە دەگەرێتەوە ئەوروپا و خەرکی توێژینەوەی ئایینی مەسیحی دەبێ و هەوڵی فێربوونی زمانی بیانی دەبێ ... دوای ئەوە رۆمانێکی بەناو - لەژێر تاڤگە - ، کە دەبێتە هۆی بەدیاردەکەوتنی . لە ساڵی ١٩٢٩ رۆمانێکی دیکە بەناوی - چنراوی بەبەهای کشمیر- بڵاودەکاتەوە .

ئەم نووسەرە مرۆڤێکی مارکسی بووەو لەناو کۆمارەکانی یەکیەتی سۆڤیەت دەسوورایەوەو دوایی چەندین رەخنەی لە هەڵوێستەکانی ستالین گرت و، ئەم نووسەرە بەردەوام دەبێ لە سەر کارەکانی تاکوو ماڵئاوایی لە جیهاندا کرد .

١٩٨٠/٢/٢٥. یەکەم هەڵبژاردنی خوولی یەکەمی سەرەك کۆمار لە ئێران بەڕێووە چوو ، کە حەسەن بەنی سەدر سەرکەووتنی بە دەست هێنا بە- ١١- ملیۆن دەنگ ، بە وەرگرتنی پۆستی سەرەك کۆمارو لە هەمان کات لە لایەن ئایەتوڵڵا خوومەینی پشتگیری لێکرا لە وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٣/١٤ لە هەڵبژاردنەکانی نووێنەرانی لە ئێران و لە ڕۆژهەلاتی کوردستان کورد توانی بەگشتی بەشداری تێدا بکات ، کە کاندیدەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان توانیان ٥٧٪ ی دەنگەکان بەدەست بێنن و بەو هۆکارە گرنگە ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ، ڕامیاریەتی دژایەتی کردنی کوردو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی کردە دورشمی سەرەکی نهێنی و ئاشکرای مامەڵە کردن بە پێی خواستەکانی نەتەوەیی و ئاینی لە ڕۆژهەلاتی کوردستان .

١٩٨٠/٣/٢٦ لە ئەنجامی بەردەوام بوونی هێزەکانی سووپای ڕژێمی بە ناو ئیسلامی نوێ لە ئێران ، هێرشی کردە سەر گوندی – قەلاتان – لە ڕۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ئێران ، کە لە ئەنجام زیاتر لە- ٥٠- هاوولاتی کوردی شەهید کرد لە گوندەکەدا.

+١٩٨٠/٤/٣- ڕژێمی بەعس و سەرکردایەتی دەسەلاتی سەدام حوسێن داوەتی سەرجەم بازرگانەکانی کوردی فەیلی لە ژووری بازرگانی لە شاری بەغدا کرد ، لەو کات و ساتەدا پیاوانی بەعس بە بەرنامەیەکی داڕێژراوو هەرچی بازرگانە فەیلیەکان لە ناو هۆڵەکەدا هەبوون ، کە نزیکەی ١٨٥ بازرگان دەبوون ، هەموویانی دەرکرد بە ناوی – تبعیە – بۆ ئێران لە ڕێگەی شاری – قەسر شیرین – لە ناوچەی خانەقین .

دوای ئەوە دەست بەسەر ماڵ و سامکانیان داگیرا ، و تاکوو ئێستاش حکوومەتی ناوەندی ئێراق هیچ هەوڵێکی لە بریارو دانەوەدا بۆ نەکردوونەتەوە .

جێگەی باسکردنە کە کوردە فەیلیەکان ڕۆڵی دیاریان لە پێشخستنی باری بازرگانی و گەشەدان بە ئابووری هەبووە و لە شاری بغدای پایتەختی ئێراق ، وەك ناوەندێکی ئابووری و بازرگانی فەیلیەکان ڕێژەیەکی زۆری ئەوانیان پێك دەهێنا .

بەلام لە دوای ڕووخاندنی ڕژێمی بەعس لە لایەن هێزەکانی سووپای

ئەمەریکاو وولاّتانی هاوپەیمانی و بە دامەزراندنی حکوومەتی فیدرالّ لە ئێراق و بە پێی دەستوور ، کە حکوومەتی ئێراق بۆ قەرەبوو کردنەوەی زیان لێکەوتووەکانی کوردە فەیلیەکان هیچ هەنگاوی نەناوە .

سەرەرای ئەوەش لە دوای راپەرینی بەهاری/١٩٩١ ، کوردە فەیلیەکان وەك ئاوارە کوردەکان لە ئێراق روویان لە خاکی کوردستان کردەوەو بە خاکی دایك شادبوون .

بە تایبەتی لە دوای رووخاندنی رژێمی بەعس لە ئێراق ، و روویان لە ئێراقی تازە نویّ کردەوە ، بۆ ئەوەی بە مالّ و سامانەکانیان شاد ببنەوە ، کە لە شارەکانی – عیمارە ، کووت ، حیللە –٠ و بە تایبەتی لە شاری بەغدا بە ئاوارەکران بەرەو ئێران و هەرێمی باشووری کوردستان .

بەلاّم عەرەب هەر عەرەبە و دژی هەموو نەتەوەیەکە لە سەر ئەو خاکەی کە داگیری کردووە و بە خاکی ئوومەی ئیسلام و عەرەب دایدەنیّ لە ناوچەکەدا .

لەوانەیە ئێمە بە هەندیّ بیروو بۆ چوون دلّگران بین ، کە باسی ئاینی ئیسلام یا خوود فتووحاتی ئیسلامی دەکەین . و بە لادان لە ئیسلام ناوزەندی دەکەین .

بەلاّم گەر ئەمەریکا داگیر کەرەو سەروەت و سامانی وولاّتان زەووت دەکات لە ریگەی داگیرکردن . بەلاّم ئەمەریکاو وولاّتانی هاوپەیمانی رۆژێك لە رۆژان مووڵك و سامان و مالّی کەسیا ن بە مووڵکی خۆیان نەزانیووە . بەلاّم عەرەب و ئیسلام داگیری خاك و سامان و مالّی گەلانی هەرێم و ناوچەو وولاّتان کردووە و بە مووڵکی ئوومەی عەرەبی و ئیسلامی دادەنێن ... لەوانە کوردو خاکی کوردستان و خاکی گەلانی دیکە . ..؟ ...!..؟. ئەم هەوریرە ئاوی زۆر دەویّ ...!.

١٩٨٠/٤/٥ دەست پێکردنی رەشبگیری بە دەستگیر کردنی کوردە فەیللیەکانی شاری بەغداو حیللەو کووت و عیمارەو شارۆچکەکان ، لە لایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق بە ناوی ئەوەی کە کوردن و سەر بە ئێرانن لە وولاّتەکەدا .

١٩٨٠/٤/٧ پچرانی پەیوەندیە هەمەلایەنەکان لە نێوان ئیدارەی ئەمەریکاو حکوومەتی نوێی ئێران ، بە هۆی لێك ترازانی بیروو بۆچوون و ئامانجە نزیك و دوورەکانی دوای ڕووخاندنی ڕژێمی شاهەنشاهی لە هەموو بوارە

جیاجیاکان لەئێراندا.

١٩٨٠/٤/١٧ بەرپابوونی شەڕو پێکدادان لەنێوان هێزەکانی سووپای رژێمی ئیسلامی ئێران و جەماوەری گەلی کوردستان ، لە رۆژهەلاتی کوردستان لە پارێزگاکانی سەقز و سنندج . کە هێزەکانی سووپای ئێران بە فرۆکەو زری پۆش بۆردومانی ناوچەکەی کردوو لە ئاکامی شەڕەکە ٧٢ پاسەوان و سەرباز کووژران لەگەڵ ٢٨٢ بریندار و ٥٦ وونبوو ، بەلام زیانی شۆرشگێرو دانیشتووانەکە بلاونەکراوە .

ئەمەش لە وێستگەی رادیۆو وێستگەکانی دیکەی جیهان ئەم هەواڵە بلاوکراوە لە ١٩٨٠/٥/٢٥ کە بووە هۆی شەرمەزاری حکوومەتی نوێی کۆماری بەناو ئیسلامی لە ئێران . دژی گەلی کوردستان لە رۆژهەلاتی کوردستان .

١٩٨٠/٤/١٨ بە رەسمی دان بە سەربەخۆیی کۆماری زمبابۆی نراو موگابی بووە یەکەم سەرەك وەزیران ، کە لە رەگەزی رەش پێستەکان بوو بۆ دوو خوولی لە دوای یەکتری لە دەسەلاتدا . ئەم راگەیاندنەش لە شاری – هراری– پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١,٨٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٩٠,٥٧٩ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٧٩ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . ئەفەریکیە رەسەنەکان ٩٥٪ . ئەوروپیەکان ٣,٥ ٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٤/٢١ دامەزراندنی کۆمیتەی ئیمداد بە سەرۆکایەتی سەید هاشمی سەیدی لە شاری مەهاباد ، لە پێناو یارمەتیدانی لێقەوماوانی ئاوارە کوردەکان بە

هۆی هێرشەکانی سووپای ئێران بۆ سەر ناوچەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە ئێراندا.

١٩٨٠/٥/٩ ڕێکخراوی لاوانی پارتی دیموکراتی کوردستانی ڕۆژهەڵات ڕاگەیاندنێکی نارەزاییان بڵاو کردەوە ، لە دژی سووتاندنی مەڵبەندی ڕۆژنامە فرۆشی پارتی توودە لە ئێران ، واتە پارتی کۆمۆنیست لیژنەی هەرێمی کوردستان لە ئێران.

١٩٨٠/٥/١٨ لە دوای وەرگرتنی تەواوی دەسەڵات لەلایەن سەدام حوسێن بە لابردنی سەرەك کۆمارو سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرش – ئەحمەد حەسەن بەکر – لە ١٩٧٩/٧/١٦ لە سەر ئێراق ، ئەنجوومەنی نیشتمانی – پەرلەمان– ی ئێراقی کارتۆنی دامەزراند بە هەڵبژاردنی ئەندامان بۆماوەی چوارساڵ لە سەر وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٥/٢١ نووسەرو ئەدەیبو رۆشنبیری جیهانی – سارتەر – کۆچی دوایی کردووە.

شایانی باسە کە بەدەیان نایملکەو دانراوەی بەرهەم هێناوە لەسەرنووسەرو ئەدیبو شاعرانی فەرەنسی و وولاتانی دیکەی جیهان .

بە تایبەتی لەسەر – فلۆبێر– کە – ١٠٠– ساڵی تەواو دوای ئەوکۆچی کردووەو تاکوو ئێستاش بەهەرمەکانی جێگەی دڵخۆشکەری خووێنەرانە لەجیهاندا.

١٩٨٠/٥/٢٧ خوولی بیست و پێنجەمی پەرلەمانی ئێران بە سەرۆکایەتی عەلی ئەکبەر هاشمی رەفسنجانی بەڕێوەچوو .

کە ناوی پەرلەمان لە ئەنجوومەنی شووڕای میللی ئێران گۆڕدرا بۆ ئەنجوومەنی شووڕای ئیسلامی ، کە یەکەم خوولی پەرلەمان بوو لە دوای ڕووخاندنی ڕژێمی شا لە ئێران .

١٩٨٠/٦/١١ فەرماندەی شاری مەهاباد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کۆبوونەوەیەکی لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان ، ئەنجامدا لە پێناو چارەکردنی کێشەی ئاوارەکانی کوردستان.

١٩٨٠/٧/١٩ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی- ئۆلەمپیات- لە شاری مۆسکۆی پایتەختی یەکیەتی سۆڤیەت ئەنجامدراو بەردەوام بوو تاکوو ٨/٣ هەمان ساڵ . لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٨٠/٧/٢٧ محەمەد ڕەزا شا شاهەنشای ئێران لە دوای ڕووخاندنی دەسەلاتەکەی لە لایەن دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی لە ئێران ئایەتوولڵا خوومەینی ، بە وەرگرتنی بە پەنابەریەتی لە کۆماری میسر کۆچی دوایی کرد دوور لە گەل و بنەماڵەو وولاتدا .

١٩٨٠/٧/٣٠ کۆمـــاری ڤـــانواتوو ســـەربەخۆیی خـــۆی لـــەناو کۆمەنوولـــسی بەریتانیا ڕاگەیاند وەك دەوولەتێکی سەربەخۆ لـــە جیهانـــدا . ئـــەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – پـــۆرت ڤـــیلا –ی پایتـــەخت بـــوو ، کـــە ژمـــــــــــارەی

دانیـشتووانەکەی ، ٣٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ١٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبـەری خاکی وولاتەکـەی ، ١٤,٧٦٣ کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٧٧ کـەس لـە یـەك میل چوار گۆشـەدا ، هـەروا نـژادەکانی ، میلانیزیا ٩٥٪ . فرەنسیەکان ٤٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٨/١٨ بـەر لـە هەڵبژاردنـەکانی پۆسـتی سـەرەك کۆمـاری ئێـران ، شـەڕی نێـوان دەســـەلاتی نـــوێی ئیـــسلامی و بزووتنـــەوەی ڕزگـــاریخوازی کـــورد بـــە سـەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردسـتان و ڕابـەری کۆمـاری ئیسلامی ئایەتوولڵا خوومەینی فەرمانی جیهادی لە دژی ئەو شەڕە ڕاگەیاند.

بـەڵام هێزەکـانی سـووپاکەی لـە کوردسـتان شکـستیان هێنـابوو لـە گـەڵ ئەوەشـدا ئاگربەسـت و تووێـژ دەسـتی پێکـرد بـوو، بەڵام پـارتی تـوودەو پـارتی موجاهـدینی خـەلق باوەڕیـان بـەوە هـەبوو ، کـە دەکـرێ خـەباتی ڕامیـاری و ئاشـتیخوازانە لەگـەڵ ئـەم ڕژێمـە بکـرێ ، لـە بـەر ئـەوەی ئـەو ڕژێمەیان بە دژی ئیمپرالیزم بەتایبەت ئەمەریکا دەزانی.

ئەمەش بەهەلە چوون بوو وەك پارتی کۆمۆمستی ئێراق لەگەڵ ڕژێمی بەعسی لە ئێراقدا .

١٩٨٠/٩/٢ قەسابخانەی گوندی – ڤارنەی– کوردی لە ڕۆژهەلاتی کوردستانی لکێنـراو بە ئێران ، لـە لایـەن ڕژێمـی بەنـاو ئیـسلامی لـە ئێـران ئەنجامـدرا لەلایـەن هێزەکانی هەمەجۆری ئەمنی لە ناوچەی شاری نەغەدەو دەووروبەری ،

کە بووە هۆی شەهید بوونی ٦٨ هاوولاتی کوردی ئەو گوندەو بەدەیان کاری دیکە لە گوندەکانی دیکە لە ناوچەکەدا.

١٩٨٠/٩/٤ بەهۆی کێشەی نێوان رژێمی بەعس لە ئێراق و کۆماری ئیسلامی لە ئێران ، هێزەکانی سووپای ئێران تۆپ بارانی ناوچەکانی سنووری - زرباتیەو خانەقین و مەندەلی و نەفتخانەی - کرد ، بە هۆی هەڵووەشاندنەوەی یەك لایەنەی رێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائیر لە نێوان هەردوو رژێمی شاو رژێمی بەعس ، بە ئامۆژگاری وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا کیسنجەرو بە بڕیوانی سەرۆکی جەزائیر هوواری بۆمدیان لەلایەن رژێمی بەعس لە ئێراق.

١٩٨٠/٩/٥ هێزەکانی سووپاو ئەمنی هەمەلایەنەی ڕژێمی ئێران لە هێرشە بەرفراوانەکەی بۆ سەر ڕۆژهەڵاتی کوردستانی داگیرکراو بووە هۆی داگیرکرنی تەواوی شارو شارۆچکەکانی کوردستان ، ئەویش بەنەگۆڕی بیروو بۆچوونی لەگەڵ ڕژێمی شایەتی پێشوو لە ئێران بەرامبەر بە کوردو کوردستان.

١٩٨٠/٩/١١ رێکخراوی خووێندکارانی شوسیالیستی کوردستان لە ئەوروپا دامەزرا بەناوی - سۆکسە- ئەو دوو رێکخراوە نەخۆیان بە بەشێك لە کۆمەڵەی خووێندکارانی کورد لە ئەوروپا - نۆکسە- دەزانی و نەخۆیان بە درێژ کەرەوەی ئەوان زانیووە ، کە رێکخراوی سۆکسە نزیك و سەر بە پارتی سوشیالیستی کورد - پاسۆك- بوو، هەروا لەگەڵ پارتی دیموکراتی گەلی کوردستان لە دەرەوەی کوردستان.

١٩٨٠/٩/١٣ سەرکەووتنی کودەتای سەربازی لەلایەن ئەفسەرە کانی ئەتا تورك پەرستە شۆڤێنیەکان لە تورکیا ، کە ئەمەش بووە هۆی وەرگرتنی دەسەڵات لەلایەن سەرکردەی هێزی سووپا ، بە وەرگێڕانی حکوومەتی سلێمان دیمرێل و پەلاماردانی کۆمەڵە نهێنیەکانی کوردو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باکووری کوردستان.

١٩٨٠/٩/١٧ سەرەك کۆماری رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام حوسێن لە ووتەیەکیدا لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی بە ناونیشتمانی ئێراق ، رێکەووتننامەی جەزائیری هەڵووەشاندەوەو ئەوەشی راگەیاند ، کە لە ئاکامی شەڕی نێوان

سەرکردایەتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردو رژێمەکەی زیاتر لە- ١٦- هەزار سەرباز لە ریزەکانی سووپا کووژراوی هەیە ، کە ژمارەی تەواوی لە سووپاو هاوولاتی گەیشتۆتە زیارت لە -٦٠- هەزار کەس لە ئەنجامی شەڕی دژ بە گەلی کوردستان .

١٩٨٠/٩/٢٢ سەرۆکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن جەنگی یەکەمی کەنداوی ڕاگەیاند ، دژی ڕژێمی نوێی ئیسلامی لە ئێران ، کە ماوەی هەشت ساڵ ئەو شەڕە خووێناویە وێرانکاریە بەردەوام بوو لە کارەساتی هەمەلایەنی گەلانی ئێراق ، بە تایبەتی گەلی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق .

١٩٨٠/١٠/٢٤ ئەمینداری گشتی رێکخراوی نەتەوەیەککگرتووەکان- کۆرت ڤالدهایم- دەستی کرد بە یارمەتی دان لە نێوان هەردوو لایەنی شەڕکەری رژێمی بەعسی لە ئێراق و رژێمی ئیسلامی لە ئێران ، لە پێناو وستانی شەڕو چارەسەر کردنی کێشە هەڵوواسراوەکانی نێوانیان ، بەڵام هەوڵەکانی - کۆرت ڤادهایم- هەرسی هێنا بەهۆی هەڵوویستی شۆڤینی و رەگەز پەرستی هەردوولایەن لە ناوچەکەدا .

١٩٨٠/١٠/٢٨ بەرەی کوردستانی -جوود- لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستان و لێژنەی هەرێمی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق و پارتی سۆشیالیست و پارتی گەڵ دامەزراندنی ڕاگەیاندرا لە باشووری کوردستان ، دوای دوو هەفتە بەرەی نیشتمانی نەتەوەیی دیموکراتی -جووقد- ڕاگەیەندرا لە نێوان هەمان پارت و ڕێکخراوە کوردستانییەکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٠/١١/٩ کۆچی دوایی هونەرمەند و دەرهێنری سینەمایی ناوداری بەریتانی و جیهان – ئەلفرید هیچکۆك – لە تەمەنی ٧٧ساڵیدا ، کە زیاتر لە ٥٠ ساڵ کاری بۆ هونەرو خزمەتکردنی هونەر ژیانی بە سەر برد .

جێگەی روونکردنەوەیە کە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٨٩٩ لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا چاوی بە جیهان هەلهێناوە ، لە خانەوادەیەکی ساکار، لە ئایین هەڵگری بروای مەسیح بوو و لە مەزهەبی کاسۆلیك . ئەم هونەرمەندە لە تەمەنی چوار سالیدا باوکی کۆچی دوایی دەکات و دوای مردنی باوکی پەیوەندی توونـد لە گەڵ دایکیدا دەست

پێدەکات و هەوڵی خۆ پەرەپێدان دەدات .
دوای تەواو کردنی قۆناخەکانی خوێندن چووە زانکۆو لە کۆلیژی – سەینت ئەگنایتووس – دەستی بە خوێندنی قۆناخی کۆتایی کرد ، و لە تەمەنی /١٦ سالیدا چووە زانکۆی لەندەن و لە کۆلیژی ئەندازەی کەشتیووانی ، . دوای ئەوە بە سێ ساڵ دەستی کرد بە کارکردن لە کومپانیای هێلی تەلگرافی ئەندازەیی ، کەچی لە خوێندنیش دابراوبوو .
لە گەڵ ئەوەشدا پەیووەندیەکی لە گەڵ رووناکبیر و رۆشنبیرانی وولاتەکەی بەهێزکردوو زۆر ئارەزووخوازی بواری هونەری سینەما بوو لە گەڵ شانۆدا ، لە هەمان کاتیش هەوڵی وێنەکێشان بوو لە لای ئەو هونەر مەندە وەك پیشەیەك بوو بۆ داهاتوویدا .
دوای ئەوە کە بانگەشەی دامەزراندنی ستۆدیۆیەکی کومپانیای – فیمەس بلایزەر – لاسکی – سینەمایی لە شاری لەندەن بەر چاوکەوت و کاردانەوەی لە سەر باری بیری گۆڕاو وەك – دیزاینەری تایتلی – بێدەنگەکان لە کومپانیا یە دامەزرا ، لە گەڵ ئەوەشدا کارو پیشەی جیاجیای تاقیکردنەوە لە کەشی سینەما راهات .
دوای سێ ساڵ لەم کارەدا بە دەرهێنەری ئاریکار دامەزرا و دوای ئەویش لە ساڵی ١٩٢٥ بووە دەرهێنەر ... هەروا لە ناوەندی ئەو کارانەدا هونەرمەندی ناودار هیچکۆك لە ساڵی ١٩٢٢ هاورێیەتی لە گەڵ کچە شۆخ و شەنگ – ئەلماریڤیلی ناسی – پەیدا کرد ، کە نووسەریکی بوواری سینەما بوو ، لە ئاکامی بەهێزبوونی پەیوەندیان لەم بوارانەدا ، تا ساڵی ١٩٢٦ ، لە ئەنجام بوونە هاوسەرو باشتر کارەکانیان بەرەو پێشەوە هەنگاویدەنا .
یەکەم دەرکەووتنی هیچکۆك وەك دەرهێنەر بە هۆی فلیمی – باخی چێژ – بوو لە ساڵی ١٩٢٥ ، بەڵام بە فلیمی – بەکرێگیراو – کە لە ساڵی ١٩٢٦ هەلواسرا ، ناوبانگی دەرکرد . دوای ئەوە لە بەریتانیا چەند فلیمێکی دەرهێنا وەك :– فلیمی کووشتن لە ساڵی ١٩٣٠ . ئەو پیاوەی زیاتر لە پێویستی زانی لە ساڵی ١٩٢٤ . هەروا فلیمی خانمەکە دادەرووخێ لە

ساڵی ١٩٣٨ . دوای ئەوە بە هۆی چاوپێكەووتنی لە گەڵ میدیاكان و بە هۆی زیرەكی و بانگەشە بۆ خۆ كردن و دیدارە رۆژنامەوانیەكان ، تووانی ناوبانگێكی باش لە بەریتانیا بۆ خۆی دروست بكات .

دوای ئەوە بە ئاواتی وەدیهێنانی تێروانینە سینەماییەكان لە – هۆلیۆد – لە ساڵی ١٩٣٩ . روویكردە وویلایەتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا لە ساڵی ١٩٤٠. دوای ئەوە لە فلیمی – رێبیكا – خەلاّتی ئۆسكاری پێ بەخشرا.

ئەم هونەرمەندە بە دەیا فلیمی بەرهەم هێناوە ، كە دوا فلیمی لە ساڵی ١٩٦٣ . بوو بەناوی – باڵندەكان – و دوای ئەوە گەراوە شاری لەندەن ، و پەنجاوچوارەمین فلیمی بوو بە ناوی – كوودەتایەكی خێزانی – . ئەم هونەرمەندە مەزنە لە كارەكانی بەردەوام بوو تا مالئاوایی لە بوواری سینەماو گەل و نیشتمانەكە و جیهان كرد لە وولاّتەكەیدا .

١٩٨٠/١٢/٢٠ بەرپابوونی شەرو پێكدادان لەنێوان هێزەكانی پێشمەرگەی كوردستان و هێزەكانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق بە هاوكاری جاشە خۆ فرۆشەكانی كورد لە دۆڵی سماقوڵی لەباكووری شارۆچكەی كۆیەی سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری كوردستان .

لە ئاكامی ئەو شەرە زیاتر لە ٨٠ سەربازو جاشەكان كوژران و ، شەهید بوونی چەند پێشمەرگەو دوو لە بەرپرسانی پێشمەرگە . كە هێزەكانی پێشمەرگە لە پارتی كۆمۆنیست و پارتی سۆشیالیست پێك هاتبوون لەناوچەكەدا .

١٩٨١

١٩٨١/١/٢٥ سەرەك كۆماری ئێراق و سەرۆكی رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام حوسین لە كۆنگرەی سەركردەكانی ئیسلام لە شاری - تایف - ی وولاتی سعوودیە لە پێش كۆنگرەوانان رایگەیاند :-

كە زیانی رژێمی ئێراق لە سالّی ١٩٧٤ بە هۆی شۆرشی ئەیلول بوو ، كە زیاتر لە ٦٠ هەزار كەس لە سەربازو پۆلیس و ئەمن و موخابەرات كوژراون و بریندار‌بوون ، جگە لە زیانەكانی دارایی و ئابووری و سامان سروشتی كە بەهەژمار نایەت لە وولاّتەكەدا .

١٩٨١/١/٢٧ بەرپابوونی داستانی گوندی سێكانی لە دەشتی كۆیەی سەر بە پارێزگای هەولێر ، لەنێوان پێشمەرگەكانی پارتی كۆمۆنیستی ئێراق / لقی هەرێمی كوردستان و پارتی سۆشیالستی و یەكیەتی نیشتیمانی لە گەلّ هێزی سووپای رژێمی بەعس و دەست كێشانیان لەلایەن جاشە كوردە خۆفرۆشەكان .

شایانی باسە لە گەرمەی شەرەكەدا هێزی پێشمەرگەی هەسێ پارت گەیشتە ٢٠٠ پێشمەرگە بەرامبەر هەزاران سەربازو جاش بە پشتیووانی مودەرەعەو دەبابەو ١٥ هێلّی كۆپتەر لە ئەنجامی شەرەكە ١١ پێشمەرگەی پارتی كۆمۆنیست شەهیدكران و لەلایەن هەرسێ پارت و زیانەكانی دوژمنیش ١٥٠ سەربازو ١٨ جاش كوردی خۆفرۆش بوون و لە ئاكام هێزەكانی سووپای رژێمی بەعس و جاشەكان بە سەرشۆری و شەرمەزاری سكستیان هێناو سەركەوتن بۆ پێشمەرگەكان مایەوە لەناوچەكەدا كە زیاتر لە ٨ تا ٩ گوندی لە ناوچەكە گرتەوە .

١٩٨١/٥/٢٥ لە دوای هەولێكی بەردەوام ئەویش بە بلاّوكردنەوەی یەكەم ژمارەی رۆژنامەی — ئازادی— كە زمانحالّی پارتی سۆشیالیستی كوردستان بوو لە باشووری كوردستان .

١٩٨١/٥/٢٦ شەشە وولاّتی كەنداو — سعوودیە , كوێت , بەحرێن , قەتەر , ئیمارات , عومان — بریاری دروستكردنی ئەنجوومەنێكی هاوكاری نێوانیاندا . ئەم

ئەنجوومەنەش لە دۆخێكی ئەمنی – سیاسی ، دژواری ناوچەی كەنداوو رۆژهەڵاتی ناوەراست هاتە كایەوە ، كە شۆرشی ئیسلامی ئێران لە ساڵی ١٩٧٩، و داگیركردنی ئەفگانستان لەلایەن سۆڤیەت لە ساڵی ١٩٧٩ ، پاشان شەڕی نێوان ئێراق و ئێران لە ساڵی ١٩٨٠ زۆر لە وولاتانی كەنداوی خستبووە دڵە راوكێ و ترسەوە لە رۆژهەڵاتی ناوەراست و لە كەنداو لە ناوچەكەدا .

١٩٨١/٦/٧ فرۆكە جەنگیەكانی هێزی سووپای ئیسرائیل ، بنكەی ئەتۆمی ئێراقی لە باشووری بەغدای پایتەختی ئێراق بۆردومان كرد ، بە هەماهەنگی لە گەڵ ئەمەریكاو هاوپەیمانانیان لە پێناو كەتاندنی توانای چەكی ئەتۆمی رژێمی بەعس لە ئێراق.

١٩٨١/٦/٢٢ ئەبوو لحەسەن بنی سەدر دەستی لە پۆستی سەرەك كۆماری ئێران كێشاوە و هاوكاری لەگەڵ رێكخراوی موجاهدی خەلق ئەنجامدا دژی دەسەلاتی ئیسلامی لە ئێراندا.

١٩٨١/٦/٢٥ كەسایەتی ناوداری كورد مامۆستای نووسەرو رووناكبیری نەتەوەیی و نیشتمانی كورد مامۆستا سالح یوسفی بە نامەیەكی مینرێژكراو تیرۆر كرا لە شاری بەغدا.

١٩٨١/٦/٢٧ كۆبوونەوەی نێوان كەریمی حسامی و یاسر عەرەفات لە شاری بەیروتی پایتەختی لوبنان ئەنجامدرا ، وەك دایلۆگی كوردی عەرەبی ئەویش بەگۆرینەوەی بیروو بۆچوونی جیاوازو لیك تێگەیشتن لە بارەی كێشەی كوردو كێشەی فەلەستین ، لە پێناو هاوكاری و هەماهەنگی و دۆزینەوەی چارەسەری كێشەكان بە پێی بارودۆخی نێوودەوڵەتی لە رۆژهەڵاتی ناوەراستدا.

١٩٨١/٧/١٧ كۆچی دوایی گۆرانی بێژی بە ناوبانگی كورد – قادر زیرەك– لە شاری هەولێر بەرووداوی ئۆتۆمبێل لە نێوان بێخاڵ و حەریر لە هەرێمی باشووری كوردستان .

١٩٨١/٧/٢٢ لە دوای لابردنی حەسەن بەنی سەدر لە پۆستی سەرەك كۆماری ئیسلامی لە ئێران ، لەلایەن ئایەتوڵلا خوومەینی بەهۆی گێرایەڵی كردنی فەرمانەكانی محەمەد علی رەجائی لەخوولی هەڵبژاردنی پۆستی دووەمی

سەرەك كۆمار هەڵبـژێردراو بەمەش پاش ماوەيەك لەلايەن موجاهـدينی خەلق تاكوو لە٨/٣٠ هەمان ساڵ كووژرا لە ئێراندا .

١٩٨١/٧/٢٤ مامۆستای هونەرمەندو گۆرانی و مەقام بێژی نەتەوەیی و نیشتیمانی و كۆمەلایەتی گەورەی كورد مامۆستا – عەلی مەردان – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ماڵئاوایی لە هونەر دۆستان و گەل و نیشتیمانەكەی كرد لە ئێراقدا .
ئەم هونەرمەندە بە یەكەم هونەرمەندی رەسەنی كورد دادەنرێت لە كوردستان بە گشتی و لە باشووری كوردستان بە تاسیبەتی لە بوارەكانی مەقام و گۆرانی كوردی لە هەموو لایەنەكانیدا .

١٩٨١/٧/٢٦ گریدانی كۆنگرەی دامەزراندنی پارتی گەلی دیموكراتی كوردستان بە سەرپەرشتی و رابەرایەتی سامی عەبدولرەحمان لە باشووری كوردستانی لكێندراو بە ئێراق.

١٩٨١/٨/١٩ فرۆكە جەنگیەكانی هێزی سووپای ئەمەریكا دوو فرۆكەی جەنگی كۆماری لیبیایان خستە خوارەوە لە سەر كەنداوی سیرت...ئەمەش بە هۆی شالاوی فرۆكە جەنگیەكانی لیبیا بوو ، بۆ سەر فرۆكە جەنگیەكانی ئەمەریكا لە ناوچەكەدا .

١٩٨١/٩/١٠ بەرەبەیانی ئەم رۆژە ، فرۆكەخانەی شاری مەدریدی پایتەختی ئیسپانیا جووڵەیەكی نائاسایی بەخۆوە بینی ، بە جۆرێك كە فرۆكەخانەكە زۆر جوان رازاندرابووەوە و هەر لە دانانی فەرشی سوور تا ریز بوونی پاسەوانانی فەرمی حكوومەت رێزگرتن و لەوكاتەدا فرۆكەیەكی ئەمەریكی لە سەر زەوی فرۆكەخانەكە نیشتەوە .
هەر بەو بۆنەش ٢١ گوللە تۆپی خۆشی بەرەو ئاسمان هاوێشترا . وەك بەخێر هاتنی میوانێكی بالای هاتوو بۆ ئەم وولاتە ... ئەم میوانەش تابلۆی – ژرنیكا – بوو ... ئەم سلاوەش تەنها بۆ بەخێرهاتن نەبوو لە

شـیوەکاری گـەورەی جیهـان – بیکاسـۆ – بەڵکوو جوانترین سڵاو بـوو بـۆ هونـــەری ئاســـتبەرزکە و ویــژدانی مــرۆڤ دەرووژێــــنی ... دژی شــــەڕو بانگەشەی ئاشتی و سەربەستی دەکات .

ئەم تابلۆیەش گەیشتە مۆزەخانەی – برادۆ – جەماوەری شارۆچکەی – ژرنیکا – ئەم کارەساتەیان بەبیرهاتەوە کە بە سەر کەس و کاریاندا هـاتبوو ، بـەر لـە ٤٥ سـاڵ لەسـەر هـەمان خاکدا . کـە روویدا لەلایـەن فرۆکـەکانی جەنگی ئەلمانیا دژی ئەم شارۆچکەیە لە ئەسپانیا .

جێگـەی باسـکردنە کـە ئـەم تابلۆیـە لەسـاڵی ١٩٣٦ وێنەکـەی کێـشرا بـوو لەلایـەن هونەرمەنـدی شـێوەکاری جیهـانی – بیکاسـۆ – کـە درێژییەکـەی مەترێك و بەرزییەکەی سێ مـەترە ، کـە بـەدوو رەنگـی سـپی و رەش وێنـەی کێشرابوو ، لەگەڵ چەند پلەیەك لە رەنگی خۆڵەمێشی لێ بەکارهێنرابوو ، کە وازی لەرەنگەکانی دیکە هێنابوو.

کـە ئەمـەش بـەهۆی مەرگەسـاتی ئـەو شارۆچـکەیە بـوو لـە سـاڵی ١٩٣٦ لـە شارۆچکەی ژرنیکا لە هەرێمی باسکی باکووری ئەسپانیا .

سەرچاوە:– گۆڤاری – هلال – ٢٠٠٦/١١/١١ .

١٩٨١/٩/٢١

وولاتـــــی بیلـــــز ســـەربەخۆیی خـــۆی لــــەناو ڕایەلـــــەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیانـــــــــد وەك وولاتێـکی سـەربەخۆی نێوودەوڵـــــــــەتی لـــــەجیهان . ئـــــەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – بلمۆبـان – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٣٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هـەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکـەی ، ٣٠٠,٠٠٠ هـەزار کەســە . هــەروا رووبــەری خــاکی وولاتەکــەی ٢٣,٩٦٥ کیلـۆ مــەتر چـوار گۆشــەیە . هــەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٣٣ کـەس لـە یـەك میل چـوار

گۆشەدا .

١٩٨١/١٠/٦ سەرەك کۆماری میسری عەرەبی ئەنوەر سادات لەکاتی ئاهەنگی سەربازی لەلایەن سەربازێکی سووپای میسر لە گۆڕەپانی فیستیڤاڵی سەربازی کووژرا ، لە دوای ئەو محەمەد حوسنی موبارەك جێگەی گرتەوەو بەسەرەك کۆماری میسر و تاکوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامەیە لەدەسەڵاتدا بەردەوام بوو لە سەر

وولاتی میسر سەرەڕای نالەباری پەیوەندی لەنێوان پێك هاتەکانی گەلانی میسر بەتایبەتی لەنێوان قبتی مەسیحی و ئیسلام لەووڵاتەکەدا.

١٩٨١/١٠/٦ سەرۆکی میسر ئەنوەر سادات لە میانەی بەشداربوونی لەگەڵ ژمارەیەك ئەفسەرو وەزیردا لە ئاهەنگی سەربازی تیرۆرکرا . کە ئەمەش بە هۆی مۆرکردنی ڕێکەوتننامەی نێوان میسر و ئیسرائیل بوو لە پێناو چارەسەر کردنی کێشەی نێوان عەرەب و ئیسرائیل لە ناوچکەدا .

١٩٨١/١٠/٢٠ ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرشی ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، بە مۆری سەرۆکی ڕژێم سەدام حسین بریاری ژمارە /١٣٩١، دەکرد ، بە دروستکردنی کۆمەڵگا زۆرە ملێیەکان لە پارێزگای ناوەندو باشووری ئێراق ، بە زۆر دروستکراو لەسەر خاکی گەلانی وولاتی نێوان دوو زێ . بەتایبەتی لە سەر خاکی هەرێمی باشووری کوردستان . تەنها لەشاری بەغدا و سەلاحەدین و دیالە نەبێت .

دروستکردنی ئەم کۆمەڵگایانەش کە لە قۆناخی یەکەم ٢٠٠٠٠ هەزار خانوو دروست بکرێت بەمەبەستی ڕاگواستنی ٢٠٠٠٠ هەزار خێزانی کوردو تورکمان لە دانیشتووانی پارێزگای کەرکوك و سلێمانی و ناچار کردینان بە نیشتەجێ بوونیان لەو کۆمەڵگا زۆرە ملێیانەدا .

بە پێی ئەو بریارە چەندین کۆمەڵگا لە بیابانی رۆژئاوای شاری رومادی لــە رۆژئـاوای شـاری بەغـدای پایتــەخت دروسـتکران ، کـە لـە سـەریان نووسرابوو تایبەتن بە دانیشتووانی پارێزگای سلێمانی و هێنـانی عـەرەب لەشارەکانی ناوەندو باشووری ئێراق ، بە نیشتەجێ کردنیان لەسەر شوێن و سامانی ئەو خێزانە کوردانەی کە راگوێزرابوون . ئەمەش بەناوی ئـەوەی کـە فەرمانبـەرو کرێکـاری بێ کـارو زیـادەن لـەدام و دەزگاکـانی میری لـە هەردوو پارێزگای سلێمانی و کەرکوك .

ئـەم کارانـەش لەرێگـەی کـوردە خۆفرۆشـەکان و سـیخوورەکانی بەعـسی بـوون ، کـە رۆڵـی بالآیـان هـەبوو لەبەعـەرەبکردن و داگیرکردنـی خـاکی کوردستان . کە بە زۆر نهێنیـەوە نـاوی ئـەو خێزانـە شۆرشـگێرو بە ئابروو کەسـایەتیەکانی کوردیـان بـۆ بـەر پرسـانی بـەعس لـە دام و دەزگاکـانی موخابەرات و ئەمنی بوون . لە پارێزگای کـەرکوك و سـلێمانی و هـەولێر لـە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٨١/١١/١ وولآتـی سـانت جـۆنز- ئـــەنتیگواو بربـــۆدا ســـەربەخۆیی خـــۆی لــــەناو رایەلـــــەی کۆمەنوولسی بەریتانیا راگەیانـــــــد ، دوای ســــــــەربەخۆیی هاوکاریو دۆستـایەتی لەگەڵ ئەمەریکا بە هێـز

کــرد دژی گرینـادا ســەرەرای گرتنــە بــەری رامیاریــەتی بــێ لایەنــە لــە رامیاریەتی جیهانیدا .

ئەم راگەیاندنەش لە شاری – سانت جۆنز –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیـشتووانەکەی ، ٤١,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولآتەکەی ، ٧٦,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولآتەکـەی ،

٤٤٢ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٧٠٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا

١٩٨١/١٢/٢ ڕۆژنامەی – الوقائع العراقیة– لە ژمارە/٢٨٥٦ دا بریاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی بڵاوکردۆتەوە بە ژمارە /١٣٩١ ، ئەویش بە ئەنجامدانی شاڵاوێکی لە شۆڤێنیانە بەجێبەجێکردنی گەورەترین ڕاگوویزان و بە عەرەب کردن لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ڕژێمی بعسی لە ئێراق .

ئەویش بە گوواستنەوەی ٢٠٠٠٠ بیست هەزار خێزانی کورد لە پارێزگای کەرکوك لە هەرێمی باشووری کوردستان بۆ پارێزگاکانی – قادسیە ، موسەنا ، زیقار، ئەنبار– ی دانیشتووی عەرەب ، ئەویش بە پێی یاسای خاڵی/أ لە ماددەی/٤٢ لە دەستووری کاتی ئێراق ، کەدەسەڵات دەداتە ئەنجوومەنی بەناو سەرکردایەتی شۆڕشی بەعس ، بەوەرگرتنی ئەو بڕیارە لەدانیشتنی ١٩٨١/١٠/٢٠ لە ناو ئێراقدا .

شایانی باسە خاڵی/أ لەماددەی/٤٢ لە دەستووری کاتی ئێراق ماددەیەکی شۆڤێنیانەیە کە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دوور لەخواستەکانی گەلانی ئێراق ، بە تایبەتی گەلی کورد بۆخواستەکانی خۆی دەری کردووە لەوڵاتەکەدا.

١٩٨١/١١/١٧ لــە ئاكــامی كێــشە هەمــە لایەنــــەكان بــــە فـــەرمانی نەوشیروان مستەفای ئەندامی ســــەركردایەتی یەكیـــــەتی نیـــشتمانی كوردســــتان ، هێزەكـــــانی پێـــشمەرگەی یەكیـەتی نیشتمانی هێرشیان كــردە ســەر بنكــەو بارەگــاو هێزەكـانی بـەرەی جـوود ، لـە ناوچــــــەی زینـــــــویۆ

ئەستێرۆكانی لووتكەی چیای كارۆخ لە باشووری كوردستان ، كە بووە هـۆی شـەڕێكی تووندوو شـەڕەكەش مـاوەی دوو ڕۆژی خایانـدو چـەندین پێشمەرگە لەهەردوو لایەنی شەڕەكەر شەهید بوون لە هەرێمەكەدا .

١٩٨١/١٢/١٧ كۆماری سـەنیگال و كۆمـاری گامبیـا رێكـەووتنی كۆنفـدرالیان مـۆركرد بـە مەرجێ هەر دەوولـەتێك ماف پاراستنی سـەربەخۆیی خـۆی هـەبێت و نـاوی ئەو كۆنفدرالیـە نـرا بەنـاوی یەكیـەتی سینگامبیا... بـەلام لـە سـالی ١٩٨٩ ئـەو یەكیەتیـە هەرەسـی هێنـاو هـەر وولاتێك كاروبـاری سـەربەخۆیی خـۆی بەڕێووە دەبا لە ناوچەكەو كێشووەرەكەدا .

١٩٨٢

١٩٨٢/١/٢٩ ڕژێمی لە بەعسی لە ئێراق ، زیاتر لە هەشت هـەزار خێزانـی كوردی فـەیلی لە پارێزگاوشارەكانی بەغداو ، حیللە و ، كووت و ، عیمـارە و، دیالـە و ، سوویرە و ، بەدرە و ، جەسان و ، عەلی غـەربی و ، عـەلی شـەرقی شـار بـەدەر كرد ، بەرەو وولاتی ئێران بەناوی – تبعیە–ی سەر بە ئێران لـە شـارەكاندا ، بـەلام تـەنیا لـە بـەر ئـەوەی كـە كـورد بـوون و ڕۆڵـی بازرگـانی و ئـابووری بالایـان هـەبوو لـە ئێـراق و لـە پەیوەندیـەكانی دەرەوەو ناسـراو بـوون بەكوردی فەیلی لە ئێراقدا .

١٩٨٢/٢/٨ لە ڕوودانی کارەساتی شارۆچکەی دووجێلی سەر بە پارێزگای تکریت لە باکووری شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لە لایەن ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، کە بووە هۆی کووشتن و لە ناوبردنی ١٨٢ هاوولاتی و وێران کردنی کێڵگە کشتووکالیەکان و دەربەدەر کردنی بە دەیان خێزان ، بە هۆی ئەوەی کە پلانی تیرۆر کردنی سەرەك کۆماری ئێراق سەدامی دکتاتۆر لە ناوچەکەدا.

١٩٨٢/٣/١٨ بەرپابوونی شەڕی دوورگەی – مەلوین– نیان لە نێوان هێزەکانی سووپای بەریتانیا و ئەرژەنتین لە دوورگەی فۆکلاند لە ئەنجامی جیاوازی کێشەی نێوان بەریتانیاو ئەرژەنتین لەسەر دەسەلاتی سەربەخۆیان لەسەر دوورگەکەدا ، کە ئەو شەڕە بۆ ماوەی /٣ مانگ بەردەوام بوو ، تاکوو ٦/١٩ هەمان ساڵ ، ئەویش بە بەزینی هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین و سەرکەووتنی هێزەکانی سووپای بەریتانیا لە شەڕەکەدا .

١٩٨٢/٤/٢ هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین بە سەرکردایەتی سەرۆك کۆمار –جالفیری– پەلاماری دوورگەی فۆکلاندی داو داگیری کردو خستیە ژێر دەسەلاتی خاوەنداریەتی وولاتەکەیدا .

١٩٨٢/٤/١٠ لە سەرەتای دەست پێکردنی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپای بەریتانیاو هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین لە سەر دوورگەی – فۆکلاند– و لە هەمان کات دبلۆماسیتی بەریتانیا کەووتە جمووجۆڵی و کۆمەڵەی وولاتانی ئەورووپی بڕیاریاندا بە قەدەخەکردنی کەلووپەلی ئەرەژنتینی ، لە پێناو پشتگیری کردنی بەریتانیا .

هەروا ئەمەریکا داوای لە بەریتانیا کرد ، کە دەرگای فرۆکەخانەو بەندەرە کەشتیەکانی بکاتەوە بەرامبەر فرۆکەو کشتیە جەنگییەکانی ئەمەریکا لە ناوچەو دوورگەکەدا ، بۆ هاوکاری و پشتگیری کردنی هێزەکانی سووپای بەریتانیا دژی هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین لە ناوچەکەدا .

١٩٨٢/٥/٣ گەووەرەترین خۆپیشاندانی قوتابیانی زانکۆی سەلاحەدین لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ئەنجامدرا ، لە ئەجامدا بووە هۆی شەهید بوونی قوتابی، سەفا سەدیق و ، زامدار بوونی بەدەیا قوتابی و

دەسگیرکردنی بەدەیا قوتابی دیکە .
ئەمەش لە ئاکامی پەلاماردانی پارێزگاری هەولێر – ئیبراهیم زەنگەنەی – ی نۆکەری بەعس بوو لەپارێزگاکەدا.

شاری هەولێر

١٩٨٢/٥/٦ کۆچی دوایی خانمی نووسەرو رۆماننووس بەرەچەڵەك رووسی –ئاین راند – لە تەمەنی ٧٨ ساڵیدا لەماڵەکەی خۆی لەشاری نیورۆکی ئەمەریکی ... ئەم خانمە رۆماننووسە لە ١٩٠٥/٢/٢ لە ڕووسیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... کە باوکی مرۆڤێکی یاخیبوو بە کوشتنی تایبەت بە خۆی شوێنێکی تایبەت بە کیمیای دروست کرد .
لە دوای شۆرشی ئۆکتۆبەری بەلشەفیەکان لە ساڵی/١٩٧١ ، کۆگاکانی باوکی خۆماڵی کرا ، ... دوای دەرچوونی لە زانکۆو خوێندنی مێژوو. دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٣٦ سەردانی ئەمەریکای کردوو لەوێ نیشتەجێ بوو ... یەکەم رۆمانی بەناوی – ئێمە ئەوانەی دەژین – لە ساڵی ١٩٣٣ بڵاوکردەوە ، دوای ئەوە شانۆنامەی بەناوی – شەوی ١٦ی کانونی دووەم – نووسی بۆ ماوەیەکی زۆر لەسەر شانۆکان نمایش کرا . ئەم خانمە نووسەرە لەکارەکانی بەردەوام بوو تا کۆچی دوایی کرد لە

وولاتەکەی و جیهان .

١٩٨٢/٥/٢١ هێزەکانی کۆماندۆسی سووپای بەریتانیا لە پەلامارێکیاندا دوورگەی فۆکلاندی داگیر کراو لەلایەن هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین ڕزگار کردو گێڕایەوە ژێردەسەلاتی وولاتەکە یدا .

١٩٨٢/٦/٦ هێزەکانی سووپای ئیسرائیل لە هێرشێکیدا پەلاماری خاکی لوبنانی داو داگیری کرد ، ئەویش لە ڕێگەی هاتنە خوارەوەی دوولایەنە بە دەریا لە - باکووری شاری سەیدا - و لە دەشتایەکانی -باشووری شارۆچکەی مەتەلە- ی سەرسنووری نێوانیان لە ناوچەکەدا .
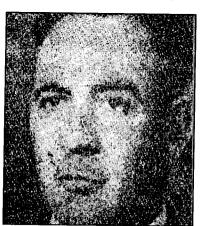
١٩٨٢/٦/١٦ کۆچی دوایی پەروەردگارو نووسەرو زمان زانی کورد مامۆستا سەیدا - سادق بەهائەدین - ئامێدی ، لە شاری ئامێدی سەر بە پارێزگای دهۆك لە هەرێمی باشووری کوردستان ... شایانی باسە مامۆستا سەیدا سادق لە ساڵی ١٩١٨ لەشاری ئامێدی کۆنە پایتەختی میرنشینی بابان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... خوێندنی سەرەتایی لە شارۆچکەی ئامێدی تەواوکردووەو ناوەندی و ئامادەیی لەشاری مووسڵ لە ساڵی ١٩٣٧ تەواوکردووە .

دوای ئەوە کۆلێژی مامۆستایانی لە ساڵی ١٩٤١ تەواوکردووە ، هەروا بەشی جووگرافیای تەواوکردووە ، دوای ئەوە بروانامەی بەکالۆریۆسی وەرگرتووەو کراوەتە مامۆستای جووگرافیا و کۆمەڵایەتی لە ناوەندی شاری کەرکوك ... لە ساڵی ١٩٥٩ - ١٩٦٠ لە کۆنگرەی یەکەم و دووەمی سەندیکای مامۆستایانی کۆماری ئێراق بەشداری کردووەو ڕۆڵێکی باڵای تێدا بینیووە لە هەموو بوارەکاندا . .

بڵاوکراوەکانی مامۆستا لە ساڵی ١٩٧٣ یەکەم بەرهەمی بەچاپگەیاندووە بەناوی - .... کوردی - و دووەم بەرهەمی لەساڵی ١٩٧٧ بڵاوکراوەتەوە

بەناوی دیوانا – مەلایێ جزیری – سێ یەم بەرهەمی لەساڵی ١٩٧٨ بڵاوکراوەتەوە بەناوی – پەرتۆیی هەکاری – لە گەڵ چەندین بەرهەمی دیکەو بابەتی هەمەجۆر لە گۆڤارو رۆژنامەکان وبوردەوام بووونی لەکارە پیرۆزەکانی تاکوو بەیەکجاری ماڵئاوایی لەگەل و نیشتیمانەکەی کردووە لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٨٢/٦/١٨ سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنستی ئێراق – عەزیز محەمەد – و سکرتێری گشتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان – مام جەلال – و سکرتێری گشتی پارتی پاسۆك – رسول مەمەند – سەردانی بیرۆی رامیاری پارتی دیموکراتی کوردستان لە رۆژهەڵاتی کوردستانیان کرد ، لەپێناو هاوکاریو هەماهەنگیو بەلاوەنانی کێشە هەڵوواسراوەکانی نێوانیان .

لەبارۆدخی ئەوکاتەی کوردستانو ناوچەکەو شەڕی نێوان رژێمی بەعسی لە ئێراق و رژێمی ئیسلامی لە ئێران لە ناوچەکەدا .

١٩٨٢/٧/٢٤ بیرۆکەی رامیاری پارتی کۆمۆنیستی ئێراق ئامۆژگاری بۆ هەموو لیژنە جۆراو جۆرەکانو کادیرەکان بڵاو کردەوە ، ئەویش بە دوورە بەرێزی لە شەڕی نێوان هەردووو رژێمی شۆڤێنی شەڕکەری ئێراقو ئێران لەهەرێمەکەدا.

١٩٨٢/٩/٢ سەرکردایەتی دەسەلاتی یەکێتی سۆڤیەت ، داوای لەکەریمی حسامی ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لەرۆژهەلاتی کوردستان کرد ، کە سەردانی مۆسکۆی پایتەختی یەکێتی سۆڤیەت بکا ، لەپێناو گفتووگۆ کردن لەسەر بارودۆخی ناوچە و ئێرانو ئێراق لەهەرێمەکەدا .

١٩٨٢/٩/١٦ لە هێرشێکی ناکاویدا هێزەکانی سووپای ئیسرائیل هێرشیان کردە سەر هەردوو چادرگەی سابراو شاتیلا ، کە لە ئەنجام بووە هۆی کووشتنی ٦٠٠٠ هاولاتی لە فەلەستینیەکانو لوبنانیەکان ، کە زۆربەیان ژنو منداڵو پیربوونو نزیکەی ١٠٠٠ کەسی دیکەیان دەستگیرکرد لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٢/١٠/٢٠ لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەسپانیا ، پارتی کرێکارانی ئەسپانیا سەرکەووتنی باشی بەدەست هێنا بەسەرۆکایەتی – فلیب کۆنزالیز– لە

هەمان ساڵ بووە ئەندام لەپەیمانی ئەتلەسی– ناتۆ– لە نێوان وولآتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی ئەمەریکا .

١٩٨٢/١١/٧ لە ریفراندۆمێکی شۆڤینیانەی بەرچاوتەنگی نەتەوەیی دەستوورێکی نوێی دووژمنکاری بەرامبەر بە کورد ڕاگەیەندرا لەلایەن ڕژێمی تورکیای داگیرکەری خاکی باکووری کوردستان. .

١٩٨٢/١٢/١٣ کۆچی دوایی شاعرو نووسەری بەرهەڵستکاری فەرەنسی – لویس ئاراگۆن – راگەیەندرا ، کە ئاراگۆن بە یەکێك لە گرنگترین و دیارترین شاعرەکانی سەدەی بیستەم دادەنرێ لە تەمەنی ٨٤ ساڵیدا .

جێگەی ئامارە پێکردنە کە لویس ئاراگۆن وەك منداڵێکی ناشەرعی – واتە بیژی – لەساڵی ١٨٩٧ چاوی بەجیهان هەڵهێناوە لە نیلی سەر بەشاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا ... لەو کاتەی کەباوکی رازی نەبوو بەشێوەیەکی فەرمی دان بەباوکایەتی ئەو منداڵەدابنێ . دایکیشی وەك برایەکی خۆی پێشکەشی کۆمەڵگای فەرەنسی کرد . نەك وەك کوری ئاراگۆن ئێش و ئازاری زۆری بە باری هەژاریەوە دیووە تا ئەو کاتەی تەمەنی دەگاتە ٢٠ ساڵی و دەرکی بەم راستیە نەدەکرد ، کەبێ باوکی . ئەو راستیەش یەك لەنیشانەکانی راڤەکردنی ژیانی هونەری لویس ئاراگۆن و گیانە یاخی و هەڵگەراوەکانی بوو .

دوای ئەوە ئاراگۆن لە رۆژنامەی L.humanic ی ئۆرگانی پارتی کۆمۆنیستی فەرەنسی دەبێتە سەرنووسەری ئەو رۆژنامەیەو هەر لەو ساڵەدا بەئەندامی کۆمەڵەی ئەدیبان و هونەرمەندە شۆرشگێرەکان هەڵدەبژێردرێت . بڵاوکردنەوەی چامەی شەرگەری پیشەی بووە ، لەبەر ئەو هۆکارەدا دەسەڵاتدارانی فەرەنسا راویان ناوەو بەتۆمەتی سوکایەتی

کردن بە ئالآی وولاتیش فەرمانی پێنج سالّ بەند کراووەو ، بەلاّم ئەو فەرمانە جێبەجێ نەکراوە . لەسالّی ١٩٣٤ ئاراگۆنی شاعر لەدوای ڤیکتۆر هۆگۆ ، ئەدەبی فەرەنسی شاعرێکی وەهای بەخۆوە نەدیت . کە بتوانێ بەسەر هونەری پەخشان زالّبێ .

دوای ئەوە رۆمانی – زەنگەکان – بال پێشەنگیان بوو ... ئەم زنجیرە یەش لەسالّی ١٩٣٦ بە زنجیرەی تێکۆشەران بە کۆتاگەیاند کە لەچوار بەش پێك هاتبوو . لەگەلّ ئەوەشدا پۆلیسی فەرەنسا بەدوایدا دەگرا ، لەسالّی ١٩٣٧ دەستی کرد بەنووسین لە رۆژنامە . دوای ئەوە لویس ئاراگۆن لەسالّی ١٩٣٩ فەرەنسا بەجێ دەهێلّێ وروو لەئەمەریکا دەکات ... دوای ئەوە لە بالّیۆزخانەی شیلی ماڤ پەنابەری وەردەگرێت .

دوای ماوەیەکی درێژ لەپەنابەری و بەدەست هێنانی بەرهەمەکانی ، لەسالّی ١٩٤٣ دەگەرێتەوە فەرەنسا لەشاری لیۆنی باشووری فەرەنسا جێ نشین دەبێ و درێژ بەخەبات دەداو دوو دیوانی شعرەکانی بلاّودەکاتەوەو هەر لەو سالّەشدا لەگەلّ هەندێ نووسەرە برادەرەکانی – یەکگرتووی پەرتووك دامەمەزرێنێ – کە ئەم رێکخراوە کاری دامەزراندنی /٣ چاپخانە لە باشووری فەرەنسا کرد . بۆ چاپکردنی ئەدەبی بەگری کاری لە فەرەنسا .

سەرچاوە :- www.arabygice.com

١٩٨٣

١٩٨٣/١/٢ دامەزراندنی یەکیەتی هونەرمەندانی کوردستان لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٨٣ /١/٢٤ کەووتنە خوارەوەی مانگی دەستکردی سۆڤیەتی – کۆزمۆس– لە سەر زەریای هێمن بەهۆی چەند هەلّەیەکی هونەری لە مانگەکەدا.

١٩٨٣/٢/٥ حکوومەتی فەرەنسا لە پێناو یارمەتیدانی رژێمی بەعسی لە ئێراق لە شەڕی نێوان ئێراق و ئێران ، کە فەرەنسا – ٢٩– فرۆکەی لەجۆری – ف– ١– دا بە ئێراق ، جگە لەچەندین فرۆکەی دیکەو مووشەکی (– ئیکزۆسیت– بە ئامۆژگاری ئەمەریکاو یارمەتی رژێمەکانی وولاتانی

عەرەبی ، بەتایبەتی شانشینی سعوودیەو کوویت لەناوچەکەدا.

١٩٨٣/٢/٦ لـە دوای چـەندین چـاوپێکووتن و گفتـوو گـۆ تـوانرا ، نـۆزدە پـارتو ڕێکخـراوی کـوردو ئێراقـی لـە شـاری تەرابلـسی پایتـەختی لیبیـا کۆبووبینـەوەو ڕێککەووتن لـە سەر بەلاوەنانی هـەموو کێشەو ناکۆکیـەکی نێوانیان مۆرکردو بە وەستان دژی ڕژێمی بەعسی لە ئێراقدا .

١٩٨٣/٣/١٨ سـەرەك کۆمارو سـەرۆکی ئەنجوومـەنی سـەرکردایەتی شـۆڕشو سـەرکردەی هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق سـەدام حوسـێنو شـوورای سـەرکردایەتی بـەعس لـە ئێـراق ،. لـە پێنـاو نەهێـشتنی هەمیـشەیی کێـشەی کـورد . عـەلی حەسـەن مەجیـد دەکەنـە سـکرتێری گـشتی پـارتی بەعـسی لـە باکوور– واتە باشووری کوردستان– لـە

گەڵ دانانی عەلی حەسـەن مەجید لـە پلەو پایەدا ، کـە هـەموو دەسـەڵاتی سەربازیو مەدەنی ڕاستەوخۆی گرتە دەست خۆی لە هەرێمەکەدا ،.

ناوبراو نزیکەی ساڵێك تەرخان دەکات بۆ خۆ ئامادەکردن ، کە لەمەشدا تیپـی ١–٢ لەگـەڵ هـەموو هێـزە چـەکدارەکانی ئەمـەنو جاشـە کوردەکـان ئامادە دەکاتو دوای ئەوە هێرشەکانی بەناوی ئـەنفال دەست پێدەکات ، کوردستان وەك ناوچەیەکی جەنگو قەدەخەکراو تەماشادەکرا.

١٩٨٣/٤/١٠ نووسـەرو رووناکبیرو نووێنـەری جوولانـەوەی رزگـاری فەلەسـتین حـسام سـەرتاوس لـە کـۆنگرەی نێوونەتـەوەیی سۆشـیالیزمی شـاری لـشبۆنەی پایتەختی پورتووگالی تیرۆر کرا.

١٩٨٣/٤/١٩ شـووفێرێك لـە شـووفێرەکانی ڕێکخـراوی مەزهـەب شـیعەی ئیـسلامی لـە لوبنـان ، ئۆتۆمبێلەکـەی بـەرەو گۆرەپـانی بـەر باڵوێزخانـەی ئەمـەریکا دەبـاتو لەشاری بەیروت خـۆیو ئۆتۆمبێلەکـەی تەقانـدەوە ، کـە مینرێـژ کرابوو، ئەمەش کە بووە هۆی گیان لەدەستدانی ٤٠ بەرپرسی گەوورە لە

بەرپرسانی باڵوێزخانەکەو زامداربوونی زیاتر لە ٤٠ فەرمانبەرو کارمەندو هاووڵاتی لە باڵوێزخانەکەدا .

١٩٨٣/٥/١ بەهۆی کێشەی نێوان یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و بەرەی جوود لەوانە پارتی کۆمۆنیستی ئێراق / لێژنەی هەرێمی کوردستان – هێزەکانی یەکیەتی هێرشیان کردە سەر بارەگاو بنکەکانی پارتی کۆمۆنیست لەقرناقەو پشت ئاشان ، لەلوتکەی شاخی ساوێن لەرێگەی کۆمتان لە ئەنجام /٩ پێشمەرگەی پارتی کۆمۆنیست شەهیدکران .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە شاخی ساوێن دەکەوێتە دواوەی شاخی قەندیل وبەرزی لە سەر ئاستی دەریا ١٥٠٠ مەترە ، لە هەمان کات چەندین پێشمەرگەی یەکیەتی کوژران و چەندین پێشمەرگەو بەرپرسانی پارتی کۆمۆنیست بەدیل گیران و بۆ رۆژی دوایی پێشمەرگەکانی پارتی کۆمۆنیست پاشەکشەیان کرد بۆ دوواوە ، بەرەو رۆژهەلات و روو لە ئێران

به کورتی :– یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان هەموو هەوڵەکانی لەو کورد کوژیە ئەوە بوو کە خۆی دەسەلاتداربێت لەسەر خاکی هەرێمی باشووری کوردستان و پارتی و رێکخراوەانی دیکە مل کەچی یەکیەتی بن لە هەرێمەکەدا.

لە بەر ئەوە شەری کورد کوژی دژی پارتی کۆمۆنیست و پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتی سۆشیالستی کوردستان و رێکخراو گروپەکانی دیکە دەکرد ... بیّ ئەوەی بیر لە دوا رۆژی بەرژەوەندی گشتی گەل و نیشتیمان بکاتەوە و ئەو هەوڵ و تواناو خۆراگریانە ئاراستەی دوژمنانی گەلی کوردستان بکات .

لەم بەشە کوردستانەی کە بە زۆری زۆردار بە ئێراق لکێنراوە لە دوای ساڵی ١٩٢٠ ، بەشمشێری ژەهراوی دەستی وولاتانی هاوپەیمان بەسەرکردایەتی بەریتانیای مەزن لە ناوچەکەدا .

١٩٨٣/٥/٢٤ بە هۆی دادگایی کردنی زیاتر لە– ٥٧٠– هاو وولاتی کورد لە پارێزگای دیاربەکر لە باکووری کوردستان گیانیان کەووتە مەترسی بەهۆی هەڵوویستەکانی دادگای عورفی سەربازی رژێمی تورکیا لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٣/٥/٢٥ هێزەکانی سووپای تورك بە هەموو جۆرە چەکێك هاتنە ناو خاکی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بە قوولایی ٣٠ کیلۆمەترو بە درێژی سنووری دورستکراوی نێوان رژێمەکانی ئێراق و تورکیا لە سەر خاکی داگیرکراوی باکوورو باشووری کوردستان ، بە پێی ڕێکەووتننامەی نێوان هەردوو ڕژێمی تورکیا و ئێراق.

١٩٨٣/٦/٣ وێستگەی تەلەفزیۆنی ناوەندی رژێمی بەناو ئیسلامی لە ئێران وێنەی لە سێدارەدانی – ٥٩– لاوی نیشتمانپەروەری شاری مەهاباد لە رۆژهەلاتی کوردستان پەخش کرد بەجیهاندا .؟؟!... بەلام کورد...؟...

١٩٨٣/٧/٢٢ بە هۆی دژواری شەڕێ نێوان رژێمی بەعسی لە ئێراق و رژێمی بەناو ئیسلامی لە ئێران ، هێزەکانی سووپای ئێران لە هێرشێکیدا توانی ناوچەی حاجی ئۆمەران و چیای کۆدۆو گردەمەندو ناوچەکانی کێوەرەش و ماوەتان و خەلان و زینوێ و ئالانەو ئازادی و بابکراوەو رایایەت و چەندین گوندی دیکە لەباشووری کوردستان داگیر بکات ، لەئەنجام بە هەزاران سەرباز لەهەردوو لا کووژران ، کە کوردیش زیانێکی گیانی و سامانی زۆریان لێکەوتەوە لەناوچەکەدا .

١٩٨٣/٧/٩ هونەرمەندو گۆرانی بێژی ناوداری نەتەوەیی و نیشتمانی و کۆمەلایەتی کورد – حسن جەزراوی– لە شاری دهۆك کۆچی دوایی کرد لە باشووری کوردستان .

١٩٨٣/٧/٣١ هێرشی گەوورەی هێزەکانی سووپای ئێران بۆ سەر پارێزگای بەسرا کە رژێمی بەعسی لە ئێراق لەو شەڕە چەکی کیمیاوی بەکار هێناو بووە هۆی پاشەکشەپێکردن بەهێزەکانی شەرکەری سووپای ئێران لە رۆژهەلاتی شاری بەسرە لە ناوچەکەدا .

١٩٨٣/٧/٣١ لە کردەوەیەکی درندانەو شۆڤێنانەی رژێمی بەعس لە ئێراق ، هەلسا بەئەنفال کردنی هەشت هەزار بارزانی لە کۆمەلگای زۆرەملێی ناحیەی قوشتەپەو ناحیەی دیانەو ناحیەی حەریرو کۆمەلگای بە حرکەی سەر بە پارێزگای هەولێر لەهەرێمی باشووری کوردستان ، لەلایەن دام و دەزگا

سـیخووڕیو سـەربازیو جاشـە كـوردە خـۆ فرۆشـەكانو ئـەمنی ڕژێمـی بەعسی لە ئێراق.

١٩٨٣/٨/١٣ بـەرپابوونی شـەڕی شـاخی قەنـدیل – چیـا – لـە باشـووری كوردسـتان لـە نێـوان هێزەكـانی سـووپای رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بـەهاوكاری جاشـە خۆفرۆشـــەكانی كـــوردو، هێزەكـــانی پێـــشمەرگەی كوردســـتان ، كـــەپێك هـاتبوون لـە پێـشمەرگەكانی یەكیـەتیو بـەرەی جـوودی كوردسـتان لـە هەرێمەكەدا .

١٩٨٣/٩/١٣ فڕۆكـە جەنگیـەكانی سـەربازی ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق گونـدەكانی بەردەقـەڵو بـەردە كـەپرانو كۆنـەلاجانیانی بۆردومـان كـرد لەڕۆژهـەڵاتی كوردستانو ، لەئەنجام بـووە هـۆی شـەهید بوونی ٢٢ هـاووڵاتیو زامـدار بـوونی بـەدەیا هـاووڵاتیو دەبـەدەر بـوونی بـەدەیا خێـزان لـە ناوچـەكەو هەرێمەكەدا .

١٩٨٣/٩/١٩ دەوڵـــــەتی ســـــانت كیـــــنسو نفـــــیس سەربەخۆیی خـۆی لـەناو ڕایەڵـــەی كۆمەنوولـــسی بـــــەریتانیا ڕاگەیانـــــد لەناوچەكەدا .
ڕاگەیانـدنی ئـەم سـەر بەخۆییـە لـە شـاری – باسـتر – ی پایتـەخت بوو كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ٢٤٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیشتووانی وولاتەكـەی ، ٦٨٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا رووبـەری خـاكی وولاتەكەی ، ١٦٩ كیلۆمەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٢٥٨ كـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەكانی ، پێـست رەشەكان ٩٣٪ . تێكەڵاو ٣٪ . سپی پێست ٢٪ . لە وولاتەكەدا .

١٩٨٣/١٠/١٣ کۆچـــی دوایـــی ســـەرۆك عەشـیرەتی مامەسـێنی – عـەلی ئیـبراهیم ئەحمـەد– ناسـراو بـە ئاغای سەرگەران .

بەکارەسـاتی ئۆتۆمبێـل لـە ڕێگـای نێـوان شـاری کـەرکوك و قەزای دووبز... ناوبراو لە ساڵی ١٩٣٢ لەگونـدی سـەرگەرانی سـەر بەناحیـەی دیبگـەی کەنـدێناوەی سـەر بـە قـەزای مەخموری پارێزگای هـەولێر لە باشووری کوردستان لـە دایك بووە..عەلی ئیبراهیم گۆرەکەی لە گۆرستانی شێخ سمایلە لە کەندیناوە لە باشوور شاری هەولێر .

شایانی باسکردنە کە عەشیرەتی مامەسێنی دانیشتووانی /١١ گوندن لـە کەنـدێناوەو قـەراج و جگەلەنیـشتەجێ بوونیـان لەشـارەکانی کـەرکوك و هەولێرو شارو شارۆچکەکانیدا .

هـەروا پەیوەنـدی نێـوان عەشـیرەتی سـیان و مامەسـێنی لـە خۆشـی و ناخۆشیدا وەك یەك عەشیرەت دیارن ، ئێستاش کورە گەورەکەی بە ناوی – قاسـم عـەلی ئیـبراهیم – جێگـەی بـاوکی گرتۆتـەوە ، بـە سـەرۆکی عەشیرەتەکە لـە گـەڵ ئەوەشـەدا ئـەم عەشـیرەتە لـە ناوچـەکانی قـەڵادزێ و رانیەو کۆیە نیشتەجێن ، ئەو عەشیرەتە لە١٠ تیرەی سـەرەکی پێك هاتووە لە باشووری کوردستان .

١٩٨٣/١١/٦ لـــە هەڵبــژاردنی پەرلـــەمانی نیــشتیمانی تورکیـا ، پـارتی دایکـــی نیـــشتمانی بـــە سەرکردایەتی تۆرگوڵ ئۆزال ، کە لـە نـژاد کوردبوو زۆرینـەی کورســـیەکانی پەرلـــەمانی بەدەســـت هێنـــا ، هـــەروا لـە١١/١٠ هـەمان ساڵ ئۆرگۆڵ ئـــۆزال پۆســـتی ســـەرەك ئەنجوومەنی وەزیرانی تورکیای گرتە دەست ... تۆرگۆڵ ئۆزال چەند بیروو بۆ چوونێکی هەبوو لە بارەی کێشەی گەلی کوردستان .

١٩٨٣/١٢/٣ لـــە دوای هـــەوڵو تەقەلایـــەکی زۆر ، لـــە پێناو چارە ڕێگەیەك لـە گفتووگۆی چڕ لە نێوان یەکیـــەتی نیـــشتانی کوردســـــــــــتانو ســـەرکردایەتی ڕژێمـــی بەعسی لە ئێراقی داگیر کـەر ، ئـەویش بەڕاگەیاندنی وەستاندنی شـەڕی نێوانیـان ، دوای ئـەوە سکرتێری یەکیـەتی نیشتیمانی کوردستان مـام جەلال تاڵەبانی بە فڕۆکە لە گوندی – زێخان– لـە دۆڵـی بالیسان سـەردانی شاری بەغدای کرد .

دوای ئـەوە چاوی کـەوت بـە سـەرۆکی رژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق سـەدام حوسێن ، ئـەویش لـە پێنـاو بـەرەو پـێش بردنـی ئاکـامی گفتووگۆیـەکانی نێوانیان لە سەر مافەکانی گەلی کوردستان... بەلام..!.

١٩٨٣/١٢/١٧ وەزیـری بـەرگری ئێـستای ئەمـەریکا – دۆناڵـد ڕامـسفێلد– سـەردانی سەرۆکی ڕژێمـی بەعسی لـە ئێراق سـەدام حوسێنی کردو چاوی کەووت

بەسەدامو تاریق عەزیز ، لە پێناو یارمەتی دانیانو وەستانی دژ بە ئێرانو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

1984

١٩٨٤/١/١ کۆماری برۆنای سەربەخۆیی خۆی بەدەرچوونی لە ژێر دەسەلاتی بەریتانیا ڕاگەیاند بە مانەوەی لە ناو رایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری — بەندەر سری بیگاوان —ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٨٩٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣٨٥٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥٧٧٠ هەزار کیلۆ مەتلر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٧٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، مالایۆن ٦٨٪ . چینیەکان ٢٢٪ . کەمایەتی دیکەی تیایە لە وولاتەکەدا .

کۆچـــی دوایـــی مێـــژوو نـــووس و رامیـاری کـوردو پرۆفـسۆر مامۆسـتا تۆفیـق وەهبـی لـە شـاری لەنـدەنی پایتـــەخی بـــەریتانیاو تەرمەکـــەی گەرانـــدراوە شـــاری ســـلێمانی وگۆرەکـەی لەشـاخی پیرەمەگرونە لـە شارەکەدا لە باشووری کوردستان .

جێگـەی ئامـاژە پێکردنـە کـە مامۆستا تۆفیق وەهبی لە ١٨٨١/١/١ لە شـاری سـلێمانی لـە باشـووری کوردسـتان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

لە تەمەنی منداڵیەوە باوکی کۆچی دوایی دەکات ، خوێندنی سەرەتایی لـە شـاری سلێمانی تـەواو دەکات ، هـەروا لـە سـاڵی ١٩٠٤ چووەتە شـاری بەغـداو خوێنـدنی ناوەنـدی و ئامـادەیی سـەربازی بـە سـەر کەووتوانـە تەواوکردووە .

لـە دوای تـەواو کردنـی خوێنـدن روو لـە شـاری ئەسـتەمبۆڵی ئێسـتای تورکیای کردووە ، کە ئەوکات پایتەختی دەسەڵاتی عوسمانی بووە . بۆ تـەواو کردنـی خوێنـدنی بـاڵا و لـە کۆلیـژی ئـەرکان وەرگیراوە و بووەتـە ئەفـسەری رووکـن لـە هێزەکـانی سـووپای عوسمـانی ، هـەروا لـە کـاتی هەڵگیرسانی جەنگی یەکەمی جیهان لە ١٩١٤/٨/١ بە شداری لە شەڕی – چـەنەقەلعە – کـردووە لـە ناوچـەی – دەردەنیـل – دوای ئـەوە رەوانـەی باشووری ئێستای ئێراق دەکرێت بۆ بەشداری کردن لـە بەرەی جـەنگ لـە دژی هێزەکـانی بـەریتانیا لـە ناوچـەی – شـووعەیبە – لـە باشـووری رۆژهەڵاتی شاری بەغدا .

هـەروا لـە کـاتی پاشەکشەی هێزەکـانی سـووپای عوسمـانی بەرامبـەر بـە هێزەکـانی سـووپای بـەریتانیا لـە مـانگی/١٩١٧/٩ بەشـداری کـردووە لـە بەرەی جەنگ لە ناوچەی روومادی لە رۆژئاوای شاری بەغدا ،. دوای ئـەوە شـاری روومـادی و ناوچـەکەی دەکەوێتـە دەسـت هێزەکـانی سـووپای بەریتانیا .

هەروا دوای ئەوە مامۆستا تۆفیق بە خۆیی و هێزەکەی بەرەو شارۆچکەی هیت کشایەوە . لە ساڵی ١٩١٨ گواسترایەوە بۆ بەرەی جەنگ لە ناوچەی فەلەستینی ئێستادا . دوای ئەوە پایەی سەربازی بەرزکرایەوە بۆ پلەی – رائد – و مەدالیای قارەمانی لە سەرکردەی تیپی سووپای عوسمانی پێ بەخشراوە ، دوای ئەوە مامۆستا تۆفیق بەگ گەرایەوە کوردستان و، دوای ئەوە چووە شاری بەغدا و بووە یەکێك لە ئەفسەرە دیارەکانی کورد لە دامەزراندنی سووپای ئێراق لە رۆژی ١٩٢١/١/٦ لە ئێراقدا .

دوای گەرانەوەی شێخ مەحمودی حەفید لە هندستان لە ساڵی ١٩٢٢ و بووە مەلیکی کوردستان ، مامۆستا وەهبی لە مانگی /١٩٢٢/١ چووە پاڵ بزووتنەوەکەی شێخ مەحمودە حەفید . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٢٣ دا کرا بە بەرپرسی کارگێری لە حەرەکات لە وەزارەتی بەرگری ئێراقی و لە مانگی /١٩٢٥/٨ کرا بە بەرێوەبەری قوتابخانەی سەربازی لە شاری بەغدا و پلەی سەربازی بووە – موقەدەم – دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٢٩ رەوانەی بەریتانیا کرا بۆ بەشداری کردن لە خولێکی سەربازی لە بەریتانیادا .

دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٣٠ کرا بە پارێزگاری سلێمانی لە باشووری کوردستان . لە ساڵی ١٩٤٦ مامۆستا وەهبی کرا بە وەزیری ئابووری لە ئێراق تاکوو ساڵی ١٩٥٨ ، چەندین پۆستی وەزارەتی بە دەست گرتووە ، بەر لە شۆرشی ١٩٥٨ کراوەتە ئەندامی ئەنجوومەنی ئەعیان لە ئێراقدا .

دوای شۆرشی ساڵی ١٩٥٨ لە هەموو پۆستەکانی دوور خرایەوە و رووی لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا کردووە و لەو شارە نیشتەجێ بوو تاکوو ماڵئاوایی لە ژیان کردووە لەو وولاتەدا ....!.

بەلام بە داخەوە کەسایەتیە ناودارەکانی کورد لە ساتە تەنگ و سەرکەوتووەکان و شکستەکان هەلوویستیان ....! ....؟.

١٩٨٤/٢/٢٢ کۆچــی دوایــی نووســەرو رووناکبیری ناوداری کــورد مامۆســتا – جگـەر خـوێن – لــە شــاری ســتۆکهۆڵمی پایتـەختی وولاتــی سـوید ، دوای ئــەوە تەرمەکـــەی دەگوازرێتــەوە بــۆ شــاری قامــشلۆ لــە رۆژئــاوای کوردســتانی لکێنــدراو بــە سـووریای دامـەزراو بە پێـی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ لە لایەن بەریتانیاو هاپەیمانەکانیدا لە ناوچەکەدا .

جێگـەی ئامـاژە پێکردنـە کـە مامـۆستا جگـەر خـوێن لـە سـاڵی ١٩٠٣ لـە گوندی هەساری سەر بە وویلایەتی ماردین لـە باکووری کوردستان چاوی بە جیهـان هەڵهێناوە ، دوای ئـەوەی کە لـە دایك دەبیٚ خێزانەکـەی ماڵیان دەچـێتە شــاری – ئــاموودا – لــە ناوچــەی جــەزیرەی فــوورات و لــەویٚ نیشتەجیٚ دەبـن ، دوای ئـەوەی کـە لـەو شـارە نیشتەجیٚ دەبـن ، دایـك و باوکی کۆچی دوایی دەکەن .

هـەروا بـە هـۆی مردنـی دایـك و بـاوکی تووشـی ژیـانی نـاخۆش دەبـن و بـە کاری جووتیاری ژیان بە سـەر دەبـەن ، لـە گـەڵ خوشك و براکانیـدا . دوای ئەوە دەست دەکا بە خووێندنی ئاینی لە حووجرەی فەقێیان بـە فێربوونی بوارەکـانی ئـاینی و زانسـت ، کـە لەسـەر دەسـتی شـێخ عەبدوڵڵا زانیـاری باش لە هەستی کۆ دەکاتەوە ، هـەروا لـە سـەر دەسـتی ئیمـام فـەتحووڵلا تـا مۆڵەتی ئاینی لە زانستەکانی ئـاینی بـە دەست دیٚنـیٚ . دوای ئـەوە دەسـت بە کاری مەلایەتی دەکات لە مزگەووتەکان لە وولاتی سووریا .

هــەر لــەو کــات بــە کوردســتاندا دەســوورێتەوە وەك وولاتــەکانی تورکیـا و ئێراق و ئێران ، لە پێناو شارەزابوون و کۆکردنەوەی زانیاری لە سەر باری کورد لە هەموو بوارە جیا جیاکاندا ... دوای ئەوە واز لە بیری ئـاینی دیٚنـیٚ و بـروای مارکسـی دەبێتــە رێگــەی خــەباتکردن و بــەرەو رۆشــنبیرکردنی جووتیار و هەژاران دەدا لە ناو کۆمەڵگای کوردەواری لە کوردستاندا .

دوای ئەوە دەبێتە مامۆستای زمانی کوردی لە زانکۆی بەغدا لە دوای شۆڕشی ١٤/ تەمووزی/١٩٥٨ ، بەڵام دوای کودەتای بەعسیەکان لە ساڵی ١٩٦٣ بەرەو سووریا دەچێت و لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا جێ نشین دەبێ لە گەڕەکە کوردنشینەکان . دوای ئەوە دووبارە دەگەڕێتەوە شاری بەغدا و لە وێستگەی رادیۆی بەشی کوردی کار دەکات لە نێوان ساڵەکانی ١٩٦٨ تا ١٩٧٠ . دوای ئەوە دووبارە دەگەڕێتەوە شاری دیمەشق ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٧٩ بەرەو وولاتی سووید کۆچ دەکاو لەو وولاتە لە کارەکانی نووسین بەردەوام دەبێت تا ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمان دەکات لەو وولاتەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتووانی بگەڕێیتەوە بۆ سەر کتێبەکانی ئەم نووسەرە بە توانایەدا .

١٩٨٤/٣/٢٤ وویستگەی بوشەهری ئەتۆمی لە ئێران تاکوو ١٩٨٨/٦/١٩ چەندین جار لە لایەن هێزەکانی سووپای ئاسمانی ئێراق بۆردومان کراوە ، کە بووە هۆی وێرانکردنی ئەو وویستگە ئەتۆمیە .

کە بەنسکۆیەکی گەورەی بەرنامەی ئەتۆمیەکانی ئێران دادەنرێن لە جیهاندا .

١٩٨٤/٤/١٦ سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان مام جەلال تاڵەبانی توانی یەکەم کەناڵی گفتووگۆی ناراستەوخۆ بکاتەوە لە نێوان – ئاپۆ– و– تۆرگوت ئۆزاڵ – بە یەك لایەنی و بۆ یەکەم جار پەکەکە شەڕی راگرت ، بەڵام مردنی کت و پڕی ئۆزال ئەو پرۆژە ئاواتەش مرد و رژێمی تورکیا ئەو جارە درندانەتر کەوتەوە کە ٣٠٠٠ هەزارگووندی لە باکووری کوردستان وێران کردوو زیندانەکانی پرکرد لە کورد .

شایانی باسە پەکەکە یەك لایەنە چوار جارشەڕی راگرت ، دوای ئەوەی کە پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – لە ١٩٨٤/٨/١٥ یەکەم چالاکی گەریلای لە شێوازی پارتی زانی لە دژی رژێمی تورکیا لە ناوچەی شەمدینان دەستی پێکرد لە باکووری کوردستان .

١٩٨٤/٤/٢١ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق هێرشیان کردە سەر گوندی کەپەنك ڕەشی بناری قەرەچووخی سەر بە ناحیەی کەندێناوەی سەر بە قەزای مەخموری سەر بەپارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ، لە ئەنجامی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپا و پێشمەرگەکانی یەکیەتی

نیشتیمانی ، ٨ هەشت پێشمەرگەی یەکیەتی نیشتیمانی شەهید کران ، لەوانە شەهید ئەحمەدە سوور، مەجیدە سوور، دکتۆر هەمزەو چەندین کەسیان دەستگیر کران و لە دوای دادگایی کردنیان لە لایەن دادگای تایبەت بە ناوی – هەیئەی خاسە – لە شاری کەرکوك و دوای ئەوە لە سێدارەدران لە شارەکەدا.

١٩٨٤/٦/٥ لە دوای تیرۆرکردنی سەرەك وەزیرانی هندستان ئەندێراگاندی لەلایەن چەند پاسەوانێکی خۆیەوە لە باخچەی ماڵەکەیدا ... سوپای هندی چوونە نێوو پەرستگای زێرێم و هەزار کەسی سەر بە تایەفەی شیخ کوژران کە بکوژانی لە هەمان تایەفە بوون .

جێگەی باسکردنە کە ئەم بنەماڵەیە خاوەنی ئەزموونێکی پر لە تێکۆشان و خەبات و قوربانیدان بوونە لە هندستان . ئەم بنەماڵەیە لە سەرەتای دامەزراندنی کۆماری هندستان لە لایەن ئەو بنەماڵە بووە و تاکوو تەواو کردنی ئەم ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەیە ئەم بنەماڵەیە رۆڵی باڵایان هەبووە لە هەموو بوارو قۆناخەکاندا لە هندستان .

١٩٨٤/٧/١٦ لە گەشتێکی نێوان شارۆچکەی نەغەدەو رەزایێ لە رۆژهەڵاتی کوردستان بەکارەساتێکی ئۆتۆمبیل وەرگەران – حەسەن قادر خەلیل – ناسراو بە– حەسەن حەیران – گیانی لە دەستدا ... شایانی باسە ئەم گۆرانی بێژە مللیە ، لە ساڵی ١٩٣٧ لە گوندی تەلەلخێمی گەورەی سەر بەناحیەی گوێری سەر بەقەزای مەخمووری سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٩٠ تەرمی پیرۆزی گواستراوەتەوە بۆ گوندی تەلەلخێمی گەورەو لە گۆرستانی ئەو گوندە نێژراوە . ئەم حەیران بێژە

دەنگ خۆشە خاوەنی دوو خێزان بووەو لە هەردوو خێزان ٩ منداڵی هەبوو کە ٣ کوورو ٦ کچ بوونە .

دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥٠ لە گوندی تەلەلخێمماڵەکەی گواستۆتە شاری هەولێر و لێی نیشتەجێ بوو .

جێگەی ئاماژەیە کە ئەم حەیران بێژە ژیانی لە گوند بە شوانی و کارکردنی کشتووکاڵی بردۆتە سەر و دوایی لە شاری هەولێر کاری پاسەوانی کردووە ، دوای ئەوە بۆتە پێشمەرگە لەریزی هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان تاکوو بەم کارەساتە دڵتەزێنە کۆچی دوایی کردووە لەگەل و نیشتیمانەکەیدا .

١٩٨٤/٧/٢٧ گرێدانی کۆنفرانسی کۆمەڵەی نیوو نەتەوەیی ، بە بەرگریکردن لە زمان و شارستانی ئەو نەتەوانەی کە بەر هەرەشەی توانەوە کەوتوون ، لە شاری رۆمای پایتەختی ئیتالیا ، لەو کۆنفرانسە بڕیارێك راگەیاندرا بە داکۆکی کردن لەگەلی کورد لەهەموو بوارەجیاجیاکاندا .

١٩٨٤/٧/٢٨ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی -ئۆڵەمپیات- لە شاری لۆس ئەنجلۆسی ئەمەریکا ئەنجامدراو بەردەوام بوو تاکوو ٨/١٢ هەمان ساڵ ، لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٨٤/٨/٣ وولاتی بۆركینافاسۆ بەرلەو مێژووە ناوی وولاتەكە فۆلتای بالا بووە ، بەلام بەپێی بارو دۆخی ناوچەو هەرێمو جیهان ، گۆڕانكاری لە ناوی وولاتەكەی كرد ، ئەویش بەخواستی گەلانی وولاتەكە بەناوی بۆركینافاسۆ لە جیهاندا.

١٩٨٤/٩/٩ كۆچی دوایی هونەرمەندو دەرهێنەری سینەمایی ناوداری كورد لە باكووری كوردستانی داگیر كراو لە لایەن رژێمی توركیا – یەلماز گۆنای – بە هۆی نەخۆشی شێرپەنجە .

گۆڕەكەی ئەم هونەرمەندە لە گۆرستانی پیاوە گەورەكانی شان بە شانی – ئەلفرید رۆمسیەو بوودلێرو سارتەرو دەرهێنەرە گەورەكان لە شاری پاریسی پایتەخت فەرەنسا نێژراوە .

شایانی باسە کە ئەو کەسایەتیە لەساڵی ١٩٣٧ لەگوندی یەنیجەی پارێزگای ئەدەنە لە باکووری کوردستان چاوی بە ژیانی نەهامەتیو ژێر دەستەیی هەڵێناوە . هەروا خەلاتی سینەمایی بەدەست هێناوە لەسەر فیلمی – رێگا – لە ژیانی خۆیدا یەلماز گۆنای نزیکەی ١٤ ساڵی تەمەن لە زیندانو دەربەدەری بەسەر بردووە ، کە لەساڵی ١٩٥٨ بە ٨ ساڵ زیندانی حووکمدرا بەتۆمەتی بوونی بە کۆمۆنیست. لە ساڵی ١٩٦٠ بە ١٨ مانگ زیندانیو ٦ مانگ بە دوور خستنەوە و لەشاری تۆنیا حووکمدراوە ، هەروا لە ساڵی ١٩٧١ بۆ ماوەی ١٠ ساڵ حووکمدراوە .

لە ساڵی ١٩٨٠ بۆماوەی ١٩ ساڵ حکوومدرا ، دوای ئەوە لە ساڵێ ١٩٨١ بە بەلەمێکی بچووك رووی لەیۆنان کردو لەوێش – میلینا میرکۆری– وەرزی رۆشنبیری ئەوکاتی یۆنان پێشوازی لێکردو لەوێش رووی لە سویسرا کردو دوای ئەوە بەنهێنی رووی لەپاریسی پایتەختی فەرەنسای کرد ، تا ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمان کرد لە فەرەنسا.

١٩٨٤/١٢/١٣ کۆچی دوایی نووسەرو رۆژنامەنووس و زانای ناوداری ئایینی مامۆستا – عەلائەدین نەجمەدین سوجادی – لە شاری بەغداو هەر لەوشارەش لە گۆرستانی شێخ عەبدوالقادری گەیلانی بە خاك سپێردراوە .

جێگەی ئامارە پێکردن کە مامۆستا سوجادی لەگوندی – پاراو – چاوی بەجیهان هەڵهێناوە . لەساڵی ١٩٢٧ لە شاری سلێمانی لە مزگەوتی جەلال دەستی بەخوێندنی ئایینی کردووە ... دوای ئەوە رووی کردۆتە شاری

بەغداو لەوێ بۆتە پێشنوێژی مزگەوتی – نەعیمە خاتوون ... لەسەر دەستی ئەمجەد ئەلزەهاوی و محەمەد قزلجی خوێندویەتی ... لەسالّی ١٩٣٩ چۆتە نێوو کۆری رۆژنامەوانی تا ئەوکاتەی کە لە سالّی ١٩٤٨ بۆتە سەرنووسەری گۆڤاری گەلاوێژ ... لە سالّی ١٩٤٩ گۆڤاری – نزار– ی دەکردووە کە گۆڤارێکی هەفتانەی رامیری بوو ، بە هەردوو زمانی عەرەبی و کوردی .

لە دوای شۆرشی ١٤ تەمووز ١٩٥٨ ، بەوانە بێژی زمانی کوردی لە کۆلێژی ئەدەبیات لە زانکۆی بەغدا دامەزراوە تا سالّی ١٩٧٤. دوای ئەوە بە ئەمینداری گشتی ئەوقاف بۆ ماوەی سێ/٣ دامەزراوە ... مامۆستا سوجادی بەیەکێك لە دامەزرێنەرانی کۆری زانیاری کوردی لە شاری بەغدا دادەنرێت ، کە لەوکاتەی ئەم کۆرە دامەزراوە بەجێگری دووەمی سەرۆکایەتی دامەزرا تاکوو تێکەلّ کردنی لەگەلّ کۆری زانیاری ئێراقدا .

علاءالدين سجادي

بەرهەمەکانی مامۆستا سوجادی زۆر گرنگ و بە پێزن و بۆتە کەلتوورێکی مێژوویی دەولّەمەند لە مێژووی کورد وەك :

١- ئەدەبی کوردی لە سالّی ١٩٧٦ – دوستورو فەرهەنگی زمانی کوردی – عەرەبی – فارسی لە سالّی ١٩٦٢.

٢- رشتەی مرواری – شۆرشەکانی کوردو – کورد و کۆماری ئێراق لە سالّی ١٩٥٩ – گەشتێك لە کوردستانا لە سالّی ١٩٥٦ – گولاّلەی مەریوان لە سالّی ١٩٥١. مێژووی ئەدەبی کوردی لە سالّی ١٩٥٣ –

ناوی کوردی لە ساڵی ١٩٥٣ ، هەڵبژاردە لە ساڵی١٩٥٣ ، هەمیشە بەهار لە ساڵی ١٩٦٠ . یادی پیرەمێرد لە ساڵی ١٩٥١ .

٣- لە بەرهەمە عەرەبیەکانی وەك ... عمر الخیام ، لە لایەن شێخ سلام احمد – راڤەو لێدوان لە سالی ١٩٥١ – محەمەد ئەمین زەکی لە ساڵی ١٩٤٨ – تأریخ الادب الكردی ، کە یەکێکە لە باشترین بەرهەمەکانی دەژمێردرێت ، لە گەڵ دەیا کتێبی دیکەو دەست نووس کە بابەتی هەمەجۆرن ... ئەم کەسایەتیە بەردەوام بووە لەخزمەتکردنی گەل و نیشتیمانکەیدا .

سەرچاوە :–محەمەد عەلی – سوێرکی – معجم اعلام الكرد .

١٩٨٤/١٢/١٩ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی نێوان کۆماری چینی میللی و بەریتانیا بە گەڕاندنەوەی هەرێمی دابڕاوی – هۆنگ کۆنگ – بۆ ژێر دەسەڵاتی چینی مللی تاکوو ساڵی ١٩٩٧... بەرامبەر ئەوەش چینی مللی ڕازی بوو بەوەی ، کە ڕژێمی سەرمایەداری تاکوو ماوەی ٥٠ ساڵ تێیدا بەردەوام بێت لەو وولاتەدا .

١٩٨٤/١٢/٢٣ مۆرکردنی پەیمانی نێوان سەرەك وەزیرانی بەریتانیا مارگرێت تادشەرو سەرەك وەزیرانی چینی مللی زهاوزینگ بە کۆتایی هاتنی دەسەڵاتی بەریتانیا لە سەر دوورگەی هۆنگ کۆنگ کە ماوەی ١٥٦ساڵ بوو لە ژێر دەستی بەریتانیا.

١٩٨٤/١٢/٢٩ ڕۆژنامەی تشرین لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا ڕاپۆرتێکی بڵاو کردەوە ، کە تیایدا هاتبوو :– بازاڕی یەکێتی ئەورووپای هاوبەش لە مانگی کۆتایی ساڵی/ ١٩٨٤ چەندین – کمیە– لە سێووی فڕێ داوە ، کە نەیوویستووە بیفرۆشرێت کە نرخەکەی بای یەك ملیار مارکی ئەڵمانی بووەو بای یەك ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی دەکرد بۆ ماوەی یەك ساڵ .

ئەمەیە بازرگانی کردن بە ژیانی مرۆڤ لە جیهاندا

١٩٨٤/١٢/٣١ وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەهۆی چەند کێشەو گیرووگرفت لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان – یۆنسکۆ– کشایەوە کە ڕێکخراوەیەکی مرۆیی و پەروەردەیی و فێرکردنە لە جیهاندا.

١٩٨٥

١٩٨٥/١/١٥ یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە دوای ساڵێك لە گفتووگۆیەکی چڕی لە گەڵ سەرکردایەتی ناوەندی رژێمی بەعس لە ئێراق کۆتایی بە گفتووگۆکان لە راگەیاندنێك بڵاوکردەوە ، ئەویش بەسەرنەکەووتنی ئەو هەوڵانەی کە یەکێتی لە گەڵ رژێمی بەعس ئەنجامی دابوو لە ئاکام کاردانەوەی خراپی کردە سەر باری کوردو داهاتووی بزووتنەوەی رزگاریخوازی. کورد لە باشووری کوردستان .

١٩٨٥ /١/٢٥ پێشمەرگەی ئازاو قارەمانی یەکێتی نیشتیمانی و گەل‌و نیشتیمان مامە ریشە شەهیدکرا ، ئەویش بەپیلانێکی دووژمنکاری لە لایەن پیاوانی رژێم و جاشە کوردە خۆ فرۆشەکان ، کە ئەم کارەش بووە هۆی دڵتەزندانی جەماوەری گەلی کوردستان.

١٩٨٥/٢/١ لە دوای کۆتایی هاتنی گفتووگۆی نەگەیشتوو بە هیچ ئەنجامێك شەڕی نێوان هێزی پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی و رژێمی بەعسی لە ئێراق دەستی پێکردەوە لە باشووری کوردستان

١٩٨٥/٤/٦ لەکاتی سەردانی ڕەسمی سەرۆکی سوودان جەعفەر نومەیری بۆئەمەریکا وەزیری بەرگری سودان عەبدولرحمان سووار زەهەب هەلسا بە کودەتایەکی سەربازی بە بەلاوەنانی سەرەك کۆمارو لە هەمانکات خۆی کردە سەرەك کۆماری سوودان.

١٩٨٥/٤/١٠ نووسەری ڕاستگۆو ڕووناکبیری کورد – عەبدولخالق مەعروف– لە پاش نیوەڕۆ لە کارێکی تیرۆری دژ بە هەموو داب و نەریتێکی مرۆڤایەتی و ئاینیدا لە نزیک ماڵەکەی خۆی لەگەڕەکەی ئازادی لە شاری هەولێر لە لایەن کۆمەڵێك تیرۆرستی دژ بەڕۆشنبیران و نووسەرە ڕاست گۆیەکان بەفینی مەلایە ئایینیەکانی سەر بەدام و دەزگا سیخووریەکانی بەعس تیرۆر کرا ، بە پاڵپشتی ڕژێمی بەعسی دکتاتۆر لە ڕێگەی سیخوورەکانی لە شاری هەولێر لە باشووری کوردستان .

١٩٨٥/٤/١١ سەرەك کۆماری ئەلبانیای کۆمۆنیستی – ئەنوەرخواجە – ماوەی ٤٠ ساڵ دەسەڵاتدار بوو ، کە لەم ڕۆژەدا کۆچی دوایی کردووە.

١٩٨٥/٤/٢٥ کۆچی دوایی نووسەرو ئەدیبی فەرەنسی – ژان ژینییێ – لە میوانخانەیەکی بچووك لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا . دوای چەند ڕۆژێك لە مردنی – سیمۆن دویۆڤوار – کۆچی دوایی دەکات . پاش خۆی بە ماوەیەکی کەم ڕۆمانی – ئەسیری عشق – ی بڵاودەکرێتەوە .

جگە لەوبەرهەمانەی کە ناویان دێنین ، هەروا کۆمەڵێك پەرتووکی دیکەی لە شانۆنامەو ڕۆمان نووسیووە ، لەوانە – نۆتردام – و – گوڵ – لە چاوەڕوانی مردندا – و – ڕۆژەکانی دز – کە لەم بەرهەمەی دوایی هەوڵیداوە بۆ ناخی دز بڕوات و هەموو ڕەهەندەکانی چاکسازی خانەش دەردەبرێت لە نووسینەکانیدا .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە – ژان ژینییێ – لە ١٩١٠/١٢/١٩ لە باوك و دایکێکی نادیار چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، دوای ئەوەی تەمەنی ژان دەگاتە ١٤ ساڵان لە ساڵی ١٩١٥ هۆگری نووسین دەبێت و ڕوانینی خۆی

لە ئاست بێ بەشی و کلۆڵی دەردەبڕێت .
هەندەی پێ ناچێت بە تۆمەتی دزی دەکەوێتە بەندیخانەی – لارۆکیت – و ماوەی سێ مانگ تێیدا بە سەر دەبات . دوای ئازاد کردنی بە ماوەیەکی کەم بە تۆمەتی سەر کەووتنە شەمەندەفەرو کەوتنە ڕێگا بە بێ برینی بلێت جارێکی دیکە دەستگیر دەکرێت و بۆ دەزگای چاکسازی – میترای – کشتووکاڵی ڕەوانە دەکرێت .
ئەم شووێنەش وەك سەربازگەیەکی نەوجەوانان وابوو ، کە لە یاسا دەر چوون و پاش هاتنە دەرەوەی لەم شووێنەدا ، وەك کەسێکی بێ نەوا ناوی خۆی لە ڕیزی خۆبەخشانی سووپا تۆمار دەکات .
هەروا دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٣٠ لە گەڵ بەشێك لە هێزی سووپای وولاتەکەی بۆ سووریا دەنێردرێت . کە ئەوکات ئەو هەرێمە بەشێك بوو لە داگیرکەرانی فەرەنسا . لەو ناوچەیەدا ژان ژینیێ بەشداری لە دروستکردنی قەلایەکی بچووکی سەربازی دەکات .
کە ئێستا ئەم قەلاتە وەك شووێنەوار ماوەتەوە ، دوای ساڵێك دەگەرێتەوە ناو ژیانی مەدەنی و گەشت بۆ وولاتی ئەسپانیا دەکات . بەلام لەو کارەی بێ توانا دەبێت و جارێکی دیکە دەگەرێتەوە بۆ ڕیزی سووپاو ، دوای ماوەیەك لە ریزی سووپا رادەکات و بەم هۆکارەش بریاری هەلاتنی لە سەربازی بۆ دەر دەچێت .
جا بۆ ئەوەی لەو سزایە رزگاری بێت گەشتێکی دوورو درێژ بەرەو وولاتانی ئەوروپا ئەنجام دەدات . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٢٧ دەگەرێتەوە بۆ شاری پاریس .
بەلام بە هۆی ئەنجام دانی چندین تاوانی دزی ، وەك پەرتووك و کراس . دەخرێتە بەندیخانە ، هەروا لە ساڵی ١٩٤٢ کە لە بەندیخانە دەبێت پەرتووکێك بە ناوی – خانمی گوولەکان – دەنووسێ .
ئەم نووسەرە ئەدیبە لە ماوەی ژیانیدا زۆر ئێش و ئازاری دیووەو لە هەمان کات لە نووسینەکانی بەردەوام بووە هەر وەك لە سەرەوە ئاماژەم پێکردووە ، کە بە دەیا کتێبی بە پێزو بەهرەداری خستۆتە بەر دەستی

خووێنــەران و گــەل و بــە بلاوکردنــەوەی بــە دەیـا بابــەتی رامیــاری و کۆمەلایەتی و زانستی ، تا ماڵئاوایی لە خووێنەران و ئەدەب دۆستان لە دەکات لە جیهان و لە وولاتەکەیدا

١٩٨٥/٥/٤ · نووسـراوی بەرێوەبـەرێتی گشتی ئاسایش – ئەمن – رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بـە ژمـارە /٣٤٤٧٨/٣ دەرچـووە ، لـە بـارەی کۆچـکردنی کـورد نووسراوە بۆ شاری کەرکوك ... بەڵگەنامەکە هیچ گۆرانکاریـەك لـە کێشەی نیشتەجێ بوون لـە پارێزگای کەرکوك دا رێگەی پێنادرێت تاکوو لێژنـەی کاروبــاری بــاکووری – ئەنجوومـــەنی ســـەرکردایەتی شــۆرش – و بەرێوەبەریەتی ئەمنیەکانی رژێمی بەعس لە ئێراق بیروورای خۆیانی لە سەر دەرنەبرن .

ئەمەش بۆ ئەنجامدانی لێکۆڵینەوەیەکی ورد ونهێنی لەبارەی ئەو کەسـەوە وهـۆی نیـشتەجێ بـوونی لـە پارێزگـای کـەرکوك لـە هـەرێمی باشـووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق .

١٩٨٥/٦/٩ فرۆکە جەنگیەکانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق هێرشیان کـردە سـەر گوندی زێوەی سەر بە پارێزگای هەولێر بە چەکی کیمیایی، کە بووە هـۆی شەهید کردنی زیاتر لـە٢٠٠ هـاوولاتی کـورد ، کە یەکـەم شـەهیدی چەکی کیمیایی لە هەرێمی باشووری کوردستان شەهید ئارامی تەمـەن دووسـالان بوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٥/٦/٩ هەشــت فرۆکــەی جــەنگی رژێمــی دکتــاتۆری بــەعس لــە ئێــراق ، لــە هێرشێکدا ئۆردوگای زیوەیـان بۆمبـاران کـرد، بۆ مـاوەی چـەند دەقیقەیـەك کـە کارەسـاتێکی دیکـە ی دروسـت کـرد , کـەزیاتر لـە ١٢٠ شـەهیدو ٤٠٠ زامداری لێکەوتەوە. کە زۆربەیان ئافرەت و منداڵ و پەککەوتە بوون .

شـایانی باسـە ئۆردووگـای زێـوە لـە سـاڵی ١٩٧٥ پـاش نسکۆی شۆرشـی ئـەیلول لەلایـەن رژێمـی ئەوسـای ئێـراق بـۆ پەنابـەرانی کـوردی باشـووری کوردسـتان لکێنـراو بـە ئێـراق دروستکرابوو ... کـە دەکەوێتـە نـاو دەشـتی مەرگەوەر . ئەو ئۆردوگایـە تـاکوو سـاڵی ١٩٧٩ بە چـۆڵی مایـەووەو دوا بە دوای ســەرهەڵدانی شۆرشــی گــەلی کوردســتان لــە میانــەی پرۆســەی جینۆساید کردنی کوردستان لەلایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق . ئـەویش بە

راگواستنی گوندنشینەکانی کوردستان بۆ باشووری ئێراق .
لەلایەکی دیکەوە بووە هۆی ئەوەی کە ژمارەی زۆر لە هاولاتیانی کورد لە کوردستانەوە رووبکەنەوە ناوچە ئازادکراوەکان کە زۆربەیان پیرو پەککەوتە بوون ... ژمارەی پەنا بەرانی کورد زیاتر لە ٣٠٠ هەزار خێزان بوون ... ئوردوگای زیووە لەسالی ١٩٨١ تا کۆتایی شەری نێوان ئێراق و ئێران لەسالی ١٩٨٨ چەندین جار کەوتە بەرهێرشی فرۆکەکانی رژێمی بەعسی لە ئێراق .

١٩٨٥/٦/٢٠ کۆچی دوایی نووسەری ناوداری کورد – بورهان قانع – کە کوری شاعیری گەورەی ناوداری کوردستان مامۆستا قانع بووە ، کە بەدەیا بەرهەمی وەرگێراوی هەیە .

١٩٨٥/٧/١٦ رۆماننووسی ئەلمانی ناودار خاتوو – هێنریش پولە– لە شاری بۆن کۆچی دوایی دەکات ...شایانی باسە هێنریش پۆلە لە ١٩١٧/١٢/٢١ لە شاری کۆلۆن چاوی بە جیهان هەلهێناوە ... شایانی باسە خووێندنی قۆناخی ناوەندی تەواو کردووە ، ئەم خاتوونە لەچەندین پیشەدا کاری کردووەو زۆر بەخووێندنەوە خەریکە بووە بۆ بەدەست هێنانی زنیاریەکان لەهەموو بوارێکدا.

١٩٨٥/٨/١٥ بەرپاکردنی شۆرشی چەکداری لە لایەن پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – ، لە باکووری کوردستانی لکێندراو بە تورکیا ، بە سەرکردایەتی عەبدولا ئۆجەلان . دژی رژێمی تورکیای داگیر کەر ، لە پێناو بەدەست هێنانی مافەکانی گەلی کوردستان .

١٩٨٥/٩/١ بەرێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر لە کاتی رژێمی بەعس لە ئێراق بە بریاری ژمارە/ ٢٢٧٩ ، ئەویش بە داخستنی ٢٠٠ قوتابخانە لە گوندەکانی پارێزگای هەولێر لەقەزاو ناحیەو گوندەکان لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٨٥/٩/٢٢ لێژنەی رێکخستنی ئەمنی رژێمی بەعس لە پارێزگای دهۆك بە بریاری ژمارە/ ٢٣٦ زیاتر لە ٢٠٨ قوتابخانەی لە قەزاو ناحیەو گوندەکان داخست لە باشووری کوردستان.

١٩٨٥/٩/٢٨ نووسەرو خەباتگێری کورد مامۆستا – حەسەن قزلجی– لە ناو

زیندانەکانی ڕژێمی بەناو ئیسلامی ئێران کۆچی دوایی کردو چووە ڕیزی نەمرانی کوردو کوردستان.

١٩٨٥/١٠/١ له ڕاپۆرتێکی دەزگای ئەمنستی ، له شاری له ندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کە له ٣/١٤ بڵاوکرابووەوە ، ئاماژە بەوە دەکات کە ڕژێمی بەعسی له ئێراق ٣٠٠ گەنجی کوردی لـه سێدارە داوە لەشاری سلێمانی ، کـە تەمەنیان لـه نێوان ١٧ تا ٢٣ ساڵان بووە له باشووری کوردستان.

١٩٨٥/١٠/٢ بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی پارێزگای دهۆك بە بڕیاری ژمارە/ ٢٨٠ بڕیاری داخستنی ٥٧٥ قوتابخانەی له قەزاو ناحیەو گوندەکانی پارێزگای دهۆك دا له باشووری کوردستان.

١٩٨٥/١٠/٤ دەرچوونی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بـە تاوانبار کردنی هێزەکانی ئاسمانی سووپای ئیسرائیل له بەر هەڵسانی بە بۆردومان کردنی بارەگای ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی فەلەستین لـه شاری توونسی پایتەختی کۆماری توونس له لایەن هێزەکانی ئاسمانی سەربازی ئیسرائیل.

١٩٨٥/١٠/٣١ کۆچی دوایی نووسەرو ڕووناکبیر کەسایەتی ناوداری کوردی سۆڤیەت – قەناتی کوردۆ– له شاری پترۆسپۆرگی ڕووسیای یەکگرتوو – لینینگرادی پێشوو–.. کـە ڕۆڵـی پەرچاوی هـەبووە لەرۆشـنبیرکردن‌و بەرزکردنـەوەی هەسـتی نەتەوایـەتی کـورد لەهـەموو بوارەکـانی زمـان و مێـژوو و داب‌و نەریت‌و کەلتوورو شووێنەوارو شارستانیەت له کوردستاندا.

شـایانی باسـه کـه قـەناتیْ کـوردۆ لـه ١٩٠٩/٩/٢١ ، چـاوی بـە جیهـان هەڵهیناوە له گوندی – سویزی– له ناوچەی قانزان له هـەرێمی قارس لـه باکووری کوردستان... ناوی تەواوی قەنات کوردۆ کەلەش خدرو لـه ئـایین ئێزیـدی بـووە ، لـه کۆتـایی جـەنگی یەکـەمی جیهـان لـه سـاڵی ١٩١٨ ، کـه بەسەر ئەرمەندا زاڵ بوون .

بنەماڵـەی قـەناتی کـوردۆو خـەڵکی گوندەکـەیان بـەرەو ناوچـەی ئەپارتـەی ئەرمەنستانی ژێـر دەسـەڵاتی ڕووسـیا کەوتنـە ڕێ‌و لـه گونـدی کـوریلاخ نیشتەجێ بوون کـه گونـدی کـوردان بـوو ، دوای ئـەوە تـورك ئـەو گوندەیان داگیرکـردو لـەوێش بـەرەو گورسـتان بەرێکـەوتن ، لەسـاڵی ١٩٢٠ بـاوکی حەماڵیْ دەکرد بۆ بژێووی ژیان..

١٩٨٥/١١/١٠ فڕۆکـه سـەربازیەکانی هێـزی ئاسمـانی ڕژێمـی بەعسی لـە ئێـراق، بووکـە شووشـەی مینکراویـان هەڵدایـە خـواریێ بـۆ سـەر گوندەکانو شارۆچـکەی ئـاکرێ لـە باشـووری کوردسـتان ، ئـەویش لـە پێنـاو تـیرۆر کردنـی منـداڵی کوردو نانەوەی دوودڵی و نائارامی لەناوچەکەدا.

١٩٨٥/١٢/١١ پـچڕانی پەیوەنـدی ئـابووری لـە گـەڵ باشـووری ئـەفریکیا ، ئـەویش بـە بڕیـارێکی کۆمەڵـەی گـشتی نەتـەوە یـەکگرتووەکان . بـە هـۆی ئـاڵۆزیو نائـارامیو بـاری ڕامیاریـەتی ڕەگـەز پەرسـتیو دەسـەڵاتی تـاکڕەوی لـە ناوولاتەکەدا.

١٩٨٥/١٢/٢٠ کۆچی دوایی نووسەرو ڕووناکبیرو شاعیری نەتەوەیی کورد مامۆستا سامی عەودالّ لە باشووری کوردستان.

١٩٨٦

١٩٨٦/١/٨ کۆچی دوایی نووسەرو ڕووناکبیرو ڕۆماننووسی جیهانی بە ناوبانگ خوان سینۆ کارلۆس پیریز لە شاری مەکسیك.

١٩٨٦/١/١١ دەرچوونی بڕیاری ژمار/ ٤٢ لە لایـەن سـەرۆکی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق سەدام حوسێن ، کە پارێزکاری کەرکوك ڕاسپێردراوە بۆ ئـەوەی کە پارچە زەوی بــە هــەموو پێوویــستیەکانیەوە دابـین بکـات بـۆ ئــەو عەرەبانــەی دەنێردرێنــە پارێزگـای کـەرکوك ، هـەروا ئەوکەسـانە لەکـەرکوك نـشتەجێ بکرێـتو بەشــی دابـین کردنــی پێوویــستەکانیان و مەرجــەکانی هــاتنی ئەوعەرەبانــە بــەپێی برگــە یاســایەکانیان کــڕینو فرۆشــتن لەســـەر ئــەو زەویانــەی کــە پێیــان دەدرێــت نــەکرێت بـەفراوان کردنــی بەعــەرەبکردنی باشووری خاکی کوردستان.

١٩٨٦/١/٢٠ كۆچی دوایی گۆرانی بێژی دەنگ خۆشی ناسراوی كورد - ئەیاز زاخولی - لە شاری مووسڵ ، كە لە دایك بووی شاری دهۆكە لە باشووری كوردستان .
ئەویش بە هۆی كارەساتی خۆ لێكدانی ئوتومبێل لە نێوان رێگای دهۆك و مووسڵ و دوای چەند رۆژێك لە نەخۆشخانە گیانی لە دەستدا .

١٩٨٦/١/٢٨ تەقینەوەی مەكوكی ئاسمانی ئەمەریكی- تشالنژەر- لە دوای بەرز بوونەوەی بە چەند چركەیەك لە سەر وولایەتی فلوریدای ئەمەریكا، كە هۆكارەكەی كەووتن خوارەوەی ، ئەویش بە تێك چوونی سەمامێكی مەتایی بوو كە بووە هۆی گیان لەدەست دانی ستافەكەی ، كە لە حەوت زانا پێك هاتبوون لەوانیش دوانیان ئافرەت بوون.

١٩٨٦ /٢/٢٧ كۆچی دوایی كەسایەتی پارێزگای هەولێر لە باشووری كوردستان خدر ئەحمەد پاشا ناسراو بە خدری پاشا.. ناوبراو لە دایك بووی گوندی قووشاخلوی سەر بەناحیەی قووشتەپەی پارێزگای هەولێرە لە باشووری كوردستان ... ناوبراو پیاوێك بوو لەبنەماڵە ناودارەكانی پارێزگای هەولێر ، كە بنەماڵەی پاشای پێ دەگووترێ... ناوبراو لەساڵی ١٩٣٧ تاكوو ١٩٥٨ ئەندانی ئەنجوومەنی نووێنەرانی رژێمی شانشینی لە ئێراق بووە ، وەك نووێنەری پارێزگای هەولێر.. گۆری خدر ئەحمەد پاشا لە گۆرستانی

گوندی قووشاخلوه له ناوچەکەدا.

١٩٨٦/٣/٧ بــەڕێزان مــام جــەلال تالــەبانی و ئیــدریس بــارزانی لــە ڕۆژهــەلاتی کوردســـتانی داگـــیر کــراوی ژێــر دەســەلاتی ئێــــــــران ، کۆبوونەوەیــــــەکیان

ئەنجامداو لە ئاکامی ئەو کۆبوونەوەیەدا ڕێکەووتنی ئاشت بوونەوەیان مۆرکردو ڕایانگەیاند .

ئەویش بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، بلاوکراوه ، کە کاردانەوەی کاریگەری هەبوو لەسەر تێکڕای بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد لە کوردستان.

١٩٨٦/٣/٢٦ بەرپابوونی کودەتای سەربازی لە شاری خەرتوومی پایتەختی سوودان ، بەسەرکردایەتی وەزیری بەرگری عەبدولرەحمان سووارزهەب ، لەگەلْ ژمارەیەك لەئەفسەرەکانی و ئەنجوومەنێکی سەربازیان پێك هێنا لە سەر وولاتەکەدا.
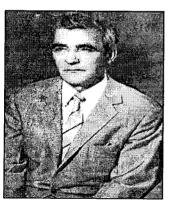
١٩٨٦/٤/١٧ روونـــاکبیرو شـــاعری گـــەورەی نەتەوەیی و نیشتمانی ناوداری کورد مامۆستا هێمن مالئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کرد لە ڕۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی رژێمی ئێران ، ئەویش دوای گەڕانەوەی لە هەندەران بە تایبەتی لە ئێراق بۆ ئێران.

مامۆستا هێمن لە بەهاری سالی ١٩٢١ شەوی جەژن لە گوندی لاچین لە نزیك سابلاخ چاوی بە جیهان هەلهێناوه ، ئەم شاعیره بە هۆی هەلوێسته

نەتەوەیی و نیشتیمانیەکەی ئێش و ئازاری زۆری چەشتووە و دەربەدەر کراوە لە لایەن رێمی شای ئێران لە ناو گەل و لەسەر خاکی نیشتیمانەکەیا

١٩٨٦/٤/٢٤ تەقینەوەی وویستگەی ئەتۆمی - تشرنۆبل - لە کۆماری ئۆکرانیای یەکێتی سۆڤیەت ، کە بووە هۆی کارەساتێکی گەوورەی ئەتۆمی نێوو دەوولەتی لە جیهان ، کە کاردانەوەی لە سەرباری مرۆڤو ژینگەیی لە سەر ناوچەکەو وولاتەکەو جیهان ، هەروا کاردانەوەی کاریگەری بەردەوامی هەبوو و دەبێ لەسەر ژیانی گەلانی ئۆکۆانیا و لە کێشوورەکەدا .

١٩٨٦/٤/٢٨ شاندی هونەری پارێزگای سلێمانی بە سەرپەرشتی - ئەنوەر قەرەداغی - بەرەو شاری تکریت - پارێزگای سەلاحەدین ... چوون بۆ بەشداری کردن لە یادی لە دایکبوونی سەرەك كۆماری و سەرۆکی ئەنجوومەنی سەکردایەتی شۆرشی رژێمی بەعس لە ئێراق - سەدام حوسین - ، تەواوی ئەو گۆرانیانەی کە لەو رۆژەدا هەر یەك لە قوتابیانی - دار المعلمات - و - ئامادەییەکان و قوتابخانە پیشەییەکان و چالاکی قوتابخانەکان - دەڵێن :-

دابەشکردنی مۆزیکاکانیان لەلایەن ئەنوەر قەرەداغی بۆ کرابوو ... ئەمە جگە لەوەی کە ئەو خەڵکەی ئەنوەر قەرەداغی بردبوونی بۆ شاری تکریت ، حەوت پاسی گەورە بووەو ناوبراو هەرەشەی لە باوکی ئەو کچانە کردووە ، کە ئەگەر کچەکانیان بۆ تکریت نەنێرن , ئەوا شکاتیان لێ دەکات , لەکاتێکدا ئەو کچانە قوتابی بوون نەك گۆران بێژ ... خەرجی ئەم کارانەش لەسەر بوودژەی بەعسی دەسەڵاتدار بووەو جگە لە پاداشتی ئەنوەر قەرەداغی .

جێگەی باسکردنە کە ئەو گۆرانی بێژوو هوونەرمەندو نووسەرو رۆژنامەنووسانەی تاکوو راپەرینەکەی بەهاری / ١٩٩١ خزمەتی بەعسیان کردووەو بە بەژن و باڵای بەعسیان دا هەڵگوتووە ... ئەمرۆ پێویست ناکات خۆیان بکەن بە نیشتیمان پەروەرو شۆرشگێر بەرامبەر بەراستگۆ و خۆراگرەکانی کە پێنووسی ئەم هونەرمەندو نووسەرو رۆژنامەنووسانە قەدەخەکراو بوون لەسەر دەمی بەعس لە ئێراق بە تایبەتی لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

جا من نامەوێ یەکە یەکە ناوەکانیان بێنم ، بەڵام دەتوانن بگەرێنەوە سەر . گۆڤاری ڤین و هاوڵاتی و جەماوەر و چەندین رۆژنامەو گۆڤاری دیکە ... بەڵام کێشەو ململانێی نێوان پارتی و یەکیەتی وای کرد ، کە ئەمانە ببنە شۆرشگێر و پێنووسی راستگۆ .

بەڵام مێژووی جووڵانەوەی کورد نەفرەت لەوانە و یارمەتی دەرەکانیان و دەنگ و پێنووسەکانیان لە دەکات لە ئێستاو لە داهاتوو لە لایەن گەلی کورد لە کوردستان .

١٩٨٦/٨/٢١ زانایانی یەکیەتی سۆڤیەت لە بواری ئەتۆمی بلاویان کردەوە ، کە کارەساتی وێستگەی ئەتۆمی تشرنۆبڵ لە کۆماری ئۆکرانیا کاردانەوەی کاریگەری هەیە لە ناوچەکەدا بۆ ماوەی حەفتا ساڵی داهاتوو لەناوچەکەدا ، کە دەبێتە هۆی مردنی زیاتر لە ٤٨٠٠ منداڵ و ١٥٠ هەزار هاووڵاتی دیکەش ، کە تووشی نەخۆشی جۆراو جۆر هاتوون و دێن لەئایندەدا.

١٩٨٦/٨/٣٠ كۆچـی دوایـی پەیكەرتاشـی بـەناوبانگی سـەدەی بیـستەم – هنـری سەبنسەر مۆر – لە دوای ململانێی دژواری بەردەوام لەگەڵ نەخۆشیەکانی ، ئێستاش لە زۆر گۆرەپان و باخچەو سەنتەرەکانی دیکەی نێوو شارو بەردەم تەلارە مەزنەکان بە چاو دەکەوێت ، نەك هەر لە ئەورووپا بەڵکوو لەئەمەریکای باشووریش دەبینرێت لە ناوچەو کێشوەرەکەدا.

١٩٨٦/٩/٢٩ پرۆژەی دروستکردنی بەنداوی بێخمە درایە دەست کۆمپانیای هاوبەشی نێوان کۆمپانیای - ئانکا - ی تورکی و کۆمپانیای - هیدرۆکردینیا –ی یوگسلافی پێشوو ... هەروا تەندەری کاری کەهرۆ ئاوییەکەش – واتە پرۆژەی کارەبایەکەش – بەگوێرەی گرێبەستێك لە ١٩٨٨/١٠/١ درا بە کۆمپانیای – ئانکرا – ی یۆگسلافی ، پارەی تێچوونی هەردوو گرێبەستەکەش بە ملیارێك و ٧٥٠ ملیۆن دۆلار مۆرکرا .

هەروا کاتی دەست پێکردنی پرۆژەکە سەرەتای ساڵی ١٩٨٧ بوو ... لە ماوەی نێوان ساڵی ١٩٨٧ تاکوو داگیرکردنی کوێت لە ساڵی ١٩٩١ لە ٣٤٪ ی پرۆژەکە ئەنجامدرابوو ... واتە لە ٣٤٪ تەواوبووەو لە ٧٦٪ ماوە ، ئەمەش لە دوای فرۆشتن وبە تالآن بردنی هەموو کەل وپەل و شمەکەکانی کاری پرۆژەکە لەلایەن بەرپرسان و کەسانی دیکەی سەرەك هۆزەکان بە برێك پارە لەلایەن سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان .

چۆنیەتی پرۆژەی بەنداوی بێخمە کە بەگوێرەی لێکۆڵینەوەکەی کۆمپانیای EPDC یابانی ... پرۆژەی بەنداوی بێخمە دەکەوێتە سەر زێی گەورە لە نزیك گوندی بێخمە لە سەر ئەو دەربەندەی کەچیای پیران دەبڕێ و نزیکەی ٥٠ کیلۆمەتر لە شارۆچکەی شاقڵاوە دوورە ... جۆری بەنداوەکە بەردی رووکامیەی بە درێژایی بەنداوەکە ٢٣٠ مەترە ... هەروا درێژیەکەی لە سەرەوە ١٥ مەترە ... گەورەترین پانیشی لەژێر ئاوەوە ١٠٥٠ مەترە ... بەنداوەکە ٦٠٤ مەتر لەسەر ئاستی دەریاوە بەرزە .

بەنداوی بێخمە

هەروا توانای گلدانەوەی ١٧ ملیار مەتر سێجای ئاوی هەیە ... هەروا ١٥ دەرگای هەیە کە ٣ دەرگای بۆ ئاو لە بەر رۆیشتنەو ٢ دەرگای بۆ چۆڵکردنە ... هەروا توانای بەرهەم هێنانی وزەی کارەبای ساڵانەی ١٥٠٠ میگاواتە ... کە وێستگەی کارەباکەی لە ٦ تۆربین پێك هاتووە .. کە هەر تۆربینەی ٢٥٦ میگاوات کارەبا بەرهەمدێنێ ... هەروا رووبەری بەنداوەکە – حەوز– ٢٢٣ کیلۆمەتر سێجا دادە پۆشێ لە زەوی کە ٦٠ گوند لەخۆ دەگرێ و ٣٠ گوندی عەشیرەتی سورچی و ٣٠ گوندی بارزانیەکان .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە شووێنە هەرە بە ناوبانگەکانی کوردستان بە ئاو دادە پۆشرێ وەك شووێنەواری شانەدەرو رێزان و بلێ و بارزان ... لە گەڵ ئەوەشدا ئەم پرۆژەیە گەر لە داهاتوو بەشێوەیەکی گونجاو لەبار لەسەر بنەمای توێژینەوەیەکی زانستیانەی سەردەمی و بە ئامارەکانی تەکنۆلۆژیای سەردەمی دەتوانرێ دەشتی هەولێر و کەندیناوەو قەراجیش ئاودێر بکات ، بەدروستکردنی چەندین رووبار لەسەر بەنداوەکە و بەرەو ئەو شوێنانەی کە باسمان کردن لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٨٦/١١/٧ هونەرمەنـــدو گـــۆرانی بێـــژو مامۆسـتای زانکۆی سـەلاحەدین ، مامۆستا شەماڵ سائیب لە شاری سـلێمانی لـە هـەرێمی باشـووری کورنستان کۆچی دوایی کرد .

١٩٨٦/١١/١١ بـــەبڕیاری پارێزگـــاری پارێزگـــای حەســـەکە بەشـــێووەیەکی فـــەرمی بەکارهێنانی زمانی کوردی قەدەخە کرا لە شـارو شارۆچکەو گوندنـەکان ، لە شووێنی کارکردن لە ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا .

١٩٨٦/١١/١٤ بڕیـاری ئەنجوومـەنی سـەرکردایەتی شۆڕشـی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بەژمارە/ ٨٤٠ ، کە تیایدا هاتیە :-

ئـەویش بەنـدکردنی هـەر کەسـێکی جـووێن یـاخوود ئیهانـەی سـەرەك کۆماری سەرکردایەتی شۆڕش‌و پارتی بەعس‌و ئەندامانی ئەنجوومەن بکا بە بەندکردنی هەتاهەتا لە ناو ئێراقدا .

١٩٨٦/١٢/١٧ هونەرمەندو گۆرانی بێژی نـاوداری کـورد مامۆسـتا محەمـەد عـارف جـەزراوی لـە شـاری دهـۆك کۆچـی دوایی کردووە .

١٩٨٧

١٩٨٧/١/١٥ ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق لاشـەی - ٧٠- منـداڵی کـوردی دایـەوە دەسـت کەس‌و کاریان ، کە تەمـەنیان لەنێوان ١٣ تـا ١٦ سـاڵ بـوو، شـایانی باسـە کەتەمـــەنیان گـــەرووەکرا بـــوو ، بـــۆ ئـــەوەی فـــەرمانی کووشـــتنیان بیـــان

گرێتـــەوەو لــە هـــەمان کـــات بـــۆ هەریـــەکیان --٣٠- دینـــاری سوویـــسری لەکـەس و کاریـان وەرگـرت ، کـە نرخـی خنکانـدنیان بـوو لەگـەڵ ئەوەشـدا دانانی پرسەکەشیان لێقەدەخەکردن.

١٩٨٧/١/١٨ کۆچی دوایی گۆرانی بێژی ناوداری کورد - خـودادادعـەلی- لـە ئەنجامی نەخۆشـیەکی کووشـندەو هـەژاریو کەساسـی، کـە گۆڕەکـەی لـە نزیـك- ئەلوەن- لە گۆڕستانی شار نێژراوە لەشاری سلێمانی لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٨٧/١/٣١ ســەرکردەی کـــورد - ئیـــدریس بـــارزانی- لـــە شارۆچـــکەی - ســلیڤانی- ســـەر بەناوچـــەی پارێزگـــای ورمـــێی ڕۆژهـــەڵاتی کوردســـتانی داگیـر کـراوی ژێـر دەسەڵاتی ئێـران ، ماڵئـاوایی لە گـەل و نیشتیمانەکەی کـرد ، کە ئەمــەش بـــووە هـــۆی لەدەســـت دانـــــــی ســـــــەرکردەیەکی بزووتنەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد لە کوردستان.

جێگەی باسکردنە کە سەرکردەی کورد لە باشووری کوردستان لـە سـالی ١٩٤٤ لـە گونـدی بـارزانی سـەر بـە پارێزگـای هـەولێر چـاوی بـەجیهان هـەڵهێناوە ، ئـەم کەسـایەتیە کـوری سـەرکەدەی کـورد مستەفا بارزانیـە ، ئیـدریس بـارزانی لـە تەمـەنی منداڵیـەوە لـە نـاو ئـێش و ئـازاری گـەل و نیـــشتیمانەکەیدا پـــەروەردە کـــراوەو بەشـــداری تـــەواوی لـــە خـــەباتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد کردووە لە هەرێمەکەدا .

هـەروا رۆڵـی باڵای هـەبووە لـە چارە سـەر کردنـی کێشەکان و بەشداری رێکووتننامـەی ئـاداری / ١٩٧٠ کـردووە لـە گـەڵ حکوومـەتی ناوەنـدی لـە شاری بەغدا ، ئەم کەسایەتیە دوای نسکۆی شۆرشی ئەیلول رۆڵـی باڵای هەبووە لە دووبارە دەستپێکردنەوەی شۆرشی گەلی کوردستان لە هـەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٨٧/٢/١ كردنەوەی بەشی كوردی لە رادیۆی - دورتمۆند - ئەلمانیا - كرایەوە ... ماوەكەی یەك كاتژمێر بوو ... ئەم وێستگەیە بە ٨ زمان بەرنامەكانی خۆی بەخش دەكرد ، لە ئەلمانیاو دەورووبەری لە كێشوەلرەكدا .

١٩٨٧/٢/٢ لە ڕاپرسی گەلانی فلیپین دەستووری نوێی وولاتەكەیان ڕاگەیاند بەپێك هێنانی دوو ئەنجوومەن ، ئەویش ئەنجوومەنی پیران كە ژمارەیان ٢٤ ئەندام بوو ، لەگەڵ ئەنجوومەنی نووێنەران كە ژمارەیان ٢٥٠ ئەندام بوو، بە دیاریكردنی دەسەلاتی سەرۆك كۆمار بۆ ماوەی شەش ساڵ ، كەنابێ دووبارە خۆی هەڵبژێرێتەوە بۆ پۆستی سەرەك كۆمار لە وولاتەكەدا .

١٩٨٧/٢/٢٧ زاناكان ئەوەیان سەلماندووە كە هەموو ئەستێرەیەك لەو گەردوونەدا ماوەی ژیانی خۆی هەیە ، وەك هەر گیان لە بەرێكی دیكەو هەر یەكە بە پێی بوونی خۆی ... جا ئەستێرە بێت ، یاخوود رۆژ بێت یاخوود دارو درەخیت وگژوگیا و ئاژەڵ و زیندەوەربێت ، یاخوود مرۆڤ بێت .

كە لە سەرەتا لە دایك بوونەو دوایی گەشەكردنەو دوایی پێگەیشتووەو دوایی لەكاتی ئامادەیەو دوایی بەرەو مردن ... بە هۆی كامێرای تلسكۆبی پێشكەوتوو بەتایبەتی لە سەدەی بیست و یەك , زانستی نویێ ئەوەی سەلماندووە كە سەدا ئەستێرە تووشی ئێش و ئازار دەبێت .

ئەویش بە هۆی تێك هەڵكشاوی گەردیلە جۆراوجۆرەكان و كۆتایی هاتنی ماوەی ژیانی ئەم جۆرە گەردیلانە ، كە هەر ئەستێرەیەك بە ملیۆن گەردیلەی ترشاتی و سووری و شیرینی و ئاسنی و مزرو گەردیلەی دیكەی كیمیاوی و فیزیاوی تیایەو، بەردەوام دەبێت لە جمووجۆڵی لە ماوەی ژیانی ئەم ئەستێرەدا .

بۆ نموونـه لـه ٢/٢٧ ئەستێرەیەکی زەبەلاح دەرکەوت بەناوی – سـووبەر نۆڤا – کە ئەویش وەك پێکهاتەیەکی دەرئەنجامی روناکیەك بێت ، کە لە ئەنجامی تەقینەوە هاتبێتە کایەوە لە ئەستێرەی دیکەی زەبەلاح بەناوی – سندیلیك – کە تەقینەوەکەی بەر لە ١٧٠,٠٠٠ هەزار ساڵ بەر لە ئێستا روویداوە .

بەڵام لەم رۆژە ئەم روناکیەی گەیشتۆتە سەر زەوی ... واتە رووناکی ئەو تەقینەوەیـە لـە دوای ١٧٠,٠٠٠ هـەزار سـاڵ رووناکی لـە تەقینەوەکـەی گەیشتۆتە ئێمە و ئەو ئەستێرەیەش ١٥٠,٠٠٠ هەزار ساڵ رووناکیە .

سەرچاوە:– ایات العلوم الكونیه – بەرگی ٢/١ لە ١٤٧ کۆمەڵە زانای جیهانی کە ژمارەی ١٦٩ زانا و توێژەر بەشداری تیاکردووە . چاپی یەکەم /٢٠٠٧ .

١٩٨٧/٢/٢٨ رژێمی بەعسی لە ئێراق ، لە ماوەی شەڕی لە گەڵ رژێمی ئێران – ١٠٠– مووشەکی – سکۆت/ب– هاویشتە سەر شارەکانی ئێران لەوانە – ٨٩– مووشەك تەنیا بۆ سەر شاری تارانی پایتەخت بوو.

بەڵام ئێران – ١٢٥– مووشەکی هاویشت بۆ سەر شارەکانی ئێراق لەوانە – ٣٤–مووشەك بۆ سەر شاری بەغدای پایتەختی ئێراق بوو لە ماوەی شەڕ لە نێوانیاندا .

١٩٨٧/٣/١٦ لە بڕیارێکی سەرکردایەتی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە سەرکردایەتی سەدام حوسێن ، ئەویش بەگۆڕینی باری کرێکار بۆ فەرمانبەر لە هەموو

دامو دەزگاکانی دەوڵەتی ئێراق ، بەتایبەتی لە کارگەو پرۆژە هەمەلایەنەکان لە وڵاتەکەدا .

١٩٨٧/٤/٩ پەرلەمانی ئەوروپا لە بڕیارێکی نارەزایی خۆی ڕاگەیاند ، لە بارەی گرتن و ئازاردان و شەهیدکردنی ٣٠٠ منداڵی کورد لە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان ، کە لەلایەن سیخوڕەکانی بەعسی لە ئێراق ئەنجام درابوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٧/٤/١٥ هێرشی کیمیابارانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بۆسەر گوندی شێخ وەسانان ئەنجامدرا ، کە بووە هۆی شەهید بوونی بەدەیان هاووڵاتی کورد ، کە ٢٦ ئافرەت و ٥٥ منداڵی تێدا بووە قوربانی، لەهەمان ڕۆژ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەکتریای – تیفۆئیدی– لەدژی کۆمەڵگای پەنابەرە کوردەکانی تورکیا بەکار هێنا.

١٩٨٧/٤/١٦ گوندی شێخ وەسانان لە دوای کەووتنە بەرشالاوی چەکی کیمیاوی ، ئەوانەی بوونە قوربانی و هاووڵاتیانی دیکەش بەتراکتۆرو ئۆتۆمبێل هەڵدێن و ڕوو لە نەخۆشخانەکانی شارۆچکەی رانیە و شاری هەولێر لەهەرێمی باشووری کوردستان دەکەن ، بۆ تیمار کردن .

بەڵام لە ناو نەخۆشخانە لەلایەن پیاوانی ئەمنی بەعسی پارێزگای هەولێر رفێندران و لە ڕۆژی ٤/١٧ لە گۆڕی بەکۆمەڵ زیندە بەچالکران لە گۆرستانی کارگەی قیر لە باشووری شاری هەولێر لە سەر ڕێگای مەخمور هەولێر لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٧/٤/١٩ بە هۆی هەڕەشەکانی ڕژێمی ئیسلامە لە ئێران ، لە سەر وڵاتانی کەنداو ، بە تایبەتی کووێت و سعوودیە ، لەو کاتەش کووێت هەوڵی پاراستنی وڵاتەکەی دەدا ، و لە لایەکی دیکە ئەمەریکا پشتگیری دوولایەنەی پەیڕەو دەکرد .

لەو کاتەش سەیر بوو کە بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکا – کاترین کۆتشی– سەردانی کووێتی کردو لە گەڵ وەزیری دەرەوەی کووێت و جێگری سەرەك وەزیرانی کووێت – سەباح ئەحمەد ئەلسەباح – کۆبوونەوەو پێی ڕاگەیاند ، کە شەڕی سارد لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەت و ئەمەریکا هێشتا کۆتایی نەهاتووەو دوورنییە رووبەڕووبوونەوە

لەنێوان ئەمەریکاو سۆڤیەتی ئەنجام بدرێ.

لە بەر ئەوە دەبێ رەزامەندی سۆڤیەت وەرگیرێ بۆ هێوورکردنەوەی بارو دۆخەکە لەرۆژهەلاتی ناوین ،و لەلایەکی دیکەش سۆڤیەت خواست یاری ئەوە بوو ، کە هێزەکانی سووپای لەدەریاکان لەسەر کەنداو بلاوبێتەوە لەپێناو بەدی هێنانی مەرامەکانی چ لە کەنداو چ بەرامبەر ئەمەریکاو ئێران لە ناوچەکەدا ...هتد.

١٩٨٧/٥/٧ کۆچی دوایی نووسەرو رۆژنامەوان و کارمەندی خزمەتگوزاری شارەوانی لە پارێزگای هەولێر مامۆستا- محەمەد مەولود - ناسراو بە - مەم - بەنەخۆشیەکی کوشندە لە یەکێك لەنەخۆشخانەکانی شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ... دوای کۆچی دوایی ، تەرمە پیرۆزەکەی لە گۆرستانی قەزای شەقلاوە نێژراوە .

شایانی باسە مامۆستا مەم لە سالی ١٩٢٧ لە هاوینە هەواری شەقلاوە لە بنەمالەیەکی ئاوارەی لە بنەچەدا خەلکی رۆژهەلاتی کوردستان چاو بە جیهان هەلدێنێ ، قۆناخەکانی سەرەتایی و ناوەندی لە شارۆچکەی شەقلاوە تەواو دەکات ، بەلام بە هۆی هەژاری و کەم دەرامەتی ناتوانێ لە خوێندن بەردەوام بێت .

نووسەر بەنووسینی شیعر چۆتە مەیدانی ئەدەبی وردی و پلەی ئەدەبی ز کوردی و لە دواییدا بووتە چیرۆك نووسێکی راستەقینەو ، یەکەم تاقیکردنەوەی چیرۆك نووسینی دەگەرێتەوە بۆ سالی ١٩٥١، کە چیرۆکێکی بەناوی - برسیەتی بەهێزترە- نووسیووە .

دوای ئەویش زنجیرە چیرۆکێکی سەرکەوتووی نووسی و لەسالی ١٩٥٧ دەستی بەبلاوکردنەوەی چیرۆکەکانی لەگۆڤارەکانی - هیوا ، بلێسە - رۆژی نوێ - کرد ، دوای رێکەوتنامەی ١٩٧٠/٣/١١ بەرهەمەکانی

لەگۆڤاری هەولێرو رۆژنامەی برایەتی و رۆژی کوردستان بڵاوکردۆتەوە.
مامۆستا یەکەم چیرۆك نووس بووە کە چیرۆکەکانی وەرگێرابێتە سەر زمانی ئەورووپایی ... چیرۆکەکانی لە دوو بەرگدا لەساڵی ١٩٧٠ – ١٩٨٤ بڵاوکردۆتەوە . مامۆستا لەکارە پیرۆزەکانی بەردەوام بووە تاکوو ماڵئاوایی لەگەڵ و نیشتیمانەکەی کردووە لەباشووری کوردستان .

١٩٨٧/٥/١٨ بەهۆی هەڵەی یەکێك لە فرۆکە سەربازیەکانی سووپای ئێراق بە دەست نیشان کردنی رەگەزی – ترادی– ئەمەریکی لە نزیك کەناری بەحرێن کە تەرادی – ستارك– بوو ، لەو کاتەش مووشکەکانی هێزەکانی سووپای ئێران لەکەنارەکە بوون ، بەمووشکی جۆری لێجیدا – ئەکزۆسیست–و لە ئەنجام بووە هۆی کووشتنی ٢٨ لەئەفسەرو دەریاوانەکان .
لەوکاتەش سەرۆکی ئەمەریکا رۆلاند رێگان هەرەشەی لەئێران کرد سەرەرای ئەوەی کەهاوێشتنی موشەکەکە ئێران نەبوو ، بەڵکوو ئێراق و بوو، دوای ئەوە داوای لێبووردنی لە ئەمەریکا کردو قەرەبووی خێزانە کووژراوەکانی کردەوە هەر خێزانێکی بە – ٨٠٠٠– هەزار دۆلاری ئەمەریکی لە لایەن ئێراق .

١٩٨٧/٥/٢٩ سکرتێری گشتی مەکتەبی باکووری پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالستی لە ئێراق – عەلی حەسەن مەجید – دەسەڵاتێکی ئەوتۆی پێدرابوو .
کە لە باکووری ئێراقدا هاوتای دەسەڵاتی سەدام حوسێن بوو کە دەسەڵاتی بە سەر هەموو دەزگاکانی دەوڵەتدا دەشکا .
شایانی باسە عەلی کیمیاوی خاوەنی بروانامەی خوێندن نەبوو ، کە نائبی – واتە جێگر – و عەریفی سەربازی بوو لە رێزی سووپای ئێراق .
بەڵام لە بنەماڵەی سەدام و خەیروڵلاّ تلفاح بوو ، کە باوکی عەدنان خەیروڵلاّی وەزیری بەرگری ئێراق بوو ، ئەم دەسەڵاتەش تاکوو ١٩٨٩/٤/٢٣ بەردەوام بوو لەناو سەرکردایەتی پارتی بەعسی لە ئێراق .

١٩٨٧/٦/١٤ دەرچوونی نووسراو لە لایەن ئەمینداری نهێنی دەووڵەت– عەلی موشدە کازم – امین سرالدولة– بۆ هەموو رێکخراوەکانی پارتی بەعسی و فەوجەجاشە کوردە خۆفرۆشەکان ، کە دووپاتی ئەوە دەکاتەوە لە سەر

ڕامیاریەتی ڕاگوواستنی بەکۆمەڵ .
ئەویش بەرامبەر بەگەلی کورد ، بە کووشتنی هەرهاو وڵاتیەکی کوردو بە لەناوبردنی ئاژەڵ ، کە لەسەر خاکی کوردستانە ، ئەونووسراوەش بۆ لێژنەی ڕێکخستنی ئەفواجی بەناوبەرگری نیشتمانی ڕەوانەکراوە، بە ژمارە/نە/ش/٦٦٤ لە١٩٨٧/٦/١٤.

نووسراوی لێژنەی ڕێکخستنی ئەفواجی بە ناو بەرگری نیشتمانی ژمارە/١١٧٥ لە١٩٨٧/٦/٩ ، کە هاوپێچە بەنووسراوی ڕێکخستنی باکووری پارتی بەعسی لەژێر ژمارەی نەهێنی و کەسی/٢٨/ ٢٦٥٠ لە١٩٨٧/٦/٢ کەهاتیە:-

١- قەدەخەکردنی خۆراك بۆئەو ناوچانەی کەبەر ڕاگوواستن دەکەون لەگەڵ ئۆتۆمبێل و هەرکارێکی دیکە لەقۆناخی دووەمی ڕاگوواستن لەکۆمەڵگا زۆرە ملێیەکاندا.

٢- بە هیچ شێوەیەك نابێت ئاوەدانی لەو ناوچانەی ڕاگوواستنی قۆناخی دووەم دەیانگرێتەوە تاکوو١٩٨٧/٦/٢١ بمێنێ.

٣- لە دوای کۆتایی هێنان بە وەرزی زستان ، کە لە ٩/١٥ کۆتایی دێت و نابێ بەردەوام بن لەکارە کشتووکاڵیەکان بۆ وەرزی زستان و هاوین لە ناوچەکاندا .

٤- قەدەخەکردنی مەڕومالات لەوناوچانەی کە قەدەخەکراوە.

٥- لەسەر هێزی سەربازی لەو ناوچەی لێی بەرپرسیارە هەڵسن بەکووشتنی هەرمرۆڤێك و ئاژەڵێك کە لە ناوچەکە بەدی دەکرێن .

١٩٨٧/٦/٢٨ فڕۆکە جەنگیە سەربازیەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، شاری سەردەشتی ڕۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی ئێرانیان بۆردومان کرد، کە بووە هۆی شەهید بوونی ١٣٢ هاووڵاتی و زامدار بوونی زیاتر لە ٥٠٠٠ هەزار هاووڵاتی کورد ، کە لەو هێرشەدا چەکی کیمیای ژەهراوی تیا بەکار هێنابوو لە شارەکەدا .

١٩٨٧/٧/١٧ گرێدانی یەکەم کۆبوونەوەی پارتە کوردستانیەکان لە باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق لە بارەگای بیرۆی ڕامیاری پارتی دیموکراتی کوردستان ، لە پێناو پێك هێنانی بەرەی کوردستانی و یەکخستنەوەی مالی

کوردی لە باشووری کوردستان.

١٩٨٧/٩/٧ بەپێی نووسراوی ژمارە/ ٤٣٥ی مەکتەبی ڕێکخەری باکووری پارتی بەعس ، هەڵسا بەراگوواستنی خێزانە تێکدەرەکان واتە – خێزانە کوردەکان– لەتەمەنی ١٢ تا ١٥ساڵ ڕاگوواستنی دایکان هەتا گەر منداڵیان شەهیدی ڕێگای بەعس و شووێن بزر بێ یاخوود کوڕەکانیان هەتا لەریزی سووپای ڕژێمی بەعسیش بێ .

١٩٨٧/٩/٢٩ لە ئەنجامی هەڵبژاردنی پەرلەمانی تورکیا پارتی دایکی نیشتمانی زۆرینەی کورسیەکانی بەدەست هێناو تۆرگۆل ئۆزال پۆستی سەرەك وەزیرانی گرتە دەست لە تورکیا.

١٩٨٧/١٠/٧ هەڵگیرسانی ڕاپەرینی گەلی فەلەستین دژی دەسەلاتی ئیسرائیل بە هۆی کووشتنی چوار لە گەنجی فەلەستینی لە ٧/٦ ، کە ئیخوان مسلمینەکان فتیلی ئەو ڕاپەرینە بوون لەخاکی فەلەستین دژی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا .

١٩٨٧/١٠/٢٠ هونەرمەندو گۆرانی بێژی نەتەوەیی و نیشتمانی مامۆستا – تایەر تۆفیق کۆچی دوایی کرد لەشاری هەولێر . کە لەدایك بووی شارۆچکەی کۆیەیە لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٨٧/١١/٧ جێگری سەرکۆماری توونس – زێن عابدین بن عەلی– هەلسا بە کودەتایەکی ئاشتیانە ، ئەویش بەلابردنی سەرەك کۆماری توونس حەبیب بورقێبە لە سەرۆکایەتی توونس و خۆی کردە سەرۆك کۆماری تونس و لەدەسەلات بەردەوامە لە سەر وولاتەکەدا .

١٩٨٨

١٩٨٨/١/١٢ کۆچـــی دوایـــی ئـــەدیب و مێژوونووســـی کـــورد مامۆســـتا- میرزا محەمەد ئەمین مەنگوری ، ناسراو بە – میرزا مەنگووری – لە شاری سلێمانی لە تەمەنی ٧٨ ســـاڵیدا کـــە تەرمەکـــەی لـــە گۆرستانی گردی سەیوان بەخاك سپێردرا ... بەڵام لەسەر داوای خـــۆی بـــەر لـــە مردنـــی لـــە ١٩٩٢/٦/١٦ لـــە مەراســـیمێکدا تەرمی پیرۆزی گواستراوە بۆ سەر شاخی کێووە رەش لەشارۆچکەی رانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

شایانی باسە مامۆستا مەنگووری لە ساڵی ١٩١٥ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە ناوچەکەدا . ئەم نووسەرە ٢٤ کتێبی مێژوویی چیرۆك و شیعری نووسیووە کە بەشێکیان بەچاپکەیەندراوە لە کوردستان ... ئەوانیش :- ١-هەنگاوێك بۆ سەرکەوتن لە ساڵی ١٩٣٧ . ٢- کەشتی ئەستێرەی مەریخ لە ساڵی ١٩٧١ . ٣- زێرینیای ئامێدی لە ساڵی ١٩٧١ .فەیروزخانی پشتکۆ لە ساڵی ١٩٧٠ . بوکێکی ناکام لە ساڵی ١٩٧١ .

سەرچاوە :- رۆژنامەی ئێراق ١٩٩٠/١/٢٣ .

١٩٨٨/١/١٦ بڵاوکردنەوەی یەکەم بەیاننامە ، کە ناوی جووڵانەوەی حەماسی لە سەر بێ لەدوای ٤٠ رۆژ لەبەرپابوونی راپەرینی جەماوەری فەلەستین دژی ئیسرائیل ، کە لە ٨/١٤ ی هەمان ساڵ پرۆگرامی جووڵانەوەی حەماس بڵاوکرایەوە بەئامانج و تێکۆشانی جووڵانەوەی حەماس ، کەجووڵانەوەیەکی ئیسلامیەو پرۆگرامەکەشی ئیسلامیە لە هەموو بوارەکاندا لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/١/١٨ کۆچی دوایی کەسایەتی فۆلکلۆر پەروەری کورد مامۆستا ئەحمەد بەکر ناسراو بە – ئەحمەد ئاکۆ – لە شاری هەولێر، شایانی باسە کە مامۆستا ئەحمەد لە ساڵی ١٩٢٣ لە شاری رانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، دوای ئەوە خێزانەکەی چۆتە شاری کۆیەو خوێندنی

سەرەتایی و ناوەندی تێدا تەواوکردووە .

دوای ئەوە چۆتە شاری بەغدا و لە قوتابخانەی کشتووکاڵ لە ئەبوو غرێب دا خوێندنەکـەی تـەواوکردووە ... لـە سـاڵەکانی ١٩٥٦ – ١٩٥٧ – ١٩٥٨ خوێـندنی کۆلێژی لـە وولاتـی مغـرب تـەواوکردووە . دوای گەرانـەوەی بۆتـە بەرێوەبەری دارستان لە پارێزگای هەولێر .

لە دوای دامەزراندنی پارتی هیوا بە سەرۆکایەتی رەفیق حلمی لـە ساڵی ١٩٣٩ – ١٩٤١، بۆتـە ئەنـدامێکی چـالاکی ئـەو پارتـە ... ئـەم مامۆسـتایە بـەردەوام بـووە لـەکارەکانی نووسـین و شـیعر تـاکوو ماڵئـاوایی لەگـەل و نیشتیمانەکەی کردووە لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٨٨/٢/٢٣ سەرەتای دەسـت پێکردنـی ئەنفالـە بەدناوەکـە ، لەلایـەن رژێمـی بەعسـی لـە ئێـراق ، دژی گـەلی کـورد بەسـەرکردایەتی سـەدام حوسـێن بـۆ سـەر هـەرێمی باشـووری کوردسـتان ، لـە ناوچـەی پارێزگـای سـلێمانی بەدەسـتگیرکردنی منداڵو گەنج و پیر لە ئافرەتو پیاوو بەردەوام بوونی تاکوو ٩/٦/ ی هـەمان سـال ، کـە هەشـت جـار ئـەم کـارە ئەنجامـدرا هـەر جـارەو لەناوچـەیەك لەباشـووری کوردسـتانی لکێنـراو بـە ئێـراقو جاری یەکـەم بـۆ مـاوەی سـێ هەفتە بەردەوام بوو ناوچەو لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٣/٩ هونەرمەنـدی گـۆرانی بێـژی کـورد – محەمـەد شـێخۆ – لـە رۆژ ئـاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا ماڵئـاوایی لەگەل و نیشتیمانەکەی کـردووە ... جێگەی ئاماژە پێکردنە کە هونەرمەنـدی کورد محەمـەد شێخۆ لە ساڵی ١٩٤٨ لـە شـاری قامیشلوو چـاوی بـەجیهان هـەڵهێناوە ... سـەرەرای کـاری هونـەری وەکـوو پێشمەرگەیەك و خـەمخۆری گـۆرانی کوردی تـاکوو لەژیانـدا بوو خزمەتی نەتەوەکەی کردووە .

لـە پاڵ خزمـەتی پێشمەرگایەتی و گـۆرانی بێـژی ، ئـەم کەسایەتیە توانـای هونـەری تابلۆ دروستکردن و وێنەکێشانیشی هـەبووە ... و، لە هـەمان کـات موزیـك ژەنـیش بـووە ... بـە هـۆی بـاری رامیاری هونەرمەنـد محەمـەد شـێخۆ روو لـە وولاتـی لوبنـان دەکـات و ماوەیـەك لـەوێ ژیـان بەسـەر دەبـات . دوای گەرانـــەوەی روو لـــە باشـــووری کوردســـتان دەکـــات و لـــە شـــاری کـــەرکوك نیـشتەجێ دەبـێ ولـە گـەڵ هونەرمەنـدانی شـارەکە تێکـەڵاو دەبێـت و بـەو هۆکارە دەتوانێ بەوێستەگەی بەشی کوردی لەبەغدا گۆرانی تۆماربکات .

بە هۆی دڵسۆزی بۆ گەل و نیشتیمانەکەی سەردانی بارزانی نـەمر دەکـات و

بارزانیش ڕێزی لێدەنێ ... تاکوو ساڵی ١٩٧٥ لەڕیزی پێشمەرگە بەردەوام دەبێت و، دوای ئەوە ئاوارەی ئێران دەبێت ... دوای ئەوە دەگەڕێتەوە ڕۆژئاوای کوردستان لەشاری قامیشلۆ و نیشتەجێ دەبێ تاکوو ماڵئاوایی یەکجارەکی دەکات و تەرمەکەی لەگۆرستانی – هەلالیە – بە خاك دەسپێردرێت لەشارەکەدا .

١٩٨٨/٣/١٦ بە بڕیاری سەرۆکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن و جێبەجێ کەری عەلی حەسن مەجید شارۆچکەی هەلەبجەی کیمیا باران کرد... کە بوە هۆی شەهید کردنی زیاتر لە ٥٠٠٠ هەزار مرۆڤی کورد لەمنداڵ و گەنج و پیر لە ئافرەت و پیاو بەهاوکاری جاشە کوردە خۆفرۆشەکانی دوژمنی کوردوکوردستان و زامدار بوونی بەسەدا هەزار هاوولاتی و وێران کردنی شارەکە ، هەر بەو هۆیەش ئەم ڕۆژە کرا بە ڕۆژی شەهید لە سەرانسەری کوردستان بەتایبەتی لەباشوری کوردستانی لێکندراو بەئێراق.

لە ٣/١٦ تاکوو ١٩٨٨/٩/٣٠ کە شەش مانگ جگە لە ٥٠٠٠ هەزار شەهیدەکەی هەلەبجە ١٨٢ کەس ئەنفال کرا ، کەواتە ڕۆژی ١٠٠٠ هەزار

کورد بە دەستی دەسەڵاتی ناوەندی بەعس و دارودەستەکەی شەهید کراوون.
لە ساڵی ١٩٦٨ تاکوو ساڵی ١٩٨٨ گەر وەك ئامارێك جووتی بکەیت لە گەڵ لە سێدارەدان و کووشتن و سووتاندنی لە زیندانەکانی هەمەجۆری بەعس ، کە وەك ئەنفالەکەو زیاتر کە بەعس لە ماوەی ئەو بیست ساڵەدا رۆژی — ٤ — چوار کوردی شەهید کردووە .
ئەی بە عەرەبکردن و داگیر کردنی خاکی کورد لە ناوچەکانی کەرکوك و دەوورووبەری و بگرە لە بەدرەو جەسان تا مەخموورو شەنگال — کە زیاتر لە چەندین سەدا هەزار کورد .

١٩٨٨/٣/٢٠ گرێدانی کۆنگرەی وولاتانی ئیسلامی لە شاری کووێتی پایتەختی وولاتی کووێت... شایانی باسە کە لە دوای سێ ڕۆژ لە کیمیا بارانی شاری هەڵەبجە ، زۆر شت لەو کۆنگرەیە باسکرا ، وەك باری ئەفگانستان و فەلەستین و شەری نێوان ئێراق و ئێران و هەبوونی تورك لەبولگاریا و زۆر لەبابەتی دیکە،... بەڵام بەلای کیمیا بارانەکەی شاری هەڵەبجەدا نەچوونلە باشووری کوردستاندا.
... دەڵێم دەبێ خودای کوردان نەبووبێ کوێتیش هەرلەپاش دوو ساڵ ئاوای بەسەر هات لەلایەن ڕژێمی بەعسی لەئێراق ، کە تاوەکوو ئێستاش ڕاستی نەکردۆتەوە لە ناوچەکەدا...!....

١٩٨٨/٣/٢٢ دەست پێکردنی قۆناخی دووەم لە ئەنفال کردنی کوڕو کچی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان لە هەموو تەمەنەکان لە ناوچەی قەرەداخ و بەردەوام بوو تاکوو ٤/١/ هەمان ساڵ لە ناوچەکەدا .

١٩٨٨/٣/٢٣ ڕۆژنامەی — واشنتۆن پۆستی— ئەمەریکی کیمیا بارانی شاری هەڵەبجەی بڵاو کردەوەو نووسیبووی :— ئەو کیمیابارانە کە لە شارۆچکەی هەڵەبجە ئەنجامدرا لەلایەن ڕژێمی بەعسی لەئێراق جیاوازی نەبوو لەگەڵ لێدانی شاری — بۆمبی— لەیۆنان.

١٩٨٨/٤/٧ دەست پێکردنی قۆناخی سێیەم لە ئەنفال کردنی کوڕو کچی کورد لەهەرێمی باشووری کوردستان بە هەموو تەمەنەکانیانەوە لەناوچەی گەرمیان کە لە ڕۆژی یادکردنەوەی دامەزراندنی ڕژێمی بەعسەوە ئەنجامدراو

بەردەوام بوو تاکوو ٢٠/٤/ی هەمان ساڵ لە ناوچەکەدا .

١٩٨٨/٤/١٢ بریکاری وەزیری دەرەوەی بەریتانیا – فیدمیلەر- لە کاتی بۆردومانکردنی شاری هەڵەبجە لەلایەن ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەچەکی کیمیاوی لە ڕاگەیاندێکی گووتی:- بەریتانیا بەنیازە بازاڕێکی گەورەی ئابووری لەئێرق بکاتەوە ، لە پێناو بەهێز کردنی پەیوەندی رامیاری وئابووری و بازرگانی لە نێوان حکوومەتی ئێراق و بەریتانیا.

١٩٨٨/٤/١٥ لە ڕاپۆرتێکی- میدل ئیست وۆچ – جینۆساید لە ئێراق، ئەویش لە کۆبوونەوەی ئەندامانی نووسینگەی باکوور گووتراوە:- دەبێ هیچ گوندێکی کورد لێرەو لەوێ نەمێنێ لە ناوچەکانی پارێزگای موسڵ و کەرکوك و سلێمانی لەباشووری کوردستان .

١٩٨٨/٥/٣ دەست پێکردنی قۆناخی چوارەمی ئەنفالکردنی کوڕو کچی کورد بە هەموو تەمەنەکانیانەوە لەناوچەکانی دۆڵی زێی بچووك لە هەرێمی باشووری کوردستان ، کە ئەو زێیە لە بەنداوی دوکان دێتە خوارێ بە ڕۆژهەڵاتی کۆیەو تەق تەق و بەرەو پردێ و دوایی بەرەو کەندیناوە تا لە زێی دیجلە دەکاتەوە لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٥/٧ دامەزراندنی بەرەی کوردستانی لە باشووری کوردستان لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان ، یەکیەتی نیشتمانی کوردستان، لێژنەی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق، پارتی گەل ، پارتی سۆشیالیستی کوردستان ، ئەویش لە پێناو.

یەکەم :- کۆتایی هێنان بە کێشەو ناکۆکیەکان نێوانیاندا لە هەرێمەکەدا لە خەباتی هاوبەشدا .

دووەم :- بەرەناگار بوونەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەپێی گۆڕانکاریە بەپەلەکانی ناوچەو هەرێم و جیهان

١٩٨٨/٥/٧ لە دوای ڕێکەوتن لە نێوان ڕژێمی ئێراق و کومپانیا نێوودەوڵەتیەکان لە وولاتانی ڕۆژ ئاوا ، بە جێ بە جێکردنی ئەویش لە دوای بۆردومانکردنی شاری هەڵەبجە بەگازی کیمیاوی ، بەر لە ٥٠ ڕۆژ لە بەندەری عەقەبەوە کاروانی مادەی کیمیاوی لەلایەن – فرانزڤان ئەنرات- نێردراوە بۆ ئێراق و

لە وولاتی سویسرا پارەکەی وەرگیراوە لە وولاتەکەدا .

تێبینی :- وێنەی ڤرانزڤان ئەنرات لە مێژووەکانی سەرەوە بەدیدەکەیت لە گەڵ کارە نامرۆیەکانیدا .

١٩٨٨/٥/١٥ دەست پێکردنی قۆناخی پێنجەمو شەشەمو حەوتەمی ئەنفالکردنی کوڕو کچی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق بەهەموو تەمەنەکانیانەوە لەناوچەکانی دۆڵو چیاکانی شەقلاوەو ڕواندوزو بەردەوام بوونی تاکوو ٨/٢٦ ی هەمان ساڵ لە هەرێمەکەدا.

١٩٨٨/٥/١٨ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە هێرشێکی کیمیابارانی نامرۆڤانەی کردە سەرگوندی - وەرێ- ی سەر پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان لە ناوچەی خۆشناوەتیو لەئاکام بووە هۆی شەهید کردنی ٣٦ هاولاتی گوندەکە.

١٩٨٨/٥/٢٨ کردنەوەی وویستگەی ڕادیۆی دەنگی شۆڕشی کوردستان لەلایەن سکرتێرو دامەزرێنەری پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان سامی عەبدولرەحمان لەشاخە بەرزەکانی باشووری کوردستان شان بەشانی وویستگەکانی دیکەی کورد لەشاخەکاندا .

١٩٨٨/٦/١٠ دامەزراندنی بەرەی - تەڤگەر- لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی تورکیا ، لەلایەن هەشت پارتو ڕێکخراوی کوردی- پارتی سۆشیالیستی کوردستان ، پارتی شۆڕشگێری کوردستان، ئالای ڕزگاری ، هێزێن کوردستان ، پارتی دیموکراتی کوردستان، یەکیەتی سۆشیالیستی کوردستان - لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٦/٢٠ هێزەکانی هاوبەشی سیخووڕی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە کاتژمێر ٦ ی بەیانی گەمارۆی شارۆچکەی داقووقی سەر بەپارێزگای کەرکووك لە هەرێمی باشووری کوردستانی داو زیاتر لە ١٨٠ هاوولاتی کوردی دەستگیر کردو دوای ئەوە بە ویستو خواستو ئامانجەکانی خۆیان مامەڵەیان لەگەڵیان دەکرد لە شارەکەدا .

١٩٨٨/٧/١٨ لە ڕاگەیاندنەکەی ڕابەری مەزهەب شیعەو دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی لە ئێران - ئایەتووڵلا خوومەینی- لە بارەی وەستاندنی شەڕی نێوان ئێراقو ئێران بە پێی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان گووتی:-

فەرمانیدا بەهێزەکانی سووپای ئێران بەراگرتنی شەڕو گووتی.. من وەك چۆن بەرداخێك لەژەهر بخۆمەوە وایە- بە راگرتنی ئەو شەڕە لە نێوانماندا .

١٩٨٨/٧/١٨ ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ، بە تایبەت ڕابەری ئاینی و ڕژێمی ئێران ئایەتوولڵا خوومەینی ڕەزامەندی لەسەر پێشنیاری ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان کرد بەوەستانی شەر لەگەڵ ئێراق و لە٨/٢٠ی هەمان ساڵ بە فەرمی شەڕ لە نێوان ئێراق و ئێران وەستاندنی ڕاگەیەندرا ، لەدوای مەرگەسات و کارەسات بۆ گەلانی هەردوو وولات بەتایبەتی گەلی کوردستان لە ڕۆژهەلات و لەباشووری کوردستان .

١٩٨٨/٧/١٨ ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران بە پێی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەوولەتی بە ژمارە/٥٩٨ بڕیاری وەستانی شەڕی لە گەڵ رژێمی بەعسی لە ئێراق ڕاگەیاندو ئێراقیش ڕەزامەندی لەسەر وەستانی شەڕ کرد لە ٨/٦ ی هەمان ساڵ ، کە لە ئەنجام زیانی گیانی گەلانی ئێراق گەیشتە زیاتر لە -٣٠٠,٠٠٠- هەزار هاوولاتی .

هەروا زیانی گیانی گەلانی ئێرانیش گەیشتە زیاتر لە-٤٠٠,٠٠٠- هەزار هاوولاتی ، کە لە هەر دوولا کوردیش لەو مەرگە ساتە دەخولایەوە . .. زیانی پارەی ئێراق گەیشتە - ١٩٣- بلیۆن دۆلارو زیانی پارەی ئێرانیش گەیشتە - ٤٠٠- بلیۆن دۆلار ، جگە لە وێران بوونی ژێر خانی ئابووری هەردوولا بەتایبەتی ئێراق.

١٩٨٨/٧/١٩ دەست پێکردنی داستانی خواکورك لە سەر خاکی کوردستان لە دەڤەری سێگۆشەی سەر سنووری نێوان تورکیا و ئێران و ئێراق لە هەرێمی باشووری کوردستان ، لە نێوان هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە هاوکاری جاشە خۆفرۆشەکانی کوردو ، پێشمەرگەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان .

کە ئەم شەڕە خۆراگریە ماوەی ٢٩ ڕۆژ بەردەوام بوو لە شەڕو پێکدادان ، لە ئەنجام بووە هۆی شکان و شەرمەزار بوونی جاش و هێزەکانی سووپای بەعس لە ئێراق ، ئەویش لە دوای زیانی گیانی زۆرو کەرستە و

پێداویستەکانی سەربازی لە گۆڕەپانی شەڕەکەدا .

١٩٨٨/٨/٨ شـەڕی کەنـداوی هەشـت سـاڵەی یەکـەم لەنێوان ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق و ڕژێمـی بـەناو ئیـسلامی لـە ئێـران کۆتـایی هـات ، لـە لایـەن سـەرۆکی ڕژێمـی بەعسی لە ئێراق سـەدام حوسـێن ، لـە دوای کارەسـات و کووژرانـی زیـاتر لـە نیـوو ملیـۆن هـاووڵاتی لەگـەلانی ئێـراق بەتایبـەتی گـەلی کـوردو وێرانکردنـی ژێرخـانـی ئـابووری و بەتایبـەتی وێرانکردنـی گونـدو شارۆچـکەو کانیـاو دارستانەکانی کوردسـتان و گەڕانـەوەی بـۆ هـەمان ڕێکەوتننامـەی جـەزائری بەدناوی دژ بەکوردو کوردستان لە کێشووەرەکەدا .

١٩٨٨/٨/٩ پێـشبڕکێی یارییـەکانی جـامی جیهـانی –ئۆلـەمپیات– لەشـاری سـیئۆلی پایتەختی کۆریای باشوور ئـەنجام دراو بەردەوام بـوو تـاکوو ١٠/١٠ هـەمان سـاڵ لـە نێـوان یانـە وەرزشیەکانی ووڵاتـانی بەشـدار بـوو لـە ووڵاتەکـە و لـە جیهاندا .

١٩٨٨/٨/٢١ گرێـدانی کـۆنگرەی یەکگرتنـەوەی خوێنـدکارە کـوردو کوردسـتانیەکان لـە دەرەوەی کوردستان لە شاری بەرلینی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا ئەنجامدرا بە نـاوی کۆمەڵەی خوێنـدکارانی کوردسـتان لـە ئـەورووپا – KSSE – و دەسـتیان کـرد بە چالاکی نوواندن لە هەموو بوارە جیا جیاکان لە داهاتووی کوردستاندا .

١٩٨٨/٨/٢٥ کۆبوونەوەی وەزیرەکانی دەرەوەی ئێران و ئێـراق ، کـە وەزیـری دەرەوەی

ئێران عەلی ئەکبەر ولایەتی و وەزیری دەرەوەی ئێراق تاریق عەزیز لە شاری نیویۆرکی ئەمەریکا بە سەرپەرشتی سکرتێری گشتی نەتەوەیەکگرتووەکان خافێرپێریز دیکویلار بەڕێوەچوو لە بوارەکانی وەستاندنی سەڕی نێوانیان لە بارەگای ڕێکخاوەکەدا .

١٩٨٨/٨/٢٥ دەست پێکردنی قۆناخی هەشتەمی ئەنفال کردنی کوڕو کچی کورد لە باشووری کوردستان بە هەموو تەمەنەکانیانەوە لە ناوچە جیاجیاکانی بادینان وبەردەوام بوو تاکوو ٦/٩ی هەمان ساڵ لە ناوچەو هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٨/٢٦ بریاری ئەنجوومەنی ئاسایشی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان سەرکۆنەی - ادانە - ی ڕژێمی پێشووی ئێراقی کرد ، سەبارەت بەبەکارهێنانی چەکی قەدەخەکراوی کیمیاوی دژ بەگەلی کورد لە ساڵی ١٩٨٨ ... ئەمەش خۆی لەچەند شێوازێکی تاوانی جەنگی نێوو دەووڵەتی لە ئێراقدا لەخۆ دەگرێت وەك :-

١- ئەنجامدانی تاوانی جینۆساید دژ بەگەلی کورد لە کوردستان و پارچەکانی دیکەی وولات , ڕاگواستنی زۆرە ملێی خەڵکی کوردستان بە تایبەتی فەیلیەکان .
٢- تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی وەك بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی دژ بەگەلی کورد .
٣- بۆمبا بارانکردنی شارۆچکە و گوندە مەدەنیە کوردەکان .
٤- زیندە بەچالکردنی خەڵك بەزیندوویی .
٥- کوشتنی دیلی جەنگ و زیندە بەچاڵکردنیان کە ئەمەش تاوانی جەنگە.
٦- ئەشکەنجەدانی دیلی جەنگ .
٧- ئەنجامدانی سەرپێچی توندو تاوان دژ بە ئافرەت و منداڵ لە کوردستان.
چاندنی نزیکەی ١٠ ملیۆن مین لەشوێنە جیاجیاکانی کوردستان .

١٩٨٨/٨/٢٧ دەست پێکردنی کیمیا بارانی ناوچەی بەرواری لە پارێزگای دهۆك لە هەرێمی باشووری کوردستان لەلاین ڕژێمی بەعسی لە ئێراق .

١٩٨٨/٨/٢٨ هێرشە سەرانسەریەکەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بۆ سەر باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، لە ئەنجامدا گازی ژەهراوی بەکار هێنا لە ناوچەکانی بادینان و بالیسان ، کە بووە هۆی ئاوارە بوونی خەلکی دانیشتووانی ناوچەکەو دوایی بەوێرانکردنی چەندین گوند لەناوچەکەو

دەربەدەربوونی دانیشتووانەکە.

١٩٨٨/٨/٣٠ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری ئاینی و بێژەری قورئانی پیرۆز- عەبدولباست محەمەد عەبدولسەمد- لە شاری قاهیرەی پایتەختی وولآتی میسر ، کە لەخێزانێکی کوردی پارێزگای دیاربەکر بووەو لە نەوەی بنەماڵەی خدێوی- محەمەد عەلی- پاشای دامەزرێنەری وولآتی میسر بووە ، کە ئەویش کورد بووە ، لە هەمان پارێزگای باکووری کوردستان ، بەلآم بەداخەوە لە دوای کۆچ کردنیان خۆیان ئاشکرا دەکەن کە کوردن ... بەلآم...!.

١٩٨٨/٩/٦ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە سەرکردایەتی دکتاتۆر سەدام حوسێن لێبووردنی گشتی بۆ هەموو بەناو یاخیبووەکان ڕاگەیاند ، تەنیا جەلال تاڵەبانی سکرتێری گشتی یەکیەتی نیشتمانی کوردستان نەبێت لە باشووری کوردستان .

١٩٨٨/١٠/٧ زانای ناسراوو نووسەری خەباتگێری کورد دکتۆر - نورەدین زازا- لە شاری لۆزانی وولآتی سویسرا تەمەنی ٦٩ساڵیدا کۆچی دوایی کردو تەرمەکەی هەر لە شاری لۆزان بەخاك سپێردرا... شایانی باسە دکتۆر نورەدین لە ساڵی ١٩١٩ لە شاری - مادەن- ی لە نێوان شاری دیابەکر و شاری عەزیزیەی باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

١٩٨٨/١١/٩ کۆچی دوای نیشتیمان پەروەرو خەباتگێری گەل و نیشتیمان مامۆستا - میرحاج ئەحمەد - لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراقی بە زۆر دروستکراو لە سەر خاکی کوردستان .

شایانی باسە ئەم تێکۆشەرە لە ساڵی ١٩١١ لەشاری ئاکرێ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە هەرێمی باشووری کوردستان ... خووێندنی سەرەتایی لە شارۆچکەی ئاکرێ تەواوکردووە خوێندنی ناوەندی لەشاری مووسڵ و بەغدا تەواوکردیەو لە ساڵی ١٩٣١ لە خانەی مامۆستایانی سەرەتایی لە بەغدا وەرگیراوە ، لە ١٩٣٤/١٠/١ تاکوو ١٩٣٥/٩/١٥ لە کۆلێژی سەربازی لە بەغدا وەرگیراوە ، دوای ساڵێك و یەك مانگ بە پلەی ملازمی دوو دەرچووە ... لەخەبات بەردەوام بووە لە کۆماری کوردستان لە مەهاباد و یاریدەدەری بارزانی نەمر بووە لە هەموو بوارەکانی خەباتی نەتەوەیی و نیشتیمانی و لە

یەكێتی سۆڤیەت و بەردەوام بووە تاكوو ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمان دەكات لە وولاتەكەدا .

یاسر عرفات

١٩٨٨/١١/١٥ ئەنجوومەنی نیشتمانی فەلەستین لە كۆبوونەوەی خۆیدا لە شاری جەزائری پایتەختی وولاتی جەزائر ، دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆیی فەلەستینی راگەیاند و ، یاسر عەرەفات وەك سەرۆك دەوڵەتی تازە دامەزراوو هەلبژێردرا .سەرۆكی فەلەستین یاسر عەرەفات بە ئاماژە پێكردنی بە بریارننامەی ژمارە/ ١٨١ ی رێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان ، رێكەوتنی ساڵی ١٩٤٧ ، كە باس لە دامەزراندنی دەوولەتی سەربەخۆیی عەرەب و ئیسرائیل دەكا . رایگەیاند كە ناوبراو بریارننامەكانی /٢٤٢ وو ٣٣٨ ی ئەنجوومەنی نەتەوە یەكگرتووەكانی پەسند كردووە ، بریارننامەی ٢٤٢ داوا لە دەوولەتی ئیسرائیل دەكات ، كە كۆتایی بە داگیر كردنی ئەو شووێنانە بێنیٚ كە لە شەڕی شەش رۆژەیدا داگیری كردبوون و ئەو مافە بە وولاتانی ناوچەكە بدات كە لە ئاشتی و ئارامیدا بژین .

هەروا بریاری / ٣٣٨ یش داوای پێك هێنانی كۆنفرانسێكی ئاشتی نیوونەتەوەیی بۆ چارەنووسی كێشەی رۆژهەلاتی ناوەراست دەكا .

١٩٨٨/١١/١٦هەڵبژاردنی خاتوو بەنازیر بۆتۆ بە سەرکردەی پاکستان ، کە لەم ڕووداوە ئازادە بۆ یەکەم بەنازیر وەك یەکەم سەرکردەی ئافرەت لەووڵاتانی ئیسلامی لە سەردەمی نویَ پۆستی سەرەك وەزیران بگرتە دەست .

کە لە نژادا کوردەو لە شاشەکانی تەلەفزیۆن بوونی کوردایەتی خۆی بە جێگەی شانازی بەنازیر بۆتۆبووە لە ووڵاتەکەدا.

١٩٨٨/١١/٢٧ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە بڕیاری ژمارە/ ٨٥٠ ئەویش بەقەدەخە کردنی هەرعەرەبێك کە نژادەکەی بگۆری بۆ کورد یاخوود بۆهەرباریێکی دیکە جا بە هەر جۆرێك بێت ، کە ئەمەش لە ساڵی ١٩٨٠ قەدەخەکراوە... بەڵام رژێمی بەعسی بە زۆری زۆردار نژادی کوردی بە زۆر دەگۆڕی بۆسەر نژادی عەرەب ، بە تایبەتی لە پارێزگاکانی مووسڵو کەرکوكو دیالەو ناوچەکان لە باشووری کوردستان .

شایانی باسە کە بەپێی ئامارەکانی کۆمەڵەی گەلانو ئیمپراتۆریەتی عوسمانیو لیژنە دانراوەکانی بۆ چارەسەر کردنی کێشەی وویلایەتی مووسڵ ، کە لە ساڵی ١٩١٩ ڕێژەی دانیشتووانی کورد لەپارێزگای مووسڵ بە تەنیا ٨٥٪ بووە... بەڵام بە هۆی دامەزراندنی دەووڵەتی ئێراق لە سەر خاکی گەلانی دیکەی – میزۆبۆتامیا– بە تایبەتی لە باشووری کوردستانو بەعەرەب کردن بەردەوام بوو لەلایەن دەسەڵاتی دانراوی عەرەب بەپشتیووانی بەریتانیا.

هەروا لە ئاماری ساڵی ١٩٣٤ کە بوو بە ٤٥٪ . و لە ئاماری ١٩٤٧ کەم بووەوە بۆ ٣٥٪ و لە ئاماری ساڵی ١٩٥٧بووە ٢٥٪. هەروا بەرەو کەمکردنەوەیان دربرد ، کەچی دانیشتووانی عەرەب لەمووسڵ بەپەنجەی

دەستان بووە لە ساڵی ١٩١٩، بەڵام بەپێی ئاماری ١٩٦٥ گەیشتە ٨٥٪ . واتە لە ماوەی ٤٦ ساڵ بەپێچەوانەی دانیشتووانی کورد دارژرا...؟..!..

١٩٨٨/١٢/٢٣ ئـەنفال ووشـەیەکی عەرەبیـە ، بـە مانـای تـالآنی جـەنگ دێـت ، لـە دوای سەرکەووتنی موسوڵمانەکان بە سەرکافرەکان بە ناوی فتووحاتی ئیسلامی لە شەڕی- بەدر-دا هاتە دەرکەووتن .
بـەڵام دوای ١٣٦٠ سـاڵ لـە مێـژووی نەتـەوەیی کـوردا ، ئـەنفال مانایـەکی دیکـەی وەرگـرت... ئەنفال بە نـاوی زنجیرەیـەك هێرشـی سـەربازیە ، کـە بـە مەبەستی تێکشکاندنی نەتەوەیی ،. کە حکوومـەتی بەعسی لـە ئێـراق دژ بـە کورد کردی لە باشووری کوردستان .
ئەمەش بە مەبەستی خاپوور کردنی هـەموو خاکی کوردستان،. هەستا بە ڕاگوواسـتنی ١,٥ ملیـۆن و نیوێـك لـە هـاووڵاتی کـورد لـە گـەڵ بـە کۆمـەڵ کووشتنی زۆربەی خەڵکی ناوچەکەو ئەنفال و کیمیاباران .
ئەمەش لە سەر ڕێنمـایی ئـەو ئایەتەیە کە بە نـاوی ئەنفالە ، کە لـە شـەڕی بەدر هاتە خوارەوە ...؟...!.
بەڵام ڕاستیەك بە پێی هـەموو جۆرە یاسایەك و مـافێکی مرۆڤ و مۆڤایەتی ، فتووحـاتی ئیسلامی فتووحـاتی داگیر کـردن و داپلۆسـێنەر بـووە بـە داگیر کردنـی خـاك و سـان و خاوەنداریەتی هی دیکە بۆ عەرەب لە هەموو بوارەکاندا

١٩٨٨/١٢/٣١ تەقینەوەی فڕۆکەی نەفەر هەڵگری ئەمەریکا لە سەر خاکی لۆکەربی کە بووە هۆی گیان لە دەست دانی تەواوی هاووڵاتیەکانی نـاو فڕۆکەکە ، کە لەلایـەن دوو هاووڵاتی ووڵاتی لیبیا ئەنجامدرا ، دوای ئەوە تاوانبـار کردنـی کۆمـاری لیبیا بەرامبەر بەو کارە ناهەموارەی دژ بە مـافی مـرۆڤ ئەنجامـدرا . لـە بـواری گوواستنەوە لەجیهاندا.

١٩٨٩

١٩٨٩/١/٧ ئیمپراتۆر -هیرۆ هیتۆ- ئیمپراتۆری یابان کۆچی دوایی کردو کوڕەکەی - تـاکیهیتۆ- جێگـەی گرتـەوە بـە ئیمپراتـۆری یابـان، هاوسـەرەکەی لەخـەڵکی یابان بوو ، واتـە ئـافرەتێکی دوور لـە بنەماڵـەی ئیمپراتـۆر بـوو، ... شـایانی

باسە ئەمەش بەپێی داب و نەریتی تایبەتی بنەماڵەی ئیمپراتۆریەتەکانی جیهان بەستراوەتەوە بە داب و نەریتەکانیان لە جیهاندا .

١٩٨٩/١/٢٣ نیگارکێش و پەیکەرتاش و نووسەرو نەخشەسازو ئەکتەری سینەما- سلڤادۆر گاستۆدالی - بەهۆی نەخۆشییەکانی لە نەخۆشخانەی ڤیگۆرای شاری لشبونەی پایتەختی پوتووگال کۆچی دوایی کردووە ، کە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووکان ساڵی ٢٠٠٤ی بەساڵی دالی دانا، بەبۆنەی یادکردنەوەی سەدساڵەی لەدایک بوونی ئەم مرۆڤە تێکۆشەرو ناوداره لە جیهاندا.

١٩٨٩/١/٢٦ ڕۆژنامەی - تاگس جایتونگ-ی ئەڵمانی ، کە لە شاری بەرلین دەردەچوو ، لە سەروتارێیکیدا بڵاوی کردۆتەوەو تیایدا ئاماژە بەوە دەکات کە کارگەی - عکاشات- لە گەورەترین کارگەکانی ئێراقیە لە رووی بەرهەمهێنانی گازەکانی کیمیایەوە ، بۆ ئەم مەبەستە کارگەی (Bechtel Incosposation Cosoup) ئەمەریکی لەگەورەترین بەشداربووەکانی بەرهەمهێنانی ئەم گازەیە بۆ کارگەی - عکاشات-..هەر وەك پەنجەنمایی ئەوەش دەکات ، کە کارگەی ناوبراوی ئەمەریکی تا ساڵی /١٩٨٢ لەلایەن جۆرج شوڵتزەوە بەرێووەبراوە ، کە لە دواییدا بوو بە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا .

هەروا سۆڤێتیەکانی پێشووش درێخیان لە یارمەتیدانی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە تایبەتی کارگەی - عکاشات-دا نەکردووە بۆ ئەم مەبەستە - ٣٠- ئەندازیارو زاناوتەکنیکار لە عکاشاتدا بۆ بەرهەمهێنانی چەکی کیمیایی کاریان کردووە و هەر هەمان سەروتاری ڕۆژنامەکە ئاماژە لەدەست تێوەردانی دەووڵەتانی دیکە دەکات وەك کارگەو کۆمپانیاکانی

دەوڵەتان – ئیتاڵیا ، بەلژکیا ، سویسرا ، نەمسا ، فەڕەنسا، یوگسلافیای پێشوو، بەرازیل ، ئیسپانیا – لەگەڵ هەردووکۆریا دەکات لە جیهاندا.

١٩٨٩/١/٣١ گۆڤاری – دیرشبیگل–ی ئەڵمانیا هەواڵێکی بڵاوکردەوەو تیایدا ئاماژە بە تیووەگلانی کارگە ئەڵمانیەکان دەکا ، لە بەرهەمهێنانی چەکی کیمیاویی و بایۆلۆژیدا لەبەرژەوەندی ئێراق .. وەك کارگەکانی (Plato, Sigm, achime, Kuin) جگە لەوە هاوکاری و یارمەتیدانی جاشەکان بۆ رژێم لە رێنمایکردن وئاسـانکردن و زانیـاری دان و بـەزەلیلی بـوون بـەدەلیل لـەوێرانکردن و ئەنفالکردن و دەیان و دەیان هەزار کەسی مەدەنی ، کەپێی دەچیٚ سەرانی رژێـم نەشـیابن بـەلێنی ئالیکاری ئـەو جاشـانە تاوانەکـە ئەنجامبـدەن ، لـە کوردستان بە تایبەتی لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٨٩/٢/١٤ رابەری ئاینی لە ئێران و دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی لە ئێران ئایەتووڵلا خوومـەینی پاداشـتی ئـەو کەسـەی کـرد بـە سـێ ملیـۆن دۆلار کـەبتوانێ سەلمان ڕوشدی بکووژێ .
ئەویش بەهۆی بڵاوکردنەوەی کتێبەکەی بەناوی – ئایاتووڵلای شەیتانی– لە هەردوو وولاتی ئەمەریکاو بەریتانیادا .

١٩٨٩/٣/١٨ لـــە هــــەوڵێکی نامۆڤانـەدا لـە لایـەن کەسـانی هەسـت نـزم بـە دزینـی ١٢ تـابلۆی هەمـە جـۆری بـەهادار لـــە مۆزەخانـــەی – ئیـزابێلا سـتیوارت– لـە شـاری بۆسـتنی وویلایەتـــــــە کگرتووەکـــــــانی ئەمـەریکا ، کـە نرخـی کۆی تابلۆکان زیاتر لە ١٠٠ ملیۆن دۆلار بوو، ئەمەش کە بە یەکەم دزی تابلۆ دادەنرێت لە مێژووی جیهاندا.

١٩٨٩/٣/٢٦ یەکەم هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی لە کۆماری ڕووسیای یەکگرتوو کە کۆمارێك بوو لە کۆمارەکانی یەکیەتی سۆڤیەت ، ئەنجام درا کە بۆریس یەلسن بە سەرۆك کۆماری ڕووسیای یەکگرتوو هەلبژێردراو ئەنجام بووە هۆی هەلووەشاندنەوەی یەکیەتی سۆڤیەت ، بەهاوکاری سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەتو سەرۆکی دەستەی باڵای دەوڵەتی سۆڤیەت میخائیل گورباتشۆف لە کێشووەرەکەدا .

١٩٨٩/٤/١٥ لەراگەیاندنێکی ڕۆژنامەوانی – عەلی حەسەن مەجید – لەکاتی کۆبوونەوەی لەگەڵ سەرانی پارتی بەعس لە شاری کەرکوك ، کە لە ئەندامی پارت و دەزگای ئەمنی و سووپا کۆبووەوە و گووتی :–

مـن هەوڵدەدەم و داواتان لێدەکەم کە دوو خاڵی گرنگ جێ بەجێ بکەن ئەویش .

یەکەم :– بەعەرەبکردنی پارێزگای کەرکوك .

دووەم :– دیاریکردنی سنووری دانیشتوانی عەرەب لەگەڵ ناوچەی ئۆتۆنۆمی .

کە مەبەستیشم پارێزگای کەرکوکە ... کە من هاتمە کەرکوك عەرەب و تورکمان ڕێژەی نەدەگەیشتە ٥١٪ و ڕێژەی کورد زیاترە ، کە ٦٠ ملیۆن دینار خەرج کرا ، بۆ ئەوەی ڕێژەی دانیشتووانی عەرەب زیاد بکات . ئەویش بەگواستنەوەی کورد و تورکمان و ئاشووری و کلدانی و هێنانی عەرەب و نیشتەجێ کردنیان ، کە ڕێژەکەیان نەگەیشتە ٦٠٪ .

بەڵام ڕاگەیاندنەکەی عەلی کیمیاوی ئەوە نەبوو کە لە دوا ساڵی ١٩٨٩، ئەم کارو کردەوانەی بەعەرەبکردن لە دوای کودەتای سەربازی ١٩٦٣/٢/٨ دێت تاکوو ڕوخاندنی ڕژێمی بەعس بەسەرکردایەتی سەدام لە ئێراق .

١٩٨٩/٤/٣٠ لە دوای شەڕێکی پڕ لە کارەساتی خووێناوی دەسەڵاتدارانی کەمبۆدیا ، ناسنامەی کۆماری کەمبۆدیای دیموکراتیان گۆری بۆ دەوڵەتی کەمبۆدیاو تاکوو ئێستا جووڵانەوەی خەمیری حومر لە ٢٠٪ ی خاکی کەمبۆدیایان لەژێر دەست دایە.

کۆی دەرئەنجامی شەڕی ناوخۆیو دەرەوەی کەمبۆدیا ، ئەویش بە کووژرانی ٣,٣١٤,٧٦٨ ملیۆن هاووڵاتی بووە ، کە ژمارەی هەتیووەکان لەو وولاتەدا گەیشتە٨٠٠,٠٠٠ هەزار منداڵ و ، هەروا ژمارەی بێوژنەکانیش

۱,۰۰۰,۰۰۰ ملیۆن ئافرەت بووە لە وڵاتەکەدا .

۱۹۸۹/٥/٦ وەزیـری بـەرگری ڕژێمی بەعسی لـە ئێراق – عـەدنان خـەیروڵڵا – لـە نزیـك گونـدی مـەلا قـەرەی کەنـدیناوەی سـەربەناحیەی دیبەگـەی سـەر بـە قـەزای مـەخمور پارێزگـای هـەولێر ، لـە ئـەنجامی کەووتنـە خـوارەوەی فڕۆکەکـەی گیـانی لەدەسـتدا... شـایانی باسـە عـەدنان خـەیروڵڵا کـوڕە خـاڵی سـەدام حوسێنەو لە هەمان کاتیش ساجدەی خوشکی عەدنان خێزانی سەدام بوو کە لە یەك بنە ماڵەن لە وڵاتەکەدا .

۱۹۸۹/٥/۲٤ لــە ســەر داوای مــستەرجان مارتنــسی جێگــری ئەمینــداری گــشتی نەتەوەیـەکگرتووەکان بـۆ مافـەکانی مـرۆۆ لـە شـاری ژنێـف کۆنگرەیـەکیان بەست، بۆ لێکۆڵینەوە لەکاریگەری چەکی کیمیاوی و بایۆلۆژی لە هەرێم و ناوچەکەو جیهاندا.

۱۹۸۹/٦/٦ بالوێزی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، لە ڕاگەیاندنێکیدا بڵاوی کردەوە گووتی:–

کە ڕژێمی ئێراق پڕۆگرامێکـی لـە بەردەسـتدایە بـە چۆڵکردنی ڕووبـەرێکی گەورە لە سەر ناوچە سنووریەکانی لە نێوان ئێـراق و تورکیـاو ئێـران ، کـە لە سەر خاکی کوردستانی دابەش کراوە بە قووڵایی ۲۰ کیلۆمەترو درێژی ۱۲۰۰ کیلۆمەتر.

ئەویش بە دروستکردنی پەرژینێکی ئەمنی سنووری.

شایانی باسە کردنە کە ڕامیاریـەتی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بەچۆڵکردنی دانیشتووانەکانی سەر سنووری نێوان ئێران و تورکیاو سووریا بەقووڵایی ۲۰ کیلۆمـەتر لەگونـدو شارۆچـکەکان گەیـشتە ٤۰۰۰۰ هـەزار کیلۆمـەتری چوارگۆشە لە خاکی کورد لە هەرێمەکەدا .

۱۹۸۹/٦/٦ ڕاگـوێزانی بـە کۆمـەڵ لـە باشـووری کوردسـتانی لکێنـدراو بـە ئێـراق لـە ناوچەی پشدەر ، بە تایبەتی شارۆچکەی قەلادزێ لەلایـەن ڕژێمـی بەعسی لـەئێراق ، ئـەنجام درا بەگوواسـتنەوەیان لەسـەر خاوەنداریـەتی تایبـەتی و

سامانی خۆیان بۆ کۆمەلگا زۆرەملێیەکانی پارێزگای هەولێرو سلێمانی لە باشووری کوردستان.

ئەم وێنانە شاری قەلادزێو سەنگەسەرن لە پشدەر

١٩٨٩/٦/٢٤ له زانكۆی مینۆسوتا له ئه‌مه‌ریكا ، زاناكانی گه‌ردووناسی به یه‌ك جار ١٠ ئه‌ستێره‌ی نوێیان دۆزیه‌وه له ئاكامی كاره جۆراوجۆره‌كانی زانستی گه‌ردوونی له‌جیهاندا.

١٩٨٩/٦/٣٠ به‌رپابوونی كوده‌تای سه‌ربازی له سوودان به سه‌ركردایه‌تی عه‌میدی روكن – عومه‌ر حه‌سه‌ن به‌شیر– و سه‌رۆكایه‌تی خۆی بۆ سه‌رۆكی ئه‌نجوومه‌نی سه‌ركردایه‌تی شۆرشی نوێ ڕاگه‌یاند ، تاكوو ته‌واوبوونی ئه‌وپه‌رتووكه له ده‌سه‌لات به‌رده‌وام بووه... شایانی باسه كه یه‌ك له كاره‌كانی سه‌ربازی كاری له لیوای هه‌شتی باشووری كوردڤان كردووه ، كه ناوچه‌یه‌كی كوردیه واته دانیشتووانه‌كه‌ی كوردن له ناوچه‌كه‌دا .

١٩٨٩/٦/٣٠ ئه‌میندارى گشتی پارتی گه‌لی دیموكراتی كوردستان سامی عه‌بدولره‌حمان چاوپێكه‌وتنی له گه‌لْ وویستگه‌ی ڕادیۆی له‌نده‌ن به‌شی عه‌ره‌بی ئه‌نجامدا ، له باره‌ی باری كوردو شۆرش‌و له‌گه‌لْ ڕژێمی به‌عس‌و په‌یوه‌ندی كورد له‌گه‌لْ وولاتانی داگیركه‌رو هه‌رێم‌و جیهان له داهاتووی كوردو خاكی كوردستان.

١٩٨٩/٧/٤ رابه‌رو دامه‌زرێنه‌ری كۆماری ئیسلامی له ئێران ئایه‌تووڵڵا خوومه‌ینی كۆچی دوایی كرد ، دوای ئه‌و حووجه‌تول ئیسلام خامنائی له‌سه‌رەك كۆماریه‌وه جێگه‌ی خوومه‌ینی گرته‌وه به‌رابه‌ری ئاینی و ده‌سه‌لات له سه‌ر ئێراندا .

١٩٨٩/٧/١٣ سكرتێری پارتی دیموكراتی كوردستانی لكێنراو به ئێران – دكتۆر

قاسملو- لە شاری ڤیەنا تیرۆر کرا .
ئەویش لە لایەن تیرۆریستەکانی ڕژیمی بەناو ئسلامی لە ئێران ، بە سەرکردایەتی مەحمود ئەحمەدی نەژادی کە لە سالی ٢٠٠٥ لە هەلبژاردنەکانی سەرۆکایەتی بەسەرۆکی ئێران هەلبژێردرا لە سەر ئێران .

١٩٨٩/٧/١٥ کۆچی دوایی زاناو ڕۆشنبیری کورد- شێخ محەمەد خاڵ - لەتەمەنی ٨٥ساڵیدا .
شایانی باسە شێخ محەمەدی خاڵ لە ساڵی ١٩٠٤ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... ئەم نووسەرو زمانەوانە لەماوەی سێ چارەگە سەدە سەرقاڵی بڵاووکردنەووەی هۆشیاری کۆمەڵایەتی بوو لە سەر بنەمای زانستی و بابەتی بە پێی بۆچوونی ریفرۆمیانە کە خوودی قوتابخانەیەك بوو . ئەم نووسەرە لە ساڵی ١٩٥٤ لەناو زانا یەکەمەکانی کورد کە بۆ ئەندامیەتی کۆڕی زانیاری ئێراقی هەڵبژێردرا .
ئەمەو دوای دامەزراندنی کۆڕی زانیاری کورد بووە ئەندامێکی کارای کۆمەڵەکە , لە ساڵی ١٩٧٠ بووە ئەندامی یەکیەتی نووسەرانی کورد ... ئەم نووسەرە ٨ دانراوی بەچاپگەیاندووە بەزمانی کوردی وەك - تەفسیری جەزی لە ساڵی ١٩٣٤ - فەلسەفەی ئایینی ئیسلام لە ساڵی ١٩٣٨ -

موفتی زەهاوی لە ساڵی ١٩٥٢ – تەفسیری سورەتی فاتیحە لە ساڵی ١٩٥٥ – پەندی پێشینیان لە ساڵی ١٩٥٧ – ١٩٧١ . فەرهەنگی خاڵ لەچوار بەرگدا ، لە ساڵی ١٩٦٠ – ١٩٦٤ – تەفسیری خاڵ لەچوار بەرگدا لە ساڵی ١٩٦٩ – ١٩٧٢ – ١٩٧٩ . ئەوانەی بە زمانی عەرەبی بڵاوی کردۆتەوەوەو ئەلبیووشی لە ساڵی ١٩٥٧ – شێخ محەمەد نوردە لە ساڵی ١٩٦١ – لە گەڵ دەیا بابەتی بە پێزی بڵاوکراووە لە گۆڤارو رۆژنامەکان لەو بوارانەدا

سەرچاوە:– گۆڤاری سەردەمی عەرەبی – ژمارە/ ٢١ /٢٠٠٨

١٩٨٩/٧/٣٠ لە وتوویێژی رۆژنامەی – نارونی ئەبرازەوانی – جۆرجیا یەکێك لەو دیکۆمێنتانەی ئەو سەردەمەی هێناوەتەوەو ، نووسەر دەڵێ :–
لە مانگی /٥/١٩٤٤ ، ٤٩٠٩ بنەماڵە واتە ٢٥٥٠٠ هەزار کەس لە ناوچەی ئاخال کەلادە ٥٤٥ – ٣٠ هەزارکەس ، لە ناوچەی ئادیگەو ٤٢٢٠ بنەماڵە ، واتە ٢١٠٠٠ کەس لە ناوچەی ئاسپیندیز گووازراونەتەوە .
لە ئەنجامدا بە هەموویەوە ١٢٨٦٠ بنەماڵە دەبوو ، واتە ٧٧٥٠٠ هەزار کەسی کورد لە سەر خاکی خۆیان گووازراونەتەوە ، بۆ ناوچەکانی دیکەو جێگە گرتنەوەیان بە خێزانەکانی دیکە لە ناوچەکانی دوور لە ناوچەکانی خۆیان لە کێشووەرەکەدا.

١٩٨٩/٨/٢١ فرۆشتنی تابلۆیەکی وێنەکێشی بەناوبانگی جیهانی بیکاسۆ لە پێشبرکێی ئاشکرا لە شاری نیویۆرکی ئەمەریکی بەبڕی ٤٧ ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی لە پێشبڕکێیەکەدا.

١٩٨٩/٩/١٩ گرێدانی کۆنگرەی جیهان لە شاری کابنێرای پایتەختی ئوسترالیا سەبارەت بەچەکی کیمیایی ... بەڵام ئەمجارەیان ناوی کورد هاتە گۆڕێ و وەزیری دەرەوەی ئەوکاتەی ئوسترالیا کارەساتی شاری هەڵەبجە وقوربانیەکانی لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە رژێمی بەعس لە ئێراقی وەبیرخستەوە ، هەر وەك رێکخراوی جیهانی کارمەندانی تەندورستی و مافی مرۆڤ لە جیهاندا.

١٩٨٩/٩/١٩ دوای راگوێزانی بە هەزارا کورد و چەندین رووناکبیرو هونەرمەند و کاربەدەستانی فەرهەنگیان خستە بن ئازارو ئەشکەنجەو دوایی زۆربەیان

بەتاوانی – دوژمنی گەل – گوللە بارانكرد . كابووسی سەرۆكی پارت و دەوولەتی سۆڤیەت ستالین وەنەبێ تەنیا بۆ كورد تایبەت بووبێ... ستالین لە سالی ١٩٢٤ دا كە دەسەلاتی گرتە دەست تاكوو كۆچی دوایی كرد لە سالی ١٩٥٣ ٢٠,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن مرۆڤ لە بەندیگەكاندا كوشت ، یان سالانە لە ٦٥٥ – ٦٨٩ و رۆژانە زیاتر لە ١٨٨٩ كەسی لە ناوبردووە .

هەروا لەبن هەتاوی پێرسترۆیكادا كوردەكان چ بە خۆپێشاندان چ بە بەرزكردنەووەی داخوازیەكانیان ، داوای گەراندنەوەی مافە نەتەوەییەكان و گەرانەوەیان بۆ جێگەی خۆیان كردووە .

بەلام تاكوو ئێستاش وەلامیان نەداروەتەوە ...سەرۆكی پارت و دەوولەتی میخائیل گورباتشۆف لە كۆبوونەوەی كۆمیتەی ناوەندی پارتی كۆمۆنیستی سۆڤیەت سەرنجی دابووە ئەو تەوەرەی دەرهەق بەكەمە نەتەوایەتیەكانی سۆڤیەت كراوە لە ناو سنووری سۆڤیەتدا .

كە كوردیش یەكێك بووە لەو نەتەوانە كە گورباتشۆف گووتبووی – پێویستە بۆ گێرانەوەی مافە زەوتكراوەكانیان هەول بدەین –... بەلام ئەم گووتەیەش هەتاكوو ئێستا هەر ووتەی سەر پەر بووەو بەس نەخراوەتە پراكتیكەوە لە رووسیای دوای سۆڤیەتی هەلووەشێندراودا .

١٩٨٩/١٠/١٤ لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا ، كۆنگرەی جیهانی كورد گرێدرا لە پێناو بەرگری كردن لە مافی كورد ، كە ٢٠٠ نووێنەری وولاتانی جیهانی و كورد بەشداریان تێدا كردو رۆل و كاردانەوەی باشی نوواند بۆ دوارۆژی كورد و كوردستان و پەیوەندیە نێوودەوولەتیەكان.

١٩٨٩/١٠/١٤ بەدەست پێشخەری ئەنیستووتی كوردو بە هاوكاری دەزگای– فەرەنسای ئازاد – بە سەرۆكایەتی خاتوو دانیال میترانی هاوسەری سەرۆكی پێشووی فەرەنسا . فرانسۆ میتران ، كۆنفرانسی نێوو نەتەوەیی لە سەر ماف و پێناسەی فەرهەنگی كورد لە فەرەنسا گرێدرا بە ئامادە بوونی نوێنەری ٣١ وولات لە وولاتانی عەرەبی و كوردو جیهان .

١٩٨٩/١٠/١٦ دەزگا ئەمنیەكانی رژێمی بەعسی لە ئێراق لە كارێكی نامرۆڤانە ٢٣ هاوولاتی كوردی لە شارۆچكەی شەقلاوەی سەر بەپارێزگای هەولێر لە باشووری كوردستان ، گووللە باران كردو لە گۆرێكی بە كۆمەل خرانە ژێر خاك بە هۆی هەلووێستی بوێرانەی نەتەوییان .

١٩٨٩/١١/٨ ئاژانــسی ئاسمــانی ئەمــەریکی -ناســا nasa- مــانگی دەســتکردی بەرەوئاسمان بەرزکردەوە بەناوی -کۆبی cobe- کە ئەو مانگە دەستکردە تلسکۆبێکی بە هێزی پێوەری پلەی گەرمیو ساردی گەرەمی هەڵگرتبوو بەرەوبۆشایی ئاسمان.

١٩٨٩/١١/٨ گرێدانی کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی ڕاوێژکاری ئەمەریکا لە کۆشکی سپی ، کە تیایدا بریکاری وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا- ڕۆبرت کمیت- دووپاتی کـردەوە ، کـە ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق ڕۆڵی گرنگـی هەیـە بـۆ ئێمـە لـە چەسپاندنی ئاشتی لە جیهاندا .

١٩٨٩/١١/١٠ هەوڵکانی سەر بەخۆ بوونی هەردوو هەرێمی — ئۆسیتیا — ئەبخازیا — و هەروا ناوچەکانی دیکەی قەوقاز ، بەر لە ڕاگەیاندنی کۆماری جۆرجیا ، ئـەویش لـە ئـەنجامی لـە بـەر یـەك هەڵووەشـاندنەوەی یەکیـەتی سـۆڤیەت دەسـتیان پێکـرد . کـە لـەم ڕۆژەدا ئەنجوومـەنی سـۆڤیەت لـە شـاری — تسیتفالی — پایتـەختی ئۆسـیتیای باشـوور بڕیاری دامەزراندنی کۆمارێکی سۆڤیەتی سەربەخۆی ڕاگەیاند .

ئـەم بڕیـارەی ئەنجوومـەنی سـۆڤیەت لـە ئۆسـیتیای باشـوور لـە لایـەن دەسەڵاتدارانی ناوەندی ، لە مۆسکۆی پایتەختی سۆڤیەت ڕەتکرایەوە . کە ئەوکاتــەش یەکــەم ڕووبــەڕوو بوونــەوەی شــەڕی چــەکداری لــە گــەڵ دەسەڵاتدارانی کۆماری جۆرجیا ی سەر بە حکوومەتی ناوەندی لە مۆسکۆ بەر لە هەڵووەشاندنەوەی سۆڤیەت ڕوویدا .

که لەو شەڕەدا زیاتر لە ۲۰۰۰ هەزار هاوولاتی لە دانیشتووانی هەرێمی ئۆسیتیا گیانیان لە دەستدا ، و زیاتر لە ۱۰۰,۰۰۰ هەزار هاوولاتی دیکەش بەرەو باکوور دەربەدەر بوون و هەروا زیاتر لە ۲۰,۰۰۰ هەزار هاوولاتی جۆرجی دانیشتووی ئۆسیتیا ، هەرێمەکەیان جێهێشت بەرەو کۆماری
جۆرجیا لە ناوچەکەدا .

جێگەی روونکردنەوەیە کە مێژووی شەڕو پێکداکان و ناکۆکی لە نێوان هەردوو هەرێمی ئۆسیتیا و ئەبخازیا ، کۆنەو مێژووی پڕ لە ململانێ و شەڕو نائارامی بووە لە ناوچەی قەوقازدا ... لێرەدا با باس لە چۆنیەتی هەڵکەوتەی هەرێمی ئۆسیتیا بکەین کە – کۆی رووبەری خاکی ئۆسیتیای باشوور لە ٤٠٠٠ چوار هەزار کیلۆمەتر چوار گۆشە پێك هاتووە ، هەروا ژمارەی دانیشتووانی ۷۰۰,۰۰۰ هەزار کەسە .

جگە لەوەش ژمارەی دانیشتووانی ناگاتە ۱۰۰,۰۰۰ سەد هەزار کە س ، کە نیووەی ژمارەیان بەر لە ئاماری سۆڤیەت لە ساڵی ۱۹۸۹ و رووبەری ئۆسیتیای باشوور لە پاش سنووره فەرمیەکانی ڕووسیا ۸۰۰۰ هەشت هەزار کیلۆ مەتر چوا گۆشە دەبێت لە ناوچەکەدا .

هەروا دراوسێکانی ئۆسیتیا ، کە کۆماری جۆرجیا دەکەوێتە رۆژهەلاّت و باشوور و رۆژئاواوە ، دەووری ئۆسیتیای باشوور دەدات ، ڕووسیای

یەکگرتووش خاکی قەوقازی باکوور وەك . چیچان و ئەنگۆشیا و قبرزای بەکاریا – لە رۆژهەلات و رۆژئاواو باشوورەوە دەووری ئۆسیتیای باکوور دەدات . هەروا باکوور و باشووری ئۆسیتیا بە هێلێکی سنووری لە یەك جیا دەبێتەوە کە میراتی دەسەلاتی کۆمۆنیستەکانە لە سەر نەخشەی قەوقازدا و بە مەبەستی دابەشکردن و لاواز کردنی ئەو شۆرشانە کێشراوە کە لە ناوچەکەدا بەرپا دەبوون .

هەروا دەتووانین ئەوەش بلێین کە ناوچەکە بە گشتی ، کە وەك ئۆسیتیا کراوتە چەند پارچەیەکی جووگرافی بچووك و هەروا گەلانی ئەو هەرێمەش بە شێووەیەکی هەرەمەکی دابەشکراون و هەر یەکیان کەمینەیەکی نەتەوە رووسی تیا نیشتەجێیە و لە گەلّ ئەوانەش کەمە نەتەوەیی جۆرجی لە ئۆسیتیای باشوور و ئەبخازیا نیشتەجێن .

چۆنیەتی ئەم جۆرە پێك هاتەش لە ئەنجامی جیّ بە جێکردنی رامیاریەتی سۆڤیەتە ، و لە رووی کارگێریشەوە ئەو رێووشووێنانەی رووسیا بەرامبەر بە ناوچەکە دەیانگرێتە بەر درێژە پێدانی هەمان ئەو رامیاریەتەیە کە پێشوو پیادەیان کردووە لە ناوچەکەدا. لەو پێناوەش دا گۆرینکاری گەورە بە سەر ناوچەکەدا هێنراوە ، ئەویش:–

لە سەردەمی رووسیای قەیسەری ناوی ئۆسیتیای ئێستا کەرتی – ئۆکرۆك – بووە . بەلام لە ١٩١٨/٧ تا ١٩٢١/٩/٤ بەشی باشووری هەرێمی ئۆسیتیای بە کۆماری جۆرجیای دیموکراسی لکێندراوە . بەلام لە ١٩٢٠/٩/١٥ کۆماری ئۆسیتیای باشووری سۆڤیەتی لەوکات راگەیەندرا .

هەروا لە ١٩٢٢/٨/٢٤ وەك ناوچەی – ئۆبلاستی – دابەشکردنێکی کاریگەریە بۆ ئەو ناوچانەی کەخاوەنی ئۆتۆنۆمین – ی سەر بە کۆماری سۆشیالیستی سۆڤیەت لە یەکیەتی قەوقاز راگەیەندرا . دوای ئەوە هێزەکانی سووپای سووری سۆڤیەت بە فەرمانی سەرکردایەتی بالای یەکیەتی سۆڤیەت لە ١٩٢١/٩/٤ جۆرجیای خستە ژێر دەسەلاتدایەتی یەکیەتی سۆڤیەت . لە دوای ئەو هەموو رووداوو گۆرانکاریانە ئەو هەرێمانە لە ١٩٣٦/٣/٢٤ بە کۆماری جۆرجیای سۆشیالیتی سۆڤیەت لکێندرا .

لە دوای هەلووەشاندنەوەی سۆڤیت رێژەی دانیشتووانی رووسەکان لە

ئۆسیتیای باکوور ٢٣٪ دەبێت ، کە کەووتۆتە ناو سنووری رامیاریەتە فەرمیەکانی رووسیا ... بەلاّم لە ئۆسیتیای باشوور لە ٥٪ دەبێت .
گەر بگەڕێینەوە بۆ سەردەمی دەسەلاّتی قەیسەری رووسیا بۆت دەردەکەوێت کە تەنیا ئۆسیتیەکان لە ١٨٧٤/٢/٨ رازیبوون کە ملکەچی بۆ کۆلۆنیالیزمی رووسیای قەیسەری بکەن .
لەلایەکی دیکە سەرچاوە جۆرجیەکان و وولاّتانی ئەورووپای رۆژئاوا پێیان وایە کە مۆسکۆی پایتەختی رووسیای یەککگرتوو ، ئۆسیتیەکان وەك ئامرازێکی سەپاندنی دەسەلاّتیان لە جۆرجیا بەکاردێنن ، لە کاتەکانی کە رووداوەکان دێنە پێشەوە وەك ئێستادا .
دوای ئەوە جارێکی دیکە لە ١٩٩٠/٩/٢٠ کێشەی سەربەخۆیی ئۆسیتیا دووبارە بووەوە و کە ئەو وەختە بە فەرمی هێشتا سۆڤیەت وەك جەمسەری جیهان لە دەسەلاّت مابوو ... شەڕ دەستی پێکردەوەو ئەم جارەیان رووبەڕووبوونەوەکان توووند و تیژتر بوون و ئۆسیتیەکان توانیان پایتەختی خۆیان بپارێزن ... لەدوای هەڵووەشاندنەوەی سۆڤیەت بە شێوەیەکی فەرمی لە ١٩٩٠/٨/١٩ راگەیاندرا ... کە راستەوخۆ دوای ئەوە لە ١٩٩١/٩/١ سێ بارە ئۆسیتیەکان سەر بەخۆیی خۆیان راگەیاند لە ژێر ناوی کۆماری ئۆسیتیای باشوور .
واتە بێ ئەوەی ناوی سۆڤیەت لەو راگەیاندنە بێنن ... بەلاّم بەر لەوەش جۆریجیا لە ١٩٩٠/٩/٦ سەربەخۆیی خۆی بە جیابوونەوەی لە سۆڤیەت راگەیاند وەك کۆمارێکی سەربەخۆی نێوو دەوڵەتی لە جیهاندا .
لەوکاتەشدا ژمارەی دانیشتووانی ئۆسیتیەکان لە باشوور ١٢٥,٠٠٠ هەزار کەس دەبوون ، کە ٣٦,٠٠٠ هەزاریان بە نژاد جۆرجی بوون لە هەرێمەکەدا ... بەلاّم هێزەکانی سووپای جۆرجیا کۆنترۆڵی ئەو جێگایانەیان دەکرد کە دانیشتووانە جۆرجیەکانی لێبوون ... دوای ئەوە ئۆسیتیای باشوور لە پێناو بە دەست هێنانی سەربەخۆیی یەکجارەکی و بوونی بە خاوەن سنووری دەوڵەت لە ١٩٩٢/١/١٩ لە ریفراندۆمێکی فەرمی لەلایەن دانیشتووانی هەرێمەکە ئەنجامدرا ، کە لە ٩٠٪ دەنگیان بۆ سەربەخۆیی ئۆسیتیا دا .
هەر دوای ئەوەش لە هەرێمی ئەبخازیا هەمان ریفراندۆم ئەنجامدرا بۆ

بەدەست هێنانی سەربەخۆیی ئەو هەرێمە ... دوای ئەوەی سیستەمێکی نوێی جیهان هاتە ئاراوە بە نەمانی دووەم جەمسەری دژ بەیەکتری سۆشالیستی و سەرمایەداری و نەمانی شەری ساد لە نێوان ئەو دوو جەمسەرەدا .

کێشەی جۆراوجۆر و هەمە لایەن لەو هەرێمانەدا لەگەڵ جۆرجیا و رووسیا هاتە ئاراوە ، کە یەکیان ئەوی دیکەی تاوانبار دەکرد ، واتە سەرهەڵدانی کێشە لە نێوان رووسیا و جۆرجیا لەسەر هەردوو هەرێمی ئۆسیتیا و ئەبخازیا لە ناوچەی قەوقاز ، بەدەست تێوەردانی لەلایەن ئەمەریکاو وولاتانی هاوپەیمانیدا .

ئەم هۆکارانەش بوون هۆی ئەوەی کە ڕووسیا جۆرجیا هەڵسن بە ئەنجامدانی چەند ڕێکەوتنێك ، لە پێناو ڕێگە گرتن لە بەرپابوونی شەر و پێکدادان و چارەسەری کێشەکان بە ڕێگەی گفتووگۆ و یاسایی لە نێوانیاندا ... ئەوەبوو لە ١٩٩٢/٦/٢٤ ، بۆ یەکەم جار ڕێکەوتن لە نێوان کۆماری جۆرجیا و ڕووسیای یەکگرتوو مۆرکرا بە دانانی هێزێکی ئاشتی پارێزی هاوبەش لە نێوان کۆماری جۆرجیا و ڕووسیای یەکگرتوو لە هەرێمەکەدا ، لە گەڵ دەسەلاتدارانی هەرێمی ئۆسیتیا دانرا لە پێناو پاراستنی ڕێکەوتنی ئاگربەست لە نێوانیاندا ... دوای ئەوەش ڕێکەوتنێکی دیکە لە نێوان ڕووسیا و جۆرجیا لە ١٩٩٣/٥/١٥ مۆرکرا بەمانەوەی هێزێکی ڕووسیا بۆ پاراستنی ڕێگەکانی هاتووچۆ لە هەرێمەکەدا لەسەر داوای دەسەلاتدارانی کۆماری جۆرجیا لە ناوچەکەدا .

هەروەها لە پێناو ڕێگەگرتن لە هەر کێشەیەك ڕێکەوتنامەی سێیەمی نێوان ڕووسیاو جۆرجیا لە ١٩٩٤/٢/٣ مۆرکرا سەبارەت بە مانەوەی سێ بنکەی سەربازی ڕووسیا لە ناوچەکەدا کە خۆی لە ٢٠,٠٠٠ بیست هەزار سەرباز دەگرت ... دوای ئەوە سەرەك کۆماری پێشووی جۆرجیا – ئەدوارد شیڤەر نادزا – لە ١٩٩٦/٨/٢٧ پلانێکی سێ قۆناخی خستە بەردەم نەتەوە یەکگرتووەکان و داوایی کرد ، کە ئۆسیتیای باشوور و ئەبخازیا بگەڕێندرێتەوە ژێر دەسەلاتی کۆماری جۆرجیا و دەسەلاتدارانی هەردوو هەرێمەکە بەو پلانە رازی نەبوون ... دوای ئەوە هەمان پلان لەلایەن لیژنەی نێوو دەوڵەتی دۆستان – کە ئەلمانیا سەرکردایەتی دەکرد و ڕووسیای

یەکگرتوو ئەمەریکا و جۆرجیاش تیایدا بەشداریان دەکرد .
بەڵام سەرەرای ئەو هەموو هەوڵانە دیسان شەرو پێکدادان لە ساڵی ٢٠٠٤ دەستی پێکردەوە لە هەرێمەکەدا ... بێ ئەوەی دەسەڵاتدارانی ئۆسیتیا ئاگادار بکرێتەوە ، ڕووسیا و جۆرجیا ڕێکەوتنی دوو قۆڵیان مۆرکرد بە مەبەستی داماڵینی چەك لە ئۆسیتیای باشوورو کشاندنەوەی هێزەکانی سووپای ڕووسیا و جۆرجیا ، ... لە مانگی ٢٠٠٥/٩/ شاری ئیسیڤالی پایتەختی ئۆسیتیا کەوتە بەر تۆپ بارانی هێزەکانی جۆرجیا و حکوومەتی جۆرجیا هەرەشەی کرد بە ناوی ئەوەی گەر تا نیوەوەی ساڵی ٢٠٠٦/ هێزەکانی ڕووسیا لە ناوچەکە نەکشێتەوە ، جۆرجیا لە ڕێکەوتنەکەی مانگی ١٩٩٢/١/ پاشگەز دەبێتەوە .
هەروا دووبارە دەسەڵاتداران لە ئۆسیتیای باشوور لە کۆتایی ساڵی ٢٠٠٦ ریفراندۆمێکی دیکەی سەبارەت بە سەربەخۆیی هەرێمەکەی ئەنجامدا و لە ٩٩٪ی جەماوەری هەرێمەکە دەنگیان بۆ سەربەخۆیی بوونی ئۆسیتیا دا لە ناوچەکە ... لە گەڵ ئەوەشدا کێشەکان ڕۆژلە دوای ڕۆژ بەرەو ئاڵۆزی هەنگاوی دەنا ، بە تایبەتی لەنێوان ڕووسیا و جۆرجیا لە سەر ئەو دوو هەرێمەدا .
ئەوە بوو هێزەکانی سووپای جۆرجیا بە فەرمانی سەرۆکی جۆرجیا – میخائیل ساکاشڤیلی – لە ٢٠٠٨/٨/٨ هێرشیان کردە سەر پایتەختی ئۆسیتیای باشوور و داگیریکرد .
بەڵام هێزەکانی سووپای ڕووسیا لە ٢٠٠٨/٨/١٢ لە هێرشی بەرپەرچدانەوەی هێزەکانی سووپای جۆرجیا لە ماوەی سێ ڕۆژ توانی هێزەکانی سووپای جۆرجیا لە هەرێمەکەدا دەربکات و مەترسی بخاتە ناو دەسەڵاتی جۆرجیا بە داگیرکردنی جۆرجیا – کە بە دووری ٦٠ کیلۆمەتر مابوو بگاتە ناوشاری تەبلیسی پایتەختی جۆرجیا .
هەر لەوکات و ساتەدا حکوومەتی فەرەنسا لە هەوڵەکانیدا تووانی شەرەکە لە نێوان ڕووسیا و جۆرجیا رابگرێ ، لە ئەنجامی ڕێکەوتنی راگرتنی شەر لە ٨/١٣ هەمان ساڵ ... لە گەڵ ئەوەشدا بارودۆخەکە هەر لە تەنگەشەدا دەخوولایەوە ، لە پەیوەندیەکانی نێوان هەردوو حکومەتی ڕووسیا و جۆرجیا ... دوای ئەوە هەردوو پەرلەمانی ئۆسیتیا و ئەبخازیا لە

٢٠٠٨/٨/٢٣ بریـاری سـەربەخۆیی هەرێمـەکانیان ڕاگەیانـد و داوایـان لـە ڕووسیا کرد کە دان بەو سەربەخۆییە بنێ .
دوای ئـەوە ئەنجوومـەنی ڕووسـیا و ئەنجوومـەنی دۆمـای ڕووسـیا لـە ڕاگەیاندنێکـدا ، دانینـا بـە سـەربەخۆیی هـەردوو هـەرێم و سـەرۆکی ڕووسیاش پەسەندی ئەو بڕیارەی کرد .
بـەڵام کێـشەکان لـە نێـوان ڕووسـیا و جۆرجیـا دەرچـوو و کەوتنـە نێـوان ڕووسیا و ئەمـەریکا و یەکیـەتی ئەورووپا بە ڕەتکردنـەوەی ئـەو بڕیـارە و لە گەڵ سەرهەڵدانی چەندین کێشەی دیکە لە نێوانیاندا .

١٩٨٩/١١/١٠ بەڕێوەبـەری مووخابـەراتی پارێزگـای کـەرکوك لـە باشووری کوردسـتان بـە نووسـراوی ژمـارە/ ١١٠ وەڵامـی مووخابـەراتی گـشتی شـاری بەغـدای داوە بەڕەوانـە کردنـی ١٨ کـچی کـوردی ئـەنقال کـرا ، بەڕەوانـەکردنیان بـەرەو وولاّتی میسرو پێدانی بە شێخە عەرەبەکانی ئێراق ، کە تەمەنی کـچەکان لە نێوان ١٤ تا ٢٩ساڵ دەبوون و تاکوو ئێستاش بێ سەروشووێنن ، کـە لـەکام جێگاو لەکام شار ژیانی دیلایەتی دەبەنە سەر – ئەمەیە بەتەسامحی ئـاینی ئیسلام و ڕێبەرەکانیان–...؟..!.

١٩٨٩/١١/١٤ لە کۆبوونەوەی پەرلەمانی یەکێتی سۆڤیەتدا ، سەبارەت بەو گەلانەی کە لـە کـــاتی دەســـەڵاتی ســـتالینی بـــە شـــێووەیەکی شـــۆڤینی و بـــە زۆر گوواسـتوونیەتەوە ، تـا ئەوکاتـەی بـواری گەڕانـەوەو درووسـتکردنەوەی کیانی خۆیان پێ نەدرابوو دەڵێت :– دەووڵەتەکەی ئێمـە نـە تـەنیا جێگـری قانوونی بەڵکوو میراتگری ڕاستەقینەی ئەو ڕژێمە دیکتـاتۆرەی سـتالینە کە ئەو هەموو تاوانەی کرد.
ئێمـە دەزانـین بـۆ وێنـە دەووڵـەتی ئـەلمانی فیـدراڵ – ئـەلمانیای ڕۆژئـاوا – ئەو برسیەتەی لە بارەی قەرەبووکردنەوەی زەرەرو زیانی مـاددی کـە ڕژێمـی فاشیستی هیتلەر لەخـەڵکی دابوو ، بەئەستۆی گرتـووە دەووڵـەتی ئێمـەش نابێ بەو چەشنە ئەرکە هەڵنەسێ و خـۆی لابـدات ، لـە گـەڵ ئەوەشـدا کـورد لـەژێر دەسـەڵاتی سـۆڤیەت خـاوەن کۆمـاری ئۆتۆنـۆمی بـوو بـە نـاوی – کوردســـتان ئۆیەزیـــد – و لـــە کـــاتی دەســـەڵاتی ســـتالین ئـــەو کۆمـــارە هەڵوەشێندرایەوە .
کە تـاکوو ئێـستاش کـورد پەرگەنـدەی سـەر دەیـا کۆمارەکـانی پێـشووی لـە

پێـك هاتـەی سـۆڤیەت بـووە ، بەتایبـەتی لەسـەرخاکی کوردسـتان . کـە پارێزگـای یـەریڤان و دەووروبەریـەتی ، کـە یـەریڤان ئێـستا پایتـەختی ئەرمینیایە لە کێشووەرەکەدا و لە جیهاندا .

١٩٨٩/١١/٢٠ ڕۆژی بڕیاردانی چەسپاندنی پەیمانی مافەکانی منداڵان لەلایەن کۆمەڵگای ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان . کە ئەمەش لە ئاکامی بازرگانی کردن بوو بە منداڵ لە وولاتانی هەژارو تازە پێگەیشتوو لە جیهاندا.

١٩٨٩/١١/٢٢ لـەم ڕۆژەدا دەسـتکرا بە ڕووخاندنی دیواری نێوان ئـەلمانیای ڕۆژهـەڵاتو ڕۆژئـاوا بـە نـاوی – صـور بـەرلین– لـە شـاری بـەرلینی پـایتختی ئـەلمانیای دیموکراتی ڕۆژهەلاتی پێشوو ، بەکۆتایی هێنان بە هـەردوو ئـەلمانیای لێك جیـا کـەرەوەو یەکگرتنـەوەیان بـەناوی هـەردوو ئـەلمانیای یـەکگرتوو لـە کێشوەرەکەدا .

١٩٨٩/١١/٢٣ بە هۆی بارودۆخی نێوو دەوڵەتیو گۆڕانکاری باری ناوەخۆو پەیوەندی دەرەوەی یەکیەتی سۆڤیەتو ئاڵۆز بوونی باری رامیاریو ئابووریو سەربازیو کۆمەڵایەتی، کە کاردانەوەی کردە سەر ئەلمانیای دیموکراتیو بووە هۆی رووخاندنی دیواری نێوان هەردوو ئەلمانیای رۆژئاواو رۆژهەڵاتو گەرانەوەی ئەڵمانیا بۆ ئەڵمانیای یەکگرتوو لە کێشووەرەکەدا .

١٩٨٩/١١/٢٤ لە ئەنجامی خۆپیشاندانو راپەرینی گەلانی کۆماری تشیكو وەلامدانەوەی لە لایەن پۆلیس بەشێووەیەکی درندانە ، کە ئەنجامەکەی بووە هۆی دەست لە کار کێشانەوەی پارتی کۆمۆنیست لە دەسەلاتداریەتی لە سەر وولاتەکەدا.

١٩٨٩/١١/٢٧ لە دوای دەست هەلگرتنی دەسەلات لەلایەن پارتی کۆمۆنیست لە تشیك گەورەترن خۆپیشاندان ئەنجامدرا ، کە بووە هۆی لێك ترازانی پەیوەندی کۆمەلایەتیو بارودۆخەکەو دورست بوونی بەدەیا پارتو رێکخراو گروپی نویَ لە وولاتەکەدا.

١٩٨٩/١١/٢٨ رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە بریارێکیدا ئاگاداری رژێمی تورکیای کردەوە ، کە چیتر ئاوارەی کورد لە تورکیا بە پەناهەندەی وەرنەگرێت لە ناوچەکەدا .

١٩٨٩/١٢/٢٨ لە ئەنجامی راپەرینو خۆپیشاندانی کرێکارو جووتیارو فەرمانبەرانی کۆماری تشیك ، کە بووە هۆی دامەزراندنی حکوومەتی فرەلایەن بەسەرۆکایەتی – هاڤیل – لە ئەنجامی راپرسی لە وولاتەکەو راگەیاندنی لێبووردنی گشتی بۆ ٢٢٠٠٠ هەزار بەند کراوو، کە بووە هۆی بەرەو ئارام بوونەوەی بارودۆخی وولاتی تشیك لە ناوچەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٠

١٩٩٠/١/٣ خۆبەدەستەوەدانی سەركردەی كۆماری پەنەما - ئیمانۆئیل تۆربیگا- بە هێزەكانی سووپای ئەمەریكا لە دوای دە ڕۆژ لەخۆحەشاردانی لە بارەگای فاتیكان لە ڕۆمای پایتەختی ئیتالیا.

١٩٩٠/١/١٠ دەستگیركردنی ڕۆژنامەنووسی ناوداری ئەڵمانی خاتوو - هیلاسلومبیرگەر- لە لایەن ڕژێمی تورك ، لە هوتێلی شاری سیرت لە باكووری كوردستان ، ئەویش بە تاوانی ئەوەی كە گووتوویەتی.

چۆن دەووڵەتی توركی هەیە باكووردیش هەمان مافی هەبێت ودوایی لەرۆژی ١/١١ گوواستیانەوە بۆ زایندانەكان لەشاری دیاربەكری كوردی باكووری كوردستان لە توركیا.

١٩٩٠/١/١٥ سەر لە نوێ پەیوەندی دبلۆماسی لە نێوان ئەرژنتین و بەریتانیا دەستی پێكدرەوە ، ئەویش بەماوەدانی كەشتیەكانی راوی ئەرژەنتین بەدرێژایی - ٥٠ میل- لە سەر كەناری دوورگەی شاری -ملوین- لە نێوان هەردوو وولآت لە ناوچەكەدا .

١٩٩٠/١/١٦ جێگری سەرەك وەزیرانی ئێراق و وەزیری دەرەوەی ڕژێمی بەعس لە ئێراق تارق عەزیز سەردانی ئەمەریكای كردو لە واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریكا لەگەڵ وەزیری دەرەوەی ئەمەریكا جیمس بیكر كۆبۆوە ، دوای ئەوە لە گەڵ سەرۆكی ئەمەریكا جۆرج بۆش كۆبۆوەو سەردانەكەی لەوكات سەركەووتنی بەدەست هێنا.

لە بەر ئەوە ، دوای ئەوە سەرۆكی ئەمەریكا ئامۆژگاریدا بە ئیدارەی ناوخۆی ئەمەریكا ، بە بووژاندنەوەی پەیوەندی لە گەڵ ئێراق و ووتی:- ئەو بووژانەوەیە یارمەتی ئارامی لە رۆژهەلآتی ناوەراست دەدات.

دوای ئەوە سەرۆكی ئەمەریكا فەرمانیدا بە زیاد كردنی قەبارەی بازرگانی لە گەڵ ئێراق ، لە پێناو سوودمەندی كە بۆ ئەمەریكا دەبێت، لەدوای ئەوە چەندین رێكەووتننامە لەنێوان ئەمەریكاو ئێراق مۆركرا بەبڕی ١٢٠٠ ملیۆن دۆلار لەنێوانیاندا.

١٩٩٠/١/٢٤ سەرۆكی ئەمەریكا جۆرج بۆش لە سەر شانۆی كۆنگرێس وتاری ساڵانەی بۆ گەلی ئەمەریكا دەخووێندەوە گووتی :-

کـه هـەر سـەرۆکێکی وویلایەتـه یەکگرتووەکانی ئەمـەریکا هـەموو سـەری سـالانه وتـاری سـالانه بـۆ گـەلی ئەمـەریکا دەخووێنێتـەوە . کـــه وتارەکـــەی جـــۆرج بـــۆش بەناوبانگ بوو بە ناوی – کـاتی یەکیـــەتی– لـــەو تارەکەیـــدا گووتی:– وویلایەتـــە یـــەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەرەو سەدەی بیستو یەك هەنگاو دەنێو دەبێ هەر بێ ، کە ئەو سـەدە نوێیـەی ئەمـەریکا بێـت بـە چـەندیەتی لەسـەدەی پـێش ئـەوە ، کـه سەدەی بیستەو – سەدەی ئەمەریکایە لە هەموو بوارەکان له جیهاندا .

١٩٩٠/٢/٣ بـەرەی کوردسـتانیو ئۆپۆسـزیۆنی ئێراقـی بانگـەوازێکیان بـۆرای گـشتی عـەرەب و جیهـان بـلاو کـردەوە لـەپێناو تاوانبـارکردنی رژێمـی بەعـسی لـە ئێراق بە رەفتارو رامیاریەتی لـەپێناو لەناوبردنی گەلی کورد لـه باشـووری کوردستان.

١٩٩٠/٢/٧ بەرەی کوردستانی ڕاگەیاندنێکی ئاراستەی کۆمـەڵگای نێوودەووڵەتی کـرد ، ئـەویش لـە پێنـاو یارمەتیـدانی ئـەو پەناهەندانـەی ئۆردووگـای پارێزگـای دیاربـەکر لـە باشـووری کوردسـتان ، کـە ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق بـەگازی ژەهراوی –کەنەفت– زامدار ببوون لە شارەکەدا .

١٩٩٠/٢/٩ لە ئاکامی راپرسـیەکی گـەلانی کۆمـاری نامیبیا دەسـتووری نـوێی ڕاگەیانـد بە دامەزراندنی حکوومەتێکی دیموکراتی فرەلایەن لە نـاوخۆی وولاتەکەیـدا

١٩٩٠/٢/١١ ئازاد کردنی سەرکردەو قارەمانی نیشتمانی ئەفریکیاو سەرۆکی پارتی کۆنگرەی نیشتمانی ئەفریکیا – نلسۆن ماندێلا– لە دوای ٢٧ساڵ لە زیندانی کردنی ، کە لە ساڵی ١٩٩٢خەڵاتی نۆبلی پێ بەخشرا بەهۆی هەلوێستی نیشتمانی و ئاشتیخوازانەو نەهێشتنی بیری رەگەز پەرستی لەناوچەو هەرێم و وولاتەکەیدا .

١٩٩٠/٢/٢٨ لە بارو دۆخی نوێی جیهان لە کۆنگرەی هێزە رامیاریەکانی پێك هاتەی گەلانی کۆماری بەنین رژێمی مارکسی – لینینی هەلووەشێندرایەوەو رژێمی فرە پارتی پەیرەو کراو هەموو زیندانە رامیاریەکان ئازد کران لە وولاتەکەدا .

١٩٩٠/٣/١١ ئەنجوومەنی باڵای کۆماری لیتوانیا بریاری جیابوونەوەی لە یەکیەتی سۆڤیەت بە سەربەخۆیی تەواوی وولاتەکەی راگەیاند ، کە یەکەم وولات بوو لە وولاتەکانی ناوچەی بەلتیك و بەو کارە هەلسیّ و ئەنجامی بدات لە هەرێمەکەدا.

ئەم راگەیاندنەش لە شاری – ڤیلنس –ی پایتەخت بوو ، کەژمارەی

دانیـشتووانەکەی ، ۷۲٥,۰۰۰ هـەزار کەسـە ، هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٤,۳۰۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە .

هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٦٥,۳۰۰ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ۱۷۰ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هەروا نژادەکانی ، لیتوانی ۸۱٪ . رووسی ۱۰٪ . پۆڵەندی ۷٪ .

۱۹۹۰/۳/۱٦ بە فەرمانی سەدام حوسێن سـەرۆکی رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق ، کـە خـۆی لـە سـەر قـەڵای کـەرکوك وەسـتابوو بریـاری رووخانـدنی قـەڵای کـەرکوکی دا . ئەویش بە پێك هێنانی لێژنەیەکی سیٚ قۆڵی کە لە :-

۱-قائمقامیـەتی کـەرکوك . ۲- شـارەوانی کـەرکوك . ۳- بەرێوەبەرایـەتی شوێنەواری کەرکوك .

قەڵای کەرکوك

کـە بەرێوەبـەری شـوێنەواری کـەرکوك - غـائب فـازل - بـوو و هـەر ئـەویش سەرپـەرشـتیاری تێکدانەکە بوو ... قەڵای کـەرکوك کـۆنترین شـوێنەوارە لـە رۆژهەڵاتی ناوەراست لە دوای قەڵای هەولێر .

کـــە رووبـــەری قـــەڵای کـــەرکوك ۲٥۰۰۰۰ دووســـەدو پەنجاهـــەزار مەترچوارگۆشـەیە ، کـە زیـاتر لـە ۱٥۰۰ خێزانـی تیانیـشتەجیٚ بـوو ... کـە رووبـەری دووجـار ئەوەنـدەی قـەڵای هـەولێر گـەورەتر بـووەو لەسـیٚ گـەرەك

پێك هاتبوو ... ئەوە بوو لە ساڵی ١٩٩٨ دەست کرا بەرووخاندنی قەڵاکە ، کەچی بەر لەوەش لەتێکدانی قەڵای کەرکوك بەردەوام بوون ... لە بەر ئەوەی شوێنەوارێکی کوردیەو کوردستانیە .
کە بەر لە ٦٠٠٠ ساڵ پێش ئێستا ئەم قەڵایە ژیانی تیاهەبووە بەر لە بوونی عەرەب لە سەر گۆی زەوی و نەبوونی هەستی شارستانیەت لەلایەن عەرەب لە جیهاندا.

١٩٩٠/٣/١٦ شەهید کردنی زاناو رووناکبیری ئایینی و نەتەوەیی کورد- ناسر محەمەد رەشید - ناسراو بە - ناسر سوبحانی- لە لایەن ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ، ئەویش بە هۆی هەڵوویستە بوێرەکانی دژی ڕژێمی ئێران ، بە تایبەتی ڕووبەڕووبوونەوەی لەگەڵ ڕابەری ئاینی و مەزهەبی شیعەی ئیسلامی لە ئێران ، ئایەتوولڵا خوومەینی و بەرگری کردنی لە مافە ڕەواکانی گەلانی ئێران بەتایبەتی گەلی کوردستان ..
شایانی باسە کە شێخ ناسر لە ١٩٨٩/٦/٦ لە لایەن ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران دەستگیرکرا لە شاری سنەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان... هەروا لە ساڵی ١٩٥١ لە گوندی دوریسانی سەر بە قەزای باوە چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... گۆڕەکەی لە گوندی - قروە-ی نێوان شاری سنە و هەمەدانە ، ئەویش لە دەرەوەی گۆڕستان لەلایەن ڕژێمی ئێران تەرمەکەی نێژراوە بەناوی- لعنة أباد- لە وولاتەکەدا .

١٩٩٠/٤/٣ بەپێی ڕێنمایەکانی دیوانی سەرۆکایەتی کۆماری ئێراق ، کە هاتوو بە پێی نووسراوی ژمارە/ق/٩٦١ کە پارێزگای مووسڵ بە فەرمانی ژمارە/١٧٤١ی ، لە١٩٩٠/٤/١٠ دەرکرد بەپێکهێنانی چەندین لێژنە بەڕووخاندنی خانوو و ماڵەکانی کوردی شەبەك لەپارێزگای مووسڵ ، کە گوواستراونەوە بەکۆتایی هێنانی سامانەکانیان و گوواستنەوەی تۆمارگای باری کەسی بۆ دەرەوەی پارێزگای مووسڵ.
شایانی باسە کوردی شەبەك لەرۆژهەلاتی پارێزگای مووسڵ نیشتەجێن بەرلە مێژووی زاینی تاکوو ئێستا کە خاکی کوردستانەو بە دەووڵەتی ئێراق لکێندراوە لە گەڵ دروست کردنی دەووڵەتی ئێراق .

١٩٩٠/٤/١١ لــە دوای هەوڵــە بەردەوامــەكان لــە پێنــاو چــاری كێشە ناوخۆییــەكانی ســـۆڤیەت لـــە ئاكامـــدا ســـكرتێری گشتی پارتی كۆمۆنیستی سۆڤیەت – میخائیل گۆرباتشۆف– لە بەردەم كومیتـــەی ڕۆژنامەگـــەری جیهـــانی لەمۆســـكۆی پایتـــەختی یەكیـــەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند و گووتی:–

كـــە ئێـــستا جیهـــان لەســـەرەتای دورست بوونی پرۆسەی سیستەمی نوێ دایە .

كە ئەو ڕاگەیاندنە بووە هۆی هەرەس پێ هێنانی یەكیەتی سۆڤیەت لە كێشووەرەكەو جیهاندا .

١٩٩٠/٤/٢١ كۆچـی دوایـی كەسـایەتی نـاوداری سیاسـی و نەتـەوەیی كـورد – عـەزیز شـەریف– لـە دوای جـەنگی دووەمـی جیهـان بـە شـداری تـەواوی لـە هـەموو جووڵانەوەو بزووتنەوەی گەل و نیشتمانی ئێراق كردووە... دوای شۆڕشی ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨ بە سەرۆكی ئەنجوومەنی ئاشتی و هاوكاری – مجلس السلم والتضامن– لە ئێراق و جێگری سەرۆكی ئەنجوومەنی سلم و تەزامنی عالمی هەڵبژێركدرا.

عەزیز شەریف لە گەڵ مستەفا بارزانی لە چاوپێكەتنێكیاندا

۱۹۹۰/٤/۲٤ هـەردوو ئـەڵمانیای ڕۆژهـەڵات و ڕۆژئـاوا ڕێککـەووتن لـە سـەر یەکخستنی دراوی ئابووریان لەسەرەتای ۱۹۹٥/۷/۱ لە وولاَتەکەدا .

۱۹۹۰/٤/۲۹ ڕۆژی دەسـت پێکردنـی ڕووخانـدنی ئـەو پەرژینـەی نێـوان ئـەڵمانیای ڕۆژهـەڵات و ڕۆژئـاوا دروسـتکرابوو، ئـەم پەرژینـەش کـە لـە دوای کۆتـایی جـەنگی دووەمـی جیهـانی دورسـت کرابـوو لـە ناوەنـدی شـاری بـەرلین لـە ئەڵمانیادا.

۱۹۹۰/٥/۱ کۆچی دوایی شێخی کوردناسیٚ – حـاجییٚ جونـدی – لـە شـاری یەریڤانی کوردستانی پایتـەختی کۆماری ئەرمینیا .
شـایانی باسـە نـاوی تـەواوی حـاجییٚ جـەواریٚ جوندیـە و لـە ۱۹۰۸/۳/۱۸ لـە گونـدی بـەمان جابرێی سەر بە پارێزگای فارس لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهـــان هـــەڵهێناوە ... ئـــەم کەســـایەتیە لـــە ســـاڵی ۱۹۳٤ بەشـداری لـە یەکـەمین کـۆنگرەی سـۆڤیەتی کوردناسـی کـردووە ، لـە سـاڵی ۱۹٤۰ بڕوانامـەی دکتـۆرای وەرگرتووە ، لە ۱۹٦٦/٤/۲۱ پلەی پرۆفیسۆری بەدەست هێناوە .
لـە مـاوەی ژیـانی ئـەم کەسـایەتیە ۱۱ بەرهـەمی خـستۆتە بـەر دەسـتی خوێنەران و پەرتوکخانەکان .

۱۹۹۰/٥/۱۷ بەستنی کۆنگرەی ئیسلامی لە شاری موزەفەر ئابادی پایتـەختی کـەشمیری ئازاد ، کە نووێنـەرانی وولاَتـانی شانشینی سعوودیەو کووێت و ئیمـاراتی عـەرەبی و میـسرو تورکیـاو بـەنگلادیش ، لەگـەلٚ گرووپـە ئیـسلامیەکانی پاکستان و کەشمیری ئازادو کەشمیری داگیرکراو ، بەشداریان تێدا کرد ، لـە کۆتـایی کۆنگرەکـە ڕاگەیانـدنێکی هاوبـەش بلاَوکراوەیە بەمـەحکوومکردنی هەڵس وکەووت و ڕەفتارەکانی هندۆسی .

کــه داوا لــه دەســەڵاتی هندســتان کــرا بەئەنجامــدانی ڕاپرســی لەســەر داهــاتووی کــەشمیرو هــەموو جوولانــەوەی ڕزگــاری لەناوچــەو وولاتــە ئیسلامیەکان ، وەك فەلەستین و ئەفگانستان و ئەریتریاو فلیپین.

۱۹۹۰/٥/۲۱ کۆمـــــاری نامیبیـــــا ســــەربەخۆیی تــــەواوی خـــۆی بەشـــێوەیەکی فـــەرمی ڕاگەیانـــد وەك دەووڵەتێکی سەر بەخۆ لە جیهانـدا . لـە شـاری – وینــــــــدهۆك – ی پایتـەخت ، کە ژمارەی دانیــــــشتووانەکەی ، ۱۹۸,۰۰۰ هــەزار کەســـه . هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وولاتەکــەی ، ۲,۳۸۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ۸۲٤,۲۹۰ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .
هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۱۱ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکامنی،ئۆفۆمیۆ ٥٥٪ .کفنـژۆ۱۰٪ .هریـرۆ۷٪ . دەمراو قەقازی ۱٥٪ . لە وولاتەکەدا .

۱۹۹۰/٥/۲۲ یەککرتنـەوەی هـەردوو یەمـەنی دابەشـکراو بـە کۆمـاری یەمـەنی عـەرەبی و کۆماری یەمەنی دیموکراتی سۆشیالیستی ، لـە ژێـر نـاوی کۆمـاری یەمـەنی عەرەبیدا ، ئەمەش لە دوای سێ سەد ساڵ لێك پچڕان بە هـۆی خۆپەرستی هـۆزو تیـرە عـەرەب و داگیرکـەران ، کـە عـەلی عبداللـە سـالح بەسـەرۆك کۆمـار هەڵبژێردرا لە سەر وولاتەکەدا .

۱۹۹۰/٦/۲٥ گرێدانی کۆنفراسـی گشتی کـورد لـە شـاری مۆسـکۆی پایتـەختی یەکیـەتی ســۆڤیەت ، لەلایــەن ٤۰۰ نووێنــەری کــورد لــەژێر دورشمــی – کــوردی سۆڤیەت و مێژووی سەردەمی نوێ– کە نووێنەری ۱٤ ڕێکخراوی ڕامیاری و کەلتووری کوردی لە کوردستان و ئەوروپا ئامادەی بوون لـە کۆنفرانسەکەدا

١٩٩٠/٧/٢٤ گفتووگۆی نێوان سەرۆکی میسر حوسنی موبارەك و سەرۆکی رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام حوسێن ، لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق لە پێناو هێورکردنەوەی ئەو بارودۆخە گرژەی کە لە نێوان ئێراق و کوێت سەری هەڵداوە ، بەچاودێری شانشینی سعوودیە شانشین فەهدو دوای ئەو گفتووگۆیە رێکەووتن لە سەر ئەوەی کە - شێخ سەعد سالح سەباح - وەلی عەهدو سەرەك وەزیرانی کوێت وجێگری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە ئێراق - عزەت ئیبراهیم- لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق کۆبوونەوەو کۆتایی بەکێشەی نێوانیان بێنن ، یەکەم هەنگاویشیان راگرتنی شەڕی راگەیاندن بێ.

بەلام ئەو هەوڵ و تەقەلایانە سەری نەگرت و هەرەسی هێنا تاکوو داگیرکردنی کوێت لەلایەن ئێراق ، سەرەڕای چەندین کۆبوونەوە لە قاهیرەو ریاز ، بەڵام بەبێ سوود بوو بەهۆی دەستگیری رژێمی بەعس لە ئێراق بە لەخۆبایی بوون و وویستی خوازین بوون بەسەر وولاتانی کەنداو لەهەرێمەکەو ناوچەکەدا .

١٩٩٠/٧/٢٥ لەو کاتەی کە ڕژێمی بەعسی لە ئێراق هێزەکانی سووپای لە سەر سنووری نێوان خۆیی و کوێت کۆکردبووەوە ، ئەویش لە پێناو پەلاماردانی و لەو کاتەش بالوێزی ئەمەریکا- ئیۆبل گلاس- ئاگاداری سەرەك کۆمارو رژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێنی کرد ، کە ئەمەریکا بەنیازە لەداهاتوودا پەیوەندی خۆی لەگەڵ ئێراق بەهێز بکات لە ناوچەکەدا .

١٩٩٠/٧/٢٥ لە کۆنگرەی شاری مۆسکۆی پایتەختی یەکیەتی سۆڤیەت نادر نادرۆفی کورد سکالایەکی ئاراستەکراو بۆ دەسەلاتی رووسیاو کۆمارەکانی پێشووی یەکیەتی سۆڤیەت خووێندەوە لەبارەی چۆنیەتی ڕاگوێزان وپەرش و بلاو پێکردنی کوردەکانی سۆڤیەت بەسەر کۆمارەکانی ، کە یەکیەتی سۆڤیەتی لێ پێك هاتبوو لەسەردەمی دەسەلاتی ستالین لەدوای ساڵەکانی ١٩٢٤..

١٩٩٠/٨/٢ ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـــــــــراق بەســــــەرکردایەتی ســەدام حوسـێن لـە بڕیارێکیــدا هـــانی سووپای ئێراقی دا ، ئــەویش بـــەداگیر کردنــــی وولاتـــی کووێـت و لـە مـاوەی چەند کاتژمێرێك کووێتی داگیر کرد ، کە بەدڕندانەترین شـێوەو شێواز هەڵسا بـەتالان و سـووتاندن و گـرتن و وێرانکردنـی کووێتیـدا ، لـە هـەموو لایەنە جۆراوجۆرەکان .
لە ئەنجام بووە هۆی ئەوەی کە ئەمیری کووێت شێخ جابرو سەرکردەکانی دیکەی کووێت واتە حکوومەتی کووێت بەرو وولاتـی سعوودیە بەرێکەووت ، ئەویش لە ترسی هەڵوویستی درندانەی بەعس لە ئێراقدا .

١٩٩٠/٨/٢٥ دەرچـــوونی بڕیـــاری ئەنجوومــــەنی ئاسایـــشی ڕێکخـــراوی نەتـــەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە /٦٦٥ بەگەمارۆدان لە بواری دەریـایی خستە سـەر ئێـراق بەپـشکنینی ئـەو کەشـتیانەی بـەرەو بەنـدەرە دەریاییـەکانی ئێـراق هەنگاو دەنێن لە جیهان .

١٩٩٠/٨/٢٨ ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێراق لـە دوای داگیرکردنـی وولاتـی کووێـت دەووڵـەتی کووێتی بە پارێزگای ١٩ی ئێراق تۆمار کرد لە ئێراق.

١٩٩٠/٨/٢٩ سەرەك وەزیرانی ڕژێمی شانشینی ئوردن- هەزاع ئەمەچانی- لـە هـەولێکی بوێرانە کوژرا ، کە ڕژێمی ئوردون بەڕاشکاوی پشتگیری سـەرۆکی ڕژێمـی بەعسی لە ئێراق وسەدامی دکتاتۆری دەکرد لە سەر نێوان ئێراق و ئێراندا

١٩٩٠/٩/٢ بـۆ یەکـەم جار لـە مێـژووی مۆزیکـای کوردیـدا ، سـەمفۆنیای هەڵەبجـەی

شەهید لە شاری فرانکفۆرتی ئەڵمانیا لە هۆڵی- ئەلتائۆپار- بەڕێوەچوو ، کە لە لایەن هونەرمەندی کورد ئەقبال حاجی پێشکەشکراو زیاتر لە ٢٥٠٠ پەنابەرانی کوردو ئەوروپی بەشداریان تێدا کرد لەو کۆڕە مەزنە سیمفۆنیایەدا .

١٩٩٠/٩/٦ کۆچی دوایی ڕۆشنبیرو ڕووناکبیروکەسایەتی ناوداری ئێراقی - سەلیم فەخری - لە تەمەنی ٦٩ساڵیدا ، لە هوتێلی -جروفنر- لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کە لەوکاتە لەگەڵ کۆمەڵێك ڕۆژنامەنووس بەیەکەوە بوون لە هوتێلەکەدا.

١٩٩٠/٩/٢٥ دەرچوونی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە/ ٦٧٠ بەگەمارۆدانی گەشتی ئاسمانی لە سەر ئێراق و قەدەخەکردن بەچوون و هاتن بۆ ئێراق و بەپێچەوانە ، ئەویش بەهۆی لێك ترازانی بارودۆخی ئێراق و پەیوەندیەکانی وولاتانی لەگەڵ دەرەوەی جیهان.

١٩٩٠/٩/٢٦ کۆچی دوایی نووسەری ناوداری ئیتالیا - ئەلبێرتۆ مۆراڤیا -... جێگەی ئاماژە پێکردنە کە مۆراڤیا لە ساڵی ١٩٠٧ لە شاری ڕۆمای پایتەختی ئیتاڵیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە و بە یەکێك لە نووسەرە هەرە ناودارەکانی ئیتاڵیا دادەنرێت لە سەدەی بیستی رابردوو ... ئەم نووسەرە ئیتاڵیە بەرهەمەکانی خۆی دەنووسیٚ .

هەروا هەردوو زمانی ئینگلیزی و فەرەنسی بە باشی دەزانیٚ ... بەرهەمەکانی مۆراڤیا بەنەفراندن و داهێنان و رەسەنایەتی جیا دەکرێتەوە بە هۆی چوونە ناو دڵ و دەروونی خوێنەران.

مرۆڤیا لەچەندین بەرهەمی دا دژایەتی گەندەڵی رەووشتی لە ئیتاڵیا کردووەو بۆ زمانە جیهانیەکان وەرگێردراون ... لە هەمان کات چیرۆکەکانی مۆراڤیان کراونەتە فلیمی سینەمایی . ئەم نووسەرە بە دەیا بەرهەمی هەبوو کە تاکوو ئێستاش جێگەی گرنگی پێدانن لەوانە - سەردەمی فەرامۆشکردن کە بریتیە لە یەکەم ڕۆمانی مۆراڤیا کە لە ساڵی ١٩٢٩ نووسراوەو بڵاوکراوەتەوە .

هەروا ڕەوورەوەی بەخت لە ساڵی ١٩٣٩ – ئافرەتێك لە ڕۆما لە ساڵی ١٩٤٧ – پاشکەزبوونەوە لە ساڵی ١٩٤٨- چیرۆکەکانی ڕۆما لە ساڵی ١٩٥٤ – فیردۆس لە ساڵی ١٩٧٠. لە گەڵ بەدەیا بابەتی هەمە جۆر کە لە ڕۆژنامەو گۆڤارەکانی وولاتەکەیدا بلاوکراوونەتەوە لە پێناو خزمەتکردنی وولاتەکەیدا.

١٩٩٠/١٠/٣ بۆیەکەم جار لەمێژووی کورد توانرا – ٣٠٠- کتێبی هەمەجۆر لەسەرکورد لەپیشانگای جیهانی کتێب لەشاری فرانکفۆرتی ئەڵمانیای یەکگرتوو بەشداری تێدا بکات لەو وولاتەدا.

١٩٩٠/١٠/٣ هەردوو ئەڵمانیای ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوا یەکیان گرتەوە بەناوی ئەڵمانیای یەکگرتوو بە ڕووخاندنی دیواری بەرلین.

١٩٩٠/١٠/١٠ کۆچی دوایی گۆرانی بێژی ناوداری کورد خاتوو – نەسرین شێروانی – لە شاری بەغدا لە تەمەنی ٦٨ ساڵیدا و هەر لە شاری بەغدا لە یەکێ لە گۆرستانەکان بەخاك سپێردراوە .

وێنەی خاتوو نەسرین

جێگەی ئاماژەیە کە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٩٢٢ لە شاری زاخۆی سەر بە پارێزگای دهۆك چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، کە لە بنەرەتا کوردی باکووری کوردستان بوونە ... ناوی تەواوی – نەسرین عومەر عوسمان – ە ، لە ساڵی ١٩٤٤ خاتوو نەسرین لە زاخۆ بەرەو شاری بەغدا چووەو لەوێ نیشتەجێ بووە .

هەروا لەرێگەی هونەرمەندی ناوداری کورد مامۆستا عەلی مەردان پەیوەندی بە وێستگەی کوردی کردووەو یەکەم گۆرانی بە ناوی – دەلێ لێ

– تۆمارکردووەو بەردەوام بووە تاکوو ساڵی ١٩٧٣ ... ئەم هونەرمەندە ئافرەتە زیاتر لە ٤٢٠ گۆرانی تۆمارکردووە ... لەگەڵ ئەوەشدا خاتوو نوسرین هیچ خوێندەواری نەبووەو توانای لێهاتوویی هەبوو لە پێناوهونەری کوردی لە کوردستان .

١٩٩٠/١١/٢٠ کۆماری جۆرجیا سەربەخۆی خۆی بەجیابوونەوەی لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند ، بەڵام بەهۆی نەگەیی بارودۆخەکە دان بەو سەربەخۆییە نەنرا لەلایەن وولاتانی جیهان تاکوو هەڵوەشانەوەی یەکجارەکی یەکیەتی سۆڤیەتدا . کە لە ١٩٩١/١٢/٢٦ سەربەخۆیی یەکجارەکی ڕاگەیاند .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری –تەبلیس– ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٣٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥,٨٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦٩,٧٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢١٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، جۆرجیەکان ٧٥٪ . ئەرمەن ١٠٪ . ئەزیری ٢٪ . ئەنجازی ٢٪ . یۆنانی٣٪ . کورد ٣٪ . لە وولاتەکەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە بۆ سەر ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان . لە دانانی عەلی کەندی . دانەری مێژوونامەکە.

١٩٩٠/١٢/١٠ ئاوارە کوردەکانی پاکستان بە مەبەستی چاکردنی باری ژیانیانو کۆچکردنیان بەرەو هەندەران خۆپیشاندانێکی ئاشتیانەیان لە بەردەم

بارەگـای UNHCR سـاز کـرد، بـەڵام نـەك هـەر یارمـەتی نـە دران بـەڵکوو ئازارێکی زۆریان دانو ، بە پێچەوانە هەڵگەراوە سەربارییان.

١٩٩٠/١٢/٢٢ وولاتـــی مکرۆنیکـــا ســـەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیانـــــــد، دوای ئـــەوەش وولاتـــانی جیهان بەفەرمی دانیان بـەو سـەربەخۆییە نـا ، وەك وولاتێکـــــــی ســـەربەخۆیی نێـــوو دەوولـەتی و بـوونی بـە ئەنـــدامی ڕێکخـــراوە نەتـەوە یـەکگرتووەکان لە جیهاندا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری —بلـیکیر— ی پایتـەخت بـوو . کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٤٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ١٥٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ٧٠٣ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ٥٥٥ کـەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، ٩ نـۆ کۆمەڵـەی نـژادی تیایـە میکرۆنیژەیەو بۆلنسیە. لە وولاتەکەدا .

١٩٩٠/١٢/٢٧ لە دوای ٢٨ ساڵ پەرلەمانی جەزائیر یاسای بەعەرەبکردنی پەسـەند کـرد ، ئەویش تەعریب کردنی دەرچوو هاتوو بە نووسراوی فـەرمی لـە نێـوان دامو دەزگاکانی دەوولەت ، بەڵام ئەویاسایە بووە هـۆی نـاڕەزایی بەرهەڵستکاران لەجەزائیردا .

١٩٩٠/١٢/٢٩ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە هێرشێکی بۆردوومان کردنـە سەر گوندی شارستێن ، لـە پارێزگـای سلێمانی ، لـە ئاکـام ١٠٠ هـاووڵاتی گیانیان لە دەست دا ، لەوانـە ٣٥منـداڵ بوونو تەمـەنیان لـە١٦–١٧سـاڵاندا بوو لەهەرێمی باشووری کوردستان.

1991

١٩٩١/١/١٥ گرێدانی کۆبوونەوەیەك لە نیوان سەرەك کۆماری تورکیا – تورگوت ئۆزال – سەرەك وەزیرانی تورکیا – یلدرم ئەفیولوت – و – سەرۆکی ئەرکانی سوپای تورکیا ژەنەراڵ – نەجیب تورمتای – کە لەو کۆبوونەوە . ئۆزال پێشنیاری ئەوەی کرد کە لە گەڵ لێدانی ئێراق ئێمەش لە باکووری ئێراق ، واتە هەرێمی باشووری کوردستان دەچینە ناو خاکی کوردستان و تاکو شارەکانی مووسڵ و کەرکوك دەخەینە ژێر دەستی خۆمان لە هەرێمەکەدا .

بەڵام سەرۆکی حکوومەت و سەرۆکی ئەرکان ئەو بیرەی ئۆزالیان رەتکردەوە بە هۆی دروست بوونی دوژمنکاری لەگەڵ عەرەب و رۆژهەڵاتی ناوەراست . بەڵام ئۆزال هەر لە سەر ئەو بیرەی بەردەوام بوو و دەیگوتەوە ، کە ئەگەر تورکیا کوردستان و مووسڵ و کەرکوکی داگیربکردایە و گەر جێشی بهێشتایە بەبوونی بەشێك لەنەوتی کەرکوك .

بەڵام لە رۆژنامە جیاجیاکانی تورکیا باس لە نەخشەی ئۆزال دەکرا ، کە ئۆزال نەخشەیەکی دارشتبوو بەدابەشکردنی ئێراق بۆ سێ وویلایەتی عەرەبی و کوردی و تورکی لە ژێر یەکیەتی فیدراڵی لە ئێراق .

کە ئۆزال زۆر حەزی بە دابەشکردنی ئێراق دەکرد ، بەڵام بەرژەوەندی تورکیا تیا مسۆگەر بکرێت و ئاواتی ئەوە بوو کە هەرێمی باشووری کوردستان و هەردوو نەتەوەی کورد و تورکمان بێنە ژێر دەسەڵاتی تورکیا ئەمەش :– وەك دەڵێن کوشتنی دوو چۆڵەکە بەبەردێك ... ئامانجیش لەوە دوو ئاوات بوو ئەویش :–

١– مسۆگەرکردنی داهاتی نەوتی کەرکوك .

٢- بەهێزبوونی رۆڵی تورکیا کە هێزێکی گەورەیە لە رۆژهەڵاتی ناوەراست ... کە ئەمەش بە دووبارە بوونەوەی خەونە کۆنەکانی ساڵانی ١٩٢٠ – ١٩٢٥ لە ناوچەکەدا .

جا مەبەست لە ئاواتەکانی رژێمی تورك و سەر کردە رامیاریەکان و سەربازیەکانیان داگیر کردن و دەست بە سەرا گرتنی شاری بابەگوڕگوڕە لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩١/١/١٦ پاش شەڕی کوێت سەرجەم چالاکیە ئەتۆمیەکانی ئێراق کۆنترۆڵ کران و پاشان لە ناوبران . پاش دەرکردنی تیمەکانی پشکنین لە ساڵی ١٩٩٨ کۆمەڵگای نێوو دەووڵەتی و ئەمەریکا مەترسی ئەوەیان هەبوو کە ئێراق رەنگە دەستی بە بەرنامەی ئەتۆمی پێشوو بکاتەوە .

ئەم مەترسیە تەنها پاش داگیرکردنی ئێراق لەلایەن ئەمەریکاوە لە ٢٠٠٣/٤/٩ رەوییەوە کە کاتێك تیمەکانی پشکنین کۆکوزی ئەمەریکا بۆیان دەرکەوت ، کە ئێراق لە ماوەی نێوان ١٩٩٨ تاکوو ٢٠٠٣، هیچ جۆرە بەرنامەیەکی ئەتۆمی نەبووە و ئەم وولاتە بەعەمەلی بەرنامە ئەتۆمیەکەی لەم رۆژەدا لە بارەچوو لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/١/١٧ سیی وولاتی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی ئەمەریکا لە هێرشی فرۆکە جەنگیەکانی هێزەکان ئاسمانی گەردەلوولی بیابان بۆردەمانی شارەکانی ئێراقیان کرد .

بە تایبەتی شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، بەسەرکردایەتی شوارسکۆف کە سەرۆکی هێزی هاوپەیمانان بوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/١/٢٢ حکوومەتی ئیسرائیل داوای لە ئەمەریکا کرد ، کە بڕی ١٣'ملیار دۆلاری زیان لێکەووتەوە ، ئەویش بەهۆی پەلاماردانی ئێراق لەلایەن وولاتانی هاوپەیمانان ، دوای ئەوە ئەو بڕە پارەیەش بۆ ئیسرائیل قەرەبوو کراوە

لەلايەن ئەمەريكا.

١٩٩١/١/٢٦ بەرزترين تايبەتمەنديەكانى ويرانكارى پرۆگرامى ، كە سۆمالى تووشى نالەبارى كرد ، ئەويش لەدواى هەلاتنى سەرۆكى سۆمال محەمەد سياد بەرى لە شارى مەقاديشۆى پايتەختى سۆمالّ ، دواى ئەو بارو دۆخە چەكدارەكانى جوولانەوەى كۆنگرەى سۆمالى يەككرتوو چوونە ناو مەقاديشۆو بە گرتنى دەسەلات بەدەستيانەوە لە سەر وولاتەكە لە ناوچەكەدا .

١٩٩١/١/٢٦ رژێمى بەعسى ناوەندى لە ئێراق پێنج مووشەكى لەجۆرى سكۆد ئاراستەى كۆمەلگا يەهووديەكانى – جوولەكە –دەوولەتى ئيسرائيل كردو هيچ زيانێكى بە دانيشتووانى ناوچەكانى نەگەياند كە لەو جێگايانەى موشەكەكانى لێكەوتەوە لەناوچەكەدا.

١٩٩١/١/٢٧ سەرۆكى سۆمالى پێشوو محەمەد سياد بەرى سۆمالى جێ هێشت لە دواى داگيركردنى مەقاديشۆى پايتەختى كۆمارى سۆمالّ لەلايەن محەمەد فەرەج عەيدين.

١٩٩١/٢/١٣ كۆچى دوايى شێووەكارى سەدەى رابردووى ئەلمانيا– ئارنۆ برێكەر – لە شارى فايترتالى لە باكوورى ئەلمانيا .

شايانى باسە كە برێكەر لە ١٩٠٠/٧/١٩ چاوى بە جيهان هەلهێناوە . لە سالّى ١٩٢٧ روو لە پاريسى پايتەختى فەرەنسا دەكاو لێى نيشتەجێ دەبێ ، لە سالّى ١٩٣١ گەشت بۆ باكوورى ئەفەريكيا دەكات و لە سەر بەرد كۆمەلّێك شت چاپ دەكات و لە ژێر ناوى – گەشتى تونس –بلاّودەكاتەوە ، لە سالّى ١٩٣٢ خەلاّتى وەزارەتى پێ دەبەخشرێ بۆ مانەوەى لە رۆما ، لە دواى ئەوە لەكارە هەمە لايەنەكانى بەردەوام دەبێت تا مالّئاوايى كردنى لە وولاّتەكەيدا .

١٩٩١/٢/٢١ نووسەروشاعری کوردی بەناوبانگی ڕۆژهــەڵاتی کوردســـتان مامۆســـتا هەژارموکریانی ماڵئاوایی لە گەل و نیــشتیمانەکەی کــرد ، جێگـــەی باســکردنە کــە مامۆســتا هــەژار موکریــانی لــە ســاڵی ١٩٢٠ لــە گەرەکی – خریٚ– لە شاری مەهاباد چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، هەروا لە بنەماڵەیەکی ئاین پەروەر بووە لــە شــارەکەدا ، هەرچــەند بــاوکی مەلای ئایینی بوو ، بەڵام کاری مەلایەتی نەکردووە و خاوەنی دووکان بوو ، لە پێناو دابین کردنی بژێوی ژیانی خێزانەکەیدا .

١٩٩١/١/٢٢ هێزەکــانی پیــادەی ســووپای هاوپــەیمانان بە فــەرمی پــەلاماری هێزەکــانی ســووپای هــەڵاتووی ڕژێمــی بەعــسیان لــە ئێــراق دا لەشــارەکانی کووێــت و دەشــتاییەکان و ڕاونانیــان بــەرەو قــووڵایی نــاو خــاکی باشــووری ئێــراق لــە ناوچەکەدا .

١٩٩١/٢/٢٧ هێزەکانی پیادەی سووپای هاوپەیمانان شاری کووێتیان ڕزگار کرد ، بە دەرکردنی هێزەکانی سووپای هەڵاتووی ئێراق ، لەخاکی کووێت و سووپاو دارو دەستەکەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، لەدوای کشانەوەیان لەکووێت ، ئاگریان لە ٦٤٧بیرە نەوت بەرداو بووە کارەساتێکی لەناو بردنی ژێر خانی ئابووری و پیس بوونی ژینگە لەناوچەکەدا.

جێگەی باسکردنە کە رژێمی بەعسی لە ئێراق ڕەزامەندی خۆی نواند لە سەر جیٚ بە جێکردنی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە / ٦٨٧ لە ١٩٩١/٤/٣ ، کە ئەم بڕیارەش داوا لە ڕژێمی بەعس لە ئێراق دەکا ، ئەویش بە ڕاگرتنی پرۆگرامی چەکی ئەتۆمی و ماوە دان بە ڕێکخراوەکە بە هەڵووشاندنەوەی هەمووچەکەکان و خرانە ژێر چاودێری درێژخایەن لە ئێراقدا .

١٩٩١/٢/٢٨ شەڕی دووەمی کەنداو کۆتایی پێهات بە رزگار کردنی کووێت و بەهەڵاتنی هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بەسەرپەرشتی هێزی سووپای هاوپەیمانان لە گەردەلوولی بیابانی دەریایی و پیادەو ئاسمانی و مووشەکەکان لە ناوچەکەدا .

١٩٩١/٣/٥ سەرەتای دەست پێکردنی ڕاپەڕینە مەزنەکەی نەتەوەی کورد بوو دژی دام و دەزگا جۆراو جۆرەکانی ڕژێمی بەعسی داگیرکەر لە ئێراق ، لە شارۆچکەی ڕانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/٦ خۆ پیشاندانی کۆمۆنیستەکان لە ناو جەرگەی شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ، کە بووە هۆی رووخاندنی دیواری ترس لە دژی دکتاتۆریەکی رژێمی بەعسی لە ئێراق و داگیرکەری خاکی کوردستان . کە ئەمەش یەکەمین خۆ پیشاندانی جەماوەریان دژی دام و دەزگاو رامیاریەتی داپلۆسێنەری بەعس بە سەرکردایەتی سەدام حوسێن بەرپاکردوو پرۆڤەیەك بوو بۆ رۆژی ١١/ئاداری ، رۆژی رزگارکردنی شاری هەولێر لەلایەن جەماوەری ستەمدیدەی چاونەترسی ئەم شارەدا .

بەڵام جێگەی داخە کە لە لایەن کوردجە خۆفرۆشەکانیدژ بە کوردو خاکی کوردستان بە گوللەو راودونانی خۆپیشاندەران وەستان لە ناو جەرگەی شاری هەولێر . کە دوای راپەرینی ١٩٩١ بە هۆی کێشەی نێوان پارتی و یەکیتی بوونە باشترین شۆڕشگێر ئەویش بە کوشتنی کورد لە پێناو سپی کردنەوەی رووڕەشیەکەیان ...؟...!.

١٩٩١/٣/٧ بەرپابوونی ڕاپەڕین لە پارێزگای سلێمانی ، بە تایبەتی لە ناو شاری سلێمانی بەڕماڵینی دامو دەزگاکانی ئەمنو موخابەراتو ئیستخباراتی ڕژێمی بەعس لە ئێراق و سووتاندنی - کاکل گەردی- پارێزگاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/١١ ڕاپەڕین لە پارێزگای هەولێر دەستی پێکرد بە تایبەتی لە شاری هەولێر بەرامالینی لەدامو دەزگاکانی هەمەجۆری ڕژێمی بەعسو ڕزگار کردنی بەڕامالینی پاشماوەکانی رژێمی بەعسی لە پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/٢٠ ڕزگار کردنی پارێزگای کەرکوك بە تایبەتی شاری کەرکوكو سەربازگەی خالید بەپاککردنەوەی لەدامو دەزگا هەمە جۆرەکانی ڕژێمی بەعس لەماوەی سێ ڕۆژدا لە باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/٢٦	لـە دواى گفتووگـۆى بـەردەوام ئـەويش بە دەرچوونى بڕيـارى ئەنجوومـەنى ئاسايشى نێوودەوڵـەتى بە ژمـارە /٨١٤ بە بـەكارهێنانى هێـزى چـەكدارى سەر بەنەتـەوە يـەكگرتووەكان ، دژى ئـەو لايەنانـەى كـەماوە نـادەن يارمـەتى مرۆيى نێوو دەوڵەتى بەسەر دانيشتووانە لێقـەماو هـەژاران دابـەش بكرێت لەسۆماڵ ، بەهۆى ڕووخانى دەسەڵات لە وڵاتەكەدا .
١٩٩١/٣/٣٠	سـەرەتاى دەسـت پێكردنـى كـۆڕەوە مليۆنيەكـەى گـەلى كـورد لـە باشـوورى كوردسـتانى لكێنـراو بـە ئێـراق ، لەترسـى بۆردومـان كـردن لەلايـەن ڕژێمـى بـەعس لـە ئێـراق ، بـەهاوكارى‌و يارمـەتى هێزەكـانى سـووپاى ئـەمـەريكا ، بەپاشگەزبوونەوەى لە بەلێنەكانى بەرامبەر گـەلانى ئێـراق ، بەتايبـەتى گـەلى كورد لەهەرێمى باشوورى كوردستان.
١٩٩١/٣/٣١	دەسـت پێكردنـى كـۆڕەوە مليۆنيەكـەى گـەلى كـورد لـە هـەرێمى باشـوورى كوردسـتان بـەرەو بـەرزايى شـاخەكانى كوردسـتان‌و سـنوورەكانى نێـوان كوردستان‌و ئێران‌و توركيا وئەشكەووتەكان لە هەرێمەكەدا .

١٩٩١/٤/٥	ئەنجوومـەنى ئاسايـشى نەتـەوە يـەكگرتووەكان بڕيـارى ژمـارە/ ٦٨٨ى دەركـرد ، ئـەويش بـە پاراسـتنى ناوچـەى هـەرێمى باشـوورى كوردسـتانى لكێنـراو بـە ئێـراق ، لـە پـەلامارو دەسـت درێـژى كردنـى دەسـەڵاتى ڕژێمـى

بەعسی بۆ سەر گەلی کوردستان و بە قەدەخە کردن و بە دیاریکردنی سنووری دەسەلاتی ڕژێمی ناوەندی لەسەر هەرێمی کوردستان .
جێگەی باسکردنە کە چەندین هۆکار هەبوون لە دەرچواندنی بریاری ٦٨٨ ی ئەنجوومەنی ئاسایشی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان ، ئەویش هۆکارە ناوخۆییەکان :-

١- بە هۆی ئەو رابردووە خراپەی کە رژێمی بەعسی لە ئێراق دەرهەق بە گەلانی ئێراق ئەنجامی دابوون . ئەویش لە کیمیا باران و ئەنفال و شوێن بزرکردن و ئاوارە کردن . ئەمانە وای کرد کە گەلانی ئێراق بە یەك دەنگ و یەك هەلوێست دژ بەم رژێمە دیکتاتۆرە راپەرن ، بە جۆرێك لە ماوەیەکی کەمدا توانیان لە سەرجەم ١٨ پارێزگای ئێراق ١٤ پارێزگا ڕزگارو ئازاد بکەن ، کە بەم راپەرینە سەرجەم رای جیهان بۆ خۆ راکێشیٚ .
٢- بوونی ژمارەیەکی زۆر لە پەیامنێری بیانی لە کاتی شکستی راپەرینەکان و گەیاندنی ئەم کارەساتە سامناکەیە بە سەر شاشەی تەلەفزیۆنەکانی جیهان . کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە هەست و سۆزو ویژدانی کۆمەلگاو دەسەلاتەکانی وولاتانی جیهان بەرەو گەرەیی ئەم کێشە رابکێشن .
٣- بەرز بوونەوەی دەنگی نارەزایی و تاوانبار کردنی ئەمەریکاو وولاتانی هاوپەیمانی لە لایەن گەلانی ئێراق بە گشتی و گەلی کورد بە تایبەتی بەوەی کە ئەوان بانگەشەی راپەرینیان دەکرد .
٤- کەچی هەر ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی رێگەیان بۆ حکوومەتی بەعسی لە ئێراق خۆشکرد کە ئەم راپەرینە نووقمی خێن بکەنەوە ، کە تراژیدیایەکی کەم وێنەی لیٚ بکەوێتەوە .

بۆیە ئەمەریکا پێویستی بەوە هەبوو کە خۆی لەو دەستگیریە ئەخلاقیە رزگار بکات ، چ بەرامبەر بە ئێراقیەکان و چ بەرامبەر بە رای گشتی لە جیهان .

٥- هەروا خوودی گەورەیی کارەساتی کۆچرەوە ملیۆنیەکەی گەلی کورد کاریگەریەکی زۆر ناهەمواری لە سەر ئاستی ئاسایشی ناوچەکە هێنایە پێشەوە ، نەدەکرا هەلوێستێك بۆ ئەم هەرەشەیە نەکریٚ .

هۆکارە دەرەکیەکان :-

١- داگیر کردنی وولاتی کویت لە لایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق کە ئەمەش رووداوێکی ئاسایی نەبوو بەرامبەر بە وولاتانی ناوچەکەو جیهان ، بە تایبەتی ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی.

بەلکو پێشێلکردنێکی سەرەوەی وولاتێك بوو کە ئەندامی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بوو ، کە بە هیچ جۆرێك نەدەکرا چاوپۆشی لێبکرێ چ وەك کێشەیەکی یاسایی بێت یا رامیاری یا مرۆڤایەتی بێت ، بۆیە هەر لە گەلْ داگیر کردنی کویت سەر جەم راگەیاندنەکانی جیهان بە تایبەتی راگەیاندنەکانی ئەمەریکاو ئەوروپا .

ئەویش بە مەبەستی زیاتر رەوشکردن و بێزاری کردنی لە لایەن رای جیهان هەرچی کارو کردەوەی دزێوی رژێمی بەعسی لە ئێراق هەبوو ، کە چەندین سالْ بوو لە پێناو بەرژەوەندی خۆیان بێدەنگیان لە بەرامبەر نواندبوو لە رای جیهانیان شاردبووەوە لە پەیوەندیە نێو دەوولەتیەکان .

٢- هەروا بە هۆی بوونی کورد لەم وولاتانەی دەورووبەری ئێراق ، وەك تورکیا ، ئێران ، سووریا ، ئاوارە بوونی ئەم ژمارە زۆرە لە کوردستانی ئێراق ، وا هەستیان دەکرد کە لە بواری ئاسایشەوە بۆخۆیان لە بار نەبێت و بە دووریان نەدەزانی لە ئایندەیەکی نزیك کێشەیەك بۆ خۆیان دروست

بكـات . بۆیـه دەركردنـی بریارێـك زۆرتـر گەراندنـەوەی ئاوارەكـان بـۆ ئـەو دیووی كوردستانی لكێندراو بە ئێراق گرنگەو پێویستە كاری بۆ بكرێت .

٣- ئـەو ژمـارە زۆرە لـە ئـاوارە بـوونی كـورد وایكـرد كـە ئێـران و توركیـا پالەپەسـتۆ بەخەنە سەر ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەكگرتووەكان كە هەڵسیٚ بە دەرچوواندنی ئەم بریارە . ئەمەش بە ئاگاداركردنی لە رێگەی دوونامە بە ژمارە / ٢٢٤٣٥- ٢٢٤٤٢ لە ١٩٩١/٤/٣ . لە لایـەن نوێنـەری هـەر یەك لە توركیاو فەرەنسا .

٤- ئەمەش بۆ ئەمەریكاو وولاٌتـانی هاوپـەیمان و وولاٌتـانی ناوچەكە گرنگ بوو . كە ئەوەندەی دەكریٚ باری سەرشانی رژێمی بەعس لـە ئێـراق قورسـتر بكریٚ تا باجی دیكتاتۆریانەی خۆی بدات . بۆ ئەوەی جارێكی دیكە بواری پەلاماردان و خۆزاڵبوونی نەمێنیٚ .

٥- هەروا ئەمەریكا باش ئەوەی دەزانی كە ئەو ١٤ خالّەی كە پێش بریـاری ٦٨٨ دەرچـوو بـوو هیـچیانی لـە بەرژەوەنـدی ئێراقیـەكان نـەبوو ، ئـەویش بەلایەوە گرنگ بوو كە بریـارێكی دیكـەی لـە بەرژەوەندی گـەلانی ئێـراق دەر بچیٚ.

لـە گـەلٚ چـەندین خـالّی دیكـە كە هۆكـاری دەرەكـی دەرچـوونی ئـەم بریـارە بـووە لـە لایـەن ئەمـەریكاو وولاٌتـانی هاوپـەیمان و ئەنجوومـەنی ئاسایـشی نەتەوە یەكگرتووەكان .

١٩٩١/٤/٦ ئەنجوومـەنی ئاسایـشی نێوودەوڵـەتی لـە برِیارێكیـدا ئاگـاداری رِژێمـی بەعسی ئێراقی كرد ، بە پەلامارنەدانی گەلاٌنی ئێراق بەتایبەتی گـەلی كـوردو ، داوای كرد رِێگە بە رِاگەیاندنەكانی پیاوانی مرۆیی بدات بۆ یارمەتی دانـی گەلی كورد لە كۆرِەوە ملیۆنەكەی لەهەرێمی باشووری كوردستان.

١٩٩١/٤/٧ بەرپابوونی داستانی كۆرِیٚ لە نێـوان ناحیـەی مەسـیف سـەلاحەدین و قـەزای شەقلاوەی سەر بە پارێزگای هەولێر لـە هـەرێمی باشـووری كوردسـتان ، لـە نێـوان هێزەكـانی سـووپای رِژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق و هێـزی پێـشمەرگەی كوردسـتان ... كـە یەكـەم قازیفـە بـووە هـۆی ئـاگر بـەردان لـە تانكـەكانی سـووپای بـەعس ، لەلایـەن چـەكدارێكی ئیـسلامی بـوو بەبـەرز كردنـەوەی ووشـــەی – الله أكـــبر–، دوای ئـــەویش لەلایـــەن پێـــشمەرگەیەكی

کۆمۆنیــستەکانو ، دوای ئـەوانیش پێــشمەرگەکانی پـارتیو یەکیــەتیو جەماوەری کورد .

کـە توانیـان بـوونی کـوردو خـاکی کوردسـتان بسەلمێنن لـەو داسـتانەداو بەرهەمەکانی لە نزیکەوە هاتە کایەوە ، ئەویش بە دامەزراندنی پەرلەمانو حکوومەتی هەرێمو دامو دەزگاکانی ئەو ئازادیەی ئێستا کە هەمانە... ئەمە ڕاستی داستانەکەیە و کەس ناتوانێ نکوولی لێبکات .

جـا هـەر یـەکێ بیـەوێ داسـتانەکە بکاتـە مـوولکی خـۆی ئـەوا بەرامبـەر بەمێــژووی داســتانەکەو داســتانەکانی دیکــەش بەرپرســیارەو مێــژوو ڕاستیەکان تۆماردەکات نەك بەپێچەوانەوە لـە هـەموو بـوارە جیـا جیاکـان لـە هەرێم و ناوچەو جیهاندا .

١٩٩١/٤/١٢ کەسـایەتی شـاری کۆیــەو ناوچــەکەو کوردســتان ، کـا کــە زیـاد ئاغـای کوردپەروەر لە ژیـانی ئاوارەییدا لـە شاری نەغەدەی ڕۆژهـەڵاتی کوردستان کۆچـی دوایـی کـردووە ، میللـەتی کـورد پیـاوێکی خزمـەتگوزاری لەدەسـت چوو، ناوبراو کوڕی کەسایەتی ناسراوی شاری کۆیەی حەماغای غەفوریـەو ، لەساڵی ١٩١٤ لەشاری کۆیە چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

لە تاق لاویەوە لەساڵی ١٩٣٢دا لە گەڵ دەستەیەك لـە ڕووناکبیرانی کۆیـەی وەك – ڕەشید عارف سـەفا ، مستەفا خۆشـناو ، عەبدالـە مـەد بـەننا ، تـاهر سادق ، کاکە حاجی مەحمود ، سابیر ئیسماعیل ، عوسمـان عـەونی ، زەکی هـەنارایی– کۆمەڵـەی منـەوەرانیان دامەزرانـدووە ، بۆتێکۆشـان لـە پێنـاوی ئازادی گەلی کوردو خاکی کوردستان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/٤/١٥ بەرپرسی ئۆپراسیۆنە سەربازیەکانی موجاهدینی خەلق بۆ سـەر کوردسـتان ، دەڵێ :–

لـە شـاخەکانی کفـری زیـاتر لـە هـەزار کوردمـان پارچـە پارچـە کـردووە ... ڕێکخراوی موجاهدینی خەلق لە ساڵەکانی ١٩٧٣– ١٩٧٦ کاتێ لە ئێران ٦ شەش ئەمەریکیان کوشت کە سیانیان سەرباز بوون .

کوشـتنی ئەوانـە تـەنیا هۆبـوون بـۆ ئـەوەی لـە دوای بیـست سـاڵ لـە لایـەن ئەمـەریکاوە بخرێنـە نێـو لیـستی گرووپـە تیرۆرسـتیەکانی جیهانـەوە کـە لـە

کۆتـــایی ســـاڵی ١٩٩٤ دا بـــوو وەزارەتـــی دەرەوەی ئەمـــەریکا راپـــۆرتێکی بڵاوکردەوە و تیایدا ئەو رێکخراوەی بە تیرۆرست ناساند .

ئـەم رێکخـراوە کـە – یودیـت نیـورینگ – ی رۆژنامەنووسـی هۆڵەنـدی کـە نووسەری رۆژهـەڵاتی ناوەراسـتە لـە رۆژنامـەی – تـراو – ی هۆڵەنـدی نـاوی ئەمانەی ناوە – تیرە – یان – تایەفە – کە لـە عەرەبیدالا وەکوو یـەکێك لـە گروپ و جووڵانەوەی رامیاری و بیروو بۆ چوونە رایدیکالیـەکان دەناسرێت ، هەر وەك چۆن سەدان گروپی توندڕەو و نـامۆ بـە راستیەکانی کۆمەڵایـەتی لە مێژوودا هەبوون .

موجاهدین لە دوای ئەوەی کـە رژێمـی کۆمـاری ئیسلامی لـە ئێـران لـە سـاڵی ١٩٧٩ دا جڵەوی فەرمانرەواییان گرتە دەست بە هـۆی بارو دۆخـە نوێیەکە نەیانتوانی لە گەڵ حووکمرانی مـەلاکانی ئێـران پێکـەوە هەڵبکـەن و نـاکۆکی رامیـاری و ئایـدۆلۆژی کەوتـە نێوانیـان ، ئـەوە بـوو بـە هـەمان رامیاریـەتی دەســەڵاتی شــای پێشوو دەستیان کـرد بـە دەسـتگیر کـردن و خـستنە نـاو زیندانــەکانیان . ئەوانیدیکــەش بــەرەو وولاتــانی دراوســێ و دەرەوە بــە تایبەتی رۆژئاواو وولاتانی ئەورووپا هەڵاتن .

ڕۆژنامەنووسی
هۆلەندی
یودیت نیوریەنك

یــودیتی ڕۆژنامــە نــووس توانیویەتی گەورەترین کاری بابــەتیان لــە ســەر بنــەمای بیروو بۆ چوونی رامیاری و کۆمەڵایەتی ئەم تیرەیە بکات بەوەی کە گفتووگۆی لە گەڵ ئەنـــدامانی پێـــشوویان و کەســانی دی کــردووە ، کــە توانیویــــەتی و وێنـــەی ترسناکیان بخاتە ڕوو و دەڵێ:-

موجاهـدینی خـەلق بناسـە . گروپێکـی مللـی بـوون و دژ بـە شـای ئێـران دەوەستانەوە ، ئیسلام و مارکسیزمیان لە یەك گرێدا بوو . بـەڵام لـە سـایەی سـەرکردەیەکی ئۆتۆکراتیدا ئـەم گروپـە گـۆڕا و بـووە تیرەیـەکی رایـدیکاڵ ، سـەرەڕای چـەندین هێـرش لـە ئێـران ، لـە ڕۆژئاواشـدا زۆر چـالاك بـوون ، توانیـان مێشکی ئەندامـەکانیان بشۆنەوە تـا ئـەو ئاسـتەی ئامـادەبن ژنـی خۆیان تەلاق بدەن و منداڵەکانیان بە لاوە بنێن .

لە دوای تەشـەنەدار بوونی کێشەی نێوان هـەردوو رژێمـی ئێـراق و ئێـران و بووە هۆی لە بار گونجانی بارو دۆخێکی لە بار و موجاهدینی خـەلق تـوانی بکەوێتـە ئـەو نێوەنـدەو ڕوو لـە ئێـراق بکـات و سـەرۆکی رژێمـی بـەعس لـە ئێراق سەدام حوسێنیش باوەشی بۆ کردنەوەو چەندین بنکەو بارەگای بۆ کردنـەوەو یارمـەتی دان بە پـارەو چـەك و تەقەمـەنی ، لـە لایـەك دژی رژێمـی ئێران و لە لایـەکی دیکـە دژی بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی کـورد و لـە لایـەنی سێیەم دژی شیعەکان لە باشووری ئێراقدا .

هـەروا لـە کـاتی ڕاپـەرینی کـوردو دوای ڕاپـەرین لـە سـاڵی ١٩٩١ بـە سـەدا کوردیان لـە ناوچـە جیـا جیاکـان کوشـت بـە تایبـەتی لـە گـەرمیان و جیگـەی دیکەدا . لە باشووری کوردستان .

١٩٩١/٤/١٦ دیـاری کردنـی ناوچـەی دژە فڕینـی فڕۆکـەکانی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق لەباکووری هێڵی ٣٦ ی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٩١/٤/١٧ کۆچی دوایی گۆرانی بێژو مۆزیکا ژەنی کورد مامۆستا شەوکەت رەشید بە نەخۆشـی جەلتـەی دەمـاغ کـە لـە سـاڵی ١٩٩٠ لێیـدابوو ... تەرمەکـەی لـە گۆرستانی گردی شێخ محێدینە لە شاری سلێمانی .

شایانی باسە کە کاك شەوکەت رەشید لە ساڵی ١٩٣٠ لە شاری سلێمانی لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان لەگـەرەکی مەڵکەنـدی چاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە ، هـەر لـە منداڵیـەوە لـە شـاری کـەرکوك ژیـانی بـە سـەر بـردووە تاکوو ماڵئاوایی لەگەڵ و گۆرانی و مۆزیکا دۆستان دەکات لە هەرێمەکەدا.

ئەم کەسایەتیە لە ماوەی ژیانیدا دوو هاوسەرگیری پێکهێناوە ... لە دوای تـەواوکردنی خوێنـدن لـە سـاڵی ١٩٤٨ پەیوەنـدی بـە سـووپای رژێمـی پاشایەتی دەکات و لە – جوق و مۆزیکا– کاردەکات ... مامۆستا شەوکەت توانـای نـەك هـەر سـەرکەوتووانەی هـەبوو لـە مۆزیکـاو گـۆرانی بـەڵکوو داهێنانی هەبووە لە بواری پەرەپێدانی مۆزیکادا .

یەکـەم گـۆرانی تۆمـارکراوی لـە وێسـتگەی رادیـۆی کـوردی بـوو لـە شـاری بەغدا لە ساڵی ١٩٧٥ بە ناوی – چاوی کاڵت دڵ ئەرفێنێ – هـەروا رۆڵـی باڵای هـەبووە لـە دامەزرانـدنی تیپـی مۆزیکـای سـۆلاف لـە سـاڵی ١٩٦١ لـە شـاری کـەرکوك ، دوای ئـەوە نـاوی بـۆ تیپـی مۆزیکـای کـەرکوك لـە سـاڵی ١٩٧٧دا .

مامۆستا شەوکەت لەساڵی ١٩٥٧ ژیانی هاوسەریەتی پێك هێناووەو دوای سـێ سـاڵ واتـە لـە سـاڵی ١٩٦٠ دووبـارە ژنێکـی دیکـەی هێنـاوە بـە هـۆی نـەبوونی منـداڵ لـە هاوسـەری یەکەمیـدا ... دوای ئـەوە مامۆسـتا شـەوکەت رەشـید لـە سـاڵی ١٩٨٩ لـە رێـزی سـووپا خانەنـشین دەکرێـت و لـە مانگی/٨/١٩٩٠ تووشی نەخۆشی دەبێ و هەر بەهۆی ئەو نەخۆشیە کۆچی دوایی دەکات ... ئەم هونەرمەندە بەرهەمـەکانی وەك کـەلتوورێکی رەسـەنی کوردەواری جێگەی خۆی کردۆتەوە لەلایەن گەلی کوردستان .

١٩٩١/٤/١٧ هێرشـی پێـشمەرگەکانیA..P.G.K ی سـەربە P.K.K بـۆ سـەر هێزەکـانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق لە ناوچەی شارۆچکەی زاخۆی سەر بە پارێزگای دهۆك .

لە ئەنجامدا چەندین سەربازیان کوشت و (٨) B K C ١٦٠ کلاشینکۆف و ٤

تۆپی ئاسمانیو ٥٤ ئۆتۆمبێلیان سووتاند لە باشووری کوردستاندا .

١٩٩١/٤/٢٠ سەرکردەی هێزی هاوپەیمانان – نۆمان شوارسکۆف– لە گەردەلوولی بیابان بۆسەر هێزەکانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق ، لە شەڕی دووەمی کەنداو لە ڕۆژنامەوانیەکیدا لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر گووتی:–
شۆڕشی کورد تازە نیە لە گەڵ سەرکەووتنەکانی هاوپەیمانان ، بەڵکوو شۆڕشی کورد ڕەگەکانی دەگەڕێتەوە بۆ پێش جەنگی یەکەمی جیهان لەهەرێمەکاندا.

١٩٩١/٤/٢٧ لە دوای پاکتاوکردنی شارەکانی کوردستان لە ژێر دەسەڵاتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، ئەوەبوو بە یارمەتیو پشتگیری ئەمەریکا هێزەکانی سووپای بەزیووی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، شارەکانی کە بە هێزی جەماوەرو پێشمەرگەی کوردستان ڕزگار کرابوون ، شارەکان داگیر کرانەوە ، ئەویش بەئاوارە کردنی گەلی کورد لە باشووری کوردستان بەرەو شاخە بەرزەکان و وولاتانی ئێرانو تورکیاو وولاتانی دیکەی ئەورووپا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/٦/٣ بە پێی بریاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەووڵەتی بە ژمارە/ ٦٨٧ی دەرکرد ، کە لە سەر ئێراق پێویستە هەموو چەکە کۆمەڵ کووژەکان ئاشکرا بکات ، کە بەرامبەر بە گەلانی ئێراق بەتایبەتی بەرامبەر بە گەلی کورد لە

باشووری کوردستان بەکار هاتبوو ، کە ئەمە سەرەتای بیروو بۆچوون و نەخشەی لەناو بردنی ڕژێمی بەعسی بوو لە ئێراق بەسەرکردایەتی سەدام حوسێن لە ناوچەکەدا .

١٩٩١/٦/١٠ کۆبوونەوەی سووراى خەڵکی دانیشتووی گوندی- سارۆڤە-ی ناوچەی – کراسناگفردیسکی- سەر بەهەرێمی ئۆتۆنۆمی ئادیگەدا ، ئەویش بە دەربڕینی ویستی زۆربەی هەرە زۆری دانیشتووانی گوندی سارۆڤەی سۆڤیەتی ، لە هەمان کات بە لە بەرچاوگرتنی ئەو بارودۆخە ئاڵۆزەی کە لە نێوان خەڵکی کوردو دانیشتووانی ڕەسەنی گوندەکە دا هەیە ، کەخەریکی تەقینەوەیە ، بڕیاریدا بە ١- داوادەکەین بەزووترین کات لە ماوەی حەوت ڕۆژدا واتە تاکوو ١٩٩١/٦/١٧ خەڵکی کورد دەربکرێن ، ئەوانەی کە مافی نیشتەجێبوونیان نیەو بە نایاسایی ماونەتەوە ، هەروا ئەوانەی کە مافی نیشتەجێبوونیان هەیەو کارناکەن ئەوانیش دەربکرێن.... ئای کورد...!!...!..!..!.؟.

١٩٩١/٦/١٥ کۆماری کرواتیا سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوە لە یۆگسلافیا ڕاگەیاندو بووە وڵاتێکی سەربەخۆی نێودەوڵەتی لە هەرێمی بەلکان و ناوچەو لە جیهاندا .ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – زگرب –ی پایتەخت بوو ، لە دوای ڕێککەوتن ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٠٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٤,٨٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ٥٦,٥٣٨ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

هەروا نژادەکانی ، کرواتیەکان ٧٨٪ . سرب١٢٪ .

١٩٩١/٦/٢٥ بەپاڵەپەستۆی ئـەڵمانیاو کۆمەڵـەی ئـەورووپا ، کرواتیـاو سـلۆڤینیا سەربەخۆی خۆیان ڕاگەیاند . لە دوای ئەوە لە ٦/٢٧ تاکوو ٧/٣ی هەمان ساڵ هێزەکانی سووپای فیدراڵی یۆگسلافیا چوونە ناو سلۆڤینیا ، کە زۆربەی دانیشتووانی لە سربەکان و بوون ، کە بووە هۆی شەڕێکی خوێناوی دژوار بە داگیرکردنی بەشێکی زۆرو دوای ئەوە بووە هۆی خۆ بەدەستەوەدان بە مۆرکردنی ڕێککەوتننامەی وەستانی شەڕو کشانەوەی سووپای فیدراڵی یوگسلافیاو مانەوەی گروپە چەکدارەکانی سربیا .

شایانی باسە سووپای یۆگسلافیا کە لەلایەن – تیتۆ)–ی دەمەزرێنەری یۆگسلافیاو سووپایەکی بەهێزی یەکگرتووی دامەزراند . لەهەمان کات ئەو توانی بەهێزترین سووپای سەردەمی پێك بێنێ لەکێشوەری ئەرووپادا .

١٩٩١/٦/٢٥ کەسـایەتی رامیـاری ناوچەی بەلکان میلان کوشـــان کـــە کۆمۆنیـــستێکی چاکـــسازی بـــوو پۆسـتی سـەرۆك کۆماری سلۆڤینیای گرتـە دەسـتو سـەربەخۆیی وڵاتەکەی ڕاگەیاند بە ڕەزامەندی تەواوی گەلانی سلۆڤینیا ، ئەویش بە جیابوونەوەی لە یۆگسلاڤیا وەك دەوڵەتێکی سەربەخۆ لە هەرێمی بەلکان و ناوچەکە ولەجیهان... ئەنجامدانی ئەم کارەش لە شاری – لیوبیلیا – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەکەی ، ٢,٣٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە .

هەروا رووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ٢٠,٢٥١ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٠١ کەس لە یەك میل چوار

گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، سـلۆڤینی ٨٣٪ . کـروات ١٨٪ . سـربەکان ، بۆسنیەکان ١١٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/٧/١٢ کورد لەکاتو ساتێکدا لەخەباتو قوربانی دان نەوەستاوەو هەرلەپێناو بە دەسـتهێنانی مافـە ڕەواکـانی بـەردەوام بـووە ، ئـەویش کوردەکـانی ژێـر دەسەلاتی یەکیـەتی سۆڤیەت ، کە لـەم ڕۆژەدا ٩٠٠٥ ئیمزای دانیشتووانی کـورد لـە شـاری بـاکوو ئاراسـتەی سـەرۆکی دەوولـەتو پـارتی یەکیـەتی سۆڤیەت گورباتشۆف کرا ، لـە پێنـاو یارمەتیدانو گەڕانـەوەیان بۆجێگـەی باوو باپیرانیان .

ئەویش بەهۆی دەربەدەرکردنیان لە لایەن دەسەلاتی سەرکردە یەك لە دوای یەکـەکانی سـۆڤیەت ، بەتایبـەتی سـتالین لـە ناوچـەکەدا ، ئـەویش لەسـەر ڕۆشـنایی پـڕۆژەی بەدیموکراتی کـردنو چاکسازی لەیەکیـەتی سـۆڤیەت – گلاسنوست – .

بەلام هەوڵەکان هەربێ سوود بوونـەو لەلاپـەڕەکانی تۆمارگـای مێـژوو خـۆی تۆمارکردووە لە کێشووەرەکەدا ...؟.

١٩٩١/٧/١٥ شـاندی ڕێکخـراوی نەتەوەیـەکگرتووەکان بـە سـەرکردایەتی سـەدرەدین ئاغاجـان ، نووێنـەری جێبەجێکـەری ئەمینـداری گـشتی نەتـەوە یەکگرتووەکان ، ڕاپۆرتێکی لە ٧٣ لاپـەڕە پێشکەش بە ئەمینداری گشتی نەتـەوە یـەکگرتووەکان کـرد ، بەناونیـشانی – پێداویـستیەکانی مرۆیـی – لەئێراقو پێشکەش بە ئەنجوومەنی ئاسایش کرا.

١٩٩١/٧/٢٢ بـەپێی ڕێکەووتننامـەی مـۆرکراوی نێـوان ڕژێمـی بەعـسی لـە سـووریاو کۆماری لوبنان ، سـووریا دانـی تـەواوی بە سـەربەخۆیی کۆمـاری لوبنـان نـا وەك دەوولەتو دەسەلات لە جیهاندا.

١٩٩١/٨/٦ هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی شـۆڤینی تـورك ، شـالاوێکی بـەرفراوانی کـردە سـەر بنکـەو بارەگاکـانی پـارتی کرێکـارانی کوردسـتان P.K.K لـە باشـووری کوردستان .

شـالاوەکەی دوانـزە ڕۆژی خایانـد بـەبێ بەرهەلـستکاری کـردن ، تـەنیا بـە ڕاگەیاندنێك لەلایەن سەرکردایەتی کورد لەباشووری کوردستان.

١٩٩١/٨/١٨ سکرتێری پـارتی کۆمۆنیـستی یەکیـەتی سۆڤیەتو سـەرۆکی ئەنجوومـەنی

بالای حکوومەتی یەکیەتی سۆڤیەت – میخائیل گۆرباتشۆف– لە هەڵوویستێکی بوێرانەی تایبەت بەخۆ ، یەکیەتی سۆڤیەتی هەڵووەشاندەوەو ئەنجامەکەی بووە هۆی ئازاد کردنی گەلانی ئەورووپای ڕۆژهەلات ، لە بەدیهێنانی سەربەخۆیی گەلان و نیشتمانەکەیاندا .

١٩٩١/٨/٢٠ کۆماری ئیستوانیا سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوەی لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند ، دوای ماوەیەکی کوورت ڕووسیای یەکگرتوو دانی بەو سەربەخۆییە نا لە دوای وولاتانی جیهان. ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – تەللین –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٥٩٨,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١,٧٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٤٤,٧٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی . ١٠٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئیستیوانیەکان ٦٣٪ . ڕووسی ٣٠٪ . ئۆکرانی و فیلەندی ٧٪ .

١٩٩١/٨/٢١ کۆمــــاری ئۆکرانیـــا دووبـاره سـەربەخۆیی تـەواوی خـۆی بـەجیا بوونەوەو دەرچوون له یەکیـــەتی ســـۆڤیەت ڕاگەیاند ، کە کۆماری ئۆکرانیـــا مەڵبەنـــدی چـــــەکی ئـــــەتۆمیو کەشـتیه جەنگیـەکانی سووپای سووری سۆڤیەت بوو بەر لەهەڵوەشاندنەوەیدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – کـیـیـڤ – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ٣,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکـــەی ، ٥٥,٣٧٠,٠٠٠ ملیــۆن کەســـە . هـــەروا ڕووبـــەری خـــاکی وولاتەکـەی ، ٦٠٣,٧٠٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٧ کەس له یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، ئۆکرانی ٧٣٪ . ڕووسی ٢٢٪ . جوولەکە٢٪ .

١٩٩١/٨/٢٤ سـکرتێری گـشتی پـارتی کۆمۆنیـستی یەکیـەتی سـۆڤیەت – میخائیـل گۆرباتـشۆف– دەسـتی لـە هــەموو دەســەڵاتەکانی یەکیـــەتی ســۆڤیەت کشاندەوەو بووە هۆی ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی له لایەن کۆمارە جیاجیاکان ، کە یەکیەتی سۆڤیەتیان لێ پێك هاتبوو له ناوچەو کێشوەرەکەدا .

١٩٩١/٨/٢٥ کۆمـاری بیلاڕووسـیا – ڕووسـیای سـپی – سـەربەخۆیی خـۆی لەدوای جیابوونـەوەی لـە یەکیـەتی سـۆڤیەت ڕاگەیانـد لـە کێشـووەرەکەدا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – مینسك –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ١,٩٧٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ١٠,٩٠٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٢٠٧,٦٠٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ١٣٦ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا ، هـەروا نـژادەکانی ، بیلاڕووس ٨٠٪ . ڕووس ١٣٪ . پۆڵەنـدی ٤٪ . ئـۆکرانی ٣٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/٨/٢٧ سەرۆکی ئەمەریکا جۆرج بۆشی باوك ، لە لێدوانێکی تەلەفزیۆنی ڕیگەیاند ، کە جوولانـەوەی کۆمۆنیستی کۆتایی هات ، نـەك ڕژێمـی سوشیالیستی و کۆمۆنیستی ، ئەویش لـەدوای هـەرەس هێنـانی یەکیـەتی سـۆڤیەت هـات لـە کێشووەرەکەدا .

١٩٩١/٨/٢٧ کۆمـاری مۆڵـداڤیا سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابوونـەوەی لەیەکیـەتی سـۆڤیەت ڕاگەیاند وەك وولاتێکی نێوودەوڵـەتی سـەربەخۆ لـە جیهانـدا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە

شـــاری – شـــیزینۆ –ی پایتـــەخت بـــوو ، کـــە ژمـــارەی دانیـــشتووانەکەی ، ٦٨٠,٠٠٠ هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیـــشتووانی وولاتەکـــەی ، ٤,٨٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەســە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتـەکـەی ، ٢٣,٧٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٧٤ کـەس لـە یـەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، مۆڵداڤی و رۆمـانی ٦٥٪ . ئۆکرانی ١٤٪ . ڕووسی ١٣٪ . قەوقازی ١,٤٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/٨/٢٩ ئەنجوومـەنی بـالای یەکیـەتی سـۆڤیەتی ، کـە دەسـەلاتی بـالای هـەموو کۆمارەکـانی یەکیـەتی سـۆڤیەتی دەکـردو هـەموو جمووجۆلیـەکی پـارتی کۆمۆنیـستی سـۆڤیەتی قەدەخـە کـرد ، لەگـەڵ بلـۆك کردنـی دامو دەزگـا ئـابووریو پـارتیو ڕاگەیانـدنو خوێنـدنو پـرۆژەو کارگـەو پـارە لـەناو یەکیەتی سۆڤیەت ، بەتایبەتی لە ڕووسیای یەکگرتوو، کە بۆریس یەلسن سەرکردایەتی ئەو کۆمارەی دەکرد لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩١/٨/٣٠ کۆمـاری ئـازربایجـان سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابوونـەوە لـە یەکیـەتی سـۆڤیەتی ڕاگەیانــــد وەك وولاتێکـی سـەربەخۆ لــەجیهان .ئــەم ڕاگەیاندنــەش لــە شـاری – بـاکۆ – ی پایتـەخت بـوو کـە ژمـارەی دانەشتووانەکەی ١,٩٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ٧,٩٧٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٨٦,٦٠٠ هـەزار کیلۆمـەتلر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٩ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، ئـەزیری ٩٠٪ . گـەلانی داغـستانی ٣٪ . ڕووسی ٢,٥٪ . ئەرمەنی ٢٪ .

۱۹۹۱/۸/۳۱ کۆماری کرغیستان سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابونــــــــەوە لەیەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیانــــــــد وەك وولاتێکــــــــــی سـەربەخۆی جیهان . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – بیشکك

– ی پایتەخت بوو کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٣٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ٤,٨٦٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ١٩٨,٥٠٠ هـەزار کیلۆمـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٦٣ کـەس لـە یـەك میـل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، کرجیز ٥٢٪ . ڕووس ٢٢٪ . ئۆزبك ١٢٪ .

۱۹۹۱/۸/۳۱ کۆماری ئۆزبەگستان سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابوونـــەوە لـــە یەکیـــەتی ســـۆڤیەت ڕاگەیانــــــد ، وەك وولاتێکـــــــــی نێوودەوڵــــــــەتی ســـەربەخۆو ، لـــە هـــەمان کـــات بـــووە ئەندام لە کۆمەنوولسی وولاتانی سەربەخۆ– C.I.S –لە کێشووەرەکەدا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – تەشـقەند –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ٢,٣٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکـەی ، ٢٤,٢٦٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی

وولاتەكـەی ، ٤٤٧,٤٠٠ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەكەی ، ١٤٠ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، ئەزبەك ٧١٪ . ڕووسی ٨٪ . كوردی تیا نیشتە جێیە بە ڕێژەیەكی كەم بە هۆی دابەش كردنی لە لایەن دەسەلاتی ئەوكاتی ستالین لە دوای ساڵەكانی ١٩٢٧ لە ناوچەكەدا .

١٩٩١/٨/٣١ كۆماری سوودان بەپێی دەستوورو یاسا بنەڕەتیەكان ، شەریعەتی ئیسلامی كـردە یاسـای بنـەڕەتی دەسـەلاتی سـوودان لـە هـەموو بـوارە جیاجیاكـان ، بەتایبـەتی لـەبواری ڕامیـاری و ڕۆشـنبیری و كۆمەلایـەتی لـە پەیوەندیـەكانی كۆمەلایەتی لە سوودانا .

١٩٩١/٩/٩ كۆمـــاری تاژیكـــستان ســـەربەخۆیی خـــۆی بەجیابوونـــــەوە لـــــە یەكیـــــەتی ســـــۆڤیەت ڕاگەیاندو ، لـە هـەمان كـــات بـــووە ئەنـــدامی كۆمەنوولــــــــــــسی وولاتـــانی ســـەربەخۆ- C...I. S- لەگـەڵ وولاتـەكانی سـۆڤیەتی پێشوو لە كێشووەرەكەو جیهاندا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – دووشـەمبێ – ی پایتـەخت بـوو ، كە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٦٦,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەكەی ، ٦,٥٨٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ڕووبەری خاكی وولاتەكـەی ، ١٤٣,١٠٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ١١٩ كـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەكانی ، تاژیـك ٦٥٪. ئۆزبەكی ٢٥٪.ڕووسی و تەتەر٩٪ .

<u>تێبینی:–</u> بۆ زانیار زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر كتێبی ئینسكلۆپیدیای كوردستان و وولاتانی جیهان . لە دانانی / عەلی كەندی . دانەری مێژوونامەكە.

١٩٩١/٩/١٧ دوورگـــەی مارشـــاڵ ســـەربەخۆیی خـــۆی لەلایـــەن ئەمـــەریکا بەدەســت هێنـاو بـووە ئەنـدام لـە ڕێکخـراوی نەتەوە یەکگرتووەکان . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – مـاگوور –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٣٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٩٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٨١ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٢٣٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، مارشاڵی٩٧٪ . کە لە بنەرەتا دەگەڕێنەوە سەر رەچەڵەکی میکرۆنیزی لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/٩/٢٥ کۆمـــاری مەکـــدۆنیا ســـەربەخۆیی خـــۆی بەجیابوونـــەوە لـــە یوگـــسلافیا ڕاگەیانـــد، دوای ئـــەوە وولاتـــانی جیهـــان دانیـــان بـــە ســـەربەخۆیی مەکـدۆنیا نـاو ، لـە هـەمان کـات هێزەکـــانی ســـووپای نەتـەوە یەکگرتووەکان لەسـەرخاکی مەکـدۆنیا بـڵاو بوونـەوە بۆماوەنـەدان بەبەرپابوونی شەڕی نیمچە دوورگەیی لە نێوان یوگسلافیاو مەکدۆنیا .
ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – سـکۆبی –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٤٦٦,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٢,٥٨٦,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خـاکی وولاتـەکـەی

، ٢٥,٣٣٣ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٢٦٤ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، مەكدۆنی ٧٠٪. ئەڵمانی ٢٢٪. سرب و كروات ٨٪. لە هەرێمەكەدا .

١٩٩١/٩/٢٦ كۆمـــاری ئـــەرمینیا سـەربەخۆیی خـۆی بـە جیابوونەوە لە یەكیەتی سۆڤیەت ڕاگەیانـد ، كـە بــــووە وولاتێكـــــی ســەربەخۆ ، كـــە/ ١٦ هــــەزار كیلۆمـــــەتر چوارگۆشـــەی خـــاكی كوردســـتانی پێـــووە

لكێندراوە لەكاتی لـەت لـەتكردنی كوردستان ، بە چوار پارچـەو نیوو ، كە ئـەویش پارێزگـای یـەریڤان و دەوورووبەریـەتی ، كـە كوردسـتانیەو بـەپێی نەخشەی دارێـژراوی پـەیمانی سـایكس – بیكۆو جیٚ بەجێكردنی بە پێی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤پێی لكێنراوە لە ناوچەكەدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – یـەریڤان –ی پایتـەخت بـوو ، كـە ژمـارەی دانیشتووانەكەی ، ١,٥٨٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ژمارەی دانیـشتووانی وولاتەكەی ، ٣,٨٩٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ڕووبەری خـاكی وولاتـەكـەی ، ٢٩,٨٠٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیـشتووانەكەی ، ١٣٠ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، ئەمەنیەكان ٩٥٪. كورد٣٪ .لە وولاتەكەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەركتێبی ئینسكلۆپیدیای كوردستان و وولاتانی جیهان – لە دانانی عەلی كەندی .

١٩٩١/١٠/١٥ پەرلەمانی بۆسنەو هرسك سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوە لە کۆماری یۆگسلاڤیا راگەیاند ، دوای ئەوە داوای لەیەکیەتی ئەوروپا کرد بەداننان پێی ، بەلام یەکیەتی ئەوروپا داواکەی ڕەت کردەوەو داوای کرد سەربەخۆیی بۆسنەو هرسك لە ڕێگەی دەنگدانی گەلانی وولاتەکە بێت نەك پەرلەمان .

ئەنجام دانی ئەو کارەش لە شاری – سەراییڤۆ –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتوانەکەی ، ٣٠,٠٠٠ هەزار کەس . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی . ٣,٩٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥١,٢٢٣ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٠٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئیسلام ٤٢٪. سربەکان٣٢٪ . کرواتەکان ١٨٪ ئەوانی دیکە ٨٪ . لە هەرێمەکەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاتانی جیهان – لە دانانی عەلی کەندی .

١٩٩١/١٠/١٩ سربەکانی کرواتیا یەك لایەنە دامەزراندنی کۆماری کارییناى سربیان راگەیاندو لە١٢/٢٣ی هەمان ساڵ ئەڵمانیا دانی بەو کۆمارەنا ، لەهەمان کات دانی بەدەووڵەتی سلۆڤینیا نا. کە کەووتۆتە سەر سنووری باشوور. بەلام ئەڵمانیا دانی بەدەووڵەتی سربیا نەنا

١٩٩١/١٠/٢٦ دەسەلاتی ناوەندی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دامو دەزگاکانی لەپارێزگای هەولێرو سلێمانی و دهۆك کشاندەوە ، بۆ ژێر دەسەلاتی خۆی لە پارێزگای

موسل و کەرکوك و قەزای مەخمور لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩١/١٠/٢٧ کۆمـــــــــاری تورکمانــــــــستان ســـەربەخۆیی خـــۆی بەجیابوونـــەوە لـــە یەکیـــەتی ســـۆڤیەت ڕاگەیانـــد ، کـــە وولاتێکـــــــــی فرەنەتەوەییـــە لـــە کێـــــــشووەرەکەدا . ئەنجامـــدانی ئـــەم

کـارەش لـە شـاری – ئیـشق ئابـاد –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٦٣٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٤,٨٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٤٨٨,١٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٢٦ کـەس لـە یـەك میـل چوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، تـورك ٧٢٪ . ڕووس ١٨٪ . ئۆزبەکی ١٠٪ لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩١/١٠/٢٩ پەرلـەمانی ئۆکرانیـا بـەکۆی دەنگـی دەنگـدان لەلایـەن پەرلـەمان بڕیاریـدا بەداخستنی وویستگەی تشیرنۆبڵی ئەتۆمی ، لە هەمان کات داوای یارمەتی دانـــی لـــە وولاتـــانی یەکیـــەتی ئـــەورووپاو ئەمـــەریکا کـــرد ، لـــە پێنـــاو هەڵووەشاندنەوەی وویستگەکەو ڕێگە گرتن لە پیس بوونی ژینگەو بەرگری کـردن لـە بڵاونەبوونـەوەی نەخۆشیە هەمـە لایەنـەکان بـەو هۆکارە لـە وولات وناوچەکەدا.

١٩٩١/١٢/٧ هەرســـێ ســـەرکردەی کۆمارەکـــانی سۆشیالـــستی یەکیـــەتی ســـۆڤیەت ، سەرۆکی ڕووسیا بۆریس یەلسن و ، سەرۆکی ئۆکرانیا لیونید گرافتـشۆك و سەرۆکی پەرلـەمانی بیلا ڕووسیا ڤیانتشیلاف شوشـکیفینش کۆبوونـەوەو پـــەیمانی – بیلۆفیگیـــسکیایۆشا– یـــان مـــۆرکرد بـــە هەڵووەشـــاندنەوەی یەکیـــەتی ســـۆڤیەت ، کـــە بڕیارەکـــە یاســـایی و شـــەرعی نـــەبوو، بـــەپێی

دەستووری یەکێتی سۆڤیەت و بە پشتگوێ خستنی راپرسی ٣/١٧ی هەمان ساڵیاندا ، کە لە ٧٦,٧٪ . دەنگدەران لە هەموو کۆمارە جیاجیاکانی پێك هاتەی یەکیەتی سۆڤیەت لەگەڵ مانەوەی یەکێتی سۆڤیەت بوون لە یەکیەتەکەدا .

١٩٩١/١٢/١٢ دوای راپەرین یەکەم شەڕی کورد کوژی لێدانی پارتی کرێکارانی کوردستانی باکووری کوردستان لکێنراو بە تورکیا بوو ، لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان نەك پارتە کوردستانیەکانی دیکەی هەرێمی باشووری کوردستان ... کە بووە هۆی کووشتنی دەیان کورد لە نێوان هەردوو لادا .

ئەم شەڕەش بۆ ئەوە بوو کە چەکدارو لایەنگرانی پەکەکە لە هەرێمی باشووری کوردستان دەرپەڕێنن . ئەویش لە ئەنجامی نەخشەیەکی دارێژراو بوو ، لە پێناو مانەوەو بەهێزکردنی پەیوەندیەکانی هەردوو پارت بوو لە گەڵ رژێمی تورك لە تورکیا و بەرو قۆناخێکی باشتر هەنگاو بێنێ .
ئەویش لە سەر بەرژەوەندی کوردو خاکی کوردستان بەدڵخۆشکەری دوژمنی گەلی کوردستان و تیرۆرکردنی بەدەیا چەکداری پەکەکە لە کوورو کچوو کوشتنیان.

دوای ئەوە زیاتر لە ١٤٠ ئەندامی پارتی کرێکارانی کوردستان و خێزانەکانیان لە شارەکانی کوردستان دەستگیرکران و خرانە ناو زیندانەکان ، لەم شەڕەشدا زیاتر لە ٢٠٠ پێشمەرگە لە نێوانیاندا کوژران و لە ئەنجام نە پارتی دیموکراتی کوردستان و نە یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان سەرکەوتوو نەبوون لە شەڕی لە گەڵ پەکەکەدا .

دوای ئەوە پارتە کوردستانیەکان لە ناو خۆیان کەوتنە کوشتنی ئەندامانی بە هۆی چەندین بیانوو کە هەر هەمووش بەزیان بۆ کوردو خاکی کوردستان هەڵدەگەرایەوە لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/١٢/٢١ کۆماری کرغیستان بووە ئەندام لە کۆمەنوولسی وولاتانی سەربەخۆی c .i.s- یەکیەتی سۆڤیەتی هەلووەشاوە .

١٩٩١/١٢/٢٦ کۆماری ئازربایجان بووە ئەندام لە کۆمەنوولسی وولاتانی سەربەخۆی c .i.s- یەکیوتی سۆڤیەتی هەڵوەشاوە.

١٩٩١/١٢/٢٦ لـه دوای بوونی كۆماری جۆرجیا بـه كۆماریكی سـەربەخۆیی خـۆی بـەجیا بوونەوه لـه یەكیـەتی سۆڤیەت ڕاگەیانـدو - چامسكا خۆردیا - دەسـەڵاتی وولاتەكەی گرته دەست ، بە پـەیرەوكردنی بەڕامیاریـەتی تـاك ڕەوی ، كـه لـه ئـەنجام بـووه هـۆی هەڵگیرسـانی شـەڕی نـاوخۆی نێـوان پێـك هاتـەكانی وولاتەكه..

١٩٩١/١٢/٢٦ بەشـــێووەیەكی ڕەسمـــی یەكیـــەتی ســـۆڤیەت هەڵووەشـــێنرایەوەو دامو دەزگاكـانی پـارتی كۆمۆنیـستو ئەنجوومـەنی بـالاو پەرلـەمانو سـەندیكای كرێكارانو دەسەڵاتی سۆڤیەت گۆڕا ، بەدەسەڵاتی ئازادو بەرەو هەڵبـژاردنو ڕژێمی سەرۆكایەتیو هەنگاونان بەرەو ڕژێمی سەرمایەداری له وولاتەكەدا.

١٩٩١/١٢/٣٠ سـەرۆكی ئەنجوومـەنی بـالای شۆڕشـی ئیـسلامی لـە ئێـراق -ئایـەتوولڵا ئەلحـەكیم- لـە لێـدوانێكی تەلـەفزیۆنی ئێـران ووتـی:- میـسر پالپـشتی ئۆپۆزیـسیۆنی ئێراقـی دەكـات دژی دەســەڵاتی بەعـسی لـە ئێـراق لەگـەڵ ئێرانو وولاتانی دیكەی عەرەبی له كەنداودا.

١٩٩١/١٢/٣١ هێزەكـانی ســوپای ئەمــەریكا لــە كۆمـاری پەنــەما كـشانەوە ، ئــەویش بەبـەردەوام بـوونی یارمەتیـەكانی پەنـەما لەلایـەن ئەمـەریكا بـەرەو زیـادی هەنگاوی دەنا بەهۆی بەرەو باش چوونی باری ڕامیاریو ژێرخانی ئابووری له وولاتی پەنەما.

١٩٩٢

١٩٩٢/١/١ لەدوای كۆتایی هاتن بەدەسەڵاتی كۆمۆنیستی لە چیكسلۆڤاكیا لـە لایـەن سەرۆكی پارتو دەوڵەت - فاكلاف هافێلو - كه بووه هۆی لێك ترازاندنی بـارو دۆخەكـەو دورسـت بـوونی كۆمـاری سـلۆفاكیاو تـشیك وەك دوو دەوڵەتی سەربەخۆی نێوو دەوڵەتیو بەرەو بەرپابوونی شـەڕی نـاوخۆیی له نێوان گەلانو بەتایبەتی لەنێوان ئیسلامو مەسیحی لەهەرێمەكەدا.

١٩٩٢/١/١ لە دوای مشتومڕو گیروگرفت و کێشە لە نێوان بیروو بۆچوونی سەرکردەکانی پارت و دەوڵەتی سۆڤیەت و نەمانی توانای خەباتی هاوبەشی بەردەوام ، سکرتێری یەکەمی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت و سەرۆکی یەکیەتی سۆڤیەت گۆرباتشۆف و سەرۆکی کۆماری ڕووسیای یەکگرتوو بۆریس یلسن ڕێکەوتنی هاوبەشیان بە هەڵووەشاندنەوەی یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند.

ئە ڕاگەیاندنەش لە شاری – مۆسکۆ –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٥٨,٣٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٧,٠٧٥,٤٠٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .

هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ڕووسی ٨٥٪ . تەتەر ٥٪ . ئۆکرانی و بەشکیرو مۆڵداڤی و نژادەکانی دیکە ١٠٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٩٢/١/١٢ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ ، لەلایەن یەکێتی نیشتمانی کوردستان لەشاری هەولێر ، کە زمانحاڵی ئۆرگانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو ، ئەویش بە دەوڵەمەند کردنی ڕۆژنامەگەری کوردی لە باشووری کوردستان.

١٩٩٢/١/٢١ کۆچی دوایی شاعیری خەبات و سەربەستی مامۆستا –عەلی فەتاح – دزەیی لە پارێزگای هەولێر .

شـایانی باسـه ئـهم شـاعیره لـه سـاڵی ۱۹۲۹ چـاوی بـه جیهـان هــهڵهێناوه . خوێنــدنی ســهرهتایی و ناوهنــدی و ئامــادهیی لــه شــاری هــهولێر تـهواوكردووه و كۆلێژی مافی له بهغدا و شـاری دیمهشـقی پایتـهختی سووریا تهواوكردوه .
لـه سـاڵی ۱۹٤٦ ســهرهتای بـههرهی شــاعیری ســهری هـهڵــداوهو شــعری نیشتیمانی بتهوی بهناوی خرۆشان دركان له ساڵی ۱۹۷۸ دا چاپكردووه ... ... هـهموو رهخنـهگرانی ئـهدهبی كـوردی بـه شـاعیرێكی بـههرهداری دادهنێن .

۱۹۹۲/۱/۲٤ یهكـهم ژمـارهی ههفتهنامـهی- الاتحـاد- بـهزمانی عـهرهبی بـڵاو كرایـهوه كهزمانحاڵی یهكیهتی نیشتمانی كوردستان بووله شاری هـهولێر لـه هـهرێمی باشووری كوردستان .

۱۹۹۲/۱/۲۷ نووێنـهری پـارتی كۆمۆنیـستی كۆمـاری سـووریا ، لـه لێـدوانێكی ڕامیـاری تهلـهفزیۆنی ووتـی:- دهبـێ مـافی چارهنووسـی كـورد بڕیـاری بـۆ بـدرێت- بهرامبهر به ئهوهك له ناوچهكهدا .

۱۹۹۲/۲/۱ بهرهی هاوكاری دیموكراتی كورد له سووریا دامـهزرا ، لهلایـهن پێنـج پـارتی كوردی له ڕۆژئاوای كوردستان ، بۆ هاوكاریو خهباتی هاوبهش . له پێنـاو مافـهكانی گـهلی كوردو دوا ڕۆژی ڕۆژئـاوای كوردسـتانی لكێنـراو بهسـووریا بـهپێی پـهیمانی لـۆزانی ۱۹۲۳/۷/۲٤ وولاتـانی هاوپـهیمان بهسـهركردایهتی بهریتانیای مهزنی ئهوكاتی دژی كوردو كوردستان له كێشووهرهكهدا .

۱۹۹۲/۲/٥ كۆچـی دوایـی گـۆرانی بێـژی ئـافرهتی كـوردی بـهناوبانگ خـاتوو - ئایشه شـان - لهشاری ئـهزمیر لـه باكووری كوردسـتان ، هـهر لـهو شـاره تـهرمهكـهی بهخاكـسپێدراوه ، شـایهنی باسـه خـاتوو ئایـشه شـان لهشـاری ئامـهد- دیاربهكر- له باكووری كوردستان چاوی به جیهان ههڵهێناوه ، ناوی باوكی عوسمان مهولود بووه ، ناوی دایكی حاجی خانم بووه كه لـه هـۆزی حـاجی موسای پارێزگای ئهرزهرۆم بووه له كوردستان .

١٩٩٢/٢/١٦ حکوومەتی سلڤادۆر پەیمانی ئاشتی لەگەڵ یاخیبووەکان مۆرکرد، کە بووە هۆی کۆتایی هێنان بەشەڕی ناوخۆی درێژ خایەنی دوانزدە ساڵە ، ئەویش بەچارەسەرکردنی کێشە هەڵوواسراوەکان ، ئەنجامی شەڕەکە کە بووە هۆی کوژرانی زیاتر لە ٧٥,٠٠٠ هەزار هاوولاتی لە نێوان هەردوو لایەنی شەڕکەر لە وولاتەکەدا .

١٩٩٢/٢/٢٣ گرێدانی کۆبوونەوەی ١٨٥ ڕۆشنبیرو رووناکبیرو نووسەرو رۆژنامەنووسی کورد ، لەشاری ئەستەمبۆلی تورکیا ، لەکۆتایی کۆبوونەوەکە بە بڕیاری دامەزراندنی ڕێکخراوی ماف و ئازادیەکانی کورد لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی تورکیا راگەیاندرا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٢/٢/٢٧ شاندێکی وولاتی ئسپانیا کەپێك هاتبوون لە – ئیکنا خویرینۆو فیرنانند گۆنزالۆ– سەردانی هەرێمی باشووری کوردستانیان کرد لەشاری هەولێر لەگەڵ سەرۆك و ئەندامانی پارتە کوردستانیەکانی کوردستان گفتووگۆی هاوکاری و لێك گەیشتنیان ئەنجام دا.

١٩٩٢/٣/٢ گۆڤاری – جۆن ئەفریك– کە لە فەرەنسا دەردەچێت ، لەراپۆرتێکیدا پێکهاتەی سۆماڵی بۆ ٨ هۆزی جیاواز دابەشکردووە ، جگە لەلقەکانی لەوانە هۆزی – ئەسحەق لەباکوورو ، ئەوگادین لەباشوور ، و ئەلهەویە لەناوەڕاست . لەدوای هەلاتی سەرۆك کۆماری سۆماڵ محەمەدسیاد بەری ، ئەفسەرە بالادەستەکانی سووپا هەریەکە چوونە ناو هۆزەکانی خۆیان ، کە لەو کاتە هۆزەکانیان بەتەواوی چەکداربوون.

لە بەرپێکهاتەی چنینی باری کۆمەلایەتی سۆماڵ و لوبنان ، کە خۆی لەخۆیدا هۆکاری هەڵگیرسانی شەڕی ناوخۆن بەهۆی جیاوازی ئایین مەزهەبەکان لە وولاتەکاندا .

١٩٩٢/٣/٥ دەرچوونی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بەژمارە/ ٧١ کە لەدانیشتنی خوولی/ ٤٨ ی ڕێکخراوەکە ئەنجادرا ، بەکۆی دەنگ بڕیاری بۆ درا ، کەنابێت مافی مرۆڤ پێشێل بکرێت بەئەنجامدانی مافەکانی توانای لە ژیان لەهەر وولاتێك لەوولاتەکانی جیهان.

١٩٩٢/٣/٩ سەرچاوە فەرمیەکانی پۆلیسی لوبنان ، لەلێکۆلینەوەیەکیدا زیانەکانی

گیانی شەڕی ناوخۆی پێك هاتەكانی لوبنانیان ڕاگەیاند ، كە ژمارەی كووژراوەكان ١٤٤,٢٤٠ هەزار كەس بوونەو ژمارە برینندارەكان ١٩٧,٥٠٦ هەزار كەس بووە ، هەروا ژمارەی بزربووەكان ١٧,٤١٥ هەزار كەس بووە ، كە شەڕەكە بەپێی ڕێكەووتننامەی شاری تائیفی وولاتی سعوودیا ڕاگیرا ، كە لە٢٢/١٠/ ١٩٨٩ لەنێوان لایەنە پەیوەندارەكان مۆركرا بەكۆتایی پێ هاتنی شەڕی ناوخۆی لوبنان لە وولات و ناوچەكەدا .

١٩٩٢/٣/١٠ هەڵووەشاندنەوەی یەكیەتی سۆڤیەت لەلایەن سكرتێری گشتی پارتی كۆمۆنیستو سەرۆكی یەكیەتی سۆڤیەت میخائل گۆرباتشۆف ڕاگەیاندرا لە كێشوەرەكەو لە جیهاندا .

١٩٩٢/٣/٣١ دەرچوونی بڕیاری ژمارە/ ٧٤٨ ی ئەنجوومەنی ئاسایشی ڕێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان ، ئەویش بە گەمارۆدانی هاتووچۆی گەشتی ئاسمانی لە سەر لیبیا ، بەهۆی كێشەی ئەو دوو هاوولاتیەی كە تاوانبار كرا بوون بەتەقاندنەوەی فرۆكەی ئەلبانی ئەمەریكی لە سەرخاكی لۆكەربی لە كینیا .

١٩٩٢/٤/١ لە ئاكامی كێشەی دژوواری نێوان پێك هاتەكانی یەكێتی نێوان هەردوو وولات ، بەتایبەتی سەركردەكان بەڕاگەیاندنی هەڵووەشاندنەوەی یەكیەتی نێوان تشیكو سلۆڤاكیا بەشێوەیەكی ڕەسمیو بوونی بەدوو دەوڵەتی لێك جیاوازی سەربەخۆی كۆماری تشیكو كۆماری سلۆڤاكیا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – براگ –ی پایتەختی تشیك ڕاگەیەندرا لە

هەرێمەکەدا ئەویش:-

١-وولاتی تشیك پایتەختەکەی - براگە- و ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٥٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١,٤٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٧٨,٨٦٤ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٧٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، تشیکیەکان ٩٥٪ سلۆڤاك ٥٪ لە وولاتەکەدا .

٢-وولاتی سلۆڤاکیا پایتەختەکەی شاری -براتیسلاڤا -یە و ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٧٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە ، هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥,٨٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٤٩,٠٣٥ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣١٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، سلۆڤاك ٧٨٪ مەژەریەکان ١٢٪ . لە وولاتەکەدا .

تێبینی:- بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە بۆ سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاتانی جیهان - لە دانانی عەلی کەندی .

١٩٩٢/٤/٩ سەرۆکی رژێمی بەعس لەئێراق سەدام حوسێن فەرمانیدا بە وەلامی پاداشتی مەکتەبی قوتابیان و لاوانی ناوەندی دەداتەوە بە ژمارە /٣٩٨/٢/ دەلێ :- بەهەر جۆرێك و لە هەر کات و ساتێك بێت نابێ شاری مووسل بکرێتە جێگەی دروست بوونی ئاژاووەو بوونی رۆڵی کورد لەو پارێزگایەو دەبێ رۆڵی عەرەب و بوونی عەرەب سەرچاوەی پارێزگاکە ، بێت وەك پارێزگاکانی دیکەی کەرکوك و دیالە لە ئێراق .

١٩٩٢/٤/١٥ رێکخراوی نەتەوە یەککرتووەکان سزای دیاری کراوی خستە سەر کۆماری لیبیا ، ئەویش بەقەدەخە کردنی گەشتە ئاسمانیەکان و نەفرۆشتنی چەك بە لیبیا بەهۆی نەدانە دەستی ئەو دوو کەسەی تاوانبار کرابوون ، کە بەناو فرۆکەی کۆمپانیای ئەمەریکیان لەشاری لۆکەربی لە ئەسکۆتلەندا فڕاندوەو تیرۆریان کرد.

١٩٩٢/٤/١٧ کۆماری سربیا سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوەی لە یۆگسلافیا ڕاگەیاند لەگەل جەبەل ئەسوەد ، بەلام دوای ئەوە ئەو دوو هەرێمە یەکیان گرتەوە

لـه ئـەنجامی گفتووگـۆی چـڕو پـڕ لـەپێناو بـەرو پێـشبردنی بـارو دۆخـی وڵاتەکەیان.

١٩٩٢/٤/٢٦ کردنـەوەی بەشـی کـوردی لـە رادیـۆی دەنگـی ئەمـەریکا دەسـتی پێکـرد بـە هـەردوو زاراوەی سـۆرانی و بـادینی . بـە پەخـشکردنی هەواڵـەکان لـە بوارەکانی ڕاگەیاندن لە ئەمەریکا و بەرەو جیهان .

١٩٩٢/٤/٢٥ دامەزرانـدنی بەشـی کـوردی لـە وێـستگەی ڕادیـۆی دەنگـی ئەمـەریکا کـە ڕۆڵـی گرنگـی هـەبوو لـە پەرەپێـدان و هۆشـیار کردنـی بـاری نەتـەوەیی بـۆ کوردو وولاتانی جیهان.

١٩٩٢/٤/٢٧ کۆتـایی هـاتن بـە رژێمـی کۆمۆنیـستی لـە ئەفگانـستان بەسـەرکردایەتی محەمـەد نـەجیب والله بەپاڵپـشتی یەکێـتی سـۆڤیەت بـەهۆی بـەهێزیو سەرکەووتنی جوولانەوەی ئیسلامی بەسەرکردایەتی گروپە ئیسلامیەکان.

١٩٩٢/٤/٢٨ بـەرەی کوردسـتانی بڕیـاری یاسـای ژمـارە/١ی هەڵبـژاردنی ئەنجوومـەنی نیـشتمانی کوردردسـتانی دەرکـرد ، کـە بـووە بنـەمای هەڵبـژاردنی ئەنجوومـەنی نیـشتمانی یکوردسـتان لـە ١٩٩٢/٥/١٩ لەهـەرێمی باشـووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٩٢/٥/٨ هـەردوو نەتـەوەی شـۆڤینی بەرچـاوتەنگی ئـەزەریو ئەرمـەنی لـە کۆمـاری ئەرمینیا ، هێرشیان کردە سەر شاری شووشەی کوردیو داگیریان کرد ، لە هـەمان کـات بەسـەدان هاووڵاتیـان شـەهید کـردو بەهـەزارانیان بریـندارو دەربـەدەر کـرد ، بـەخۆیان و خێزانـەکانیان و ماڵـەکانیان بـەتاڵان بـردن و سووتاندنی پاشماوەی ماڵەکانیان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٢/٥/١٧ دامەزرانـدنی وێـستگەی تەلـەفزیۆنی K.TV لـە هـەولێر لەلایـەن پـارتی دیموکراتی کوردستان لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٢/٥/١٩ بۆیەکەم جار لە مێژووی کوردو باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، لە دوای ڕاپەڕینە مەزنەکەی بەهاری /١٩٩١ هەلبژاردنی ئەنجوومەنی نیشتمانی

کوردستان ئەنجامدرا ، بەهەڵبژاردنی ١٠٥ ئەندام لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستانو یەکیەتی نیشتمانی کوردستان و بە پێنج ئەندام بۆ ئاشووریەکان بێ ئەوەی هیچ پارتێکی کودستان کورسی لەو پەرلەمانە هەبێت .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ئەو هەڵبژاردنە لە سەر بنەماکانی ڕێکەووتن بوو ، لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان ، ئەویش بە هێنانە خوارەوەی لیستی هەر یەك لەو دوو پارتە ... کە بە هەڵبژاردنی تاکی و کەسیەتی نەبوو ...کە ئەمەش بووە هۆی سەرهەڵدانی دژایەتی کردن لە نێوان هەردوو پارت بە تایبەتی لە کاتی دامەزراندنی حکوومەتی هەرێمی لە باشووری کوردستاندا .

١٩٩٢/٦/١ کۆچی دوایی خاتوو ڕەوشەن بەدرخان لە تەمەنی ٨٣ ساڵیدا لەماڵەکەی خۆی لەشاری - بایناس- ی وولاتی سووریاو لەسەر دەریای سپی ناوەڕاست ، لەسەر داوای خۆی تەرمەکەی برایەوە بۆشاری دیمەشق و لەگۆستانی مەولانا خالید نەقشەبەندی لەگەرەکی

کوردان نێژراوەو هەزار سڵاو لەگیانی خەباتگێڕیو خۆڕاگری ئەوپاڵەوانە کورد پەروەرەی کوردستان .

١٩٩٢/٦/٤ بۆ یەکەم جار لە مێژووی باشووری کوردستان کۆبوونەوەی پەرلەمانی کوردستان لە شاری هەولێری پایتەختی هەرێمەکە گرێدراو ئەندامانی پەرلەمان سوویندی یاساییان خوارد لە دوای کۆبوونەوەکەدا .

١٩٩٢/٦/١٧ شاندێکی باڵای هاوبەشی سەندیگاکانی ئیتالیا سەردانی باشووری کوردستانیان کردو لەگەڵ بەرپرسانی پەیوەندیدار لەکوردستان کۆبوونەوەو گفتووگۆیان ئەنجام دا ، ئەویش لەپێناو بەهێز کردنی دۆستایەتی و هاوکاری لە نێوانیاندا .

١٩٩٢/٦/٣٠ ڕاگەیاندن بە دامەزراندنی پارتی کۆمۆنیستی کوردستان لە شاری هەولێر ... شایانی باسە پارتی کۆمۆنیستی کوردستان لێژنەی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق بوو ، بەهۆی دروست بوونی بارودۆخ و بوونی پەرلەمان و حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە هەموو بوارە جیاجیاکانیەوە لە هەرێمی کوردستان .

١٩٩٢/٧/٤ خاتوو دانیال میترانی هاوسەری سەرۆکی فەرەنسای پێشوو فرانسوا میتران ، سەردانی باشووری کوردستانی کردو ئامادەی کۆبوونەوەی پەرلەمانی کوردستان بوو لە شاری هەولێر ، ئەویش بە مەبەستی پیرۆزبایی کردن لە پەرلەمانو حکوومەتی هەرێمی کوردستانو لەهەمان کات بە بۆنەی دامەزراندنی یەکەم کابینەی حکوومەتی هەرێمی کوردستان.
ئەویش بە ڕێژەی پەنجا بەپەنجا لە نێوان پارتیو یەکیەتی ، لە دوای ڕاپەڕین .
کە ئەنجامەکەی بووە هۆی هەڵگیرسانی شەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستانو یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٢/٧/٥ لە مێژووی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد ، لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بۆ یەکەم جار حکوومەتی فیدراڵی هەرێمی کوردستان لە شاری هەولێر ڕاگەندرا ، لەلایەن ئەنجوومەنی نیشتمانی کوردستان ، کە پارتیو یەکیەتیو پارتی کۆمۆنیستی کوردستانو

ئاشوورییەکان بەشداریان تێدا کرد لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٢/٧/٢٥ یاریەکانی پێشبڕکێی جامی جیهانی- ئۆلەمپیات- ئەنجامدرا لەشاری بەرشلۆنەی سلڤادۆرو تاکوو ٨/٩ی هەمان ساڵ یاریەجۆراو جۆرەکانی بەردەوام بوون لە نێوان یانە وەرزشییەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا.

١٩٩٢/٨/١٣ رێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان ، بۆ یەکەم جار لە مێژووی جەنگی بۆسنیەکان هەستا بە تاوانبارکردن و رەتکردنەوەی کاری نەژادی کە گروپە چەکدارە سربیەکان بەرامبەر بەدانیشتووانە موسلمانەکان ئەنجامیان دابوو لە ناوچەکەدا.

١٩٩٢/٨/١٤ دامەزراندنی وێستگەی رادیۆی هەرێمی پێشوو و نەورۆزی ئێستا لەلایەن حکوومەتی هەرێمی کوردستان ، بە سەر پەرشتی وەزاەتی رۆشنبیری حکوومەتی هەرێم لە باشووری کوردستان .

١٩٩٢/٨/٢٥ لە ئەنجامی بیروبۆچوونی هاوبەش لە نێوان ئەمەریکاو فەرەنساو بەریتانیا ، لە سەرباری نا لە باری کورد لە باکوورو شیعە لە باشوور بە دەست درێژی رژێمی بەعس لە ئێراق ، بۆسەر ناوچەکان لەئاکام بڕیاریاندا بەدانانی هێلی٣٦/٣٢ ، کە بووە هۆی دیاریکردنی ناوچەی دژە فڕینی فڕۆکە سەربازیەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و بەناوچەیەکی ئاسایش بۆ هەرێمی کوردستان و باشووری ئێراق دانرا لە ئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٩٢/٩/٧ کردنەوەی بەشی رادیۆی کوردی لە شاری سیدنی لە وولاتی ئۆستراليا کە لە هەفتەیەکدا دوو کاتژمێر پرۆگرامەکانی خۆی بەخش دەکرد .

١٩٩٢/٩/١٥ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی- پەرلەمان- کە ئۆرگانی پەرلەمانی باشووری کوردستان بوو وەك - وقائع کوردستان- ئەویش لە پێناو بڵاوکردنەوەی بریارو یاساکانی پەرلەمانی کوردستان .

١٩٩٢/٩/١٧ سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستانی ڕۆژهەلاتی کوردستانی لکێنراو بە ئێران - دکتۆر سادق شەرەفکەندی - لە شاری بەرلینی پایتەختی ئەڵمانیا بەدەستی تیرۆریستانی ڕژێمی بە ناو ئیسلامی لە ئێران شەهید کرا.

١٩٩٢/٩/٢٠ شەهیدکردنی تێکۆشەرو ڕۆژنامەنووسی بەناوبانگی کورد- موسا عەنتەر- لە شاری دیاربەکر لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا ، لەلایەن جەندرمەکانی میتی ڕژێمی تورك تیرۆر کرا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٢/١٠/٤ ئەنجوومەنی نیشتمانی کوردستان لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بڕیاری فیدراڵی ڕاگەیاند ، بە پەیوەندی دەسەڵاتی کورد لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندی لە ئێراق .
کە ئەمەش باشترین چارەڕێگەیە لە بەیەکەوە ژیانی گەلی کوردو عەرەب لە چوار چێوەی سنووری ئێراقی بەزۆر دورستکراو بەمافی کورد ، کە ئەم داوایەش دێتە جێ لە داهاتووی گۆڕانکایە بەپەلەی بارودۆخی ناوچەو هەرێمو بارە نێوودەوڵەتییەکان لە جیهاندا .

١٩٩٢/١٠/٢٢ ڕێگە درا - بە مێدل ئیست ووچ - بۆ لێکۆڵینەوەو گەلاڵە کردنی /٨٤٧ سندوق کە لەو کەرەستەیەی حکوومەتی ئێراق ، کەوا لە کاتی ڕاپەرینەکەدا یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان .
کە یەکێکە لەو دوو پارتە سەرەکیەی کوردستان دەستی بە سەر ئەو سندوقانەدا گرتبوو بە بێ ڕێکەوتنامەی نێوان PUK و لێژنەی پەیوەندیەکانی دەرەوەی سەناتی وویلایەتە یەکگرتووەکان , بەڵگەنامەکان بوون بە تۆماری لێژنەکە لە کۆنگرێسی ئەمەریکادا بەشیکردنەوەی بەڵگەنامەکان دەست پێکراو لە زۆرحالەتدا توانرا زانیاری نێوو بەڵگەنامەکان دەربارەی چەند گوندێکی دیاریکرا بە جووت کردنی شایەتەکان و پەلاماردانەکانی رژێمی بەعس لە ئێراق .

١٩٩٢/١٠/٢٧ کۆچی دوایی نووسەری گەورەی کوردی بەعەرەبی نووس عەبدولمەجید لوتفی لەتەمەنی ٨٧ساڵیدا ، لەشاری بەغدای پایتەختی ئێراق . نووسەر لەدوای خۆی نزیکەی ١٩٠ کتێب و دەست نووسی لەپاش بەجێماوە ، هەندێك لەو دەست نووسانە بەزمانی کوردی و چونکە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و تورکی بەچاکی دەزانی ، بۆیە چەند کتێبێکی بەزمانی تورکی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی و تالە ژیان بووە ١٩ کتێبی بەنرخی بەچاپ گەیاندووە .

شـایانی باسـە نووسـەر لـە ۱۹۰۵/٦/۳۰ لەشـاری خانـەقین لـە بنەماڵـەی خەلوزی لەدایك بووە لە هەرێمەکەدا .

۱۹۹۲/۱۱/۱٤ وەزیرەکـانی دەرەوەی سـووریاو ئێـران و تورکیـا ، لـە شـاری ئەنکـەرەی پایتەختی تورکیا کۆبوونەوە ، سەبارەت بە کێشەی کورد ، کەسێ وولاتـی دژ بەکوردو مافەکانی کوردن و لەبەر جێبەجێ نەکردنی کێشەی کورد ، کە لە هەموو بارو دۆخێك کۆك بوونە لە ناوچەکەدا .

۱۹۹۲/۱۲/٤ مانگرتنی پەناهەندە کوردەکانی کۆماری ئیسلامی پاکستان و لە ئەنجامدا هێـزی پـۆلیس هێرشـی کـردە سـەریان و پەناهەنـدە کوردەکـانی خـستە بەندیخانەی – ئایدیالای– پاکستانی ، کە ئەوانیش پێنج ڕۆژ مانیان گرت تاکوو ئازاد کران.

۱۹۹۳

۱۹۹۳/۱/۱ لە دوای هەرەس هێنانی یەکیەتی سۆڤیەت و کادانەوەو کارلێکردنی لە سەر وولاتـانی سۆشیالیـستی، کۆمـاری تشیکـسلۆڤاکیا لـەدوای ململانێیـەکی توونـدو تیـژو گەیـشتن بەڕاسـتیەکانی لێـك تـرازان و گەڕانـەوەی بـاری ڕابردووی پێش ڕژێمـی سۆشیالیـستی و بـوون بـە دوو دەووڵـەتی دراوسـێی سەربەخۆی لێك جیاوازی نێودەووڵەتی.

۱۹۹۳/۱/۱۸ بە هـۆی بـاری باشـی دام و دەزگاکـانی هـەرێمی کوردسـتان و حکوومـەتی هـەرێمی کوردسـتان ، بڕیـاری دا بـە دامەزراندنی دادگـای تـەمیزی هـەرێمی کوردســتان ، لــە پێنــاو هەلــسووڕاندنی کاروبــاری دادگــایی باشــترو چەسـپاندنی دادپـەروەری لەهـەرێم و چەسـپاندنی یاسـا لـە خزمـەتی گـەل و نیشتماندا .

۱۹۹۳/۱/۲۰ نووێنەری وەزارەتـی دەرەوەی بەریتانیا ، سـەردانی باشـووری کوردسـتانی کــردو ئامــادەی دانیــشتنی پەرلــەمانی کوردســتان بــوو لــە پێنــاو هەڵسەنگاندنی بـاری کـوردو چـۆنیەتی دارشـتنی یاسـا جۆراوجۆرەکـان لـە هەرێمەکەدا .

۱۹۹۳/۲/۲۲ دەرچوونی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەووڵـەتی بە ژمـارە/۸۰۸ ، ئـەویش بەدامەزرانـدنی دادگـای نێودەووڵـەتی بۆدادگـایی کردنـی ئـەو

کەسانەی مافی مرۆڤیان لە یۆگسلاڤیا پێشێل کردوە ، کە لە هەرێمەکانی یۆگسلاڤیا ئەنجام دراوە لە دوای سالّی/ ١٩٩١ ، کە بارەگای لە شاری لاهای پایتەختی هۆڵەندیە.

١٩٩١/٣/٦ بۆیەکەم جار لە مێژوو باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق بەڕێوەبەرایەتی گشتی خوێندنی ئاشووریەکانی دانیشتووی هەرێم دامەزرا لەلایەن حکوومەتی هەرێمی کوردستان .

١٩٩٣/٣/١٦ وێستگەی دەنگی کورد لە وولاّتی سووید لە بیرەوەری کارەساتی هەلەبجە کرایەوە لە سەر پیلا F.M .

١٩٩٣/٣/١٧ یەکیەتی نیشتمانی کوردستان و پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.Kلە ناوچەی بقاعی لوبنان رێککەووتن لەسەر دووبارە نەبوونەوەی شەڕی خۆکووژی لە نێوانیان لەباشووری کوردستانی ئازاد کراوو لە دوای راپەڕین لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٣/٣/٢٤ ڕژێمی بەعسی لە سووریا ، لە ڕێگەی سیخووڕەکانی بەندیخانەی حەسەکەی سووتاند ، ئەویش بە پیلانێکی شۆڤینیانە ، کە بووە هۆی شەهید کردنی ٧٢ هاووڵاتی کورد ، کە بە هۆی تاوانی ڕامیاری کورد زیندانی کرابوون لە وولاّتەکەدا .

١٩٩٣/٣/٢٥ کرواتو ئیسلامیەکان لەشاری نیورۆکی ئەمەریکا ، لەسەر هێلی – ڤانس/ئەوین– ڕێکەووتنی ئاشتیان مۆرکرد ، بەسەرپەرشتی ئەمەریکا ، ئەویش بەدابەشکردنی هەرێمی بۆسنە لەسەر بنەمای نژادی ، بەلاّم لەلایەنی سربی کە هێزەکانی سووپا دەسەلاّتی بە سەر ٧٠٪ خاکی بۆسنە دادەشکا و بەرێژەی٢٠٪ لەخاکی ژێر دەسەلاّتیان لەناوچەکە کشانەوە لە وولاّتەکەدا .

١٩٩٣/٣/٢٦ کۆچی دوایی نووسەرو چیرۆکنووس و شاعیری ناسراو – یوسف حەیدەری – جێگەی ئامارە پێکردنە کە مامۆستا یوسف حەیدەری فێرکەرێکی پەروەردەیی سەرکەوتوو چیرۆك نووسێکی دەست پێشخەربووە

لە سالّی شەستەکان چەندین بابەتی چیرۆکی و ئەدەبی لە رۆژنامەو گۆڤارەکانی ئەوکات بلاّوکردۆتەوە وەك – مەنارو بەیان و نور پێشکەوتن – لە سالّی ١٩٥٤ – کۆمەلّی کەرکوك – بە هاوکاری ئەد بیان و شاعیران –

قـەحتان هرمـزی و سـامی مـەحمود و ئـەنوەر غەسـانی و فـازل عـەزاوی و یوسـف سـەعید دامەزرانـد کـە دانیـشتنەکانی دامەزرانـدنی ئـەم کۆمەڵـە لـە یەکێك لە ماڵی شاعیرەکانی شاری کەرکوك بووە .

هـەروا چیرۆکەکانی وەرگێـردراون بـۆ زمانـەکانی ئینگلیـزی ز فەرەنـسی و ئـەلمانی و رۆمـانی و ئەسـپانی و رووسـی – کۆچـی دوایـی ئـەم نووسـەرە زیانێکی گەورە بوو لە بواری ئەدەب و رۆمان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٣/٤/٧ دامەزرانـدنی پـارتی – D.E.G – لـە باکووری کوردسـتانی داگیر کـراو لـە لایـەن رژێمـی تورکیـا لـە لایـەن– یەشـار کایـە–ی سـەرۆکی پەرلـەمانی کوردستان لە ئەوروپا.

١٩٩٣/٥/٣ لــە دوای شـەڕو پێکـدادانو گفتووگـۆی بـەردەوام لـە نێـوان حکوومـەتی ئەسیووبیاو بەرهەلستکارە ئەریتیریەکان ، بەیارمەتیو هاوکاری ڕێکخـراوی نەتــەوە یـەککگرتووەکانو وولاّتـانی جیهـانو عـەرەبی، ئەسـیووبیا دانـی تـەواوی بەکۆماری ئـەریتیریا نـا بەشێوەیەکی فـەرمی وەك دوو دەوڵـەتی دراوسێی سەربەخۆ لەهەرێمەکەدا .

ئەم کـارەش لـە شـاری – ئەسمـەر– ە ی پایتـەخت ئـەنجام درا ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٤٥٧,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاّتەکەی ، ٤,٥٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خـاکی وولاّتەکـەی ، ١٢٣,٣٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٩٨ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی . زیـاتر لـە ١٠ هۆزو تیرەی تیا نیشتەجێە لە وولاّتەکەدا .

١٩٩٣/٥/٨ یەکـەم گۆنگرەی نیشتمانی ئافرەتـان لـە باکووری کوردسـتان گرێـدرا ، کـە ١٩٥ نووێنەری هەڵبژێردراو بەشـداریان تێدا کـردو ڕۆڵـی گرنگـی هـەبوو بـە کاردانـــەوەی لەســـەرباری ئافرەتـــانو پەیوەندیـــەکان لـــە کوردســـتان و ناوچەکەدا .

١٩٩٣/٥/١٢ دامەزراندنی بنکەی ڕۆشنبیری – لالش– بۆ کوردە ئێزیدیەکان لە پارێزگای دهۆك لەلایەن حکوومەتی هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٣/٥/١٢ لە هەڵمـەتی هێزەکانی سـووپای ڕژێمـی بەناو ئیسلامی لـە ئێران نزیکـەی

١٠٠ هەزار سەربازی بە ٥٠٠ تانك لەسەر سنووری باشووری کوردستان و ئێـران مۆڵـداو ناوچـەکانی پێنجـوین و قـەلادزێی کـۆنترۆڵ کـرد ، ئـەویش لـەپێناو ئەنجامـدانی مەرامـە جیاجیاکـانی دژی کـوردو بنکـەو بارەگاکـانی پـارتی دیمــوکراتی کوردســتانی رۆژ هــەڵات لــە هــەرێمی باشــووری کوردستان.

١٩٩٣/٥/٢٤ گــەلی ئـەریتیریا لـە ڕاپرســی گـشتی ڕازیبـوونی خـۆی بەدەنگـدان بـۆ سـەربەخۆیی ئـەریتیریا ڕاگەیانـدو کۆمـاری ئەسـیووبیاش دانـی تـەواوی بەئەریتیریا نا سەرەڕای کێشەو ململانێی سنووری لە نێوانیان لە ناوچەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٣/٦/٨ گرێدانی کۆبوونەوە لە نێوان وەزیرەکانی دەرەوەی سووریاو تورکیاو ئێران ، لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا ، بە هۆی مەترسی لە دوا ڕۆژی دەسـەڵاتی وولاتـەکانیان ، بـە هـۆی لکێنـدراوی کـوردو خـاکی کوردسـتان بەوولاتەکانیان بەزۆری زۆردارو بێ ڕەزامەندی گەلی کوردو بارودۆخی ئەو کات ، بەپێی پەیمانی لۆزان لە ٢٤/٧/ ١٩٢٣ ی مۆرکراو لە لایەن وولاّتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی بەریتانیا .

١٩٩٣/٦/٢٤ کوردە پەنابەرەکانی باکووری کوردستان لەهەندەران هێرشیان کردە سەر بالوێزخانـەو دامـەزراوەکانی ڕژێمـی تورکیـا لـە ئـەوروپا ، بـە تایبـەتی لەئەلمانیا ، کە لە ئەنجام ١٥ تورك دەستگیر کران بۆ تاوانبار کردنی ڕژێمی تورکیا.

١٩٩٣/٦/٢٧ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا ٢٣ مووشەکی تۆماهوکی هاوێشتە بارەگای موخابـەڕاتی گـشتی ئێـراق لـە شـاری بەغـدا ، ئـەویش بەپەرچـدانەوەی ڕاسـتەوخۆ لـە دوای هـەوڵی تیرۆرکردنـی جـۆرج بۆشـی بـاوك لـە شـاری کووێتی پایتەختی وولاّتی کووێت ، کە بووە هۆی کووشتنی شەش کەس لەکارەکدا .

١٩٩٣/٦/٣٠ دامەزرانـدنی پـارتی کۆمۆنیـستی کوردسـتان ڕاگەیەنـدرا... شـایانی باسـە بەرلەو مێژووەو بەرلەڕاگەیاندنی پارتی کۆمۆنیستی کوردستان، کە لیژنـەی هەرێمی پـارتی کۆمۆنیـستی ئێراق بوو، واتـە ئـەم لیژنەیـە تایبـەت بوو بە

هەرێمی باشووری کوردستان .

بەڵام بەهۆی بارودۆخی ئێراق و پەیوەندی لە نێوان هەرێمی باشووری کوردستان و دەسەڵاتی ناوەندی ئەوکاتی ئێراق.

١٩٩٣/٨/٥ تیرۆر کردنی مامۆستا مەلا عەبدولرەحمان قادر لە شاری هەولێر لەلایەن چەند کەسێکی دەروون لاوازو تاوانبار... شایانی باسە کە مامۆستا سەرۆکی یەکیەتی زانایانی ئاینی ئیسلامی کوردستان بوو لەهەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٣/٩/١ کۆری دیالۆکی عەرەبی ئەوروپی لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن بەسترا... کە ئەمیر حەسەن کوری تەلال لەو کۆبوونەوە کە گوتی:-

ئەوروپا تەماشای باکووری ئەفریکیا دەکات لە ئیسلام و هەرسی گۆرینی دیموکراتی تیا دەکرێت و وولاتانی کەنەداو هەرس پێ هێنانی ئابووری دەکات و شام دوورگەیەکی ئیسرائیلیە.

١٩٩٣/٩/٢ بە هۆی لیککشانی دەریا لە ئەندۆنیسیا ، کە بووە هۆی ڕوودانی گومەلەرزەی زەوی لە هەرێمی تسۆنامی لە نیکاراگوا ، کە بەرزی شەپۆلەکانی گەیشتە ١٠ مەترو بووە هۆی گیان لەدەست دانی زیاتر لە ١٧٠ هاووڵاتی نیکاراگواو وێران کردنی بەدەیان خانوو وکێڵگەی کشتووکاڵی و دەزگا میریەکان و دەر بەدەر بوونی بە دەیا خێزان لە ئەندۆنیسیا و ناوچەکەدا .

١٩٩٣/٩/١٣ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی ماف ئۆتۆنۆمی لە نێوان حکوومەتی ئیسرائیل و ڕێکخراوی ڕزگاری فەلەستین لە شاری واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریکا ، ئەویش لەپێناوچارەسەر کردنی کێشە هەڵواسراوەکان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٣/٩/٢٨ لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەگەری لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا ژمارەیەکی زۆر لە ڕۆژنامەنووسان و پەیامنێرانی ئاژانسەکانی جیهانی و ڕادیۆو تەلەفزیۆنەکان ئامادەی بوون ، ئەویش لە سەر پەیوەندی نێوان پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.K و ڕژێمی بەعسی لە سووریای داگیرکەر ، ئەوەی ڕاگەیاند کە پارێزگای ئەسکەندەرۆنە بەشێکی خاکی

سووریایەو تورکیا داگیری کردووە.

بەلام لە ڕاستیدا پارێزگای ئەسکەندەڕۆنە نەخاکی تورکیاو نەخاکی سووریایە ، بەڵکوو خاکی کوردستانەو داگیر کراوە بە زۆری زۆردار بەپێی پەیمانە جۆراو جۆرەکانی وولاتانی هاوپەیمان بەسەرکردایەتی بەریتانیا بەتایبەتی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ لە جیهاندا .

١٩٩٣/١٠/١ دوای تیرۆرکردنی دەیان نەیاری یەکتری ، هێزەکانی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان هێرشیان کردە سەر بارەگاکانی بزووتنەوەی ئیسلامی لە هەولێر . کە لە ئەنجامدا زیاتر لە

٧٠ کەس لە هەردوو لادا کوژران ، دوای ئەوەش لە ١٢/١ی هەمان ساڵ لە هێرشێکی نێوان یەکیەتی و ئیسلامیدا دیسان دەیان کەس لە هەردوولادا کوژران .

دوای ئەوەش یەکیەتی نیشتیمانی لە ١٩٩٣/١٢/٢٨ هەژدە ئەندامی پارتی ئیسلامی بەدیل گرت ودوایی گوللە بارانیان کردن و ئیسلامەکانیش لە شاری هەولێر نۆ پێشمەرگەی یەکیەتی گرت و لووت و گوێیان برین ... ئەم کردەوانەش بووە هۆی دروست بوونی دڵگرانی جەماوەری کوردستان هەتا ئەندامانی ئەو پارتانە لە گۆڕەپانەکەدا .

دوای ئەم هەموو کارەسات و کێشەو ململانێیە ، یەکەم شەڕلە نێوان پارتی و یەکیەتی دوای ڕاپەڕین لە مانگی /١٩٩٤/٣ ڕوویداو بووە هۆکاری دەست پێکردنی شەڕی خوێناوی سەختی نێوان پارتی و یەکیەتی لە ١٩٩٤/٥/١ ، بەردەوام بوونی لە خوولە جیاجیاکان تاکوو ١٩٩٨/٩/١٧ بە مۆرکردنی ناچارکراو بەناوی ڕێکەوتنامەی واشنتۆن لە ئەمەریکادا.

دوای ئەوەش باری نە شەڕو نە ئاشتی دەستی پێکرد تاکوو ئێستاش تەنیا سێ خاڵی گرنگ ئەو پارتە کۆیان کردوونەتەوە ئەویش یەکەم :- سامان و پوول و پارە . دووەم :- کورسی و دەسەلات . سێیەم :- دابەشی

داهات .

ئەگینا پارتی و یەکیەتی ناگەنە ئەو رۆژەی هەموو کێشەکانی نێوان خۆیان بەلاوە بنێن و روو لەخزمەتی گەل ونیشتیمان بکەن بە بەرەو هەژار بوونی خۆیـان و دەوڵەمەنـدکردنی گـەلی کوردسـتان لـە پێنـاو پاراسـتن و سەقامگیرکردنی ئاسایشی نەتەوەو نیشتیمان .

١٩٩٣/١٠/٦ تـەرمی بـارزانی نـەمرو ئیـدریس بـارزانی لەشـاری شـنۆ لـە ڕۆژهـەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ئێران ، لە ڕێوو ڕەسمێکی مەزن و ڕێـز لێنـانێکی نەتەوایـەتی لەلایـەن گـەلی کـوردو سـەرکردایەتی کـورد هێنرایـەوە خـاکی دایـك ، کـە باشـووری کوردسـتانی لکێنـراو بـە ئێراقـە ، لـەپێناو بـەخاك سـپاردنیان لـەخاکی دایـك لـە دەڤـەری بـارزان لـە هـەرێمی باشووری کوردستاندا.

١٩٩٣/١٠/٨ لـەدوای گەڕاندنـەوەی تـەرمی هـەردوو سـەرکردەی کـورد بـارزانی نـەمرو ئیـدریس بـارزانی لـە ڕێـورەسمێکی بێ وێنـە لەلایـەن سـەرکردایەتی کـوردو گەلی کورد بەخاکی کوردستان سپێردران لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٣/ ١٠/١٥ سەرۆکی ئەمەریکای پێشوو- فریدریك دیکاریك- و سـەرکردەی کۆنگرەی نیشتمانی ئەفریکیا - نلسۆن ماندێلا- خەلاتی نۆبلی ئاشتیان پێ بەخشرا ، ئەویش بە هۆی ڕۆلی گرنگیان لە پێناو نەهێشتنی بیری ڕەگەز پەرستی لە باشووری ئەفریکیاو جیهاندا .

١٩٩٣/١٠/١٨ دەرکردنـی یاسـای کـارکردنی پارتـە ڕامیـاری و نەتـەوەیی و کۆمەلایـەتی و زانستی ، لـە باشـووری کوردسـتان بـە ژمـارە ١٩٩٣/١٧ لەلایـەن پەرلـەمانی کوردسـتان ، لـەپێناو خـەباتی هاوبەشـی پارتـە کوردسـتانیەکان و بـەرەو گەیشتن بەئامانجە بەرزەکانی گەل و نیشتمان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٣/١٠/١٩ ئـافرەتی نـاوداری جیهـانی و بنەماڵـە دیمـوکراتی خوازەکـەی خـاتوو بنـازیر بۆتۆی کچی سەرۆك کۆماری پاکستانی پێشوو زولفەقار عەلی بۆتۆ ، کە بە نژاد کوردن و بە زمانی خۆی لـە لێدوانێکی تەلەفزیۆنیدا دانـی بـەو ڕاستیە ناو بۆ یەکەم جار لە مێژووی پاکستان پۆستی سەرەك وەزیرانی پاکستان بگرتە دەست بەلێهاتوویی و شۆڕشگێری بنەماڵەکەیان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٣/١٠/٣١ کۆچی دوایـی هونەرمەنـدو ئەکتـەری نـاوداری ئیتـالی و جیهـان- فیـدریکۆ فیللینی- لەشاری ڕۆمای پایتەختی ئیتالیا.

١٩٩٣/١١/٢ بەرپرسی دۆسیەی ئێراق لە وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا خاتوو- كاترین رۆیاڵ- سەردانی هەرێمی باشووری كوردستانی كردو چاوی كەووت بە سەرۆكی پەرلەمان و ئەندامەكانی پەرلەمان ، لەپێناو گۆڕینەوەی زانیاری لە نێوان هەردوولاو لێك تێگەیشتن لەباری كوردو دەسەڵات و پەیوەندی لەناوچەو هەرێمەكە و جیهاندا .

١٩٩٣/١١/٩ ئەندامانی پەرلەمانی كۆماری جۆرجیا - جاسمی وەزیرو ، جەلال جەمیل - سەردانی هەرێمی باشووری كوردستانیان كردو لەگەڵ سەرۆك و ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان گفتووگۆی لێك تێگەیشتنیان ئەنجامدا لەهەولێری پایتەخت لە هەرێمەكەدا .

١٩٩٣/١١/١٨ بەبۆنەی تێپەربوونی ٢٠٠ ساڵ بە سەركردنەوەی مۆزەخانەی - لۆڤەر - لە پاریسی پایتەختی فەرەنسا ... سەرەك میتران بەم بۆنە هۆڵێكی كردەووە بەناوی - ریشیللۆ - بە تەنیا ئەو هۆڵە بەقەد مۆزەخانەی دورسی فەرەنسیە ... كە نزیكەی ١٥٠٠ كارمەندو كرێكار لەو مۆزەخانەیەدا كاردەكەن و ساڵانەش زیاتر لە ٥,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن كەس سەردانی ئەو مۆزەخانەیە دەكەن .
جێگەی روونكردنەوەیە كە - مۆزەخانەی لۆڤەر - ناوێكەو لەجیهانی رۆشنبیری جیهاندا دەنگدانەوەیەكی تایبەتی خۆی هەیە ... هەر پێشەنگایەكی تێدابكرێتەوە ... بایەخی تایبەتی بەخۆوە دەگرێت ...ئەمەش یەكگرتنەوەی شوێن و سەردەم . بە تایبەتی كە مۆزەخانەی - لۆڤەری - بە ناوبانگ لە وولاتێكی بەناو بانگ لە شارستانیەتی وەك شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا .
كە چەند هەفتەیەكە دەرگاكانی بۆ جەماوەرو گەشتیاران خستۆتە سەر پشت . ئەویش بەلەباوەش گرتنی پێشانگایەكی تاك لە جیهان ، كە یەكەمین جارە سەبارەت بە شاری بابل لە فەرەنسا دەگەرێتەوە كە زیاتر لە ٤٠٠ پارچە كەل و پەلی ئاسەواری زۆر بە نرخ و تاك لە مۆزەخانەی رۆژهەلاتی نزیكەوە لە شاری بەرلین ، هەروا لە مۆزەخانەی لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا كە لە ناو مۆزەخانە پارێزراوون لە وولاتەكەدا

هەروا بابل بەدووری زیاتر لە ١٠٠ کیلۆمەتر لەباشووری شاری بەغدای پایتەختی ئێستای ئێراقەو پارێزگای - حلە - ی پێ دەگوترێ ... کە تەمەنی دەسەلآتەکانە لە بابل دا بۆ ٥٠٠٠ هەزار ساڵ بەر لەئێستا دەگەرێتەوە .

جالێرەدا ... لۆڤەر شوێنی نیشتەجێی فەرمی پاشا - چارلزی پێنجەم - بووە ، کە خەندەقێك و شوورەیەکن بەلای دەرەوەی قەڵاکە دروستکرد ... هەروا کتێبخانە بە ناوبانگەکەی خۆیشی لە ناو یەکێك لە قووللەکانی ئەم قەڵایە دروستکرد ... دوای ئەوە - فرانسوای یەکەم - چەند گۆرانکاریەکی گرنگی لەم قەڵایەدا ئەنجامدا ... کاتێ لەساڵی ١٥٤٦ دا کاری سەرپەرشتیاری بەئەندازیاری بیناسازی - بێرلیسکۆت - سپارد . هەروا لەسەردەمی پاشا - هنری دووەم - و - چارلزی نۆیەم - و - هنری سێیەمدا - کاری نۆژەنکردنەوە دەستی پێکرد لەهەردوولای رۆژئاواو باشووری قەڵاکە.

دوای چەند ساڵێك - کاترین دومید یسی , لە ساڵی ١٥٧٠ داوای لەئەندازیار - فلیپێرت دیلۆرم - کرد کە کۆشکێکی نوێ لەناوچەی - سابلۆنێر - ی بۆ دروست بکات کە ٥٠٠ مەتر لەکۆشکی لۆڤەری کۆن

دووربوو ... کەچی لەبەدبەختی کاترین دروستکردنی کۆشکەکە لەساڵی ١٥٧٢ راوەستا .

بەڵام کاترین داڵانێکی بەدرێژایی رووباری – سین – دروستکرد کە لۆڤەری کـۆن و کۆشـکی تـۆیلری بەیەکـەوە بەسـتاوە ... کـاری ئـەو پرۆژەیـەش لەسەردەمی هنری چوارەم تـەواوکراو هۆڵێکیشی بەناوی فلۆر بۆ زیادکرا ... بەڵام بەکۆچی دوایی لەساڵی ١٦١٠ دا کارەکە وەستا .

ئا بەم جۆرە ووردە کاریەکانی مێژووی ئەم مۆزەخانەیەی لۆڤەر، ئەوکاتە زیاتر بەرچاوو بەرجەستە بوو. کە فرانسوای یەکەم دوازدە تابلۆی هونەری ئیتـالی کـۆکردەووەو لـەوێی دانـان ... ئـیتر ئـەم مۆزەخانەیـە لـەتابلۆ بەرەو دەوڵەمەندی هەنگاوی دەنا کەلەسەردەمی – لویسی سیانزەهەم – ژمارەی تابلۆکان گەیشتە ٢٠٠ تابلۆ لە مۆزەخانەکەدا .

بەڵام ئەم مۆزەخانەیە زیاتر بۆ چێژ وەرگرتن و تایبەت بوو بۆ پاشا و میرو دەست و پێوەندەکان تا هەڵگیرسانی شۆرشی فەرەنسا لەساڵی ١٧٨٦ دا ... لەسـەردەمی نـاپلیۆن ئـەو مۆزەخانەیـە زۆر زیـاتر دەوڵەمەندبوو ...بەڵام لــەدوای ســاڵی ١٨١٥ تابلۆکــانی نــاو مۆزەخانەکــە بــۆ ووڵاتــەکانیان گەراندەووە .

بـە تایبـەتی لـەدوای شـەڕی واترلـوودا ، مۆزەخانـەی لۆڤـەر تـەنیا بـۆ پاراسـتنی شـتە کۆنینـەکان و تابلۆکـانی هونـەری نـین ، بـەڵکوو بە دەیـا چالاکی هونەری تیا ئەنجام دەدرێت .

دوای ئەوە ئەو مۆزەخانەیە لە ساڵی ١٨٤٨ خاوەنداریەتەکەی بۆ دەوڵـەت گەرایـەووەو بـوودژەی تایبـەتی بـۆ تـەرخان دەکـرا لەلایـەن حکومـەتی فەرەنـسا ، کـە ئـەمرۆ ئـەم مۆزەخانەیـە زیـاتر لـە ٣٠٠,٠٠٠ هـەزار پارچـە کـاری هونــەری و کەلوپــەلی نایــاب و دەگمــەن بــەخۆوە دەگرێــت ... لــە ووڵاتەکەو جیهاندا.

سەرچاوە:- گۆڤاری – دوبەی رۆشنبیری – ژمارە /٣٦ مایسی /٢٠٠٨ .

١٩٩٣/١١/٢٦ ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق ، ڕاسـتەوخۆو بـەبێ مـەرج ڕەزامەنـدی لەسـەر بڕیاری/ ٧١٥ ی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان– ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەووڵەتی– کرد ، لە بارەی چاودێری کردنی چەکە هەمە جۆرەکانی

ئێراق ، بەتایبەتی چەکە کۆکوژیەکان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٣/١١/٢٦ حکوومەتی ئەڵمانیای فیدرال بەشێووەیەکی فەرمی چالاکیەکانی پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.K ی قەدەخە کرد ، لەگەڵ ڕێکخراوەکانی سەر بەو ڕێکخراوەیە ، کە ٣٥ ڕێکخراو بوون ، کە ئەمەش بووە هۆی توندی جمووجۆڵی پارتی کرێکاران لە باکووری کوردستان لە نێوان پەناهەندەکانو دەسەڵاتی ئەڵمانیا.

١٩٩٣/١٢/١٢ لە دوای هەرەس هێنانی یەکیەتی سۆڤیەتو جیابوونەوەی کۆمارە جیاجیاکانی کە یەکیەتی سۆڤیەتی لێ پێك هاتبوو ، دەستووری نوێی ڕووسیای یەکگرتووی نوێی ڕاگەیاند ، کە زۆربەی دەسەڵاتەکانی بە سەرەك کۆماری ڕووسیا دەداو سەربەخۆی تەواوی لەپەلەمان هەیە بۆ بەکار هێنانی تەواوی دەسەڵاتی تاکڕەوی لە وولاتەکەدا.

١٩٩٣/١٢/١٥ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی بازرگانیو ئابووری لە نێوان وولاتانی توانادرای ئابووری لە ئەورووپا بەناوی – وتۆ- لە شاری واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریکا ، ئەویش لە پێناو پاراستنو بەرزکردنەوەی بەرژەوەندیەکانیان لە جیهاندا .

١٩٩٣/١٢/١٥ مۆرکردنی ڕێکەووتنی ئاشتی لەنێوان ئیرلەنداو بەریتانیا لەسەر نەخشەی فراوانکردن ، لەپێناو ئاشتی کە کێشەی ئیرلەندای باکوور کۆتایی پێ بێت لە وولاتەکەدا.

١٩٩٣/١٢/٢٧ هێرشی پێشمەرگەکانی یەکیەتی نیشتمانی کوردستان بۆسەر بنکەی سەرەکی بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان ، لە گوندی بێتوواتەی دەشتی بیتوێنی سەر بە قەزای ڕانیە لە باشووری کوردستان ، کەبووە هۆی دەستگیر کردنی ، شێخ عوسمان عەبدولعەزیز ، ڕابەری بزووتنەوەکەو کووژرانی بەدەیا لە چەکدارو لایەنگرانی بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان لە دەڤەرەکەدا .

١٩٩٤

١٩٩٤/١/٢ کۆمەڵێك لە توندڕەوە شۆڤینیەکانی تورك ، لە وولاتی بەلژیکا هێرشیان کردە سەر ئاوارە کوردەکان ، بەشێووەیەکی نامرۆڤانە بە ئامۆژگاری ڕژێمی

تورکیا ، کە هەردوو لایەنی کوردو تورك دانیشتووانی پەنابەری بەلـژیکا بوون لە وولاتەکەدا .

١٩٩٤/١/٢ ڕێکخراوی زایاتێستای ڕزگاریخوازی نیشتمانی دژ بەحکوومەتی مەکسیك ، شالاویان کردە سەر حکوومەت بەجێ بەجێکردنی داواکانیان لە وولاتەکەدا.

١٩٩٤/١/٥ کەسایەتی ڕامیاری ناوداری بەریتانی- ژڤری ئارگەر- بەنووێنەرایەتی سەرەك وەزیرانی بەریتانیا - تۆنی بلێر - سەردانی باشووری کوردستانی کردو لەلایەن بەرپرسانی هەرێمی کوردستان پێشوازی لێکرا لە شاری هەولێری پایتەخت لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٤/١/٨ ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق- ڕەحیم عەجینە- لەچاوپێکەووتنێك لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا گوتی:- گفتووگۆی نێوان پارتی کۆمۆنیستی ئێراقو پارتی بەعس لە ئێراق ، بەر لەکودتای ١٩٦٨ دەستی پێکردبوو . کە سەرەك کۆمار ئەحمەد حسن بەکرو سەرکردەی کۆمۆنیستی موکەرەم تاڵەبانی داوای هاوپەیمانیان لە نێوان کۆمۆنیستەکان و بەعسیەکان کرد لەپێناو وەرگرتنی دەسەڵات.
بەڵام کۆمۆنیستەکان ئەو پێشنیارەیان ڕەتکردەوە ، هەروا دوای ١٧/ ٧و بەر لە ١٩٦٨/٧/٣٠ ئەحمەد حەسەن بەکرو عەبدوڵڵا سەلوم سامرائی ڕەوان کران بۆ چاوپێکەووتن لەگەڵ ئەندامانی لیژنەی ناوەندی پارتی کۆمۆنیست ، ئەویش ماجد عەبدولرەزا بوو بە داوای گفووگۆیان کرد ، بەڵام سەرکەوتوو نەبوو لە ئنجامی بیروو بۆچوونی جیاوازیان .

١٩٩٤/٢/٣ نووسراوی پارێزگای مووسڵ بە ژمارە/٩٨٢١ بۆسەرکردایەتی لقەکانی پارتی بەعسی لە پارێزگای مووسڵ و دهۆك و هەولێری ناردووە لە ژێرناوی - گەشەپێدانی تەوەری موسڵ- شیخان- بۆجیاکردنەوەی ١٨٢٩ پارچە زەوی نیشتەجێ بوون لەناوەندی قەزای شێخان لە هەرێمی باشووری کوردستان بۆ عەرەبە هاوردەکان... ؟...!.

١٩٩٤/٢/٢٣ لەدوای ئەو کێشەو ململانێیە توندو تیژەی نێوان پێکهاتەی نەتەوەیی ، بەتایبەتی ئاینی لە ئەنجام ئیسلامەکانو کرواتەکان گەیشتنە ڕێکەووتنی

وەستانی شەڕی نژادیو ڕەگەزی لە نێوانیان کە زیانو زەرەرێکی زۆریان پێکەووت لە وولاتەکەدا .

١٩٩٤/٢/٢٧ کۆچی دوایی شاعیرو رۆمانووسی گەلی کورد مامۆستا -عەلی محەمەد حاجی مستەفا قوربانی - ناسراو بە - مەدهۆش - لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان لە تەمەنی ٧٥ساڵیدا .

شایانی باسە ئەم شاعیرە لە ساڵی ١٩١٩ لە شاری سلێمانی چاوی بەجیهان هەڵهێناوە.

خوێندنی بنچینەییەکانی لەشاری سلێمانی تەواوکردووە ... لە ساڵی ١٩٣٩ دەست بەشیعر نووسین و رۆمانووسی کردووەو لە ژیانی خۆی لە کارەکانی بەردەوام بووە کە خاوەنی هەشت بەرهەمی نایابی بەرچاو بووە کە بۆتە مایەی دڵخۆشکەری گەلی کوردستان .

١٩٩٤/٣/٢ لەدوای کێشەو گیرووگرفتێکی زۆر لەنێوان ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی زاپاتیستاو حکوومەتی مەکسیك ، رێکەووتنی ئاشتیان مۆر کرد لەوولاتەکەیاندا.

١٩٩٤/٣/١٨ لەدوای کێشەو ململانێیەکی زۆر، لە ئەنجام گەڕانەوە بۆ سەرمێزی گفتووگۆ لە ئاکام کرواتیەکانو ئیسلامەکان یەکیەتی کرواتیان پێکهێنا بەرژێمی یەکیەتی کۆنفدراڵی لەبۆستەدا.

١٩٩٤/٣/١٩ بۆ یەکەم جار لە مێژووی باکووری کوردستان دەسەلاتی تورك دان بنێ بە جەژنی نەورۆز ، کە لە زۆربەی شارەکانی باکووری کوردستانی ژێر دەسەلاتی تورکیا ، ئاگری نەورۆزیان کردەوەو جەژنە پیرۆزەیان لە یەکتر دەکرد بەجلو بەرگی کوردیو گۆرانی کوردیو شاییو زەماوەندی رەسەنی کورد لە هەرێمی باکووری کوردستان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٣/٢٠ کردنەوەی بەشی کوردی لە tv کەنەدا بۆ ماوەی ٤٥ سات تاکوو ئێستاش بەردەوامە لەپەخشی پرۆگرامەکانی لەولاتەکەدا . کە ئەمەش کاریگەری هەیە لە سەر ناساندنی کورد لەو ولاتە لە هەموو لایەنە جۆراو جۆرەکانی بوونی کورد لەم ولاتەدا.

١٩٩٤/٣/٢٤ حکوومەتی ئەلمانیا بەهۆی پالەپەستۆ خستنە سەری لەلایەن رژێمی تورکیا ، بڕیاری دژ بەکوردە پەنا بەرەکانی دەرکرد بەرامبەر بەو کەسانەی کە چالاکی پارتایەتیو نەتەوەیی ئەنجام دەدەن لە وولاتەکەدا .

١٩٩٤/٤/٦ سەرۆکەکانی کۆماری ڕوانداو بۆرەندی - هابیاریو ، نتابامیرا- لە کارەساتی کەووتنە خووارەوەی فڕۆکە تایبەتیەکەیان ، گیانیان لەدەستدا ، کە کارێکی ئەنجامدەر بوو لەلایەن هێزەکانی تیرەی هۆتۆ کە ڕواندا مێژوییەکی پڕ لەکارەساتو گیروو گرفتو ململانێی هەبووە لە وولاتەکە و ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٤/٢٥ دامەزراندنی کۆمەڵەی پەیوەندی نێوودەوولەتی لەبارەی باری بۆسنە ، کەپێکهاتبوو لەئەمەریکاو ڕووسیا و ئەلمانیاو بەریتانیاو فەڕەنسا ، کە لەکۆتایی گفتوو گۆکانیاندا گەیشتن بە بڕیاردانی هێلی ئاشتی ، ئەویش بە دابەشکردنی خاکی بۆسنە بەم شێووەیە کە- ٥١٪ لەخاکی یەکێتی کروات - ئیسلام ٤٩٪ . و ئەم ڕێکەووتنەش سەرکەووتنی بەدەست هێنا ، کەبووە هۆی ئەوەی لە ١٢/٣١ی هەمان ساڵ بەراگەیاندنی وەستانی شەڕ بەپێێ ڕێکەووتننامەکەو چارەسەرکردنی کێشە هەڵوواسراوەکان لە وولاتەکەو ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٥/١ بە هۆی بەرژەوەندی تایبەتی دەسەلاتو سامانو بیروو بۆچوون سەرەتای دەست پێکردنی شەڕی یەکەمی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستانو یەکیەتی نیشتمانی کوردستان دەستی پێکرد ، کە هۆکاری هەڵگیرسانی سەرچاوەکەی لە شارۆچکەی قەلادزێ بوو ، ئەویش لە سەر سامان . ئەمەش لەدوای ڕاپەرینە مەزنەکەی بەهاری/ ١٩٩١ و بووە هۆی بەرەودابەشکردنی باشووری کوردستان بەدوو ئیدارەی دژ بەیەکترو لەتکردن لە هەرێمی باشووری کوردستاندا ...؟...!.

١٩٩٤/٥/٦ لـەدوای هـەوڵ و تەقەلایـەکی زۆر لـە نێـوان حکوومـەتی کۆمـاری مۆڵـداڤیاو کۆمـاری ڕۆمانیـا ، ئـەویش لـەپێناو یـەکگرتنی هـەردوو وولاّت ، بـەلاّم گفتووگۆیەکیان هەرسیان پێهێنرا .

هۆکارەکـەش کـە گـەلاّنی مۆلـداڤیا لـە ڕاپرسـی گشتی ڕەزامەندیان لەسـەر یەکگرتنی هەردوو کۆمار نەکرد ، لەپێناو بوونیان بەیەك کۆماری یەکگرتوو لەناوچەکەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٤/٥/٧ نووسـراوی پارێزگـای موسـلّ- نەینـەوا- بـەژمارە/٢٨٦٨ بەپـشت بەسـتن بەنووسراوی لێژنەی باکوور بە ژمارە/٥٧٠ لە٢٧/٤/١٩٩٤ تەوەری موسلّ - شێخان لەهەرێمی باشووری کوردستان دەست نیشان دەکات ، کە- یەکێکە لـەو تـەوەرە گرنگانـەی داواکراوەو پرۆسـەی بەعـەرەبکردن دەیانگرێتـەوە ، لەبـەر ئـەوە دەبێ هـەموو کاتێـك بەچڕی عـەرەبی لێنیـشتەجێ بکرێـت لـە ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٥/٨ ڕێکخـراوی - I.N.C- هەلـسا بـە ناوبـژیووانی کـردن لـەنێوان پـارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان لە هەرێمی باشوری کوردستان ، کە لێژنەیەکی پێك هێنا لە پێنـاو ئارام کردنـەوەی بارو دۆخی شـەڕو هـەرێمی کوردسـتان ، کـە کـۆنترۆل کردنـی تـەواوی کارەکـانی گرتـە دەست ، بەلاّم شەڕی خۆکووژی دژ بەمافە بالاّکانی کوردو کوردستان هـەر بەردەوام بوو لەدوای ڕاپەڕین لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٤/٥/١٧ هێزەکـانی ئاسمـانی سـەربازی ڕژێمـی تورکیـا ناوچـەکانی شارۆچـکەی قەلادزێی لە هەرێمی باشووری کوردستان بۆردومان کرد ، بۆ لـەناو بردنـی بنکەو بارەگاکانی پارتی کرێکارانی کوردستان P. K.K کە لەو کاتە شـەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی و یەکیەتی بەردەوام بوو گەرچی دەبوایە...؟...!.

١٩٩٤/٥/١٧ ئەنجوومـەنی ئاسایـشی ڕێکخـراوی نەتـەوە یـەکگرتووەکان بڕیـاری ژمـارە /٩١٨ ی دەرکرد ، ئەویش بەقەدەخە کردنی داهاتی چەك بۆ دەسەلاّتدارانی ڕوانـدا ، هـەروا دادگـای نێوودەوولـەتی دامەزرانـد بـۆ دادگـایی کردنـی تاوانبارنی بە کۆمەڵ کووژی وجەنگ لەناوچەو هەرێم و جیهاندا .

١٩٩٤/٦/١١ بلاّوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری رامان ، لە لایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری

حکوومـەتی هـەرێمی کوردسـتان لـە پارێزگـای هـەولێر لـە هاوینـە هـەواری سـەلاحەدین ... کە یەکـەم ژمـارەی لەچاپخانەی شـەریعە لـە شـاری دهـۆك بەچاپگەیەندرا بەسەر نووسـەری ئازاد هەبدولواحد لـە هـەرێمی باشـووری کوردستان .

١٩٩٤/٧/٨ کۆچـی دوایـی سـەرۆکی کۆریـای بـاکوورو سـکرتێری یەکـەمی لێژنـەی ناوەنـدی پـارتی کۆمۆنیـستی کۆریـا– کـیم ئیـل سـۆنگ– کـە لـە خێزانێکـی هەژار لەدایك بووەو گەیشتە ئەو پلەو پایە بەرزە لە وولاتەکەیدا لـە جیهانـدا .

١٩٩٤/٧/٢٢ بەیارمـەتی و هاوکـاری خـاتوو دانیـال مـیتران رێکـەووتن لـە نێـوان پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و یەکیـەتی نیـشتمانی کوردسـتان مـۆر کـرا بـەهۆی بـەردەوامی شـەڕی خۆکـووژی لـە باشـووری کوردسـتان لـە دوای ڕاپەڕینـە مەزنەکەی گەلی کورد لە سالّی/ ١٩٩١ لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٤/٧/٢٣ لـە دوای بـوونی گامبیـا بـە وولاتێکـی کۆمـاری و وەرگرتنـی پۆسـتی سـەرەك کۆمـار لـە لایـەن داودا چـاوارِاو بـەردەوام بـوو لەپۆسـتی سـەرەك کۆمـار لـە ڕێگەی هەلبژاردن ... بەلاّم لە ڕێگەی کودەتای سـەربازی لـە دەسـەلاّت لابـرا ، کە ماوەی ٢٤ سالّ دەسەلاّتدار بوو لە سەر وولاتەکەدا.

١٩٩٤/٨/١٨ کۆچی دوایی هونەرمەندی نیگارکێشی ریالیزمی سـەرەتایی – ئەسـکەندەر عوسمان – لە شاری هـەولێر لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان ... شـایانی باسـە ئـەم هونەرمەنـدە لـە هـاوینی سـالّی ١٩٣٨ لـە گـەرەکی سـەعدوناوەی شـاری هـەولێر چـاوی بـە جیهـان هـەلّهێناوە ، هـەر لـە شـاری هـەولێر قۆناخەکانی خوێندنی لە سالّی ١٩٦١ تەواوکردووە .

دوای ئـەوە بـە پلـەی مامۆسـتا بـەردەوام بـووە لـە کـارە هونەریـەکانی تـاکوو کۆچـی دوایـی کـردووەو منداڵەکانیشی بـەردەوامن لـەم کـارە هونەریانـەدا ، وەك بـەردەوامی لـەکاروانی هونـەری نیگارکێشی و وێنەکێشی لـە هـەرێمی باشووری کوردستان .

لـە ١٩٩٤/٩/١٨ کردنـەوەی وێـستگەی مـۆلّتی کـۆلّتی ئـەلمّانیا ، کـە بەشـی کوردی دەست پێکرد کە پرۆگرامەکانی لە بارەی ڕەوشـی ئـاوارە بوونـەو لـە

کارەکانی بەردەوامە .

١٩٩٤/٨/٢١ گرێدانی کۆبوونەوەی وەزیرەکانی دەرەوەی ، ئێراق و ئێران و سووریا لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا ، بە پشتگیری کردن لە یەکپارچەیی خاکی ئێراق و ئاڵۆز کردنی باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد و دەسەلاتەکەی ، بەهۆی شەڕی خۆکووژی و زیاتر دەست تێوەردان لە پێناو هەرەس پێهێنانی ئەو ئەزموونەی کە لە باشووری کوردستان هاتۆتە کایەوە بەلام کورد...؟...!.

١٩٩٤/٨/٢١ هێزەکانی سووپای ئێرلەندا وەستانی شەڕی یەک لایەنەی لەگەڵ دەسەلاتدارانی سووپای بەریتانیا ڕاگەیاند ، بەڵام بێ سوود بوو کە بووە هۆی زیاتر لە ئاژاوەو پێکدادان تاکوو مانگی/ ١٩٩٧/٧ کە دووبارە وەستانی شەڕ ڕاگەیەندراودەستکرا بە گفتووگۆی نێوان بەرپرسانی ئێرلەنداو حکوومەتی بەریتانیا .

١٩٩٤/٩/٢١ کۆمەڵەی نیشتمانی کەمبۆدیا دەستووری نوێی کۆماری ڕاگەیاند بە گەڕانەوەی سیهارنۆك ، بە بوونی بە شانشین لەسەر وولاتی کەمبۆدیا لەدوای خەبات و قوربانیەکی بێ وێنە لە پێناو ژیانی ئاسوودەیی و ئارامی وولاتەکەو بەرەو پێش بردنی لەهەموو بوارەکاندا.

١٩٩٤/١٠/١٠ کۆچی دوایی هونەرمەندو شۆڕشگێڕی بەناوبانگی کورد لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ڕژێمی تورکیا ، عوسمان سەبری ، ناسراو بە –عوسمان ئاپۆ– لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٤/١٠/١٥ بەپێی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ، سەرەك کۆماری هایتی– ئەرستید– گەڕاوە هایتی و لەهەمان ڕۆژ ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوو دەوولەتی بڕیاری ژمارە/ ٩٤٨ی دەرکرد ، بە هەڵگرتنی ئەو سزایانەی کە خستبوویانە سەر هایتی بەهۆی کودەتای سەربازی لەمانگی/ ١٩٩١/٩ بەرامبەر بە ئەرستید سەرەك کۆماری هایتی لە وولاتەکەدا .

١٩٩٤/١٠/١٦ لەدوای لێك دابڕان و دژایەتی کردنی یەکتری ریکەووتننامەی ئاشتبوونەوە لە نێوان حکوومەتی ئیسرائیل و ڕژێمی شانشینی ئوردن مۆر کرا ، ئەویش بە کۆتایی هێنانی کێشەکانی نێوانیان و نێوان ئیسرائیل و فەلەستین ،

بەسەرپەرشتی سەرۆكی ئەمەریكا بیل كلنتۆن و بەرو ئارمكردنەی باری ناوچەكە.

١٩٩٤/١٠/١٨ هونەرمەندی حەیران بێژی نەتەوەیی كوردو دەشتی هەولێر لە هەرێمی باشووری كوردستان – ڕەسول بێزار گەردی– لەشاری هەولێر كۆچی دوایی كرد لە دوای ململانێیەكی زۆر لەگەڵ نەخۆشیەكانی لە شارەكەدا .

١٩٩٤/١٠/٢٨ لەدوای ٤٦ ساڵ لەناكۆكی و كێشەو ململانێ لە نێوان ئیسرائیل و ئوردن لەسەر كێشەی فەلەستین بە فەرمی ڕێكەووتنی ئاشتبوونەوەیان مۆر كرد ، بەسەرپەرشتی سەرۆكی ئەمەریكا بیل كلنتۆن راگەیاند لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن.

١٩٩٤/١١/٧ نووسراوی پارێزگای موسڵ بە ژمارە/ ٩٩٢٣ ئەوەی جێگای سەرنجە كە– تەها یاسین ڕەمەزان – لەبەر ئەوەی سەرۆكی لیژنەی باكوور بووە ، نووسراوێكی رەزامەندی سەرۆكایەتی كۆماری ئاراستەی وەزارەتی ناوخۆی ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، كردووە بەدابەشكردنی ١١٠٠ پارچە زەوی نیشتەجێبوون . بە سەر عەرەب لە ناوەندی قەزای شێخان لە هەرێمەكەدا .

دووبارە پارێزگای موسڵ نووسراوێكی بەژمارە/ ٨٠٣٩ لە ١٠/٤ی هەمان ساڵ ئاراستەی بەڕێوەبەرایەتی شارەوانی پارێزگا كردووە بۆ هەڵوویست وەرگرتن ، دەربارەی دابەشكردنی ٣٠٠ پارچە زەوی نیشتەجێكردن بۆ هۆزی عەزاوی و ٣٠٠ پارچە زەوی بۆهۆزی دیكەو ٣٠٠ پارچە زەویش بۆخێزانی شەهیدانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، هەروا دابەشكردنی ١٢٠٠ پارچە زەوی بۆ هۆزەكانی حەدیدو تەی و خانەنشین و سەربازەكان و عەزاویەكان لە هەرێمی باشووری كوردستان.

١٩٩٤/١١/٨ ئەو هەشت پەرلەمانتارە كوردەی كە لەلایەن ڕژێمی توركیا دەست بەسەر كرابوون ، بەهۆی بیری نەتەوەیی و نیشتمانیان لەپێناو كوردو كوردستان ، دوان لەو هەشت پەرلەمانتارە ئازاد كران و شەشەكەی دیكەیان بۆ ماوەی پانزە ساڵ زیندانی كران ، یەك لەوانە خاتوو لەیلا زانای كچە كوردی شۆڕشگێڕو قارەمان لە كوردستان و جیهان .

١٩٩٤/١١/٢١ ڕێكەووتننامەی نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان ویەكیەتی نیشتمانی كوردستان ، لە شاری ئەنكەرەی پایتەختی توركیا مۆركرا بە هۆی ناكۆكی

نێوانیان ، ئەمەش لە ئەنجامی دامەزراندنی حکوومەتی پەنجا بە پەنجا ، لەدوای ڕاپەڕینە مەزنەکەی گەلی کورد لە بەهاری /١٩٩١ ، بەلام لە وولاتێکی داگیرکەری کوردو کوردستانو وێرانکەر لە هەموو بوارە جیاجیاکانو جینۆساید بێت....!..؟.

١٩٩٤/١١/٢٤ گرێدانی کۆنفرانسی کوردناسی لەلایەن نووێنەرانی کوردو نووێنەرانی ڕووسیا لە شاری مۆسکۆی پایتەختی ڕووسیای یەکگرتوو ئەنجامدرا .

١٩٩٤/١١/٢٨ لەڕاپرسی میللی گەلی نەرویژ دەنگدەران ناڕەزاییان دەربڕی لە پێناو بوون بە ئەندام لە یەکیەتی ئەوروپا.

١٩٩٤/١٢/٢ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بڕیاریدا بە دابڕینی شارۆچکەی مەخمور لە پارێزگای هەولێرو بەستنەوەی بە پارێزگای مووسڵ ، ئەویش بەهۆی دەووڵەمەندی ناوچەی مەخمور بەسامانی نەوت ، لەهەمان کات لە پێناو بەعەرەبکردنی تەواوی ناوچەکانی قەراجو کەندێناوەو شەمامك کە دانیشتووانی مەخمور لە ٩٩٪ کوردن لە هەرێمی باشووری کوردستان لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٤/١٢/٢٣ مانگرتنی ٥٧ ئەندامی پەرلەمانی کوردستان لەناو بارەگای پەرلەمان دژی شەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستانو یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، کەزیاتر لە ١٠٠ ڕۆژ بەردەوام بوون لە مانگرتنەکە ، بەلام بێ سوود بوو کە لەلایەن جەماوەری گەلی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، هەڵبژێردرابوون بۆ ئەندامیەتی پەرلەمانی کوردستان .

بەلام ڕێکەووتننامە لە تورکیا مۆر دەکرێ بەسەرپەرشتی داگیر کەرو دووژمنی سەرەکیو بنەڕەتی کوردو خاکی کوردستان لە ماوەی ٥٠٠ ساڵ زیاتر بەر لە ئێستا ، کە زیاتر لە ٢١٢,٠٠٠ هەزار کیلۆمەترچوار گۆشەی لە خاکی کوردستانو زیاتر لە ٢٠ملیۆن کورد کە بە تورکی چیایەکانی لە قەلەم داوە...؟!..!.

١٩٩٥

١٩٩٥/١/١ بەڕازی بوونی گەلانی سووید بۆ بوون بە ئەندام لە یەکیەتی ئەوروپا

لەڕێگـەی ڕاپرسـی ، ڕژێمـی شانـشینی سـووید بـووە ئەنـدام لەیەکیـەتی ئەورووپا لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٥/١/١٨	دۆزینـەوەی زنجیرەیـەك لـە ئەشـکەووت لـە گونـدێکی باشـووری فەرەنـسا لەلایـەن شووێنەوارناسـانی فەرەنـسا ، کـە ئـەو وێنانـەی تیـای کێـشراوە مێژووەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ٢٠ هەزار ساڵ بەرلەمێژوو لەووڵاتەکەدا.
١٩٩٥/٢/٢	خـەمخۆرو بـەهانا وەهـاتنی کـوردو مافـە رەواکـانی – خـاتوو مـیتران– هاوسـەری سـەرۆکی پێـشووی فەرەنـسا ، کـە سـەرۆکی ڕێکخـراوی سەربەستیە ، لە گەڵ کلاوس کینگل وەزیری دەرەوەی ئەڵمانیا و ئەندامی پەرلەمانی بەریتانیا ، داوایان لە هەردوو پارتی کوردی شەڕکەر ، پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان کرد . کە شەڕی خۆکووژی ڕاگرن و کاردانەوەی لە بارو دۆخی داهاتووی کورد دەکات ، بەڵام هەوڵەکانیان بێ سوود بوو بە هۆی بەرژەوەندی تایبەتیان لە سەر هەرێمەکەدا .
١٩٩٥/٢/١٤	جێگری سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق – تەها یاسین ڕەمەزان – بە نووسراوێکی بە ژمارە/٢٠/٢٥٠ کە فەرمان دەدات بە ، کە – پێویستە– بۆ گوواستنەوەو تەواوکردنی تۆمارگەکانی باری شارستانی و پسوولەی خۆراك ، بۆ ئەو شووێنە کشتووکاڵیانەی کە گرێبەستیان بۆ کراوە ، دواکاتیش دیاری کراوە بۆ گوواستنەوەی بۆشووێنی ئەولادێ و کۆمەڵگایانەی کە بڕیاری لە سەر دراوە لێی بژین.
١٩٩٥/٢/٢٦	لایەنگرانی پارتی کرێکارانی کوردستان P. K.K شالاویان بردە سەر شەش بنکەی گەشت وگوزاری تورکیا لەشاری بەلین و بۆنی پایتەختی ئەلمانیا ، بە هۆی شۆڤینیەتی ڕژێمی تورکیا ، کە بەرامبەر بە کورد ئەنجامی دەدا لە بەتورککردنی کوردو خاکی کوردستان.
١٩٩٥/٢/٢٧	ئەنجامدانی ڕووداوە دلتەزێنەکەی شارۆچکەی زاخۆ لە پارێزگاری دهۆك لەهەرێمی باشووری کوردستان ، لە لایەن تیرۆریست و دووژمنانی گەل و نیشتمان ، کە بووە هۆی شەهید بوونی ٩٥ هاووڵاتی و زامدار بوونی ١٨٥ هاووڵاتی دیکە لە شارەکەدا .
١٩٩٥/٣/٢٠	ڕژێمی شۆڤینی تورکیا لە هێرشێکی بەرفراوانیدا ٣٥ هەزار سەربازی بەهەموو جۆرە چەکێکی سەردەمی خستە ناو خاکی هەرێمی باشووری

کوردستان ، بە درێژایی ١٢٠ کیلۆمەترو بە پانی ٤٠ کیلۆمەتر .
ئەویش بۆ لێدان و بۆردومان کردنی بنکەو بارەگاکانی پارتی کرێکارانی کوردستان P. K.K لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٥/٣/٢٨ خوولی دووەمی شەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان . دەستی پێکردەوە لەدوای ڕاپەڕینی بەهاری / ١٩٩١ی گەلی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراقی داگیر کەری بەزۆر دورستکراو لە سەر خاکی هەرێمی باشووری کوردستان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٥/٣/٢٨ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان و سکرتێری پەرلەمان ، نامەیەکی هاوبەشیان ئاراستەی پەرلەمانی ئەورووپا و خاتوو دانیال میتران و سکرتێری UN و ڕێکخراوی UN لە کوردستان و گەلێ ڕێکخراوی دیکە لە ناوەوەو لە دەرەوەی کوردستان کرد ، بەهۆی شەڕی خۆکووژی و لەپێناو هێور کردنەوەی بارو دۆخ لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٥/٤/٢ جەندرمەکانی ڕژێمی تورك حەوت جووتیاری کاسبکاری باشووری کوردستانیان سەربڕی لە نزیك سەرسەنگ ، کە بە کاری کرێکاری خەریك بوون لە پێناو دابین کردنی بژێووی ژیانیان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٥/٤/٣ حکوومەتی ئەلمانیا ناڕەزایی توندی خۆی دەربڕی و ئاراستەی ڕژێمی تورکیای کرد ، بەرامبەر بەو هێرشەی کە کردیە سەر کورد ، هەروا کۆمەڵەی هاوکاریش نامەیەکی بەزمانی تورکی و کوردی لەسەر هێرشە سەربازیەکەی تورك بڵاوکردەوە بەرەو جیهان .

١٩٩٥/٤/١٢ ڕاگەیاندنی پەرلەمانی کوردستان لەدەرەوەی خاکی کوردستان لە شاری لاهای پایتەختی هۆڵەندا.

١٩٩٥/٤/١٣ حکوومەتی ئەمەریکا ناڕەزایی خۆی بەرامبەر بەحکوومەتی هۆڵەندا ڕاگەیاند بە ماوەدان بە ڕاگەیاندنی ئەنجوومەنی پەرلەمانی کوردستان لەناو خاکی وولاتەکەی و ئەنجامدانی کارەکانی خۆی وەك مینبەرێکی کوردی لە ئەورووپا.

١٩٩٥/٤/١٦ بەبۆنەی جەژنی مەسیحیەکان - پاپا یۆحنا پۆلسی دووەم - ناڕەزایی خۆی ئاراستەی جیهان و وولاتانی داگیرکەری کوردستان کردو ناڕەزایی

دەربـڕی بەرامبـەر بـەو کارانـەی کـە بەرامبـەر بـەکوردو خـاکی کوردسـتان دەکرێت لەهەرێمەکەدا.

١٩٩٥/٤/١٩ سـەرکردەی عـەرەبی و دۆسـتی کـورد سـەرەك کۆمـاری لیبیـا – موعەمـەر قـەزافی – لـە ڕاگەیانـدنێکی تەلەفزیۆنیـدا گـووتی:– مـن دووژمنـی ئـەو کردەوانەم کە ئێراق و تورکیا و ئێران بەرامبـەر بەگەلی کورد دەیکەن، و بۆ ڕۆژی دوایـی لـە ڕۆژنامـەو گۆڤارەکـانی فـەرمی حکوومی و ئـەهلی کۆمـاری لیبیا بلاو کرایەوە بە مانشێتی بەرچاو لـە ڕاگەیاندنکانی کۆمـاری لیبیا لـە وولاتەکەدا .

١٩٩٥/٤/٢٣ بەستنی کۆڕێك لەلایەن وولاتانی عەرەبی بە ناوی – تیرۆرو عـەرەب– کـە٧٠ بەرپرس و شارەزاو ڕۆشنبیری عەرەب بە نووێنەری وولاتەکانیان بەشداریان تێـداکرد ، ئـەویش کـە ڕاگەیانـدنی کۆتـایی ئـەو کـۆڕە بەڕێنماییـەکانی قورئـان و کتابـە ئاسمانیـەکان بێـت ، کـە دەبێتـە نووێنـەری بنـەماکانی شارستانیەتی عەرەبی ئیسلامی و پشتگیری تـەواوی یاساو ڕێنماییـەکان و بڕیارەکانی ڕێکخراوی نێوودەووڵەتی دەکەن...؟.

شـایانی باسـە کـە گومـان لـەوەدا نیـە کەدەسـەلاتە عەرەبیـەکان دامەزرێنـەرو پاڵپشـت و یارمەتی دانی تیرۆرستن لەناوچەو هەرێم و جیهان.

١٩٩٤/٤/٢٥ بـلاو کردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری گـولان لەشـاری هـەولێر لەلایـەن دەزگـای ڕاگەیانـدنی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان .

١٩٩٥/٥/١ لێدوانەکەی سەرەك کۆمـاری تورکیـا – سـلیمان دیمریـك – لـەکاتی هێرشـە ئاسنینەکەی ١٩٩٥ ، کە داوای کرد:–

پێویـسته سـنووری نێـوان ئێـراق و تورکیـا هـەموار بکرێـت بـە هـۆی بـاری ئاسایشەووە ، ئەوەشی گووتی :–

کە شاری یاخوود پارێزگای مووسڵ تاکوو ئێستاش سەر بە تورکیایە و هی تورکیایە .
ئەم بیرکردنەوەیەش لە مێشکی ژەنەراڵەکانی سووپای تورکیاو دەسەڵاتی عەلمانی تورکیا دەرناچێت ، بەگەڕاندنەوەی ویلایەتی مووسڵ بۆ سەر تورکیای دوای رووخاندنی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی ، کەخاکی هەرێمی باشووری کوردستانەو لکێندراوە بە ئێراق .

١٩٩٥/٥/٢١ هێزەکانی سووپای پارێزەری رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دەستیان بەسەر کۆماری هایتی داگرتو سەرۆك کۆماری هایتی دوورخراو – ئەرستید– یان گەڕاندەوە سەر دەسەڵاتی پێشووی کە لەرێگەی کودەتا دوور خرابووەوە بۆ دەرەوەی وڵاتەکەیدا.

١٩٩٥/٥/٣٠ فرۆکەوانێکی ئێرانی بەخۆیوو بەفرۆکەکەی لەشاری سلێمانی نیشتەوەو داوای مافی پەنابەری لە بارەگای نەتەوە یەکگرتووەکان کرد لەشاری سلێمانی لەباشووری کوردستان.

١٩٩٥/٦/٨ ڕژێمی تورکیا فەرمانی بە دەستەی باڵای فەتواکان دا ، بەدەرکردنی فەتوایەك لە دژی وەرگێڕانی قورئان بۆ سەر زمانی کوردی ، هەروا لێکۆڵینەوەی لەسەر بکەن , بە هۆی قەدەخە بوونی زمانی کوردی لەباکووری کوردستانی داگیر کراو لە لایەن تورکیا .

١٩٩٥/٦/٢٧ بەهۆی کێشەی ناوخۆی بنەماڵەی قەتەر – شێخ حەمەدی دووەمی وەلی عەهدی – قەتەر باوکی خۆی لەسەر کورسی لاداو خۆی کردە ئەمیری قەتەر وەك کودەتایەکی بنەماڵەیی ناوخۆیی بوو لە وڵاتەکە ئەنجامدرا.

١٩٩٥/٧/٥ سەرۆکی گرووپی مافی مرۆۋ لە پەرلەمانی فنلەندا – ئۆلە ئەنتیلە– نامەیەکی ئاراستەی سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان کرد ، کە تیایدا ناڕەزایی خۆی دەربڕی بە پێشێل کردنی مافی مرۆۋ لە

باشووری کوردستانی لکێنراو به ئێراقدا.

١٩٩٥/٧/١١ بــه‌هۆی کێـشه‌ی ئـاییني و مه‌زهــه‌بی ، سـربه بۆسـنیه‌کان هه‌لـسان بـه کووشــتنی ٧٠٠٠ هــه‌زار هــاوولاتی لــه ژن‌و منــدالی ئیـسلامه‌کان لــه شاروچـکه‌ی سربرینـسا ، کـه ئـه‌و کـات لـه‌ژێر چـاودێری هێـزی نه‌تـه‌وه یه‌کگرتووه‌کان بوو له ناوچه‌که‌دا.

١٩٩٥/٧/١٣ کۆچـی دوایـی نووسـه‌رو رووناکبیرو نـاوداری عـه‌ره‌بی‌و کـوردی عـه‌لی وه‌ردی... شـایانی باسـه ئـه‌م که‌سـایه‌تیه کـه‌لێنێکی گـه‌وره‌ی لـه بـواری کۆمه‌ڵناسـی دروسـت کـردو ڕۆڵـی گرنگـی هـه‌بووه له‌به‌رهـه‌مـی هه‌مـه لایه‌نه له‌نووسینه‌کانیدا.

١٩٩٥/٨/٩ ئه‌نجامــدانی کۆبوونــه‌وه‌ی پـارتی دیمــوکراتی کوردســتان‌و یه‌کیــه‌تی نیشتمانی کوردستان ، له شاری دبلنی پایته‌ختی ئێرله‌نده به‌سه‌رپه‌رشتی وولاتانی هاوپه‌یمانی دۆستی کورد .

له پێناو چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌ی شه‌ڕی خۆ کووژی نێوانیـان ، به‌لام ئـه‌و کۆبوونه‌وه‌یه چاره‌ی کێشه‌که‌ی لـه نێوانیـان هـه‌ردوو پارت نـه‌کرد بـه هـۆی به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تی خۆیان له هه‌رێمه‌که‌دا ، نـه‌ك دوا ڕۆژی کـوردو خـاکی کوردستان...؟...!.

١٩٩٥/٨/١٠ پێدانی مافی په‌نابه‌ری ڕامیاری بۆ – حوسێن کامل– و وولاش زاواکه‌ی – سـه‌دام کامـل – کـه هـه‌ردووکیان زاوای سـه‌رۆکی رژێمـی بـه‌عس لـه ئێـراق سـه‌دام بـوون ، له‌گـه‌ڵ خێزانـه‌کانیان – ڕه‌غدو ڕه‌نـا– لـه لایـه‌ن شانـشینی ئـوردن – شـا حوسـێن – کـه هاوپـه‌یمانی هه‌مه‌لایه‌نـه‌ی سـه‌دام بـوو لـه ئـازاردانی گـه‌لانی ئێـراق به‌تایبـه‌تی گـه‌لی کـورد لـه هـه‌رێمی باشـووری کوردستانی لکێندراو به ئێراق.

١٩٩٥/٨/١١ مـۆرکردنی ڕێکه‌ووتننامــه‌ی – دۆرگیــدای– نێــوان پـارتی دیمــوکراتی کوردستان‌و یه‌کیه‌تی نیشتمانی کوردستان ، به‌هۆی شه‌ڕی خۆ کووژی له نێوانیاندا له دوای ڕاپه‌ڕین .

به‌لام هه‌وڵه‌کان بێ سوود بوو به هـۆی لـه ده‌سـت نـه‌دانی ده‌سـه‌لات‌و پـاره‌و سـامانی زه‌وی‌و گـوێ ڕایـه‌لی نـه‌کردنی داواکـانی گـه‌لی کـوردو لـه تکردنـی خاکی هه‌رێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٥/٨/٢٢ لە دوای هەڵاتنی وەزیری بەرگری‌و زاوای سەدام حوسێن ، حوسێن کامل و سەدام کاملی برای‌و خێزانەکانیان ، کە کچی سەدام بوون بۆ ئوردون ، کە بووە هۆی ئەوەی کە سەدام هەڵسێ بەگۆڕینی بەرپرسانی هەموو دام‌و دەزگا سەربازی‌و ئەمنی .

بە تایبەت ئەوانەی کە گوومانیان لێدەکرا لە دوای ئەو رووداوە... شایانی باسە حوسێن کامل لەلایەن شانشینی ئوردون ماوەی نیشتەجێ بوونیان لە ئوردون پێدرا لە وولاتەکەدا .

١٩٩٥/٨/٢٥ لە ناکاو چەکدارانی پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – هاتنە ناو شەڕی ناوخۆی هەرێمی باشووری کوردستان لە دژی پارتی ... ئیدی تا ئێستا هەر ناکۆکن لە کاتێکا بە پێی رای – پدك – , – پەکەکە – فەرمانی تێکدانی ئەو ئەزموونەی کوردستانە ، رای پەکەکەش وایە کە پدك لە ساڵی ١٩٩٢ دا لە ناو خاکی تورکیا شان بەشانی هێزەکانی سووپای رژێمی تورك شەڕی گەریلا دەکات لە کوردستان .

لە ١٩٩٥/١٠/٢٠ وێستگەی دەنگی میدیا ... ئەم وێستگەیە سەر بە پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – بوو کە ئێستا پێی دەڵێن کۆنگرەی گەل کەوتە کار بە رێگای مانگی دەستکرد و بەرنامەو نۆچەی دەگاتە زۆربەی وولاتانی جیهان و تورکیا .

ئەم وێستگەیە بە زمانی عەرەبی و تورکی و کوردی و فارسی و زازایی و سریانی و ئینگلیزی بەرنامەکانی خۆی پەخش دەکات .

١٩٩٥/٨/٣٠ هێزەکانی سووپای پەیمانی ئەتلەسی– ناتۆ– دەستی کرد بە بۆردوومان کردنی ناوچەی سربەکان ، کە بووە هۆی دووبارە دەست پێکردنەوەی گفتووگۆی ئاشتی لە نێوان شەڕکەران لەهەرێمەکەدا .

١٩٩٥/٩/٤ گرێدانی کۆنگرەی چوارەمی جیهانی ئافرەتان ، لە شاری پەکینی پایتەختی چینی میللی ، کە چەند ئافرەتێکی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، بەشداریان تێدا کرد بۆ پێناساندنی ئافرەتی کوردو کێشەی کورد بە وولاتانی جیهان.

١٩٩٥/٩/١١ مەکووکی گەردوونی دەستکرد– E S A – بەهاوکاری مەکووکی ناسای

ئەمــەریکی بــەرەو گــەردوون بــەرز بوونــەوە لــە بنکــەی – کالیفۆرنیــا – ی ئاسمانی لە وویلایەتی فلۆریدای ئەمەریکا.

١٩٩٥/٩/١٥ گەمارۆی هەمەلایەنە لەسەر هەرێمی سەرایفۆ لادراو هەولی بەرەو پێشبردنی بارو دۆخەکە درا ، لـە هـەمان کـات ئیـسلامەکانو کرواتـەکان توانیـان لـە هێرشـێکدا ناوچـەکانی خۆیـان لـە ژێـر دەسـەلاتی سـربەکان ڕزگـار بکەنـەوە لەناوچەکەدا.

١٩٩٥/٩/٢٨ لـەدوای هـەوڵو تەقەلایـەکی چـڕو لـە ئـەنجام ڕێکخـراوی ڕزگـاریخوازی فەلەسـتینو دەسـەلاتی ئیـسرائیل ڕێکـەووتنی ئاشـتیان لـە شـاری ئۆسـلۆ مۆرکرد بەسەرپەرشتی حکوومەتی ئەمەریکا.

١٩٩٥/١٠/١٢ لە دوای سێ ساڵ لە دانووسانی دادگایی ئەستەمبۆڵ بڕیاری دامەزراندنی دەزگایەکی کوردی بۆ لێکۆلینـەوەی کاروباری ڕۆشنبیری کوردی دەرکـردو کە – شەرەفەدین ئیلتکی – کرا بە سەرۆك لە لیژنەکەدا .

١٩٩٥/١٠/١٥ یەکەم ڕاپرسی لە بارەی پشتگیری سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لـە ئێراق سـەدام حوسـێن ، ئـەنجام درا ، کـە ٩٦,٩٩٪ . لایـەنگیری سـەدام بـوون لەدەنگدەران ، پیاو هەبوو بلێ لا...؟.

١٩٩٥/١٠/١٦ ڕاگەیاندنی هەلبژاردنی سەرۆکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سـەدام حوسێن ، کـە ئـەو هەلبژاردنـە یـەك کاندیـدی هـەبوو ، ئـەویش هـەر سـەدام خـۆی بـوو وبەس. ئەمەیە دیموکراتیەتی بەعس..!.

١٩٩٥/١٠/٣١ ڕژێمـی بەعـسی لـە سـووریا لـە ڕاگەیانـدنێکی ڕوونـی کـردەوە کـە ژمـارەی بێگانەکان ، واتـە کـورد لـە سـووریا ٦٧,٦٦٥ هـەزار کەسـن لـە وولاتـەکەدا . بەلام زیاتر لە ١٧,٠٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشـەی لـە خـاکی ڕۆژئـاوای کوردستانی پێووە لکێنـدراوە لـە گـەڵ زیـاتر لـە ٢,٥٠٠,٠٠٠ ملیـۆن مرۆڤـی کورد بە دەووڵەتەکەیدا .

١٩٩٥/١١/١ لـە پێنـاوکۆتـایی هێنـان بەکێـشەو ململانێـی شـەڕی نێـوان پێکهاتـەکانی بۆسنەو هێرسكو کروات ، ئەویش بەدەست پێکردنی گفتووگۆ لەبنکـەی – رایت پاترسۆنی – ئاسمانی لە نزیك شـاری دایتـۆن لەوویلایـەتی ئۆهـایۆ لـە ئەمـەریکا ، لـە ژێـر چاودێری سـەرۆکی بۆسـنی عـەلی عـزەت و ، سـەرۆکی

سربی سلۆبۆدان میلۆسۆفیچ و ، سەرۆکی کرواتی فرانیو تودمان ، بە پاڵپەستۆی ئەمەریکا ، کە لە ئەنجام بووە هۆی مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی ئاشتی ، کە لە– ١٧– خاڵ پێکهاتبوو ، لەسەر بۆسنەو هیرسك ، کە لەیەك بەڵگەننامەو – ١١– پاشکۆو – ١٠٢– نەخشە پێك هاتبوو لەهەرێمەکەدا.

١٩٩٥/١١/٢ تیرۆرکردنی ئەندامی بیرۆکەی رامیاری پارتی کاری سەربەخۆ – محەمەد حەلاق – و ١١ یانزە کەسی دیکە لە هاورێکانیدا لە سەر ڕێگەی نێوان بازگەی ، یاخوود سێریانی تۆبزاوە کۆیە ، لە لایەن چەکدارانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ، هەروا یەکێك لەو خوێندکارانەی کۆلیژی یاسا بووە ، کە بە هۆی

نەبوونی پارە و کرێی ئوتومبێل لە گەڵ ئەوان وویستوویەتی بگەڕێتەوە شاری هەولێر .

هەروا لەو کاتەی کە محەمەد حەلاق تیرۆر کرا ، دکتۆر نوری تاڵەبانی ، کە ئەوکات سەرۆکی کۆمیتەی ڕێکخراوی کورد بۆ مافی مرۆڤ لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا بوو ، بە نامەیەك داوای لە سکرتێری یەکێتی نیشتیمانی کوردستان جەلال تاڵەبانی کرد ، کە بە پەلە لێکۆڵینەوە لە سەر تیرۆرکردنی محەمەد حەلاق و هاورێکانی بکات . کەچی لە گەڵ ئەو کارەشدا پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتە کوردستانیەکانی دیکە بە بەیاننامەو راگەیاندن دژی ئەو کارە وەستان ، کە یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ئەنجامی دابوو .

بەڵام بێ سوود بوو ، ئەویش بە هۆی شەڕی کورد بە کووشتن دان لە نێوان هەردوو پارتی بە هێزی ، پارتی و یەکێتی لە هەرێمەکەدا ، ئەویش لە سەر سامان و دەسەڵات و پارە ، نەك لە پێناو کورد خاکی کوردستان .

جیگەی باسکردنه که پارتی کاری سەربەخۆ لقێکی جیاکەرەوە بوون لە پارتی کۆمۆنیستی کوردستان ، لە دوای کۆنگرەی دامەزراندنی پارتی کۆمۆنیستی کوردستان لە ساڵی ۱۹۹۲ ، لە شاری هەولێر لە باشووری کوردستاندا .

۱۹۹٥/۱۱/٤ سەرەك وەزیرانی ئیسرائیل ئیسحاق رابین لە میانەی ئامرنگێس لە یەکێك لە گۆرەپانەکانی شاری تەلئەبیب لەلایەن نیگال عامری دژ بەرێکەوتنامەی ئۆسلۆ سێ گوللەی لەسەری رابین داو کوشتی .

۱۹۹٥/۱۱/٥ وێستگەی ئاوات لە شاری مالمۆ – لە سووید بەشی کوردی دەستی پێکرد لەلایەن کۆمەڵێ کلتووری کوردی کرایەوە ... کە بۆ ماوەی دوو کاتژمێر پرۆگرامەکانی پەخش دەکرد و لە ۱۹۹۸/۸/۳۱ ناوی وێستگەی ئاوات گۆرا بۆ ناوی وێستگەی هەیڤی لە وڵاتەکەدا .

۱۹۹٥/۱۱/٦ سەرەك وەزیرانی ئیسرائیل- ئیسحاق رابین – لەلایەن لاوێکی جوولەکەی توندڕەو تیرۆر کرا ، کەچی نەیانکووشتەوەو بە تیرۆریش نەژماردرا لەووڵاتەکەیاندا.

۱۹۹٥/۱۱/۲۱ مۆرکردنی رێکەوتننامەی ئاشتبوونەوەی قۆناخی یەکەمی نێوان شەڕکەرەکانی کرواتو بۆسنەو هرسك ، لەدوای تەواو بوونی گفتووگۆی چڕی نێوانیان لەشاری داتۆنی وویلایەتی ئۆهایۆ لە ئەمەریکادا .

۱۹۹٥/۱۲/۱٤ مۆرکردنی رێکەووتننامەی ئاشتبوونەوەی کۆتایی لە نێوان سربو کرواتو بۆسنەو هرسك ، لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا بە گوواستنەوەی ٦٠,٠٠٠هەزار سەربازی پەیمانی ئەتلەسی- ناتۆ- بۆ سەرپەرشتیو جێبەجێ کردنی رێکەووتنەکە لە هەرێمەکەدا .

۱۹۹٦

۱۹۹٦/۲/۱۹ لەم رۆژەدا وەزیری بەرگری پێشووی رژێمی بەعس لە ئێراق ، حوسێن کامل و براکەی سەدام کامل و هەردوو خێزانەکانیان ، کە ، رەغدەو رەنا ، کچی سەدام حسین بوون ، گەڕانەوە ناو خاکی ئێراق ، لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن ، لەدوای بەڵێن دانی سەدام بەگەڕانەوەیان بە لێبووردن لێیان .

هـــەروا لـــە رۆژى ١٩٩٦/٢/٢٠ عـــودەى ســـەدام چـــووە لاى هـــەردوو خوشكەكانى رەغدەو رەناو دواى لێكردن ، كە لەسەر ياداشتى لێك جياواز بوونەوەيان لەگەڵ حسين كامل و سەدام كامل مۆربكەن .
بەلام لەوكاتەدا رەغدە وويستى بەرگرى لە هاوسەرەكەى حسين كامل بكات ، بەلام دواى ئەوە ئەو گرێبەستەى جيابوونەوەيان مۆر كردوو گووتى:- هەرچى لێيان دەكەن من پەيوەنديم پێووەى نييەو سەداميش ئاگاى لەوكارە نەبووە ، كە عودەى و بنەماڵەكەى پێى هەڵسان لە شارى بەغدا .

١٩٩٦/٢/٢٣ لە دواى سێ ڕۆژ لە گەڕانەوەيان بۆ ئێراق ، لە ئوردن حوسێن كامل و سەدام كاملى براى لە ڕووبەڕووبوو نەوەيەكى توندى نێوان ، حوسێن كامل و چەكدارانى ڕەوانەكراو بۆسەر حوسێن كامل، لەئەنجام هەر هەموويان كووژران ، دواى لێكجياكردنەوەى خێزانەكانيان رەغدەو رەنا ، كە كچى سەدام بوون..

١٩٩٦/٢/٢٣ مۆركردنى رێكەووتننامەى سەربازى لە نێوان رژێمى تورك و دەووڵەتى ئيسرائيل ، لەپێناو گۆرينەوەى زانيارى سيخوورى سەربازى ، لەپێناو گەمارۆدانى بزووتنەوەى رزگاريخوازى كورد لە سەر خاكى كوردستان ، بەتايبەتى لە سەر جموو جوڵى پارتى كرێكارانى كوردستان P.K.K بەيارمەتى ئيسرائيل بۆ رژێمى توركيا لە باكوورى كوردستان .

١٩٩٦/٢/٢٨ كۆچى دوايى كەسايەتى ڕووسياو شاعيرى ناودارى جيهانى - برۆدسكى- خاوەنى خەلاتى نۆبلى لە ئەدەب وەرگرتوو ، لەلايەن دەسەلاتى ڕووسيا ئازار دەدرێت و ڕووسيا بەجێ دێلێ ، دواى ئەوە لە ئەمەريكا جێنشين دەبێت و لەدواى مردنى تەرمەكەى لەگۆرستانى - سان- مايكل لەشارى بندقيە نێژراوە.

١٩٩٦/٣/١٣ گرێدانى كۆنگرەى لە ناوبردنى تيرۆر لەشارى شەرمشێخى ميسرى بە ناوى - كۆنگرەى دروووست كردنى ئاشتى- لەپێناو كەپكردنەوەى تووڕەيى ڕژێمى ئيسرائيل ، كە ئەمەريكا پشتگيرى لێدەكات .
كە ٢٩ لەسەركردەو نووێنەرى وولاتانى جيهانى بەشداريان تێدا كرد ، بە

سـەرکردایەتی هاوبەشـی سـەرۆکایەتی سـەرۆکی میسرو ئەمـەریکا . کـە سووریاو لوبنان ئامادەی خۆیان لەبەشداری کردنی کۆنگرەکە ڕەتکردەوە لە ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٣/٢٢ سـەرەك وەزیرانـی تورکیـا مەسـعوود یـەلماز لـە لێـدوانێکی رۆژنامـەوانی ڕایگەیاند ، کە کێشەی کورد لـەتورکیا بـەزۆری زۆردار چارەسـەر ناکرێـت ، بەلکوو دەبێ بەڕەفتارو کردەوەی مرۆڤانە بێت لە وولاٚتەکەدا .

١٩٩٦/٣/٢٩ لە شاری واشنتۆنی پایتـەختی ئەمـەریکا خۆپیشاندانێکی گـەوورە لەلایـەن کــوردو ئەرمــەن و یۆنانیــەکان ئەنجامــدرا ، دژی ســەردانەکەی ســەرەك وەزیرانی تورکیا – سلێمان دیمرێل – بۆ ئەمەریکا .
ئـەویش بـەهۆی کـارە نامرۆڤاتیـەکانی دەسـەلاٚتی عوسمـانی و ڕژێمـە یـەك لــەدوای یەکــەکانی تورکیــا ، بەرامبــەر بــەکوردو ئەرمــەن لــەباکووری کوردسـتانی داگیر کـراوی ژێـر دەسـەلاٚتی ئیمپراتۆریـەتی عوسمـانی کۆن و رژێمی تورکیای نوێ لە هەرێمەکەو ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٣/٣١ دوای ئـەوەی هێزەکـانی سـووپای تالٚیبـان گەیـشتنە نزیـك شـاری کـابوولی پایتــەختی ئەفگانــستان کۆبوونەوەیــەکیان ئەنجامــدا ، کــە ١٥٠٠ لەلایەنگرانی بزووتنەوەی تالٚیبان بەشداریان تێداکردو لـەو کۆبوونەوەیـە – محەمــەد عومــەر – تالٚیبــان – بــە کــۆی دەنــگ هەلٚبــژێردرا بــە ئـەمیری بزووتنەوەی تالٚیبان و بەرەسمی کرا بە ئەمیری موئمنین لە وولاٚتەکەدا.

١٩٩٦/٤/٥ ڕژێمـی تورکیـا هێرشـێکی بـەرفراوانی سـەربازی بـە ٥٠٠٠ هـەزار سـەرباز کردە سەر هێزەکانی پارتی زانی پارتی گرێکـارانی کوردسـتان P .K .K لە ناوچەکانی پارێزگای دیاربەکر بەپشتیووانی هێزەکانی فڕۆکەی جەنگی لە باکووری کوردستان.

١٩٩٦/٤/٨ دامەزراندنی – وەقفی چاندو لێکۆلٚینەوەی کوردی– لە تورکیا کە بەیەکەم ڕێکخـراو دادەنرێـت لەسـەردەمی دوای کەمالیـەکان لـە تورکیـا، کـە بـە شێووەی یاسایی هاتبێتە دامەزراندن وناوی کـوردی تێدابێت ... لەهـەمان رۆژ هێزەکـانی سـووپای تورکیـا هێرشـیان کـردە سـەر پێگـەکانی P .K .K

لەپارێزگای دیاربەکرو دەوروبەری لە باکووری کوردستان.

١٩٩٦/٤/١٠ لەکۆنگرەی شەشەمی لێکۆڵینەوەرانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لەعەمانی پایتەختی ئوردن ، دکتۆر مەحمود عوسمان ، وتارێکی لەبارەی باری بارو دۆخی داهاتووی کوردستان بەتایبەتی باشووری کوردستان خوویندەوە بۆ کۆنگرەوانان .

١٩٩٦/٤/١١ ڕژێمی شانشینی ئوردن ڕێگەی دا بە ئۆپۆزیسیۆنی ئێراق و پارتە کوردستانیەکانی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق و ماوەدان بە کردنەوەی بارەگا لە پێناو بەرەو باشبردنی پەیوەندیەکان لە ناوچەو جیهاندا .

١٩٩٦/٤/١١ ڕژێمی شۆڤینی تورك لە ڕاگەیاندنێکی فەرمیدا ڕوونی کردەوە ، کە تاکوو چەکدارێکی پارتی کارێکارانی کوردستان P .K .K لەسەر خاکی تورکیا مابێت ، هێرشەکانی سەربازی بەردەوام دەبێت بۆ سەر کوردەکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٦/٤/١٧ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا کۆماری هایتیان جێ هێشت ، کە تاکوو ئێستاش هایتی لە بارو دۆخێکی نالەبار پەرە دەسێنێ بەهۆی کێشەی دەسەڵاتداران و پارتە جیاجیاکان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٦/٥/٢٤ هەلبژاردنی بەناو ئەنجوومەنی نیشتمانی لە ئێراق ، کە سەرکردایەتی ڕژێمی بەعس لە ئێراق دایمەزراندبوو ، تەواوی کورسیەکانی داگیر کردبوو . بێ ئەوەی هیچ بەرهەلستکارو کەسێك بتوانێ بلێ لەل و تەواوی ملکەچی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بوون ، بەتایبەتی سەدامی دکتاتۆر لە سەرئێراقدا .

١٩٩٦/٥/٣١ ڕێکخراوی مافی مرۆڤ لە ئەمەریکا خەڵاتی ڕێزلێنانی پێشکەش بە نووسەری ناسراوی کورد لە باکووری کوردستان- یەشار کەمال- کرد ، ئەویش بە بۆنەی بلاو کردنەوەی کتێبە بەپێزەکەی – بە ناوی سەربەستی بیروڕا- لەنێوان دەسەڵات وکۆمەڵگا دا.

١٩٩٦/٦/١ بەستنی یەکەم کۆنگرەی ڕێکخراوی- وەقفی چاندو لێکۆڵینەوەی کورد- لە شاری ئەستەمبۆلی تورکیا ، بەهەڵبژاردنی دەستەی نوێی ڕێکخراوەکەو

دەست بەکار بوونی لە پێناو خزمەت کردن لە هەموو بوارە جیا جیاکاندا .

١٩٩٦/٦/١٦ پەلاماردانی سەرەك عەشیرەتی سوورچی – حوسێن ئاغای سوورچی – لە گوندی – کەلەکین – ی ، سەر بەناحیەی هەریری سەر بەقەزای شەقلاوەی پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .

جێگەی باسکردنە کە حوسێن ئاغای سوورچی و بنەماڵەکەی رۆڵی گرنگیان هەبوو لە هەڵسوراندنی کارو باری ناوخۆی ئێراق ، بە تایبەتی ویلایەتی مووسڵ . کە عومەر ئاغای برای سکرتێری کۆمەڵەی گەلان بووەو ئاگاداری هەموو رووداو بریارو رێنمایەك بووە لەو کات و دوای لکاندنی باشووری کوردستان بەئێراقیشەوە .

لێرەدا پەیوەندی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرکردایەتی مەسعوود بارزانی و عەشیرەتی سوورچی بەسەرکردایەتی حوسێن ئاغای سوورچی ، بەرەو ئاڵۆزی هەنگاوی دەنا ، بە تایبەتی لەوکاتەی کە شەڕی خۆکوژی و کورد کوژی لە نێوان پارتی و یەکیەتی وایکرد کە برا لەگەڵ براو باوك لەگەڵ کوور و ئامۆزا لەگەڵ ئامۆزا و خزم لەگەڵ خزم و برادەر لەگەڵ برادەر ، جگە لە عەشیرەتەکانیش بکەنە دوژمنی یەکتری و دروشمی – فەرق تسوود – یان بە کارهێنا لە پێناو بەرژەوەندی تایبەتی کەسایەتی و بنەماڵە و کوورسی و پارەو پارتەکەو دەسەڵات .

کە ئەمەش یەکێك بوو لەو هۆکارانە کە لە ١٩٩٦/٦/١٠ حوسێن ئاغای سوورچی سەردانی سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی جەلال تاڵەبانی دەکات لە شاری هەولێر ، لە بەر ئەوەی ئەو کات هەولێرو سلێمانی و بەشێك لە کەرکوك لە دەست یەکیەتیدا بوو لە هەرێمەکەدا .

لە دوای گەرانەوەی لەلای جەلال تاڵەبانی و لە رێگا رێگەیان لێ گرت . بەڵام دوای ئەوە چوونە گوندی سپیلك و داوای لێبوردنیان لێکرد ... بەڵام دوای ئەوە بەنەخشەیەکی دارێژراو توانیان لە ٦/١٦ حوسێن ئاغا لە گوندی کەلەکین بکوژن لەگەڵ چەندین خزم و کەسوکار لە عەشیرەتەکە .

١٩٩٦/٦/٣٠ دەست لەکار کێشانەوەی سەرەك کۆماری بۆسنەو هرسك ، بەهۆی تاوانبار

کردنی بەکووشتنی بەکۆمەل ، لە ئاکامی شەڕی نەژادیو مەزهەب ئاینی ناوخۆیی لە ووڵاتەکەدا .

١٩٩٦/٧/٦ لە شاری بۆنی پایتەختی ئەلمانیا ، کۆنفرانسێکی نێوودەووڵەتی ئەنجامدرا ، لە ژێر ناوی - ئاشتی بۆ کوردستان- کە ڕێکخراوەکانی - میدیکۆو ئینترناسیۆنالو ئەنستوتی کوردی- لە پاریسو بانکی هانۆفەر بەشداریان تێدا کرد ، لەگەڵ ئەندامانی پەرلەمانی باکووری کوردستان لەهەندەران ، لەپێناو بەرو باش بردنی باری کورد لە کوردستانو چارەی کێشە هەڵوواسراوەکان..

١٩٩٦/٧/١٩ پێشبڕکێی یارییەکانی جامی جیهان - ئۆلەمپیات - لەشاری ئەسینای پایتەختی یۆنان ، ئەنجام دراو بەردوام بوو تاکوو ٨/٤/ ی هەمان ساڵ . لە نێوان هەموو یانە وەرزشیەکانی ووڵاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٩٦/٧/٢٥ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی نوێی هاوکاری درووستکراوی سەربازیو جەنگی لە نێوان ڕژێمی تورکیاو ئیسرائیل لە ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٧/٢٩ هێزەکانی سووپای داگیرکەری ڕژێمی بەناو ئیسلامی لە ئێران بە ٢٠٠٠ سەربازو ٢٠٠ ماشێنو فرۆکە هێرشیان کردە سەر بازگەی سەلام لە نزیك شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان ، ئەویش بۆ لێدانی بنکەو بارەگاکانی پارتی دیموکراتی کوردستانی لکێنراو بە ئێران لە هەرێمەکەدا ، بەلام بۆ ڕۆژی دوایی هێزەکانیان کشاندەوە لە نزیك شاری سلێمانیو کۆیە ، لە دوای جێبەجێکردنی مەرامەکانیان .
کە ئەمەش هۆکارێك بوو لە هۆکارەکانی کێشەو ململانێی نێوان پارتیو یەکیەتی لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٦/٨/١٧ خوولی سێیەمی شەڕی ناوخۆی شەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان لەدەووروبەری پارێزگای هەولێر دەستی پێکردەوە ، کە بووە هۆی کارەسات لێکەوتنەوە لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە کوردستان بەتایبەتی لە بواری نەتەوەییو نیشتماندا .

١٩٩٦/٨/٢٦ مۆرکردنی پەیمانی نێوان ڕژێمەکانی تورکیاو ئیسرائیل لەپێناو هاوکاری

سیخوورِی ، بەتایبەتی لە ڕێگەی مانگی ئاسمانی دەستکرد بۆ وەرگرتنی زانیـاری لەسـەر بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد بەگـشتی و پـارتی کرێکـارانی کوردسـتان P .K.K لەباشـوورو باکووری کوردسـتانی لکێنـراو بەئێراق و تورکیا لە ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٨/٣١ بە هۆی کێشەی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و پشتگیری کردنیـان لـە لایـەن ڕژێمـەکانی ئێـران و تورکیـا و بـە پاراستنی بەرژەوەندی تایبـەتی لـە دەسـەڵات و سـامان بـۆ هـەر یـەکیان لـە لایـەن ئـەوی دیکـە ، کـە ئـەنجامی بووە هـۆی ئـەوەی کـە خوولێکی دیکـەی شــەڕی نــاوخۆی نێوانیــان هەڵگیرسـێتەوە ، کــە لــە ئاکــامی ئــەو شــەڕە دژووارەداو بووە هۆی ئەوەی کە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێـراق ، دابـەش بکرێـت لـە نێـوان دوودەسـەڵاتی ڕۆژئـاواو ڕۆژهـەڵات لـە هـەرێمی باشووری کوردستان و دروستکردنی ئـەو دوو ئیدارە کوردیە لە هـەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٦/٩/١٢ لەئەنجامی هەوڵەکانی – رینس شاتلیر– کە وویستی مووشـەکێك دورست بکـات ، بـۆ ئـەوەی لـە ئاهـەنگێك بـەکاری بێنـێ ، بـەڵام لـەکاتی کـارکردنی لەسەرمووشـەکەکەو ، لـە ئاکـام لـەناکاو تەقیـەوە بەهـۆی هەڵـەی هونـەری لـە ئەنجام هەردوو دەستەکانی لەدەست دا.

١٩٩٦/٩/١٤ هەلبـژاردنی دەسـتەی سـەرۆکایەتی دەسـەڵاتداری لـە بۆسـنەو هرسـك لـە هـەرێمی بـەلکان ئەنجامـدرا ، بەدەسـت نیـشانکردنی سـێ سـەرکردە لـە پێکهاتەکانی گـەلانی وڵاتـەکە ، بـۆ دەسـتەی سـەرۆکایەتی کردنـی وڵات و دەســت نیــشانکردنی ئەنــدامانی پەرلــەمان و ئەنجوومــەنی وەزیــران لــە ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٩/١٨ بـە هـۆی ئـاڵۆزی و نالـەباری بـارودۆخی هـەرێمی باشـووری کوردسـتان و کوردســتان بەگــشتی ، لــە شــاری پاریــسی پایتــەختی فەرەنــسا ســێیەم کۆنگرەی نیشتمانی کوردستان لەلایـەن جـواد مـەلا کرایـەوە ، کـە سـەرۆکی کۆمەڵـەی مـافی مرۆڤـی لەفەرەنـسا– پـیترس پێـرس–وتـاری خوێنـدەوە ، ئەویش بـەپێکهێنانی کۆمیتـەی یـەکگرتنی هـەر چوار کۆنگرەی کوردستان لەدەرەوەی وڵات– کۆنگرەی نیشتمانی کورد ، کۆنگرەی گـەلی کوردستان

، کۆنگرەی نەتەوەیی کورد ، کۆنگرەی نیشتمانی کورد لە ئەمەریکا .

١٩٩٦/٩/٢١ سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، داوایەکی هاوکاری ئاراستەی تورکیا کرد ، کە هاوکاری تەواوی بکات لە پێناو هێمن کردنەوەی بارودۆخ لە هەرێمی باشووری کوردستانو گەمارۆدانی پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.K لەپێناو گەمارۆدانو لەناوبردنی لەهەرێمەکەدا .

١٩٩٦/٩/٢٧ جوولانەوەی تاڵیبانو ئوسامە بن لادن ، شاری کابوولی پایتەختی ئەفگانستانیان داگیر کردو- نجیب اللە- ی سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی ئەفگانستانیان لەناو برد بە پشتیووانی ئەمەریکا ، کە دوا سەرۆکی دەسەلاتداری کۆمۆنیستەکان بوو لەووڵاتەکەدا ، ئەویش بەپشتیووانی لێکردنی لە لایەن هێزەکانی سووپای سووری یەکیەتی سۆڤیەتی پێشوو لەو کات لە ووڵاتەکەدا .

١٩٩٦/١٠/٦ سەرەك کۆماری لیبیا - سەرهەنگ موعەمەر قەزافی- لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانی هاوبەشیدا لەگەڵ سەرەك وەزیرانی تورکیا- نەجمەدین ئەربەکان- لەتەرابلسی پایتەختی لیبیا ، لەئەنجام دا ووتی:-

کورد پێویستە خاوەن دەووڵەتی سەربەخۆی خۆی بێت... شایانی باسە لەبەر ئەو وتەیە ڕژێمی تورکیا لە دوای گەڕانەوەی سەرەك وەزیران بالوێزی خۆی کێشایەوە لە لیبیا.

١٩٩٦/١٠/١٣ لە ئاکامی شەڕی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ، لە هەرێمی باشووری کوردستان و بە پەلاماردانی یەکتری جا بە هەر نرخێك بێت لە بە لە ناوبردنی یەکیان بەرامبەر ئەویدیکەیان لە گۆڕەپانی کوردستان ، و لە ناوبردنی ماف و داهاتووی کورد لە هەموو بوارەکاندا ، بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا ، لە کوردستان بە گشتی و لە باشووری کوردستان بە تایبەتدا .

ئەوە بوو لە شەوی ١٣--١٤ /١٠ ، یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ، لە دوای بە دیل گتنی ٤٦ چل و شەش پێشمەرگەی پارتی بە بەر چاوی دانیشتووانی قەزای ڕانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی گوللە باران کران ، ... بە داخەوە ئەو کارە دەبووایە بەرامبە بە داگیر کەرانی گەلی کوردستان بکرابایە نەك ...بەلأم ...؟ ...!.

هەربەم بۆنەوە ئەنجوومەنی نیشتیمانی کوردستان بە بڕیاری ژمارە /٣١ لە ١٩٩٧/١١/٦ دا دەر چووە ، ئەویش بە بڕیاری دەستگیر کردنی ، کۆسرەت رەسـولْ عـەلی و مـستەفا سـەید قـادر ، کـە ئەنـدمانی بیرۆکـەی رامیـاری سـەرکردایەتی یـەکێتی نیـشتیمانین ، ئـەویش بـە پێـی مـادەی ١/٤٠٦ لـە یاسای سزادانی ئێراقی کە سزای لە سێدارە دانە .

هەروا لە گەڵ چەندین برگەو خاڵی دیکەدا .

ئەمەیـە گەیانـدنی گـەلی کوردسـتان بـە مافـە رەواکـانی و گیـشتن بـە رێـزی وولاّتــانی دیکــەی جیهــان . ئەمەیــە پاداشــت کردنــەوەی کــورو کــچی ئەنفلکراوی کورد و تۆڵە سەندنەوەیان ...؟...!.

١٩٩٦/١٠/٢١ سـەرۆکی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان بـەرێز مەسـعوود بـارزانی بـەرەو شاری سلۆپی تورکیا بەڕێکەووت ، بۆ ئـەوەی لەگـەڵ نووێنـەری ئەمـەریکاو تورکیا کۆببێتەوە ، لـەبارەی بارودۆخی شـەڕی خۆکووژی لەگـەڵ یەکیـەتی نیشتمانی کوردستانو هێور کردنەوەی بارودۆخەکە لـە هـەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٦/١٠/٣٠ لـەدوای گرتنەبەری رامیاریـەتی چاکسازیو هەڵگەرانـەوەی ئەورامیاریەتـە بەپێـچەوانەو بـەرەو وێرانکـاری لەلایـەن دەسـەلاّتی سـۆڤیەت ، بەتایبـەتی لەلایەن میخائیل گورباتشۆف ، ئەکادیمی ڕووسـی بـەناوبانگ- نیتـشایف- سەرۆکی مەڵبەندی تووێژینەوەی ئەتۆمی بەدەسـتی خـۆی خـۆی کووشـت ، جێگـەی باسـکردنە کـە ئـەم کـارەش لـە دژی بـەلاوەنانی زیـاتر لـە٢٠ ملیـۆن زانـای هەمـەجۆر لـە بوارەکـانی ئـابووریو رامیـاریو سـەربازیو ئـەتۆمی و کۆمەلاّیـەتی و رۆشـنبیری ، کـە تـەنیا ناویـان لەسـەر پـەر مایـەوەو بـەرەو هەژاری هەنگاو دەنێن لەوولاّتەکەدا.

١٩٩٦/١٠/٣١ بـە هـۆی کێـشەی نێـوان هـەردوو پـارتی دەسـەلاّتداری کـورد لـە باشـووری کوردســتان – یەکیــەتی نیــشتیمانی کوردســتان و پــارتی دیمــوکراتی کوردستان – بەردەوام بوونی ئەو کێشەیە تا گەیشتە قۆناخی شـەڕی کـورد کووژی ، لـە پێنـاو بەرژەوەنـدی تایبـەتی ، کە ئـەویش خـۆی لەسـیٚ تـەوەر دەگـرت :- دابەشـکردنی دەسـەلاّت – دابەشـکردنی سـامان – دابەشـکردنی

پارەو لە شێوەی پارە وەك داهات و گومرگەکان .

کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە ئەمەریکا و بەریتانیا و تورکیا کاری ناوبژیووانی ئەنجام بدەن و لە ئەنجام رێکەوتنی نێوان ئەم دوو پارتە مۆرکرا و بووە هۆی ئەوەی کەجێ پێگەی رژێمی تورکیا لە کوردستان بە هێزبێت بە پێکهێنانی هێزێکی هاوبەش لە نێوان تورکیاو ئاشووریەکان و هەندێ بێ لایەنی کورد بەچاودێریکردنی شەڕ وەستان کە رێکەوتنەکەش دوو برگەی سەرەکی لەخۆ دەگرت ئەویش :-

١ - ناوزەندکردنی پارتی کرێکارانی کوردستان - پەکەکە - بەرێکخراوەیەکی تیرۆرستی.

٢-- چۆلکردنی خێوەتگاکان لە کوردستان - واتە لە هەرێمی باشووری کوردستان ... بە هۆی ئەو رێکەوتنەش ، تورکیا تووانی هێزی سەربازی خۆی لە هەرێمی باشووری کوردستان بەهێز بکات و چەندین بارەگاو بنکەی لە شاخەکان بکاتەوە لە ناوچە جیاجیاکان لە پارێزگاکانی هەولێرو دهۆك و سلێمانی ... کە ئەمەش کاردانەوەی باشی نەکردە سەر داهاتووی بزووتنەوەی رزگاری کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٦/١١/١ بۆیەکەم جار کەناڵی ئاسمانی تەلەفزیۆنی ئەلجەزیرە پەخشی خۆی بەزمانی عەرەبی لە شاری دەوحەی پایتەختی قەتەر بلاۆکردەوە بەرەو ناوچەو جیهان ... ئەم کەناڵە لە ڕۆژی بلاۆکردنەوەی پەخشی خۆی بە جیهاندا ، ڕۆڵی سەرەکی گرنگی هەبوو لە شکاندنی ڕاگەیاندن لە وولاٚتانی عەرەبی و ئیسلامی و جیهان .

لە هەموو پرۆگرامە جیاجیاکانی ڕامیاری و ئابووری و کۆمەلاٚیەتی و توویژینەوەو ڕۆشەنبیری و دەرخستنی ڕاستیەکان بە بەرگری کردن لە عەرەب و ئاینی ئیسلام و نیشتیمانی عەرەب و پاڵپشتی لێکردن سەرەڕای دەرخستنی چەندین لایەنی دیکەی دژ بە عەرەب و نەتەوەکانی دیکە و وولاٚتانی جیهان ، لە هەموو بوارە جیاجیاکان و بۆتە جێگەی ڕەخنەو سەرنج ڕاکێشان لەلایەن دۆست و دووژمنانەکانی لە وولاٚتە جیاجیاکانی

جیهاندا .

١٩٩٦/١١/١٦ بۆ یارمەتی دانی گەلی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان، رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان/ ١١ملیۆن دۆلاری کۆمەکی مرۆڤایەتی پێشکەش بەهەردوو دەسەلاتی پارتی و یەکیەتی کرد لەباشووری کوردستان ، بەهۆی باری ناهەمواری ئابووری خەلکەکەو ئاوەدان کردنەوە ،... بەلام ئەو برە دۆلارە پاریە لەشەڕی خۆکووژی خەرج کرا نەك یارمەتی دانی گەلی کوردستان...؟...!.

١٩٩٦/١٢/٢ لە دوای وتووێژێکی ستراتیژی دوو ڕۆژی لە نێوان ڕژێمی تورکیاو ئیسرائیل رێکەوتنێکی سەربازی مۆرکرا ، لە پێناو هاوکاری و گۆڕینەوەی زانیاری سیخووڕی سەربازی لەبارەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد بەگشتی و باکووری کوردستان بەتایبەتی، ئەویش بە چاودێریکردنی جمووجۆلی پارتی کرێکاران کوردستان P.K.K لە باکووری کوردستانی لکێندراو بە تورکیا.

١٩٩٦/١٢/٥ لە پارێزگای کرمانشا لە ئێران خۆپیشاندانیکی گەوورە ئەنجام درا دژی هەلس و کەووتی نالەباری ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران بە بۆنەی کۆچی دوایی - مەلا ڕەبیعی - کە بووە هۆی شەهید بوونی چەندین هاوولاتی لە لایەن هێزەکانی پۆلیس و دەزگای ئیتلاعات لە شارەکەدا.

١٩٩٦/١٢/١٢ مۆرکردنی بەلگەنامەی- لیۆتۆ- ی نێوان وولاتانی مەزنی ئابووری لەپێناو بەرەنگار بوونەوەی پیسبوونی ژینگە ، بەتایبەتی لە لایەن وولاتانی توانادارى ئابوری ، کە ئەمەریکاو ئەلمانیاو یابان و فەرەنساو بەریتانیاو ئیتالیاو رووسیاو چین دەگەرێتەوە ، بەهۆی بوونی کارگەی بەرهەم هێنەری هەموو جۆرە کەلووپەلێکی مەدەنی و سەربازی و کارلێکردنی لەپیس بوونی ژینگە لە جیهاندا .

١٩٩٦/١٢/١٨ هونەرمەند و گۆرانی بێژی ناوداری کورد خاتوو – ئایشەشان – لە باشووری کوردستان کۆچی دوایی کرد کە لە دایك بووی باکووری کوردستانی ژێر دەسەلاتی تورکیا ، بە هۆی ئاوارەیی و دەربەدەری لە باکووری کوردستان و نیشتەجێ بوونی لە باشووری کوردستان .

جێگەی باسکردنە کە خاتوو ئایشەشان لە ساڵی ١٩٣٨ لە شـــاری دیاربـــەکر لـــە بنەماڵەیەکی ناسراوو خانەدان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، بنـــچەکەی بـــۆ حاجیـــەخانی دایکـی دەگەڕێتـەوە بۆ هـۆزی حـــاجی مـــستەفا بـــەگ لـــە ئـــەرزەرۆم ، بـــەڵام ئوسمـــانی باوکی سەر بە هۆزی جەبری ناسراوە .

لە ساڵی ١٩٥٨ ئەو ساڵە بوو کە بۆ یەکەمجار ئایشەخان ئەو گۆرانیانەی کە لە ئێوارە هونەریەکانی دیوەخانەوەکەیانەوە فێری ببـوو ، ئەویش لە دانیشتنێکی ژنانەوە پێشکەشی کرد ، لەم ڕۆژەوە ئەم خاتوونە هاتە ناو جیهانی هونەری کوردیەوە و دەستی بە گۆرانی وتنکرد .

دوای ئەوە ئەم خاتوونە لە ساڵی ١٩٦٣ دەچێتە شاری ئەستەمۆڵ و لەو شارەدا بوو کە ناوبانگی پەیدا کرد و پلەو پایەکی بەرزی بە دەست هێنا ، بە تایبەتی دوای ئەوەی کە کاسێتێکی گۆرانی بە زمانی کوردی و تورکی تۆمارکرد ، و تاکوو ساڵی ١٩٩٤ هەر لە شاری ئەستەمبوڵ ژیانی بەسەر بردووە ،

١٩٩٦/١٢/١٩ سـەرۆکی ئێـران هـاشمی ڕەفسەنجانی سـەردانی تورکیـای کـرد، ئـەویش لـەپێناو دارشـتنەوەی نەخـشەی نـوێ لـەبارەی بـارو دۆخـی باشـووری کوردسـتان ، بەتایبـەتی باری کـورد لـە ڕۆژهـەڵات و باکووری کوردسـتان بەگشتی و خۆئامـادەکردن بـۆ بـەرەنگار بوونـەوەی هـەر ڕووداوێکـی کـار لەدەسەڵاتەکانیان بکات ، جگە لە پەیوەندی ئابووری و دیبلۆماسی و ئاینی نێوانیان ، گەر چی لە بنەڕەتا دژی یەکترن.

١٩٩٦/١٢/٢١ بلاوکردنـەوەی ڕێنمایـەکی زانـستیانەی ئەنجوومـەنی ئاسایـشی ڕژێمـی تورکیا بەسـەر دامو دەزگا پەیوەنـدارەکانی تورکیا ، ئـەویش بـەکۆنترۆڵ کردنی منداڵ بوونی کوردەکان لە ناو وڵاتی تورکیا.

چونکە بە پێی ئەو ڕاپۆرتە لە ساڵی ٢٠٢٥ ژمارەی دانیشتووانی کورد زیاتر دەبێت لە ژمارەی دانیشتووانی تورك لە تورکیا ، هەر چەند ئێستا ژمارەی دانیشتووانی کورد کەمتر نیە لە تورك ، گەر بەراوردێکی زانستیانە لەسەر پێك هاتەکانی دانیشتووانی تورکیا بکرێت لە وڵاتەکەدا .

١٩٩٦/١٢/٢٩ کۆتایی هاتنی شەڕی ناوخۆ لە وڵاتی گواتیمالا ، کە ئەو شەڕە ٣٦ ساڵی خایاند لە نێوان هێزەکانی سووپای دەسەڵاتو چەکدارە چەپڕەوەکان ، ئەویش بە هەوڵو توانای ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە وڵاتەکەدا .

١٩٩٧

١٩٩٧/١/٦ سکرتێری پارتی دیموکراتی کورد عەبدولکەریم مەمۆ لە بەیروتی پایتەختی لوبنان ، برسکەیەکی پیرۆزبایی بەبۆنەی دامەزراندنی سووپای ئێراق ، ئاراستەی سەرۆکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن کردو داوای سەرکەووتنی لێکرد ، گەرچی سووپایەکی داپلۆسێنەرو وێرانکەری خاکی هەرێمی باشووری کوردستان بووە لە هەموو کاتێکدا.

١٩٩٧/١/٩ کۆچی دوایی شاعیرو نووسەری ناوداری کورد مامۆستا - شێخ حەسیب شێخ عەلی شێخ عەبدولرەحمان قەرەداخی - ناسراو بە - حەسیب قەرەداخی - ، شایانی باسە ئەو شاعیرە بەهرەدارە لە ساڵی ١٩٢٩ لەخێزانێکی ئایینی و زانست ئەدەب لە گوندی - سوولە - لە ناحیەی قەرەداخ لە پارێزگای سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . لە بنەماڵەیەکی ئاینی و زانستی ، کە دەگەرێنەوە سەر بنچەی مەردۆخیەکان .

دوای ئەوە قۆناخەکانی خوێندنی سەرەتایی لە قەرەداخ و ناوەندی لە شاری سلێمانی تەواو دەکات . دوای ئەوە بە هۆی باری ژیان و رامیاری ناتوانێ لە خوێندن بەردەوام بێت و لە ساڵی ١٩٥٧ لە کارگەی چمەنتۆی سەرچنار دادەمەزرێت تاکوو خانەنشین دەکرێت .

ئەم شاعیرەو کەسایەتیە کوردە لە نووسینی سعر بەردەوام دەبێت تا ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٧/١/١٢ سەرۆکی رژێمی بەعس لە ئێراق و سەرەك کۆمارو ئەمینداری پارتی بەعس سەدام حوسین لە پەیوەندیەکی تەلەفۆنیدا لەگەڵ پارێزگاری ئەو کاتەی کەرکوك بەناچارکردن لە بە عەرەبکردنی ناوچەکەو کردنیان بە عەرەب .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە بە عەرەبکردن ببووە موتکەیەك بە بەرۆکی کوردانی بە توندی گرتبوو ... هەرەشەی لە پێك هاتەی نەتەوەیی کۆمەڵگای کوردستان دەکرد لەهەرێمی باشووری کوردستان و باکووردا ... کە دەڤەرێکی بەرفراوانی ئەم کوردستانەیە ... هەر لە ئەزەلەوە خاکی کوردستانەو هەرگیز خەڵکانی دیکەی لێ نەژیاوە ... لە بەر ئەوە رژێمی بەعس بەمەبەستی پاکتاوی رەگەزی و رامیاریەتی عارەباندن چەندان بریاری دەرکرد .

کە جیاوازی گەورەی لەنێوان هاولاتیان چێدەکرد بەتایبەتی بەرامبەر بە پارێزگای کەرکوك و هەڵووەشاندنەوەی بوونی مێژوویی و جووگراف و گۆرینی دیموگرافیای ئەم پارێزگایە لە هەموو بوارەکان ، لەوانەش بریاری /٨٥٠ لە بەرواری ١٩٨٨/١١/٢٧ و بریاری / ١٩٩ لە ٢٠٠١/٩/٦ و لە چەندین تەوەرێك دەستی بەجێ بەجێکردنی خواست و نیازەکانی خۆی

کرد بۆ ئاسانکاری لەجیٚ بەجیٚکردن ئەویش :-
١- دەرکــردن و کەمکردنــەوەی کــورد لــەو دەڤەرانــەی کــە زۆرینــەی دانیشتووانیان پیٚك دەهیٚنا .
٢-گواســتنەوەی کارمەنــد و کریٚکــارانی کــورد بەمەبەســتی عارەبانــدنی فەرمانگــەکانی پاریٚزگــای کــەرکوك بەگــشتبوونی کۆمپانیــای نــەوت بەتایبەتی .
٣-گــۆرینی رەگــەزی کــورد بــۆ عــەرەب هــەر لەگــەلٚ ئەمەشــدا ســرینەوەی شوناسی نەتەوایەتی کورد لە پاریٚزگاکەدا .

١٩٩٧/١/١٦ سـەرۆکی لیٚژنــەی بــەرگری نیــشتمانی بوولگاریــا - رۆبــن ئیلیــف- فــۆر ئینجارۆف- لەگەلٚ شاندیٚك سەردانی باشووری کوردستانیان کردو لەلایـەن بەرپرسانی حکوومـەتی هـەریٚمی کوردسـتان بەگـەرمی پیٚشوازی لیٚکـران لـە شاری هەولیٚری پایتەختی لە هەریٚمەکەدا .

١٩٩٧/٢/٢٢ بەسەرپەرشتی دەزگای ئەهرام لـە قاهیرەی پایتـەختی میسر ، کۆریٚکی دژ بەتیرۆر لە جیهان ئامادەکرد ، بە بەشداری ٢٥ وولاّت لەوولاّتەکانی جیهان و بەشـداربوونی ئەمینداری گشتی نەتـەوە یـەکگرتووەکان بۆمـاوەی ســیٚ ڕۆژ ئەو کۆڕە بەردەوام بوو ،.
کە نوویٚنـەری ٢٩ وولاّت بەشـداری تیٚدا کـرد ، لـە گـەلٚ چـەندین ڕۆشـنبیرو رووناکبیری ئەکادیمی و پسپۆرو زانایفەرمی سەر بە وولاّتانی بەشدار بوو ، کـە چـوار خـالّی گرنگـی لـەخۆ گرتبـوو ، ئـەویش بـۆ وتوویـٚژو لیٚکـۆلّینـەوە لـەبارەی تـیرۆرو بەرپرسایەتی نیٚوودەوولـەتی و چاسەرەسـەرکردنی تـیرۆرو ماف مرۆڤ و تیرۆرو ڕژیٚمی تیرۆری لەجیهاندا.

١٩٩٧/٣/٢ ڕژیٚمـی ئیـسلامی لـە ئیٚـران زیـاتر لـە ٦٠ هـاوولاّتی کـوردی لـە ڕۆژهـەلاّتی کوردستانی داگیر کراوی ژیٚر دەسەلاّتی فارس لـە ئیٚـران دەرمـانخوارد کـرد لە ئۆردوگای بازیانی سەر بە پاریٚزگای سلیمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٩٧/٣/٢٩ ناشـتنی تـەرمی سـووتاوی شـەش کـورد لـە وولاّتـی هۆلەنـدا... ئـەویش لەئەنجامی سووتاندنیان لەشاری ئالان گەلی لەلایەن سیخوورەکانی رژیٚمی تورکیـا ، کـە بەدەسـتیٚکی تـیرۆر ئەنجامـدرا بـوو دژی کـوردی بـاکووری

کوردستان.

١٩٩٧/٤/٣٠ مـــــــۆرکردنی ڕێکەوتننامـەی نێـوان یەکیـەتی نیشتیمانی کوردســتان لـە گـەڵ هــەردوو ڕێکخــراوی ئیـــــــسلامی – بزوتنـەوەو کۆمـەڵ – لـە تـارانی پایتـەختی ئێران و بە ئامۆژگاری

و راوێژکاری رژێمی ئیسلامی لە ئێران ... کە خۆی لـە ١٥ خاڵ گرتبوو کـە تێیدا هاتبوو ... بە دەست گیربوونی هەرسێ لایەن .

یەکەمیان :- یەکیەتی نیشتیمانی دەست گیردەبێ بەخاڵەکانی ڕێکـەوتنی تاران .

دووەمیان :- کۆمەڵ و بزوتنەوەی ئیسلامی بە هـەمان شێووەو شێوازو ناوەرۆك پاپەند دەبن بەرێکەوتنەکەی تاران .

کە رێکەوتنەکە بە مۆرکردنی لەلایەن – نمایندەی جمهوری ئیسلامی ئێران , فەرماندەی نسر سەرتیپ رزا سیف اللهی ... لەلایەن یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان , کۆسرەت رەسول عەلی ... لـە لایـەن رابـەری جماعـت ئیسلامی کوردستانی ئێراق , شێخ محەمەد بەرزنجی . رابـەری بزوتنـەوەی ئیسلامی , شێخ عەلی عەبدولعەزیز .

ناکرێ نەگووترێ کە دوای راپەرینی گەلی کوردستان لە بەهاری / ١٩٩١ و دروســت بــوونی گۆرەپــانێکی رامیــاری بــێ ســەرکردەو ســەرکردایەتی و دەســتەیەکی لێهــاتووی رزگارکــەری ئــەم قۆناخــە نوێیــەو پەراندنــەوەی بــۆ قۆناخێکی دیکـەی بـەرەو سـەرکەوتن و مسـۆگەرکردن بـە گەیـاندنی گـەل بـە ئامانجەکانیان لە باشووری هەرێمی کوردستان .

هـەر لـە دوای هەڵبـژاردن و دامەزراندنی حکوومـەت لـە لایـەن ئەنجوومـەنی

نیشتیمانی كوردستان , گۆڕەپانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتیمانی لە هەرێمی باشووری كوردستان بۆشایەكی زۆر گەورە كەوتە گۆڕەپانەكە بە هۆی سەرهەڵدانی دووبارەی كێشەی نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیەتی نیشتیمانی كوردستان .
ئەویش بە هەڵگیرساندنی شەڕی نێوانیان لە سێ خوولی یەك لە دوای یەكتری لە پێناو سامان و دەسەلات و پارەو بەكوشتدانی گەنجی كورد بۆ ئەم بوارانە ، نەك لە پێناو بەرژەوەندی گشتی گەل و نیشتیمان .
كە ئەمانەش بوونە هۆكاری ئەوەی كە چەندین پارت و رێكخراوو گرووپی ئیسلامی سەرهەڵبدەن و بێنە دامەزراندن و راگەیاندن ، وەك كۆمەڵی ئیسلامی كوردستان لە پێناو خزمەتكردنی ئەو وولاتانەی كە دژی كورد وخاكی كوردستان بوونە بە درێژایی بوونی ئەو دەووڵەتانە .
بەر لەویش وەك توركیاو ئێران و ئێراق و سووریاو وولاتانی دیكەی عەرەبی ئیسلامی و بە بیری ناسیۆنالی دژ بە كورد و خاكی كوردستان و روو بەروووبوونەوەی هەردوو پارتی سەرەكی شەڕكەر لە سەر خاكی هەرێمی باشووری كوردستان لە پێناو لە باربردن و لێك ترازاندنی هەست و هۆشی نەتەوەیی لەو پرۆسە ئازادیەی كە بە شەقی زەمانە بۆ كورد رەخسابوو لە هەرێم و ناوچەكەدا ..؟...!.

١٩٩٧/٥/١ سەرەك وەزیرانی بەریتانیا تۆنی بلێر سەرۆكی پارتی كرێكارانی بەریتانیا ، لە هەلبژاردنەكان سەركەووتنی بەدەست هێنا بۆ وەرگرتنی پۆستی سەرەك وەزیران لەدوای دەرنەچوونی سەرۆكی پارتی پارێزگارانی بەریتانیا مارگرێت تاتچەر ، بۆ جاری سێیەمی لەپۆستی سەرۆك وەزیرانی بەریتانیا ، كە یەكەم ئافرەت بوو دەسەلاتی حكوومەتی بەریتانیا بگرتە دەست لەوولاتەكەدا .

١٩٩٧/٥/٢ كۆچی دوایی فەیلەسوف ئازادی بەرازیلی – باولو فریری – ... ئەم فەیلەسوفە ناوداره جیهانیە لە شاری رسیفی لە باكووری رۆژهەلاتی بەرازیل لە سالی ١٩٢١ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... لە سالی ١٩٥٩

بروانامەی دکتۆرای لە فێرکردنی گەورات وەرگرتووە . یەکێك بووە لەکارلێکردنەکانی ڕۆمانووسی ڕووسی و جیهان ، تۆلستۆی – لە دوای کودەتا سەربازیەکەی بەرازیل لە ساڵی ١٩٦٤ دەستگیرکراوە .
دوای ئەوە لەو وڵاتە دەرکراووەو بەرەو وڵاتی بۆلیڤیا هەنگاوی ناووەو لەوێ بۆتە راوێژکار لە وەزارەتی پەروەردە لە بۆلیڤیا ، دوای ئەوە هەر بەهۆی کودەتای سەربازی بەرەو شیلی هەڵاتووە . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٦٧ بەرەو ئەمەریکا ڕۆیشتووە .
دوای گەران بەچەند وڵات لە ئەفەریکیا ، لە ساڵی ١٩٨٠ بەیەکجاری گەراوەتەوە بەرازیل و بەردەوام بووە لەکارە پیرۆزەکانی تا ئەو کاتەی کە ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکا .

١٩٩٧/٥/١٤ بەهۆی جیاوازی بیروو بۆچوون و هەڵوێست لەنێوان پارتی کرێکارانی کوردستان لە باکووری کوردستان P.K.K و پارتی دیموکراتی کوردستان ، ئەویش بە بەرز بوونەوەی کێشەکەو زیادە ڕۆیی پارتی کرێکاران .
ئەنجامی بووە هۆی بەرپابوونی شەڕی نێوانیان لە پارێزگای هەولێرو دەووروبەری ... کە پارتی کرێکاران P.K.K وەك میوان لەباشووری کوردستان یارمەتی دراو بوو لە هەرێمەکەدا ...!.

١٩٩٧/٥/١٧ سکرتێری گشتی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان کۆفی ئەنان و یەکیەتی ئەوروپا داوایان لە ڕژێمی تورکیا کرد ، کە هێزەکانی سووپا لەخاکی باشووری کوردستان بکشێنێتەوە ، ئەویش بەهۆی باری ناوچەکەو دەست تێووەرنەدان لە کاروباری باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٩٧/٥/١٧ سەرۆك کۆماری کۆنگۆ کینشاسا – مۆبۆتۆ – لەلایەن لۆران کابێلا دەرپەڕێنرا ، بە هۆی شەڕو پێکدادان وچووە ناو شاری کینشاسا، کە لۆران کابێلا سەرۆکایەتی وڵاتی گرتە دەست و خۆی بووە سەرۆك کۆمار، دووبارە ناوی وڵاتەکەی گۆڕی بۆ کۆماری کۆنگۆی دیموکراتی و کابیلا دەسەلاتی تاك ڕەوی گرتە بەر لەناوەوەی وڵاتەکەدا .

١٩٩٧/٥/٢٥ زیاتر لە پەنجا هەزار هاووڵاتی کورد لەشاری ئەستەمبوڵ تورکی خۆپیشاندانیان ئەنجام دا دژی ڕامیاریەتی شۆڤینی ڕەگەز پەرستی سەرەك

وەزیرانـــی تورکیـــاو ســـەرۆکی پـــارتی رەفـــای ئیـــسلامی- نەجمـــەدین ئەربەکان... شایانی باسە زیاتر لە سێ ملیۆن و نیوو کورد دانیشتووی شـــاری ئەســـتەمبوڵن ، ئـــەویش بـــە هـــۆی ڕاگوواســـتنیان لـــەباکووری کوردســـتان و جێگـــە گرتنـــەوەیان بەخێزانی تـــورك لـــەپێناو بـــە تـــورك کردنـــی خاکی باکووری کوردستان.

١٩٩٧/٦/٦ ڕژێمی تورکیا بۆ یەکەم جار دانیننا بە کەووتنە خوارەوەی دوو فڕۆکەی ســـەربازی لـــە ئـــەنجامی هێرشـــکردنە ســـەر بنکـــەکانی پـــارتی کرێکـــارانی کوردستان P.K.K لە باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، کە لـە ئاکام بـــووە هـــۆی گیـــان لەدەســـتدانی ٩ ســـەربازی نـــاو فرۆکەکـــەی هێزەکـــانی سەربازی سووپای تورکیا.

١٩٩٧/٦/١٠ دامەزراندنی - تاهیر جلیل حبوش تکریتی - ناسراو بە تـاهیر تکریتی بە بەرێوەبـەری گـشتی دەزگـای ئـەمنی ئێراقـی ، دوای ئـەوە لـە١١/١٠/١٩٩٩ دامەزرا بە سەرۆکی دەزگای موخابەراتی گشتی لەلایـەن سەدام ، بە هـۆی نزیکی لە قوسەی کوڕی سەدام لەجیاتی رافع دەحام تکریتی.

ئەویش لە پێناو بەئەنجام گەیاندنی کارە تیرۆریست و دیکومینـەرەکانیان بەرامبەر گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی گەلی کورد ، کەبەر لەو پۆستانەش کـاری هەمە جۆری لە دەزگا داپلۆسێنەرەکانی بەعس کـردووە دژی گـەلانی ئێـراق بەتایبەتی گەلی کورد لەباشووری کوردستان.

١٩٩٧/٦/٢٠ سەرۆکی رێکخـراوی رزگـاری فەلەستین یاسرعرفات لەچاوپێکەووتنێکیدا لەگـەڵ رۆژنامـەی حیـاتی لەنـدنی کە دەڵێـت:- بـەهیچ شـێووەیەك قبـوولی ناکەین دەووڵـەتی کوردی لـەباکووری ئێراقـی عروبـە بۆ کـورد دابمـەزرێت ، ئەمـەیان ووتـەی بـێ دەسـەڵاتترین سـەرکردەی عەرەبـە ، کـە سـواڵکەرانی کوردیش ئامادەبوون خێری پێ بکەن و نەخووێندارترین کورد تاکوو ئێستا نـەی وتـووە نـابێ عـەرەب لەفەلەسـتین بـێ مـاف بکرێ . ئەمـە هەڵوویـستی عەرەب بەرامبەر بەهەڵوویستی کوردە لەسەر خاکی کوردستان.

١٩٩٧/٦/٣٠ لە دورگەی هۆنگ کۆنگ و لە وولاتی هۆنگ کۆنگ لە شەڕی ئەفیوونەوە بەرەو پاراستنی ناسنامەو لە دەووڵەتێك و دوو سیستەمدا ، کە هەرێمی هۆنگ کۆنگ بۆماوەی ١٥٦ ساڵ یەکێك بوو لە ژێر

دەستەکانی بەریتانیا ... واتە لەساڵی ١٨٤٢ تا ١٩٩٧/٦/٣٠، کە لەو ساڵەدا کۆتایی بەدەسەڵاتی بەریتانیا هێنراو سەروەری بۆ چینی مللی گێردراوە .

جارنامەی هاوبەشی چین و بەریتانیاو یاسای بنەرەتی هۆنگ کۆنگ باس لەوە دەکات کە دەبێ لایەنی کەم تا ساڵی ٢٠٤٧ ، ئەم هەرێمە تارادەیەکی زۆر سەربەخۆیی لە گەڵ چین بە گوێرەی سیاسەتی دەووڵەتێك و دوو سیستەمیش لە کێشووەرەکەدا .

چین سەرپەرشتی پاراستنی ناوچەکەو سیاسەتی دەرەکی دەکات و هۆنگ کۆنگیش بۆی هەیە سیستەمی یاسای کۆنی خۆی بپارێزێ و خاوەن هێزی پۆلیس و سیستەمی دارایی و گومرگ و سیاسەتی کۆچکردنی تایبەت بەخۆی بێ بەشداریش لە رێکخراوو بۆنە نێوو دەووڵەتیەکانی بکات .

شایانی باسە هۆنگ کۆنگ چینی نیە لە بەر ئەوەی کە ئەم دورگەیە لەدوای شەڕی ئەفیوون لە سەدەی نۆزدەم .

وەك شارێکی تایبەتی خۆی سەپاندو لەیەك کاتیشدا خاوەنی بەهاو نەریتی رۆژهەڵات و رۆژئاوا بوو... هەروا یاساکانی پەروەردەو فێرکردن و بونیاتی حکوومەتیش هاوشێووەی ئەوان بوون ، کە لە بەریتانیا هەن لە گەڵ بنەماو رێنمایی و دام و دەزگای حکوومەتایەتی لە هەموو بوارە

جیاجیاکاندا ،
کـە هـۆنگ کـۆنگ ژمـارەی دانیـشتوانی ٧,٠٠٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـەو بـە یارمـەتی دەسـەڵاتدارەکان تـوانراوە لـە ٥٧,٥٠٠ کارگـە دروسـت بکـرێ ... رۆژانە زیاتر لە ٢٥٠٠ هەزار کەس سنوورەکانی نێوان چین و هـۆنگ کـۆنگ دەبرن و ساڵانە ٩٠ ملیۆن کەشتی جۆراو جۆر لـەنێوان هـەردوو لا بەئـەنجام دەگەیەندرێ .

١٩٩٧/٧/١ لە دوای کێشەو ململانێیەکی دژووار لە نێوان ئەمەریکاو بەریتانیا لە گەڵ چینی مللـی ، لـە سـەر دوورگـەی هـۆنگ کـۆنگ ، ئەوە بوو کە چینی مللـی تـوانی بەئاشـتیانە ئەودوورگەیـە بگەرێنێتـەوە باوەشـی خـۆی ، بەمـەرجێ لەسەر هەمان دەسەڵاتی سەرمایەداری بەردەوام بێت لەهەرێمەکەدا.

١٩٩٧/٧/٢ گەڕانـەوەی دوورگـەی هـۆنگ کـۆنگی چـینی مللـی بۆناوخـاکی دایـكو بەردەوام بوونی لەسـەر هـەمان ڕژێمـی تایبـەتی خۆیـان ، سـەرەڕای چەندین کێشەی هەڵوواسراوی نێوان دەسەڵاتی هۆنگ کۆنگ لەلایەكو چینی مللیو ئەمەریکا لەلایەکی دیکەدا .

شـایانی باسـە ئـەو دوورگەیـە لـە١٨٩٣/٨/٢٣ لەلایـەن هێزەکـانی سـووپای بەریتانیا داگیرکرابوو تاکوو مێژووی گەڕانەوەی بۆباوەشـی چـینی مللـی لـە هەرێمەکەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٧/٧/٢ بەرێوەبردنی حەوتەمین خوولی هەڵبژاردنی سـەرۆکی کۆمـاری ئیسلامی لـە ئێـــران ئـــەنجام دراو محەمـــەد خاتـــەمی ســـەرکەووتنی بەدەســـت هێنـــا. بـەوەرگرتنی پۆسـتی سـەرۆك کۆمـاری ئێـران بۆمـاوەی خـوولی یەکـەمی لـە دەسەڵات لە سەر وولاتەکەدا .

١٩٩٧/٧/٢١ بەشی کوردی رادیۆی – فلورا – لە شاری هانۆڤەر لە ئەڵمانیا ، کە پەخشی خۆی بە ١٤ زمان پەخش دەکات و ٤٠٠ کەس کاری تێدا دەکات ، لە بەشـی کـوردی لـەم وێـستەگەیەدا کرایـەوە لـە سـەر شـەپۆلی f.m کـە رۆژانـی یـەك شەممەو پێـنج شـەممە بـۆ مـاوەی کاتـژمێرێك پەخشـی خـۆی بـە وولاتەکـە و جیهان بڵاو دەکاتەوە .

١٩٩٧/٧/٢٣ میلۆسـۆفیتش بـووە سـەرۆکی یۆگـسلافیای یـەکگرتوو، کـە لـەو کاتـە

بارودۆخی وولاتەکەو پەیوەندی کۆمەلایەتی بەرەو لێك ترازان هەنگاوی دەنا ، کە بووە هۆی بەرپابوونی شەڕی ناوخۆو وێرانکردن و تەنگژەی ئابووری و ڕامیاری و کۆمەلایەتی و شەڕی نژادی و ئایینی لە نێوان گەلانی یوگسلافیا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٧/٧/٢٧ نووسەروشاعری ناوداری ئێراق و عەرەب و و جیهان و دۆستی دێرینی کورد – محەمەد مەهدی جەواهری – لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا کۆچی دوایی کرد ، دوای ئەوە تەرمەکەی هەر لەویٚ نێژراوە بەهۆی بارودۆخی نالەباری ئێراق و دڕندەیی ڕژێمی بەعس لە ئێراق .
شایانی باسە حکوومەتی هەرێمی کوردستان بەهۆی هەڵوویٚستی مرۆڤانەی برامبەر بە کێشەکانی کورد لە کوردستان ، پەیکەرێکی بەرامبەر بەپەلەمانی کوردستان بۆ دانا بەڕێز لێگرتن لەو شاعیرە خۆراگرە دیموکراتی خوازەو دۆستی نەتەوەی کورد لە کوردستان.

١٩٩٧/٨/٣ گەڕاندنەوەی دوورگەی ئەنجوان لەلایەن دەسەلاتی فەرەنسا ، کە کەوتبووە ژێر دەسەلاتی کۆماری قەمەرو بەهۆی پەیوەندی باشی نێوانیان پاش ماوەیەك دوورگەی موهێلی گەڕاندرایەوە ژێر دەسەلاتی کۆماری قەمەر لە هەرێمەکەدا.

١٩٩٧/٨/٢٨ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بەزۆرینەی دەنگ سزای هەمەلایەنەی خستە سەر ڕێکخراوی یۆنیتا بەتایبەتی چەکە سەربازییەکانی جەنگ لە وولاتەکەدا .

١٩٩٧/٨/٣١ خێزانی ئەمیر چارلسی نەوەی شانشینی بەریتانیا– دایانا– لە بنەماڵەی شانشینی ، لە ئەنجامدانێکی تیرۆریستی لەناو شەقامەکانی شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا گیانی لەدەست دا ، دوای کەمتر لە کاتژمێرێك جەستەکەی تەحنیت کراو لەهەمان کات خۆشەویستەکەی دۆرید الفاید گیانی لە دەستدا ، کە لە ڕەچەلەك عەرەبەو خەڵکی وولاتی میسر بووەودانیشتووی بەریتانیایە .

١٩٩٧/٩/١٨ مۆرکردنی ڕێکەوتننامەی قەدەخەکردنی بە کار هێنانی مینی دژ بە بە مرۆڤ لە شاری ئۆسلۆی پایتەختی نەرویژ ، لە پێناو ڕێگە گرتن لە چاندنی

ئە و جۆرە مینانەی کە زیان بە مرۆڤ دەگەیەنن لە وولاّتە جیا جیاکان لە جیهاندا .
ئەویش لە ئاکامی شەڕی ناووخۆی وولاّتە جیا جیاکان و شەڕی نێوان وولاّتانی دراوسێیّ و شەڕی گەورەتر لەو شەڕانە لە هەرێم و ناوچە جیا جیاکان لە جیهاندا .
جێگەی باسکردنە کە بیرۆکەی ئەم پەیمانە لە مانگی/١٩٩٩/٥ چووە بواری جێ بە جێکردن لە دوای مۆرکردنی ١٥٧ وولاّت لە سەر بڕگەو مادەو خالّەکانی ئەم رێکەوتننامەیەدا . هەروا لە ١٩٩٧/١٢/٣ ، ئەم وولاّتانە لە سەر ئەم رێکەوتنە مۆریان کرد ، بەلاّم لە ١٩٩٧/١٢/٥ لە لایەن رێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان ئاشکرا کرا ، لە بارەگای رێکخراوزەکەدا ، کە لە شاری نیورۆکی ئەمەریکیدا .
هەروا ئامانجی ئەم پەیماننامەیە کۆتایی هێنانە بەو نەهامەتیانەی کە کۆمەلاّنی خەلك تووشی دەبیّ لە ئاکامی بە کار هێنانی مینی دژە مرۆڤ ، ئەم رێکەوتننامەیە تیّ هەلّکێشە لە نێوان یاسای نێوودەوولّەتی مرۆڤایەتی و یاسای نێوودەوولّەتی لە ناوبردنی چەك ، لە بەر ئەوەی ئەم رێکەوتننامەیە تایبەتمەندی لە ناو بردنی چەکی هەیە بە شێوەیەکی مرۆڤایەتی لە جیهاندا

١٩٩٧/١٠/٧ زاناکانی گەردوون – فلك – ی ئەمەریکا رایانگەیاند بە دۆزینەوەی ئەستێرەی – بیستوولّ , دەمانچە – کە ئەم دۆزینەوەش بووە هۆی گرنگی پێدانی لە لایەن بواری زانستی لەجیهان ... کەبە گەورەترین ئەستێرە دادەنرێت لە گەردووندا .
کە تیشکی سەد هێزی زیادبوونی

بە ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ دە ملیۆن لە هێزی ووزەی کە لە رۆژ دەردەچێت زیاترە .
واتە قەبارەی ئەستێرەی بیستوولْ – بەقەدەی رۆژ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ دەجار گەورەترە لە رۆژ. زاناکانی گەردوونی – فەلەك – ی ئەمەریکی کامیرای – هابلْ – بە تیشکە سەر بەنەفسەجی کەلەناو کامێرای هابلە توانیوویانە سەرەتای لەدایك بوونی ئەو ئەستێرە دیار بکەن ، کەلەکاتی لە دایك بوونی تاکوو ئێستا بە گەورەترین ئەستێرە دادەنرێت لە هەموو ئەو ئەستێرانەی کە لەناو کۆمەڵە جیاجیاکان جێگیربوونە .
واتە وەك کۆمەڵەی خۆرو کۆمەڵەکانی دیکە لە گەردووندا . زاناکان ئەوەشیان دیاریکرد کە ئەستێرەی – بیستوولْ – دەکەوێتە دووری لە زەوی بە ۲۵۰۰۰۰۰۰ هەزار ساڵ رووناکی... هەروا ئەو ئەنجامە دەرکراوەی کە ئەم ئەستێرەیە لەماوەی ٦ چرکەدا دەری دەکات بەپێچەوانەی رۆژە . کە رۆژ ماوەی یەك ساڵی دەویْ بۆ ئەوەی ئەو ووزەی کە هەیەتی دەری بکات بۆ ئەوەی بگاتە سەر زەوی .
لە دایك بوونی ئەستێرەی بیستوولْ لە نێوان یەك ملیۆن بۆ سیْ ملیۆن ساڵ دەبیْ – هەروا ناتووانریْ ببینی ئەو ئەستێرەیە بەئاسانی بێت بەهۆی تەم و مژی ناو گەردوون لەئاکامی تەقینەوەی ئەستێرەکانی دیکە ... ئەستێرەی بیستوولْ دەتوانیْ ۱۰٪ لە – فۆتۆن –و – پارچەکانی رەوانەی سەر زەوی بکات.

سەرچاوە :– ایات العلوم الکونیە . بەرگی ۲/۱ ل/۱۵۳ دانانی کۆمەڵە زانای جیهانی کە ژمارەیان ۲٦۹ زانایە . چاپی یەکەم /۲۰۰۷ .

۱۹۹۷/۱۰/۱۵ لە راگەیاندنی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بە هۆی بەردەوامی شەری خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستانو یەکیەتی نیشتمانی کوردستان لە باکووری ئێراق ، بۆتە هۆی دوواخستنی یارمەتیە مرۆییەکان لە باشووری کوردستان.

۱۹۹۷/۱۰/۱۵ کەشتی ئاسمانی – کاسبینی هۆیمنز– ی ئەمەریکی بەرەو گەردوون بەرێکەووتو لە دوای حەوت ساڵ گەیشتە ئەستێرەی زووحەل ، کە لەو ماوەیە ۳,٥ ملیار کیلۆمەتری بری بوو لەپێناو ئەنجامدانی کارە دارێژراوەکان لە بۆشایی ئاسماندا .

١٩٩٧/١٠/١٧ لە ئاکامی کاردانەوەی نا لەباری شەڕی دژوواری نێوان هەردوو پارتی سەرەکی لە هەرێمی باشووری کوردستان ، پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، ئەویش بەکارلێکردن و ناوبژیووانی تورکیا و بەریتانیا و ئەمەریکا ڕاگیرا لە نیوانیاندا .

١٩٩٧/١٢/٢٧ هەلکەندنی کەناری دەریای ئیتالی لەپێناو ڕزگار کردنی ٨٠٠ پەنابەری کوردی کۆچڕەو بەرەو هەندەران ، کە نگرۆبوونیان لە نێوان کەنارەکانی تورکیا و ئیتالیا و بەرەو ئیتالیا هەنگاویان دەنا ، لە پێناو گەیشتنی بەئاواتی گەیشتن لە کەش و هەوایەکی ئارام و ژیان و کاری ئازادانە لە وولاتە بیانیەکان.

١٩٩٨

١٩٩٨/١/١٦ دادگای دەستووری دەسەلاتی تورکیا لەئەنکەرە بەئاگادار کردنی پارتی ڕەفای ئیسلامی بە سەرکردایەتی نەجمەدین ئەربەکانی سەرەك وەزیرانی تورکیا کرد ، بەهۆی بوونی مەلبەندی جموجۆڵ دژ بەدەسەلاتی علمانیەت و ماوەنەدان بەو مەڵبەندەو دەبێ بەپێی دەستوور بە ڕێووە بچێت لەوولاتەکە .

١٩٩٨/٢/٤ لەناوچەی سناج لە هەرێمی نەفار لە باکووری ئەفگانستان گوومەلەرزەی زەوی بەپێی پێووەری ڕێختەر بە ٦,١ پلە ڕوویدا ، کە بووە هۆی گیان لەدەست دانی چەند کەسێك و وێرانکردنی بەدەیا مال و کێلگەی کشتووکاڵی لەناوچەکەدا .

١٩٩٨/٢/١٨ بەهۆی باری ناهەمواری ئابووری و بەرزی نرخی دروستکراوەکان لە ڕووسیا . حکوومەتی ڕووسیای یەکگرتوو بڕیاری داخستنی سێ کارگەی دورستکردنی چەکی ئەتۆمی دا ، بەهۆی نەبوونی توانای دارایی و تەنگەژەی ئابووری بەشێوویەکی گشتی و بەرزبوونەوەی نرخی پێداویستیەکان لە دام و دەزگا گشتیەکان وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٢/٢٣ ئوومێدیا کە بچووکترین کیژۆلەی بەندکراوی جیهان بوو لەلایەن دەسەلاتدارانی شۆڤینی شانشینی مەغریب ، چونکە خۆی لە نەتەوەی ئەمازیخی مەغریب بوو ، کە ناوی لە تۆمارگەکان تۆمار نەکرا ، هەتا دادگاش ماوەی پێ نەدا بەهۆی ئەوەی کە ناوەکەی عەرەبی نەبووە ، لە

بەرئەوەی ناوەکەی بەپێی خواستی نەتەوەکەی بوو .
واتە عەرەب نەك هەر لە ئێراق و سووریا بەلکوو لەهەموو وولاتانی دیکەی عەرەب ماوە بەخواستی دوور لە ئوومەی عەرەب و ئوومەی ئیسلام نادەن ، لەو پەڕی شۆڤینی و بەرچاوتەنگی نەتەوەیی و ڕامیاریەتیان ئەنجام دەدەن لەپێناو بەعەرەبکردن .

١٩٩٨/٣/٢٨ کۆڕێکی زاناو پسپۆڕان لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ئەنجامدرا لە هۆلی – کوفە– سەبارەت بە کێشەو باری کوردو ئابووری و داب و نەریت و کەلتوورەوە لەسەر چوار پارچەو نیووی کوردستان .

١٩٩٨/٤/٣٠ شاعیری خۆشەویستی و نەتەوەیی و دیموکراتی بەناوبانگی عەرەبی نزار قەبانی لە شاری لەندنی پایتەختی بەریتانیا کۆچی دوایی کردو تەرمەکەی لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا نێژراوە .

١٩٩٨/٥/١١ ڕۆژنامەی ئەلحەیاتی لەندەنی لە وتارێکیدا بلاوی کردۆتەوە ، کەباس لەوە دەکات . کە ڕێکخراوی ئاشتی سەوز چەند سالە هەولی ڕێگرتن لە

دامەزراندنی ڕێکتەرێکی ئەتۆمی لە ناوچەی ئۆکیۆ – باشووری تورکیا – دەدات , بەپێی ئەو ڕۆژنامەیە ڕێکتەرەکە دەکەوێتە باشووری تورکیا لە نزیك بەندەری مێرسیتە و تەنها یەکێکە لە ١٠ ڕێکتەری ئەتۆمی دیکە کە تورکیا بەنیازە تا سالی ٢٠٢٠ تەواوی بکات لە وولاتەکەدا.

١٩٩٨/٥/١٣ تاقی کردنەوەی دووەم چەکی ئەتۆمی لەلایەن حکوومەتی هندستان ئەنجامدرا ، کە بەو هۆکارە یابان و ئەمەریکا گەمارۆی ئابووریان خستە سەر هندستان ، بەلام هندستان لەو کارە بەردەوام بوو لە فراوانکردنی

بنكـەی چـەكی ئـەتۆمی وولأتەكـەی ، كـە ئێـستا وولأتێكـی ئەتۆمیـە شـان بەشانی وولأتانی ئەتۆمی لە جیهاندا.

١٩٩٨/٥/٢١ لە دوای كەمتر لـە سـێ مانگ بە هەلبژاردنەوەی سۆهارتۆ بۆ سەرۆكایەتی كردنی ئەندۆنیسیا بۆ ماوەی حەوت سالّ ، دەستی لەكار كێشاوە بەهۆی نالەباری و لێك ترازانی پەیوەندی لە پێك هاتەكانی كۆمەلّگای وولأتەكەو بەردەوامی لە تەنگژەی ئابووری و ڕامیاری و كۆمەلایەتی و پێشێل كردنی مافی مرۆڤو گەلانی وولأتەكە لە ماوەی دەسەلأتی و دوای خۆی جێرەگەی حەبیبی جێگەی گرتەوە بەسەرۆكی وولأتەكە.

١٩٩٨/٥/٢٧ لـە شـاری قاهیرەی پایتـەختی میـسر كـۆڕی دایـەلۆگی كـوردی — عـەرەبی گرێـدرا ، لــە هــۆلّی ســەلاحەدین ئـەیوبی لـەپێناو لێـك تێكگەیـشتن و تێگەیانـدنی عـەرەبی شـۆڤینی لەچـۆنیەتی بـاری كـورد بـەپێی مێـژووی ڕووداوەكـان و جێگـەی دانیـشتووانی جـووگرافی ڕەسـەن لـە سـەر خـاكی كوردستان .

١٩٩٨/٥/٢٨ یەكـەم تـاقی كردنـەوەی مووشـەكی ئـەتۆمی لەلایـەن دەسـەلاتی پاكـستان ئەنجامـدرا ، كـە ٥ پێـنج مووشـەكی لـەژێر زەوی تـاقی كـردەوە لـە دوای هندستان بە ١٨ ڕۆژو بەردەوام بوونی لەتاقی كردنەوەی مووشەكی ئەتۆمی لەوولأتەكەدا.

١٩٩٨/٥/٣٠ لـە هـەرێمی تـەخاری ئەفگانـستان گوومەلـەرزەی زەوی بەپلـەی ٦٫٩ پلـە بەپێی پێووەری ڕێختەر ڕوویدا ، كە بووە هۆی گیان لەدەستدانی ٤٠٠٠ كەس و وێرانكردنی زیاتر لە ٥٠ گوندو كێلگەی كشتووكالّ لە ناوچەكەدا.

١٩٩٨/٦/١ دامەزرانـدنی بـانكی ناوەنـدی ئـەوروپا لەلایـەن یـەكێتی ئـەوروپا ، كـە بارەگـای سـەرەكی لـە شـاری فرانكفۆرتی ئەلمانایـەو كاردانەوەی گرنگـی نوانـدە سـەر بـاری پەیوەندیـەكانی ئابووری و بازرگـانی نێوودەوولـەتی لـە جیهاندا .

١٩٩٨/٧/١ لە شاری مۆسكۆی پایتەختی ڕووسیای یەكگرتوو زیاتر لە ١٠٠ نووێنـەری كـوردی پارچـەكانی كوردسـتانی دابەشـكراو كۆبوونـەوەو داوای مـافی ڕۆشنبیری و داب و نـەریت و مێـژوو زمـان و كـەلتووریان كـرد ، بـەهۆی كـارە ناهەموارەكانی ڕابردووی دەسەلأتی سۆڤیەت بەسەركردایەتی ستالین ، لە

بەشە کوردستانەکەی ژێر دەسەڵاتی کۆماری ئەرمینیای سۆڤیەت ، کە بەرامبەر بەکورد کراوە لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە هەرێمی باکووری کوردستان.

١٩٩٨/٧/٣ ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان کۆفی ئەنان لە چاوپێکەوتنێکی لەگەڵ گۆڤاری – الحیات – کووتی :– پاراستنی کوردستان لەلایەن ئەمەریکاو هاوپەیمانان بۆداگیرکردن نیە بەلکوو بۆ پاراستنی کوردو بەرژەوەندی هەردوو لا و هاوپەیمانانە لە هەرێم و ناوچەکەدا .

١٩٩٨/٧/١٢ کۆچی دوایی زاناو کەسایەتی ناوداری نەتەوەیی و نیشمانی کورد مامۆستا – ئیبراهیم ئەمین باڵدار – ... شایانی باسە مامۆستا باڵدار بڕوانامەی ماجستێری لە ئەمەریکا وەرگرتبوو ، مامۆستا باڵدار ئەلف بێی کوردی بۆپۆلی یەکەمی سەرەتایی دانا... هەروا مامۆستا باڵدار لەساڵی ١٩٢٠ لە گەرەکی سابوونکەران لەشاری سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە هەرێمی باشووری کوردستان .

جێگەی ئامارە پێکردنە کە دوای تەواو کردنی قۆناخەکانی خوێندن لە ساڵەکانی ١٩٣٩ – ١٩٤٠ خوێندنی لە – دارالمعلمین –ی لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق تەواو کردووە ، دوای ئەوە بۆتە مامۆستا لە گوندی – قەمچووخەوجاسەنە – لەوکاتیش خوولیای دانانی – ئەلف و بێی – کوردی بووە بۆ منداڵانی کورد . هەروەك مامۆستا باڵدار خۆی دەڵێ :–

لە ساڵی ١٩٤٨ لەم گوندەدا هەلێکی باش بۆ نووسەر هەڵکەوت کە بتوانێ وانەکانی ئەو – ئەلف وبێیە – دابنێت و رۆژ لە دوای رۆژ بە سەر قوتابیەکانی کورد تاقیان بکاتەوە لە هەرێمەکەدا لە باشووری کوردستاندا .

دوای ئەوە مامۆستایەتیەکەی گواستراوەتەوە بۆ قوتابخانەکانی تەوێڵەو هەلەبجە و چوارتاو عەبدوئیلا ، لە ساڵی ١٩٤٩ ئەلف و بێیەکەی تەواو دەکات و وەزارەتی مەعاریف لەو کات بڕیاری چاپدانی دا ، لەم بارەیەوە دەڵێ:– خەت خۆشی بە ناوبانگ – سەبری خۆشنووس – کە هیچ کوردی نەدەزانی ، دوای رەنج و هەوڵێکی زۆر لە گەڵیا کتێبەکەی بە دوو مانگ بە دەست نووسی تەواوکرد ، هەروا – خاجی سووعاد سەلیم – ی وینە کێش

که هیچ جێیەکی کوردستانی نەدیبوو رۆژ بە رۆژ هەموو شتێکی بۆ روون ئەکرایەوە ، وێنەکانی کتێبەکەی بۆ ماوەیەکی درێژ تەواوکرد .
دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥١ لە چاپخانەی —ی نەجاح — لە شاری بەغدا — ئەلف و بێیە— کەی چاپکرا ، دوای ئەوە لە لایەن هونەرمەندی نەمر — بەدیع باباخان — وێنەکانی بۆ کرا . وەك خۆی دەڵێ :— ئەم کتێبە لە لایەن هونەرمەند بەدیع باباخانەوە بە وێنەی رەنگاو رەنگی جوانی کوردەواری رازێندرایەوە . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥٥ — ئەلف و بێیەکی — بۆ تەمەن گەورەکانیش دانا . دوای ئەوە مامۆستا باڵدار کۆلیژی بازرگانی لە ئابووری لە ساڵی ١٩٥٦ لە شاری بەغدا تەواو کرد. دوای ئەویش مامۆستا باڵدار بڕوانامەی — ماستەر— ی لە کۆلیژی — سان فرانسیسکۆ— ی لە ئەمەریکا لە سەر پەروەردە و دەروونزانی بە دەست هێنا .
دوای گەرانەوەی مامۆستا باڵدار بووە مامۆستا لە زانکۆی سلیمانی لە ساڵی ١٩٦٨ لە بەشی ووێژە و ، دوای ئەوەش لە ساڵی ١٩٨١ گوێزرایەوە بۆ شاری هەولێر لە زانکۆی سەلاحەدین کرا بە مامۆستا . دوای ئەوە — مامۆستایەتیەکەی گوازرایەوە بۆ زانکۆی مووستەنسەریە لە شاری بەغدا ... ئەم کەسایەتیە کورد پەروەرە بەردەوام بوو لە کارەکانی تا ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کرد ، و گۆرەکەی لە گۆرستانی گردی سەیوانە لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٨/٧/١٧ لە کۆماری بابواگینیای نوێ بە هۆی کشانی دەریایی گوومەلەرزەی زەوی لێکەوتەوە ، کە بووە هۆی گیان لەدەست دانی زیاتر لە ٢٢٠٠ هاووڵاتی ، کە بەرزی شەپۆلەکانی ئاو لە ئاکامی لێککشانەکەدا لە ١٥مەتر زیاتر بوو لەناوچەکەدا.

١٩٩٨/٨/١ راگەیاندنی مەکتەبی رامیاری بزوتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان ... ئەویش بە رێکخستنی هەموو نووسینگەکان و دەزگاو ئامێرەکانی لە ناووەوەو دەرەوە ... هەروا لە بارەی پرۆژەی بەرەی کوردستانی لە ساڵی ١٩٩٨ .
جێگەی ئامارە پێکردنە کە هەموو جووڵانەوەی یاخوود بزوتنەوەی ئیسلامی لەکوردستان لە پێناو کوردو خاکی کوردستان نەبووەو نیە لە

هیچ کات و ساتێکدا .

لە بەر ئەوەی کورد بەر لە هەموو شتێك پێویستی بەرزگار بوونە لە ژێر ئەو رژێمانـەی کـە لـە سـەر خـاکی کوردسـتان سـنووری دەوڵـەت و خاکیـان دیاریکراوەو تاکوو ئێستاش دژی ماڤ کوردن لە هەموو بوارەکانی رامیاری و ئـابووری و کۆمەڵایـەتی و زمـان و مێـژوو و داب و نـەریت و کـەلتورو شوێنەوارو شارستانیەت .

کورد پێویستی بە هیچ پارتێکی ئیسلامی نیەو پێویستی بەو پارت و رێکخراو گروپانە نیە کە یەك ئامانجی تێکۆشان و خەبات و قوربانی دانی کۆیان بکاتەوە لە پێناو گەیشتنی بە ئامانجی سەرەکی ئەویش رزگاربوونە لـە ژێـر دەسـتی داگیرکـەران و راگەیانـدنی سـەربەخۆیی و دیـاریکردنی سنووری ئەو خاکەی کە بەسەدا هەزار قوربانی تیاداوە .

کورد هەڵگری ئاینی ئیسلامە بە زۆری زۆرداری شمشێر ، نەك بە رێگەی ئارەزوومەندانە ، کـە مێـژوو شایەتە بـە تایبـەتی سـەردەمەکانی فتوحـاتی ئیسلامی بە تایبەتی لـە کاتی خەلیفەی ئیسلام عومـەری کوری خـەتاب لـە ناوچەو هەرێمەکان ... هەر وەك لە نـاوەرۆکی مێژوونامەکە بە پێی رۆژانی رووداوەکانی دیاریکراووە لە هەموو بوارەکان .

سەرچاوە :- الحرکة الاسلامیة ڤ کردستان العراق , د.محەمەد نوری بازیانی , چاپی یەکەم /٢٠٠٦.

١٩٩٨/٨/١٧ دەسـەڵاتی ناوەنـدی ڕووسـیای یـەکگرتوو بڕیـاری دابـەزینی دراوی ڕۆبلـی ڕووسیدا ، ئەویش بە هۆی گیروو گرفتی باری ئابووری ، کە ئێستا زۆربـەی زۆری فەرمانبەران مووچەیان وەرنەگرتووەو بۆتە هۆکارێکی بێزاری گـەلانی ڕووسیا ، بەتایبەتی توێژی نووسـەرو زناو ڕۆژنامەنووسان و پسپۆڕان لـە وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٨/٢٠ شانـشینی مـەغریب شانـشین حەسـەنی دووەم مەرسـوومێکی شانـشینی دەرکرد ، ئـەویش بەخووێندنی زمـانی ئـەمازیخی – زمـانی نـژادی بەربـەر- لەقۆناخی سەرەتایی- ئەمازیخی و لادێی و سووسیەکان- لـە نـاو سـنووری وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٨/٢٠ لـە ئـەنجامی بۆردوومان کردنـی باشـووری ڕۆژهـەلاتی کـابوولی پایتـەختی

ئەفگانستان لەلایەن هێزەکانی سووپای ئەمەریکا ، کە ئەویش بووە هۆی کووژرانی چەندین دبلۆماتکارانی ئێرانی ، بەناوی ئەوەی کە سەرابازگەی فێربوونی هێزی چەکداری ئیسلامیە توندڕەوەکانی سەر بە ئوسامە بن لادن و تالیبانن لە شارەکەدا .

١٩٩٨/٨/٢٠ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا بە موشەکی کرووز هێرشی کردە سەر بنکەکانی ئەفگانستان و لە هەمان کات کارگەی دەرمان لە سوودان ، بە هۆی بوونی پەیوەندیان بەو دوو تەقینەوەی باڵوێزخانەی ئەمەریکا لە کینیا و تەنزانیا ، کە بووە هۆی کوشتنی زیاتر لە ٢٠٠ هاوڵاتی لە هەردوو وولاتدا.

١٩٩٨/٩/٣ سەرۆکی ئەمەریکا – بیل کلینتۆن– نامەیەکی ئاراستەی کۆنگریسی ئەمەریکا کرد ، ئەویش لەبارەی بارودۆخی ئێراق و بەتایبەتی کوردو هەرێمی باشووری کوردستانی لکێندراو بەئێراق لە ناوچەکەدا .

١٩٩٨/٩/١٧ مۆرکردنی رێکەووتنامەی ئاشتبوونەوەی –واشنتۆن– لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، لەلایەن سەرۆکی هەردوو پارت ، بەڕێزان مام جەلال و مەسعوود بارزانی ، ئەویش بەناوبژیووانی ئیدارەی ئەمەریکا لە ڕێگەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا خاتوو – مادلین ئۆلبرایت ، بەڵام لەباری شەڕو پێکدادان گوواستراوە بۆ باری نەشەڕو نەئاشتی لە هەرێمی باشووری کوردستان...؟...!.

١٩٩٨/٩/١٧ گیرهاردەر شرۆیدەر لە هەلبژاردنەکانی ئەڵمانیا بەڕاوێژکاری ئەڵمانیا هەلبژێردرا لەئەنجامی بەدەست هێنانی سەرکەووتن بەرامبەر بە ڕاوێژکاری ئەلمانیا هیلمۆت کۆڵ ، لە وولاتەکەدا ، دوای ئەوەهیلمۆت کۆڵ خانە نشین کرا لە پۆستەکەیدا .

١٩٩٨/٩/١٨ شانشینی ئیسپانیا بە ئەندام لەپەیمانی ئەتلەسی – ناتۆ– وەرگیراو وەستانی شەڕی یەك لایەنەی لەگەڵ ڕێکخراوی بەرهەلستکار ڕاگەیاند لە پێناو چارەسەر کردنی کێشە هەڵوواسراوەکان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٩/٢٢ لەدوای کێشەو ململانێی توندو تیژی نێوان شۆڕشگێڕان و دەسەلاتداران لە باشووری ئەفریکیا ، بە چاودێری ڕیکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و چەندین لایەنی دیکە ، توانرا سەربەخۆیی کۆماری نامیبیا ڕابگەیەنرێت و سەربەخۆیی تەواوی لەساڵی/ ١٩٩٠ بە دەست هێنا لە ناوچەکەدا .

١٩٩٨/١٠/٢ زیاتر لە ١٠٠,٠٠٠هەزار سەربازی تورك بە هەموو جۆرە چەكێكی جەنگی سەردەمی هاتنە ناو سنووری هەرێمی باشووری كوردستانی لكێنراو بەئێراق ، ئەویش بۆ لێدانی بنكەكانی پارتی كرێكارانی كوردستانی باكووری كوردستانیداگیر كراوی ژێر دەسەلاتی توركیا لەناو خاكی ئێراقی بەزۆر دورستكراو لەسەر خاكی كوردستان...؟. لە ناوچەو كێشووەرەكەدا .

١٩٩٨/١٠/١٣ لەم ڕۆژەدا دەزگا ئەمنیەكانی ڕژێمی بەعسی سەدامی لە ئێراق وەفاتنامەی بۆ ٢٠٠٠ دوو هەزار هاوولاتی لەگەلانی ئێراق تۆماركردو لەئەنجامی لەسێدارە دان و گوللەباران كردنیان ، بەتایبەتی گەلی كورد لەهەرێمی باشووری كوردستان.

١٩٩٨/١٠/١٦ هێزەكانی پۆلیسی بەریتانیا سەرۆك كۆماری شیلی دیكتاتۆری پێشوو- بینۆتشیێ- یان دەسگیر كرد ، وەك تاوانباری دژ بەمرۆڤایەتی ، كە ئەم مرۆڤە لە ماوەی دەسەلاتەكەی نزیكەی ٢٥٠,٠٠٠ هەزار مرۆڤی شەهید كرد ، لە گەلانی شیلی خەباتگێری وولاتەكە ، ئەویش بە پشتگیری ئەمەریكاو هاوپەیمانەكانی بە تایبەتی لە كۆمۆنیستەكان .

١٩٩٨/١١/٢٠ بۆ یەكەمجار دەست بە بوونیاتنانی پرۆژەی وێستگەی بۆشایی ئاسمانی ISS كرا لە بۆشایی ئاسمان یەكەم بەشیش بە Zurya ناسراو بوو لە لایەن ڕووسیای یەكگرتوو ئامادەكرابوو ... دوای ئەوەی یەكەی Unity لە لایەن Usa ئامادەكراو لە سالی ١٩٩٨ هەلدرایە بۆشایی ئاسمان ، دوای ئەوە لە سالی ٢٠٠٠ یەكەی ڕووسی بە Zferdu بە بەشەكانی دیكەوە لكێنرا .

ئەم وێستگەیە لەلایەن ١٦ وولات دامەزرێنرا ، وەك ئەمەریكا و یابان و ڕووسیا و وولاتانی ئەورووپا ، كە ئەم وێستەگەیەش بە وێستگەی ئەلفا دەناسرێت .

هەروا واچاوەروان دەكرێت كە دووبەشی دیكەی ئەمەریكی و ڕووسی لە سالانی ٢٠١٠ – ٢٠١٥ لە گەل بەشەكانی دیكە ببەسترێتەوە و لە سالی ٢٠١٦ ئەم وێستگەیە بە تەواوەتی بنیاتنرابێت و لە بەرزایی ٣٠٠ كیلۆمەتر لە سەر ئاستی زەویدا .

١٩٩٨/١٢/١١ لە هەلبژاردنەكانی گەلانی ئەفریكیای ناوەندی ئەنجوومەنی یاسادانان لایەنگرانی سەرەك كۆماری ئەفریكیای ناوەندی – باتسیە-ی كرد ، كە

زۆربەی دەنگی دەنگدەرانی بەدەست هێنا لە لایەن دەنگدەرانی وولاتەکەدا

١٩٩٨/١٢/١٣ کۆچـــــی دوایـــــی نیشتیمانپەروەرو خەباتگێری کـــورد و ســـکرتێری پـــارتی دیمـوکراتی کـورد . پـارێزەر مامۆسـتا - هـەمزە عەبدوللا - ... شـــایانی باســـە ئـــەم خەباتگێرە لە ساڵی ١٩١٢ لە شـاری پـاش قـەلای نزیـك دەریاچـەی وان لـە بـاکووری کوردســتان چـاوی بـەجیهان هـەڵهێناوە ... بـاوکی ئەفـسەرێکی سـووپای عوسمـانی بـووە لـە بـەرەی جەنگی قەفقاس لەجەنگی یەکەمی جیهان شەهید بووەو لەدوای کۆتـایی جـەنگ بنەماڵەکـەی هاتۆتـە شـاری زاخـۆی سـەر بـە پارێزگـای دهـۆك لـە باشووری کوردستان نیشتەجێ بوونە .

لە تەمـەنی حـەوت ساڵیدا دەستی بەخوێندنی سەرەتایی لە شاری زاخۆ کـردووە و قۆنـاخی خوێـندنی ئامـادەیی و ناوەنـدی لـە شـاری مووسـڵ تەواوکردووە ، لە ساڵی ١٩٣٢ چووەتە شاری بەغدا و لـە کۆلێـژی مافی لە ساڵی ١٩٣٦ تەواو کردووە .

لـە ناوەنـدی سـاڵی ١٩٣٥ ی خوێـندنی دەسـتگیر دەکـرێ تـاکوو کودەتـا سـەربازیەکەی بـەکر سـدقی لـە رۆژی ١٩٣٦/١٠/٢٩ ئـازاد دەکـرێ . دوای کوشـتنی سـەرکردەی کودەتاکـە بـە کوشـتنی لـە ١٩٣٧/٨/١١ دووبـارە دەسـتگیر دەکرێتـەوە و لـە دوای دادگـایی کردنـی و دەرچـوونی بـە پـاکی ئازاد دەکرێ .

لە ساڵی ١٩٤٥ چووە پاڵ بزوتنـەوەی رزگـاریخوازی کـورد و لـە رۆژهـەڵاتی کوردسـتان و پەیوەندی بەکۆمەڵـەی - ژ . ك - کـرد ، دوای ئـەو کۆمەڵەیـە بـووە ئەنـدامی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە رۆژهـەڵاتی کوردسـتان ، دوای ئەوە بـووە یـەکێك لـە هەڤاڵـەکانی بارزانی وبەشداری کـرد لـە تـەواوی

کارەکانی وکۆماری کوردستان کرد لە ١٩٤٦/١/٢٢ .
دوای ئەوە گەراوە باشووری کوردستان و پەیوەندی بەرێکخراوی شۆرش و رزگاری کرد . دوای ئەوە بەشداری تەواوی لە دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کوردستان کردو لە یەکەم کۆنگرەدا لە ١٩٤٦/٨/١٦ بە سکرتێری یەکەمی پارتەکە هەڵبژێردراو بارزانی مستەفاش بە سەرۆکی پارتی لە شاری بەغدا لە ماڵی سەعید فەحیم حەوێزی کۆنگرەکە بەسترا .

١٩٩٩

١٩٩٩/١/١٧ بۆ یەکەم جار لە مێژوی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، کەنالی تەلەفزیۆنی ئاسمانی کوردستان KTV ، لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان ، پەخشەکانی خۆی بە بە هەرێم و ناوچەوجیهان بلاو کردەوە ، کە ڕۆڵی گرنگی هەبوو لەبوارەکانی ڕامیاری و نەتەوەیی و نیشتمان و لە پەیوەندیەکانی ناوخۆیی و نێوودەوڵەتی لەهەرێمەکەدا .

١٩٩٩/١/٢٣ کۆچی دوایی گۆرانی بێژی ناوداری کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانی لکێنراو بە ئێران – محەمەدی مامڵێ ... شایانی باسە ئەم گۆرانی بێژە لە ساڵی ١٩٢٥ لە شاری مەهابادی ڕۆژهەلاتی کوردستان چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ، لەماوەی ژیانی ئەم گۆرانی بێژە ٦٠٠ گۆرانی تۆمارکردووە .

هەروا بەهۆی بیری ڕامیاری و بوونی کوردایەتی لەساڵی ١٩٣٨ بەندکراووە ... ئەم گۆرانی بێژە لە ١٩٩١/١/٢٤ لە گۆرستانی (یۆداخ سولتان) لەشاری مەهابادی – پێشەوا قازی – لە تەك شاعیران مامۆستا هێمن و هەژار موکریانی نێژراوە لە شارەکەدا.

١٩٩٩/١/٢٩ کۆچی دوایی شاعیرو نووسەرو ئەندازیار –جەلال مەدحەت خۆشناو – لە تەمەنی ٦٤ ساڵیدا لە شاری هەولێر ... شایانی باسە مامۆستا جەلال

مەدحەت لە ساڵی ١٩٣٤ لە هاوینە هەواری شەقڵاوەی سەر بە پارێزگای هەولێرلە هەرێمی باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... خوێندنی ئامادەیی لە هەولێر و کۆلێژی ئەندازیاری لەساڵی ١٩٥٦ لەبەغدا تەواوکردووە لەگەڵ خوێندن بەردەوام دەبێ لە نووسین و شعرو بابەتە هەمە لایەنەکان کەلەماوەی ژیانی خاوەن چوار بەرهەم بووە .

١٩٩٩/٢/١٥ دامەزرێنەری پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە– لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی تورکیا – عەبدوڵلا ئۆجەلان– لە دوای دەربەدەربوونی بەووڵاتەکانی سووریاو لوبنان و رووسیاو ئیتالیا دەستگیر کرا ، لەلایەن سیخوورەکانی تورك ، بە هەماهەنگی تەواو لە گەڵ سیخوورەکانی ئیسرائیل و میسرو ئەمەریکاو و وڵاتانی ئەوروپا ، بەسەرپەرشتی سیخوورەکانی –سی ئای ئەی– ئەمەریکا لە فرۆکەخانەی نێوو دەووڵەتی لە شاری نایرۆبی پایتەختی کینیا و درانەوە دەست رژێمی تولارکیا .

١٩٩٩/٢/٢٧ شاعیری شیعری رامیاری کوردی مامۆستا رۆستەم حەوێزی لەتەمەنی – ٨٦– ساڵیدا لەشاری ئەدەیبان و رۆشنبیران لەشاری کۆیە کۆچی دوایی کرد لە باشووری کوردستان.

١٩٩٩/٣/١٢ کۆمارەکانی هەنگاریاو پۆلەنداو تشیك بوون بە ئەندام ، لە پەیمانی ناتۆ لەدوای هەوڵێکی زۆر لەلایەن ئەو وڵاتانەی کەسەربەخۆییان بەدەست هێنا لەدوای هەرەس هێنانی پەیمانی وارشۆ لە نێوان وڵاتانی سوسیالیستی بەسەرکردایەتی یەکیەتی سۆڤیەت لە وڵاتەکە و کێشووەرەکەدا .

١٩٩٩/٣/١٨ کۆچی دوایی گۆرانی بێژو هونەرمەندی کورد – قادر دیلان – جێگەی ئامـاژە پێکردنە کە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٩٢٨ لە

شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... لە ساڵی ١٩٤٨ بە نیازی خزمەتکردنی هونەری مۆزیکی دامەزراندووە ... لە ساڵی ١٩٥٢ تیپی مۆزیکی مەولەوی لە شاری سلێمانی دامەزراند ، کە یەکێکە لەتیپە بەناوبانگەکانی شاری سلێمانی .

دوای ئەوە لە کۆلێژی کارگێری و ئابووری لە ساڵەکانی ١٩٥٣ – ١٩٥٤ لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق وەرگیراوە . دوای ئەوە دەبێتە سەرپەرشتیاری رادیۆی کوردی بە مەبەستی خزمەتکردنی بواری مۆزیک لە نیشتیمانەکەی خۆیدا .

لە سەر داوای خۆی لە رۆژی ٢٠٠٧/١١/٢٠ تەرمەکەی لە وولاتی چیکەوە گەیشتە ئەڵمانیاو لە رێگەی فرۆکەخانەی فرانکفۆرت گەیشتەوە شاری هەولێر لە پێناو بەخاك سپاردن لە سەر خاکی کوردستان .

١٩٩٩/٣/٢٤ فرۆکە جەنگیەکان و کەشتیە جەنگیەکانی سووپای ئەمەریکا بە سەرکردایەتی پەیمانی ناتۆ ، هێرشیان کردە سەر کۆماری سربیا . بۆ ناچارکردنی بەلگرادی پایتەخت لە پێناو رەزامەندی کردنی لە سەر نەخشەی ئاشتی نێوو دەووڵەتی بە کۆتایی هێنان بەجەنگ لە کۆسۆڤۆ لە ناوچەی بەلکان .

١٩٩٩/٨/٢١ بزووتنەوەی یەکبوونی ئیسلامی لە نێوان راپەرین و بزووتنەوەدا راگەیانراو لە رۆژانی ٦– ٢٠٠٠/٨/٨ کۆنگرەی یەکەمی خۆی گرێدا ... هەروا لە ٢٠٠١/٥/٣١ کۆمەڵی ئیسلاکی کەرت بوو لە یەکبوون جیا بوونەوەو پارتێکی نوێی راگەیاند .

هـەروا لـە ٢٠٠١/٩/١٢ بزووتنـەوەی یـەكبوون هەڵوەشایەوەو جارێكی دیكە بزووتنەوەی ئیسلامی راگەیاندرایەوە .

جێگـــەی باســـكردنە و روونكردنەوەیـــە بـــۆ مێـــژوو لـــە بـــەر ئـــەوەی هـــەموو گۆرانكاریەكان لە سەر گۆی زەوی لە لاپەرەی تۆمارەكانی تۆماردەكرێت ، جا رامیـاری بێـت ، یـاخوود سـەربازی و نەتـەوەیی بـێ ، یـاخوود نیشتیمانی و كۆمەڵایەتی بێ ، یاخوود رۆشنبیر و یا زمان بێـت ، یـاخوود مێـژوو و داب و نەریت بێت ، یاخوود كەلتووری شارستانیەت ...؟...! .

لـــە بـــەر ئـــەوەی مێـــــــــــژووی ســــــــەرووەری و شكـــــــــــست هـــــــــەردووكیان پیرۆزبـــــــوون ... ســـەركردەی پـــارت و رێكخــــــــراوو گروپـــــــــەكانی قۆناخێكی دیاری كراو لە خەباتی رزگـاریخوازی میللـەتی كورد كاریزماییانـە تەماشای كراوون ... خواست بۆ تەمەنی درێژ كەرستەی شانازی و چیرۆكی رابردووی بۆ ئێستا مسۆگەر كردووە .. مرۆڤ هەموو كات خوازیاربووە خۆی گەج نیشان بدات و تەمـەنی درێـژی خۆی بشارێتەوە ... بەڵام لە بەرامبـەردا پارت و رێكخراوە رامیاریەكانی كوردستان خوازیاری تەمەنی درێژ دەكەن .

دوور نیە بۆ ئەوە بگەڕێتەوە کە تا ئێستا بە گەراندنەوە مێژووە رابردوو و ئایندەیان یاخوود داهاتوویان مسۆگەر کردووە ...و دەستی بەتاڵییان بۆ داهاتوویان پێ شاردبێتەوە . کەواتە مێژوو بۆ پارت و رێکخراوو گروپە کوردیەکان بۆتە گەورهەر .

بەرهەم هێنانی پارت یا کارزما یان کەلتووری خەباتی گەلی کوردستان ، شکستەکانی لە ناو بزووتنەوەی رزگاریخوازی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتیمانی سەد ساڵەی کوردستان بۆتە دیاریدەیەکی هێندە سووراو رەوتی خوێندنی مێژووی لەم هەرێمەدا رەزاگران کردووە ...لە بەر ئەوەی تا ئێستا نەتووانراوە سنووری پیرۆز بەبێ ماناکان و مانادارەکان لێك جیاو شی بکەینەوە . یاخوود شێکاربکرێ لە هەموو بوارە جیاجیاکان بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا .

هەر وەك لە سەرەوە باسم کرد لە دامەزراندنی پارت و رێکخراوو گرووپە ئیسلامیەکان لە سەر خاکی کوردستان و لە ناو کۆمەڵگای کورد و لەناو جەماوەری گەلی کوردستان ... ئەویش بەهۆی شەپۆلەکانی جوو ، لانەوەی ئیسلامی توند رەو ئیسلام بووە ، بە پێی پەرینەوەی قۆناخ بۆ قۆناخەکانی دیکە ... گەر بەراووردێك لە سەر ئەم بابەتە بکەین ئاوێکی زۆری دەوێت . کە ئەم پارت و رێکخراو و گروپانە نە نەتەوەیین و نە نیشتیمانین و نە لە پێناو نەتەوەو نیشتیمان خەبات دەکەن ، بەڵکوو بە پێچەوانە بۆ ئیسلام و بە هێزکردنی جێ پێگەی عەرەب خەبات دەکەن . لە هەموو بوراە جیاجیاکان لە هەرێم و ناوچەکاندا .

نموونەش بۆ ئەم راستیە ، ئیسلام برایەتی ئیسلام و رێنمایەکانی ئیسلام لە سەرەوەی نەتەوەو نیشتیمانەکانیان دادەنێن ، نەك بە پێچەوانە لە هەموو بوارەکاندا ... گەر نا ئەمرۆ گۆرەپانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتیمانی لە سەر خاکی کوردستان خۆی لە گەیاندنی کورد بە ئاوات و ئامانجەکان لە بەدەست هێنانی ئاسایشی نەتەوەو نیشتیمانە .

کە ئەمە تاکە رێگایە بۆ ئامانجی سەربەخۆیی لە سنووری دیاریکراوی دان پێنراو لە کێشووەرەکەدا .

له بەر ئەوەی ئەو وولاتانەی که کوردو خاکی کوردستانیان لەت لەتکرد به ئاین و ئیسلامن و به ناوی ئیسلام ئەنفالیان کرد ... به ناوی ئیسلام کیمیا بارانیـان کـرد ... بـه نـاوی ئیـسلام گونـدیان وێرانکـرد بەمزگـەوت و قورئانەکانـەکانیان سووتاند ... بەناوی ئیسلام کچی کوردیان فراند ... به نـاوی ئیـسلام کـچەکانیان لـه عـەرەب مـارەکرد بـێ ئـەوەی میراتگرەکـەی ئامادەبێت ...بەناوی ئیسلام خاکیان داگیرکردین – فتوحاتی ئیسلامی – به زەبری شیر کوردیان کرد به ئیسلام ...؟...!... بەناوی ئیسلام کورد دەکووژن . به ناوی ئیسلام پروپاگندەی دژ به کورد دەکەن ...؟...!.

ئەو پارت و رێکخراوو گروپە ئیسلامیانەی له ناو گەلی کوردستان دروست بوون به پشتیووانی و یارمەتی ئەو وولاتانەیه که هەموو کارەسات و ئه و مەرگەساتەیان به سەر نەتەوەو نیشتیمانەکەدا هێناوە . وەك ئێران تورکیاو سعوودیه و وولاتانی دیکەی عەرەبی و ئیسلامی .

مەبەسـت حکوومەتـەکان و پـارت و رێکخـراو و گروپـەکانیان ..؟..!. کـوردو عەلی سیستانی و غازی عجیل یاوەرو عەبدوالعەزیز حەکیم و حارس زاری و نـوری مـالکی کوجا مەرحـەبا ... کـوردو ئۆردگـان کوجـا مەرحـەبا ... کـوردو عـەلی خامـەنانی و مـەحمودی ئەحمـەدی نـژدا کوجـا مەرحـەبا ... کـوردو بنەماڵەی ئالسعوود کوجا مەرحەبا ... کوردو ئوسامه بن لادن کوجا مەرحەبا ... کـوردو یوسـف قـەرەزاوی سـەرۆکی یەکیـەتی ئیـسلامی جیهـان کوجـا مەرحـەبا ... کـوردو کـۆنگرەی ئیسلامی کوجـا مەرحـەبا ... کـوردو پـارت و گروپی ئیسلامی کوجا مەرحەبا ... کوردو ئوومەی ئیسلامی و عەرەبی کوجا مەرحەبا ...؟...!.

ئەمانه کەی و چ رۆژێك ووتەیـەکی باشیان بۆ کورد کردووه و بەرگریان لـه مەرگەساتەکانی کورد کردووه ، کەچـی کورد لـه هـەموو بوارەکـانی ئـایینی ئیـسلام لـەوان ئیسلامتر بوونـەو بـەرگریان لـه ئـاین و رێنمایـەکانی ئیـسلام کردووه ..!.

کورد ئەمرۆ پێویستی به هیچ پارت و رێکخـراو گروپێکـی ئیسلامی نیه ، بـەڵکوو بـه پێـچەوانه پێویـستی بـه یـەکگرتن و یـەك دەنـگ و یـەك هەڵوێـست هەیـه لـه هـەموو بـواره جیاجیاکـان ... کـورد لـه هـەر چـوار هەرێمەکـەی بـه تایبەتی له باشووری کوردستان .

ماوەی سەد ساڵە لە ناو گێژاوی پەلاماردان و تووانەوەی بوونی ناسنامەی کورد دەخوولێتەوە لەلایەن عەرەب و فارس و تورکی ئیسلام . لە ناوجەرگەی خاکی خۆی نەك لە سەر داگیرکردنی گەلانی دیکە ... هەڵوەستەیەك و ئاوردانەوەیەك بۆ دوواوە دەمانگەیەنێتە ئامانجەکانمان لە هەموو بوارە جیا جیاکان ، بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٩/٤/٥ لە دوای هەوڵە بەردەوامەکانی وولاتانی پەیوەندار ، سەرکردایەتی دەسەلاتی کۆماری لیبیا ، ئەو دوو کەسەی بەناو فڕۆکەکەیان تیرۆر کردبوو درانە دەست دادگای لاهای نێوودەووڵەتی لە هۆلەنداو ، بە دادگایی کردنیان بەپێی یاسای ئسکۆتلەندە بەڕێووە چوو .

کە ئەم کارەش بووە هۆی لابردنی ئەو نیمچە گەمارۆیەیەی کە بە سەر کۆماری لیبیا سەپاندرا بوو ، لەگەل گەڕاندنەوەی بۆ پەیوەندیە ئاساییەکانی نێوو دەووڵەتی لەجیهاندا.

١٩٩٩/٤/٦ لە دوای ئەوەی کە سەرکردایەتی دەسەلاتی لیبیا ئەو دوو هاوولاتیەی تاوانبار کرابوون بەتەقاندنەوەی فڕۆکەی بازرگانی ئەمەریکا لەسەر خاکی لۆکەربی درانە دادگای لاهای لە هۆلەندا.

١٩٩٩/٥/١١ شاندێکی هاوبەشی پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، سەردانی بارەگای ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانیان کرد لە شاری نیورۆکی ئەمەریکا ، بە دەست قێکردنی گفتووگۆیان ،ئەویش لەبارەی ئەو ئەزموونەی کوردستان و پەیوەندی داهاتووی کوردستان وناوچەو هەرێمەکەو جیهان.

١٩٩٩/٧/٧ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری ئایندە بەسەرپەرشتی مامۆستا حوسێن عارف و سەرنووسەرەکەی دلشاد عەبدوللا لەشاری هەولێر لەباشووری کوردستان.

١٩٩٩/٧/٨ کۆماری مەژەر – هەنگاریا ، بەئەندامی تەواو لە پەیمانی ئەتلەسی نێوان وولاتانی ڕۆژئاوا – ناتۆ- وەرگیرا لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٩/٧/١٦ کەووتنە خوارەوەی فڕۆکە تایبەتیەکەی سەرۆکی ئەمەریکای پێشوو جۆن

كەنـەدی ، كـە لـە ئـەنجام كـوڕیو خێزانەكـەیو خووشـكو براكـەی گیانیـان لەدەست دا لەناوچەكەدا .

١٩٩٩/٧/١٨ كووشـتنی سـەرەك كۆمـاری نیجـر – ئیـبراهیم منـارە – لەلایـەن پاسـەوانە تایبەتیەكان ، دوای كووشتنی ئەو ، جێگرەكەی – ئەحمەد بوبكر– جێگەی گرتـەوە بەسـەرەك كۆمـاری نیجـرو دەسـتووری نـوێی دەسـەڵاتی مـەدەنی ڕاگەیاند لەڕێگەی ڕاپرسی گەلانی نیجر لەووڵات كەدا.

١٩٩٩/٧/٢٣ شانـشین حەسـەنی دووەم شانـشینی مـەغریب ، بـەهۆی تەمـەن گـەورەیی كۆچـی دوایـی كـردو ئـەمیر محەمـەدی شەشـەمی كـوڕی جێگـەی گرتـەوە بەشانشینی مەغریب ، كە لەو كاتە مەغریب لە كێشەیەكی چارەسـەر نەكراو دەخوولاوە ، ئەویش بە هۆی جوولانەوەی پۆلیساریۆ لەبیابانی ڕۆژ ئاوا ، لـە پێناو بەدەست هێنانی سەربەخۆیی لە هەرێمەكەدا .

١٩٩٩/٨/١١ لە هەرێمی باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێراق ، بەتەواوی ڕۆژ گیرا بۆ ماوەی یەك خوولەك ، ئەویش لە كاتژمێر٣,٤٥ دەقیقەی پاش نیوەڕۆ بەكاتی باشووری كوردستان.

١٩٩٩/٨/٢١ لـە دوای هـەوڵ و هاوكـاری و هەماهەنگیـەكی بـەردەوام لـە نێـوان ووڵاتـانی هاوكاریكەرو دەسەڵاتی كۆنگۆو جوولانـەوەی بەرهەرسـتاكار ، سـەركردایەتی كۆمـاری كۆنگـۆی دیموكـاتیو شۆڕشـگێران بڕیـاری شـەڕ وەسـتانیان لەناوخۆی ووڵات ڕاگەیاند .

١٩٩٩/٩/١ زۆربـەی زۆری ئـاوارەو دەربـەدەربووەكانی یۆگـسلاڤیا لەئـەنجامی شـەڕی ناوخۆ گەڕانەوە جێگەی ڕەسەنی خۆیان لە ناو ووڵاتەكەدا .

١٩٩٩/٩/١٤ لـەدوای هـەوڵ و تەقەلایـەكی زۆر پـشتگیری لێكـردن كۆمـاری كریبـاس بەئەندام لە ڕێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان وەرگیرا.

١٩٩٩/٩/٢٠ كۆمەلـەی گشتی نەتـەوە یـەكگرتووەكان دوا كۆبوونـەوەی سـەدەی بیستەمی گرێدا ، كە ١٨٨ سەرۆكو نووێنەری ووڵاتـانی جیهـان بەشداریان تێدا كـرد ، لەو كۆبوونەوەیە ئەمینداری گشتی ڕێكخراوەكە – كۆفی ئەنان – گـووتی:– پێویـستە بڕیارەكـانی ئەنجوومـەن جێبـەجێبكرێو پـشتگوێ نـەخرێن ، لـە ڕووی ڕەگـەز پەرستیو چارەی خۆنووسی نەتـەوە ژێردەسـتو مـاف زەوت

کراوەکان لە جیهاندا .

۱۹۹۹/۹/۲٦ لە ئەنجامی هەلبژاردنەکان و ڕاپرسی لەسەر دەستووری فرەلایەن لەکۆماری تاژیکستان ، بڕیاری لەسەر درا ، کە پارتە ڕامیاری و ئیسلامی دەتوانن ئازادبن لەکار کردن لە نەخشەی ڕامیاریەتی وولاتەکەیاندا .

۱۹۹۹/۹/۲٦ لەڕاپرسی گەلانی میسر محەمەد حوسنی موبارەك دووبارە بە سەرەك کۆماری میسر هەلبژێردراوە لە سەر وولاتەکەدا .

۱۹۹۹/۱۰/۱۲ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری برایەتی وەرزشی لەلایەن حکوومەتی هەرێم لە باشووری کوردستان ، ئیدارەی هەولێر بەسەرپەرشتی ڕۆژنامەنووس مامۆستا فەرهاد عەونی لەشاری هەولێر ی پایتەخت لە هەرێمەکەدا .

۱۹۹۹/۱۱/۲ لە دوای هەولْ و توانا و ماندووبوونێکی زۆر لە ئاکامی گفتووگۆی چڕی نێوان حکوومەتی پەنەماو ئەمەریکا ، سەرۆکی پەنەما میرباموسکوسۆ توانی لە ئاهەنگێکی گەورەدا لکێکی هەردوو بنکە سەربازیەکەی ئەمەریکا لە سەر خاکی وولاتەکەی دا دامەزرابوو وەر بگرێتەوە .

ئەویش بەکۆتایی هاتنی دەسەلاتی ئەمەریکا لە سەر پەنەما ... کە ئەم دوو بنکە سەربازیە بنەمایەکی بە هێزی سەبازی ئەمەریکا بوو لەو وولاتەو کێشووەرەکەدا ، لە پێناو بەرگریکردن لە بازرگانی مادە بێ هۆشەکان و گەمارۆدانی هێزی چەپرەوەکان لە ئەمەریکای لاتینی و ناوەند .

۱۹۹۹/۱۱/۸ شانشینی مەغرب ئەمیر محەمەدی شەشەم لە دوای مردنی باوکی ، لە پێناو چارەسەرکردنی کێشەکان لەگەڵ بیابانی ڕۆژئاوا – جوولانەوەی پۆلیساریۆ – هەلْسا بە سەردانی بیابانەکەو لەو سەردانەیدا پێشنیاری دامەزراندنی ئەنجوومەنی ڕاوێژکاری کرد بۆ بەرەی پۆلیساریۆو هەرێمەکە بە پێی یاسا .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە کێشەی نێوان پۆلیساریۆ ڕژێمی مەغرب بەردەوام بووە لە هەموو بوارەکان بە تایبەتی لە بواری سەربەخۆیی و دەسەلات .

ئەم سەردانەی شانشینی مەغرب بە یەکەم سەردان دادنرێت لەدوای کۆچی

دوایی باوکی لە ۷/۲۲ی هەمان ساڵ ... ئەو سەردانەش وا رێکەوت لەگەڵ یادکردنەوەی – رێپێوانی سەوز – ئەم کارەش کە ۳۵۰ هەزار مەغربی بەرەو بیابانەکە لەساڵی ۱۹۷۵ رۆیشتن لەپێناو بوونی دەسەڵاتی مەغرب لەسەر بیابانەکەدا .

کە ئەم هەرێمەش لەژێر دەسەلاتی ئەسپانیا بووە لەپێشوودا ... لەهەمان کات بەرەی پۆلیساریۆ ئەو سەردانەی رەتکردەووە کەلەلایەن دەسەڵاتی جەزائر پشتگیری لیَ دەکرا . هەروا پۆلیساریۆ سەردانەکەی ئەمیر محەمەدی رەتکردەووە بەهۆی مۆرکردنی رێکەوتن لەنێوان رژێمی مەغرب و فەرەنسا و ئەمەریکا بەپشکنینی چاوگە نەوتیەکان ، کە لە کەنارەکانی بیابانی رۆژئاوا دا هەن لە هەرێمەکەدا .

لە گەڵ ئەوەشدا رێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان دانی بەدەسەڵاتی نەنا بەوەی کە رژێمی مەغرب دەسەڵاتداریەتی خۆی لە سەر بیابانەکە مسۆگەر بکات ، وەك ئەوەی لەناوچەو هەرێمەکانی دیکەی مەغربدا هەن ... هەروا نەتەوە یەککگرتووەکان هەوڵیداوە کە رێگەی راپرسیی مافی سەربەخۆیی بیابانەکە مسۆگەربکات . کە دوایی هەوڵەکانی هەرەسیان هێنا .

لەو کاتەشدا سەرکردەی بەرەی پۆلیساریۆ – محەمەد عەبدولعەزیز – ئەو رێکەوتنەی لە نێوان دەسەڵاتی مەغرب و فەرەنساو ئەمەریکای رەتکردەوە ، لە پێناو دۆزینەوەی نەوت لە بیابانەکەدا ... لەلایەکی دیکەش ئەسپانیا پشتگیری بیابانەکەی دەکرد لە پێناو بەدەست هێنانی سەربەخۆیی و نەکەوتنە ژێر دەسەڵاتی مەغرب . لەلایەکی دیکەش رژێمی شانشینی مەغرب دانی نابوو بەمافی ئەتۆنۆمی بۆ بیابانی رۆژئاوا لەسەر پێشنیاری رێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان.

بەڵام بەرەی پۆلیساریۆ ئەم پێشنیارەی رەتکردەووە و هەرەشەی بەردەوام بوونی لەشەری چەکداری کرد دژی مەغرب ... لەلایەکی دیکەش نوێنەری نەتەوە یەککگرتووەکان و وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا – جیمس بیکەر – لەراگەیاندنێکیدا گووتی :– گەر بەرەی پۆلیساریۆ رەزامەندی لەسەر ئەم پێشنیارە بکات ، ئەوا مەغرب بۆ ماوەی چوار ساڵی دیکە دەسەڵاتی لەسەر

بیابانەکە بەردەوام دەبێت ... لە هەرێمەکەدا ... بەڵام دوای هەوڵە بەردەوامەکانی بەرەی پۆلیساریۆ لە ٢٠٠٥/١١/٧ ڕەزامەندی کرد لە سەر ماف ئەتۆنۆمی بۆ ماوەی دیاری کراو لە سەر هەرێمەکەدا .

١٩٩٩/١١/٢٥ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لەڕاگەیاندنێکیدا بڵاوی کردەوە، کە ئەمڕۆژە ببێتە ڕۆژی جیهانی دژ بە توونـدو تیـژی بەرامبەر ئافرەت و بەرگریکردن لەمافەکانی ئافرەتان لە جیهاندا .

١٩٩٩/١٢/١٢بە هۆی سەرهەڵدانی کێشەی نێوان سەرەك کۆماری سوودان عومەر حەسەن بەشیرو ، حەسەن تورابی ، کە هۆکاری ئەوکێشە لەبیروو بۆچوونە جیاوازەکان بووە هۆی هەڵوەشاندنەوەی سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی نیشتمانی ، کە حەسەن تورابی سەرکردایەتی دەکرد... لەگەڵ گۆڕینی چەندین بڕگە لە دەستووری سوودان .

١٩٩٩/١١/٢٢ بۆ یەکەم جار سەرۆکی پێشووی ئەمەریکا - بیل کلینتۆن سەردانی سۆفیای پایتەختی بوولگاریای بکات ، ئەویش بەبەڵێن دان بە پشتگیری پێشکەش کردن و هاوکاری بۆ بولگاریا . کە وڵاتێکی دەست نیشانکراو بوو لەبواری بازرگانیدا لەلایەن ئیدارەی ئەمەریکاو وڵاتانی دیکەی ڕۆژئاوا لە ئەوروپا بەگشتی ... ئەمەش بەهۆی پشتگیری حکوومەتی سۆفیا بوو لە جەنگی کۆسۆفۆ و بەلکان لەکاتی لێدانی دەسەڵاتی سەرۆکی یۆگسلافیا سلوبۆدان میلۆفیتشلە وڵاتەکەدا.

ئەمەش لە دوای چەندین گفتوگۆی نێوان حکوومەتی سۆفیا و ئەمەریکا هات .

شایانی باسه حکوومەتی بولگاریا یارمەتی هێزەکانی سووپای پەیمانی ناتۆی دا بەلایەنی فرۆکە جەنگیەکان لە فرۆکەخانەی سەربازی بولگاریا ، لە پێناو بۆردوومان کردنی فرۆکەخانە سەربازیەکان لە شاری بەلگرادی پایتەختی یۆگۆسلافیا .

٢٠٠٠

٢٠٠٠/١/١ هەموو وولاتانی جیهان لە سەر هەسارەی زەویدا ، چووە ناو هەزارەی سێیەم لە کاتی لێدانی زەنگی ساتەکانی کاتژمێر و کۆتایی هاتنی دوا ساتەکانی رۆژی کۆتایی ساڵی هەزارەی دووەم . لە دوورگەی ساموا ، کە دەکەوێتە باشووری رۆژئاوای دەریای هێمن.

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ساموا چووە ناو هەزارەی سێیەم لە دوای ٢٤ کاتژمێری تەواو لەدورگەی کیرباتشی ، کە یەکەم خاڵی بەیەك گەیشتنی جیهانە لە هەزارەی نوێدا ... ساموا و کیرباتشی دراوسێی یەکن لە دەریای هێمن ، بەلام کیرباتشی دەکەوێتە سەر سەرەتای هێڵی درێژی کە کاتەکانی جیهان دیاریدەکات و سامواس دەکەوێتە کۆتایی هێلی درێژی کە تانەکانی جیهان دیاریدەکات .

٢٠٠٠/١/١ وێستگەی تەلەفزیۆنی کوردستان لە پارێزگای سلێمانی پەخشی ئاسایی خۆی بەکوردستان و جیهاندا بلاو کردەوە ، کە زمانحالی یەکیەتی نیشتمانی کوردستانەو بووە هۆکاری کاردانەوە لەهەموو بوارەکان بەتایبەتی لە بواری نەتەوەیی و نیشتیمان .

٢٠٠٠/١/٦ کۆچی دوایی شاعیری پێشکەوتوو خوازی کورد – محەمەد شێخ حسین بەرزنجی – ناسراو بە – ع. ح. ب– لەشاری سلێمانی لەتەمەنی ٧٧

ساڵیدا لە هەرێمی باشووری کوردستان ، کە لە ساڵی ١٩٢٣ لەدێی بەرزنجە چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، هەروا چوار بەرهەمی شیعری بەچاپ گەیاندووە لەگەڵ چەندین بابەتی هەمەلایەن لە هەرێمەکەدا و گەیاندنی بەدەستی خوێنەراندا.

٢٠٠٠/١/٢٢ بە هۆی پاڵە پەستۆو نارەزایی بە هەزاران هاوولاتی لە ئەکوادۆر دژی دەسەلات بە پشتیووانی سووپا ، لە ئاکامندا توانرا ئەنجوومەنێك لەسێ کەس لە کەسایەتی وولاتەکە پێك بهێنرێ بۆ وەرگرتنی دەسەلات لە سەر ئەکوادۆر. کە ئەو ئەنجوومەنە لە سەرکردەی سووپا –کارلۆس مینۆزاو سەرکردەی بالای هنوودەکان ئەنتوان فاگاز و دادوەرێکی پێشوو لە دادگای دەستووری بالا لە وولاتەکەدا .

کە سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل معەوز لە یەکێ لە بنکە سەربازیەکانی ئاسمان دەست بەسەرکرابوو لە نزیك شاری کیتۆی پایتەختی ئیکوادۆر، ئەمەش بە هۆی دەست لە کارنەکێشانەوەی لە سەرۆکایەتی وولاتەکەدا ... دوای ئەوەش ئەمەریکا و چەندین وولات دژی لادانی سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل بوون و داوایان کرد کە هەر دەسەلاتێك دەسەلاتی لەو وولاتە بگرێتە دەست دژی جەمیل معوزە و بە کودەتا دادەنرێت و لە پەیوەندیە دیبلۆماسیەکان و رامیاری دوور دەکەوێتەوە . هەروا لە بوارەکانی ئابووری و بازرگانیدا.

کە ئەمەش دەبێتە کارەسات بۆ گەلانی ئەکوادۆر ...کە بۆلیڤیاو کۆلۆمبیا و فنزویلا پشتگیری خۆیان بۆ سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل دەربری ... ئەمەش لەدوای گەمارۆدانی پەرلەمان هات لەلایەن خۆ پێشاندەران وراگەیاندنی ئەو پێك هاتە حکوومیەدا .

سەرەرای ئەوەش گفتووگۆ بەردوام بوو لە باڵەخانەکە . لە نێوان هنوودەکان و بەرپرسانی سەربازی بە سەرکردایەتی کارلۆس میندۆزا ، لەو کاتەش سووپا تووشی کێشەو ململانێ بوو لەگەڵ سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل معوەزدا .

لەوکاتەش عەقید لۆسیۆ جونیریز لایەنگیری هندی ئەنتوونیۆ ریڤازی دەکرد لە یەکێ لە ژوورەکانی پەرلەمان و داوای لەگەلانی ئۆکوادۆر کرد ،

بۆ راپەرین و وەستان دژی گەندەڵی و بەربڵاوی و لێك ترازانی پەیوەندی لە نێوان حكوومەت و كۆمەڵگای ئەو وولاتدا .

جێگەی ئاماژەیە كە سەرۆكی ئەكوادۆر جەمیل لە مانگی ١٩٩٨/٨/ لە هەڵبژاردنەكان سەركەوتنی بەدەست هێنا لەناو باری نا لە باری ئابووری و گەندەڵی لەو وولاتەداو كارنەكردن بە دەستووری ئەو وولاتەو نەگۆرین لە رامیاریەتی بەرەو پتەوكردنی باری ئابووری و بازرگانی و بەهێزكردنی ژێرخانی ئابووری لە وولاتەكەدا .

٢٠٠٠/٢/٣ پارتی ئازادی راسترەوی نەمساوی سووێندی یاسایی خوارد بە بۆنەی ئەوەی كە بەشێكە لە هاوپەیمانی حكوومەت ، بەڵام سەرۆكی ئەو پارتە – بوورگ هایدر– كە دژی پەنابەرانی بیانیە بۆ وولاتەكەی نەچووە ناو ئەو پێكهاتە حكوومیە نوێیە لە دوای هەڵبژاردنەكان .

سەرەرای ئەوەی رەخنەی نێوو دەولەتی زۆر ئاراستەی حكومەتی نەمسا كرا ... لەلایەكی دیكە سەرۆكی نەمسا – تۆماس كلیستیل – سەرپەرشتی فەرمی لەو پێك هاتە گرتە دەست بە دامەزراندنی هاوپەیمانی حكومەتەكە ... كەپێك هاتبوون لەپارتی ئازادو پارتی گەل و سەرۆكی نەمساو وردبینی لەو كەسایەتیانە كرد كە پۆستە حكومیەكان دەگرنە دەست ... لە گەڵ ئەوەشدا بوونی پارتی راسترەو لەحكومەتەكە بووە هۆی نارەزایی وولاتانی جیهان بەتایبەتی ئەوروپی و ئیسرائیل ، لەپەیوەندیە نێوو دەوڵەتیەكان .

لەوكاتەش هەر چواردە وولاتانی ئەوروپی كە هاوبەشی نەمسابوون لەگەڵ ئەمەریكاو ئیسرائیل بریاریاندا كە نەمسا لەپەیوەندیە نێوو دەوڵەتیەكان بەدوربخەنەوە ، گەر بێتوو پارتی ئازادی راسترەو بەشداری لەو حكومەتە بكات، لەهەمان كات سەرۆكی پارتی ئازادی راسترەو – فولگانگ شوسیل – بەڵێنی دا كەرێز لەماف مرۆڤ و بنەماكانی دیموكراتی بگرێت و بەرپرسیاریەتی نەمسای كرد لەتاوانەكانی رژێمی نازی كە ئەنجامی دابوو بەر لەجەنگی دووەمی جیهان بەتایبەتی بەرامبەر بە جوولەكەكان .

لەو كاتەش حكومەتی ئیسرائیل داوای كرد كە باڵیۆزەكەی لەنەمسا دەكشێنێتەوە گەر بێت و پارتی ئازادی نەمسای راسترەو دەسەلاتی

بگرێتـە دەسـت ، لـە بـەر ئـەوە ئیسرائیل لـە سـاڵی ١٩٨٦ باڵیۆزەکـەی لـە نەمسا کـشاندەوە بـەهۆی وەرگـرتنی دەسـەلآت لەلایـەن کـۆرت فالـد هـایم کــەتاوانبارکرابوو بەتاوانــەکانی لــەو کاتــەی دەســەڵاتی حکومەتەکــەی لەدەستدابوو لە وولآتەکەو پەیوەندیە نێوو دەوڵەتیەکان .

٢٠٠٠/٢/١٨ تـیرۆر کردنـی ئەنـدامی لیژنـەی ناوەنـدی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و بەرپرسـی لقـی دووی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـەپارێزگای هـەولێر فەرەنـسۆ حـەریری ، لەناوجەرگـەی شـاری هـەولێر بەدەسـتێکی ڕەشـی تیرۆریستان لە هەرێمەکەدا .

٢٠٠٠/٢/٢٩ لە دوای دەست کێشانەوەی سەرۆکی پارتی ئازادی راسترەوی نەمساوی بورگ هایدەر لە پۆستەکەی سەرۆکی پارتەکە کە یەکیەتی ئەوروپا بریاری بۆرگ هایدەری هیچ بیانویەك بەتەواوی نابێتە جێگەی دڵنیایی یەکیـەتی ئـەوروپا و وولآتـانی دیکـەی جیهـان سـەرەرای ئـەوەش ئـەوروپا ئـەو سزایانەی کە لە سەر ڤیینا داناوە لە بەر سەرۆکی پارتەکە نیە بەڵکوو لە بەر رامیاریەتی توندرەوی پارتەکەیە و لە لایەکی دیکەش سەرۆکی نەمسا فولگانگ شوسیل لە لێدوانێکیدا گوتی :-

بریـاری دەسـت کێـشانەوەی هایـدەر لەسـەرۆکایەتی پارتەکـەی بیـانوو بـۆ داهاتوویـەکی دوور لـە وولآتەکـەو جیهانـدا ... دوای ئـەوەش سـەرۆکی پـارتی ئازادی راسـترەو گـوتی:- دەسـت لەکارکێشانەوم لەسـەرۆکایەتی پارتەکە مانـای وانیـە واز لەکاری رامیـاری دەهێـنم بەڵکوو گرنگـی بەکاری داد دەدەم لەهەرێمی کارینشیای نەمسا .

٢٠٠٠/٣/١١ سەرۆکی شیلی نوێی هەڵبــــــــژێردراو - ریکاردی لاگۆس - لە مـــانگی ٢٠٠٠/١/ سـووێندنی یاسـایی خـوارد ، لـە دوای گەرانـەوەی ژەنـەرال بینۆشـێ . لـە دوای

١٦ مانگ لە ژێر دەست بە سەری لە بەریتانیا کە تاوانبارکرابوو بەتاوانی جەنگی دژ بە مرۆڤایەتی کە بەامبەر گەلی شیلی ئەنجامی دابوو لەدوای وەرگرتنی دەسەڵات لە ڕێگەی کودەتای سەربازی لە ساڵی /١٩٧٣ بە سەر سلفادۆر ئەلندیدا .

لەرێوو رەسمی سووێندی دەستووری سەرۆکایەتی ئەورووپاو ئەمەریکای لاتینی بەشداربوون بەوەش ناوزەند کرا ، کە سێیەم سەرۆك لە رێگەی هەڵبژاردنی دیموکراتی دەسەڵات لە شیلی بگرێتە دەست ... لە هەمان کات یاخی بووە مارکسیەکانی پێشووی سلفادۆر توانیان زۆرترین دەنگ بەدەست بێنن لە هەڵبژاردنەکەدا بە بەدەست هێنانی کورسی لە پەرلەمانی شیلی و لە ئەنجوومەنە شارەوانیەکان .

جێگەی ئامارە پێکردنە کە یاخی بووە مارکسیەکان لە وولاتەکەدا لە ساڵی ١٩٩٢ چەکی سەربازیان فرێداو بریاری دەست هەڵگرتن لە توونـدو تیـژیان داو کەوتنە گۆرەپانی رامیاری و کاری رامیاری لە رێگەی هەڵبژاردن ئاواتەکانیان جێ بەجێبکەن لەخۆیان لەناو پارتی ئاریتا کۆ کردبووە لە ولاتەکەدا .

٢٠٠٠/٣/١٤ کردنەوەی پارکی هەولێر لە باشووری کوردستان بەدەست پێکردنی کارەکانی لەپێناو بەئەنجام گەیاندنی لەسەر رووبەری ٨٠٠ دۆنم زەوی لە رۆژئاوای شاری هەولێرو لە کۆنە سەربازی فەیلەقی/٥ سووپای ئێراق ، کە دەکەوێتە باکووری شەقامی هەولێر- مووسڵ. باشووری شەقامی گولان ، واتە کۆنە رێگای رەشکێن ، ئەویش بە دوو قۆناخی ئەندازەیە ، لە پارێزگاکەدا .

٢٠٠٠/٣/٢١ لە ئاکامی سەرکەوتنی سەرۆکی نامیبیا – سام نوگوما – لە هەڵبژاردنی مانگی /١٩٩٩/١٢ سوێندی یاسایی لە ئاهەنگێکی قەشەنگ خوارد ، بەبوونی بەسەرك کۆماری نامیبیا بۆ جاری سێیەم . بەبۆنەی سەربەخۆیی وولاتەکەی بە ئامادەبوونی سەرۆکی وولاتانی مۆزەنبیق و کینیا و سوزیلاند و تەنزانیا و زامبیا و بوتسوانا و ئەفەریکیای باشوور .

جگە لە سەرۆکی ئەفەریکیای باشووری پێشوو – نلسۆن ماندێلا – و،

سـەرۆکی فنلەنـدی پێشوو - مـارتتی ئەهتـساری - کـە پۆسـتی نوێنـەری ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانی دەکرد لە نامیبیا.

سـەرۆکی نامیبیـا بـەڵێنی بەگـەلانی وولاتەکەیـدا کـە تـاکوو سـاڵی ۲۰۳۰ ئاستی بژێووی ژیانیان بەرەو باشی ببات و ژێرخانی ئابووری بەهێز بکات لـە هـەموو بوارەکـان ، بـە بنبرکردنـی بێکـاری و ئارامگـەری مـاف مـرۆڤ و سەقامگیری یەکسانی لەهەموو بوارەکان .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە سەرۆکی سەرکەوتووی نامیبیا سام نوگوما لـە هەڵبژاردنەکان ۷۷٪ ی دەنگەکانی بەدەست هێنا لە وولاتەکەیدا .

۲۰۰۰/۳/۲۳ نووسـراوی پارێزگـای موسـڵ بـەژمارە/۲۱۹ کـە ئاراسـتەی یەکـەکانی کـارگێڕی کـردووە ، کەپابەنـدی بـە بەرامیاریـەتی بەعـەرەبکردن بـن ، کـە ئـەوانیش قائمقامیـەتی مـەخمورو شـێخانو تـەلکێفو ناحیـەی قـەراجو دیبگـەو عدنانیـەو گـوێر لەگـەڵ ناحیـەی فایـدە دەگرێتـەوە ، لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان ، ئـەویش بـە مـەرجێك خـاوەنی ئـەم زەویـە کشتووکاڵیانە دەبێت بۆماوەی ۲۰ساڵ لەم ناوچەیەدا بمێننـەوەو کرداری کڕینو فرۆشتن بۆئەم زەویانە ئەنجام نەدەن لە ناوچەکەدا.

۲۰۰۰/۳/۲٦ بۆ یەکە مجار لە مێژووی بوونی دەووڵـەتی بۆتـان قاوەخانـەی ئەنتـەرنێت کرایەوە لە شاری ئیمفۆی پایتـەختی بۆتـان ، کە کەووتۆتـە سـەر چیاکانی هەمـەلایا لـە نێـوان هندسـتان و چینی مللـی ... شـایانی باسـە ژمـارەی دانیشتوانی ئەم وولاتە نزیکـەی ٦٥٠ هـەزار کـەس دەبێت و زۆربـەی هـەرە زۆری بەکاری کشتووکاڵی خەریکن ..

هەروا کەناڵە ئاسمانیەکان لە رێگەی کێبلی تایبـەت بووە ، کە شانشینی بۆتان بۆیانی دەست نیشان کردبوو . بە هۆی چاودێری کردنـی توونـد لـە سەر بواری راگەیاندن و زانیاری وەرگرتن لە سەر جیهـان ، ئەویش بـەهۆی کردنـەوەی ئـەو سـایدە ئەنتەرنێتانـەو و کەناڵـەکانی گـەنجانی بۆتـان . لـە قۆناخێك پەرینـەوە بۆ قۆناخێکی گونجاوتر بە وەرگـرتنی زانیـاری لەسـەر باری وولاتانی جیهان لە هەموو بوارەکاندا .

٢٠٠٠/٣/٢٩ گرێدانی کۆنگرەی نێوو دەوڵەتی لە پێناو دژایەتی کردن بەبازرگانی کردن بە ئافرەت و منداڵ لە هەرێمی ئاسیاو زەریای هێمن لە شاری مانیلای پایتەختی فلپین ... بەشداربووانی کۆنگرەکە بازرگانی کردن بە ئافرەت و منداڵیان ناوزەند کرد بە کۆیلایەتی بەندیەتی ، بەتایبەت لە کێشووەری ئاسیا .

کە ساڵانە زیاتر لە ٢٥٠ هەزار ئافرەت و منداڵ دەکرێن و دەفرۆشرێن ئەویش بە کارپێکردنیان لە مەیخانەو کارەکەری ناو ماڵە سەرمایەدار و دەوڵەمەنەکان ...کۆنگرەکەش ئەو کارەی بەکارێکی تاوان لەقەڵەمدا کە ئەمرۆ لەجیهان مامەڵەی پێدەکرێ .

٢٠٠٠/٤/٨ کۆچی دوایی سەرکردەی تێکۆشەرو رووناکبیرو شاعیرو ئەدیبی ناسراوی کورد – ئیبراهیم ئەحمەد– لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، دوای هێنانەوەی تەرمەکەی و گۆڕەکەی لەشاری سلێمانیە لە گردی سەلیم بەگ... شایانی باسە ئیبراهیم ئەحمەد یەکێك بووە لە دامەزرێنەری پارتی دیموکراتی کوردستان و دوای ئەوەش یەکێك بووە لەدامەزرێنەری یەکیەتی نیشتمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

جێگەی روونکردنەوەیە کە ئیبراهیم ئەحمەد لە ساڵی ١٩١٤ لە شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . دوای تەواوکردنی قۆناخەکانی خوێندن بروانامەی مافی لە زانکۆی بەغدا لە ساڵی ١٩٣٧ بە دەست هێناوە ، لە ماوەی خوێندنی بەشداری لە جوولانەوەی نەتەوەیی و دیموکراتی کردووە و چەندین جار تووشی ئێش و ئازار بووە لە لایەن رژێمی شایەتی لە ئێراق .

هەروا لە سەرەتای ساڵەکانی سیی بە هاوکاری قوتابیە کوردەکان لە شاری بەغدا – کۆمەڵەی – گەنجانی کوردی دامەزراندووە ، و هەردوو گۆڤاری – یادگاری لاوان – و – دیاری لاوان – ی لە ساڵی ١٩٣٩ بلاو کردۆتەوە ... هەروا بەشداری لە دەرچوواندنی گۆڤاری رامیاری و ئەدەبی بە ناوبانگی – گەلاوێژ – . دوای ئەوە لە مانگی/١٩٤٤/٨ بەرپرسی /لقی کۆمەڵەی – ژ .ك– بووە لە کوردستان ... دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٤٧ چووەتە رێزی

پارتی دیموكراتی كورد و دوای ئەویش لە كۆنگرەی دووەمی سالّی ١٩٥١ بە سكرتێری پارتی دیموكراتی كوردستان هەڵبژێردراوە .
دوای ئەو بووەتە سەر نووسەری رۆژنامەی – خەبات – دوای بەرپابوونی شۆرشی ئەیلول رووی لە شاخەكانی كوردستان كردووە ... دوای هەرەس هێنانی شۆرش لە سالّی ١٩٧٥ بە ناچاری رووی كردۆتە شاری لەندەن و لەو شارە جیّ نشین بووە . ئیبراهیم ئەحمەد خەزووری سەرەك كۆماری ئێراق مام جەلال تالّەبانیە . كە هێرۆ خانی كچی ئیبراهیم ئەحمەد خێزانیەتی ... ئەم كەسایەتیە چەندین دانراوی لە دوای خۆی جیّ هێشتووە .

١- الاكرادوالعرب لە سالّی/ ١٩٣٧ .٢-كوێرەوەری – بە زمانی كوردی لە سالّی /١٩٥٩ . ٣- ژانی گەلّ لە سالّی / ١٩٧٠ .

-٢

٢٠٠٠/٤/٢٢ سەرۆكی رواندای نویّ – بۆل كاگامی – پۆستی سەرۆكایەتی كردنی وولاّتەكەی گرتە دەست لە ئاهەنگێكی رەسمیدا ، كە یەكەم كەس بوو لە هۆزی تووتسی كە پۆستی سەرۆكایەتی بگرێتە دەست لە دوای سەربەخۆیی رواندا لەسالّی /١٩٦٠دا ... ژەنەرال كاگامی بە زۆرینەی دەنگ هەڵبژێردرا لە دوای سیّ هەفتە لە دەست لە كاركێشانەوەی سەرۆكی پێشووی رواندا– باستیربیزی مونگۆ... كە بیزی مونگۆ دەسەلاّتداریەتی رواندای كرد بۆ ماوەی شەشە سالّ .
ئەمەش لەدوای تاوانباركردنی دیّت لەلایەن ژەنەرال كاگامی كە سەركردایەتی بەرەی نیشتیمانی رواندای دەكرد.
ئەویش بەتاوانباركردنی بیزی هەڵسا بە ئەنجامدانی لە ناوبردنی بەكۆمەڵ كە كەمایەتی توتسی بەسەری هات ... لەگەل ئەوەشدا سەرۆكی نوێی رواندا وەرگرتنی پۆستەكەی لەوكات دێت كە روندا بەكێشەیەكی دژواردا تێدەپەری لەنێوان هۆزی تووتسی و هووتی كەلەسەر پێویستیە رێز لە زۆرینەی هۆزی هووتی بگرێت و هاوسەنگی لە پەیوەندیەكان بپارێزێت و دادپەروەری بچەسپێنێت و هەوڵی بروژانەوەی ئابووری بدات ، لەهەموو بوارەكان و رێزی مافی مرۆڤ بگرێت و وولاّتەكە بەرەو پێشەوە ببات لەهەموو بوارە جیاجیاكان .

٢٠٠٠/٥/٢ سـەرکردەی بـەناوبانگی خەباتگێڕی فیێتنامی و سـەرەك وەزیـران بـۆ ماوەی ٣٠ سـاڵ – بام فن دونگ – لە تەمەنی ٩٤ سـاڵیدا کۆچـی دوایـی کـرد ... بەر لـە یـەك ڕۆژ لـە

ئاهەنگێڕانی گەلی فیێتنام بە بۆنەی بەسراچوونی ٢٥ ساڵ بەسەرکەوتنی ڤیێتنامی باکوور لەجەنگی ڤیێتنام ... یەکێك بوو لەسەرکردە سەربازیەکانی ڤیێتنام ، لەوانە ژەنەراڵی بەناوبانگ – فونگوبین کیاب – و یەکێك بوو لە هاورێیـە نزیکـەکانی رابـەرو سـەرکردەی ڤیێتنـامی – هۆشـی منـە – ئـەم کەسایەتیە ڤیێتنامیە و جیهانیە .

لـەماوەی ژیـانی بـەردەوام بـووە لەخـەبات و تێکۆشـان لـە پێنـاو مـاف و سـەربەخۆیی ڤیێتنـام و گـەلی ئـەم وولاتـە دژی داگیرکـەرانی ئەمـەریکاو هاوپەیمانەکانی لەکێشووەرەکەدا ,

سەرچاوە :– BBC.arabic .

٢٠٠٠/٥/١٣ بەردەوام بوونی هێزەکانی لایەنگیر حکوومەتی سیرالیۆن بەرەو بەرەکانی شـەڕی دژ بـە یاخیبووەکـان ، کـە لەوکاتـە ٥٠٠ چـەکدار لـە هێـزی نەتـەوە یەکگرتووەکانی دەستگیرکردبوو ... کە هێزەکان گەیشتنە ناو شارۆچکەی – ماسـیاکان – کـە ٦٠ کیلۆمـەتر لـە ڕۆژهـەلاتی پایتـەختی سـیرالیۆن – فریتاون – دوورە ، لە دوای پێنج ڕۆژ لە دەست بەسەراگرتنی ئەم شارە لـە لایـەن یاخیبووەکـان و لاشـەی کوژراوەکـان لەسـەر شـەقامەکانی ئـەو شارۆچکەیە پەرت و بڵاو ببوونەوە لە شارەکەدا.

لەوکاتەی هێزەکانی سووپای سیرالیۆن بە پشتیووانی هێزەکانی سووپای بـەریتانیا و سـەربازەکانی نەتـەوە یـەکگرتووەکان و میلیـشیاکانی سـەر بەحکوومـەت سـەرکەوتنی باشـیان دژی یاخیبووەکـان بەدەسـت هێنـا ...

ئەمەش لە دوای بەدەست کەوتنی بەڵگەنامە لەلایەن حکوومەتی سیارلیۆن کە سەرکردەی یاخیبووەکان – فواری سانکوو – نەخشەی پلانێکی کودەتای ئامادەکردبوو دژی حکوومەتی سیرالیۆن لە ماوەی ئەم هەفتەیەدا ..

لە گەڵ ئەوەشدا یەکەی سەربازی ئوردن و بەنگلادیش و هندستان چوونە ریزی سەربازانی نەتەوە یەکگرتووەکان ، کە بووە هۆی زیادبوونی ژمارەی سەربازەکان کە بووە ١١٠٠٠ هەزار سەرباز لە گەڵ هێزەکانی حکوومەتی سیرالۆن لە وولاتەکە دژی جووڵانەوەی شۆرشگیری سیرالۆن ...جێگەی باسکردنە کە سیرالیۆن بەباروودۆخێکی نا لە باری شەری ناوخۆو کێشەی لەگەڵ بەرەی شۆرشگێر بەردەوامە لە وولاتەکەدا .

سەرچاوە:- BBC.arabic .

٢٠٠٠/٥/٢٢ وەزارەتی دادی هەرێمی باشووری کوردستان بڕیاریدا بەجێبەجێکردنی یاسای دەسەڵاتی دادوەری بە ژمارە/١٤ بۆ بەکارهێنانی زمانی کوردی لە دام ودەزگاو کارگێڕیو بەڕێوەبەرایەتیەکانی سەر بە وەزارەکە لە هەرێمەکەدا .

٢٠٠٠/٥/٢٧ سەرۆکی وولاتی فیژی – راتوو کامیسی راما – هەڵوەشاندنەوەی حکوومەتەکەی راگەیاند بە سەرکردایەتی سەرەك وەزیران – ماهندرا نشوودری – کە لە لایەن شۆرشگێرەکان لە ناو باڵەخانەی پەرلەمان دەست بەسەرا کربوو لە گەڵ ژمارەیەك لە ئەندامانی حکوومەتەکەیدا .

کە ئەمەش بە هۆی کێشەی رامیاری کوشندە لە وولاتەکەیدا و خۆی بەرپرسیاریەتی هەڵسووراندنی کاروباری وولاتەکەی گرتە دەست لە دوای دەست لە کارکێشانەوەی سەرەك وەزیران و ماهندرا تشوودری – کە

لە رەچەڵەکدا دەگەرێتەوە سەر هندیەکان .

لە هەمان کات سەرۆکی فیژی دووپاتی کردەوە کە سەرکردەی کودەتاکە – جۆرج سیایت – لە راگەیاندنێکیدا گووتی :–

من لەجیاتی دانیشتووانە رەسەنەکان ئەم کارەم کردووە ، لە بەر ئەوەی لەماوەی دەسەڵاتی حکوومەتەکانی فیژی هیچ ماف و دەسەڵاتێکیان لەو حکوومەتانە بەر دەست نەدرابوو .

ئەمەش لە دوای کێشەی تەشەنەداری نێوان دانیشتووانە رەسەنەکان و حکوومەتی فیژی هات . کە لە ئەنجام بوو بە شەری نێوان هەردوو لایەنی دژ بەیەکتری و کەرت بوونی سووپای فیژی بە چوونە رێزی راپەریووەکان – جۆرج سیایت – ماوە بەدانیشتووانە هندیەکان دەدات و بەدەست لە کارکێشانەوەی سەرۆك راتوومارا .

لەوکاتەشدا وەزیری دەرەوەی ئوستراليا – ئەسكەندەر داونر – داوای کرد کە فیژی لە ئەندامیەتی کۆمەنولسی بەریتانیا دەربکرێ و لە هەمان کاتیش سزای ئابووری و رامیاری و سەربازی بەسەردا بسەپێنرێت . نەتەوە یەککگرتووەکان و رێکخراوی کۆمەنولس و بەریتانیا و ئەمەریکاش لەگەڵ ئەو بیرووبۆچوونە کۆك بوون و دژی کودەتا چیەکان لە وولاتەکەدا وەستان ... لەوکاتەش کودەتا چیەکان داوای هەڵوەشاندنەوەی دەستووریان کرد بەدەستوورێکی نوێ کە مافی دانیشتووانە رەسەنەکان مسۆگەر بکات لە دەسەڵاتداریەتی وولاتەکەدا .

سەرچاوە :– BBC.arabic .

٢٠٠٠/٦/٦ گرێدانی کۆبوونەوەی وەزیرەکان و بەرپرسانی حکوومەتەکانی ئەندام لە کۆمەنولس لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، بە مەبەستی مامەڵەکردن لە هەردوو کارە کودەتایەکەی

دورگـەی فیـژی و دوورگـەی سـۆلوومۆن ... ئاکـانی کۆبوونەوەکـەش بـە دەرکردنـی بریارێـك بـوو بـە دوورخـستنەوەی فیـژی لـە هـەردوو لیژنـەو رێکخراوەکە تا ئەوکاتەی دیموکراتیەت دەگەڕێتەوە وولاتەکە.

هـەروا بەرپرسـانی کۆمـەنولس داوای مـاوەی دیاریکراویـان کـرد بەخشتەیەکی کاتی بۆ پێکهێنانی رژێمێکـی دەسـتووری و ئـازاد کردنـی سـەرەك وەزیرانـی فیـژی ماهینـدرا تـشودری و سـێ لـە ئەنـدامانی حکوومەتەکـەی . کـە لـە لایـەن کودەتاچـیەکان بەسـەرکردایەتی جـۆرج سیایت دەست بەسەراکرابوون .

هەروا داوایان لەچەکدارەکانی دوورگەی سۆلوومۆن کرد بەکشانەوەیان لـە پایتەخت – هۆنیارا – و خۆبەدەستەوەدان و ئازادکردنی سەرۆك وەزیرانی دەست بەسەراگیراولە وولاتەکەدا .

کە چەکدارەکان لە هێرشێکدا دەستیان بە سەر پایتـەخت داگرتبـوو ... لـە هەمان کات داوایان لە دەسەلاتدارانی فیجژی کرد ، کە دەست گیربێت بە رامیاریەتی و دیموکراتی و لە هـەمان کاتـدا دادوەری سـەربازی لـە فیـژی – فرانك باینمیاراما – رایگەیاند بەوەی کە دەسـەلاتی وولاتەکە دەگەڕێتـەوە بۆ دەسـەلاتی مـەدەنی لـە وولاتەکـەدا بۆ مـاوەی ٣ مـانگ . ئەمـەو لـە گـەڵ چـەندین کێـشەو گـرفتی دیکـە لـە وولاتەکـەدا ... بـێ ئـەوەی دەسـت تێـووەردان لـە نـاووخۆی فیـژی بکرێـت بـە تایبـەتی لەلایـەن حکوومـەتی ئوستراليا لە کێشووەرەکەدا .

سەرچاوە:- BBC.arabic .

٢٠٠٠/٦/١٠ کۆچی دوایی سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعس لە سووریا –حامز ئەسەد– لـە شـاری دیمەشـقی پایتـەختی سـووریا ، ئـەویش بـەهۆی نەخۆشـی دڵ لـە کـاتی قـسەکردنی لەگـەڵ سـەرۆکی لوبنـان ئیمیـل لـەحوود ، دوای خـۆی کوڕەکـەی بەشـار ئەسـەد پۆسـتی سـەرەك کۆمـارو پـارت و ئەنجوومـەنی شۆڕشـی گرتەدەسـت ، ئـەویش بـە گـۆڕینی چـەند بڕگەیـەك لەدەسـتوورو یاسا بنەڕەتیەکانی ڕژێمی بەعسی لە سووریا بەبێ ڕەزامەنـدی گـەلانی ئـەم وولاتە.

٢٠٠٠/٦/١٤ دەســـــت لـــــە کارکێـشانەوەی ســـەرەك وەزیرانـــی دورگـــەی — ســـــــۆلوومۆن — بارسۆلومیۆ ئۆلوفائالۆ — لە پێناو کۆتایی هێاتن بە دژوارتـــــرین کێـــــشە ناوخۆیە رامیاریەکان کە دوورگەکـــە بەخۆیـــەوە دەبینیٚ ... ئەم دەست لە کارکێشانەوەی سەرەك وەزیران بەر لەوە هات کە پەرلـەمان بریـاری لـە سـەر بـدات ... ئـەم کـارە بەناچـاری بـوو لـە پێنـاو گەراندنەوەی ئاشتی لە نێوان پێك هاتـەکانی دورگەکە لەنەتـەوەو مەزهەبە ئاینیەکان .

جێگەی باسکردنە کە سەرۆك وەزیرانـی دوورگـەی سـۆلوومۆن دەسـت بە سـەر بـوو لـە ماڵەکـەی خـۆی لـە دوای دەسـت بەسـەراگرتنی پایتـەختی دوورگەکە لـە لایـەن چەکدارەکانی بازی مالاینا لـەو مانگـەدا ... لە هـەمان کات داوای گفتووگۆی لە هەموو لایەنە بەدژ بەیەکترەکانی کرد بۆ ئەوەی وولاتەکەی بەرەو ئاشتبوونەوەو ئارامی هەنگاوبنیٚ .

لە هـەمان کـات بە پێـی نەخشەیەك پەرلـەمان سـەرۆك وەزیران هەڵدەبـژێرێت لـــەدوای دەســـت لەکارکێـــشانەوەی ســـەرۆك وەزیـــران — ئۆلۆفائـــالۆ — لەدەسەلاتەکەیدا بە هەلسوراندنی کارو باری وولاتەکە بەشێوەیەکی کاتی .

ئەمـەش بـەهۆی کێشەی بـەردەوام بـۆ مـاوەی ١٨ سـاڵ لـە ململانێـی نەتـەوەو مەزهەبە ئایینیەکان کە بووە هۆی کوژرانی زیاتر لە ١٨ کوژراو بەسەدا زامدار و دەربەدەربوونی زیاتر لە ٢٠ هەزارکەس لە دانیشتووانی دوورگەکە دا.

سەرچاوە :— BBC.arabic .

٢٠٠٠/٦/٢٧ کۆچی دوایـی ئەسـتێرەی کۆمیدی سینمایی جیهـانی — جاك لیمۆن— لـە شاری نیورۆکی ئەمەریکا.

٢٠٠٠/٨/١٣ کردنەوەی یەکەم پەرلەمانی سۆماڵی لە شاری – عرتە – ی کۆماری جیبۆتی ئەمەش لە دوای لە دەسەلات لابردنی سەرۆکی سۆماڵ – محەمەد سیادبەری –

لە ساڵی ١٩٩١. کە ئەمەش یەکەم هەنگاوە بەرەو جیٚ بەجێکردنی هەوڵەکانی ئاشتبوونەوە لە نێوان پێك هاتەی هۆزو تیرەو نەتەوەکانی سۆمال بە هەوڵ و تواناو ناوبژیوانی حکوومەتی جیبۆتی ... ئەنجامدانی ئەم یەکەم کۆبوونەوەو پەرلەمانی گواستنەوەی سۆمال بە ئامادەبوونی سەرۆکی جیبۆتی ئیسماعیل عومەر جویلە ... و نوێنەری رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان – دیفیدستیفن – و هەندیٚ لە دبلۆماتکاران و بەرپرسان لەحکوومەتی جیبۆتی .

هەروا یەکەم خاڵی ئەم کۆبوونەوەیە دامەزراندنی سەرۆکی سۆماڵ بوو بە هۆی نەبوونی حکوومەتێکی ناوەندی لە دوای رووخاندنی حکوومەتی محەمەد سیادبەری لە ساڵی ١٩٩١ دا .ئەمەش لە دوای گفتووگۆی بەردەوام و بە سوێند خواردنی یاسایی لەلایەن ئەندامانی ئەو ئەنجوومەنەی کە هەندیٚ ئەندامی لەلایەن هۆزو تیرەکان دامەزراوون ... لە هەمان کات ئەو ئەنجوومەنە بۆ ماوەی سیٚ ساڵ بەردەوام دەبیٚ تاکوو بریاری بۆ دەدرێت لە دوای ئارام بوونەوەی بارودۆخی وولاتەکە .

سەرچاوە:– BBC.arabic .

٢٠٠٠/٩/١٥ ئەنجامدانی پێشبرکێی یارییەکانی جامی جیهانی – ئۆلەمپیات– لەشاری سدنی پایتەختی ئوستراليا و بەردەوام بوو تاکوو ١٠/١/ی هەمان ساڵ ، لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە وولاتەکەو لە جیهاندا .

٢٠٠٠/٩/٢٩ کردنەوەی یەکەم زانکۆی ئیسلامی لە رووسیای یەکگرتوو ... لە کۆماری تەتەرستان ، کە دەسەلاتێکی ئۆتۆنۆمیە لە ناو یەکیەتی کۆمارەکانی

ڕووسیای یەکگرتوو . کە زۆربەی زۆری دانیشتووانەکەی لە ئیسلامەکان پێك دێت ... ئەم زانکۆیەش لە پایتەختی تەتاریە لە شاری – کازان – ئەم زانکۆیەش لەلایەن وەزارەتی فێرکردنی یەکیەتی ڕووسیا دێت لە مۆسکۆی پایتەخت .

ئەوەش لە پێناو پاراستنی وولاتەکەیە لە فێربوونی بیانیەکانی بەرەللایی ... و لەهەمان کات بەرگری کردن لە وولاتەکە دژی سەرهەڵدانی ئیسلامی رامیاری بەتایبەتی لە دەورووبەری باشووری وولاتەکەدا.

سەرچاوە :-BBC.arabic .

٢٠٠٠/١٠/٢٢ بڵاوکردنەوەی ژمارە سفری گۆڤاری مانگانەی بەدرخان لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان.

٢٠٠٠/١١/٥ بەخاك سپاردنی تەرمی ئیمپراتۆر – هیلاسیلاسی – یەکەم لە شاری ئەدیس ئەبابای پایتەختی ئەسیوبیا ... دوا ئیمپراتۆریەتی ئەسیوبیا ... لە دوای ٢٥ ساڵ مردنی لە بارێکی نادیار ... دەزگای هیلاسیلاسی لە راگەیاندنێکیدا گووتی :- هەڵدەستی بەرێکخستنی رێورەسمی بەخاك سپاردنی بە ئامادە بوونی بەهەزارا کەس لە دانیشتووانی ئەسیوبیا و دەرەوەی ئەسیوبیا بە ماتەمینی ئایینی کە بە شاری ئەدیس ئەبابا تێپەر دەبێ بەرەو کۆشکی – کانداراتیەی سێیەمی پیرۆز.

جێگەی ئامازە پێکردنە کە تەرمی ئیمپراتۆر بەر لە ٨ ساڵ لە ژێر دیواری یەکێ لە توالێتەکانی باڵەخانەکە دۆزراووتەوە ... تەرمەکەی لە باڵەخانەی ناوبراو لە شاری ئەدیس ئەبابا لە تەك خێزانی بنەماڵەکەیدا دەنێژرێت . لەوکاتەشدا حکوومەتی ئێستای ئەم وولاتە ئەم ئیمپراتۆرەی بە دەسەلاتێکی زۆردار دژ بە مرۆڤایەتی ناوزەند کرد . ئەم ناوزەند کردنەشی بۆ هێورکردنەوەی هەڵوێستی دانیشتووانەکە کرد بەر لەوەی بە

سەرکردەیەکی سەر بەخۆیی ئەفەرکیای بزانیٚ لە وولاٌتەکەدا.

هەر لە هەمان کاتدا هاوسەری ئیمپراتۆر لە هەندەران داوای لـە حکوومـەتی ئەسـیوبیا کـرد کـە تەرمەکـەی ئیمپراتـۆر هیلاسیلاسـی بکاتـە بۆنەیـەکی فەرمی ، بەلاٌم حکوومەت ئەو داوایەی رەتکردەوە .

ئیمپراتۆر هیلاسیلاسی دەسەلاتداریەتی ئەسیوبیای بۆ ماوەی ٤٥ سالٚ بەرێووە برد ، بەر لەوەی رژێمەکەی بروو‌خێنن بە سەرکردایەتی مارکسی – مانگـستۆ هـیلا ماریـام – لـە سـالٌی ١٩٧٤ بـە یارمـەتی و پـشتگیری سۆڤیەتی جاران ، هیلاسیلاسی لە تەمەنی ٨١ سالٚ دەست بەسەرکرا لـە کۆشکی – لیمۆن – لە دوای یەك سالٚ لـە بارێکی نادییار ، کەوا مەزەنـدە دەکرا کە لەو جێگایەی لێی دەست بەسەر کرابوو لە لایەن دەسەلاٌتی نویٚ کووژرابیٚ .

هـەروا سـەرەرای مردنـی هیلاسیلاسـی ، بـەلاٌم هـەر بـە سـەرکردەیەکی ئەفەریکیایی دادەنرێت ، کە بە یەکێك بـوو لـە دامەزرێنـەرەکانی رێکخـراوی یەکیەتی ئەفەریکیا ، سەرەرای بەرگری کـردن لـە دژی داگیر کـەری ئیتالٌیا لە سەر وولاٌتەکەیدا لە سالٌی ١٩٣٠ دا .

ئەمـە لـە لایـەك و لـە لایـەکی دیکـەش ئیمپراتـۆری پێشوو – میگـل – لـە تایەفەی راسـتافاریان بـوو ، کـە ژمارەیـان زیـاتر بـوو لـە ملیۆنێك کـەس ، بـروای وابـوو کـە هیلاسیلاسـی یـان زینـدووە ، یـاخوود بـەرەو ئاسمـان هەلکێشراوە .

بەلاٌم لەو کاتەی کە لە سالٌی ١٩٣٠ کوورسـی ئیمپراتۆریـەتی گرتـە دەسـت نـەك بـەوە دەناسـرا کـە ئیمپرتـۆر بـوو لـە سـەر ئەسـیوبیا ، بـەلکوو جێگـەی خۆی لە دلٌی جوولانەوەی راستافاریان کردبووەوە کە لـە وولاٌتـی جامایکا سەری هەلٌدابوو لە کێشووەرەکەدا .

هـەر وەك سـەرۆك لۆمۆمبـا کـە سـەرکردەیەکی سـوودانیە و لـە تایەفـەی راستافاریان بووەو لە ئەسـیوبیا دەژیا بۆ ماوەی ٣٠ سالٚ و گـووتی :- ئیمپراتۆر مەسیحیەکی پاك بوو لە وولاٌتەکەیدا.

سەرچاوە :- رۆژنامەی دار ئەلحەیات – لە ٢٠٠٠/١١/٤ .

٢٠٠٠/١٢/١١ سەرکەووتنی سەرۆکی پێشووی کۆمۆنیستی رۆمانیا – یۆن میلیشکۆ – لەخوولی دووەمی هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتی رۆمانیا بەرێژەی ٧٠٪ بەرامبەر بەر هەڵستکارەکەی – کۆرنیلیۆ فادیم ئیودور – بەرێژەی ٣٠٪ لەکۆی دەنگەکان ...جێگەی ئاماژە پێکردنە کە – یۆن میلیشکۆ – تەمەن ٧٠ ساڵ ، کە بیری سۆشیالیستی بوو ، بە یەکەم سەرۆکی رۆمانیا هەڵبژاردرا لە ساڵی ١٩٩٠ تاکوو ١٩٩٦ ، لە دوای کۆتایی هاتنی دەسەلاتی کۆمۆنیستی لە رۆمانیا .

لەو کاتەشدا بەرهەڵستکاری میکیشکۆ – تیودۆر ، لە راگەیاندنەکانی دووپاتی ئەوەی دە کردەووە ، کە لە هەڵبژاردنەکان یاری بە دەنگی دەنگدەران کراووە . کە تیدۆر لە دەروونی کەمە نەتەوایەتیەکانی هەنگاری و خەجەری و جوولەکە لە رۆمانیا رۆڵی باڵای هەبوو ... لەلایەکی دیکە میلیشکۆ لە راگەیاندنێکیدا گووتی :– سەرکەوتنەکە دەگەرێتەوە بۆ بەرزی هەستی گەلانی رۆمانیا .

٢٠٠٠/١٢/٢٨ هاوڵاتیانی گانا بەرەو سندووقەکانی دەنگدان رۆیشتن بۆ خوولی دووەمی دەست پێکردنەوەی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ... جێگەی باسکردنە کە لە خوولی یەکەمی هەڵبژاردن لە ٢٠٠٠/١٢/٧ ، هیچ لایەنێك لە پاڵێوراوان دەنگی تەواوویان بە ٥٠٪ بە دەست نەهێنابوو . ئەم هەڵبژاردنەش بووە هۆی ئەوەی کە پاڵێووراوی ئۆپۆزیسیۆن – جۆن کافور لە پارتی نوێ لەخوولی یەکەمی هەڵبژاردنەکە سەرکەوتنی بەدەست هێنابوو ، بۆ پێکهێنانی حکوومەت .

ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە دووبارە هەڵبژاردن ئەنجام بدرێت و کافور سەرکەوتنی بەدەست هێناو ژەنەرال رۆلینگ سەرکردەی سووپای پێشوو لەدەسەلات لادرا لە دوای دوو خوولی هەڵبژاردن کە بۆ ماوەی ٢٠ ساڵ دەسەلاتداربوو لە سەر وولاتی گانا .

٢٠٠٠/١٢/٢٥ دوای گفتووگۆیەکی درێژخایەن لە نێوان کۆماری ڤێتنام و چینی مللی ، کە ئەم گفتووگۆیە دەگەرێتەوە بۆ ساڵی هەفتاکان . بەڵام بە هۆی بەرپابوونی جەنگ لەنێوان هەردوو وولات لە ساڵەکانی ١٩٧٩ لە سەر دوورگەی ، یاخوود کەنداوی – نونکین – و لە دوای ٢٨ جار لەخوولی

گفتووگـۆکردن . تـوانرا هـەردوو لایـەن بگەنـە ئـەو ئاسـتەی کـە کێـشەی نێوانیان کۆتایی پیٚ بهێنرێت .

ئەمەش لـە ئـەنجامی شـاندی ڤێتنـام – تـران دۆك لوونگ – بـوو لـە پێنـاو مۆرکردنی رێکەووتنامەی دیاریکردنی سنوور ، لە نێوان هـەردوو وولاتـدا . سـەرەرای بـوونی کێـشەی مێـژوویی لـە نێـوان هـەردوو وولات لـە سـەر کۆمەڵە دوورگگەی – سیراتلی و باراسیلی تێلریژکراو .

بـەڵام لـە لایـەن دبلۆماتکـارانی رۆژئـاوا ئـەو رێکەووتنـە وا نـاو زەنـد کـرا بەدەسـتکەوتێکی گـەورەو تایبـەت بـۆ ڤێتنامیـەکان . ئەمـەش کارەکـانی ڤێتنام گرنتر دەکات ئەویش بەدابین کردنـی داهات بۆ پاراسـتنی سـنووری نێوان هەردوو وولاتی چین و ڤێتنام لە هەرێمەکەدا .

کورتەیەك لە ژیاننامەی - نووسەر

گەر بەراوود لە نێوان ژیاننامەی نووسەران بکەینەوە ، بۆمان دەردەکەوێ کەوا نووسەران ، یاخوود دانەران ، جا لە هەر بووارێك بن ، بگرە لە نووسینەوەی مێژووو جووگرافیاو زمان وکەلتوورو داب ونەریت و شارستانیەتی هەر نەتەوەیەك لە سەر گۆی زەویدا .

کە ژیاننامەی نووسەران زۆر لە یەك دەچێ ، جا لە بوواری هەژاری و کەم دەرامەتی بێت ، یاخوود لە ئاستی بڕوانامەی خووێندن بێت ، یاخوود لە ئاستی پەیووەندیە کۆمەلاتیەکان بێت . بەلام سەرچاوەی بوونی تووانای نووسەر لە هەموو بووارە جیاجیاکاندا ، هۆکاری چ ئێش وئازار و نا لە باری ئەو نووسەرەیە لە ناو پەیووەندیەکانی کۆمەلگاو لە نێوان کۆمەلگاو دەسەلاتدا .

ئەویش بە هۆی چەوسانەوەو نەبوونی داد پەروەری لە دەسەلا ت و پەیووەندیەکان لە هەموو بووارەکانی ڕامیاری و ئابووری بازرگانی و نەتەوەیی و نیشتیمانی و کۆمەلایەتی و رۆشەنبیری و زمان و مێژوو داب و نەریت و و کەلتوورو شارستانیەت .

بەتایبەتی کۆمەلگای کوردو مێژووی چەوسانەوەی داگیرکردنی و لەت لەتکردنی لەلایەن ڕژێمەکانی دابەش کەر، لە پێناو پاراستن و بتەووکردن وبە هێز کردنی بەرژەوەندیەکانیان . بە دروستکردن و پێکهینانی دەوولەت لە سەر خاکی گەلانی دیکە لە هەرێم و ناوچەو جیهاندا ، لەوانەش گەلی کوردو خاکی کوردستان .

جا عەلی کەندیش یەکێکە لەو نووسەروو دانەرانەی کە بەو قۆناخە نا لەبارانە

تێپەر بووەو بۆتە هۆی سەرچاوەی پێنووسەکەی بەنووسین و گەیاندنی پەیامەکەی بۆ کۆمەلگای گەلی کوردستان . کە ئەویش:-

ناوی تەواوی — عەلی عوومەر عەلی فەتاح - ە و ناسراو بووە بە — عەلی کەندی — و لەسالی ١٩٥٣ لە گووندی سەر بەشاخ ، کە مەلبەندی هۆزی سیانەو سەر بەناحیەی دیبەگەی سەربە قەزای مەخموری پارێزگای هەولێرە لە باشووری کوردستان ، چاوی بە جیهان هەلهێناوە ، لە بنەمالەیەکی هەژاری جووتیار لەم گووندەدا .

هەروا عەلی کەندی بۆ یەکەم جار لە لای مەلای ئاینی ئیسلامی دەستی کردووە بە خووێندن لە حووجرەی فەقێیان لە مزگەوتەکان .

دوای ئەوە لە سالی ١٩٦٠ چۆتە قوتابخانە لە قەزای مەخموور . جا لەوکاتە بەهۆی هەژاری خێزانەکەی و نەبوونی توانای دارایی باوکی ، لەگەلْ خووێندن لە پشووی هاوینە کاری کردووە ، بە کاری بەرخەوانی و شووانی و کرێکاری و دروێنە کردن و جووت کردن و کاریدیکەی لە توانایدا هەبووە ، لە پێناو بەرەو باش بوونی باری گووزەرانی ژیانی خێزانەکەو یارمەتی دانی باوکی لەم بووارەدا .

هەروا دوای تەواوکردنی قۆناخی خووێندنی سەرەتایشی دەرچوونی بە پلەی دووەم لە سەر ئاستی قەزای مەخموور لە خووێندن و بەهۆی باری رامیاری و بیروو بۆچوونی ئەو خێزانەوە ، لە هەمان کات بە هۆی هەلوویستی عەلی کەندی فەرمانی دەست گیر کردنی لە مانگی/ ١٩٦٦/٧ لەلایەن داروودەستەکەی رژێمی بەعسی بۆ دەردەچیْ لە قەزاکەدا .

هەر بەم هۆکارەش لە ١٠/ ٩ / ١٩٦٧ رووی لە شاخەکانی کوردستان کرد بە پەیووەندی کردنی بە پێشمەرگەی شۆرشی ئەیلولی مەزن لە لقی پێشمەرگەکانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق لقی / هەرێمی کوردستان ، لە دەڤەرەکانی رانیە و قەلادزیْ و رەواندوزو پارێزگاکانی سلێمانی و هەولێرو بە ردەوام بوونی تاکوو ٢٠ /٣ /١٩٧٢ .

لەو ماوەیەشدا بەهۆی خراپی باری خێزانەکەی لە کاتە بەردەستەکانی کاری کردووە بۆ ئەوەی ژیانی خۆی و خێزانەکەی بەرەو باشتر ببات لەو کاتدا .

دوای ئەوە گەراوەتەوە پارێزگای هەولێرو چۆتە قەزای مەخموور بۆ کاری پارتایەتی

و بۆتە کادیر لە قەزای مەخموورو بە بەردەوام بوونی لە پایەکانی لە پارتی کۆمۆنیست تاکوو ۱۹۷۹/۳/۱۲ ، کە ئەندامی لیژنەی ناوخۆی پارتی کۆمۆنیست بووە لە لیژنەی پاریزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .

دوای ئەوە لە ۱ / ۷ / ۱۹۷۵ چۆتە شاری مۆسکۆی پایتەختی یەکێتی سۆڤیەت ،

ئەویش بە خوێندنی لە پەیمانگای زانستە کۆمەڵایەتیەکان ، ی سەر بە ئەکادیمیای زانستی کۆمەڵایەتیەکانی یەکێتی سۆڤیەت ، بۆ ماوەی دوو ساڵ بە دەر چوونی بە پلەی زۆر باشە لە پیمانگایەدا ، تاکوو ۱۵/ ۸ / ۱۹۷۷ دا و دوای ئەوە گەراوەتەوە کوردستان لە پارێزگای هەولێر قەزای مەخموور لە دەڤەرەکەدا .

دوای گەرانەوەی لە سۆڤیت لە ۱۹۷۸/۱۲/۱۲ خێزانی پێك هێناوە و باوکی پێج کورە ، و هەموویانی بە ئامانجێکی باش گەیاندوو لە پلەکانی فەرمانبەریەتی و سێ لە کورەکانی خێزاندارن لە شاری هەولێردا .

هەر لە ۱۹۷۹/۳/۱۲ بە فەرمانبەر دامەزراوە لە بەرێوەبەرایەتی گەشت و گوزار لە هاوینە هاواری سەلا حەدین – پیرمام - لە کۆمەلگای سەرە ڕەش لە پارێزگای هەولێر ، بە بەردەوام بوونی کاری فەرمانبەرێتی . سەرەرای ئەوەش لە دوای ساڵی هەشتاکان بەهۆی مل کەچ نەکردنی بۆ داخوازیەکانی دارو دەستەکی بەعس لە کوردو عەرەب ، کە لە ۱۹۸۲/۲/۱۳ لەلایەن بەرێوەبەرایەتی ئەمنی هەولێر دەست گیر کراوەو رەوانەی – الهیئة الخاصة – لە شاری کەرکوك زیندانی کراوەو بـــــــــۆ ماوەی حەوت مانگ گیراوە تاکوو ٦ / ۸ /۱۹۸۲ . ئازاد کراوە بێ ئەوەی هیچ کەسێك لە ئەندامان و لایەنگرانی پارتەکان و کە سایەتیەکان تووشی ئێشوو ئازارو ئەشکەنجە بکات — واتە ئیعتراف نەکردن — و بە سەربەرزی لەو زیندانانەی شەقلاوەو مسیف سەلاحەدین وهەولێرو کەرکوك دەرچووە .

دوای ئەوە بۆ جاری دووەم لە ۱۹۸۵/۵/۱۹ لە لایەن پیاوانی موخابەراتی پارێزگای مووسڵ ، کە لەو کاتە سەرباز بوو لە مەدرەسە قتالی مووسڵ دەستگیر دەکرێ و رەوانەی موخابەراتی گشتی شاری کەکوك دەکرێت ، کە ئەم بەرێوەبەراتیە گشتیە بۆ هەموو شارەکانی کوردستان بوو وەك مووسڵ و کەرکوك و هەولێرو سلێمانی ودهۆك . کە

فـەرمانی دەسـت گیرکردنـی لەلایـەن بەرێوەبەرایـەتی ئـەمنی هـەولێرو ئـەمنی باکوورو ئیستخبارات و موخابەرات لە هەردوو پارێزگای مووسڵ وهەولێری بۆ دەرچوو بوو .

لە ئاکام لەم رۆژەدا دەستگیرکراو لــــــە زیندانەکانی مووسڵ وکەرکوك مایەوە تاکوو ١٧ / ٩ / ١٩٨٥ بە ئازادکردنی لە دوای داد گایی کردنی ، کە هیچ بەڵگەیەك نەیتووانی تاوانباری بکات بەهۆی دان نەنانی بە کارە نەهێنیەکانی کە لەو کاتدا ئەنجامی دەدا .

هەوا بۆ جاری سێیەم لە ٢٥ / ٩ /١٩٩٠ لـە لایـەن ئـەمنی هـەولێر دەسـتگیرکراوەتەوە لەسەر هەمان بیرو بۆچوو ن وهەڵوویێست بەڵام بۆ ماوەیەکی کەموو دوای ئەوە ئـازاد کـرا . لـە دوای ٣/١٢ /١٩٧٩ تـاکوو راپـەرینی گـەلی کوردسـتان لـە ١٩٩١/٣/٥ بـە سـەدان جـار لەلایەن بەرێوەبەرایەتیەکانی ئـەمن و ئیـستخبارات و موخابـەرات لـە پارێزگـای هـەولێر بانـگ هێشت کراوەو لێکۆڵینەوەی لە گەڵ کراوەو لـە دوای ووتـە ناشـیرینەکانیان و ئیهانـە کردنی عەلـی کەندی ئینجا رێگەیان پێداوە لە بەرێوەبەرایەتیەکانیان دەرچێ .

سـەرەرای ئـەوەش بـۆ دووجـار لـە رێـزی سـەربای سـووپای ئێـراق بـووە بۆمـاوەی ٤,٥ چوارساڵ و نیوو ، بەڵام ئەو کەسانەی کە کـورد بـوون و رەفیـق حزبیـی و ئـەمن وجاشـی خـۆ فـرۆش ودووژمنـی کـوردو کوردسـتان بـوون دژی مامۆسـتا علـی کەنـدی بـوون بـە نووسینی راپۆرت لەسەری و بە زیندانی کردنی ...؟...! .

کە ئێستاش لەجاران رۆڵایان و باری ژیانیان باشترە لە هەمان دام ودەزگا ئەمنیـەکان و حکوومـەت و خـاوەنی هـەموو شـتێکن ، لـە حکوومـەتی هـەرێمی کوردسـتان و ، بـەڵام مامۆستا عەلـی کەندی تا تەواو بوونی ئەم مێژوونامەیە خـاوەنی — یـەك سـم زەوی نیـە نـەك لـە سـەر گـۆی زەوی بگـرە لـە سـەر خـاکی کوردستانیـشدا و مـاوەی ژیـانی لـە کـرێ چییایەتی بردۆتە سەر لەم بارو دۆخە تەنگەدا .

عەلـی کەندیش هەر وەك جارانە لە بـیروو بۆچوون و هەڵوویـستەکانی بەردەوامـەو رۆژێـك لـە رۆژانـیش مـل کەچـی هـیچ لایـەنێك نـەبووە نـە لـەرابردوو و ئێـستادا ، بـۆ سەلماندنی ئەم ووتانە . نووسینەکان ودانراوەکانیشی شاهیدن بۆ ئەم راستیانە .

لەبەرهەم و بلاْکراوەکانی– نووسەر

لە گەڵ ئەوەشدا عەلی کەندی لە بارەی دەستکردنی بە نووسینەکانی کە دەگەرێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧٤ ، کە لەو کاتەی لە شاری بەغا بوو ، یەکەم بابەتی لە رۆژنامەی — تەریق ئەلشەعب — کە زمانحالی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق بوو ، لە سەر باری رامیاری و نەتەوەیی بلاْوکردەوە لە رۆژنامەکدا . دوای ئەوە لە نووسین بەردەوام بووە بە پێی باروو دۆخەکانی رامیاری و نەتەوەیی و بووارەکانیدیکەدا . بەرهەمەکانیشی ئەمانەن :-

١- ساڵنامەی کوردستان ، کە یەکەم بەرهەمی نووسنەکانە.
٢- فەرهەنگی رووداوەکانی کوردستان و وولاْتانی جیهان ، کە بۆ یەکەم جارە لە کوردستان – چاپی یەکەم /٢٠٠٥.
٣- مێژوونامە – کە ئێستا لە بەردستدایە ، چاپی یەکەم / ٢٠٠٦ .
٤- زانین – کە فەرهەنگێکی — کوردی — عەرەبی — رووسیە ، کە ئەویش بەرەوە بە چاپگەیاندن هەنگاو دەنێ .
٥- نەخشەی جیهان — بە زمانی کوردی بە ناونیشانی — کورد لە نێوو نەخشەی رامیاری جیهان — کە بۆ یەکەم جارە لە کوردستان . ئەم نەخشەیە ١٠٠٠٠ دە هەزار دانەی لێ چاپکرا لە ئیران ، بەلاْم لە لایەن دەزگاکانی ئیتلاعاتی ئیران دەستگیر کرا . دوای ئەوە وەك هەدییە لە ٢٠٠٨/٨/٤ پێشکەش بە وەزارەتی پەروەردەی حکوومەتی هەرێمی کوردستان کرا ، لە ریگەی بەرێووە بەری گشتی پرۆگرام و چاپەمەنیەکان — کاك ئاراز نەجمەدین — لە هەولێر .
٦- سالنامەی کوردستان — بە شێووەی بچووك — تقویم مەنزەدی — کە بۆ یەکەم جارە لە کوردستان .
٧- هەڵوویستنامە — ٢٠٠٦ – بەرگی یەکەم ، کە ئامادەیە بۆ چاپکردن .
٨- ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان —چاپی دووەم /٢٠٠٨ .

٩- ئافرەت له پەیووەندیە کۆمەڵایەتیەکاندا ، هەنگاو دەنێ بەرەو به چاپگەیاندن .

١٠- دەفتەری زانیاری — بەندە بە پارکی سامی عەبدولرەمان لە شێووەی — شریت — کە ٢,٥٥ مەتر درێژیەتی ئەویش بۆ یەکەم جار بووە له کوردستان .

١١- بڵاوکردنەوەی زیاتر لە — ٧٥ — بابەت و لێکۆڵینەوە لە بووارەکانی رامیاری و نەتەوەیی و جووگرافی وپەیووەندی کۆمەڵایەتی و ئافرەت و توویژی گەنج ، له رۆژنامە وگۆڤارەکان ، له سەر باروو دۆخی کوردو رووداوەکان له گەڵ وولاتانی داگیر کەری کوردو کوردستان و رامیاریەتی له پەیووەندی نێوو دەووڵەتیدا .

١٢- لە دوای ئەوانە ، ئەوا ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەکە بە چووار بەرگ/٤ کەوتە بەردەستتان .

وەك بڵێی هەگبەی مێژوو لە بەر دەستا بێت له هەموو بووارەکانی — رووداوو بە سەر هات و رێکەووتن و شەڕو ئاشتی و نەتەویی نیشتیمانی و رامیاری و جووگرافی و سەر بازی و ئابووری و بازرگانی کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری و مێژوو وزمان و داب و نەریت و کەلتوور و شارستانیت , لە گەڵ رووداوەکانی پزیشکی و گەردوونی و وەرزش و رووداوەکانی فرۆکە و گرکان و گوومە لەرزەو ئاژەڵ وچەندین بوواری دیکە له جیهاندا .

سەرچاوەکان

١- میدیا (ئی - م- دیاکۆنۆف) دار الحکمة - لندن.

٢- چەند لاپەریەك لە مێژووی کورد- لازاریف.

٣- الثقافة الجدیدة- گۆڤارێکی مانگانەی پارتی کۆمۆنیستی ئێراقە.

٤- بیری نوێ- گۆڤارێکی وەرزی پارتی کۆمۆنیستی کوردستانە.

٥- کوردستان والکرد- جواد مەلا- وطن مقسم وامة بلا دولة.

٦- رادیۆی لەندەن- پرۆگرامی السائل والمجیب.

٧- رۆژ ژمێری - پانۆرامای کوردستان.

٨- چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی کورد بەشی /١-٢، د. کەمال مەزهەر ئەحمەد.

٩- هەوڵم داوە لەتەلەفزیۆن و گۆڤارو رۆژنامەکان کۆم کردۆتەوە لەگەڵ نووسینەکانی خۆم کە دەستنووس بوونەو بابەت لەدوای بابەتی جیاجیا بڵاووکراونەتەوە.

١٠- کوردستانو کورد- شەهید دکتۆر عەبدولرەحمان قاسملۆ.

١١- شۆرشی شێخ عووبێدوللای نەهری- محەمەد حەمە باقی .

١٢- شۆڕشەکانی شێخ سەعیدی پیران لەباکووری کوردستان.

١٣- کورد- باسیلی نیکیتین- وەرگێرانی: دکتۆر نووری تاڵەبانی .

١٤- المشکلة الکردیة في الشرق الاوسط- د. حامد محمود عیسی .

١٥- ساڵنامەی کوردستان- دانانی: عەلی کەندی - چاپی سێیەم - تاران- ٢٠٠٦.

١٦- تأریخ الدولة العثمانیة - مامۆستا محمد فرید المحامي ، چاپی نۆیەم - دار النفائس- بیروت .

١٧- سنتان في کوردستان- ١٩١٨-١٩٣٢ - دیلبوە- آ- هی فەرمانرەوای رامیاری هەولێر- وەرگێرانی: فوئاد جەمیل -چاپی یەکەم- بەیرووت.

١٨- القانون الدولي العام - دکتور عصام العطیة - چاپی شەشەم- ٢٠٠١ - وەزارەتی باڵای فێرکردنو تووێژینەوەی زانستی- بەغدا.

١٩- رۆژنامەی (الحیاة) چاپی بەیرووت - ژمارەی ساڵەکانی ٢٠٠١-٢٠٠٢-٢٠٠٣-٢٠٠٤-٢٠٠٥- ٢٠٠٦ -٢٠٠٧ .

٢٠- رۆژنامەو گۆڤارەكانی هەرێمی كوردستان- خەبات - كوردستانی نوێ - گوڵان- رامان - كاروان - سەردەمی عەرەبی- رێگای كوردستان- گوڵانی عەرەبی- سەنتەری برایەتی.
٢١- فەرهەنگی رووداوەكانی كوردستانو وڵاتانی جیهان- دانانی: عەلی كەندی - چاپی یەكەم- تاران - ٢٠٠٥.
٢٢- كەناڵی ئاسمانی تەلەفزیۆنی جەزیرە - پرۆگرامی (في مثل هذا اليوم).
٢٣- اسرائيل الكبرى - دراسة في فكر التوسعي الصهيوني - دكتور اسعد زوق - دار الحمراء-بيروت. الطبعة الرابعة - ٢٠٠٣.
٢٤- تأريخ اوروبا فى العصر الحديث- دانانی : هـ. ا. ل. فيشر- دار المعارف- چاپی نۆیەم.
٢٥- قصة الحضارات - دانانی - ول ديورانت - وەرگێرانی: محمد بدران- مصر- مهرجان القراة للجميع.
٢٦- معجم الحروب - دانانی : دكتور فردريك معتوق- چاپی یەكەم- بەیروت- لوبنان.
٢٧- لمحات اجتماعية عن تاريخ العراق الحديث - دكتور على الوردى - توزيع مكتبة الصدر- تاران - ئێران.
٢٨- التاريخ الاسلامى - دانانی: دكتور محمد شاكر - المكتبة الاسلامية- چاپی هەشتەم- بەیروت - ٢٠٠٠.
٢٩- الارهاب الدولي وانعكاساته على الشرق الاوسط خلال الاربعين قرنا- دانانی سفير: دكتور حسين شريف- الهيئة المصرية العامة للكتاب- ١٩٩٧- میسر.
٣٠- دراسات في الحركة الكردية المعاصرة- ١٨٣٣ -١٩٤٦ دانانی: دكتور عوسمان عەلی- چاپخانەی رۆشنبیری حكومەتی هەرێمی باشووری كوردستان.
٣١- القاموس السياسى - ئامادەكردنی: احمد عطية - چاپی سێیەم- دار النهضة العربية -شارع عبدالخالق - قاهیرە - میسر.
٣٢- تاريخ الوزارات العراقية - دانانی : عبد الرزاق ئەلحوسنی - چاچی شەشەم- بیروت - ١٩٨٢,
٣٣- نەتەوەكانو دەوڵەتی سۆڤیەت - هیلین كاریردا كلوس- وەرگێرانی بۆ زمانی عەرەبی: هزی عبود - بەیروت - چاپی یەكەم- ١٩٧٩.
٣٤- مقالاتی - شەهید سامی عەبدولرەحمان- باشووری كوردستان- هەولێر.
٣٥- عەبدولكەریم قاسم - رؤية بعد الشعرين- حسن العلوى- چاپی یەكەم- العراق..

٣٦- الحياة السرية لصدام حسين – دانانی: انيس الرغيدی- چاپی یەکەم -٢٠٠٤- میسر.

٣٧- راپـەڕینی کـوردە عەلەویـەکانی دەریـسم- هـانز- لۆکـای کبیـسیر- ١٩١٩-١٩٢١ قۆچگیرێ- وەرگێرانی لەفەڕەنسیەوە – نەجاتی عەبدوڵلا.

٣٨- کوردستانی پشت قەفقاس- دکتۆر -ئەفرسیاو هەورامی – لەبلاوکراوەکانی - ژنی- باشووری کوردستان- سلێمانی.

٣٩- تاریخ العراق بین احـتلالین – پـارێزەر – عـەباس عـەزاوی چـاپی یەکـەم- هەشت بەشەکە.

٤٠- شەرەفنامە -شەرفخانی بەدلیسی -وەرگێرانی هـەژار – ١٩٧٣ لەلایـەن کـۆڕی زانیـاری کورد بەچاپ گەیاندراوە- چاپخانەی نعمان – نەجەف.

٤١- کـوردو کوردسـتان – بـەرگی ١-٢-٣ محەمـەد ئـەمین زەکـی – لـە دار اسـلامی بغـداد بەچاپگەیاندراوە -١٩٣١.

٤٢- کوردو عەجەم – نەوشێروان مستەفا ئـەمین – مێـژووی سیاسـی کوردەکـانی ئێـران – سەنتەرێ لێکۆڵینەوەی ستراتیژی کوردستان-سلێمانی -٢٠٠٥.

٤٣- کورد – تورك – عەرەب- سیسیل جون ئیدمۆنـدی- وەرگێرانـی حامـد گەوهـەری- دەزگا، چاپ و بلاووکردنەوەی ئاراس- ٢٠٠٤.

٤٤- فی الاداب (ف. إ. لینین) – وەرگێرانی لە رووسیەوە- یوسف حـلاق بلاوکردنـەوەی وەزارەتی رۆشنبیری – دیمەشق -سوریا -١٩٧٢.

٤٥- مێـژوو – دکتـۆر کـەمال مەزهـەر ئـەحمـەد – بـە یاریـدەدەری ئەمینـداریتی گـشتی رۆشنبیری ولاوان چاکراوە -بەغدا ١٩٨٣.

٤٨- چەند لاپەڕەیەك لـە مێـژووی گـەلی کـورد – دکتـۆر کـەمال مەزهـەر ئەحمـەد- بـەرگی دووەم- ئامادەکردنی: عەبدوڵلا زەنگەنە- هەولێر – چاپی یەکەم – ٢٠٠١.

٤٩- یاداشـــتەکان – رەفیــق حلیمــی -بەشــی یەکـــەم و دووەم – کوردســـتانی ئێـــراق شۆڕشەکانی شێخ مەحمود -چاپخانەی رۆشنبیری – بەغدا – ١٩٨٨.

٥٠- هەڵوێستنامە- عەلی کەندی – بەرگی یەکەم – چاپی یەکەم- هەولێر- ٢٠٠٦.

٥١- قصة الـديانات -سـلیمان مەزهـەر – کتێبخانـەی مـەدبولی – چـاپی دووەم – میـسر – ٢٠٠٣.

٥٢- کوردستان لە ساڵەکانی جەنگی یەکەمی جیهان – دکتور کـەمال مەزهـەر ئـەحمـەد – وەرگێرانی بۆ عەرەبی: دکتور محەمـەد مـەلا عەبدولکـەریم – چـاپی دووەم -بەغـدا –

.١٩٨٤

٥٣- راپــەڕینی شــێخ ســەعیدی پــیران – ڕۆبــەرت ئۆلــسن –١٨٨٠-١٩٢٥ وەرگێڕانــی ئەبوبەكر خۆشناو- زەنجیرە كتێبی دەزگای چاپو پەخشی سەردەم – سلێمانی – ١٩٩٩.

٥٤- تــاريخ الاكــراد- تۆمــاس بــوا- وەرگێڕانــی – محەمــەد تیسیر مبرفــات – دار الفكــر المعاصر- بيروت –لوبنان – چاپی یەكەم –٢٠٠١.

٥٥-حول مسألة الاقطاع بين الاكراد – أ. شامیلیۆف- وەرگێڕانی- دكتـۆر كـەمال مەزهـەر ئەحمەد – چاپی دووەم- بەغدا – ١٩٨٤.

٥٦- قضايا كردية معاصرة – كركوك والأنفـال –الكـردو توركيـا – دكتـور جبـار قـادر – دار ئاراس للطباعة والنشر – چاپی یەكەم – ٢٠٠٦.

٥٧- كورد لەجەنگی ڕووسیا لەگەڵ ئێران و توركیا . پ. ی- ئەڤیریانۆف –وەرگێڕانـی لـە ڕووسیەوە دكتۆر ئەفرسیاو هەورامی –سلیمان –٢٠٠٤.

٥٧- كركوك وتوابعها حكم التاريخ والضمير – دراسة وثائيفة عـن قـضية الكرديـة في العـراق – دكتور كەمال مەزهەر ئەحمەد= بەشی یەكەم – وەزارەتی ڕۆشـنبیری حكومــەتی هەرێمی كوردستان –سلێمانی .

٥٨- المستبد – زهير ئەلجەزائری – صناعة القائد – صناعة الشعب- چاپی یەكەم – بيروت –بەغدا –٢٠٠٦.

٥٩- عــصر نــاپليۆن – تــاريخ الحــضارة الاوروبيــة فی ١٧٨٩-١٨١٥ – ول ديورانــت – وەرگێڕانی دكتۆر عەبدولرەحمان عەبدوڵلا شێخ – دار الجبل – بيروت –٢٠٠٢.

٦٠- تاريخ الرومان – دانانی نجيب ابراهيم طراد –تقديم دكتور محمد رينهم عـزب – مكتبـة ومطبعة القدر–١٩٩٧.

٦١- موسوعة الفلسفة – دانانی دكتـۆر عەبـدولرەمان بـەدەوی – بـەرگی – ١-٢-٣. تـاران – ئێران.

زنجیرەی چاپکراوەکانی ساڵی ٢٠٠٩ی
بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ڕۆژنامەنووسی و چاپ و بڵاوکردنەوە
بەڕێوەبەرایەتی بڵاوکردنەوەی هەولێر

ژ	ناوی کتێب	ناوی نووسەر	بابەت	نرخ	لاپەڕە
٣٦٢	البعد السیاسی للمشکلات القومیة "الکرد نموذجا"	د.خلیل اسماعیل محمد	دراسة	١٠٠٠	١٠٤
٣٦٣	خۆری ئارابخا کەرکوک و ژیانی عەبدولڕەحمانی نفووس	زانیار سەردار	لێکۆڵینەوە	١٠٠٠	١٠٤
٣٦٤	الاعلام... والصحافە	صابر محمود عبدالله	دراسة	١٥٠٠	١٢٠
٣٦٥	هەڵوێستەکان. دەسکەوتەکان و وتارو دیمانەکانی سەرۆک مسعود بارزانی	ئا: مستەفا سلیم	وتارو دیمانە	-	٥٥٢
٣٦٦	لە درزی هزرەوە	بەهزاد حەویزی	وتار	١٥٠٠	٢٥٦
٣٦٧	توانەوە	غەفوور سالح عەبدوڵلا	ڕۆمان	٢٠٠٠	٢٠٤
٣٦٨	مصباح القلوب و مفرج الکروب	ملا عبدالرحمان ملا طه	الجزء الاول	٦٠٠٠	٧٨٤
٣٦٩	مصباح القلوب و مفرج الکروب	ملا عبدالرحمان ملا طه	الجزء الثاني	٧٠٠٠	٨٩٦
٣٧٠	ڕێزمانی ئامرازی پەیوەندی	د. شێرکۆ بابان	لێکۆڵینەوە	٣٠٠٠	٣١٢
٣٧١	مێژووی هونەری فۆتۆ	د. فەرهاد پیرباڵ	لێکۆڵینەوەی مێژوو	٣٠٠٠	٩٦
٣٧٢	پەلکە زێڕینە	سەید مەولود بێخاڵی	فۆلکلۆر	٢٠٠٠	٨٠
٣٧٣	کێ پەنیرێ من ڤەگوهاست؟	و:ناهیدا دری	چیرۆک	١٥٠٠	١٠٤
٣٧٤	کانەبییان	ڕەزا سەید گوڵ بەرزنجی	ڕۆمان	٢٠٠٠	٢٢٤
٣٧٥	مناخس الالم	د.بشیر الطوری	شیعر	١٠٠٠	٢٢٤
٣٧٦	مسرحیتان کومیدیتان	عادل دنو	مسرحیه	١٠٠٠	٤٨
٣٧٧	چنینەوە	د. لەتیف محەمەد حەسەن	شیعر	٢٠٠٠	٤٤٨
٣٧٨	کورد و سیستمی نێو دەوڵەتی	د.عوسمان عەلی میرانبەگ	لێکۆڵینەوە	١٥٠٠	١٥٢
٣٧٩	ئاسمانی گەڵا بابردووەکان	نەرمین جەعفەر	شیعر	١٠٠٠	١٢٠
٣٨٠	گۆڤەندێك لە هەڵبەست	موسی زاخۆرانی	شیعر	١٠٠٠	١٠٤
٣٨١	کەلەپووری کوردەواری	عەباس چنارانی	فۆلکلۆر	٣٠٠٠	٢٨٨
٣٨٢	تراژیدیای کوردان	وریا ڕەحمانی	ڕاپۆرتی سیاسی	٢٠٠٠	٢٠٨
٣٨٣	بانگهێشتێك بۆ سەرهەڵدان	ئاشتی ئەلەکەدین	ڕۆمان	٢٠٠٠	٢٠٨
٣٨٤	لە پێناوی تازەگەریی فیکریدا	نەجات حەمید ئەحمەد	گشتی	٢٥٠٠	٥٤٤

٣٨٥	ئاگرپژێن و بوومەلەرزەکان	و: ئەمیرە ئیسماعیل	زانستی	٣٠٠٠	١٤٤
٣٨٦	ملحمة سیامند وخجە	مصطفى خۆشناو حمو	لێکۆڵینەوە	١٠٠٠	١١٢
٣٨٧	گەشت و گوزار	قادر باوەجان	گشتی	٥٠٠٠	٤٠٠
٣٨٨	نامەیەک لە قوبرسەوە	ئازاد کەریمی	کورتە چیرۆک	١٠٠٠	٨٠
٣٨٩	چەند لایەنێک ژدیرۆکا ئیسلاما سیاسی	و. جەمال عەبدولا	لێکۆڵینەوە	١٠٠٠	٩٦
٣٩٠	چالاکیەکانی وەزارەتی رۆشنبیری/٢٠٠٨	ئا: روقیە عەبدولا	چالاکی	---	١٦٠
٣٩١	جەژنێک بۆ پیر	رەووف مەحمود پوور	لێکۆڵینەوە	٤٠٠٠	٣٦٨
٣٩٢	دوایین هەستی ترسناک	سەرهەنگ جەمال	رۆمان	١٥٠٠	١٣٦
٣٩٣	پەرەسەندنی کوردستانی نوێ	و:جەمیل محەمەد ئەرگوشی	رامیاری	٤٠٠٠	٦٤٠
٣٩٤	فرمێسک و تەمەن و خەون	ماریە ئەحمەد	شیعر	١٠٠٠	١٧٦
٣٩٥	برکان التنهدات	دانیال شابۆ	شیعر	١٠٠٠	١٦٠
٣٩٦	دیبلۆماتیک	ماجید نوری	پرۆژە	٥٠٠	٤٠
٣٩٧	مێژووی هاوچەرخ	خالید هەرکی	مێژوویی	٤٠٠٠	٦٦٤
٣٩٨	ناوکبرینی بۆشایی	محەمەد باوەکر	شیعر	١٥٠٠	١٢٠
٣٩٩	لەپێناوی تازەگەری فیکریدا - بەشی دووەم	نەجات حەمید ئەحمەد	گشتی	٢٥٠٠	٤٠٨
٤٠٠	رێسا	محەمەد وەسمان	پەروەردەیی	٢٠٠٠	٨٠
٤٠١	ستاتیکای شاکاری کوردی	تاریق کارێزی	شێوەکاری	١٥٠٠	١٢٠
٤٠٢	ماڵئاوایی	مجوەل ئیسماعیل	شیعر	١٠٠٠	٨٠
٤٠٣	کورد... عەرەب... شۆڤێنیزم	بەهرام محەمەد (کاکل)	سیاسی	٢٠٠٠	٢٤٠
٤٠٤	رەنگدانەوەی زەمبیل فرۆش لە ئەدەبی میللی کوردیدا	ئیدریس عەبدوڵڵا	لێکۆڵینەوەی ئەدەبی	٢٠٠٠	٢٤٠
٤٠٥	ئەفسانەی میرە گوڵ	محەمەد رەشید فەتاح	رۆمان	١٥٠٠	٢٦٤
٤٠٦	کەلەپوورنامەی کوردەواری	یاسین حەسەن گۆران	فۆلکلۆری	٢٠٠٠	٢١٦
٤٠٧	کورتنووسی لە زمانی کوردیدا	وشیار بەشیر مستەفا	زمانەوانی	١٥٠٠	٢٢٤
٤٠٨	المدن ولعبة الاجیال	محمد مسعود محمد	دراسة	٣٠٠٠	٣٧٦
٤٠٩	أمتلیء عشقا منك	فریدون سامان	ترجمة شعریة	١٥٠٠	١٣٢
٤١٠	هونەرێ ئەڤاندنێ	د. لەزگین ئاڤدرەهمانی	رۆمان	٣٠٠٠	٢٠٠

٤١١	خەزینا زانستی د (١٠٠٠٠) پرسیار و بەرسڤادا	محەمەد سالح پێندرۆیی	رۆشنبیری گشتی	١٠٠٠٠	٨٣٢
٤١٢	دیوانی خالۆ	مەهدی فاتیح	شیعر	٤٠٠٠	٤٦٤
٤١٣	گرافیکەکانی کوردستانی	محەمەد عارف	هونەری شێوەکاری	٥٠٠٠	٦٧٢
٤١٤	یۆگا	و: حەمید گەردی	گشتی	٤٠٠٠	٦٢٤
٤١٥	شەوێ بەیادی گەڕانەوەت	دەرباز یونس	شیعر	١٥٠٠	٢٠٤
٤١٦	ئەڵمانیا.. جوگرافیا .. کلتور	باهۆز مستەفا	گشتی	٤٠٠٠	٢٢٤
٤١٧	با پەیڤەکان بەردەوام بن	و: خەسرۆ پیربال	شیعر	١٥٠٠	١٤٤
٤١٨	یاشام پۆتاسیندا پیشمن سوزجوکلر	حسام حسرت	شیعر	١٥٠٠	١٦٠
٤١٩	پاییز فەرامۆش بکە	و: لەیلا محەمەد تەها	رۆمان	٣٠٠٠	٢٠٨
٤٢٠	خمسون أعجوبة من عصر (توت عنغ امون)	ترجمة: نضال الاغا	تأريخي	٤٠٠٠	١١٢
٤٢١	المنهاج الصحي الاول	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	٢٥٠٠	٢٦٤
٤٢٢	التغذية الصحيحة أساس الحياة الصحية	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	١٥٠٠	١٦٠
٤٢٣	برنامج نمط الحياة الصحية	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	١٠٠٠	٤٨
٤٢٤	اناستاسيا	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	١٥٠٠	٢٢٤
٤٢٥	هونەری هێلکاری گیانداران	و: پەروین خدر ئیبراهیم	هێلکاری	٦٠٠٠	١٤٤
٤٢٦	کێشەی کورد	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٦٤
٤٢٧	بیرەوەرییەکانم لە شۆڕشی کوردستاندا	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٣٢٠
٤٢٨	کوردستان یان نەمان	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٢٨٠
٤٢٩	کارەساتی بارزانی زوڵملێکراو ١٩٥٤	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٢٢٤
٤٣٠	سەفەرێك بۆناو پیاوە ئازاکان لە کوردستان	و. ئەبوبکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	٦٠٠٠	٥٤٤
٤٣١	بارزانی و پاشەکشێی بارزانیەکان لە بیرەوەرییەکانی ئیحسانی دا	و. ئەبوبکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	١٤٤
٤٣٢	پەل و خولی	تەحسین نافشکی	رۆمان	١٠٠٠	٤٢٤
٤٣٣	بەیانیت باش کۆمپیوتەرەکەم	ئەنوەر خدر بایەزید	زانستی کۆمپیوتەر	٨٠٠٠	٥٣٦
٤٣٤	تفەنگا ب خوێن	عەگیدێ چەرکس	رۆمان	٣٠٠٠	٤٠٨

٤٣٥	أبو اسحق الصابي: درر النثر وغرر الشعر	قيس مغشغش السعدي	تأريخي	٣٠٠٠	٤٦٤
٤٣٦	ئاڵای کوردستان له نێوان شەریعەت و یاسادا	عەبدولستار ئەحمەد	توێژینەوە	١٥٠٠	٦٨
٤٣٧	کیژە سابلاغی	ئیبراهیمی قادری	گۆرانی و ژیاننامە	٤٠٠٠	٤٥٨
٤٣٨	ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە (٤) بەرگ	علی کەندی	گشتی	١٠٠٠٠ بۆ ١ بەرگ	٥٩٢

ENCYCLOPEDIA OF HISTOGRAPHY

1/1/1951 - 31/12/2000

Ali Kandy

لەم مەیدانە گرنگەی کولتوری هەموو نەتەوەیەک عەلی کەندیش دەبێتە سەربازی نەناسراوی ئەو جۆرە کارە زانستیانە . ئەمانە نەک تەنیا لای ئێمە ، بەڵکو لەهەموو گێتیدا سوود بە خوێنەوارو رۆشنبیران دەگەیەنن کەچی نووسینەکانیان دەبن بە سەرچاوەی بنچینەیی بۆ هەموو جۆرە بەرهەمێک .

د. مارف خەزنەدار

٤ی مایسی ٢٠٠٧

ئەم خەمخۆرییە تاقەکەسییە کەلەلایەن مامۆستا عەلی کەندی ئەنجامدراوە شایانی سوپاس و پێزانینە، چونکە پشوویەکی فراوان و ماوەیەکی زۆر و ئارامێکی ئەیوبییانەی گەرەکە، لەبەر ئەوەی ئەو ئینسکلۆپیدیایە چەندین ئینسکلۆپیدیا لەخۆ دەگرێ.

تارق جامباز

٢٠٠٩/٨/١٠

کارێکی کەلتووری مەزن ... ئەم کارەی پیشەسازییەی ووشە ((ئینسکلۆپیدیایە - مێژوونامە)) قەلایەکی کلتووری مێژووی مەزنە، وەکو قەلای شاری مێژوو - هەولێر -، هەردەم زیندووە.

مومتاز حەیدەری

٢٠٠٩/٧/٧

نووسەرێکی دڵسۆزی وەک عەلی کەندی پێی هەڵساوە، کە پێویستە هان بدرێت و پشتگیری لێ بکرێ تاکو بەرهەمی زیاتر پێشکەش کتێبخانەی کوردی بکات، بەتایبەت کەهێشتا کتێبخانەی کوردی لەزۆر بواردا هەژارە.

د. محەمەد عەبدوڵلا کاکەسوور

٢٠٠٩/٧/٢٥

Second Edition - 2009

Shouthern of Kurdistan - Erbil

چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان - هەولێر